

A large, stylized, light gray letter 'E' with a decorative, calligraphic flourish on its top left curve, serving as a logo for the encyclopedia.

ENCYKLOPEDIA
EKUMENIZMU
W POLSCE
(1964–2014)

 NCYKLOPEDIA
EKUMENIZMU
W POLSCE
(1964–2014)

REDAKCJA

ks. Józef Budniak

ks. Zygfryd Glaeser

Tadeusz Kałużny SCJ

Zdzisław J. Kijas OFMConv

KRAKÓW 2016

RECENZENCI

abp prof. dr hab. Alfons Nossol (UO)
prof. zw. dr hab. Wojciech Świątkiewicz (UŚ)

SKŁAD I ŁAMANIE

Lucyna Sterczewska

Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych
na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS1/00483

ISBN 978-83-7438-498-8 (wersja drukowana) • ISBN 978-83-7438-499-5 (wersja online)

DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/9788374384995>

Copyright © 2016 by Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Wydawnictwo Naukowe
30-348 Kraków, ul. Bobrzyńskiego 10
tel./faks 12 422 60 40
e-mail: wydawnictwo@upjp2.edu.pl

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	9
WSTĘP	15
CZĘŚĆ I: OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POLSKIEJ EKUMENII	21
Rozdział I: Początki i rozwój ruchu ekumenicznego w Polsce (<i>ks. Zygfryd Glaeser, Karol Karski, Zdzisław J. Kijas OFMConv</i>)	23
1. Inicjatywy pozakatolickie w Polsce	23
1.1. Ukonstytuowanie się Polskiej Rady Ekumenicznej	24
1.2. Działalność Polskiej Rady Ekumenicznej	26
2. Inicjatywy rzymskokatolickie w Polsce	31
2.1. Kształtowanie się rzymskokatolickich struktur ekumenicznych w Polsce	31
2.2. Współpraca z Kościołami zrzeszonymi w Polskiej Radzie Ekumenicznej	33
2.3. Problematyka ekumeniczna na synodach Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce	35
Rozdział II: Aktualne struktury ekumeniczne w Polsce (<i>ks. Zygfryd Glaeser, Karol Karski, Zdzisław J. Kijas OFMConv</i>)	49
1. Polska Rada Ekumeniczna	49
2. Komisja/Rada Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu	55
3. Instytuty, katedry i centra ekumeniczne w Polsce	57
3.1. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie	57
3.2. Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II	58
3.3. Instytut Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie	59
3.4. Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego	60

3.5. Katedra Teologii Ekumenicznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	60
3.6. Inne ośrodki i centra ekumeniczne o charakterze naukowym	61
Rozdział III: Duchowe aspekty polskiej ekumenii	
(ks. Józef Budniak, Tadeusz Kałużny SCJ, Zdzisław J. Kijas OFMConv)	63
1. Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan	64
2. Światowy Dzień Modlitwy Kobiet	66
3. Ekumeniczne Dni Biblijne	68
4. Rekolekcje, spotkania i pielgrzymki ekumeniczne	69
5. Wspólne użytkowanie miejsc kultu	75
Rozdział IV: Międzywyznaniowe dialogi doktrynalne w Polsce	
(ks. Wojciech Hanc, ks. Zygfryd Glaeser)	77
1. Dialog na temat chrztu	77
1.1. Dialogi bilateralne na temat chrztu	78
1.2. Dialog multilateralny na temat chrztu	88
2. Dialog na temat małżeństw mieszanych	91
3. Dialog na temat zachowania dzieła stworzenia	95
4. Dialog na temat świętowania dnia Pańskiego	97
5. Inne dialogi międzywyznaniowe	99
5.1. Dialog rzymskokatolicko-adwentystyczny	99
5.2. Dialog Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce z Rosyjskim Kościołem Prawosławnym	102
Rozdział V: Praktyczne formy działalności ekumenicznej w Polsce	
(ks. Józef Budniak, Zdzisław J. Kijas OFMConv)	105
1. Duszpasterstwo parafialne	105
2. Współpraca ekumeniczna w katechezie	108
3. Działalność charytatywna	111
4. Współpraca na płaszczyźnie społecznej i kulturowej	113
5. Ekumeniczny przekład Biblii	115
CZĘŚĆ II: SYLWETKI POLSKICH EKUMENISTÓW	121
ANEKSY	
A. Struktury ekumeniczne w Polsce	
Aneks 1: Prezydium i Zarząd PRE	413
Aneks 2: Komisje Statutowe PRE	415

Aneks 3: Oddziały Regionalne PRE	425
Aneks 4: Komisja/Rada Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu	431
Aneks 5: Zespoły ds. Dialogu Ekumenicznego	436
Aneks 6: Diecezjalni referenci ds. ekumenizmu (Kościoł Rzymskokatolicki)	437
Aneks 7: Animatorzy ekumenizmu w Polsce	443
Aneks 8: Strony internetowe Kościołów chrześcijańskich i instytucji ekumenicznych w Polsce	450
B. Dokumenty Kościołów chrześcijańskich i instytucji ekumenicznych w Polsce	
Aneks 9: Statut PRE	455
Aneks 10: Konferencja Episkopatu Polski, <i>Regulamin Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu</i>	464
Aneks 11: Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, <i>Instrukcja dla referentów względnie kierowników diecezjalnych ośrodków ekumenicznych</i>	467
Aneks 12: Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, <i>Wytyczne programowe w sprawie ekumenicznej formacji w seminariach duchownych i fakultetach teologicznych w Polsce</i>	470
Aneks 13: Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu <i>Ramowy program wykładów nt. „Zagadnienia ekumeniczne” (dla studentów teologii)</i>	474
Aneks 14: <i>Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej (11 marca 1987 r.)</i>	476
Aneks 15: II Polski Synod Plenarny (1991), <i>Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu</i>	486
C. Dokumenty dialogów ekumenicznych w Polsce	
Aneks 16: <i>Jedność Ducha w spójni pokoju. Odezwa na 400-lecie Ugody Sandomierskiej. Dokument dialogu luterańsko-reformowanego (Warszawa, 14 kwietnia 1970 r.)</i>	507
Aneks 17: <i>Deklaracja braterskiej współpracy. Dokument dialogu reformowano-metodystycznego (Ostróda–Warszawa, kwiecień 1990 r.)</i>	510
Aneks 18: <i>Deklaracja współpracy. Dokument dialogu luterańsko-metodystycznego (Warszawa, kwiecień–maj 1994 r.)</i>	512
Aneks 19: <i>Sakrament chrztu znakiem jedności. Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia (Warszawa, 23 stycznia 2000 r.)</i>	514

<i>Aneks 20: Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej. Deklaracja Kościołów w Polsce na początku trzeciego tysiąclecia (projekt dokumentu z 10 maja 2011 r.)</i>	516
<i>Aneks 21: Wspólne przesłanie do narodów Polski i Rosji (Warszawa, 17 sierpnia 2012 r.)</i>	521
<i>Aneks 22: Apel Kościołów w Polsce o ochronę stworzenia (Warszawa, 16 stycznia 2013 r.)</i>	525
<i>Aneks 23: Apel Kościołów w Polsce o poszanowanie i świętowanie niedzieli (Warszawa, 20 stycznia 2015 r.)</i>	528
BIBLIOGRAFIA	531
INDEKS OSOBOWY	541
INDEKS RZECZOWY	551

Wykaz skrótów

1. Skróty nazw własnych

ATK	–	Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie (od 1999 UKSW)
AWSD	–	Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne
BST	–	Baptystyczne Seminarium Teologiczne
CHAT	–	Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie
CHKP	–	Chrześcijańska Konferencja Pokojowa
IE	–	Instytut Ekumeniczny
ITFED	–	Instytut Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu (do 2013 – Międzywydziałowy Instytut Ekumenii i Dialogu) UPJPII
KAI	–	Katolicka Agencja Informacyjna
KEP	–	Konferencja Episkopatu Polski
KIK	–	Klub Inteligencji Katolickiej
KKE	–	Konferencja Kościołów Europejskich
KUL	–	Katolicki Uniwersytet Lubelski (od 2005 Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)
LO	–	Liceum Ogólnokształcące
MIED	–	Międzywydziałowy Instytut Ekumenii i Dialogu PAT/UPJPII (od 2013 – Instytut Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu)
PAN	–	Polska Akademia Nauk
PAT	–	Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie (od 2009 UPJPII)
PRE	–	Polska Rada Ekumeniczna
PSD	–	Prawosławne Seminarium Duchowne
PUG	–	Papieski Uniwersytet Gregoriański w Rzymie
PWSD	–	Prymasowskie Wyższe Seminarium Duchowne
PWT	–	Papieski Wydział Teologiczny
RP	–	Rzeczypospolita Polska
ŚDMK	–	Światowy Dzień Modlitwy Kobiet
ŚFL	–	Światowa Federacja Luterńska
ŚRK	–	Światowa Rada Kościołów
TNKUL	–	Towarzystwo Naukowe KUL

- UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- UJ – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
- UKGK – Ukraiński Kościół Greckokatolicki
- UKSW – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (do 1999 ATK)
- UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
- UO – Uniwersytet Opolski
- UPJPII – Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (do 2009 PAT)
- USZ – Uniwersytet Szczeciński
- UŚ – Uniwersytet Śląski w Katowicach
- UW – Uniwersytet Warszawski
- UWB – Uniwersytet w Białymstoku
- UWM – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
- UWr – Uniwersytet Wrocławski
- WBST – Wyższe Baptistyczne Seminarium Teologiczne
- WMSD – Wyższe Metropolitalne Seminarium Duchowne
- WPSD – Wyższe Prawosławne Seminarium Duchowne
- WSD – Wyższe Seminarium Duchowne
- WSP – Wyższa Szkoła Pedagogiczna
- WST – Wyższe Seminarium Teologiczne
- WŚSD – Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne
- WT – Wydział Teologii / Wydział Teologiczny

2. Skróty bibliograficzne

- ACR – „Analecta Cracoviensia”, Kraków 1970–.
- AK – „Ateneum Kapłańskie”, Włocławek 1909–1950, 1957–.
- BE – „Biuletyn Ekumeniczny”. Komisja Episkopatu ds. Ekumenizmu, Warszawa 1972– (od 1967–1971 w formie maszynopisu).
- BOB – „Bobolanum”, Warszawa 1900–2000 (od 2001 „Studia Bobolanum”).
- BW – *Bliżej Wspólnoty. Katolicy i luteranie w dialogu 1965–2000*, red. K. Kar-ski, S. C. Napiórkowski, Lublin 2003.
- BŻST – „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne”, Bielsko-Biała 1996–.
- CHEPD-1 – *Chrzest, Eucharystia, posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze*, red. W. Hryniewicz, S. J. Koza, Lublin 1989.
- COMP – „Communio”. Międzynarodowy Przegląd Teologiczny, Warszawa 1949–.
- CT – „Collectanea Theologica”, Warszawa 1949–.

- CZST – „Częstochowskie Studia Teologiczne”, Częstochowa 1973–.
- EiP – *Eucharystia i posłannictwo. Wieczera Pańska w dialogu chrześcijan*, red. L. Górka, W. Hryniewicz, Warszawa 1987.
- EK – *Encyklopedia katolicka*, t. 1–20, Lublin 1973–2014.
- EŁST – „Ełckie Studia Teologiczne”, Ełk 2000–2005 (od 2006 „Studia Ełckie”).
- FT – „Forum Teologiczne”, Olsztyn 2000–.
- HD – „Homo Dei”. Dwumiesięcznik Ascetyczno-Praktyczny, Tuchów 1932–1939, 1946–1952, 1957–.
- IOCh – *Instaurare omnia in Christo. O zbawieniu, teologii, dialogu i nadziei Profesora Wacławowi Hryniewiczowi OMI w 70. rocznicę urodzin*, red. P. Kantyka, Lublin 2006.
- JPWD – *Jan Paweł II w dialogu miłości z Kościołem wschodnim*, red. A. Polkowski, Warszawa 1984.
- KChJ – *Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, J. S. Gajek, S. J. Koza, Lublin 1996.
- KDS – „Kronika Diecezji Sandomierskiej”, Sandomierz 1908–1992, 1992–.
- KielST – „Kieleckie Studia Teologiczne”, Kielce 2002–.
- KPK – *Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1984.
- LTF – *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki i in., Lublin–Kraków 2002.
- ŁST – „Łódzkie Studia Teologiczne”, Łódź 1992–.
- OERW – *O ekumenizmie w Roku Wiary. Księga pamiątkowa z okazji 30-lecia Instytutu Ekumenicznego KUL*, red. P. Kantyka, P. Kopiec, M. Składanowski, Lublin 2013.
- OR – „L'Osservatore Romano”, Città del Vaticano 1861– (wyd. pol. Watykan 1980–).
- pielPol – „Pielgrzym Polski”, Warszawa 1926–.
- PP – „Przegląd Powszechny”, Kraków 1884–1935; Warszawa 1936–1939; 1947–1953; 1982–.
- PRZRe – „Przegląd Religioznawczy”, Warszawa 1992–.
- PS – „Polonia Sacra”. Kwartalnik Teologiczny, Kraków 1948–1958, 1997–.
- PST – „Poznańskie Studia Teologiczne”, Poznań 1972–.
- RBL – „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, Kraków 1948–.
- RESSA – „Resovia Sacra” [WSD Rzeszów] 1994–.
- RNZE – *Recepcja – nowe zadanie ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, L. Górka, Lublin 1985.

- RSEM – „Rocznik Seminaryjny”. Biuletyn Informacyjny Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Stadnikach, Stadniki 2001–.
- RT – „Roczniki Teologiczne”, Lublin 1993– (1949–1993 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”).
- RTCHAT – „Rocznik Teologiczny Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej”, Warszawa 1936–1939, 1960 [wyd. 1961–].
- RTE – „Roczniki Teologii Ekumenicznej”, Lublin 2009– (poprzedni tytuł: „Roczniki Teologiczne”, z. 7: Teologia ekumeniczna).
- RTSO – „Rocznik Teologiczny Śląska Opolskiego”, Opole 1968– (od 1973 „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”).
- RTK – „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”. Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1949–1993 (od 1993 „Roczniki Teologiczne”),
- RWZgod – *Różnić się w zgodzie. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Leonardowi Górcze SVD [...]*, red. S. Pawłowski, Lublin 2008.
- SMAT – „Salvatoris Mater”, Licheń Stary 1999–.
- SHT – „Studia Humanistyczno-Teologiczne”, Katowice 2003–.
- SIDE – „Studia i Dokumenty Ekumeniczne”, Warszawa 1983–1989, 1992–.
- SOST – „Sosnowieckie Studia Teologiczne”, Kraków 1993–.
- SP – „Słowo Prawdy”, Warszawa 1925– (miesięcznik Kościoła Chrześcijan Baptystów w Polsce).
- STBDŁ – „Studia Teologiczne. Białystok–Drohiczyn–Łomża, Białystok 1983–.
- STBob – „Studia Bobolanum”, Warszawa 2001 (1900–2000 „Bobolanum”).
- STEl – „Studia Elbląskie”, Elbląg 1999–.
- STElc – „Studia Elckie”, Elk 2006– (2000–2005 „Elckie Studia Teologiczne”).
- STFr – „Studia Franciszkańskie”, Poznań 1984–.
- STGd – „Studia Gdańskie”, Gdańsk 1973–.
- STGn – „Studia Gnesnensia”, Gniezno 1975–.
- STHSO – „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, Opole 1974–.
- SToe – „Studia Oecumenica”, Opole 2001–.
- STKK – „Studia Koszalińsko-Kołobrzesckie”, Koszalin 1992–.
- STPar – „Studia Paradyskie”, Gościkowo–Paradyż 1985–.
- STPel – „Studia Pelplińskie”, Pelplin 1969–.
- STPł – „Studia Płockie”, Płock 1974–.
- SSHT – „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, Katowice 1968–.
- STWł – „Studia Włocławskie”, Włocławek 1998–.
- STwar – „Studia Warmińskie”, Olsztyn 1964–.
- STV – „Studia Theologica Varsaviensia”, Warszawa 1963–.

- symp – „Symposium”, periodyk naukowy, Stadniki 1997–.
- stpł – „Studia Płockie”, Płock 1974–.
- śst – „Świdnickie Studia Teologiczne”, Świdnica 2004–.
- śtjed – *Święta tajemnica jedności. Dekret o ekumenizmie po dwudziestu latach*, red. W. Hryniewicz, P. Jaskóła, Lublin 1988.
- św – „Świdnickie Wiadomości Kościelne”, Świdnica 2004–.
- TPOW – „Tygodnik Powszechny”, Kraków 1946–1953, 1956–.
- TWP – „Teologia w Polsce”, Lublin 1983– (od 2003 nowa seria).
- TST – „Tarnowskie Studia Teologiczne”, Tarnów 1938–1940, 1971–.
- UR – Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, 21 listopada 1964, [w:] *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, red. S. C. Napiórkowski, K. Leśniewski, J. Leśniewska, Lublin 2000, s. 11–26.
- UU-1 – *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu*, red. S. C. Napiórkowski, Lublin 1982.
- UU-2 – *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, red. S. C. Napiórkowski, K. Leśniewski, J. Leśniewska, Lublin 2000.
- VOXP – „Vox Patrum”, Lublin 1981–.
- WAL – „Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej”, Lublin 1992– (1918–1992 – „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie).
- wdch – *W drodze za Chrystusem. Kościoły chrześcijańskie w Polsce mówią o sobie*, red. H. Tranda, M. Patalon, Kraków 2009.
- WKAB – „Wiadomości Kościelne Archidiecezji Białostockiej”, Białystok 1992– (w latach 1957–1958, 1975–1990: „Wiadomości Kościelne”; 1991–1992: „Wiadomości Kościelne Diecezji Białostockiej).
- WPT – „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, Wrocław 1993–.
- WST – „Warszawskie Studia Teologiczne”, Warszawa 1983–.
- ZNKUL – „Zeszyty Naukowe KUL”, Lublin 1958–.
- ŻEKL – *Życ ekumenią w Kościołach lokalnych*, red. P. Jaskóła, R. Porada, Opole 2003.

3. Skróty ogólne

- red. – redaktor
- superint. – superintendent
- tłum. – tłumaczenie
- współred. – współredaktor

Wstęp

Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* uchwalony przez II Sobór Watykański 21 listopada 1964 roku stał się dokumentem przełomowym dla kształtowania współpracy Kościoła Rzymskokatolickiego z pozakatolickimi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi. Dokument ten często bywa określany jako *Magna Charta* („Wielka karta”) zarówno soborowego, jak i rzymskokatolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan. Zaprezentowano w nim gruntowną zmianę rzymskokatolickiej logiki co do budowania międzykościelnych odniesień. Jej istotnym elementem stał się nowy język, pozbawiony słów potępiających i wykluczających „inaczej wierzących”, a wyrażający szacunek i uznanie dla wiernych z pozakatolickich Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. W dekrecie o ekumenizmie oficjalnie przyznano, że w Kościołach i Wspólnotach pozakatolickich istnieją istotne elementy prawdy i dobra, a także „rzeczywiste życie łaski”: „Same te Kościoły i [...] Wspólnoty, choć w naszym przekonaniu podlegają brakom, wcale nie są pozbawione znaczenia i wagi w tajemnicy zbawienia. Duch Chrystusa nie wzbrania się przecież posługiwać nimi jako środkami zbawienia, których moc pochodzi z samej pełni łaski i prawdy, powierzonej Kościołowi katolickiemu” (UR 3). O ile dawniej w Kościele Rzymskokatolickim zachęcano niekatolików do konwersji, o tyle w dekrecie o ekumenizmie skłania się ich do dialogu (zob. UR 4; 9; 11; 19). W dekrecie podkreślono, że „brak jedności [wśród chrześcijan] jawnie sprzeciwia się woli Chrystusa, jest zgorszeniem dla świata, a przy tym szkodzi najświętszej sprawie przepowiadania Ewangelii wszelkiemu stworzeniu” (UR 1). Uznano, że ekumenizm jest dziełem Ducha Świętego (zob. UR 1; 2). Wyłożono katolickie zasady ekumenizmu (zob. UR 2–4). Podkreślono konieczność podjęcia przez katolików wysiłków „celem usunięcia słów, opinii i czynów, które by w świetle sprawiedliwości i prawdy nie odpowiadały rzeczywistemu stanowi braci odłączonych, a stąd utrudniały wzajemne stosunki z nimi” (UR 4). Sobór zachęca katolików do zdecydowanego zaangażowania się na rzecz uskuteczniania pełnej jedności w Chrystusowym Kościele: „Wierni Kościoła katolickiego powinni bez wątplenia w pracy ekumenicznej troszczyć się o odłączonych braci, modląc się za nich, używając im wiadomości o sprawach Kościoła i pierwsi powinni wychodzić im naprzeciw” (UR 4). W dekrecie *Unitatis redintegratio* czytamy,

że wszyscy chrześcijanie, w tym także katolicy, ponoszą odpowiedzialność za utratę jedności, co oznacza, że również wszyscy wezwani są do jej odbudowania.

Podobnie jak inne dokumenty soborowe, również dekret o ekumenizmie ma charakter ogólny. Nakreślono w nim zasadnicze kierunki ekumenicznych działań, zachęcając wiernych do praktycznego wcielania ich w życie.

Ekumeniczne wezwanie II Soboru Watykańskiego twórczo podjęto również w Polsce. Chociaż sytuacja ustrojowa do końca lat osiemdziesiątych XX wieku nie sprzyjała ekumenii, zarówno w środowiskach rzymskokatolickich, jak i wśród niekatolików rodziły się różnego rodzaju ekumeniczno-społeczne inicjatywy. Ich ostatecznym celem było zbliżenie się do siebie wyznawców Jezusa Chrystusa i odbudowanie mocno „poranionej” jedności Kościoła, także w jej widzialnym wymiarze.

Encyklopedia ekumenizmu w Polsce (1964–2014), którą oddajemy w ręce czytelników, z założenia ma być swoistą „kroniką” wydarzeń i osób, instytucji i dzieł, które były i są zaangażowane w działalność ekumeniczną w Polsce przez ostatnie pół wieku. Powstała ona w wyniku współpracy trzech ekumenicznych i akademickich ośrodków: katowickiego, krakowskiego i opolskiego. Nawiązano również kreatywną współpracę m.in. z sekretariatem oraz archiwum КЕР, biskupami i referentami ds. ekumenizmu diecezji Kościoła katolickiego w Polsce, sekretariatem Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich, sekretariatem Konferencji Wyższych Przełożonych Żeńskich Zgromadzeń Zakonnych, sekretariatem Krajowej Konferencji Instytutów Świeckich, sekretariatem Ogólnopolskiej Rady Ruchów Katolickich, jak również z Polską Radą Ekumeniczną i z Kościołami w niej zrzeszonymi. Celem tej współpracy było pozyskanie możliwie kompletnego wykazu osób i inicjatyw (duszpasterskich i duchowych) z obszaru ekumenicznego, podejmowanych w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat. Wyrażamy wdzięczność tym wszystkim, którzy z entuzjazmem i z życzliwością odpowiedzieli na prośbę o podjęcie współpracy w opracowaniu encyklopedii. To dzięki ich zaangażowaniu redakcja otrzymała bogatą listę nazwisk i działań z obszaru polskiej ekumenii, które teraz pragnie udostępnić dla wspólnego dobra.

Z przykrością należy stwierdzić, że nie zawsze prośba redaktorów o pomoc w kompletowaniu materiałów służących do realizacji niniejszego projektu spotykała się z przyjęciem. Czasem, mimo ponawianych prośb o podjęcie współpracy, pozostały one bez odpowiedzi bądź też przesłano jedynie zdawkowe informacje, które należało gruntownie weryfikować lub odrzucić. Stąd pewne braki w wykazie biografów, jak i ekumenicznych dzieł. Wydaje się jednak,

że mimo owych braków, niniejsze opracowanie prezentuje w miarę kompletny obraz polskiej działalności ekumenicznej w ostatnich pięćdziesięciu latach.

Encyklopedia ekumenizmu w Polsce (1964–2014) jest pierwszą i jedyną publikacją tego rodzaju w świecie. Dotychczas opracowano i wydano różnego typu leksykony ekumeniczne. Nie mają one jednak charakteru „narodowego” lub/i nie są tak kompletne, jak prezentowana encyklopedia. Nie ogranicza się ona wyłącznie do podania biogramów osób zaangażowanych w szeroko rozumiany dialog ekumeniczny, ale podaje zasadniczo pełny wykaz ekumenicznej działalności w Polsce. To zupełna nowość w obszarze światowej ekumenii.

Encyklopedia ma trzyczęściową strukturę. W pierwszej części zostanie przedstawiona ogólna charakterystyka polskiej ekumenii. Będzie tam mowa o początkach i o historii współczesnego ruchu ekumenicznego na ziemiach polskich oraz o aktualnych strukturach ekumenicznych. Zaprezentowane zostaną najważniejsze instytucje ekumeniczne działające w Polsce wraz z ich celami i zadaniami. Omówione będą duchowe i praktyczne aspekty polskiej ekumenii. Ważnym elementem pierwszej części omawianego opracowania będzie rozdział dotyczący ekumenizmu doktrynalnego w Polsce. Zostaną tam zaprezentowane najistotniejsze komisje kościelne do spraw dialogów doktrynalnych oraz wyniki ich prac.

Część druga encyklopedii obejmować będzie biogramy osób zarówno żyjących, jak i zmarłych, które w sposób znaczący wpisały się w historię i w rozwój polskiej ekumenii w latach 1964–2014. Prezentacja ta nastąpi według przyjętego klucza hermeneutycznego, zgodnie z którym chodzić będzie o wykaz (w porządku alfabetycznym) ekumenistów z Kościoła Rzymskokatolickiego oraz z Kościołów i Wspólnot zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Redakcja stanęła przed trudnym zadaniem związanym z ustaleniem listy nazwisk osób, które ostatecznie miały zostać zamieszczone w niniejszym opracowaniu. W związku z tym przyjęto zasadę, że propozycje takiego spisu złożą poszczególne Kościoły oraz środowiska kościelne, naukowe i ekumeniczne. Spisy te zostały przez redakcję zweryfikowane, w miarę możliwości uzupełnione, zgodnie z odpowiednimi kryteriami kwalifikującymi. Zdecydowano się na następujące: 1. działalność naukowo-dydaktyczna o trwałym charakterze ekumenicznym, 2. publikacje ekumeniczne, 3. trwałe i znaczące praktyczne zaangażowanie na rzecz ekumenii. Oznacza to, że wśród biogramów zabraknie nazwisk niektórych osób, które wprawdzie uzyskały stopień naukowy w zakresie ekumenizmu, bądź też pełniły lub pełnią funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu albo są członkami komisji ekumenicznych, faktycznie jednak nie podjęły działań ani naukowych, ani duszpasterskich w obszarze ekumenicznym o wyjątkowym zna-

czeniu. Ze względu na to, że osoby te często w swoich lokalnych środowiskach animują ekumeniczne działania, stworzono listę animatorów ekumenicznych, na której zamieszczone zostaną ich nazwiska (zob. Aneks nr 7). Lista ta z pewnością nie jest kompletna, lecz – ze względu na różne okoliczności – obecnie możliwe było sporządzenie tylko takiej listy. W wykazie biogramów zabraknie nazwisk niektórych osób spełniających podane wyżej kryteria kwalifikujące. Przyczyną tego stanu rzeczy jest brak zainteresowania z ich strony tym, by ich biogramy zamieszczone zostały w niniejszym opracowaniu.

Zamieszczone w encyklopedii biogramy zawierają podstawowe dane personalne oraz dane dotyczące przebiegu pracy, ze zwróceniem uwagi na sprawowane funkcje związane z ekumenią oraz wkład danej osoby w kształtowanie i rozwój ekumenii w Polsce. Do krótkiego biogramu dołączony zostanie wykaz ważniejszych publikacji danej osoby o charakterze ekumenicznym.

Trzecią część encyklopedii stanowią będą aneksy. Zostaną tam zamieszczone m.in.: wykazy referentów ekumenicznych polskich diecezji, wykazy uczestników komisji i rad ekumenicznych, istotne dokumenty ekumeniczne wypracowane i opublikowane przez podmioty kościelne w Polsce oraz adresy stron internetowych, które zawierają treści o tematyce ekumenicznej.

Kolegium redakcyjne wyraża wdzięczność wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób przyczynili się do tego, by encyklopedia mogła zostać opracowana i opublikowana. Dziękujemy PRE. Dziękujemy zwierzchnikom Kościołów i Wspólnot zrzeszonych w PRE oraz ich współpracownikom bezpośrednio zaangażowanym w realizację niniejszego projektu. Dziękujemy Radzie Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu z bp. Krzysztofem Nitkiewiczem i bp. Andrzejem Czają na czele, za wspieranie projektu. Dziękujemy pracownikom sekretariatu oraz archiwum KEP. Dziękujemy diecezjalnym referentom ekumenicznym. Dziękujemy ośrodkom naukowym i ekumenicznym, i wszystkim, którzy anonimowo przyczynili się do powstania niniejszego opracowania*.

* Redakcja dziękuje za współpracę przedstawicielom PRE i Kościołów członkowskich tejże rady: abp. Jeremiaszowi (przewodniczącemu PRE), ks. Ireneuszowi Lukasowi (dyrektorowi biura PRE), ks. Michałowi Dmitrukowi, pani Urszuli Krzemińskiej, abp. Sawie (metropolicie Warszawy i całej Polski), bp. Jerzemu Samcowi (z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP), bp. Markowi Izdebskiemu (z Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP), bp. Wiktorowi Wysoczańskiemu (z Kościoła Polskokatolickiego w RP), pastorowi Mateuszowi Wicharemu (z Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP), ks. Andrzejowi Malickiemu (superintendentowi naczelnemu Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP), bp. M. Ludwikowi Jabłońskiemu (biskupowi naczelnemu Starokatolickiego Kościoła Mariawitów w RP).

Dziękujemy za pomoc i współpracę w realizacji niniejszej inicjatywy w sposób szczególny diecezjalnym referentom ds. ekumenizmu Kościoła Rzymskokatolickiego i osobom, które

Z wielką nadzieją oddajemy do rąk czytelników *Encyklopedię ekumenizmu w Polsce (1964–2014)*, ufając, że zostanie ona przyjęta pozytywnie, pozwoli docenić ekumeniczne bogactwo polskich środowisk chrześcijańskich i da nowy impuls do dalszego zaangażowania na rzecz ekumenii.

REDAKCJA

przesłały do redakcji własne biogramy. Ponadto dziękujemy tym wszystkim, którzy nadesłali materiały wykorzystane w realizacji niniejszego opracowania: ks. Stanisławowi Bartmińskiemu, ks. Pawłowi Borto, Bożenie Cholewie, ks. Kazimierzowi Dąbrowskiemu, Monice Gajdeckiej-Majce, Władysławowi S. Ginterowi, ks. Andrzejowi Gontarkowi, ks. Jarosławowi Grabowskiemu, ks. Wojciechowi Hancowi, ks. Jarosławowi Jasiankowi, Pelagii Jaworskiej, bp. Jackowi Jezierskiemu, Ewie Józwiak, ks. Zbigniewowi Kamińskiemu, ks. Mariuszowi Karasiowi, ks. Radosławowi Kimszy, s. Jadwidze Kisielewskiej SM, Markowi Kicie, Wsiewołodowi Konachowi, ks. Januszowi Królikowskiemu, ks. Krzysztofowi Krzemińskiemu, ks. Jerzemu Kurckowi, ks. Andrzejowi Kuźmie, ks. Adamowi Palionowi, ks. Henrykowi Paprockiemu, ks. Sławomirowi Pawłowskiemu SAC, Grzegorzowi Polakowi, ks. Wojciechowi Prackiemu, Natalii Radomskiej, ks. Krzysztofowi Różańskiemu, Andrzejowi Sewerynowi, ks. Leonowi Siweckiemu, ks. Tomaszowi Siudzie, ks. Marcinowi Składanowskiemu, ks. Waldemarowi Szczerbińskiemu, ks. Tomaszowi Trębaczowi, Antoniemu Winiarskiemu, ks. Jackowi Wojtkowskiemu.

*C*ZĘŚĆ I

*Ogólna charakterystyka
polskiej ekumenii*

KS. ZYGFRYD GLAESER, UO
KAROL KARSKI, CHAT
ZDZISŁAW J. KIJAŚ OFMConv, UPJPII

ROZDZIAŁ I

Początki i rozwój ruchu ekumenicznego w Polsce

„Zarodki nowego ziarna” – jak pisał Karl Rahner – zaczęły po Soborze Watykańskim II ekumenicznie owocować również na gruncie polskim. Niedługo po zakończeniu soboru wydano polskie tłumaczenie soborowych dokumentów, podejmując jednocześnie wysiłki na rzecz coraz szerszej ich recepcji. Patrząc na rozwój ekumenicznych relacji międzykościelnych w Polsce, można powiedzieć, że spełniają się słowa melchickiego patriarchy Maksymosa (Maximosa) IV wygłoszone w soborowej auli: „Ekumenizm, to drzwi, które otworzył sam Duch Święty, a których już nikt więcej nie będzie mógł zamknąć”¹. Obecnie zaprezentowane zostaną najistotniejsze elementy ukazujące początki i rozwój ruchu ekumenicznego w Polsce.

1. Inicjatywy pozakatolickie w Polsce

Polska ekumenia ma swoje zakorzenienie w protestanckich ruchach zjednoczeniowych. Na dwadzieścia lat przed oficjalnym zaangażowaniem się Kościoła Rzymskokatolickiego w działalność ekumeniczną działała już PRE, do której należą Kościoły tradycji protestanckiej, starokatolickiej oraz Kościół Prawosławny. Pozakatolickie inicjatywy ekumeniczne zasadniczo były i są realizowane w oparciu o struktury tejsze rady.

¹ Por. A. Skowronek, *Teologiczne zbliżenia*, Warszawa 1993, s. 137.

1.1. Ukonstytuowanie się Polskiej Rady Ekumenicznej

Polska Rada Ekumeniczna nie jest pierwszą ekumeniczną organizacją działającą na terenie Polski. Jej prapoczątki prowadzą przez Krajowy Oddział Światowego Związku Krzewienia Przyjaźni między Narodami za Pośrednictwem Kościołów powstały w 1923 roku. Organizacja ta stanowiła płaszczyznę spotkań sześciu Kościołów ewangelickich tradycji luterańskiej, reformowanej i ewangelicko-unijnej. Była też forum, na którym rozstrzygano kwestie sporne oraz podejmowano decyzje co do wspólnych akcji o charakterze kościelnym i społecznym. W 1930 roku do Krajowego Oddziału Światowego Związku Krzewienia Przyjaźni między Narodami za Pośrednictwem Kościołów przystąpił Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny. Nastąpiło wówczas historyczne spotkanie, w ramach jednej międzykościelnej organizacji, dwóch odmiennych tradycji chrześcijańskich: ewangelickiej i prawosławnej. Poza organizacją pozostawały Kościoły tradycji starokatolickiej i Wspólnoty wolnokościelne. W związku z tym, że od początku lat trzydziestych XX wieku coraz bardziej zaczęły eskalować napięcia między ewangelikami narodowości polskiej i niemieckiej w Polsce, Oddział Krajowy Światowego Związku Krzewienia Przyjaźni między Narodami za Pośrednictwem Kościołów zaprzestał swojej działalności w roku 1935.

2 października 1945 roku reprezentanci pięciu Kościołów protestanckich: Ewangelicko-Augsburskiego, Ewangelicko-Reformowanego, Metodystycznego, Baptystów i Ewangelicznych Chrześcijan utworzyli wspólne oficjalne przedstawicielstwo pod nazwą: Rada Kościołów Protestanckich w Rzeczypospolitej Polskiej. Organ ten, którego prezesem został ks. Konstanty Najder, superintendent generalny Kościoła Metodystycznego, wyznaczał sobie następujące cele:

- „pogłębienie współpracy na niwie religijnej i społeczno-charytatywnej;
- reprezentowanie polskiego protestantyzmu wobec kraju i zagranicy;
- wspólna obrona przeciwko wszelkim zakusom na wolność sumienia i pełnego równouprawnienia religijnego w kraju;
- kultywowanie duchowej łączności z protestanckimi Kościołami za granicą, a szczególnie z Ameryką Północną;
- pośredniczenie, uzyskanie i rozprowadzanie w kraju pomocy materialnej od zagranicznych protestanckich Kościołów².

W okresie od października 1945 roku do połowy listopada 1946 roku, tj. do momentu oficjalnego ukonstytuowania się PRE³, dominującym forum współpracy międzykościelnej w Polsce była Rada Kościołów Protestanckich.

² K. Karski, *Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, s. 12 (1996) nr 2, s. 38.

³ W pierwszych latach powojennych używano nazwy: Chrześcijańska Rada Ekumeniczna.

Jej działalność, o czym świadczy księga protokołów, była dość jednostronna. Dotyczyła przede wszystkim rozprowadzania pomocy materialnej otrzymywanej od zagranicznych Kościołów protestanckich. Poczynając od drugiej połowy listopada 1946 roku, agendy Rady Kościołów Protestanckich przejął Komitet Odbudowy Kościelnej utworzony przy PRE, co doprowadziło do naturalnego wygaszenia działalności Rady Kościołów Protestanckich.

Pod koniec 1942 roku, w oparciu o doświadczenia Oddziału Krajowego Świątowego Związku Krzewienia Przyjaźni między Narodami za Pośrednictwem Kościołów, ukonstytuowała się w Warszawie Tymczasowa Rada Ekumeniczna. Była ona rezultatem konspiracyjnych zebrań ekumenicznych organizowanych przez ponad dwa lata. W pierwszej fazie swojej działalności stanowiła bardziej stowarzyszenie osób reprezentujących różne Kościoły niż zorganizowane forum Kościołów. Opracowano wówczas ekumeniczne „Wyznanie wiary polskich chrześcijan” (*Konfesja polska*), formułujące zasady dogmatyczne uznane za wspólne dobro chrześcijan. Podpisali je duchowni Kościołów: Ewangelicko-Augsburskiego, Ewangelicko-Reformowanego, Metodystycznego, Starokatolickiego Mariawitów i Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego zebrani w marcu 1944 roku w kaplicy metodystycznej w Warszawie. Publiczna prezentacja Tymczasowej Rady Ekumenicznej miała miejsce w Warszawie 14 października 1945 roku. Poza reprezentantami pięciu wyżej wymienionych Kościołów udział w pracach rady zadeklarowali wówczas polscy baptyści i prawosławni. Spotkanie rozpoczęło się nabożeństwem ekumenicznym z udziałem siedmiu Kościołów. Na plenarnym posiedzeniu rady przedstawiciele wyżej wymienionych Kościołów uroczyście zadeklarowali gotowość przynależności do niej w celu pogłębienia swego ekumenicznego zaangażowania. Równocześnie zobowiązano się do propagowania we własnych środowiskach wyznaniowych ekumenicznego ducha braterstwa i współpracy, w myśl sformułowania, „że to, co nas łączy, jest wyższego gatunku, aniżeli to, co nas dzieli”⁴.

Oficjalne ukonstytuowanie się PRE nastąpiło w Warszawie dnia 15 listopada 1946 roku z udziałem czterdziestu sześciu delegatów reprezentujących dwanaście Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich: Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Metodystyczny, Polski Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Ewangelicznych Chrześcijan, Związek Kościołów Chrystusowych, Kościół Wiary Ewangelicznej, Unię Zborów Adwentystów Dnia Siódmego, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Polski Narodowy Kościół Katolicki, Kościół Starokatolicki Mariawitów i Kościół Starokatolic-

⁴ K. Karski, *Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, dz. cyt., s. 38.

ki⁵. Podjęto wówczas dwie ważne decyzje: przyjęto statut (tymczasowy) rady i wybrano jej władze. Prezesem PRE został ks. Zygmunt Michelis (1890–1977), duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego⁶.

1.2. Działalność Polskiej Rady Ekumenicznej

Do 1950 roku PRE rozwijała bardzo ożywioną działalność, organizując tygodnie modlitwy o jedność chrześcijan, nabożeństwa ewangelizacyjne, ekumeniczne tygodnie biblijne (1947, 1948), podczas których zrodziła się m.in. idea rozpowszechnienia w Polsce miliona egzemplarzy Biblii. Ponadto zwołano trzy ekumeniczne konferencje teologiczne (1947, 1949, 1950) na temat katolickiego i protestanckiego stanowiska wobec sakramentu chrztu i Eucharystii. Dyskutowano także nad istotą i zadaniami Kościoła w świetle Biblii i Tradycji. Działalności nie ograniczano bynajmniej tylko do terenu Warszawy. W Łodzi, w Bytomiu, w Gdańsku, w Lublinie i w Krakowie powstały okręgowe rady ekumeniczne. Żywo rozwijała się także ekumeniczna praca wśród młodzieży. W czerwcu 1947 roku odbyła się Ogólnopolska Konferencja Chrześcijańskiej Młodzieży Ekumenicznej, a w lutym 1948 roku powołano Młodzieżową Radę Ekumeniczną, w której zasiedli przedstawiciele dziewięciu wyznań.

Nie zapomniano o wydawnictwach. W latach 1947–1950 ukazywał się oficjalny organ Rady Ekumenicznej w Polsce wydawany w Warszawie pt. „Kościół

⁵ W 1947 roku Kościół Ewangelicznych Chrześcijan, Związek Kościołów Chrystusowych i Kościół Wiary Ewangelicznej połączyły się i stworzyły Zjednoczony Kościół Ewangeliczny w PRL. Uległ on rozwiązaniu w 1987 roku. Kościół Starokatolicki powstał w Polsce (w Krakowie) w 1931 roku w wyniku rozłamu Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego. W 1936 roku doszło w nim do podziału. Przestał praktycznie istnieć w czasie II wojny światowej w latach 1941–1945. W 1945 roku kierownictwo Chrześcijańskiej Rady Ekumenicznej zaproponowało utworzenie na terenie Polski starokatolickiego Kościoła unijnego pod nazwą Polski Kościół Starokatolicki. Został on zarejestrowany w 1947 roku. Zdelegalizowany w 1965 roku. Ponownie zarejestrowany w 1996 roku. Adwentyści, zgodnie z ogólną linią światowego adwentyzmu, zasadniczo nie angażowali się w ruch ekumeniczny. Wyjątkowa sytuacja miała miejsce w Polsce w latach 1984–2008, gdzie dzięki usilnemu staraniu ks. prof. Zachariasza Łyki prowadzono m.in. oficjalny dialog z Kościołem Rzymskokatolickim. Polski Narodowy Kościół Katolicki założony został w 1897 roku przez polskich katolików w USA. Pierwsza parafia w Polsce powstała w Krakowie w 1924 roku. W 1951 roku polska diecezja Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego ogłosiła niezależność od diecezji w Ameryce Północnej i utworzyła Kościół Polskokatolicki (aktualna nazwa to: Kościół Polskokatolicki w RP).

⁶ Statut Tymczasowej Rady Ekumenicznej opublikowano w: „Kościół Powszechny” 1947 nr 1–2, s. 31n. Por. także *Chrześcijańska Rada Ekumeniczna w Polsce*, „Strażnica Ewangeliczna” 1947 nr 1, s. 6 (dwutygodnik religijno-społeczny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego wydawany w Warszawie).

Powszechny”. Dla wspólnego użytku Kościołów członkowskich PRE wydano *Śpiewnik Kościoła powszechnego*⁷.

Zaostrzająca się pod koniec lat czterdziestych konfrontacja pomiędzy Wschodem a Zachodem, znana pod nazwą „zimnej wojny” i odczuwalna we wszystkich dziedzinach życia, nie pozostała bez wpływu na działalność PRE. Poczynając od 1950 roku, przerwane zostały nie tylko personalne, ale nawet listowne kontakty ze ŚRK w Genewie. Z powodu braku darów zagranicznych oraz funduszy na administrację rada zmuszona była zwolnić personel administracyjny. Zawieszono wydawanie organu rady pt. „Kościół Powszechny”⁸. W atmosferze historycznego doszukiwania się wszędzie przez władze komunistyczne szpiegów amerykańskich doszło do aresztowania wielu duchownych z protestanckich Kościołów wolnych i Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego. Zwierzchnik ostatniego z wymienionych Kościołów bp Józef Padewski zmarł w areszcie w maju 1951 roku.

W trudnych warunkach dla polskiej ekumenii, 30 marca 1951 roku obradowało w Warszawie doroczne plenarne posiedzenie PRE. Punkt 3 obrad przewidywał likwidację rady i zerwanie łączności z centralą w Genewie. W toku burzliwej dyskusji padło jednak wiele głosów w obronie rady. Ks. Julian Pękała z Kościoła narodowego, po wymienieniu jej dotychczasowych osiągnięć, stwierdził w konkluzji: „Dlatego moje serce pragnie, ażeby PRE nie rozwiązywała się, lecz żyła nadal dla wspólnego dobra”. W podobnym duchu wypowiedział się ks. A. Kircun: „Trzeba, żeby trwała tak długo, póki to będzie możliwe. Mam dla niej wiele wdzięczności i pragnę, żeby praca jej rozwijała się dalej”. Ks. Edward Dietz z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego jako ostatni z dyskutantów oświadczył: „Stwierdzam, że nie ma wśród nas nikogo, kto by zgodził się na likwidację Rady. Wobec tego zapytuję Prezesa, czy projekt zlikwidowania Rady nie jest wynikiem sugestii władz państwowych”. Odpowiedź Prezesa brzmiała następująco: „Dwie są przyczyny, które muszą być jasno wyrażone: jedna okoliczność to przerzedzenie się naszych szeregów z przyczyn od nas niezależnych, a druga to pewne polityczne przejawy Światowej Rady, których my podzielać nie możemy. Umieszczając w porządku dziennym projekt likwidacji, chciałem usłyszeć o tym nie tylko wasze zdanie, ale i również zdanie władz. I mogę stwierdzić, że władze nasze wyznaniowe zupełnie pozytywnie odnoszą się do naszej działalności i nie

⁷ Charakterystyka działalności PRE zob. materiały zamieszczone w: „Kościół Powszechny” i „Strażnica Ewangeliczna” z lat 1947–1950 oraz w zachowanych protokołach z posiedzeń rady.

⁸ Zob. K. Karski, *Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, dz. cyt., s. 39–40.

domagają się bynajmniej likwidacji PRE. Ze strony władz nic więc nie stoi na przeszkodzie, żebyśmy dalej istnieli, choć nie mamy formalnie zatwierdzonego statutu”⁹.

Ostatecznie nie doszło do likwidacji rady, a na stanowisko prezesa wybrano ponownie, przez aklamację, ks. Zygmunta Michelisa. Ówczesna sytuacja społeczno-polityczna nie sprzyjała jednak przyjaznej współpracy Kościołów. Prezes PRE w artykule opublikowanym w styczniu 1953 roku pisał: „Ruch ekumeniczny w Polsce przestał faktycznie być popierany przez Kościoły, a stał się akcją jednostek spośród różnych wyznań [...]. Wystąpili oficjalnie z rady prawosławni, ewangeliczni i wolni chrześcijanie, adwentyści, metodyści. Inne Kościoły oficjalnie nie wystąpiły, ale w rzeczywistości są reprezentowane tylko nieoficjalnie przez jednostki”¹⁰.

Swego rodzaju zastój w działalności PRE trwał przez ponad cztery lata. Odwilż polityczna, której pierwsze oznaki pojawiły się w 1955 roku, umożliwiła wznowienie jej aktywności. 7 grudnia 1955 roku odbyło się, po dłuższej przerwie, pierwsze zebranie rady, a uczestniczyły w nim nawet te Kościoły, które wcześniej zadeklarowały swoje wystąpienie z niej. Na posiedzeniu tym postanowiono „z uznaniem przyjąć do wiadomości wysiłki Światowej Rady Kościołów oraz Amerykańskiego Związku Kościołów dla zmniejszenia międzynarodowego napięcia i ochrony pokoju”¹¹. Możliwość podjęcia takiej uchwały ukazywała, że atmosfera polityczna w Polsce nieco się zmieniła. Tak więc, po długim okresie izolacji, wolno znów było nawiązywać kontakty ze światowymi organizacjami ekumenicznymi i kościelnymi. PRE, kierowana w dalszym ciągu przez ks. Michelisa, podjęła energiczne starania o przyznanie jej statusu „rady stowarzyszonej” ze ŚRK. Wysiłki te zostały uwieńczone sukcesem w roku 1957. W tym samym roku na posiedzeniu w Liselund (Dania), przygotowującym utworzenie KKE, prezes PRE mógł wygłosić jeden z głównych referatów na temat: „Nasza wspólna odpowiedzialność”.

Okazją do zademonstrowania wspólnoty i więzi łączącej Kościoły zrzeszone w PRE i sposobnością do zademonstrowania ich związku ze światową ekumenią było poświęcenie kościoła ewangelicko-augsburskiego pw. Świętej Trójcy w Warszawie (1958), odbudowanego ze zniszczeń wojennych. Na uroczystość przybyli przedstawiciele wszystkich Kościołów członkowskich PRE i wielu Ko-

⁹ Tamże, s. 40.

¹⁰ Z. Michelis, *Kryzys ekumenii*, „Strażnica Ewangeliczna” 1953 nr 1, s. 6.

¹¹ K. Karski, *Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, dz. cyt., s. 40–41.

ściołów i Wspólnot zagranicznych. Gościem honorowym był sekretarz generalny ŚRK Willem A. Visser't Hooft¹².

Pewną stabilizację w działalności PRE wniosło zatwierdzenie przez władze państwowe jej statutu (1958). W działalności krajowej podjęto organizowanie spotkań referatowo-dyskusyjnych, podczas których przedstawiciele różnych Kościołów wypowiadali się na takie tematy, jak: tradycja kościelna, prozelityzm, rola kobiety w Kościele i inne. W ramach rady zaczęły działać komisje ds. pomocy międzykościelnej, piśmiennictwa i szkółek niedzielnych oraz młodzieży. PRE otrzymała też w Warszawie lokal, w którym zorganizowano księgarnię, bibliotekę i czytelnię czasopism. W każdy wtorek odbywały się tam wieczory dyskusyjne na tematy ekumeniczno-religijne. Wieczory te, cieszące się dobrą frekwencją, były jedną z form pracy, przez którą rada chciała zainteresować problemem ekumenii szersze kręgi społeczeństwa¹³.

Chociaż PRE była z założenia ekumenicznym forum Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich działających w Polsce, w praktyce w pierwszym powojennym piętnastoleciu tworzyło ją wąskie grono przedstawicieli Kościołów. Sytuacja ta zaczęła się zmieniać, gdy w 1960 roku na stanowisko prezesa PRE wybrano zwierzchnika Kościoła Ewangelicko-Reformowanego bp. Jana Niewieczerzała (1914–1981), człowieka o niezwykłym darze zjednywania szerokiego grona przedstawicieli różnych Kościołów dla idei i współpracy ekumenicznej. W okresie jego prezesury, która trwała do stycznia 1975 roku, uaktywniły się różne komisje. Przystąpiono do zakładania oddziałów regionalnych, dzięki czemu rada uległa rozszerzeniu, a myśl i postawa ekumeniczna zaczęły powoli przenikać do stosunkowo szerokich rzesz wiernych. W skład PRE wchodziło wówczas osiem Kościołów. Były to: Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Polskokatolicki, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Metodystyczny, Polski Kościół Chrześcijan Baptystów i Zjednoczony Kościół Ewangeliczny. Ten ostatni, będący federacją pięciu Kościołów tradycji ewangelikalnej i zielonoświątkowej, istniał w latach 1947–1987. Po jego samorozwiązaniu żadna Wspólnota kościelna, która wyłoniła się z Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, nie przystąpiła do PRE. W ten sposób liczba Kościołów członkowskich Rady ustabilizowała się na poziomie siedmiu.

W działalności PRE w latach sześćdziesiątych XX wieku rzucała się w oczy przede wszystkim jej większa niż dotąd aktywność na międzynarodowej arenie

¹² Zob. tamże, s. 41.

¹³ Zob. tamże, s. 42.

ekumenicznej. Kontakty i współpraca ze ŚRK stawały się czymś zwyczajnym. Warto wspomnieć, że w I Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Amsterdamie (1948) uczestniczyła tylko dwuosobowa delegacja Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Zwierzchnik tego Kościoła bp Jan Szeruda (1889–1962), wybrany wówczas w skład Komitetu Naczelnego ŚRK, nie mógł uczestniczyć w jego posiedzeniach, gdyż władze komunistyczne nie wydawały mu paszportu. Przedstawiciele tego Kościoła nie byli obecni na II Zgromadzeniu Ogólnym w Evanston k. Chicago (1954), gdyż nie otrzymali na czas wiz amerykańskich¹⁴. Nie tylko w krajach komunistycznych, ale i w USA trwał wówczas kurs tzw. zimnej wojny, co znajdowało swój wyraz m.in. w szykanach, jakim poddawano przedstawicieli Kościołów z Europy Środkowo-Wschodniej i lewicujących działaczy kościelnych z Europy Zachodniej. W III Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w New Delhi (Indie, 1961) uczestniczyli delegaci Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Kościoła Polskokatolickiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Ten ostatni Kościół został wówczas przyjęty w poczet członków ŚRK. PRE, jako radę stowarzyszoną ze ŚRK, w New Delhi reprezentował jej ówczesny prezes bp Jan Niewieczera. W roku 1969 członkiem ŚRK został Kościół Starokatolicki Mariawitów. Innym Kościołom uzyskanie członkostwa uniemożliwiała zbyt mała liczba wiernych. Były więc pośrednio reprezentowane w ŚRK przez PRE. Równie pomyślnie jak z ŚRK rozwijała się współpraca PRE z KKE. Przedstawiciele Kościołów polskich brali udział we wszystkich kolejnych zgromadzeniach ogólnych KKE, wysyłając na nie liczne delegacje. Od początku miały też swego przedstawiciela w Komitecie Doradczym KKE. W latach sześćdziesiątych XX wieku był nim zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego bp Andrzej Wantuła (1905–1976).

Dzięki współpracy w ramach ŚRK i KKE Kościoły członkowskie PRE mogły nawiązać kontakty i współpracę z Kościołami i radami ekumenicznymi w różnych krajach europejskich. Drogę do spotkania między chrześcijanami polskimi i niemieckimi uitorowało *Memorandum*¹⁵ Rady Kościoła Ewangelickiego w Niemczech z 1965 roku. Był to pierwszy dokument zachodnioniemiecki, który sugerował uznanie zachodniej granicy Polski oraz ułożenie stosunków między obu sąsiadującymi ze sobą narodami na nowej, przyjaznej podstawie. Od ukazania się tego dokumentu Kościoły członkowskie PRE, w harmonijnej

¹⁴ Zob. tamże.

¹⁵ Tekst zob. *Die Lage der Vertriebenen und das Verhältnis des deutschen Volkes zu seinen östlichen Nachbarn. Eine evangelische Denkschrift. Położenie wypędzonych i stosunek narodu niemieckiego do wschodnich sąsiadów. Ewangelickie memorandum*, Bielsko-Biała 2015.

współpracy z reprezentantami różnych środowisk protestanckich w obu państwach niemieckich, podejmowali, krok po kroku, wielorakie starania na rzecz pojednania Polaków i Niemców. Symboliczną wymowę miał fakt, że w gronie rzeczników pojednania szczególną aktywnością odznaczyli się ludzie, którzy drugą wojnę światową przeżyli w obozach koncentracyjnych. Byli to np.: ks. senior Waldemar Preiss (1908–1973), jeden z czołowych duchownych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego czy ks. prof. Woldemar Gastpary (1908–1984), wieloletni rektor CHAT.

2. Inicjatywy rzymskokatolickie w Polsce

Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku, w związku z zapowiedzią przez papieża Jana XXIII zwołania soboru powszechnego, w Kościele Rzymskokatolickim dokonano się ekumeniczne otwarcie, które dało się również odczuć w Polsce.

2.1. Kształtowanie się rzymskokatolickich struktur ekumenicznych w Polsce

Prekursorzy współczesnego ekumenizmu w Polsce, pod przewodnictwem księdza infułata Stanisława Mystkowskiego, utworzyli w 1961 roku – jeszcze przed soborem – Sekcję Ekumeniczną przy warszawskim Studium Duszpasterskim. Zasadnicze jej cele to: organizowanie nabożeństw ekumenicznych oraz wykładów z zakresu teologii ekumenicznej, a także troska o kształtowanie środowiska otwartego na apostolat jedności chrześcijan. Poczynając od stycznia 1962 roku, Kościół Rzymskokatolicki zaczął organizować okolicznościowe nabożeństwa z okazji Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan.

Pierwsze reakcje Kościołów zrzeszonych w PRE na wiadomość o zaangażowaniu ekumenicznym Kościoła Rzymskokatolickiego były bardzo ostrożne i powściągliwe. Świadczył o tym wydany na początku 1963 roku dokument zatytułowany *Nasze stanowisko*, w którym PRE dokonała oceny sytuacji międzywyznaniowej w Polsce na tle II Soboru Watykańskiego. W dokumencie z zadowoleniem odnotowano fakt organizowania w świątyniach katolickich nabożeństw ekumenicznych, chęć nawiązania kontaktów z duchownymi innych wyznań, a nawet obustronny udział duchownych i wiernych w nabożeństwach o jedność chrześcijan. Z drugiej strony krytykowano hierarchię Kościoła Rzymskokatolickiego za to, że nie wypowiedziała się jeszcze w sprawach ekumenicznych. W konkluzji dokumentu stwierdzono: „Kościoły zrzeszone

w Polskiej Rady Ekumenicznej mają powody do wstrzemięźliwego ustosunkowania się do przejawów ekumenizmu rzymskokatolickiego¹⁶.

Z dniem 1 października 1962 roku przy warszawskiej kurii metropolitalnej erygowany został przez prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego Ośrodek ds. Jedności Chrześcijan, którego kierownictwo z nominacji prymasowskiej objął ówczesny rektor warszawskiego WMSD ks. dr Władysław Miziołek. Ośrodek kontynuował prace powstałej wcześniej Sekcji Ekumenicznej. Ten właśnie ośrodek podjął się zorganizowania pracy ekumenicznej w skali ogólnokrajowej, jak również nawiązania kontaktów z duchownymi i świeckimi różnych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich z terenu Polski¹⁷.

Zaczęto wówczas zbieranie i opracowywanie materiałów zarówno naukowych, jak i duszpasterskich oraz informacyjnych z zakresu ruchu ekumenicznego. Szczególnie godną uwagi inicjatywą były coroczne kilkudniowe sesje naukowe, odbywające się w latach 1963–1971 w Domu Rekolekcyjnym Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża w Laskach k. Warszawy, przeznaczone przede wszystkim dla osób duchownych. Tematyka tych spotkań koncentrowała się głównie wokół zagadnień ekumenicznych. Pod patronatem warszawskiego ośrodka rozpoczęto od 1964 roku w tym samym miejscu organizowanie odrębnych sesji kształceniowo-informacyjnych dla młodzieży akademickiej. Ponadto, od 1964 roku zaczęto w Laskach organizować rekolekcje ekumeniczne dla duchownych, z udziałem przedstawicieli różnych Kościołów chrześcijańskich. Od 1967 roku podobne rekolekcje organizowane są dla młodzieży. Ośrodek ds. Jedności Chrześcijan w Warszawie promieniował na całą Polskę i pobudzał do podobnych inicjatyw w innych diecezjach. Przy warszawskim ośrodku prymas Wyszyński utworzył 16 marca 1965 roku Studium Chrześcijańskiego Wschodu. Przyjęto wtedy formułę comiesięcznych spotkań, gromadzących rzymskokatolickich oraz prawosławnych teologów i studentów. Forum to zajmowało się badaniami związanymi z historią, duchowością, liturgią oraz życiem eklezjalnym prawosławia.

Pod koniec stycznia 1965 roku odbył się w Warszawie zjazd duszpasterzy ekumenicznych ze wszystkich diecezji, a 2 czerwca zorganizowano spotkanie teologów ekumenicznych, na którym wyłoniono ośmioosobowy komitet złożony z kapłanów pochodzących z różnych stron Polski. Konferencja Episkopatu Polski na posiedzeniu 10 lutego 1966 roku przekształciła wyżej wspomniany

¹⁶ Tamże, s. 44.

¹⁷ Por. L. Balter, *Ekumenizm w Polsce po Soborze Watykańskim II*, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 109.

komitet w Komisję Episkopatu ds. Ekumenizmu. Na jej czele stanął bp Jerzy Modzelewski, kierujący w tym czasie warszawskim Ośrodkiem ds. Jedności Chrześcijan¹⁸.

W 1968 roku KEP wydała list pasterski, w którym wezwano katolików do okazywania braterskiego szacunku chrześcijanom prawosławnym, ewangelikom i członkom innych Wspólnot chrześcijańskich. Biskupi wyrazili pragnienie przezwyciężenia nieufności i oddalenia niezyczliwości, co umożliwi podjęcie bliższych kontaktów religijno-kościelnych i nawiązanie owocnego dialogu¹⁹.

2.2. Współpraca z Kościołami zrzeszonymi w Polskiej Radzie Ekumenicznej

Obok koordynowania pracy ekumenicznej w skali ogólnokrajowej, Komisja Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu podejmowała wysiłki w celu nawiązania kontaktów i współpracy z Kościołami zrzeszonymi w PRE, co było zgodne z zasadą, że współczesny ruch ekumeniczny zmierza do pojednania i odbudowy jedności między Kościołami, a nie tylko między poszczególnymi osobami czy grupami chrześcijan.

Do końca lat sześćdziesiątych XX wieku, mimo wielu starań ze strony Kościoła Rzymskokatolickiego, w nabożeństwach z okazji Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan organizowanych przez stronę katolicką przedstawiciele Kościołów członkowskich PRE uczestniczyli tylko sporadycznie. Spowodowane to było m.in. tym, że warszawski Ośrodek ds. Jedności Chrześcijan, który w imieniu Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu rozsyłał zaproszenia, z wiadomych względów, notorycznie pomijał dwa Kościoły: Kościół Polskokatolicki i Kościół Starokatolicki Mariawitów. Dopiero odejście od tej praktyki sprawiło, że poczynając od stycznia 1971 roku, wszystkie Kościoły członkowskie PRE pozytywnie zareagowały na zaproszenie strony katolickiej do wspólnej modlitwy. Z kolei PRE zaprosiła przedstawicieli Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu na nabożeństwa organizowane przez jej Kościoły członkowskie. Odtąd coraz powszechniejsza stawała się praktyka, że przedstawiciele PRE przemawiali w świątyniach katolickich i odwrotnie.

29 września 1971 roku bp Władysław Miziołek, przewodniczący Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu, wystosował list do Prezydium PRE, w którym

¹⁸ Por. *Utworzenie Komisji Ekumenicznej Episkopatu Polski*, BE 1 (1967) nr 1, s. 1; L. Balter, *Ekumenizm w Polsce po Soborze Watykańskim II*, dz. cyt., s. 109–110.

¹⁹ Zob. *List Pasterski Episkopatu „O dążeniu do jedności chrześcijan”* (Warszawa, 23 października 1968), [w:] UU-1, s. 209–214.

zawarł następującą propozycję: „Wydaje się, że po dotychczasowych przyjaznych kontaktach przedstawicieli Komisji i Kościoła Rzymskokatolickiego z pojedynczymi przedstawicielami Rady lub poszczególnych Kościołów zrzeszonych w Radzie, można już uznać obecną chwilę za dojrzałą do nawiązania oficjalnych stosunków z samą Radą Ekumeniczną w celu rozpoczęcia ekumenicznego współdziałania w duchu Chrystusowym. Komisja przeto zgłasza niniejszym swoją gotowość do wejścia z chwilą obecną w takie stosunki z Polską Radą Ekumeniczną i prosi uprzejmie o zajęcie stanowiska w tej sprawie”²⁰.

W odpowiedzi, prezes i sekretarz PRE, w liście z 29 października 1971 roku napisali, że PRE z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Komisji, gdyż sprawa właściwego ułożenia stosunków w istocie swej wymaga ekumenicznych rozwiązań. Przypomnieli, że szereg Kościołów członkowskich PRE „z głębokim żalem stwierdza fakt istnienia sytuacji konfliktowych i nienaprawionych krzywd ze strony Kościoła Rzymskokatolickiego”²¹. Stwierdzili, że „życzliwe i w duchu ewangelicznego braterstwa działanie na rzecz usunięcia tych trudności przyczyniłoby się do polepszenia atmosfery i umożliwiłoby nawiązanie normalnych ekumenicznych stosunków”²². PRE zaproponowała podjęcie wstępnych rozmów na wyżej wspomniane tematy z udziałem pięciu upoważnionych delegatów z każdej strony²³.

Po wymianie wyżej wspomnianych listów przez ponad dwa lata nie było dalszego postępu we wzajemnych kontaktach. Można domniemywać, że głównym sprawcą utrudnień we wzajemnych relacjach był wówczas rządowy Urząd ds. Wyznań, który – jako bezpośredni realizator polityki wyznaniowej władz komunistycznych – spoglądał nieprzychylnie na poprawę stosunków między Kościołami mniejszościowymi a Kościołem większościowym w Polsce.

Dopiero 17 stycznia 1974 roku PRE wyraziła zgodę na propozycję przedstawioną przez bp. Miziołkę. Utworzono Komisję Mieszaną ds. Kontaktów między Kościołem Rzymskokatolickim w Polsce a PRE. Pierwsze jej posiedzenie odbyło się dnia 22 maja 1974 roku. Dnia 7 grudnia 1977 roku powołana została do życia Podkomisja ds. Dialogu Doktrynalnego, która zajęła się rozmowami z poszczególnymi Kościołami zrzeszonymi w PRE na temat wzajemnego uzna-

²⁰ Z. Zembrzusi, *Ekumenizm w Warszawie. Studium historyczno-teologiczne*, Warszawa 2001, s. 195 (kserokopia dokumentu).

²¹ Tamże, s. 196–197.

²² Tamże.

²³ Zob. tamże.

nia ważności chrztu udzielanego w poszczególnych Kościołach oraz małżeństw o różnej przynależności kościelnej.

W 1994 roku wysunięto postulat wyłączenia podkomisji ze struktur Komisji Mieszanej, a następnie jej usamodzielnienia i podporządkowania bezpośrednio Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Stało się to faktem pod koniec roku 1997. W listopadzie 1997 roku KEP zatwierdziła składy katolickiej strony Komisji Mieszanej Kościoła Rzymskokatolickiego i PRE, jak również trzech nowych komisji do spraw dialogu: z Kościołem Starokatolickim Mariawitów w RP, z Kościołem Polskokatolickim w RP oraz z Kościołem Adwentystów Dnia Siódmego w RP²⁴. W 2001 roku został utworzony Zespół Bilateralny Katolicko-Prawosławny²⁵.

Po II Soborze Watykańskim Kościół Rzymskokatolicki podejmuje szereg inicjatyw ekumenicznych o charakterze duchowym, doktrynalnym i praktycznym, które zostaną omówione w dalszej części niniejszego studium.

2.3. Problematyka ekumeniczna na synodach Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce

W Polsce, w okresie po II Soborze Watykańskim do dzisiaj (2014), odbył się jeden ogólnopolski synod plenarny (1991–1999) i trzydzieści osiem synodów archidiecezjalnych i diecezjalnych. Aktualnie trwają trzy synody diecezjalne²⁶ oraz I Synod Metropolitalny Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej, Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej i Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, zainaugurowany w katedrze gorzowskiej 22 stycznia 2010 roku. Synody są szczególnym wyrazem ekumenizmu praktycznego, gdyż podejmują decyzje i postanowienia, które w jakiejś mierze odzwierciedlają dotychczasowy dorobek Kościołów lokalnych, ale także wyznaczają kierunki przyszłościowych działań ekumenicznych. W niniejszej części zostaną zaprezentowane debaty ekumeniczne podjęte w ramach II Polskiego Synodu Plenarnego. Będą także przykładowo

²⁴ Por. *Komisja Konferencji Episkopatu Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiej Rady Ekumenicznej ds. Dialogu*, BE 26 (1997) nr 4, s. 25–28; L. Balter, *Ekumenizm w Polsce po Soborze Watykańskim II*, dz. cyt., s. 123–124.

²⁵ Zob. S. Ulaczyk, *Zespół bilateralny katolicko-prawosławny. Spojrzenie historyczne z nutą optymizmu na przyszłość*, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 51–63.

²⁶ Od roku 2008 trwa II Synod Diecezji Radomskiej; 14 października 2012 roku zainaugurowany został XLIII Synod Diecezji Płockiej, 25 listopada 2012 roku zainaugurowano II Synod Archidiecezji Katowickiej.

pokazane synody, które podjęły ekumeniczne problemy i wypracowały ich rozwiązania.

2.3.1. II Polski Synod Plenarny (1991–1999)

II Polski Synod Plenarny zainaugurował papież Jan Paweł II w czasie wizyty w Polsce w czerwcu 1991 roku w bazylice Najświętszego Serca Jezusowego w Warszawie. Po ośmiu latach, 11 czerwca 1999 roku, dokonał również jego zamknięcia w archikatedrze warszawskiej pw. św. Jana Chrzciciela. Wydarzenie to miało miejsce w tysięczną rocznicę kanonizacji św. Wojciecha.

W ramach prac przygotowawczych opracowano dokumenty robocze, w tym tekst studyjny na temat ekumenizmu pt. *Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu*²⁷. Składa się on z trzech zasadniczych części. Pierwsza stanowi biblijno-kościelne uzasadnienie dla potrzeby ekumenicznego zaangażowania²⁸ oraz prezentację teologicznych podstaw ekumenizmu²⁹. W części drugiej dokumentu zaprezentowano sytuację wyznaniową i ekumeniczną w Polsce³⁰. Trzecia część omawianego dokumentu poświęcona została nakreśleniu kierunków duszpasterstwa ekumenicznego w Kościele Rzymskokatolickim w Polsce³¹.

Autorzy dokumentu zwracają więc uwagę na ścisłe powiązanie wrażliwości reformatorskiej w Kościele z wrażliwością ekumeniczną. Podkreślono również, że rozwój ekumenizmu jest możliwy na gruncie uznania prawa do wolności religijnej i w atmosferze wzajemnej tolerancji. Niemniej w ekumenizmie chodzi o coś więcej niż o wzajemną tolerancję. Chodzi w nim o odkrywanie więzi wynikających z wiary w Chrystusa i ze wspólnego chrztu. Fakt ten skłania do głębokiej wdzięczności wobec wspólnego Pana i Zbawiciela i do nieustawiania w odkrywaniu braterstwa w Chrystusie wypływającego z tegoż sakramentu. W tej perspektywie ekumenizm oznacza drogę pojednania chrześcijan i służy pogłębieniu świadomości wyznaniowej, nie zaś przyczynę indyferentyzmu postaw i przekonań³².

Odwołując się do przesłania Nadzwyczajnego Synodu Biskupów z 1985 roku, autorzy dokumentu potwierdzili przekonanie, że „ekumenizm wpisał się głę-

²⁷ Zob. II Synod Plenarny, *Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu* [1991], [w:] II Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze*, Poznań–Warszawa 1991, s. 95–126; zob. także Aneks nr 15.

²⁸ Zob. II Synod Plenarny, *Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu*, dz. cyt., nr 1–2.

²⁹ Zob. także, nr 3–8.

³⁰ Zob. tamże, nr 9–23.

³¹ Zob. tamże, nr 24–40.

³² Por. tamże, nr 4.

boko i na stałe w świadomość Kościoła» (*Relacja końcowa*, II. C)³³. Wymienili również trzy najistotniejsze płaszczyzny urzeczywistniania się ekumenizmu. Są to: ekumenizm duchowy, ekumenizm naukowy i ekumenizm praktyczny³⁴. Wskazali na dialog jako na najwłaściwszą „metodę spotkania i zbliżenia z braćmi z innych Kościołów chrześcijańskich”³⁵.

W dokumencie podkreślono fakt różnorodności wyznaniowej Polski oraz to, że „wszystkie Kościoły chrześcijańskie wniosły swój wkład – każdy w sobie właściwym zakresie i czasie – w ukształtowanie się obecnego oblicza chrześcijaństwa w Polsce”³⁶. Nakreślono mapę wyznaniową Polski³⁷. W sposób ogólny zaprezentowano istotne elementy w rozwoju ekumenii w Polsce po Soborze Watykańskim II³⁸. Wymieniono także prekursorów polskiej ekumenii. Przedstawiono obszary szczególnego rozwoju ekumenizmu, ośrodki ekumeniczne o charakterze naukowym, duchowym i praktycznym³⁹. Wreszcie, wysunięto szereg postulatów i zobowiązań.

Dokument roboczy II Polskiego Synodu Plenarnego zamykają aneksy. Pierwszy z nich to raport z bilateralnych rozmów o chrzcie pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim a innymi Kościołami chrześcijańskimi w Polsce⁴⁰. Drugi to list pasterski z okazji 25. rocznicy ogłoszenia soborowej deklaracji *Nostra aetate*⁴¹. Aneks trzeci i ostatni zarazem zawiera graficzną prezentację międzykościelnych dialogów doktrynalnych na forum światowym z udziałem Kościoła Rzymskokatolickiego⁴².

Owoce II Polskiego Synodu Plenarnego jest czternaście dokumentów finalnych. Niestety, zabrakło dokumentu ekumenicznego, choć taki, o wyjątkowej ekumenicznej wartości, został opracowany na etapie przygotowawczym do synodu. Należy jednak przyznać, że niemal we wszystkich dokumentach synodalnych znalazły się wątki ekumeniczne.

³³ Tamże, nr 5.

³⁴ Por. tamże, nr 5.

³⁵ Tamże, nr 6.

³⁶ Tamże, nr 9.

³⁷ Zob. tamże, nr 10.

³⁸ Zob. tamże, nr 11.

³⁹ Zob. tamże, nr 12–23.

⁴⁰ Zob. tamże, s. 114–120.

⁴¹ Zob. tamże, s. 121–125.

⁴² Zob. tamże, s. 126.

2.3.2. Polskie synody lokalne

Po II Soborze Watykańskim do 2014 roku, oprócz II Polskiego Synodu Plenarnego (1991–1999), jak już wspomniano, odbyło się trzydzieści osiem synodów archidiecezjalnych i diecezjalnych. Są to: I Synod Diecezji Białostockiej (1991–2000), II Synod Diecezji Częstochowskiej (1976–1986), I Synod Diecezji Drohiczyńskiej (1994–1997), I Synod Diecezji Ełckiej (1997–1999), dwa synody w archidiecezji gdańskiej: II synod w 1973 roku oraz III synod w 2001 roku, trzy synody w archidiecezji gnieźnieńskiej – w 1962 i w 1981 roku oraz w latach 1995–2000, I Synod Diecezji Kaliskiej (2007–2009), I Synod Diecezji Katowickiej (1972–1975), III Synod Diecezji Kieleckiej (1983–1991), dwa synody archidiecezji krakowskiej: Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej (1972–1975) oraz I Synod Prowincji Krakowskiej (1975–1983), I Synod Diecezji Legnickiej (2007–2012), II Synod Diecezji Lubelskiej (1977–1985), I Synod Diecezji Łowickiej (1995–1999), III Synod Archidiecezji Łódzkiej 1996–1998), I Synod Diecezji Opolskiej (2002–2005), I Synod Diecezji Pelplińskiej (1992–2000), XLII Synod Diecezji Płockiej (1987–1991), trzy synody w archidiecezji poznańskiej: I Synod Archidiecezji Poznańskiej (1968), II Synod Archidiecezji Poznańskiej (1992–1993) i III Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004–2008), I Synod Archidiecezji Przemyskiej (1995–2000), I Synod Diecezji Rzeszowskiej (2001–2004), II Synod Diecezji Sandomierskiej (1996–1999), w diecezji siedleckiej aktualnie trwa II synod rozpoczęty w październiku 2012 roku, I Synod Diecezji Sosnowieckiej (2001–2004), IV Synod Diecezji Tarnowskiej (1981–1986), I Synod Diecezji Toruńskiej (2007–2011), I Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006–2012), III Synod Archidiecezji Warszawskiej (1971–1974), IV Synod Archidiecezji Warszawskiej (1998–2003), I Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej (1998–2000), dwa synody diecezji wrocławskiej: I synod (6–9 listopada 1967), II synod (1977–1978), I Synod Archidiecezji Wrocławskiej (59. od początku powstania diecezji) (1985–1991), I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej (1995–2000). Aktualnie trwają trzy synody diecezjalne (od 2008 trwa II Synod Diecezji Radomskiej; 14 października 2012 zainaugurowany został XLIII Synod Diecezji Płockiej, 25 listopada 2012 zainaugurowano II Synod Archidiecezji Katowickiej) oraz I Synod Metropolitalny Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej, Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej i Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej zainaugurowany w katedrze gorzowskiej 22 stycznia 2010 roku.

Analiza dokumentów synodalnych pozwala na wyciągnięcie ogólnego wniosku, że na większości synodów lokalnych odbytych w Polsce po II Soborze Watykańskim odbywały się debaty na ekumeniczne tematy, co zaowocowało

bądź to odrębnymi dokumentami, bądź też zwartymi opracowaniami opublikowanymi w formie statutów synodalnych. Trudno byłoby je wszystkie omówić, dlatego zaprezentowane zostaną tylko niektóre z nich.

Synody diecezji wrocławskiej

W diecezji wrocławskiej miały miejsce dwa synody diecezjalne: I synod (6–9 listopada 1967), II synod (1977–1978). W statutach pierwszego z nich znalazły się zapisy dotyczące małżeństw mieszanych⁴³. W *Statutach* w nr 185 przypomniano obowiązujące wówczas rozporządzenia kanoniczno-duszpasterskie związane z zawieraniem małżeństw mieszanych. *Statuty* w nr 186 stanowią przypomnienie praktyki, jaka obowiązuje w Kościele Rzymskokatolickim przy zawieraniu małżeństw mieszanych, a w nr 187 przypomniano, że przepis zawarty w nr 185 dotyczy także zawierania małżeństwa strony katolickiej z osobą niewierzącą, z osobą odpadłą od wiary i z osobą nieuznającą Kościoła jako społeczności religijnej⁴⁴.

II Synod Diecezji Wrocławskiej odbył się w latach 1977–1978. Zwołał go i zamknął bp Jan Zaręba. Uroczyste podpisanie *Statutów* synodalnych zaplanowano na 8 grudnia 1987 roku. Do tego jednak nie doszło na skutek śmierci bp. Zaręby. *Statuty* synodu, po niewielkich zmianach zatwierdził więc i promulgował dnia 4 kwietnia 1994 roku bp Bronisław Dembowski. *Duszpasterskie wskazania w dziedzinie ekumenizmu* umieszczono w *Statutach* synodalnych w formie aneksu⁴⁵. Synod przypomina o tym, że życie zgodne z Ewangelią przybliży chrześcijan do realizacji pełnej widzialnej jedności w Chrystusowym Kościele⁴⁶. Wzywa więc do wspólnej modlitwy i do ekumenicznej współpracy⁴⁷. Wskazuje na różne obszary duszpasterskiego zaangażowania, gdzie z należyłą starannością powinno się uwzględniać ekumeniczne zadania⁴⁸. Zwraca uwagę na konieczność duszpasterskiej troski o małżeństwa mieszane⁴⁹ oraz na pilną potrzebę ekumenicznej formacji, zwłaszcza w seminariach duchownych⁵⁰.

⁴³ Zob. I Synod Diecezji Wrocławskiej, *Statuty*, nr 185–187, [w:] I Synod Diecezji Wrocławskiej, *Statuty i załączniki*, Wrocław 1967 (mps w archiwum kurii diecezjalnej we Wrocławku).

⁴⁴ Zob. tamże, nr 187.

⁴⁵ Zob. II Synod Diecezji Wrocławskiej, *Statuty: Aneks nr 6*, Wrocław 1994, s. 159–161.

⁴⁶ Zob. tamże, nr 1.

⁴⁷ Zob. tamże, nr 2.

⁴⁸ Zob. tamże, nr 3–5.

⁴⁹ Zob. tamże, nr 6.

⁵⁰ Zob. tamże, nr 7.

Synody archidiecezji poznańskiej

W archidiecezji poznańskiej po II Soborze Watykańskim miały miejsce trzy synody: I synod w 1968 roku, II synod w latach 1992–1993 i III synod w latach 2004–2008. Analizując dokumenty poszczególnych synodów, należy stwierdzić w nich obecność tematyki ekumenicznej. Wyraźnie też widać ewolucję co do charakteru ekumenicznej dyskusji synodalnej, jak również ostatecznych zapisów statutowych. W statutach I Synodu Archidiecezji Poznańskiej ekumenizmowi poświęcono osobny rozdział⁵¹. Podkreślono w nim, że ekumenizm należy przede wszystkim postrzegać jako owoc Bożej łaski⁵² oraz że „fundamentem wszelkiego ekumenicznego działania jest ekumenizmu duchowy, czyli «nawrócenie serca i świętość życia łącznie z publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan»”⁵³. Synod przypomniał również o tym, by w ekumenicznych dążeniach „unikać wszystkiego, co mogłoby pogłębić lub utrwalić istniejące już podziały albo zrodzić nowe konflikty”⁵⁴. Zwrócił uwagę na konieczność ekumenicznej rzetelności w katechezie, w przepowiadaniu⁵⁵ i w formacji seminaryjnej⁵⁶. Zaapelował o kształtowanie wzajemnych relacji między Kościołami i chrześcijanami przy zastosowaniu zasad ekumenicznej wrażliwości⁵⁷. „Nad ruchem ekumenicznym na terenie archidiecezji czuwa zgodnie z postanowieniami soborowymi arcybiskup. On też bezpośrednio lub pośrednio przez instytucje ekumeniczne przez siebie ustanowione kieruje rozwojem ruchu zjednoczeniowego”⁵⁸. Przypomniano również o tym, że ważną rolę w kształtowaniu ekumenicznych relacji pełni archidiecezjalna komisja ekumeniczna⁵⁹.

W dokumentach II Synodu Archidiecezji Poznańskiej (1992–1993) sprawa ekumenizmu została zdecydowanie szerzej potraktowana, co znalazło odzwierciedlenie w osobnym dokumencie pt. *Ekumenizm*⁶⁰. W pierwszej jego części, stanowiącej historyczne wprowadzenie w problematykę, zaprezentowano istotne ekumeniczne dzieła w dziejach Kościoła oraz ekumeniczną sytuację w archidiecezji poznańskiej. Druga część dokumentu to prezentacja kościelnego

⁵¹ Zob. I Synod Archidiecezji Poznańskiej, *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego*, nr 811–820, Poznań 1972, s. 228–230.

⁵² Zob. tamże, nr 811.

⁵³ Tamże, nr 812. Zob. także nr 813.

⁵⁴ Tamże, nr 812.

⁵⁵ Zob. tamże, nr 814.

⁵⁶ Zob. tamże, nr 816.

⁵⁷ Zob. tamże, nr 815.

⁵⁸ Tamże, nr 817.

⁵⁹ Zob. tamże, nr 818–820.

⁶⁰ Zob. Poznański Synod Archidiecezjalny 1992–1993, *Dokumenty*, Poznań 1995, s. 107–115.

nauczania o ekumenizmie i jego ekspozycja w statutach I Synodu Archidiecezji Poznańskiej. W trzeciej części wytyczono najistotniejsze ekumeniczne zadania dla archidiecezji, dla parafii oraz dla rodzin.

Owoce III Synodu Archidiecezji Poznańskiej zwołanego po II Soborze Watykańskim jest dwutomowe dzieło dokumentujące przebieg synodu i jego owoce. Tom 1 (*Dokumenty*)⁶¹ zawiera pastoralne opracowania przygotowane przez komisje synodalne. Natomiast tom 2 (*Statuty*)⁶² zawiera zapisy prawne, które wraz z załączonymi aneksami stanowią prawo partykularne Kościoła w archidiecezji poznańskiej obowiązujące od 1 stycznia 2009 roku. W drugiej części *Statutów* pt. *Martyria* w punkcie 19. zatytułowanym *Dialog ekumeniczny, międzyreligijny i światopoglądowy* znajdujemy istotne tezy na temat rozumienia ekumenizmu oraz zadań ekumenicznych Kościoła w archidiecezji poznańskiej⁶³. Za encykliką Jana Pawła II *Ut unum sint* stwierdzono m.in., że ekumenizm należy pojmować jako „imperatyw chrześcijańskiego sumienia oświeconego wiarą i kierowanego miłością”⁶⁴, a „istniejąca, choć niepełna, wspólnota z chrześcijanami innych wyznań może znaleźć swój wyraz [...] w pewnym współdziałaniu z nimi w liturgii, praktyce sakramentalnej czy w innych formach życia Kościoła”⁶⁵. „Tam, gdzie ekumenizm nie jest żywo obecny w świadomości wiernych z uwagi na brak bezpośrednich kontaktów z chrześcijanami innych wyznań, podkreślenie wagi ekumenizmu duchowego ma szczególne znaczenie”⁶⁶. Wśród wiernych należy pogłębiać „świadomość odpowiedzialności całego Kościoła za sprawę jedności chrześcijan”⁶⁷. Przypomniano również o tym, że „zgodnie z zaleceniem Konferencji Episkopatu Polski należy obchodzić w Kościele katolickim w Polsce Dzień Judaizmu (17 stycznia), który daje okazję wszystkim wiernym do budzenia lepszego poznania religii, tradycji i kultury żydowskiej oraz prowadzi do pogłębionej refleksji nad religijną więzią łączącą chrześcijan i żydów. Podobnie należy obchodzić Dzień Islamu (26 stycznia), który winien stać się okazją do refleksji i modlitwy w intencji większego zrozumienia potrzeby dialogu i pokoju”⁶⁸. Wypowiedziano się także na temat kształtowania relacji ze świadkami Jehowy, wobec których „wypada okazać postawę pełną szacunku i kultury, mając jednak

⁶¹ Zob. Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008, *Dokumenty*, t. 1, Poznań 2008.

⁶² Zob. Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008, *Statuty*, t. 2, Poznań 2008.

⁶³ Zob. tamże, nr 471–479.

⁶⁴ Tamże, nr 471.

⁶⁵ Tamże, nr 472.

⁶⁶ Tamże, nr 473. Zob. także nr 474.

⁶⁷ Tamże, nr 475.

⁶⁸ Tamże, nr 476.

świadomość tego, iż rozmawia się z członkami wspólnoty niechrześcijańskiej, która nie uznaje dogmatu o Trójcy Świętej ani o Wcieleniu i proponuje fałszywą drogę życia i zbawienia”⁶⁹. Zachęcono również „do dialogu z nowymi ruchami religijnymi w duchu tolerancji i szacunku dla osoby ludzkiej. Dialog ten jest jednak szczególnie utrudniony z członkami sekt, które wywierając destrukcyjny wpływ na osobowość swoich członków, przyczyniają się do dezintegracji rodzin i społeczności, zaś ich doktryny – odległe od nauczania Chrystusa i Kościoła – służą zaspakajaniu partykularnych potrzeb ich liderów”⁷⁰. Zdaniem synodu również „dialog z ludźmi dobrej woli wyznającymi inny światopogląd wymaga postawy szacunku i przychylności wobec każdego człowieka, a także uznania jego osobowej tożsamości, jego sposobów wyrażania siebie, jego wartości. Winien być on normą i stylem postępowania wobec innych ludzi dobrej woli”⁷¹.

W różnych miejscach *Statutów* poruszono jeszcze kilka innych kwestii ekumenicznie istotnych, takich jak: koniczność kształtowania postaw otwartości na dialog⁷², postulat permanentnego pogłębiania ekumenicznej wrażliwości⁷³, wzmianki nt. Ekumenicznego Święta Biblii⁷⁴ oraz Poznańskiej Grupy Ekumenicznej⁷⁵.

I Synod Diecezji Katowickiej

Jeden z merytorycznie najbardziej pogłębionych dokumentów o charakterze ekumenicznym wypracowany i opublikowany został przez I Synod Diecezji Katowickiej (1972–1975). Dokument zatytułowano *Ekumenizm w Kościele katowickim*⁷⁶. Składa się on z pięciu części oraz z aneksu dotyczącego świadków Jehowy. W pierwszej części dokumentu (*Teologiczne aspekty wezwania do dzieła ekumenizmu*) zaprezentowano teologiczne podstawy ekumenizmu. Nawiązano do stwierdzenia II Soboru Watykańskiego o tym, że ekumenizm należy odczytywać jako jeden z ważnych „znaków czasu” (por. UR 4)⁷⁷ oraz

⁶⁹ Tamże, nr 477.

⁷⁰ Tamże, nr 478.

⁷¹ Tamże, nr 479.

⁷² Zob. tamże, np. nr 515, 518, 519, 530.

⁷³ Zob. tamże, np. nr 530.

⁷⁴ Zob. tamże, nr 149, 161, 515.

⁷⁵ Zob. tamże, nr 515.

⁷⁶ Tekst zob. *Wiara, modlitwa i życie w Kościele katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*, Katowice 2012², s. 267–288. W formie elektronicznej zob. http://synodkatowice.pl/wpliki/wiara-modlitwa-i-zycie-w-kosciele-katowickim_179_116.pdf (20.10.2014). Tekst roboczy dokumentu został przygotowany przez ks. Arkadiusza Misia.

⁷⁷ Zob. tamże, nr 1.1.

do posoborowego Dyrektorium ekumenicznego (por. część II: *O formacji ekumenicznej*), gdzie podkreślono, że „w ruchu ekumenicznym działa Duch Pański, aby po przełamaniu przeszkód utrudniających doskonałą więź kościelną została wreszcie przywrócona i zajaśniała światu jedność wszystkich chrześcijan”⁷⁸. Wśród najistotniejszych teologicznych podstaw ekumenizmu wymieniono: potrzebę wspólnego świadectwa chrześcijan w kontekście wiarygodności w głoszeniu Ewangelii⁷⁹ oraz w kontekście podejmowania misyjnego posłannictwa Kościoła⁸⁰, jak również wierność Testamentowi Chrystusa⁸¹.

W drugiej części dokumentu, zatytułowanej *Sytuacja ekumeniczna w diecezji*, przeprowadzono socjologiczną analizę sytuacji wyznaniowej w diecezji katowickiej. Przedstawiono panoramę Kościołów i Wspólnot pozakatolickich⁸² oraz relacje między nimi i Kościołem Rzymskokatolickim⁸³. Zwrócono uwagę na różnice w pojmowaniu ekumenii przez Kościół Rzymskokatolicki i Kościoły ewangelicko-augsburskie⁸⁴. Zasygnalizowano również istniejące w diecezji praktyki religijne o charakterze ekumenicznym: nabożeństwa ekumeniczne⁸⁵, pogrzeby, zawieranie małżeństw, odpusty parafialne, koncerty religijne, pielgrzymki czy sympozja ekumeniczne organizowane przez Koło Naukowe działające przy wśsd w Krakowie⁸⁶. Za konieczną uznano potrzebę wzajemnego naprawienia krzywd wyrządzonych w przeszłości z pobudek wyznaniowych⁸⁷. Wyrażono nadzieję na rozwój współpracy międzykościelnej na terenie diecezji katowickiej⁸⁸. Podjęto również kwestię małżeństw mieszanych. Formą podsumowania drugiej części dokumentu jest prezentacja najistotniejszych aktualnie istniejących przeszkód na ekumenicznej drodze⁸⁹ oraz ogólna ocena sytuacji ekumenicznej w diecezji katowickiej⁹⁰.

W trzeciej części dokumentu nakreślono *Kierunki duszpasterstwa ekumenicznego i ich podstawy*. Za priorytety duszpasterstwa ekumenicznego uznano:

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ Zob. tamże.

⁸⁰ Zob. tamże, nr 1.2.

⁸¹ Zob. tamże, nr 1.3.

⁸² Zob. tamże, nr 2.1.

⁸³ Zob. tamże, nr 2.2.

⁸⁴ Zob. tamże.

⁸⁵ Zob. tamże, nr 2.4.

⁸⁶ Zob. tamże, nr 2.5.

⁸⁷ Zob. tamże, nr 2.6.

⁸⁸ Zob. tamże, nr 2.7.

⁸⁹ Zob. tamże, nr 2.11.

⁹⁰ Zob. tamże, nr 2.12.

rozwój modlitw i nabożeństw ekumenicznych, zgodne współistnienie chrześcijan oraz stałe pogłębianie współpracy między Kościołami⁹¹.

Czwarta część dokumentu poświęcona została małżeństwom mieszanym. Określono w niej: zasady duszpasterstwa małżeństw mieszanych, kwestie związane z przygotowaniem do małżeństwa, zawarciem ślubu i wychowaniem dzieci⁹².

Piąta część dokumentu zawiera „szczegółowe normy duszpasterstwa ekumenicznego”. Sporządzono je w postaci zaleceń⁹³, zarządzeń⁹⁴, apeli⁹⁵ skierowanych „do kapłanów i ludu”⁹⁶, „do Braci Ewangelików”⁹⁷, „do władz świeckich”⁹⁸ i „do wiernych”⁹⁹ oraz próśb o charakterze ekumenicznym kierowanych do КЕР¹⁰⁰.

Szóstą część dokumentu stanowi załącznik¹⁰¹ dotyczący świadków Jehowy.

I Synod Diecezji Opolskiej

Ważne przesłanie ekumeniczne przyniósł I Synodu Diecezji Opolskiej (2002–2005). Od początku trwania synodu, do udziału w pracach synodalnych zaproszono obserwatorów z innych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich, „aby pomogli [...], w oparciu o swój sposób wierzenia «inaczej», ożywić [...] diecezjalne życie, pogłębić je jeszcze bardziej o ekumeniczne doświadczenie i scalenie”¹⁰². Na etapie bezpośredniego przygotowania do synodu biskup opolski powołał m.in. Komisję ds. Ekumenizmu. Tworzyło ją dwadzieścia osób, w tym dziesięciu księży oraz dziesięciu świeckich. Komisja powołała także obserwatorów z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Mieli oni głos doradczy i wyrażali swoje opinie i sugestie dotyczące podejmowanych kwestii. W trakcie trzyletnich prac Synodalnej Komisji ds. Ekumenizmu wypracowano dokumenty robocze, które opublikowano pod wspólnym tytułem *Wezwani do jedności w Chrystusowym Kościele. Dokument roboczy Komisji Synodalnej*

⁹¹ Zob. tamże, nr 3.1–3.3.

⁹² Zob. tamże, nr 4.1–4.3.

⁹³ Zob. tamże, nr 5.1.

⁹⁴ Zob. tamże, nr 5.2.

⁹⁵ Zob. tamże, nr 5.3.

⁹⁶ Zob. tamże, nr 5.3.1.

⁹⁷ Zob. tamże, nr 5.3.2.

⁹⁸ Zob. tamże, nr 5.3.3.

⁹⁹ Zob. tamże, nr 5.3.4.

¹⁰⁰ Zob. tamże, nr 5.4.

¹⁰¹ Zob. tamże, nr 6.

¹⁰² *Homilia Biskupa Opolskiego arcybiskupa Alfonsa Nossola wygłoszona w katedrze opolskiej na rozpoczęcie I Synodu Diecezji Opolskiej* (02.04.2002), „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” 2002 nr 1, s. 6–10.

ds. Ekumenizmu¹⁰³. Efektem synodalnych dyskusji są *Statuty Pierwszego Synodu Diecezji Opolskiej*¹⁰⁴. Rozdział VIII *Statutów* poświęcony został *Ekumenicznemu wymiarowi życia parafialnego*¹⁰⁵. Składa się z pięciu części. Obejmują one następujące zagadnienia: *Biblijno-teologiczne podstawy zaangażowania ekumenicznego*¹⁰⁶, *Katolickie zasady ekumenizmu*¹⁰⁷, *Struktury organizacyjne życia ekumenicznego w diecezji*¹⁰⁸, *Płaszczyzny i formy współpracy ekumenicznej oraz wspólnego świadectwa*¹⁰⁹, *Problem sekt i nowych ruchów religijnych*¹¹⁰.

W części pierwszej rozdziału VIII *Statutów* przeprowadzono biblijno-teologiczną analizę związaną z rozumieniem jedności i podziału w człowieku, w Kościele i w świecie, odczytując w ten sposób podstawowe wyzwanie Boże do tego, „aby stanowić jedno” w sobie, z Bogiem, między sobą i ze światem. W kontekście historycznym ukazano sytuację człowieka „poranionego” grzechem, gdzie to właśnie Bóg w swojej nieskończonej miłości jest Tym, który jednoczy to, co w człowieku rozdarło, prowadząc go do „nowego zjednoczenia” z Nim i ze światem.

Nawiązując do nauczania dekretu o ekumenizmie II Soboru Watykańskiego, synod przypomniał *Katolickie zasady ekumenizmu*. Chodziło o prezentację istotnych płaszczyzn i punktów odniesienia dla ekumenicznego zaangażowania. Stwierdzono, że Kościół lokalny diecezji opolskiej, angażując się w ruch ekumeniczny, „stara się, by także na poziomie parafii znane były katolickie zasady ekumenizmu zawarte w I rozdziale dekretu *Unitatis redintegratio*”¹¹¹. W sposób skondensowany i integralny zaprezentowano więc owe zasady. „Są nimi:

- Zasada trynitarna, według której wzorem i zasadą jedności Kościoła pozostaje jedność Boga w Trójcy Osób.
- Zasada instrumentalno-hierarchiczna, według której hierarchiczna struktura Kościoła, tzn. biskupi na czele z papieżem, jako następcy Kolegium Dwunastu i św. Piotra, są odpowiedzialni nie tylko za wierne głoszenie Ewangelii, sprawowanie sakramentów oraz «pełne miłości rządy», ale także za jedność Chrystusowego Kościoła. Pomijanie roli hierarchii w działalności ekumenicz-

¹⁰³ Zob. „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” 2003 nr 3, s. 31–40; *W drodze do Emaus. Dokumenty robocze Komisji Synodalnych*, Opole 2003, s. 72–81.

¹⁰⁴ Zob. Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej, *Statuty i Aneksy. Parafia u progu nowego tysiąclecia*, Opole 2005.

¹⁰⁵ Zob. tamże, s. 145–154.

¹⁰⁶ Zob. tamże, nr 355–357.

¹⁰⁷ Zob. tamże, nr 358.

¹⁰⁸ Zob. tamże, nr 359–360.

¹⁰⁹ Zob. tamże, nr 361–373.

¹¹⁰ Zob. tamże, nr 374–375.

¹¹¹ Tamże.

nej może doprowadzić do «ekumenizmu dzikiego», który zamiast budować wspólnotę, wprowadza nowe podziały.

- Zasada wspólnej winy, która dostrzega, że odpowiedzialnością za historyczne podziały chrześcijaństwa nie można zasadnie obciążać tylko jednej strony.
- Zasada nieponoszenia odpowiedzialności przez współczesnych za dawne podziały, która uświadamia, że odpowiedzialnością za tragedię rozejścia się Kościołów w minionych wiekach nie można obwiniać dziś żyjących chrześcijan.
- Zasada wspólnoty i braterstwa mimo podziałów, która przypomina, iż mimo różnic w sprawach doktryny, zasad karności czy struktur kościelnych, chrześcijanie pozostają ze sobą we wspólnocie. Podstawową uniwersalną wspólnotę tworzy chrzest udzielany we wszystkich Kościołach w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego.
- Zasada eklezjalności niekatolickiej, która uznaje, że wiele środków zbawczych istnieje także poza widzialnym obrębem Kościoła katolickiego. Są nimi np.: Pismo Święte, życie w łasce, wiara, nadzieja, miłość, przeróżne dary Ducha Świętego, jak i obrzędy religijne. Duch Święty posługuje się również tymi Kościołami i Wspólnotami jako środkami zbawienia.
- Zasada katolickiej pełni, która nakazuje wierzyć, że Kościół pielgrzymujący ku doskonałej pełni w niebie już na ziemi ma pełnię zbawczych środków. Pełnia jest darem danym i zadaniem.
- Zasada wspierania rozwoju ruchu ekumenicznego przez ekumenizm duchowy, naukowy i praktyczny.
- Zasada stopniowego dochodzenia do jedności w sprawowaniu Eucharystii, która wspólne jej sprawowanie uważa za cel ruchu ekumenicznego.
- Zasada możliwości konwertyzmu, która szanując wolność religijnych przekonań jednostki, przyjmuje możliwość konwersji do Kościoła rzymskokatolickiego; sprzeciwia się jednak prozelityzmowi, tzn. wszelkim formom nieuczciwego «nawracania».
- Zasada zachowania należytej wolności i szacunku dla różnorodności, według której jedność Kościoła nie wyklucza różnorodności form życia duchowego, karności kościelnej, obrzędów liturgicznych, a nawet teologicznego opracowania prawd objawionych. Różnorodność Kościoła nie tylko objawia w sposób doskonały jego katolickość, czyli powszechność, ale także jego apostołskość, ponieważ pewne różnice w ujęciu prawdy Bożej oraz w życiu i zwyczajach Kościoła pochodzą z czasów apostołskich.
- Zasada szacunku dla innych, która nakazuje z radością dostrzegać i uznawać w innych Kościołach wspólne chrześcijańskie dobra, które się w nich znajdują.

– Zasada aprobaty ruchu ekumenicznego, która przypomina, że Kościół rzymskokatolicki aprobuje ruch ekumeniczny jako zgodny z wolą Chrystusa i wzywa katolików do włączenia się w modlitwę o jedność i działania na rzecz zjednoczenia¹¹².

W trzeciej części rozdziału VIII *Statutów* zatytułowanej *Struktury organizacyjne życia ekumenicznego w diecezji* zwrócono najpierw uwagę na fakt, że początek „ekumenicznych struktur” w lokalnym Kościele opolskim sięga bezpośrednio czasów posoborowych: „Pierwszy Biskup Opolski Franciszek Jop powołał dekretem z dnia 18 kwietnia 1967 roku diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu¹¹³. W sposób zdecydowany i nowoczesny rozwinął je abp Alfons Nossol. On to „dekret z dnia 9 grudnia 1988 roku ustanowił [...] Diecezjalną Komisję ds. Ekumenizmu. W 1992 roku, po ogłoszeniu nowego podziału administracyjnego Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce, a więc po powstaniu diecezji gliwickiej, przemianowano ją na Międzydiecezjalną Komisję ds. Ekumenizmu, obejmującą swym zasięgiem oddziaływania diecezję opolską i gliwicką¹¹⁴. Synod wyraźnie zaznaczył, że „dla zdynamizowania ekumenicznych działań na poziomie międzydiecezjalnym, diecezjalnym i parafialnym struktury te winny ze sobą współpracować, odbywając regularne spotkania¹¹⁵, a „referenta ds. ekumenizmu, przewodniczącego, sekretarza i członków komisji powołuje Biskup Diecezjalny i on też wyznacza czas trwania kadencji¹¹⁶. Zaś „zakres obowiązków referenta ds. ekumenizmu i komisji winny uwzględniać wytyczne, które podaje *Nowe dyrektorium ekumeniczne* (nr 41–45)¹¹⁷. Szczególną rolę w kształtowaniu procesów ekumenicznego rozwoju w diecezji opolskiej przypisano Wydziałowi Teologicznemu UO, a zwłaszcza Instytutowi Ekumenizmu i Badań nad Integracją¹¹⁸.

W czwartej części ekumenicznego dokumentu I Synodu Diecezji Opolskiej skupiono się na opracowaniu praktycznych zasad ekumenicznej współpracy między lokalnym Kościołem opolskim a innymi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskim. Na wstępie zaznaczono, że „Kościół Rzymskokatolicki diecezji opolskiej pragnie pielęgnować dobre relacje ekumeniczne ze wszystkimi Kościołami i Wspólnotami kościelnymi, zwłaszcza z tymi, które są członkami Polskiej Rady Ekumenicznej i mają rozwinięte struktury kościelne na terenie

¹¹² Tamże, nr 358.

¹¹³ Tamże, nr 359.

¹¹⁴ Tamże.

¹¹⁵ Tamże.

¹¹⁶ Tamże.

¹¹⁷ Tamże.

¹¹⁸ Zob. tamże, nr 360.

diecezji opolskiej¹¹⁹. Wskazano istotne płaszczyzny, na jakich Kościół opolski buduje swoje ekumeniczne zaangażowanie i w oparciu o które pragnie je nadal kształtować i rozwijać. Chodzi zwłaszcza o *ekumenizm duchowy*, *ekumenizm w nauczaniu* i *ekumenizm praktyczny*¹²⁰.

W odniesieniu do kształtowania praktycznej współpracy ekumenicznej na terenie diecezji opolskiej synod zachęca do zapraszania niekatolików do wspólnej celebracji nabożeństw oraz uczestnictwa w ważnych wydarzeniach parafialnych¹²¹. Taką formę współpracy określa jako „skuteczną drogę ożywiania współdziałania w dziedzinie ewangelizacji, kultu, w służbie bliźniego i spotkaniach na różnych szczeblach”¹²².

Synod zachęca do ekumenicznej współpracy „na polu zaangażowania w dzieła charytatywne”¹²³. Zaznaczono, że „diecezjalne czy parafialne instytucje charytatywne, szpitale czy domy opieki prowadzone lub obsługiwane przez zgromadzenia zakonne winny służyć potrzebującym bez względu na wyznanie”¹²⁴. Z całą stanowczością podkreślono także, że „niekatolikom w charytatywnych zakładach zamkniętych, prowadzonych przez Kościół katolicki, należy stworzyć warunki pełnej swobody wykonywania swych praktyk religijnych i korzystania z posługi duchownego swego Kościoła”¹²⁵.

Ostatnia część synodalnego dokumentu poświęcona została problemowi sekt i nowych ruchów religijnych.

Za Janem Pawłem II synod przypomniał, iż ekumenizm to „imperatyw chrześcijańskich sumień oświeconych wiarą i kierowanych miłością”¹²⁶. Wezwał także do szacunku wobec wyznawców religii niechrześcijańskich. Zaapelował do wszystkich chrześcijan, a zwłaszcza do katolików, do otwarcia się na ekumeniczną współpracę we wszystkich dziedzinach zarówno życia kościelnego, jak i świeckiego. Dotyczy to zwłaszcza tych sytuacji i wydarzeń, gdzie ma się do czynienia z człowiekiem potrzebującym czy to pokrzepienia duchowego, czy też wsparcia materialnego.

¹¹⁹ Tamże, nr 361.

¹²⁰ Zob. tamże, nr 362–373.

¹²¹ Zob. tamże, nr 369.

¹²² Tamże.

¹²³ Tamże, nr 370.

¹²⁴ Tamże, nr 37.

¹²⁵ Tamże.

¹²⁶ Jan Paweł II, Encyklika o działalności ekumenicznej *Ut unum sint* (1995), nr 8.

KS. ZYGFRYD GLAESER, UO
KAROL KARSKI, CHAT
ZDZISŁAW J. KIJAŚ OFMConv, UPJPII

ROZDZIAŁ II

Aktualne struktury ekumeniczne w Polsce

Zasadnicze struktury ekumeniczne w Polsce to: Polska Rada Ekumeniczna, Rada Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu oraz instytuty, katedry i centra ekumeniczne. W niniejszym rozdziale zostanie zaprezentowany aktualny stan tychże struktur.

1. Polska Rada Ekumeniczna

Polska Rada Ekumeniczna jest „społecznością Kościołów”, która troszczy się o umacnianie atmosfery duchowej sprzyjającej jedności chrześcijan w myśl arcykapłańskiej modlitwy Pana Kościoła, „aby wszyscy byli jedno” (J 17, 21) oraz zgodnie z zasadami światowego ruchu ekumenicznego. Zasadniczym celem rady jest „duchowe zbliżenie i pielęgnowanie braterskich stosunków między Kościołami, w szczególności między Kościołami zrzeszonymi w Radzie”¹²⁷.

Cel ten jest realizowany przez:

- „szerzenie tolerancji religijnej i wzajemnego poszanowania wierzących należących do różnych wspólnot kościelnych,
- pogłębianie świadomości ekumenicznej wśród członków różnych Kościołów,
- prowadzenie i koordynowanie wspólnych programów i studiów nad tematyką ekumeniczną i wyznaniową,
- tworzenie i utrzymywanie instytutów ekumenicznych, zakładów wychowawczych i pomocy społecznej,

¹²⁷ Statut Polskiej Rady Ekumenicznej, Wstęp i § 1, <http://ekumenia.pl/kim-jestesmy/statut-polskiej-rady-ekumenicznej/> (15.02.2014).

- promowanie działalności wydawniczej, informacyjnej i dokumentacyjnej w dziedzinie ekumenicznej i wyznaniowej,
- nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów ekumenicznych z Kościołami, narodowymi radami ekumenicznymi, międzynarodowymi i wyznaniowymi organizacjami ekumenicznymi za granicą,
- troskę o prawa człowieka,
- umacnianie pokoju społecznego w kraju i w stosunkach międzynarodowych,
- inicjowanie i realizowanie programów pomocy humanitarnej,
- wspieranie ruchów proekologicznych w imię poszanowania Boskiego dzieła stworzenia,
- pośredniczenie w polubownym rozwiązywaniu ewentualnych sporów między Kościołami¹²⁸.

Obecnie członkami zwyczajnymi PRE są następujące Kościoły: Kościół Chrześcijan Baptystów w RP, Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP, Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP, Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP, Kościół Polskokatolicki w RP, Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny¹²⁹. Członkami stowarzyszonymi są: Społeczne Towarzystwo Polskich Katolików oraz Towarzystwo Biblijne w Polsce¹³⁰.

Zgodnie ze *Statutem* do PRE „mogą zostać przyjęte inne Kościoły posiadające osobowość prawną, nauczające, że zgodnie z Pismem Świętym wyznają wiarę w Trójjedynego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego oraz uznają Jezusa Chrystusa jako Boga-Człowieka i Zbawiciela”¹³¹.

Rada ma prawo powoływać oddziały regionalne (wojewódzkie lub międzywojewódzkie) „na tych obszarach, gdzie istnieją i działają parafie (zборы) co najmniej czterech Kościołów członkowskich”¹³². Obecnie działa szesnaście oddziałów PRE:

- 1) Oddział Dolnośląski,
- 2) Oddział Gdański,
- 3) Oddział Gorzowski,
- 4) Oddział Kaliski,
- 5) Oddział Koszaliński,

¹²⁸ Tamże, § 1.

¹²⁹ Zob. tamże, § 4.

¹³⁰ Zob. tamże.

¹³¹ Tamże, § 5.

¹³² Tamże, § 21.

- 6) Oddział Krakowski,
- 7) Oddział Lubelski,
- 8) Oddział Łódzki,
- 9) Oddział Mazurski,
- 10) Oddział Pomorsko-Kujawski,
- 11) Oddział Poznański,
- 12) Oddział Szczeciński,
- 13) Oddział Śląski,
- 14) Oddział Świętokrzyski,
- 15) Oddział Warszawski,
- 16) Oddział Zielonogórski¹³³.

Kościoły należące do poszczególnych oddziałów PRE organizują ekumeniczne spotkania i okolicznościowe nabożeństwa. Podejmują współpracę, zwłaszcza z Kościołem Rzymskokatolickim, z lokalnymi uczelniami oraz środowiskami ekumenicznymi.

W ramach PRE działają komisje z partnerami zewnętrznymi oraz komisje wewnętrzne. Do pierwszego obszaru zaliczane są:

– **Komisja ds. Dialogu KEP i PRE.** Komisja powstała w 1997 roku w miejsce Komisji Mieszanej i Podkomisji ds. Dialogu. Pierwszymi współprzewodniczącymi Komisji zostali: ówczesny przewodniczący Rady ds. Ekumenizmu KEP abp Alfons Nossol oraz ówczesny prezes PRE bp Jan Szarek z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego¹³⁴.

– **Komisja Kontaktów PRE i Kościoła Ewangelickiego w Niemczech (EKD).** Komisja ukonstytuowała się 30 maja 1974 roku. Na jej czele stanął prezydent Kościoła Ewangelickiego Hesji i Nassau w Niemczech ks. dr Helmut Hild oraz ówczesny prezes PRE i zarazem zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce bp Jan Niewieczerał.

Obecny skład komisji stanowią: bp Hans-Jürgen Abromeit (Kościół Ewangelicko-Luterański w Północnych Niemczech i przedstawiciel Rady EKD ds. kontaktów z Polską), ks. nadradca Michael Hübner (EKD), abp Jeremiasz, prezes PRE, ks. Ireneusz Lukas, dyrektor Biura Polskiej Rady Ekumenicznej.

– **Komisja Wspólna Przedstawicieli Rządu RP oraz PRE.** Zgodę na jej utworzenie wydał 12 listopada 1990 roku premier Tadeusz Mazowiecki. W ciągu kolejnych lat odbyło się kilka spotkań komisji. Komisja wznowiła działalność w 2010 roku. Jej zadaniem jest rozwiązywanie aktualnych problemów życia

¹³³ Szczegółowe dane na temat regionalnych oddziałów PRE podano w Aneksie nr 3.

¹³⁴ Skład osobowy komisji zob. Aneks nr 2.

Kościółów w Polsce oraz omawianie spraw dotyczących relacji państwo – Kościoły mniejszościowe w Polsce.

Skład komisji jest następujący (maj 2015): Włodzimierz Karpiński (sekretarz stanu w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji – współprzewodniczący), abp Jeremiasz (prezes PRE – współprzewodniczący), Krystyna Szumilas (minister Edukacji Narodowej), Paweł Orłowski (podsekretarz stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego), Daria Lipińska-Nałęcz (podsekretarz stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego), Piotr Żuchowski (sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego), Agnieszka Kozłowska-Rajewicz (sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów), Stanisław Chmielewski (sekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości), ks. Gustaw Cieślar (prezbiter naczelny Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP), bp Marek Izdebski (zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP), bp Ludwik M. Jabłoński (zwierzchnik Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP), bp Edward Puślecki (honorowy zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP), bp Jerzy Samiec (zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP), bp Wiktor Wysoczański (zwierzchnik Kościoła Polskokatolickiego w RP).

W PRE działają następujące komisje wewnętrzne:

– **Komisja diakonijna.** Skupia ona przedstawicieli Kościołów członkowskich PRE zajmujących się pracą diakonijną (charytatywną). Główną działalnością Komisji są doroczne konferencje diakonijne, cykliczne spotkania komisji, wymiana informacji na temat działalności diakonijnej w różnych Kościołach, wyjazdy studyjne do kościelnych ośrodków diakonijnych w kraju i za granicą. Efektem pracy komisji jest m.in. wspólna akcja podejmowana z Caritas Polska pod nazwą Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom¹³⁵.

– **Komisja dialogu.** Prowadzi ona dialog teologiczny dotyczący różnych aspektów życia i działalności Kościołów. Ważnym zagadnieniem, w którym Kościoły uzgodniły wspólne stanowisko, było wzajemne uznanie sakramentu chrztu. Jednym z tematów, którym komisja obecnie się zajmuje, jest kwestia małżeństw osób o różnej przynależności wyznaniowej.

– **Komisja kobiet.** Celem prac komisji jest: wypracowanie wspólnej płaszczyzny prowadzącej do zbliżenia kobiet reprezentujących różne nurty chrześcijaństwa, wspólna realizacja przedsięwzięć dotyczących różnych aspektów życia, organizowanie wspólnych konferencji tematycznych (np. problemy przemocy, zdrowia, różne oblicza samotności), organizowanie szkoleń, ośrodków pomocy, punktów informacyjnych, uczestnictwo w ruchu ekumenicznym (Tydzień

¹³⁵ Skład osobowy poszczególnych komisji wewnętrznych PRE zob. Aneks nr 2.

Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan, Światowy Dzień Modlitwy, konferencje międzynarodowe). Komisja jest członkiem Ekumenicznego Forum Chrześcijańskich Europy.

– **Komisja mediów.** Zajmuje się ona koordynacją działalności medialnej Kościołów zrzeszonych w PRE. Współpracuje z Redakcją Ekumeniczną TVP. Członkowie komisji pełnią także funkcję konsultantów przy realizacji programów telewizyjnych i radiowych. Jednym z zadań komisji jest także opracowywanie harmonogramu nabożeństw i programów emitowanych w różnych stacjach radiowych i telewizyjnych.

– **Komisja młodzieżowa.** Jest ona organem zajmującym się sprawami życia młodzieży z Kościołów zrzeszonych w PRE. Jej członkowie są delegowani przez władze Kościołów. Organizuje ekumeniczną działalność młodzieżową, taką jak: warsztaty dla liderów młodzieżowych, obozy i zjazdy ekumeniczne, nabożeństwa młodzieżowe w Tygodniu Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan i inne młodzieżowe nabożeństwa ekumeniczne. Współpracuje z Kościołem Ewangelickim Hesji i Nassau. Komisja jest członkiem Ekumenicznej Rady Młodzieży w Europie (EYCE), która organizuje seminaria dla ekumenicznych liderów młodzieżowych.

– **Komisja wychowania chrześcijańskiego.** Monitoruje ona katechezę, pracę wychowawczo-opiekuńczą poszczególnych Kościołów PRE oraz publikacje, zwłaszcza podręczniki szkolne, w których jest mowa o Kościołach chrześcijańskich w Polsce.

PRE uczestniczy w międzynarodowych i krajowych projektach. Podejmuje także liczne ekumeniczne inicjatywy. Wśród najistotniejszych projektów należy wymienić następujące:

– **Pojednanie w Europie – zadanie Kościołów na Ukrainie, Białorusi, w Polsce i w Niemczech.** Został on zainicjowany w 1995 roku w „Haus der Stille” w Weitenhagen (koło Greiswaldu) przez Komisję Kontaktów między PRE a Kościołem Ewangelickim Niemiec. Następnie zaprezentowano go podczas II Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego w Grazu w 1997 roku. Kościoły i Komisja Kontaktów, zajmując się procesem pojednania od 1974 roku, zebrały na tym polu wiele doświadczeń. Pełne napięcie, zarówno kulturowe, jak i konfesyjne podziały pomiędzy Polską a jej wschodnimi sąsiadami – Ukrainą i Białorusią – nie tylko były i są pogłębiane na skutek historycznych konfliktów i urazów, ale są dodatkowo wzmacniane poprzez narastające kryzysy gospodarcze i społeczne. Ich kolejną przyczyną jest rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód (1.05.2004). Mając na uwadze coraz poważniejsze różnice natury wyznaniowej, politycznej, gospodarczej i socjalnej, w oparciu o pozytywne doświadczenia z polsko-nie-

mieckiego procesu pojednania, Kościoły stanęły wobec pytania o ich zadania i możliwości w procesie pojednania w Europie Środkowo-Wschodniej. Powołano więc Grupę Roboczą, którą tworzą oficjalni przedstawiciele Kościołów: Ewangelicko-Augsburskiego, Prawosławnego, Rzymskokatolickiego i Greckokatolickiego z Niemiec, Polski, Białorusi i Ukrainy. Międzykościelna Grupa Robocza, realizując projekt „Pojednanie w Europie”, pełni rolę swego rodzaju pomostu między Kościołami Wschodu i Zachodu, między krajami Unii Europejskiej i tymi, które do Unii nie należą, między Kościołem a społeczeństwem.

– **Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM)**. Projekt ten zaowocował powstaniem pierwszej dwunarodowej, polsko-niemieckiej organizacji, posiadającej osobowość prawną. Została ona utworzona w 1991 roku przez rządy Polski i Niemiec w formie umowy międzynarodowej. Przekazano wówczas ww. grupie kompetencje w zakresie wspierania międzynarodowej dwustronnej wymiany młodzieży. Organizacja ta dofinansowuje spotkania, praktyki, programy specjalistyczne i inne, w których biorą udział młodzi ludzie z Polski i Niemiec. Chce w ten sposób polepszać wzajemne zrozumienie, przewyżczać uprzedzenia i wspierać proces pojednania między Polakami i Niemcami. Popiera młodych ludzi z Polski i Niemiec angażujących się wspólnie na rzecz wolnej Europy. Jednostką centralną, koordynującą współpracę finansową i programową grup młodzieżowych obu krajów wywodzących się z kręgów kościelnych jest PRE.

– **Znaki Nadziei**. Jest to ewangelicki projekt o charakterze ekumenicznym, którego celem jest angażowanie się na rzecz pojednania polsko-niemieckiego. Jego zasadnicze motto brzmi: „Dla lepszej przyszłości dla Polski i dla Niemiec”. Wspomnienia zachowywać, krzywdy zapominać, uczyć się z historii i kształtować lepszą przyszłość – oto zasadnicze zadania, wynikające z projektu. Powstał on w 1977 roku. Jego istotnym zadaniem było i jest budowanie wzajemnego zaufania, zrozumienia i pokoju między Polską i Niemcami.

Wśród ważnych inicjatyw ekumenicznych PRE wymienić należy angażowanie się na rzecz przygotowania i przeżywania Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan (współtworzenie tekstów nabożeństw; organizowanie nabożeństw ekumenicznych), wspieranie działalności Ekumenicznego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Uniwersytet ten działa od 2012 roku, dając możliwość permanentnego kształcenia i prowadzenia aktywnego trybu życia osobom starszym z różnych środowisk konfesyjnych. Prowadzi działalność edukacyjną, zdrowotną, kulturalną i krajoznawczo-turystyczną dla osób starszych, propaguje m.in. postawy tolerancji i szacunku wobec bliźnich oraz idee ekumenizmu. PRE ponadto angażowanie się na rzecz europejskiej jedności oraz na rzecz ekologii.

2. Komisja/Rada Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu

Komisja Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu została powołana przez KEP 10 lutego 1966 roku. W roku 1996 przekształcono ją w Radę Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Pierwszym jej przewodniczącym został bp Jerzy Modzelewski (1966–1969), drugim był bp Władysław Jędruszek (1969–1974), trzecim bp Władysław Miziołek (1975–1979). W latach 1980–2006 przewodniczył jej abp Alfons Nossol. Jego następcą na tym stanowisku był bp Tadeusz Pikus (2006–2011). Obecnie, od 2011 roku radzie przewodniczy biskup sandomierski Krzysztof Nitkiewicz¹³⁶. Prace komisji kształtowane były w ramach następujących sekcji: teologicznej, duszpastersko-liturgicznej, kontaktów ekumenicznych oraz informacyjnej. Głównym zakresem jej troski jest próba ujednoczenia biegu pracy ekumenicznej na terenie całego kraju. Podejmuje więc ona działalność na wielu płaszczyznach. W komunikacie ogłaszającym utworzenie komisji stwierdzono, że jej celem jest:

- prowadzenie prac zmierzających do zjednoczenia wszystkich wierzących w Chrystusa Pana, w szczególności wprowadzenie w życie dekretu o ekumenizmie oraz dyrektyw Stolicy Apostolskiej i KEP, dotyczących rozwoju ruchu ekumenicznego w Polsce;
- organizowanie badań odnoszących się do problemów ekumenizmu oraz kształtowanie postawy ekumenicznej wśród duchowieństwa i wiernych w Polsce;
- dążenie do zbliżenia między Kościołem Katolickim w Polsce a Braćmi przynależącymi do innych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich¹³⁷.

Tak nakreślone cele komisja, a obecnie rada, stara się realizować od prawie pięćdziesięciu lat. Dzięki jej staraniom:

- zorganizowano w poszczególnych diecezjach referaty, ośrodki i koła ekumeniczne lub wyznaczono w wydziałach duszpasterskich kapłanów odpowiedzialnych za pracę ekumeniczną w diecezji¹³⁸;

¹³⁶ Członkowie rady: bp Andrzej Czaja, bp Bronisław Dembowski, bp Jacek Jezierski, bp Ireneusz Pękalski, bp Janusz Stepniowski. Konsultorzy: ks. Zygfryd Glaeser, ks. Wojciech Hanc, ks. Tadeusz Kałużny SCJ, ks. Radosław Kimsza, ks. Jarosław Moskałyk, o. Celestyn Napiórkowski OFMconv, ks. Sławomir Pawłowski SAC (sekretarz).

¹³⁷ Zob. także *Regulamin Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu*, [w:] UU-1, s. 225 (pełny tekst, s. 224–227).

¹³⁸ Zob. Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, *Instrukcja dla referentów względnie kierowników diecezjalnych ośrodków ekumenicznych*, [w:] UU-1, s. 228–230; także Aneks nr 11. Lista referentów diecezji Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce zob. Aneks nr 6.

- przygotowano i opracowano program wykładów z teologii ekumenicznej, które wprowadzono jako obowiązkowe we wszystkich WSD oraz WT¹³⁹;
- przygotowano kadre „specjalistów” z zakresu teologii ekumenicznej;
- utworzono sekcję wykładowców teologii ekumenicznej, przekształconą w 2011 roku w Stowarzyszenie Teologów Ekumenistów;
- w 1996 roku wydano w ramach badań podjętych przez IE KUL obszerną publikację, stanowiącą niejako „podręcznik ekumenizmu”¹⁴⁰;
- corocznie organizowane są spotkania diecezjalnych referentów i duszpastry ekumenicznych, na których omawiane są aktualne wydarzenia ekumeniczne oraz przedstawiane uwagi związane z organizacją Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan w poszczególnych diecezjach;
- opracowywane są materiały duszpasterskie na Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Obecnie są one opracowywane wspólnie z PRE.

Rada przesyła diecezjom oraz ośrodkom naukowym i duszpasterskim materiały ekumeniczne nadsyłane przez Stolicę Apostolską oraz rozporządzenia KEP z zakresu ekumenizmu¹⁴¹. W 1998 roku przetłumaczono i wydano w Opolu, niemal natychmiast po oficjalnej prezentacji, dokument Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan pt. *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*¹⁴². Od 1967 roku wydawany jest kwartalnik „Biuletyn Ekumeniczny”, w którym podawane są wiadomości o ruchu ekumenicznym w kraju i na świecie oraz opracowania teologiczne, historyczne i duszpasterskie związane z tematyką ekumeniczną¹⁴³.

Podjęto dialog z PRE oraz z poszczególnymi Kościołami w niej zrzeszonymi. Rada była odpowiedzialna za organizację ekumenicznych spotkań realizowanych w związku z papieskimi wizytami w Polsce. Podejmowała współpracę w organizacji I Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego w Bazylei (1989), II Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego w Grazu (1997) oraz III Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego w Sibiu (2007). Z inicjatywy

¹³⁹ Zob. Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, *Ramowy program wykładów nt. „Zagadnienia ekumeniczne” (dla studentów teologii)*, [w:] UU-1, s. 234–235; także Aneks nr 13.

¹⁴⁰ *Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, J. S. Gajek, S. J. Koza, Lublin 1996.

¹⁴¹ Warto dodać, że ważnym elementem formacji ekumenicznej są listy pasterskie pisane przez biskupów z okazji Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Regularnie, co roku, pisał je bp Herbert Bednorz z Katowic. Czynił to również biskup opolski abp Alfons Nossol. Zob. UU-1, UU-2.

¹⁴² Zob. Pontificium Consilium ad Christianorum Unitatem Fovendam, *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*, Opole 1998.

¹⁴³ Od 2011 do chwili obecnej (2015) nie ukazał się kolejny numer tego czasopisma.

rady przetłumaczono i wydano *Dokumenty końcowe* Zgromadzenia z Grazu¹⁴⁴. W ramach II Polskiego Synodu Plenarnego przygotowano dokument roboczy pt. *Kościół Katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu*¹⁴⁵ oraz podjęto liczne dyskusje, do których zainspirował powyższy dokument. Podjęto prace nad przygotowaniem wspólnego oświadczenia Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce oraz Kościołów zrzeszonych w PRE na temat wzajemnego uznania chrztu. Z inicjatywy rady opracowano również dokument nt. małżeństw osób o różnej przynależności wyznaniowej.

3. Instytuty, katedry i centra ekumeniczne w Polsce

Soborowy dekret o ekumenizmie stał się inspiracją dla tworzenia, w ramach teologicznych uczelni i wydziałów, osobnych katedr, zakładów i sekcji teologii ekumenicznej. Stały się one zaczynem do powołania kilku prężnie działających instytutów ekumenicznych.

3.1. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Chrześcijańska Akademia Teologiczna powstała w 1954 roku jako pierwsza w świecie wielowyznaniowa uczelnia teologiczna. Poza przedstawicielami Kościołów zrzeszonych w PRE wśród absolwentów CHAT są adwentyści i wyznawcy mniejszych denominacji. Z samego założenia CHAT jest więc ośrodkiem akademickim o charakterze ekumenicznym. Akademia jest kontynuatorką Wydziału Teologii Ewangelickiej i Studium Teologii Prawosławnej, utworzonych po pierwszej wojnie światowej na UW. Studium Teologii Prawosławnej nie otrzymało zezwolenia na wznowienie działalności po roku 1945, natomiast Wydział Teologii Ewangelickiej został wyodrębniony z UW w 1954 roku i przekształcony – przy współudziale Kościołów starokatolickich – w CHAT. Odtąd też istnieje w CHAT Sekcja Teologii Ewangelickiej i Sekcja Teologii Starokatolickiej, a od 1957 roku również Sekcja Teologii Prawosławnej. W roku akademickim 1967/68 zostały wprowadzone w CHAT wykłady z zakresu ekumenizmu. Natomiast od roku akademickiego 1991/92 w CHAT działalność

¹⁴⁴ Zob. *Pojednanie – ekumeniczne wyzwania Grazu '97*, red. Z. Glaeser, P. Jaskóła, Opole 1998, s. 149–204.

¹⁴⁵ Zob. II Synod Plenarny, *Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu* [1991 r.], [w:] II Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze*, Poznań–Warszawa 1991, s. 95–114.

rozpoczął Ekumeniczny Instytut Pedagogiczno-Katechetyczny, przekształcony w Ekumeniczny Instytut Pedagogiczny¹⁴⁶.

3.2. Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Instytut Ekumeniczny KUL powstał w 1983 roku z inicjatywy Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu na bazie Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej, utworzonej na WT KUL w 1970 roku¹⁴⁷. Jego pierwszym dyrektorem był abp prof. dr hab. Alfons Nossol¹⁴⁸. Obecnie dyrektorem instytutu jest ks. dr hab. Sławomir Pawłowski, prof. KUL.

Głównym zadaniem działalności IE KUL jest służenie sprawie ekumenizmu na płaszczyźnie badawczej, dydaktycznej i praktycznej. Zadanie to urzeczywistnia przez inspirowanie, koordynowanie i prowadzenie badań ekumenicznych, działalność wydawniczą, ekumeniczną formację przyszłych wykładowców teologii, jak również innych osób duchownych i świeckich zaangażowanych w życie Kościoła¹⁴⁹. Praca IE skupia się wokół trzech katedr: Katedry Teologii Ekumenicznej (zlikwidowanej zgodnie z zarządzeniem władz uczelni z dniem 1 października 2012, odtworzonej 20 września 2013 i ponownie zlikwidowanej 26 września 2013), Katedry Teologii Prawosławnej i Katedry Teologii Protestantckiej¹⁵⁰. Od 1993 roku IE przygotowuje odrębny zeszyt 7. „Roczników Teologicznych”, a od 2009 – po usamodzielnieniu się poszczególnych zeszytów –

¹⁴⁶ Zob. T. Wyszomirski, S. J. Koza, *Ekumenizm na polskich wyższych uczelniach chrześcijańskich*, [w:] KChJ, s. 423–424. Szczegółowe informacje na temat historii chat zob. *50 lat Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie*, red. W. Wysoczański, M. Bendza, J. Maciuszko, M. Ambroży, Warszawa 2005.

¹⁴⁷ Zob. L. Górka, *Geneza Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL. Szkic historyczny*, [w:] *W służbie jedności chrześcijan. Instytut Ekumeniczny KUL 1983–2001*, red. L. Górka, S. J. Koza, Lublin 2002, s. 25–31.

¹⁴⁸ Abp Nossol kierował IE KUL do 1997 roku. Po nim funkcję dyrektora (kierownika) instytutu pełnili: ks. prof. dr hab. Waclaw Hryniewicz OMI, o. prof. dr hab. Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMConv (w okresie urlopu naukowego ks. W. Hryniewicza, tzn. od 15 lutego 2001 do 14 lutego 2002), o. dr hab. Leonard Górka SVD, prof. KUL i ks. dr hab. Przemysław Kantyka, prof. KUL.

¹⁴⁹ Zob. *Statut Instytutu Ekumenicznego KUL*, nr 3, [w:] *W służbie jedności chrześcijan...*, dz. cyt., s. 59. Na ten temat zob. S. J. Koza, *Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Panorama wybranych wydarzeń (1983–2001)*, [w:] *W służbie jedności chrześcijan...*, dz. cyt., s. 73–93; P. Kantyka, *Instytut Ekumeniczny na katolickim uniwersytecie*, [w:] OERW, s. 21–29; P. Kopiec, *Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Panorama wybranych wydarzeń (2002–2013)*, [w:] OERW, s. 31–42.

¹⁵⁰ Zob. *Regulamin Instytutu Ekumenicznego KUL*, nr 1, [w:] OERW, s. 61.

„Roczniki Teologii Ekumenicznej”. Redaguje ponadto dwie serie wydawnicze: *Teologia w Dialogu* (od 1985) i *Jeden Pan, Jedna Wiara* (od 1986).

3.3. Instytut Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

Instytut Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu powstał na WT UPJPII w 2013 roku na bazie Międzywydziałowego Instytutu Ekumenii i Dialogu, powołanego do istnienia przez Senat PAT w 1993 roku oraz Katedry Ekumenizmu działającej na WT PAT od 1997 roku¹⁵¹. Obecnie strukturę organizacyjną ITFED tworzą trzy katedry: Katedra Chrystologii, Katedra Eklezjologii i Katedra Ekumenizmu. Dyrektorem Instytutu jest ks. prof. dr hab. Łukasz Kamykowski¹⁵².

Celem instytutu jest inspirowanie i koordynowanie prowadzonych przez jego pracowników badań naukowych zakresie teologii fundamentalnej, dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego. Instytut prowadzi działalność dydaktyczną zgodnie z własną specyfiką oraz współpracę naukowo-dydaktyczną z innymi ośrodkami naukowymi i wspólnotami religijnymi w kraju i za granicą. Prowadzi między innymi współpracę w dziedzinie dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego z archidiecezją krakowską oraz z Centrum Dialogu i Modlitwy w Oświęcimiu. Wydawnictwa dotyczące teologii fundamentalnej, ekumenii i dialogu wydaje między innymi w zapoczątkowanej w 1995 roku serii zatytułowanej Biblioteka Ekumenii i Dialogu¹⁵³.

¹⁵¹ Bardziej szczegółowe informacje na temat ITFED zob. Z. Kijas, *Historia i przyszłość Międzywydziałowego Instytutu Ekumenii i Dialogu PAT*, [w:] *Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, red. M. Poniewierska, Kraków 2004, s. 59–62; Ł. Kamykowski, *Ekumenizm w Archidiecezji Krakowskiej 1979–2003*, [w:] *Rola placówek naukowych...*, dz. cyt., s. 126–128; W. Hanc, „Biblioteka Ekumenii i Dialogu” w 10-lecie Międzywydziałowego Instytutu Ekumenii i Dialogu Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, [w:] *Rola placówek naukowych...*, dz. cyt., s. 95–122.

¹⁵² Skład osobowy poszczególnych katedr ITFED (2014): Katedry Chrystologii (kierownik: ks. prof. dr hab. Łukasz Kamykowski; pracownicy: ks. prof. dr hab. Tadeusz Dzidek, dr hab. Marek Kita, ks. dr hab. Damian Wąsek), Katedra Eklezjologii (kierownik: prof. dr hab. Andrzej Napiórkowski OSPPE; pracownicy: ks. prof. dr hab. Krzysztof Kościelniak, ks. dr Józef Morawa, dr Marek Piotr Chojnacki OCist) i Katedra Ekumenizmu (kierownik: dr hab. Tadeusz Kałużny SCJ, prof. UPJPII; pracownicy: prof. dr hab. Zdzisław Kijas OFMconv).

¹⁵³ Zob. *Regulamin Instytutu Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie* (18 marca 2013), https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/fs.siteor.com/upjp2/article-attachments/attachments/43710/original/Regulamin_Institutu_Teologii_Fundamentalnej_Ekumenii_i_Dialogu.pdf?1368614725 (20.07.2015).

3.4. Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego

Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO powstał w 2000 roku z inicjatywy wielkiego kanclerza tego wydziału abp. prof. dr. hab. Alfonsa Nossola. Został on utworzony na bazie Katedry Ekumenizmu i Teologii Porównawczej, funkcjonującej na WT UO od początku jego istnienia, tj. od 1994 roku. Obecnie instytut składa się z pięciu katedr: Katedry Zasad Ekumenizmu, Katedry Teologii Kościołów Wschodnich, Katedry Kościołów Poreformacyjnych, Katedry Dialogu Międzyreligijnego, Katedry Badań nad Integracją. Dyrektorem instytutu jest ks. prof. zw. dr hab. Piotr Jaskóła¹⁵⁴.

Instytut prowadzi działalność dydaktyczną i badawczą związaną z teologicznymi podstawami ekumenizmu, z lokalnymi i globalnymi konfesyjnymi zagadnieniami dotyczącymi jedności chrześcijan, z dialogiem międzyreligijnym, dogmatami jako problemem ekumenicznym, z teologią Kościołów wschodnich oraz Kościołów reformacyjnych i poreformacyjnych, z dialogami międzykościelnymi, z transformacjami ruchów społecznych, z etyką i polityką Unii Europejskiej, z procesami integracyjnymi we współczesnej Europie oraz ze związkiem dialogu ekumenicznego z procesem unijnym. Redaguje serię wydawniczą: Ekumenizm i Integracja. Od 2001 roku wydaje periodyk „Studia Oecumenica”¹⁵⁵.

3.5. Katedra Teologii Ekumenicznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Katedra Teologii Ekumenicznej na WT UKSW (wcześniej ATK) w Warszawie została utworzona w 1982 roku. Do jej utworzenia zajęcia z zakresu teologii ekumenicznej na WT ATK prowadzono w ramach dwóch sekcji: Sekcji Teologii Dogmatycznej (od 1966 ks. prof. Alfons Skowronek) i Sekcji Apologetyki (ks. prof. Józef Myśków). Wykłady z zakresu ekumenizmu traktowano jednak jako obowiązuące studentów różnych sekcji WT ATK. Kierownictwo nowo utworzonej Katedry Teologii Ekumenicznej powierzono ks. prof. A. Skowron-

¹⁵⁴ Skład osobowy poszczególnych katedr instytutu: Katedra Zasad Ekumenizmu (kierownik: dr hab. Rajmund Porada, prof. UO), Katedra Teologii Kościołów Wschodnich (kierownik: ks. prof. zw. dr hab. Zygfryd Glaeser), Katedry Kościołów Poreformacyjnych (kierownik: ks. prof. zw. dr hab. Piotr Jaskóła), Katedra Dialogu Międzyreligijnego (kierownik: ks. dr hab. Józef Urban, prof. UO), Katedra Badań nad Integracją (kierownik: ks. prof. zw. dr hab. Stanisław Rabej; pracownicy: ks. dr Norbert Wons).

¹⁵⁵ Zob. S. Rabej, *Powstanie i zadania Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją w Opolu*, [w:] *Rola placówek naukowych...*, dz. cyt., s. 37–47.

kowi. Następnie katedrą kierowali ks. prof. Michał Czajkowski oraz ks. dr hab. Wojciech Hanc, prof. UKSW. Funkcjonowała ona w ramach Sekcji Ekumenicznej utworzonej na WT UKSW, a obecnie w ramach Instytutu Teologii Systematycznej. Aktualnie kieruje nią ks. prof. dr hab. Andrzej Perzyński.

3.6. Inne ośrodki i centra ekumeniczne o charakterze naukowym

W cieszyńskim środowisku naukowym, w ramach Filii Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UŚ w Katowicach otwarto od roku akademickiego 1998/1999 specjalność edukacji religijnej o wymiarze ekumenicznym. Zatrudniono tam wówczas dwóch teologów: ks. prof. dr. hab. Manfreda Uglorza z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP oraz ks. prof. dr. hab. Józefa Budniaka z Kościoła Rzymskokatolickiego. Przez wiele lat wspólnie prowadzili wykłady z teologii ekumenicznej oraz dawali i dają w tamtejszym środowisku świadectwo ekumenicznego współdziałania. W gmachu uczelni przygotowano również i poświęcono 12 maja 1998 roku kaplicę ekumeniczną. Zorganizowano tam XXVIII Międzynarodowy Kongres Ekumeniczny (21–28 sierpnia 1995). Bezpośrednim jego organizatorem był prezydent Regionu Polskiego Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej ks. prof. dr. hab. Józef Budniak wraz z przedstawicielami Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego ze Śląska Cieszyńskiego. Kongres zgromadził przedstawicieli różnych Kościołów z całego niemalże świata, skupionych wokół zasadniczego hasła: *Odnów nas przez modlitwę i pracę*. Od tego czasu odbywają się tam międzynarodowe i krajowe konferencje ekumeniczne¹⁵⁶.

Z kolei na Uniwersytecie w Białymstoku w 1999 roku powołano Katedrę Teologii Prawosławnej. Jest ona jednostką międzywydziałową podległą bezpośrednio rektorowi. Ma charakter ekumeniczny. Jest kontynuatką naukowych badań teologicznych prowadzonych w okresie międzywojennym przez Studium Teologii Prawosławnej na UW (1924–1939). W zakresie pracy dydaktycznej katedra prowadzi: 2-letnie studia podyplomowe z teologii prawosławnej; otwarte wykłady w ramach spotkań „Wszechnicy Kultury Prawosławnej”; wykłady na innych wydziałach UW; otwarte wykłady w ramach Forum Myśli Teologicznej. Kadre naukowo-dydaktyczną stanowią: ks. dr hab. Marek Ławreszuk – p.o. kierownika katedry, ks. dr hab. Warsonofiusz Doroszkiewicz, prof. UW i ks. dr Andrzej Borkowski.

¹⁵⁶ Zob. J. Budniak, *Ekumenizm jutra na przykładzie Śląska Cieszyńskiego*, Katowice 2002, s. 162–173.

KS. JÓZEF BUDNIAK, UŚ
TADEUSZ KAŁUŻNY SCJ, UPJPII
ZDZISŁAW J. KIJAS OFMConv, UPJPII

ROZDZIAŁ III

Duchowe aspekty polskiej ekumenii

W urzeczywistnieniu widzialnej jedności chrześcijan – jak zgodnie podkreślają dokumenty Kościołów chrześcijańskich i dialogów międzywyznaniowych – szczególne miejsce zajmuje ekumenizm duchowy. Do jego istoty należy przemiana wewnętrzna, która jest wynikiem działania Ducha Świętego i prowadzi do życia zgodnego z Ewangelią w duchu naśladowania Chrystusa. Dlatego w centrum dążenia do jedności znajduje się modlitwa, której źródłem jest pragnienie samego Jezusa, „aby wszyscy stanowili jedno [...], aby świat uwierzył” (J 17, 21). „To nawrócenie serca i świętość życia łącznie z publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan – jak podkreślono w soborowym dekrete o ekumenizmie – należy uznać za duszę całego ruchu ekumenicznego”¹⁵⁷.

Ekumenizm duchowy odnosi się przede wszystkim do sfery duchowej członków Chrystusowego Kościoła. Niemniej jednak jest on widoczny w różnorodnych formach aktywności, które wpisują się w ten aspekt działalności chrześcijan. W niniejszym rozdziale zostaną przywołane następujące przejawy ekumenizmu duchowego w Polsce: Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan (1), Światowy Dzień Modlitwy (2), Ekumeniczne Dni Biblijne (3), rekolleksje, spotkania i pielgrzymki ekumeniczne (4), wspólne użytkowanie miejsc kultu (5).

¹⁵⁷ Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (21 listopada 1964), nr 8. Podobnie opisują istotę ekumenizmu duchowego dokumenty dialogowe. Dla przykładu zob. Commissione Internazionale per il Dialogo tra i Discepoli di Cristo e la Chiesa cattolica, *Rapporto* (1981), nr 11–22, [w:] *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico internazionale*, vol. 1: *Dialogi internazionali 1931–1984*, a cura di S.J. Voicu, G. Cereti, Bologna 1986, s. 533–536; *Karta ekumeniczna. Wytyczne dla wzrastającej współpracy pomiędzy Kościołami w Europie* (Strasburg, 22 kwietnia 2001), nr 5.

1. Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan

Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, obchodzony tradycyjnie od 18 do 25 stycznia przez cały chrześcijański świat, jest jedną z najstarszych i najbardziej rozwiniętych form ekumenizmu duchowego w Polsce¹⁵⁸. Idea ta dotarła do Polski przed II wojną światową za pośrednictwem Aliansu Ewangelicznego. Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan, w którym brały udział zasadniczo osoby wywodzące się z różnych Kościołów ewangelicznych, obchodzono wówczas po pierwszej niedzieli stycznia. Po II wojnie światowej odpowiedzialność za organizowanie tego rodzaju tygodnia wzięła na siebie Chrześcijańska Rada Ekumeniczna (od 1958 PRE). Dzięki temu w jego obchodach zaczęli uczestniczyć także przedstawiciele Kościołów tradycji starokatolickiej i prawosławnej. Pierwsze tego rodzaju obchody tygodnia odbyły się na początku 1946 roku w Krakowie i w Bydgoszczy, obejmując z czasem swym zasięgiem także inne miasta. Niekiedy odstępowano od ścisłego terminu tygodnia modlitw. Tak np. w 1958 roku w Warszawie taki tydzień odbył się w dniach 20–26 stycznia. Ostateczne odejście Kościołów członkowskich PRE od terminu obchodów tygodnia modlitw przyjętego przez Alians Ewangeliczny (tydzień po pierwszej niedzieli stycznia) na rzecz terminu zaproponowanego w 1908 roku przez Wattsona (18–25 stycznia) nastąpiło na początku lat sześćdziesiątych XX wieku, kiedy Kościół Rzymskokatolicki przystąpił do organizowania nabożeństw z tej okazji¹⁵⁹.

Pierwsze nabożeństwo ekumeniczne w kościele rzymskokatolickim pw. św. Marcina w Warszawie z udziałem przedstawicieli niektórych Kościołów

¹⁵⁸ Idea modlitwy o pojednanie Kościołów chrześcijańskich zrodziła się w XIX wieku. W 1908 roku ks. Paul Wattson (1863–1940) z amerykańskiego Kościoła episkopalnego (anglikańskiego) wystąpił z propozycją, aby Tydzień Modlitw był obchodzony od 18 stycznia do święta Nawrócenia św. Pawła (25 stycznia). Konwersja w 1909 roku Wattsona, wraz z założoną przez siebie wspólnotą zakonną Braci Franciszkanów Pojednania (Franciscan Friars of the Atonement), na katolicyzm stworzyła korzystny klimat do rozwoju tego rodzaju inicjatywy, ale jednocześnie ograniczyła ją do tegoż Kościoła. Początkowo modlitwy tego tygodnia koncentrowały się bowiem wokół idei powrotu innych chrześcijan do Kościoła Rzymskokatolickiego. Dopiero w połowie lat trzydziestych XX wieku francuski kapłan katolicki, ks. Paul Couturier (1881–1953), nadał tygodniowi nowy kierunek – „modlitwy o jedność Kościoła, jakiej chciał Chrystus”. Od tego czasu obchody tygodnia zaczęły rozszerzać się w całym Kościele katolickim oraz w innych Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich. Zob. Z. Zembrzusiński, *Ekumenizm w Warszawie. Studium historyczno-teologiczne*, Warszawa 2001, s. 73–74; K. Karski, *Z dziejów modlitwy o jedność*, „Studia Humanistyczno-Teologiczne” 2009 nr 1 (6), s. 49–53; J. Czerny, *Modlitwa ekumeniczna*, [w:] KChJ, s. 758–759.

¹⁵⁹ Zob. K. Karski, *Z dziejów modlitwy o jedność*, dz. cyt., s. 53–58.

zrzeszonych w PRE zostało odprawione 10 stycznia 1962 roku. Z kolei 22 stycznia 1962 roku, na zaproszenie ks. Zygmunta Michelisa, delegacja katolicka (15 księży i 2 siostry zakonne), za specjalnym pozwoleniem księdza prymasa, wzięła udział – po raz pierwszy – w nabożeństwie ekumenicznym w świątyni ewangelicko-augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Warszawie. Rok później, 21 stycznia 1963 roku, odprawione zostało po raz pierwszy nabożeństwo ekumeniczne z udziałem przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego w katedrze prawosławnej pw. św. Marii Magdaleny w Warszawie. Od 1966 roku Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan obchodzone już w całej Polsce w dniach od 18 do 25 stycznia. W oficjalnych zaproszeniach strona rzymskokatolicka pomijała w tym okresie dwa Kościoły starokatolickie (polskokatolicki i mariawicki), stąd – w ramach solidarności – zwierzchnicy pozostałych Kościołów odmawiali swojego przybycia. Wzięli oni udział w organizowanych przez stronę rzymskokatolicką obchodach tygodnia modlitw dopiero w styczniu 1971 roku, kiedy Komisja Episkopatu ds. Ekumenizmu wystosowała po raz pierwszy zaproszenia do wszystkich Kościołów członkowskich PRE. Z kolei PRE zaprosiła przedstawicieli komisji do udziału w styczniowych nabożeństwach ekumenicznych organizowanych przez jej Kościoły członkowskie¹⁶⁰.

Od 1974 roku, wraz z powołaniem do życia Komisji Mieszanej PRE i Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu, nastąpiło dalsze pogłębienie współpracy pomiędzy Kościołami członkowskimi PRE i Kościołem Rzymskokatolickim w przeprowadzaniu Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Stopniowo w stolicy, a następnie w innych miastach kształtuje się praktyka wymiany kaznodziejów między Kościołami podczas styczniowych nabożeństw ekumenicznych. W 1978 roku Komisja Mieszana wystąpiła ponadto z propozycją, aby w przyszłości obie strony delegowały na okolicznościowe nabożeństwa ekumeniczne jako kaznodziejów duchownych wyższej rangi. W ten sposób w styczniu 1979 roku bp Jan Niewiczzerzał (1914–1981) z Kościoła Ewangelicko-Reformowanego przemawiał na nabożeństwie ekumenicznym w kościele księży redemptorystów w Warszawie, natomiast bp Władysław Miziołek (1914–2000), ówczesny przewodniczący Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu – w kościele ewangelicko-reformowanym. Z kolei 25 stycznia 1982 roku do katedry prawosławnej w Warszawie przybył prymas kard. Józef Glemp (1929–2013). Była to pierwsza wizyta najwyższego dostojnika Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce w świątyni prawosławnej. Cztery lata później (20 stycznia 1986), po raz pierwszy po osiemdziesięciu

¹⁶⁰ Zob. Z. Zembrzuski, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 75–77; K. Karski, *Z dziejów modlitwy o jedność*, dz. cyt., s. 58–59.

latach od czasów rozłamu w świątyni rzymskokatolickiej przemawiał zwierzchnik Kościoła Starokatolickiego Mariawitów bp Stanisław Tymoteusz Kowalski (1931–1997), a w świątyni mariawitów (23 stycznia 1986) po raz pierwszy głosił słowo Boże podczas nabożeństwa ekumenicznego rzymskokatolicki bp Władysław Miziołek. W ramach tego samego tygodnia modlitw (25 stycznia 1986), również po raz pierwszy od czasów podziałów, w kościele rzymskokatolickim pw. św. Marcina w Warszawie wygłosił homilię zwierzchnik Kościoła Polskokatolickiego bp Tadeusz Majewski. Na uwagę zasługuje także nabożeństwo ekumeniczne, zorganizowane w ramach tygodnia modlitw 23 stycznia 1989 roku w świątyni ewangelicko-augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Warszawie, gdzie po raz pierwszy głosił słowo Boże prymas kard. Józef Glemp¹⁶¹.

Od 1968 roku wyboru tematu tygodnia modlitw, czytań biblijnych i ustalenia schematu nabożeństw dokonuje międzynarodowa grupa ekumeniczna (komitet) powołana przez Komisję „Wiara i Ustrój” ŚRK i watykański Sekretariat (obecnie Rada) ds. Popierania Jedności Chrześcijan¹⁶². Polską wersję broszury z materiałami od 1998 roku przygotowuje ekumeniczny zespół redakcyjny, powołany przez Komisję ds. Dialogu PRE i KEP. Począwszy od 1973 roku do przygotowania wstępnego projektu tekstów na tydzień modlitw, który później jest weryfikowany przez międzynarodową grupę przygotowawczą, jest corocznie zapraszana wspólnota lokalna z innej części świata¹⁶³. Materiały na 2012 roku opracowała grupa polska¹⁶⁴.

2. Światowy Dzień Modlitwy Kobiet

Inną inicjatywą modlitewną w Polsce, mającą również długą tradycję w świecie chrześcijańskim, jest organizowany co roku w pierwszy piątek marca Świato-

¹⁶¹ Zob. Z. Zembruski, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 75–78; K. Karski, *Z dziejów modlitwy o jedność*, dz. cyt., s. 59; *Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan 1986 w Warszawie*, BE 15 (1986) nr 3, s. 10; A. Grześkowiak, *Przebieg Tygodnia Modlitwy w Warszawie*, siDE 7 (1989) nr 2, s. 92–94.

¹⁶² W 1966 roku rozpoczęła się oficjalna współpraca obydwu stron w przygotowaniu Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, która doprowadziła do powołania wspólnej grupy. W 1968 roku po raz pierwszy wykorzystano wspólnie opracowane na tę okazję materiały.

¹⁶³ W ten sposób został po raz pierwszy przygotowany projekt tekstów na Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan w 1975 roku.

¹⁶⁴ Por. *Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, 18–25 stycznia 2008*. „Nieustannie się módlcie” (1 Tes 5, 17) [materiały], red. T. Pikus, E. Puślecki, Z. Tranda, H. Paprocki, Warszawa 2007, s. 7–10; *Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, 18–25 stycznia 2012*. „Przemienieni przez zwycięstwo Jezusa Chrystusa (por. 1 Kor 15, 51–58) [materiały], Warszawa 2011, s. 3–4.

wy Dzień Modlitwy Kobiet, nazywany również Światowym Dniem Modlitwy. Centralnym wydarzeniem tego Dnia Modlitwy jest wspólne nabożeństwo ekumeniczne, przygotowane przez kobiety różnych wyznań chrześcijańskich. Idea wspólnej modlitwy kobiet zrodziła się w USA w drugiej połowie XIX wieku i z czasem przybrała charakter międzynarodowego i międzywyznaniowego ruchu chrześcijańskiego¹⁶⁵.

W Polsce pierwsze nabożeństwo ŚDMK odbyło się 4 marca 1927 roku w zborze baptystycznym w Łodzi, a następnie w 1948 roku w zborze ewangelicko-metodystycznym w Warszawie. Od 1962 roku odbywają się regularnie w naszym kraju ekumeniczne nabożeństwa ŚDMK organizowane przez przedstawicielki Kościołów należących do PRE i obejmują coraz szersze kręgi wiernych różnych wyznań chrześcijańskich. Po II Soborze Watykańskim w inicjatywę tę stopniowo zaczęły włączać się również przedstawicielki Kościoła katolickiego. Od 1992 roku w pracach przygotowawczych i nabożeństwach ŚDMK bierze czynny udział Polski Związek Kobiet Katolickich, od 2000 roku Stowarzyszenie Pokoju i Pojednania „Effata”, a od 2001 roku także Kościół Greckokatolicki¹⁶⁶.

W związku z szybkim rozwojem ruchu ŚDMK, który w 1961 roku obejmował już 145 (obecnie ponad 170) krajów, zaistniała potrzeba utworzenia struktur organizacyjnych do koordynowania jego działalności. W 1967 roku powołany został Komitet Międzynarodowy, który co cztery lata organizuje światowe konferencje ŚDMK z udziałem przedstawicieli wszystkich regionów, na których ustalane są m.in. tematy spotkań i osoby odpowiedzialne za przygotowanie liturgii na najbliższe cztery lata. Na pierwszej światowej konferencji ruchu w 1968 roku w Szwecji ustalono m.in., że coroczny ŚDMK odbywać się będzie w pierwszy piątek marca. Podczas konferencji ruchu w 1999 roku w Kapsztadzie po raz pierwszy powierzono przygotowanie liturgii na ŚDMK w 2005 roku kobietom z Polski¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Wspólną modlitwę kobiet w intencji biednych, bezrobotnych, pokrzywdzonych na skutek wojny domowej w Ameryce Północnej i napływu biednych emigrantów z Europy i Azji, zainicjowała w roku 1887 prezbiterianka Mary Ellen James. Podobnie w roku 1890 dwie baptystki – Helen Barret Montgomery i Lucy Peabody – wezwały do obchodzenia Dnia Modlitwy w intencji misji zagranicznych. W 1919 roku doszło do połączenia obu inicjatyw. Od 1927 roku obchodzony jest ŚDMK. Por. K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre. Sto lat dążeń ekumenicznych*, Warszawa 2007, s. 149–150.

¹⁶⁶ Zob. Z. Zembrzusi, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 85; *Światowy Dzień Modlitwy*, <http://ekumenia.pl/komisje/komisja-kobiet/swiatowy-dzien-modlitwy/> (14.07.2014). W Warszawie w 1996 roku ekumeniczne nabożeństwo ŚDMK odbyło się po raz pierwszy w rzymskokatolickim kościele pw. św. Anny. Por. K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre...*, dz. cyt., s. 319.

¹⁶⁷ Zob. K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre...*, dz. cyt., s. 151.

Strukturalnie ruch ŚDMK podzielony jest na 7 regionów: Afryka, Azja, Ameryka Północna i Karaiby, Ameryka Łacińska, Bliski Wschód, Europa, Wyspy Pacyfiku. Pomiedzy konferencjami za sprawy ŚDMK odpowiedzialny jest Komitet Wykonawczy z siedzibą w Nowym Jorku, składający się z przedstawicieli 7 regionów, reprezentujących trzy największe tradycje chrześcijańskie: protestancką, prawosławną i katolicką. W poszczególnych krajach koordynacją działalności ruchu zajmuje się Krajowy Komitet ŚDMK. W Polsce Krajowy Komitet ŚDMK ukonstytuował się na ekumenicznej konferencji kobiet, zorganizowanej przez Komisję Kobiet PRE w Chełmie Lubelskim w 1990 roku¹⁶⁸. Do tego czasu działalnością ruchu ŚDMK zajmowała się wspomniana Komisja. Pomimo odmiennych struktur Krajowy Komitet ŚDMK ściśle współpracuje z Komisją Kobiet PRE. Współpraca ta wyraża się między innymi we wspólnym organizowaniu dorocznych Ekumenicznych Konferencji Kobiet¹⁶⁹.

3. Ekumeniczne Dni Biblijne

Od 1994 roku, tradycyjnie w maju, odbywają się w Polsce Ekumeniczne Dni Biblijne. Idea dni biblijnych, znana na świecie od ponad pół wieku, została zainicjowana w Polsce przez Towarzystwo Biblijne. W 1995 roku powołano Komitet Koordynacyjny Ekumenicznej Niedzieli i Ekumenicznych Dni Biblijnych, który w 1996 roku został przekształcony w Komitet (krajowy) Ekumenicznych Dni Biblijnych, w skład którego wchodzi przedstawiciele Kościołów członkowskich Towarzystwa Biblijnego w Polsce¹⁷⁰. Postanowiono, aby co roku dni po 9 maja obchodzone były jako Ekumeniczne Dni Biblijne, a niedziela po 9 maja jako Ekumeniczne Święto Biblii (Niedziela Biblijna). Celem tych inicjatyw jest pogłębienie znajomości Biblii¹⁷¹. Temat przewodni oparty jest o wybrany tekst biblijny, do którego co roku krótkie „słowo” (rozważanie) przygotowuje jeden z Kościołów członkowskich tegoż

¹⁶⁸ Przewodniczącą Polskiego Komitetu ŚDMK jest obecnie Joanna Kamińska z Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego. Por. *Światowy Dzień Modlitwy*, dz. cyt.

¹⁶⁹ Zob. P. Jaworska, *Komisja Kobiet PRE*, „Mariawita” 2003 nr 10–12, <http://www.mariawita.pl/htmls/ekumenia/komisjakobietpre.html> (10.07.2015); P. Jaworska, *Relacje między Komisją Kobiet Polskiej Rady Ekumenicznej a Polskim Krajowym Komitetem Światowego Dnia Modlitwy*, <http://www.marawita.lodz.pl/ekumenia/relacje-kom-kobiet.htm> (10.07.2015).

¹⁷⁰ Do Towarzystwa Biblijnego w Polsce należy 11 Kościołów chrześcijańskich, w tym Kościół Rzymskokatolicki.

¹⁷¹ Podobny charakter przyjmuje obchodzony od 2009 roku w Kościele Rzymskokatolickim, z inicjatywy Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II, w III Niedzielę wielkanocną Tydzień Biblijny.

towarzystwa. Tekst ten zostaje zaaprobowany przez przedstawicieli wszystkich Kościołów na posiedzeniu Komitetu Ekumenicznych Dni Biblijnych. W ramach dni biblijnych w całym kraju organizowane są wspólne nabożeństwa biblijne, konferencje, prelekcje i spotkania ekumeniczne, mające na celu popularyzację Biblii. Zwyczajem ekumenicznym jest wymiana duchownych, zapraszanych do wygłoszenia kazań. Po nabożeństwach odbywają się zazwyczaj agapy z udziałem duchownych i wiernych z różnych Kościołów chrześcijańskich, co tworzy płaszczyznę lepszego poznania i umocnienia więzi ekumenicznej¹⁷².

Wśród inicjatyw związanych z Ekumenicznymi Dniami Biblijnymi ważne miejsce zajmują Ekumeniczny Maraton Biblijny, czyli nieustanna, wielogodzinna, publiczna lektura Pisma Świętego, odbywający się m.in. w Krakowie, Poznaniu, Warszawie i innych miastach w Polsce, jak również ekumeniczny konkurs biblijny dla młodzieży, organizowany m.in. w Bielsku-Białej i Bydgoszczy.

4. Rekolekcje, spotkania i pielgrzymki ekumeniczne

W latach 1964–2000 Ośrodek Ekumeniczny „Joannicum” Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża organizował w Laskach k. Warszawy coroczne rekolekcje ekumeniczne dla duchownych i sióstr zakonnych z różnych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. Inicjatywa ta, zapoczątkowana przez s. Joannę Lossow, od 1996 roku była kontynuowana przez s. Marię Krystynę Rottenberg. Rekolekcje były prowadzone przez kapłana katolickiego oraz duchownego z innego wyznania. Od 1967 roku w Laskach Warszawskich każdego roku były organizowane również rekolekcje ekumeniczne dla młodzieży akademickiej. Do prowadzenia tych rekolekcji zapraszani byli księża katoliccy. Celem rekolekcji jest budowanie wśród duchownych i świeckich duchowości ekumenicznej oraz przygotowanie ich do apostołstwa na rzecz pełnej jedności chrześcijan¹⁷³. W niektórych regionach Polski były również podejmowane inicjatywy organizowania ekumenicznych rekolekcji adwentowych i wielkopostnych, jak również wakacyjnych rekolekcji dla młodzieży. W dniach od 30 marca do 2 kwietnia 1966 roku, dla przykładu, w kościele Sióstr Sakramentek

¹⁷² Zob. Z. Zembrzuski, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 90–92; M. Czajkowski, *Pismo Święte w dialogu ekumenicznym*, CT 67 (1997) nr 1, s. 100–101.

¹⁷³ Por. Z. Zembrzuski, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 96–97; *Ekumeniczne rekolekcje młodzieżowe w Laskach*, BE 26 (1997) nr 1, s. 51–53.

pw. św. Kazimierza w Warszawie ekumeniczne rekolekcje wielkopostne zorganizowali katolicki ks. Zbigniew Kamiński, rektor kościoła i kapłan ewangelicki ks. Zygmunt Michelis¹⁷⁴. Wakacyjne rekolekcje ekumeniczne były organizowane m.in. w rzymskokatolickiej diecezji warmińskiej¹⁷⁵. W ostatnich latach niektóre portale (np. Profeto.pl; Tezeusz.pl) podejmują inicjatywę rekolekcji ekumenicznych online¹⁷⁶.

W diecezji opolskiej od 1997 roku organizowana jest w pierwszą niedzielę adwentu „Ekumeniczna Modlitwa Młodych”, która gromadzi młodzież i ich duszpasterzy z różnych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich, zwłaszcza tradycji katolickiej i ewangelickiej. W pierwotnych założeniach spotkania te zostały podjęte z inicjatywy abp. Alfonsa Nossola jako przygotowanie do obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Duży odzew ze strony młodzieży i duszpasterzy sprawił, że wpisały się na stałe do kalendarza wydarzeń duszpasterskich i ekumenicznych. Forma i treść tych spotkań jest przygotowywana wspólnie przez młodzież i księży z Kościoła Rzymskokatolickiego i Ewangelicko-Augsburskiego. Na wzór spotkań opolskich na początku nowego roku liturgicznego również na Śląsku Cieszyńskim odbywa się „Ekumeniczna Modlitwa Młodych”¹⁷⁷. Od 2003 katolickie Stowarzyszenie „En Christo – katolicy w służbie ewangelizacji, odnowy życia i jedności chrześcijan”, którym kieruje Andrzej Sionek, organizuje Międzynarodowy Ekumeniczny Tydzień Młodych. Inicjatorem tygodnia jest ks. Peter Hocken, wychowany w tradycji anglikańskiej, który następnie przeszedł do Kościoła katolickiego¹⁷⁸.

Godną zauważenia formą spotkań modlitewnych o zasięgu ogólnopolskim są Kodeńskie Dni Ekumeniczne, organizowane od 1984 roku przez Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej tradycyjnie w ostatni weekend maja. Pomysł kodeńskich spotkań zrodził się jako pokłosie Spotkania Młodych w duchu Taizé, które miało miejsce w Paryżu w 1983 roku¹⁷⁹. Rok później, z inicjatywy o. Andrzeja Madeja OMI, odbyło się w Kodniu pierwsze tego rodzaju spotkanie.

¹⁷⁴ Zob. Z. Zembrzuski, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 96, przypis 68.

¹⁷⁵ Zob. J. M. Wojtkowski, *Formacja ekumeniczna w archidiecezji warmińskiej*, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 189–192.

¹⁷⁶ W związku z tym zob. <http://tezeusz.pl/cms/tz/index.php?id=9712>; <http://ekai.pl/wydarzenia/x74595/rekolekcje-ekumeniczne-online/> (9.07.2015).

¹⁷⁷ Por. Z. Glaeser, *Życ ekumenią na Śląsku Opolskim – perspektywa katolicka*, [w:] ŻEKL, s. 53–54.

¹⁷⁸ Zob. <http://www.enchristo.pl/2012/06/ix-miedzynarodowy-ekumeniczny-tydzien-mlo-dych-2012> (5.08.2015).

¹⁷⁹ Corocznie, od 1978 roku, na przełomie starego i nowego roku, międzynarodowa Wspólnota z Taizé (Francja), założona w 1940 roku przez brata Rogera, organizuje w jednym z euro-

Od ponad trzydziestu lat Kodeńskie Dni Ekumeniczne przebiegają w niezmiennym porządku. Rozpoczynają się od wieczoru (piątek) poświęconego tradycji protestanckiej. Sobota przeżywana jest w duchu katolicyzmu tradycji łacińskiej oraz prawosławia. Ostatni dzień kodeńskich spotkań przebiega w parafii neounickiej w Kostomłotach¹⁸⁰. Od 1999 roku Misjonarze Oblaci Maryi Niepokalanej organizują ponadto Ekumeniczne Dni Modlitw o jedność chrześcijan na Świętym Krzyżu. Ich inicjatorem jest o. Karol Lipiński OMI. Spotkania odbywają się w prowadzonym przez nich sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego¹⁸¹.

Spośród innych inicjatyw składających się na ekumenizm duchowy w Polsce na uwagę zasługują także stałe i okolicznościowe nabożeństwa ekumeniczne organizowane w lokalnych wspólnotach także poza styczniowym Tygodniem o Jedność Chrześcijan. W 1981 roku inicjatywę stałych nabożeństw ekumenicznych podjęła między innymi grupa świeckich ze środowiska KIK oraz wiernych z Kościołów ewangelickich w Warszawie¹⁸². W wielu miejscach mają miejsce ekumeniczne nabożeństwa adwentowe, kolędowe i pasyjne, ekumeniczne pasterki i ekumeniczne dożynki. Od 1990 roku, dla przykładu, w Brennej na Śląsku Cieszyńskim, corocznie podczas pasterki sprawowanej w kościele rzymskokatolickim pw. św. Jana Chrzciciela uroczyste kazanie wygłasza proboszcz parafii ewangelickiej, natomiast w uroczystość Bożego Narodzenia proboszcz parafii katolickiej głosi słowo Boże w świątyni luterańskiej. W kościele Ojców Franciszkanów pw. Świętej Trójcy w Opolu, jak również w niektórych innych kościołach Opolszczyzny, odbywają się ekumeniczne nabożeństwa (wieczory) kolęd, gromadzące chrześcijan różnych Kościołów¹⁸³.

W różnych miejscach na terenie całego kraju (np. w Warszawie, Lublinie, Poznaniu) organizowane jest nabożeństwo „ekumenicznej drogi krzyżowej”, w którym biorą udział duchowni i wierni różnych wyznań chrześcijańskich. Od 1996 roku w Bielsku-Białej odprawiane są ekumeniczne nabożeństwa pasyjne na przemian – w jednym roku w katedrze rzymskokatolickiej, w następnym –

pejskich miast modlitewne spotkania ekumeniczne. Czterokrotnie spotkania odbyły się również w Polsce: Wrocław (1989), Wrocław (1995), Warszawa (1999) i Poznań (2009).

¹⁸⁰ Zob. P. Gromulak, *Kodeńskie Dni Ekumeniczne*, <http://www.naszdziennik.pl/wiara-kosciol-w-polsce/78304,kodenskie-dni-ekumeniczne.html> (10.07.2015).

¹⁸¹ Zob. P. Kasprzyk, *Ekumenicznie na Świętym Krzyżu*, <http://www.ekumenizm.pl/ekumenizm-w-polsce/ekumenicznie-na-swietym-krzyzu/> (10.07.2015).

¹⁸² Zob. Z. Zembrzuski, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 88–89.

¹⁸³ Zob. Z. Glaeser, *Życie ekumenią na Śląsku Cieszyńskim – perspektywa katolicka*, [w:] ŻEKL, s. 134–135.

w świątyni ewangelicko-augsburskiej. W wielu parafiach organizowane są też ekumeniczne nabożeństwa o pokój¹⁸⁴.

Tradycją stały się w wielu miejscach w kraju wspólne modlitwy i procesje za zmarłych w listopadzie. Tak np. w Warszawie na Woli sąsiadujące ze sobą parafie: katolicka pw. św. Wawrzyńca i prawosławna pw. św. Jana Klimaka od wielu lat wspólnie organizują procesję ekumeniczną na prawosławnym cmentarzu w dniu Wszystkich Świętych¹⁸⁵. Ekumeniczne nabożeństwo w intencji zmarłych organizowane jest również 1 listopada na Cmentarzu Nieistniejących Cmentarzy w Gdańsku¹⁸⁶.

Nabożeństwa ekumeniczne są istotnym elementem organizowanych od roku 1997 Zjazdów Gnieźnieńskich. Nawiązują one do zjazdu gnieźnieńskiego z roku 1000, który związany był z pielgrzymką cesarza Ottona III do grobu biskupa Wojciecha oraz spotkaniem Bolesława Chrobrego z cesarzem. Organizatorem współczesnych zjazdów jest Forum Świętego Wojciecha, działające pod patronatem metropolity gnieźnieńskiego (prymasa Polski)¹⁸⁷.

Od 1993 roku odbywa się w sierpniu piesza ekumeniczna pielgrzymka do Wilna. Od roku 2001 wyrusza ona z Białegostoku. Trasa pielgrzymki biegnie przez tereny Polski, Białorusi i Litwy. Pielgrzymi w ciągu 10 dni mają do pokonania blisko 300 kilometrów, nawiedzając po drodze prawosławne i katolickie kościoły¹⁸⁸. Od 2005 roku odbywa się w czerwcu ekumeniczna pielgrzymka pomiędzy Gnieznem i Magdeburgiem, szlakiem cesarza Ottona II, z udziałem protestantów i katolików. Organizatorami pielgrzymki są diecezja gnieźnieńska i ewangelicy z Brandenburgii. Wyrusza ona na przemian – raz z Gniezna, raz z Magdeburga. Podczas siedmiodniowej podróży (23–29 czerwca) pielgrzymi zatrzymują się w ośrodkach religijnych w Polsce i w Niemczech. Jednym

¹⁸⁴ Zob. J. Budniak, *Ekumenizm jutra...*, dz. cyt., s. 134.

¹⁸⁵ Por. Z. Zembrzusi, *Życie ekumenii w Warszawie*, [w:] ŻEKL, s. 30.

¹⁸⁶ Zob. *Ekumeniczna modlitwa za zmarłych*, <http://info.wiara.pl/doc/661167.Modlitwa-ekumeniczna-za-zmarlych> (14.07.2015).

¹⁸⁷ Zob. D. Baszkowska, *Ekumenizm Zjazdów Gnieźnieńskich*, [w:] *Quo vadis Europa? Zjazdy Gnieźnieńskie 2003–2007*, red. A. Sujka, Gniezno 2007, s. 72–82. Współczesne Zjazdy Gnieźnieńskie: II Zjazd (1997); III Zjazd (2000); IV Zjazd (2003), zorganizowany pod hasłem: „Quo vadis Europo?”; V Zjazd (2004); VI Zjazd (2005), zorganizowany pod hasłem „Europa dialogu”; VII Zjazd (2007), zorganizowany pod hasłem „Człowiek drogą Europy”; VIII Zjazd (2010), zorganizowany pod hasłem „Rodzina nadzieją Europy”; IX Zjazd (2012), zorganizowany pod hasłem „Europa obywatelska. Rola i miejsce chrześcijan”. Kolejny, X Zjazd Gnieźnieński, planowany jest na rok 2016.

¹⁸⁸ Zob. 23. *Ekumeniczna Pielgrzymka do Wilna*, <http://ekai.pl/wydarzenia/ekumenizm/x91231/ekumeniczna-piesza-pielgrzymka-do-wilna> (11.08.2015).

z punktów programu jest wizyta w Wittenbergu, gdzie uczestnicy pielgrzymki poznają ważne miejsca związane z reformacją luterzańską¹⁸⁹.

Wreszcie, duże znaczenie dla wzmocnienia i rozwoju ekumenizmu duchowego miały spotkania i nabożeństwa ekumeniczne podczas pielgrzymek papieskich do Polski.

Podczas pierwszej wizyty Jana Pawła II w ojczyźnie w czerwcu 1979 roku nie było osobnego spotkania z reprezentantami Kościołów członkowskich PRE. W homilii pożegnalnej w Krakowie papież wyraził jednak pragnienie takiego spotkania w przyszłości. Pragnienie Jana Pawła II zrealizowało się podczas jego drugiej pielgrzymki do ojczyzny. 17 czerwca 1983 roku papież spotkał się z przedstawicielami Kościołów zrzeszonych w PRE. Podobne spotkanie miało miejsce również 8 czerwca 1987 roku, podczas trzeciej pielgrzymki Jana Pawła II do ojczyzny. Ksiądz superintendent Adam Kuczma, ówczesny prezes PRE, w swoim słowie pozdrowienia powiedział wówczas: „Bylibyśmy bardzo radzi, gdyby Wasza Świątobliwość podczas swojej czwartej pielgrzymki do Polski zaszczylił swoją obecnością jedną ze świątyń któregoś z Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Wiemy, z jaką otwartością i szczerością Wasza Świątobliwość odwiedza instytucje ekumeniczne i świątynie Kościołów nierymskokatolickich w innych krajach. Byłoby nam bardzo miło, gdyby taka wizyta odbyła się też w naszym kraju”¹⁹⁰.

Życzenie to urzeczywistniło się podczas czwartej wizyty papieskiej w 1991 roku. Jan Paweł II odwiedził wówczas zarówno katedrę prawosławną pw. św. Mikołaja w Białymstoku, jak i kościół ewangelicki pw. Świętej Trójcy w Warszawie. Podczas nabożeństwa w prawosławnej katedrze pw. św. Mikołaja w Białymstoku papież wypowiedział następujące słowa: „Dziś widzimy jaśniej i lepiej rozumiemy, że nasze Kościoły są Kościołami siostrzanymi. Powiedzenie: «Kościoły-Siostry», to nie tylko grzecznościowy, ale podstawowa kategoria ekumeniczna eklezjologii. Na niej winno się opierać wzajemne relacje pomiędzy wszystkimi Kościołami, w tym także między Kościołem Katolickim i Kościołem Prawosławnym w Polsce”¹⁹¹. Podczas ekumenicznego spotkania w kościele ewangelicko-augsburskim pw. Świętej Trójcy w Warszawie papież zakwestionował

¹⁸⁹ Zob. *Gniezno-Magdeburg: polsko-niemiecka pielgrzymka ekumeniczna*, <http://ekai.pl/diecezje/gnieznienska/x77877/gniezno-magdeburg-polsko-niemiecka-pielgrzymka-ekumeniczna-zapowiedz> (11.08.2015).

¹⁹⁰ *Słowo pozdrowienia prezesa Polskiej Rady Ekumenicznej ks. superintendenta naczelnego Adama Kuczmy*, siDE 5 (1987) nr 4, s. 92.

¹⁹¹ Jan Paweł II, *Nasze Kościoły są Kościołami siostrzanymi. Nabożeństwo ekumeniczne w prawosławnej katedrze św. Mikołaja w Białymstoku* (5.06.1991), [w:] UU-2, s. 577.

pokutujący tu i ówdzie stereotyp: Polak – katolik, luteranin – Niemiec, opowiedział się przeciw prozelityzmowi i wskazał na potrzebę skutecznej współpracy na rzecz pełnej jedności chrześcijan¹⁹².

Modlitwa ekumeniczna w świątyni ewangelicko-augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Skoczowie była ważnym wydarzeniem kolejnej, piątej wizyty duszpasterskiej Jana Pawła II w ojczyźnie, w maju 1995 roku¹⁹³. Podobne znaczenie dla rozwoju ekumenizmu duchowego w Polsce miała modlitwa ekumeniczna z Janem Pawłem II, zorganizowana we Wrocławiu w 1997 roku w ramach 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. Papież wyraził nadzieję, że spotkanie różnych Kościołów w ramach kongresu będzie zaczynem ekumenicznego nawrócenia, oczekiwanego pojednania i wspólnego świadectwa Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich¹⁹⁴. Podczas pielgrzymki w 1999 roku modlitwa ekumeniczna z Janem Pawłem II odbyła się w Drohiczynie na Podlasiu. O pilnej potrzebie manifestowania jedności mówił wówczas zarówno prawosławny metropolita Sawa, jak i papież Jan Paweł II. Ten ostatni przypomniał fragmenty swojej ekumenicznej encykliki *Ut unum sint*, gdzie postawił znak równości między wiarą w Chrystusa a pragnieniem jedności. Podkreślił, że budowanie pełnej widzialnej jedności w Chrystusowym Kościele stanowi „imperatyw chrześcijańskiego sumienia oświeconego wiarą i kierowanego miłością”¹⁹⁵.

Nabożeństwo ekumeniczne było ważnym wydarzeniem również podczas wizyty papieża Benedykta XVI do Polski, pod koniec maja 2006 roku. Spotkanie odbyło się w ewangelicko-augsburskiej świątyni pw. Świętej Trójcy w Warszawie.

¹⁹² Zob. Jan Paweł II, *Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II podczas spotkania ekumenicznego w Polsce* (9 czerwca 1991), [w:] UU-2, s. 579; A. Nossol, *Ekumenia Kościoła katolickiego w Polsce. Jej związek z IV pielgrzymką papieską oraz ogólne nauczanie Jana Pawła II*, [w:] tegoż, *Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia. Przez dialog i pojednanie ku ekumenicznej jedności*, Opole 2001, s. 199–217.

¹⁹³ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone w czasie spotkania z wiernymi Kościoła ewangelicko-augsburskiego* (Skoczów, 22 maja 1995), [w:] tegoż, *Pielgrzymki do ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997. Przemówienia, homilie*, Kraków 1997, s. 839.

¹⁹⁴ Zob. Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone w czasie nabożeństwa ekumenicznego w Hali Ludowej* (Wrocław, 3 maja 1997), [w:] tegoż, *Pielgrzymki do ojczyzny...*, dz. cyt., s. 870–871.

¹⁹⁵ G. Polak, *Wizyta papieża Jana Pawła II w Polsce (aspekty ekumeniczne)*, SIDE 15 (1999) nr 2, s. 150n.

5. Wspólne użytkowanie miejsc kultu

W powojennej historii Polski obciążeniem utrudniającym działalność ekumeniczną była niejednokrotnie sprawa przejmowania i własności prawosławnych bądź ewangelickich świątyń¹⁹⁶. Stąd też w szczególności ważne w tym obszarze z ekumenicznego punktu widzenia są liczne przypadki wspólnego użytkowania miejsc kultu przez różne Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie w Polsce. Ordynariusz opolski abp Alfons Nossol, dla przykładu, wydał w 1981 roku zarządzenie o udostępnieniu świątyń katolickich ewangelikom w tych miejscowościach, gdzie nie mają oni swoich kościołów¹⁹⁷. Ewangelicy wielokrotnie skorzystali z tej możliwości, zwłaszcza w przypadku pogrzebów. Kiedy w lipcu 1997 roku została zniszczona przez powódź kaplica luterańska, na zaproszenie abp. A. Nossola luteranie opolscy przez ponad rok odprawiali nabożeństwa w kościele rzymskokatolickim pw. św. Sebastiana w Opolu¹⁹⁸. Z kolei, kiedy w 1993 roku spłonął XVI-wieczny kościół katolicki pw. św. Marcina w Międzyrzeczu k. Bielska-Białej – dzięki życzliwości parafii ewangelickiej – przez siedem lat, aż do wybudowania nowego kościoła, msze święte w niedziele i święta, śluby, pogrzeby i inne celebracje liturgiczne sprawowane były w świątyni ewangelickiej. Podobna sytuacja ma miejsce w Strzelnie k. Wrocławia, gdzie Kościół ewangelicko-reformowany zgodził się na wspólne z katolikami użytkowanie świątyni oraz w Siemianach, niewielkiej wiosce na Mazurach. W tym ostatnim przypadku, za zgodą rzymskokatolickiego biskupa elbląskiego, społeczność katolicka i metodystyczna wspólnie korzysta z kościoła katolickiego. Dobrze układa się także współpraca w tym względzie między Kościołami ewangelickimi: luterańskim, reformowanym i metodystycznym w Polsce, które podpisały deklarację o wzajemnym uznaniu wspólnoty ołtarza i ambony¹⁹⁹. Ekumeniczne kaplice istnieją m.in. w UŚ na Wydziale Etnologii

¹⁹⁶ Zob. M. Niemiec, *Życie ekumenii na Górnym Śląsku – perspektywa ewangelicka*, [w:] ŻEKL, s. 64. W związku z tym zob. A. Sitek, *Problem przejmowania kościołów ewangelickich przez katolików na Śląsku Opolskim po II wojnie światowej*, Opole 1985.

¹⁹⁷ Zob. A. Nossol, *Zarządzenie w sprawie udostępniania świątyń katolickich ewangelikom dla ich nabożeństw* (8 stycznia 1981), [w:] *Rozporządzenia i instrukcje Biskupa Opolskiego. Wybór z lat 1977–2000*, red. G. Strzeduła, Opole 2001, s. 63.

¹⁹⁸ Zob. M. Niemiec, *Życie ekumenii na Górnym Śląsku...*, dz. cyt., s. 66.

¹⁹⁹ Zob. Prezydium Synodu Ewangelicko-Augsburskiego i Prezydium Synodu Ewangelicko-Reformowanego, *Jedność Ducha w spójni pokoju. Odezwa na 400-lecie Ugody Sandomierskiej* (Warszawa, 14 kwietnia 1970), *SiDE* 10 (1994) nr 2, s. 99–101; LXIX Konferencja Doroczna Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Polsce i Synod Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce, *Deklaracja braterskiej współpracy* (Ostróda–Warszawa, kwiecień 1990), *SiDE* 10 (1994)

i Nauk o Edukacji w Cieszynie, na lotniskach w Warszawie i Katowicach, w szpitalach w Radomiu i Bielsku-Białej, w więzieniu w Białej Podlaskiej. W Kielcach w 2001 roku powstała ekumeniczna świątynia pokoju, służąca trzem wyznaniom chrześcijańskim: Kościołowi Ewangelicko-Augsburskiemu (będącemu jej gospodarzem), Kościołowi Polskokatolickiemu oraz Kościołowi Chrześcijan Wiary Ewangelicznej²⁰⁰.

nr 2, s. 101–102; Konferencja Doroczna Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego i Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, *Deklaracja współpracy* (Warszawa, kwiecień–maj 1994), *SIDE* 10 (1994) nr 2, s. 102–103. Por. także *Ewangelicy mówią o ekumenizmie*, <http://ekumenizm.wiara.pl/doc/478195.Ewangelicy-mowia-o-ekumenizmie/2> (5.08.2015).

²⁰⁰ Świątynia powstała w XIX wieku i należała do parafii ewangelicko-augsburskiej. W połowie XX wieku została przekazana tytułem dzierżawy w użytkowanie parafii polskokatolickiej. Po jej odrestaurowaniu w 2001 roku świątynia ewangelicko-augsburska pw. Świętej Trójcy stanowi filiał parafii ewangelicko-augsburskiej w Radomiu, pełniąc jednocześnie funkcję ekumenicznej świątyni pokoju. Zob. P. Kasprzyk, *Sześć lat kieleckiej świątyni ekumenicznej*, „Jednota” 2007 nr 9–10, s. 16–17.

ROZDZIAŁ IV

Międzywyznaniowe dialogi doktrynalne w Polsce

Kluczową rolę w dążeniu do widzialnej jedności odgrywają międzykościelne dialogi doktrynalne. Zmierzają one przede wszystkim do wyjaśnienia nauki swej wspólnoty i lepszego poznania doktryny innych w celu osiągnięcia jedności w prawdzie²⁰¹. Owocem tego rodzaju dialogów są wspólne deklaracje i uzgodnienia w podejmowanej tematyce. Dialogi te mają charakter dwu- i wielostronny. Obok dialogów o charakterze światowym, prowadzone są liczne dialogi na poziomie lokalnym.

W ubiegłym stuleciu aktywnie włączyli się w tego rodzaju działalność ekumeniczną także chrześcijanie różnych wyznań w Polsce. W niniejszym rozdziale zostaną zaprezentowane w sposób syntetyczny owoce tych działań. W centrum naszej refleksji znajdują się dialogi na temat: chrztu (1), małżeństw mieszanych (2), dzieła stworzenia (3) świętowania Dnia Pańskiego (4) oraz inne dialogi o zróżnicowanej tematyce (5).

1. Dialog na temat chrztu

Międzykościelny dialog w Polsce na temat ważności chrztu posiada swoją długą i bogatą historię. Prowadzony był równolegle na dwóch płaszczyznach: rozmowy bilateralne pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim i poszczególnymi Kościołami członkowskimi PRE oraz rozmowy multilateralne pomiędzy wszystkimi wyżej wymienionymi Kościołami w ramach Podkomisji ds. Dialogu KEP i PRE²⁰².

²⁰¹ Zob. UR, nr 2, 4.

²⁰² Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia między niektórymi Kościołami w Polsce*, Warszawa 2003, s. 35.

1.1. Dialogi bilateralne na temat chrztu

Rozmowy bilateralne rozpoczęły się z inicjatywy Kościoła Rzymskokatolickiego pod koniec 1969 roku. Początkowo działania te miały charakter badań wstępnych o zasięgu regionalnym²⁰³. W dniu 9 stycznia 1971 roku Komisja Episkopatu ds. Ekumenizmu przesłała list do Kościołów członkowskich PRE, proponując rozpoczęcie oficjalnego dialogu bilateralnego na temat ważności chrztu świętego i związanych z tym zagadnień²⁰⁴. Kościoły odpowiedziały pozytywnie na przedłożoną propozycję. Niemniej jednak rozpoczęte rozmowy bilateralne miały początkowo charakter lokalny i nie wyszły poza etap wstępny. Dopiero utworzenie w styczniu 1974 roku Komisji Mieszanej PRE i Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu faktycznie zapoczątkowało oficjalne kontakty, które pozwoliły na przeprowadzenie dwustronnych rozmów na temat ważności chrztu²⁰⁵. W dialogu zwrócono uwagę na trzy następujące elementy: liturgia, teologia i sprawa wzajemnego uznania chrztu. Dwustronne komisje dialogowe nie zamierzały uzgadniać poglądów teologicznych, lecz miały jedynie ukazać pojmowanie istoty chrztu i stosowany rytuał w poszczególnych Kościołach, a następnie stwierdzić, czy w istniejących warunkach można wzajemnie uznać ważność udzielanego sakramentu. W latach 1978–1982 podpisano protokoły podsumowujące ten etap dialogu dwustronnego w sprawie chrztu. Protokoły końcowe Kościół Rzymskokatolicki podpisał: z prawosławnymi, luteranami, reformowanymi, metodystami, baptystami, z Kościołem Polskokatolickim, z Kościołem Starokatolickim Mariawitów, z Kościołem Katolickim Mariawitów i Zjednoczonym Kościołem Ewangelicznym²⁰⁶.

1.1.1. Dialog rzymskokatolicko-prawosławny

9 stycznia 1971 roku, a następnie 18 kwietnia 1978 roku Komisja Episkopatu ds. Ekumenizmu zwróciła się do władz Kościoła Prawosławnego w Polsce z propozycją przeprowadzenia rozmów o chrzcie. Propozycja została pozytywnie przyjęta przez stronę prawosławną. Ustalono czas i miejsce spotkania oraz skład delegacji. W dniu 4 października 1978 roku odbyło się w Warszawie

²⁰³ Na temat tych wstępnych badań zob. S. C. Napiórkowski, *Sprawa ważności chrztu w niektórych odłączonych Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich*, BE 1969 nr 10, s. 27–47 (mps).

²⁰⁴ Tekst listu zob. Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, *List w sprawie chrztu* [9 stycznia 1971], BE 1971 nr 15, s. 50–52; przedruk: UU-1, s. 235–237.

²⁰⁵ Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 39; S. C. Napiórkowski, *Sakrament chrztu w dialogach międzykościelnych*, [w:] *Chrzest na nowo odczytany*, red. J. Decyk, Warszawa 2001, s. 40.

²⁰⁶ Protokoły zostały opublikowane w broszurce: *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 36–53.

spotkanie przedstawicieli obydwu Kościołów²⁰⁷. W toku rozmów obie strony oświadczyły, że nie mają wątpliwości co do ważności chrztu udzielonego w obu Kościołach. Stwierdzono jednocześnie, że zachodzące różnice należy uważać za wyraz dopuszczalnego pluralizmu teologicznego, wynikającego z różnego rozłożenia akcentów. Kościół Rzymskokatolicki akcentuje mocno siłę sakramentu, to znaczy, że działa on sam z siebie (*ex opere operato*), zaś Kościół Prawosławny akcentuje rolę szafarza działającego w imieniu Kościoła. Wobec powyższego obydwie strony dialogu zobowiązały się do tego, że zwrócić się do właściwych władz swojego Kościoła o formalne uznanie ważności chrztu udzielanego w bratnim (siostrzanym) Kościele. Postanowiono również zarekomendować pozytywne podejście co do wystawiania metryk chrzcielnych nawet wówczas, gdy proszący zamierza przejść do innego Kościoła. Ponadto obydwie zespoły dialogowe nie dostrzegły przeszkód, by dialog multilateralny (z innymi Kościołami) na temat chrztu był nadal kontynuowany²⁰⁸.

1.1.2. Dialog rzymskokatolicko-ewangelicko-augsburski

Dialog rzymskokatolicko-luterański w Polsce na temat ważności chrztu zainicjowano w odpowiedzi na propozycje Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu przedłożone władzom Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego 9 stycznia 1971, a następnie w dniu 18 kwietnia 1978 roku. Do głównego spotkania obu stron w tej sprawie doszło 11 maja 1979 roku w Warszawie²⁰⁹. W toku spotkania szeroko omówiono rzymskokatolicki i ewangelicki rytuał chrztu, główne różnice w praktyce udzielania tego sakramentu oraz sprawę wystawiania świadectwa chrztu proszącym o nie wiernym. Na zakończenie rozmów obie strony oświadczyły, że: 1. dla obydwu Kościołów chrzest jest sakramentem bezpośrednio ustanowionym przez Chrystusa; 2. sprawuje się go przez polanie wodą, łącząc z tym słowo Boże; 3. chrztu w obydwu Kościołach udziela się w imię Trójcy Świętej; 4. wspólna jest nauka co do chrztu, który obdarza łaską darowaną w śmierci i w zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa oraz włącza do Kościoła;

²⁰⁷ Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 39–40.

²⁰⁸ Zob. *Protokół końcowy rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, Warszawa, 4 października 1978, [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 37–39. Stronę katolicką w dialogu prezentowali: ks. Władysław Hładowski z Drohiczyna, ks. Zbigniew Tonkiel z Siedlec oraz ks. Julian Warzecha z Ołtarzewa. Natomiast delegowanymi przez Kościół Prawosławny byli: ówczesny archimandryta Sawa Hrycuniak (obecny arcybiskup metropolita), ks. Grzegorz Misiejuk z Drohiczyna oraz Jan Anchimiuk (obecnie prawosławny arcybiskup wrocławski). Zob. tamże, s. 37.

²⁰⁹ Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 41.

5. obydwie strony nie widzą przeszkód do wzajemnego uznania chrztu udzielanego w Kościele Rzymskokatolickim i Ewangelicko-Augsburskim; 6. obydwie strony skierują prośbę do władz kościelnych swego Kościoła o wydanie polecenia duszpasterzom, by zainteresowanym wystawiali metryki chrztu; 7. na mocy wzajemnego uznania chrztu dopuszcza się możliwość, by przynajmniej jedno z rodziców chrzestnych było innego wyznania²¹⁰.

1.1.3. Dialog rzymskokatolicko-ewangelicko-reformowany

Główne spotkanie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, na którym podsumowano prowadzony w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku dialog na temat ważności chrztu odbyło się 20 lutego 1979 roku w Warszawie. Podczas spotkania przedstawiciele obu stron omawiali teologię i liturgię chrztu w swoich Kościołach. Skoncentrowano się w sposób szczególny na dwóch istotnych kwestiach. Pierwsza dotyczyła przedstawienia skrótu teologii i liturgii chrztu, a więc: sakramentalności chrztu, jego skutków, konieczności chrztu do zbawienia, podmiotu chrztu, materii i formy trynitarniej, szafarza chrztu, wystarczającej intencji rodziców chrzestnych (kwalifikacje, zadania chrzestnych, zarówno przy, jak i po chrzcie lub możliwości dopuszczenia chrzestnego z innego wyznania). Druga zaś niemożliwość powtarzania chrztu, kwestii warunkowego udzielenia chrztu oraz wydawania metryk chrzcielnych. W wyniku przeprowadzonych rozmów obie strony stwierdziły, że nie ma wątpliwości co do ważności chrztu udzielanego w obydwu Kościołach. Postanowiły zwrócić się do swoich władz kościelnych, przedstawiając im wyniki dialogu wraz z klauzulą, że nie ma przeszkód co do obopólnego uznania ważności chrztu oraz co do wydawania metryk chrzcielnych. Dostrzeżono również potrzebę ustalenia warunków odnośnie do możliwości dopuszczania rodziców chrzestnych z innego wyznania²¹¹.

²¹⁰ Zob. *Protokół [końcowy rozmów na temat chrztu przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego]*, [Warszawa, 11 maja 1979], [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 40–41. Kościół Rzymskokatolicki reprezentowali: ks. prof. Michał Czajkowski, ks. prof. Stefan Moysa SJ i ks. prof. Alfons Skowronek. Delegatami Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego byli: ks. Jan Gross, ks. Jan Motyka, ks. senior Ryszard Trenkler oraz ks. dr Tadeusz Wojak. Por. tamże, s. 40.

²¹¹ Zob. *Protokół końcowy rozmów na temat chrztu przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Ewangelicko-Reformowanego*, Warszawa, 20 lutego 1979, [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 42. Kościół Rzymskokatolicki reprezentowali: ks. Andrzej Zuberbier, ks. Edward Majcher i o. Aleksander Hauke-Ligowski OP. Delegatami Kościoła Ewangelicko-Reformowanego byli: Jarosław Świdorski, ks. Jerzy Stahl i ks. Bogdan Tranda. Zob. tamże.

1.1.4. Dialog rzymskokatolicko-metodystyczny

Dialog rzymskokatolicko-metodystyczny na temat ważności chrztu, podjęty w 1969 roku, rozwinął się w latach siedemdziesiątych, po przedłożeniu stronie metodystycznej w styczniu 1971 roku oraz w kwietniu 1978 roku przez Komisję Episkopatu ds. Ekumenizmu propozycji w tej sprawie. 5 listopada 1978 roku doszło do spotkania przedstawicieli obydwu Kościołów. Podczas spotkania omówiono doktrynę i praktykę chrztu udzielanego w tych Kościołach²¹². W dyskusji podkreślono, że – zgodnie z przekonaniem metodyzmu – ostatecznym autorytetem we wszelkich kwestiach wyznaniowych jest Biblia, którą John Wesley scharakteryzował jako *homo unius libri*. Tam znajduje się wszystko, co dotyczy zbawienia²¹³. Ustalono, że metodyzm w Polsce stosuje dwa odrębne obrzędy chrztu: jeden dla niemowląt, drugi dla dorosłych. Pierwszy obrzęd polega na wypowiedzeniu przez szafarza formuły trynitarnej z równoczesnym „spryskaniem lub polaniem dziecka wodą, albo – według życzenia rodziców – zanurza się dziecko w wodzie. Podczas drugiego obrzędu następuje tylko skropienie lub polanie głowy przyjmującego chrzest”²¹⁴. W przyjętym na koniec spotkania oświadczeniu stwierdzono, że: 1. w obydwu Kościołach chrzest jest sakramentem przynoszącym usprawiedliwienie i włączającym w Kościół; 2. do ważności chrztu konieczne jest zastosowanie formuły trynitarnej oraz (jako materii) polanie wodą lub zanurzenie albo pokropienie; 3. szafarzem chrztu jest duchowny, a w wyjątkowych sytuacjach osoba świecka; 4. chrzest udzielany jest dorosłym i dzieciom; 5. chrzest jest niepowtarzalny nawet w wypadku przejścia z jednego do drugiego Kościoła; 6. w obydwu Kościołach prowadzi się księgi ochrzczonych oraz istnieje funkcja rodziców chrzestnych, „którym stawia się wymogi doktrynalne i moralne”²¹⁵.

²¹² Zob. także: N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 42–43.

²¹³ Por. K. Karski, *Symbolika. Zarys wiedzy o Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich*, Warszawa 1994, s. 119.

²¹⁴ Według oceny o. prof. S. C. Napiórkowskiego chrzest tak udzielany należy uznać za ważny. Zob. S. C. Napiórkowski, *O ważności chrztu w niektórych Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich w Polsce*, CT 41 (1971) nr 3, s. 54.

²¹⁵ Zob. *Oświadczenie Komisji Roboczej przedstawicieli Kościołów Rzymskokatolickiego i Metodystycznego na temat doktryny i praktyki chrztu w tych Kościołach*, Warszawa, 5 listopada 1978, [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 43. W skład Komisji dialogowej wchodził: ze strony Kościoła Rzymskokatolickiego ks. dr Andrzej Santorski (prof. WSD w Warszawie), ks. prof. Alfons Skowronek (prof. ATK), ks. Jan Szyborski, proboszcz parafii Dzieciątka Jezus w Warszawie. Stronę metodystyczną reprezentowali: ks. prof. Witold Benedyktowicz, superintendent naczelny Kościoła metodystycznego w Polsce, ks. dr Adam Kuczma, zastępca superintendenta naczelnego. Zob. tamże.

1.1.5. Dialog rzymskokatolicko-baptystyczny

Pierwszy etap dialogu rzymskokatolicko-baptystycznego²¹⁶ na temat chrztu zakończyło spotkanie przedstawicieli obu stron w dniu 1 lutego 1972 roku. Drugi etap podsumowano na spotkaniu w dniu 2 kwietnia 1979 roku. W trakcie spotkania zostały omówione teologia, liturgia i praktyka chrztu w obu Kościołach. Owoce rozmów zostały zawarte w *Protokole końcowym*²¹⁷. W dokumencie tym można wyodrębnić cztery części. W pierwszej i drugiej dokonano prezentacji ekspertów reprezentujących w komisji dialogowej obydwie Kościoły²¹⁸. W dwóch kolejnych przedstawiono uzgodnioną doktrynę teologiczną na temat chrztu. Zamieszczono tam oddzielnie oświadczenia obu stron dialogu. Strona katolicka stwierdziła, że: 1. nie ma wątpliwości odnośnie do ważności chrztu udzielanego w Polskim Kościele Chrześcijan Baptystów; 2. przedstawi swoim kościelnym władzom wyniki rozmów wraz z opinią, że nie ma powodów do nieuznania ważności chrztu i przyjmowania metryk chrzcielnych wystawianych przez zbory Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów. Z kolei delegacja baptystyczna w swoim oświadczeniu stwierdziła, że: 1. chrzest jest udzielany jednakowo we wszystkich zborach tego Kościoła; 2. pomimo tego, że Kościół

²¹⁶ Baptyści w sposób szczególny akcentują chrzest wiary sprawowany przez zanurzenie. Chociaż jedyną normą wiary i chrześcijańskiego życia jest dla nich Pismo Święte, to jednak w świetle baptystycznych zasad „zbór Chrystusa jest zbozem wierzących”, dlatego „istnieje ścisły związek pomiędzy wiarą i chrztem”, przy czym wiarę należy rozumieć jako dar Boga i decyzję człowieka. W więzi wiary i chrztu należy widzieć logiczny proces, który rozpoczyna się obdarowaniem zbawczym Słowem Boga przyjmowanym w wierze, a finalizuje się poprzez chrzest, stanowiący wyznanie wiary w Chrystusa składane przed Bogiem i wobec ludzi. Kto przyjmuje chrzest w wierze, otrzymuje udział w śmierci i w zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa i staje się dzięki temu Jego własnością. Ponadto z chrztem wiąże się przyjęcie daru Duch Świętego jako wstępny etap do naśladowania Chrystusa w życiu. Poprzez chrzest człowiek zostaje włączony w Ciało Chrystusa, stając się równocześnie członkiem lokalnego zboru.

²¹⁷ Zob. *Protokół końcowy rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów*, Warszawa, 2 kwietnia 1979, [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 44–45. Na obydwu etapach dialogu Kościoły były reprezentowane przez tych samych ekspertów. Kościół Rzymskokatolicki reprezentowali: ks. prof. Michał Czajkowski, ks. dr Stefan Moysa SJ oraz ks. prof. Andrzej Zuberbier. Reprezentantami Kościoła Chrześcijan Baptystów byli: prezbiter Krzysztof Bednarczyk, prezbiter Aleksander Kircuna i prezbiter Zbigniew Wierszyłowski. Drugiemu spotkaniu przewodniczyli naprzemiennie: ks. A. Zuberbier oraz prezbiter K. Bednarczyk. Całość protokołowali: ks. M. Czajkowski i prezbiter A. Kircun.

²¹⁸ Na obydwu etapach dialogu Kościoły były reprezentowane przez tych samych ekspertów. Kościół Rzymskokatolicki reprezentowali: ks. prof. Michał Czajkowski, ks. dr Stefan Moysa SJ oraz ks. prof. Andrzej Zuberbier. Reprezentantami Kościoła Chrześcijan Baptystów byli: prezbiter Krzysztof Bednarczyk, prezbiter Aleksander Kircuna i prezbiter Zbigniew Wierszyłowski. Drugiemu spotkaniu przewodniczyli naprzemiennie: ks. A. Zuberbier oraz prezbiter K. Bednarczyk. Zob. tamże, s. 44.

Chrześcijan Baptystów, odwołując się do tekstów Nowego Testamentu, postrzega chrzest w ścisłej łączności z wiarą, to jednak uznaje ludzi wierzących w Chrystusa jako osobistego Zbawcę i Pana, należących do innych Kościołów, za członków Kościoła Chrystusowego, godząc się z faktem istnienia różnych sposobów udzielania chrztu. Za pełnoprawnych członków zborów baptystycznych uznaje się osoby przyjęte do nich przez chrzest na podstawie osobistego wyznania wiary; 3. baptyści wierzą, że objawienie spisane w Piśmie Świętym zostało powierzone całemu Chrystusowemu Kościołowi, który wyraża się w lokalnym zborze. Stąd potrzebne jest korzystanie ze świadectw i argumentów biblijnych, niezależnie od tego, skąd one pochodzą; 4. w konkretnym zborze obowiązuje praktyka chrztu i przyjmowania do wspólnoty ustalona przez ogólne zebranie członków. Uczestnicy rozmów – jak zaznaczono w końcowej części protokołu – zobowiązali się do przedstawienia obszerniejszego uzasadnienia swoich stanowisk w sprawie chrztu. Dostrzegli także celowość prowadzenia dalszych bilateralnych i multilateralnych dialogów na ten temat²¹⁹.

1.1.6. Dialog rzymskokatolicko-polskokatolicki

Bezpośrednie starania o podjęcie rozmów rzymskokatolicko-polskokatolickich na temat chrztu podjęto w kwietniu 1978 roku, kiedy to Komisja Episkopatu ds. Ekumenizmu zwróciła się w tej sprawie do władz Kościoła Polskokatolickiego. Po uzgodnieniu spraw organizacyjnych, 7 maja 1980 roku w Warszawie odbyły się rozmowy delegacji obu Kościołów na temat chrztu. Na zakończenie rozmów podpisano *Protokół końcowy*²²⁰, w którym stwierdzono, że nauka i praktyka chrztu w Kościele Rzymskokatolickim nie różni się od nauki i praktyki Kościoła Polskokatolickiego. Odnotowano jedynie pewną różnicę w teologicznej interpretacji dotyczącej grzechu pierworodnego²²¹. Stwierdzono, że w całym Kościele Polskokatolickim chrzest udzielany jest w jednakowy sposób, według rytuału wydanego w 1961 roku.

²¹⁹ Zob. tamże, s. 44–45; N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 43–45.

²²⁰ Zob. *Protokół końcowy rozmów o chrzcie Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Polskokatolickiego*, Warszawa, 7 maja 1980, [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 51–53. Stronę rzymskokatolicką reprezentowali: ks. doc. Lucjan Balter SAC i ks. Stefan Moysa SJ. Strona polskokatolicka reprezentowana była przez: ks. doc. Edwarda Bałakiera, ks. dziekana Tomasza Wójtowicza i ks. dziekana Czesława Jankowskiego. Zob. tamże, s. 51.

²²¹ Sprawa ta ostatecznie została wyjaśniona w 1998 roku w ramach bilateralnego dialogu. Strony doszły do przekonania, że nauka Kościoła Polskokatolickiego jest w tym względzie identyczna z nauką Kościoła Rzymskokatolickiego. Zob. K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre...*, dz. cyt., s. 310.

Podkreślono, że chrzestnymi w Kościele Polskokatolickim mogą być także wyznawcy Kościoła Rzymskokatolickiego. W końcowej części protokołu delegacja Kościoła Rzymskokatolickiego stwierdziła, że nie ma żadnych wątpliwości co do ważności chrztu udzielanego w Kościele Polskokatolickim. Podobne oświadczenie złożyła delegacja Kościoła Polskokatolickiego. Obie strony zadeklarowały, że przedstawią swoim władzom kościelnym wyniki rozmów wraz z opinią, że nie dostrzegają przeszkód do obopólnego uznania ważności chrztu i wzajemnego wydania wiernym w razie potrzeby chrzcielnych metryk. Strony potwierdziły również potrzebę kontynuowania bilateralnego dialogu między obu Kościołami²²².

²²² Zob. *Protokół końcowy rozmów o chrzcie Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Polskokatolickiego*, dz. cyt., s. 52–53; N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 46–47. Należy zauważyć, iż rozmowy na temat chrztu poprzedziły oficjalny i regularny dialog rzymskokatolicko-polskokatolicki w Polsce. Dialog ten był możliwy dopiero wówczas, gdy po przełomie politycznym (1989) zwierzchnikiem Kościoła Polskokatolickiego w RP został bp Wiktor Wysoczański. On też podjął próby nawiązania kontaktów z Kościołem Rzymskokatolickim. Spotkało się to z pozytywną oceną KEP, która w 1997 roku podjęła uchwałę o powołaniu do życia Zespołu ds. Dialogu Ekumenicznego z Kościołem Polskokatolickim w RP. Oficjalnie dialog ten rozpoczęto w 1998 roku. W toku prowadzonych rozmów, którym przewodniczyli ze strony katolickiej bp Jacek Jezierski, zaś ze strony polskokatolickiej bp Wiktor Wysoczański, zajęto się najpierw „gojeniem ran z przeszłości”. Następnie przedyskutowano i uzgodniono stanowiska co do nauki o grzechu pierworodnym, o posłuszeństwie wobec biskupa Rzymu, o problemie tzw. dwóch wizji Kościoła: synodalnej (strona polskokatolicka) i hierarchicznej (strona rzymskokatolicka). Uzgodniono kwestię szafarza sakramentu małżeństwa. Zob. Z. Kijas, *Prawo małżeńskie Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Lex tua in corde meo. Studia i materiały dedykowane jego magnificencji bp. Tadeuszowi Pieronkowi [...]*, red. P. Majer, A. Wójcik, Kraków 2004, s. 279–299; K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre...*, dz. cyt., s. 309–310. Odniesiono się do trudnych problemów eklezjologicznych powstałych po opublikowaniu deklaracji *Dominus Jesus* Kongregacji Doktryny Wiary (2000). Przedyskutowano problem przechodzenia duchownych i świeckich do Kościoła Rzymskokatolickiego w związku z ogłoszoną przez papieża Benedykta XVI konstytucją apostolską *Anglicanorum coetibus*. Zob. Z. Kijas, *Dialog rzymskokatolicko-polskokatolicki. 5 lat pracy Zespołów ds. Dialogu Ekumenicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Polskokatolickim (1998–2003)*, BE 32 (2003) nr 2, s. 12–37; tenże, *Der Dialog zwischen der Polnisch-katholischen Kirche und der Römisch-katholischen Kirche in Polen. Die Arbeit der Gemeinsamen Kommission in den Jahren 1998–2003*, „Internationale Kirchliche Zeitschrift”, Oktober–Dezember 2004, Heft 4, s. 217–248; J. Jezierski, *Kalendarium z prac zespołu Konferencji Episkopatu Polski ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim w latach 1998–2004*, „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 60 (2005) nr 75, s. 50–54; M. Kruszyłowicz, *Sprawozdanie z pracy Podkomisji ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim w latach 2008–2010*, Szczecin 2010, s. 2; T. Kałużny, *Na drogach jedności. Dwustronne dialogi doktrynalne Kościoła Rzymskokatolickiego na płaszczyźnie światowej*, Kraków 2012, s. 237–240.

1.1.7. Dialog rzymskokatolicko-mariawicki

W wyniku rozłamu, jaki nastąpił w mariawityzmie w 1935 roku, wyłoniły się dwie odrębne Wspólnoty: Kościół Starokatolicki Mariawitów z centrum w Płocku oraz Katolicki Kościół Mariawitów z centrum w Felicjanowie. W ruch ekumeniczny zaangażowany jest Kościół Starokatolicki Mariawitów, co potwierdza przynależnością do PRE i do ŚRK. Niemniej jednak rozmowy dwustronne na temat ważności chrztu były oddzielnie prowadzone również z Kościołem Katolickim Mariawitów. Dlatego też zostaną tutaj ukazane owoce tych rozmów oddzielnie z każdym z dwóch nurtów mariawityzmu.

Rozmowy na temat chrztu z Kościołem Starokatolickim Mariawitów zostały podjęte w 1971 roku i ich pierwszy etap zakończył się podpisaniem 11 czerwca 1974 roku wspólnej deklaracji w tej sprawie²²³. Stwierdzono w niej, że zachodzi możliwość wzajemnego uznania chrztu udzielanego w obu Kościołach i wzajemnego zobowiązania władz kościelnych do wystawiania świadectwa chrztu proszącym o nie wiernym²²⁴. Drugi etap rozmów odbył się 15 listopada 1978 roku w Warszawie. W trakcie spotkania omówiono teologię i liturgię chrztu w obydwu Kościołach. Na zakończenie spotkania podpisano protokół, w którym stwierdzono, że nie ma żadnych wątpliwości co do ważności chrztu udzielanego w obu Kościołach. Postanowiono także zwrócić się do swoich władz kościelnych z prośbą o wzajemne wydawanie wiernym metryk chrztu²²⁵. W krótkim okresie po przeprowadzonych rozmowach pojawiły się wątpliwości dotyczące stosowanej przez mariawitów formuły chrztu, w której miałyby być wymieniane imię Mateczki. Celem wyjaśnienia tej sprawy 11 listopada 1982 roku przeprowadzono uzupełniającą rozmowę. W czasie spotkania ustalono, że Kościół Starokatolicki Mariawitów (płocki odłam) nigdy w formule chrztu

²²³ Zob. *Deklaracja Komisji Mieszanej Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w sprawie sakramentu chrztu świętego* [11 czerwca 1974], [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 48. Na tym etapie rozmów stronę katolicką reprezentowali: o. Stanisław Bojko SJ, ks. Zbigniew Tonkiel, ks. Bolesław Kowalczyk. Natomiast ze strony mariawickiej w rozmowach uczestniczyli: ks. Konrad Kołak, ks. Roman Nowak, ks. Włodzimierz Jaworski, ks. Stanisław Kaczorek. Zob. tamże.

²²⁴ Zob. tamże; N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 44–45.

²²⁵ Zob. *Protokół końcowy rozmów o chrzcie świętym przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*, Warszawa, 15 listopada 1978, [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 49–50. Stronę katolicką reprezentowali: ks. Bronisław Dębowski, ks. Zbigniew Tonkiel oraz ks. Waldemar Wojdecki. Ze strony Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w spotkaniu uczestniczyli: ks. Witold Szymański, ks. Zdzisław Jaworski i ks. Roman Nowak. Zob. tamże, s. 49.

nie wymieniał imienia Mateczki. Od początku do chwili obecnej stosuje on rytuał rzymskokatolicki²²⁶.

Rozmowy na temat ważności chrztu zostały przeprowadzone także z Kościołem Katolickim Mariawitów. W Kościele tym chrztu udziela się przez polanie wodą z zastosowaniem formuły trynitarnej. Wskazuje na to rytuał chrztu z 1926 roku, obowiązujący obecnie w felicjanowskiej grupie mariawitów. Powstała jednak wątpliwość, czy uprzednio do formuły trynitarnej nie dołączano imienia M. Kozłowskiej. Odpowiedzi domagało się również pytanie, czy prawdą jest, że w latach od 1922 do 1935 nie udzielano chrztu dzieciom z „małżeństw mistycznych” (mariawickiego kapłana z zakonnicą). Celem wyjaśnienia powyższych kwestii w lipcu 1971 roku zostały podjęte – w formie korespondencji – rozmowy między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Katolickim Mariawitów. Na powyższe pytania mariawicki abp Rafael Wojciechowski w liście z 6 sierpnia 1971 roku skierowanym do o. Stanisława Bojki SJ odpowiedział przecząco²²⁷. Po kilkuletniej przerwie korespondencję w tej sprawie wznowiono w czerwcu 1984 roku. W dniu 9 października 1984 roku odbyło się spotkanie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Katolickiego Mariawitów, podczas którego omówiono teologię i liturgię chrztu w tych Kościołach. Podstawą dla sformułowania stanowiska w odniesieniu do chrztu mariawitów (grupa felicja-

²²⁶ Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 45. Ze strony rzymskokatolickiej w spotkaniu uczestniczyli: ks. Czesław Rychlicki i ks. Michał Grzybowski, natomiast ze strony mariawickiej: ks. Simon Gracjan Janos. Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 45. Należy dodać, że w latach 1998–2011 odbyła się kolejna faza oficjalnego dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim w Polsce. W skład powołanej w tym celu Komisji Mieszanej weszli – ze strony katolickiej: bp Bronisław Dembowski (współprzewodniczący), ks. Ireneusz Mroczkowski i ks. Henryk Seweryniak oraz ze strony mariawickiej: bp Michał L. Jabłoński (współprzewodniczący), ks. Konrad P. Rudnicki i ks. Witold T. Szymański. W 2000 roku w miejsce chorego ks. Szymańskiego (zm. 2001) został powołany ks. Grzegorz Drózdź. Komisja Mieszana do spraw Dialogu Teologicznego pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów skupiła się na dwóch kwestiach: 1) na analizie teologicznej pism Marii Franciszki Kozłowskiej oraz 2) na zbadaniu genezy ruchu mariawickiego. Owoce dialogu są dwa dokumenty końcowe: *Dwustronna refleksja na temat podstawowych pism Matki Marii Franciszki Kozłowskiej dotyczących Dzieła Wielkiego Miłosierdzia* (Łódź–Włocławek 2006) oraz Komisja Mieszana ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów, *Ze źródeł kwestii mariawickiej. Nieznane dokumenty z lat 1903–1904* (Płock 2011). Na ten temat zob. m.in.: H. Seweryniak, *Dialog katolicko-mariawicki w Polsce*, *SiDe* 28 (2002) nr 2, s. 87–92; tenże, *Święte Oficjum a mariawici*, Płock 2014; T. Kałużny, *Na drogach jedności...*, dz. cyt., 241–243.

²²⁷ Zob. *List Arcybiskupa Kościoła Katolickiego Mariawitów w PRL do Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu* (6 sierpnia 1971), [w:] N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 149–150.

nowska) był rytuał z 1926 roku. Na zakończenie spotkania podpisano protokół, w którym delegacje obu stron stwierdziły, że nie ma żadnych wątpliwości co do ważności chrztu udzielanego w obydwu Kościołach i oświadczyły, że zwrócą się do swoich władz kościelnych w sprawie wydawania świadectw chrztu prosząc o nie wiernym²²⁸. Pomimo podpisania protokołu, po stronie rzymskokatolickiej nie zniknęły wątpliwości co do ważności chrztu w Kościele Katolickim Mariawitów. Jednocześnie wyszło na jaw, że w dialogu bilateralnym pominięto istotną dla uznania ważności chrztu kwestię specyficznej nauki trynitarnej nurtu felicjanowskiego mariawitów. W 2009 roku sprawa ta stała się przedmiotem zainteresowania КЕР. W celu uzyskania pełnej jasności w tej sprawie, 17 listopada 2009 roku, abp Józef Michalik, przewodniczący КЕР, wystosował do Kongregacji Nauki Wiary list z pytaniem o ważność chrztu udzielanego w Kościele Katolickim Mariawitów. Kongregacja, w odpowiedzi z 22 maja 2010 roku, stwierdziła, że na ten moment chrzest udzielony w Kościele Katolickim Mariawitów należy uznać za wątpliwy²²⁹.

1.1.8. Dialog Kościoła Rzymskokatolickiego ze Zjednoczonym Kościołem Ewangelicznym

Pierwsze próby ustalenia ważności chrztu udzielanego w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym²³⁰ były podejmowane na początku lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia²³¹. Oficjalne rozmowy przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w tej sprawie odbyły się

²²⁸ Zob. *Protokół rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Katolickiego Mariawitów* (Felicjanów), [w:] N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 151–152. W spotkaniu uczestniczyli – ze strony rzymskokatolickiej: ks. Czesław Rychlicki i Jerzy Skotnicki, natomiast ze strony mariawickiej: abp Józef M. Rafał Wojciechowski. Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 68.

²²⁹ Zob. Rada ds. Ekumenizmu Konferencji Episkopatu Polski, *Opinia w sprawie ważności chrztu udzielanego w Kościele Katolickim Mariawitów*, 29 czerwca 2010, BE 39 (2010) nr 1–2, s. 100–104; K. Tempczyk, *Kościół rzymskokatolicki wobec chrztów udzielonych w Kościele Katolickim Mariawitów – rys historyczny*, BE 39 (2010) nr 1–2, s. 77–89.

²³⁰ Zjednoczony Kościół Ewangeliczny istniał w latach 1947–1988. Należało do niego pięć polskich wspólnot protestanckich, a mianowicie: Ewangeliczni Chrześcijanie, Wolni Chrześcijanie, Stanowczy Chrześcijanie, Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej i Kościół Chrystusowy. Cechą charakterystyczną tych Wspólnot była pobożność ewangelikalna i praktyka chrztu wyłącznie ludzi świadomych swojej wiary.

²³¹ Z zebranych wiadomości wynikało, że Zjednoczony Kościół Ewangeliczny ma poważne wątpliwości odnośnie do ważności chrztu udzielanego w Kościele Rzymskokatolickim małym dzieciom, które jeszcze nie są w stanie wyznać swojej wiary. Zob. S. C. Napiórkowski, *O ważności chrztu...*, dz. cyt., s. 53; N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 47.

15 i 24 maja 1982 roku w Warszawie. W toku rozmów omówiono teologię i praktykę chrztu w obydwu Kościołach. W wydanym na zakończenie rozmów protokole strony dialogu wydały odrębne oświadczenia. Strona rzymskokatolicka uznała ważność chrztu udzielanego w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym. Jest on udzielany przez zanurzenie przy użyciu formuły trynitarniej. Ponadto delegacja rzymskokatolicka oświadczyła, że przedstawi swoim władzom kościelnym wyniki rozmów wraz z rekomendacją, że nie widzi przeszkód co do uznania ważności chrztu i przyjmowania metryk chrzcielnych wystawionych przez zbory Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w PRL oraz wydania metryk chrztu na ich życzenie. Delegacja Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego stwierdziła, że Kościół ten „nie widzi przeszkód w uznawaniu ważności chrztu, dokonanego na podstawie osobistej wiary ochrzczonego, udzielanego w Kościołach praktykujących chrzest niemowląt”. Ponadto oświadczyła, że „Zjednoczony Kościół Ewangeliczny zobowiązuje się do wydawania i przyjmowania metryk chrztu wystawianych przez Kościół katolicki”²³². Z tego powyższego oświadczenia wynika, że tylko z jednej strony (rzymskokatolickiej) nastąpiło całkowite uznanie ważności chrztu drugiej strony dialogu. Zjednoczony Kościół Ewangeliczny uznaje bowiem za ważny tylko taki chrzest, który jest dokonany na podstawie osobistej wiary ochrzczonego²³³.

1.2. Dialog multilateralny na temat chrztu²³⁴

Po powołaniu Podkomisji ds. Dialogu KEP i PRE (1977) dialog na temat chrztu prowadzony był również w ramach tej podkomisji z wszystkimi Kościołami zrzeszonymi w PRE, przybierając tym samym charakter multilateralny²³⁵. W latach 1978–1979 dyskutowano nad zagadnieniem chrztu w oparciu o dokument

²³² *Protokół końcowy rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w PRL*, Warszawa, 24 maja 1982, [w:] *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 46–47. Ze strony rzymskokatolickiej w rozmowach uczestniczyli: ks. prof. Alfons Skowronek, ks. Jan Szymborski i ks. Franciszek Augustyński. Zjednoczony Kościół Ewangeliczny reprezentowali: prezbiter Edward Czajko, pastor Andrzej Bajeński i Ryszard Tomaszewski. Zob. tamże, s. 46.

²³³ Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, s. 47–48. Przedstawione stanowisko Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, po opuszczeniu przez niego szeregów PRE, ma dziś tylko historyczne znaczenie. Zaprezentowane stanowisko odnośnie do teologii i praktyki chrztu można jednak wykorzystać przy ocenie teologii i praktyki chrztu w każdym z Kościołów wchodzących wcześniej w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.

²³⁴ Współautorem niniejszego paragrafu jest Wsiewołod Konach.

²³⁵ W dialogu wielostronnym na temat chrztu nie uczestniczył – pozostający poza PRE – Kościół Katolicki Mariawitów. Natomiast Zjednoczony Kościół Ewangeliczny uczestniczył jedynie do czasu jego rozwiązania, czyli do roku 1988, co oznaczało jego odejście z PRE. Liczba Kościo-

Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, tzw. *Dokument z Akry* (1974)²³⁶. Uczestnicy dialogu pozytywnie ocenili tekst z Akry i wskazali na potrzebę jego opublikowania²³⁷. Pracę podkomisji związaną z chrztem ponownie podjęto w 1987 roku, tym razem w oparciu o tzw. *Dokument z Limy* (1982)²³⁸.

Po zakończeniu w maju 1982 roku²³⁹ rozmów dwustronnych między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołami zrzeszonymi w PRE została otwarta droga do podpisania wspólnego, końcowego dokumentu w tej kwestii. Powołana w 1997 roku nowa Komisja ds. Dialogu KEP i PRE, w miejsce rozwiązanej w 1996 roku Komisji Mieszanej i Podkomisji ds. Dialogu, podjęła inicjatywę ostatecznego zakończenia dialogu na temat chrztu²⁴⁰. Pracę nad wspólnym dokumentem na temat chrztu prowadzono na posiedzeniach komisji: 23 marca 1998 (posiedzenie inauguracyjne), 19 października 1998 roku oraz 12 kwietnia 1999 roku²⁴¹. Na czele komitetu redakcyjnego przygotowującego projekt dokumentu stanął o. prof. S. C. Napiórkowski OFMconv. Pierwszy projekt nosił tytuł: *Chrzest – sakrament chrześcijańskiej wspólnoty. Millenijne słowo Kościołów w Polsce*. Projekt ten został oparty w całości na tzw. *Dokumencie z Limy*²⁴². Po wniesieniu do niego poprawek skierowano go do dalszej pracy redakcyjnej. W trakcie dyskusji nad

łów członkowskich PRE i uczestniczących w tym etapie dialogu wielostronnego na temat chrztu zmniejszyła się zatem do siedmiu.

²³⁶ Pierwsze trzy posiedzenia Podkomisji w okresie od grudnia 1977 do października 1978 miały charakter organizacyjny. Omówieniu dokumentu z Akry były poświęcone kolejne cztery posiedzenia (9 listopada 1978, 1 marca, 25 maja i 22 listopada 1979). Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 35–38.

²³⁷ Zob. *Słowo wstępne*, [w:] *Chrzest. Dokument z Akry*, Warszawa 1982, s. 3–4.

²³⁸ Przekład pierwszej części *Dokumentu z Limy*, poświęconej tematyce chrztu, opublikowano w wyżej wspomnianej broszurce: *Jeden chrzest*, dz. cyt., s. 21–35. Pełny tekst dokumentu zob. Komisja „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów, *Chrzest, Eucharystia i Posługiwanie duchowne. Dokument z Limy* (1982), [w:] *Chrzest. Eucharystia. Posługiwanie duchowne. Dokument z Limy* 1982. *Tekst i komentarze*, red. P. Kantyka, S. Pawłowski, M. Składanowski, Lublin 2012, s. 17–68.

²³⁹ 24 maja 1982 roku został podpisany protokół z ostatnim z Kościołów uczestniczących w tym dialogu dwustronnym, a mianowicie ze Zjednoczonym Kościołem Ewangelicznym.

²⁴⁰ W powołanej w 1997 roku komisji ze strony rzymskokatolickiej uczestniczyli: abp Edmund Piszcz, bp Władysław Miziołek, bp Szłaga i bp Alfons Nossol. Natomiast PRE reprezentowali: abp Jeremiasz Anchemiuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny), bp Edward Puślecki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP), bp Jan Szarek (Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP, prezes PRE) i bp Wiktor Wysoczański (Kościół Polskokatolicki w RP). Zob. Z. Zembrzusi, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 154–155; N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 82–83.

²⁴¹ Zob. Z. Zembrzusi, *Ekumenizm w Warszawie...*, dz. cyt., s. 155–156.

²⁴² Konkretnie chodzi o następujące numery dokumentu: 1–2; 5–6; 9–10. Strony ustaliły, że dokument zostanie podpisany przez zwierzchników Kościołów-sygnatariuszy należących

drugim projektem dokumentu skoncentrowano się między innymi na stanowisku Kościoła Chrześcijan Baptystów co do tego, że chrzest powinna uprzedzać osobista wiara chrzczonego. To postawiło w trudnej sytuacji nie tylko Kościół Rzymskokatolicki, ale i Kościoły członkowskie PRE²⁴³. Dyskutowano także nad sformulowaniem tytułu dokumentu. Po naniesieniu ostatniej korekty do projektu dokumentu, 14 stycznia 2000 roku projekt został zatwierdzony przez Radę Stałą KEP. Uroczyste podpisanie wspólnej deklaracji *Sakrament chrztu znakiem jedności* nastąpiło dnia 23 stycznia 2000 roku w świątyni ewangelicko-augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Warszawie²⁴⁴.

Całość dokumentu obejmuje preambułę oraz trzy merytorycznie spójne punkty. Preambuła ma charakter dziękczynny. Kieruje Kościoły ku Trójjedynemu Bogu. Wyraża dziękczynienie za dwa tysiące lat Nowego Przymierza oraz za tysiąc lat chrześcijaństwa na polskich ziemiach. Stąd Kościół Rzymskokatolicki i Kościoły zrzeszone w PRE (z wyjątkiem Kościoła Chrześcijan Baptystów, który ze względów doktrynalnych nie podpisał wspólnej deklaracji) z radością potwierdzają i uznają swoją posługę chrzcielną. Kościoły stwierdzają:

1. Zgodnie z biblijnymi przekazami, a zwłaszcza z listami św. Pawła, z nakazem misyjnym zawartym w Ewangelii Mateusza i Marka oraz w oparciu o Ewangelię św. Jana: chrzest jest sakramentem bezpośrednio ustanowionym przez Jezusa Chrystusa wraz z poleceniem udzielania go; jest wyjściem z niewoli, wciela w Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego, wprowadza w Nowe Przymierze, jest znakiem nowego życia w Chrystusie; jest także obmyciem z grzechu, oświeceniem przez Chrystusa, nowymi narodzinami, przyobleczeniem się w Chrystusa, odnowieniem przez Ducha, prośbą skierowaną do Boga o dobre sumienie oraz wyzwoleniem, które prowadzi do jedności w Jezusie Chrystusie, gdzie nie będzie podziałów bez względu na stan społeczny, rasę i płeć.

do PRE oraz przez prymasa Polski kard. Józefa Glempa z ramienia Kościoła Rzymskokatolickiego.

²⁴³ Zob. N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia...*, dz. cyt., s. 84–85.

²⁴⁴ Zob. *Sakrament chrztu znakiem jedności. Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia* (Warszawa, 23 stycznia 2001), siDE 16 (2000) nr 1, s. 143–144; zob. także Aneks nr 19. Dokument podpisali zwierzchnicy sześciu Kościołów członkowskich PRE (Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP, Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP, Kościoła Polskokatolickiego w RP, Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP, Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego) oraz Kościoła Rzymskokatolickiego.

2. Chrztu z wody i z Ducha Świętego udziela się w imię Trójjedynego Boga. Chrzest taki jednoczy ochrzczonego z Chrystusem oraz chrześcijan pomiędzy sobą. Wprowadza do Kościoła i stanowi początek życia w Chrystusie.

3. Powołując się na *Dokument z Limy* (BEM, nr 9) Kościoły zwracają uwagę na świadectwo składane Chrystusowi i Ewangelii przez ochrzczonego, którzy winni żyć dla Chrystusa, Kościoła i świata, oczekując na ostateczne wypełnienie się nadziei w Bogu przy końcu czasów, kiedy to Bóg będzie „wszystkim we wszystkich”. „Chrzest w Chrystusie jest dla Kościołów wezwaniem, aby przewyciężyły swoje podziały i w widzialny sposób zmanifestowały swoją wspólnotę”²⁴⁵.

2. Dialog na temat małżeństw mieszanych

Problem małżeństw mieszanych pojawił się w historii polskich relacji międzywyznaniowych prawie równocześnie z kwestią chrztu. I o ile zagadnienie chrztu koncentrowało się wokół problemów teologiczno-obrzędowych, o tyle temat małżeństw osób o różnej przynależności wyznaniowej, oprócz kwestii teologicznych, niesie ze sobą wiele problemów życiowych, utrudniających egzystencję małżonków, dla których istotą ich życia i zawartego związku jest miłość, będąca jednocześnie fundamentem małżeńskiego szczęścia. Zresztą nietrudno jest się o tym przekonać – jak pisze ks. prof. S. C. Napiórkowski – kiedy się prześledzi „polskie ekumeniczne wczoraj”, mające już za sobą podobnie długą historię jak sakrament chrztu, przy czym nie bez znaczenia jest także wniknięcie w „polskie ekumeniczne dzisiaj” na ten temat²⁴⁶.

Ważną rolę w dialogu na temat małżeństw mieszanych odegrała Podkomisja ds. Dialogu, wyłoniona z Komisji Mieszanej ds. Kontaktów między Polską Radą Ekumeniczną i Komisją Episkopatu ds. Ekumenizmu²⁴⁷. Funkcjonowała ona w latach 1977–1993. Problem małżeństw mieszanych został podjęty w tym

²⁴⁵ Zob. tamże.

²⁴⁶ Zob. S. C. Napiórkowski, „*Matrimonia mixta*” po polsku. *Poszukiwania bardziej ekumenicznego modelu*, [w:] *Chrystus światłem ekumenii. W drodze na trzecie Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibiu*, red. R. Porada, Opole 2006, s. 115–128.

²⁴⁷ Kościół Rzymskokatolicki w podkomisji reprezentowali: ks. Władysław Hładowski, o. Stanisław Celestyn Napiórkowski, ks. Alfons Skowronek, ks. Andrzej Zuberbier. Polską Radę Ekumeniczną reprezentowali: bp Sawa (Kościół Prawosławny), ks. Woldemar Gastpary (Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP), Karol Karski (Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP), ks. Manfred Uglorz (Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP), ks. Tomasz Wójtowicz (Kościół Polskokatolicki w RP), ks. Witold Szymański (Starokatolicki Kościół Mariawitów w RP), ks. Bogdan Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP), ks. Adam Kleszczyński (Kościół Ewangelicko-

gremium w 1979 roku. Jako podstawę dyskusji przyjęto projekt *Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o niejednoczonym wyznaniu*²⁴⁸. Dokument ten stał się podstawą do dyskusji podczas trzech sesji dialogowych, które miały miejsce w 1980 roku²⁴⁹. Ks. Bogdan Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany), w imieniu Kościołów zrzeszonych w PRE, przedstawił na piśmie swoje negatywne stanowisko odnośnie do tzw. *cauteli*, podkreślając, że „przedstawiciele Kościołów mniejszościowych nie wyrażają aprobaty dla tego punktu *Instrukcji* i wnoszą o jego skreślenie. Takie ujęcie godzi bowiem w jedność małżeńską i dobro rodziny, ogranicza wolność chrześcijanina i stanowi zagrożenie dla egzystencji tych Kościołów”²⁵⁰. Podczas kolejnych spotkań dialogowych w latach 1980–1983 były prezentowane stanowiska następujących Kościołów: reformowanego, prawosławnego, baptystycznego, metodystycznego, zjednoczonego, mariawickiego, polskokatolickiego, rzymskokatolickiego i luterńskiego. W trakcie dyskusji przygotowano poprawki do projektu instrukcji. Zobowiązano również dwóch profesorów KUL: ks. prof. Edmunda Przekopa z Wydziału Prawa Kanonicznego oraz o. prof. S. C. Napiórkowskiego z Wydziału Teologicznego do przeprowadzenia ankiety dotyczącej chrześcijańskiego doświadczenia co do małżeństw mieszanych²⁵¹. Jej wyniki zaprezentowano podczas kolejnych spotkań Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu. O dalszych wynikach ankiety oraz pracach nad problemem małżeństw mieszanych systematycznie informowano Komisję ds. Ekumenizmu Konferencji Episkopatu Polski oraz Podkomisję ds. Dialogu. Prace tej ostatniej były zawieszono w latach 1983–1986. Wznowiono je 21 kwietnia 1986 roku. Wówczas to na nowo przedyskutowano problem małżeństw mieszanych i przygotowano do publikacji projekt *Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, zaakceptowany przez Konferencję Episkopatu Polski 11 marca 1987 roku. Równocześnie podjęto dalsze konsultacje w celu przygotowania wspólnego dokumentu na temat małżeństw osób o różnej przynależności wyzna-

-Metodystyczny w RP), ks. Edward Czajko (Zjednoczony Kościół Ewangeliczny), ks. Krzysztof Bednarczyk (Kościół Chrześcijan Baptystów w RP).

²⁴⁸ Dokument został przyjęty przez 219. Konferencję Plenarną Episkopatu Polski 11 marca 1987 roku. Tekst zob. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (11 marca 1987), [w:] *Małżeństwa mieszane*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000, s. 133–144.

²⁴⁹ Spotkania miały miejsce w Warszawie w dniach: 20 marca 1980 roku, 8 maja 1980 roku, 20 listopada 1980 roku.

²⁵⁰ S. C. Napiórkowski, „*Matrimonia mixta*” po polsku, dz. cyt., s. 116.

²⁵¹ Zob. tamże, s. 116–117.

niowej. W pracach podkomisji nastąpiła jednak kolejna, kilkuletnia przerwa. Wznowiono je w lutym 1994 roku. Do lutego 1995 roku odbyło się pięć spotkań podkomisji, w czasie których przedyskutowano kwestię małżeństwa w ogóle, problem nierozzerwalności małżeństwa oraz szczegółowe problemy dotyczące małżeństw mieszanych. Członków podkomisji zapoznano z odniesieniem teologiczno-kanonicznym oraz pastoralnym Kościołów do małżeństw mieszanych. Na spotkaniu 10 maja 1997 roku potwierdzono potrzebę opublikowania materiałów dialogowych. Jednak ze względu na rozwiązanie Podkomisji ds. Dialogu, w marcu 1998 roku materiały przekazano biskupowi Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP Janowi Szarkowi, prezesowi PRE, prosząc go o podjęcie decyzji co do ich dalszych losów.

W międzyczasie w miejsce Podkomisji ds. Dialogu powstała nowa ogólnopolska struktura o nazwie: Komisja Konferencji Episkopatu Polski Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiej Rady Ekumenicznej ds. Dialogu. Gremium to na spotkaniu 12 kwietnia 1999 roku zdecydowało o podjęciu kolejnych kroków w międzykościelnym dialogu nt. małżeństw mieszanych. Za najtrudniejszy problem prowadzonego dialogu uznano tzw. *kautele* (od słowa łac. *cautela, cautela*). Chodzi o prawo Kościoła Rzymskokatolickiego zabezpieczające chrzest i katolickie wychowanie dzieci urodzonych w małżeństwach mieszanych. Strona rzymskokatolicka wyraziła zrozumienie dla protestu strony pozakatolickiej. Stwierdzono jednak, że zgodnie z kan. 1125, p. 1 KPK nie da się w tej sprawie niczego zmienić. W dyskusji zwrócono uwagę na to, że wspomniany kanon „dopuszcza dość liberalne rozwiązanie, ponieważ zobowiązuje do wychowania dzieci w wierze swojego Kościoła nie w sposób absolutny, ale roztropnie otwarty na inne rozwiązania”, bowiem „strona katolicka winna oświadczyć, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary, jak również złożyć szczerze przyrzeczenie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, by wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele Katolickim” (KPK, kan. 1125, p. 1). Postanowiono przeprowadzić i opracować dwie ankiety: pierwsza miałaby pozwolić na zorientowanie się w doświadczeniach chrześcijan żyjących w małżeństwach mieszanych, druga natomiast zwracałaby się z podobną kwestią do duszpasterzy powyższych małżeństw²⁵².

Nowy etap dialogu na temat małżeństw mieszanych w ramach Komisji ds. Dialogu pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski a Polską Radą Ekumeniczną rozpoczął się 26 października 2000 roku. Zwrócono wówczas uwagę na ekumeniczne rozwiązania problemu funkcjonujące poza Polską (np. w Szwajcarii,

²⁵² Zob. tamże, s. 119.

Belgii, USA i we Włoszech). Podjęto decyzję, by na kolejnych etapach dialogu kierować się rozwiązaniami zawartymi w porozumieniu wypracowanym w ramach dialogu prowadzonego między diecezją rzymską a waldensami i metodystami we Włoszech²⁵³. Strony postanowiły zintensyfikować prace. Ich efektem był projekt dokumentu zatytułowany: *Małżeństwa mieszane. Wspólny dokument Kościołów w Polsce*. Po wprowadzeniu poprawek jego treść zaprezentowano 7 listopada 2005 roku na zebraniu Rady Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu²⁵⁴. Dokument został oceniony pozytywnie. Postanowiono, że w oparciu o jego tekst będą prowadzone dalsze prace. Ich efektem był kolejny projekt dokumentu w postaci deklaracji składającej się z czterech rozdziałów²⁵⁵. 26 maja 2008 roku dokument został podpisany przez przewodniczącego Rady Episkopatu ds. Ekumenizmu i wysłany do ostatniej konsultacji. Projekt finalny dokumentu

²⁵³ 80-stronicowy dokument pt. *Wspólny tekst wytycznych dla duszpasterstwa małżeństw między katolikami a waldensami i metodystami we Włoszech*. Tekst tegoż dokumentu był prezentowany przez prof. S. C. Napiórkowskiego na jednym z posiedzeń Rady Episkopatu ds. Ekumenizmu. Dokument ten brzmiał: *Conferenza Episcopale Italiana Chiesa, Evangelica Valdese (Unione delle Chiese Valdese e Metodiste). I matrimoni tra cattolici e valdesi e metodisti in Italia*, Torino 2001. Zob. S. C. Napiórkowski, „*Matrimonia mixta*” po polsku, dz. cyt., s. 119, przypis 4.

²⁵⁴ Projekt dokumentu nosił tytuł: *Małżeństwa mieszane, czyli małżeństwa o różnej przynależności kościelnej. Projekt wspólnej instrukcji pastoralnej Kościoła Katolickiego i Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej*. Tekst liczył 27 stron wydruku komputerowego. Składał się ze wstępu oraz dwóch części: tekstu wspólnego, w postaci trzech rozdziałów analogicznych do tekstu włoskiego, skonstruowanych według następującego klucza: co, jako chrześcijanie, możemy wspólnie powiedzieć na temat małżeństwa (rozdział I); różnice i rozbieżności w nauczaniu na temat małżeństwa (rozdział II) oraz wskazania duszpasterskie odnośnie do małżeństw mieszanych (rozdział III). W części drugiej pt. Tekst wykonawczy, po krótkim wprowadzeniu podano w ośmiu punktach: 1. wytyczne; 2. aspekty cywilnoprawne; 3. wskazania dotyczące przygotowania do zawarcia małżeństwa; 4. wskazania dotyczące celebracji liturgicznej przy zawieraniu małżeństw mieszanych; 5. wskazania dotyczące postępowania co do małżeństw mieszanych zawieranych w formie cywilnej; 6. wskazania dotyczące chrztu dzieci zrodzonych w małżeństwach mieszanych; 7. wskazania dotyczące religijnego wychowania dzieci; 8. wskazania dotyczące zaangażowania wspólnoty w duszpasterstwo małżeństw mieszanych.

²⁵⁵ Dokument ten liczył cztery strony wydruku komputerowego. Wpisuje się projekt przesłany przez bp. T. Pikusa, skierowany do wszystkich członków i ekspertów Rady Episkopatu ds. Ekumenizmu z informacją, że „przedstawiciele Polskiej Rady Ekumenicznej i Konferencji Episkopatu Polski zakończyli prace nad projektem Wspólnej Deklaracji na temat małżeństwa chrześcijańskiego osób o różnej przynależności wyznaniowej, która mogłaby być podpisana przez zwierzchników Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Projekt ten został sfinalizowany dnia 18 kwietnia 2008 r. na spotkaniu trójosobowego gremium: bp. E. Puśleckiego (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny), bp. T. Pikusa (Kościół Rzymskokatolicki) oraz ks. S. Pawłowskiego (sekretarza Rady Episkopatu ds. Ekumenizmu), gdzie dokonano redakcji dokumentu”. Tekst projektu dokumentu zob. *SIDE* 26 (2010) nr 1, s. 153–157.

pt. *Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej. Deklaracja Kościołów w Polsce na początku trzeciego tysiąclecia* przyjęto 10 maja 2011 roku²⁵⁶. Dokument składa się z wprowadzenia oraz z pięciu rozdziałów w których zaprezentowano: 1. wspólne nauczanie o małżeństwie; 2. odmienne nauczania o małżeństwie; 3. wspólne nauczanie o małżeństwie osób o różnej przynależności wyznaniowej; 4. wspólne ustalenia zasad traktowania małżeństw osób o różnej przynależności wyznaniowej oraz 5. wspólne ustalenia zasad składania oświadczeń przez narzeczonych²⁵⁷.

Po akceptacji dokumentu przez sygnatariuszy dialogu i przez Konferencję Episkopatu Polski, przesłano go do Stolicy Apostolskiej, gdzie do tej pory czeka *recognitio*.

3. Dialog na temat zachowania dzieła stworzenia

Inicjatywa podjęcia ekumenicznej debaty na temat przygotowania wspólnego apelu Kościołów w Polsce na temat zachowania dzieła stworzenia zrodziła się w 2010 roku w Zespole ds. Kontaktów Konferencji Episkopatu Polski z Polską Radą Ekumeniczną. Jej pomysłodawcą i wielkim orędownikiem był prezes PRE, prawosławny arcybiskup wrocławsko-szczeciński Jeremiasz. Po-
stanowiono wówczas, że zostanie zorganizowana tematyczna konferencja naukowa. Miała ona miejsce 20 października 2010 roku w CHAT²⁵⁸. Jej temat

²⁵⁶ Zob. *Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej. Deklaracja Kościołów w Polsce na początku trzeciego tysiąclecia* [projekt dokumentu z 10 maja 2011], <http://ekumenia.pl/czytelnia/dokumenty-ekumeniczne/malzenstwo-chrzescijanskie-osob-o-roznej-przynaloznosci-wyznaniowej/> (25.06.2015).

²⁵⁷ Zob. tamże.

²⁵⁸ W sesji wzięło udział kilkadziesiąt osób związanych z polskim ruchem ekumenicznym. Obecni byli m.in. przedstawiciele Kościołów członkowskich PRE, reprezentanci Kościoła Rzymskokatolickiego, studenci i wykładowcy CHAT. Sesję otworzył prezes PRE i rektor CHAT abp Jeremiasz z Kościoła Prawosławnego. Wyraził on nadzieję, że konferencja dostarczy materiałów i chęci do tego, by przygotować wspólny apel Kościołów w Polsce do społeczeństwa o wzięcie odpowiedzialności za środowisko naturalne. Referaty wygłosili: prof. Tomasz Borecki, były rektor warszawskiej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, leśnik i specjalista w zakresie leśnictwa, temat: *Las i człowiek. Refleksja leśnika*; dr Jadwiga Leśniewska, katolicka teolożka i ekumenistka, zajmująca się ekoteologią, tematy: *Ekoteologia – nowe możliwości dla duszpasterstwa* oraz *Ekoteologia w inicjatywach ekumenicznych*; ks. archimandryta dr Warsnofiusz Doroszkiewicz, adiunkt w Katedrze Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku, temat: *Wkład Kościoła Prawosławnego w ochronę dzieła stworzenia*; ks. dr Marek J. Uglorz, biblista, adiunkt w Katedrze Wiedzy Nowotestamentowej i Języka Greckiego CHAT, temat: *Ziemia ukrzyżowana*; o. dr Stanisław Jaromi OFMconv., ekolog, temat: *Inicjatywy Kościoła Rzymskokatolickiego w zakresie ekoteologii*.

brzmiał: *Ekoteologia w duszpasterskiej praktyce. Stan obecny i postulaty na przyszłość*. Organizatorami byli: PRE, CHAT, IE KUL oraz Rada Konferencji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Referaty wygłoszone w czasie konferencji oraz przeprowadzona dyskusja dostarczyły wiele cennego materiału dla przygotowania wspólnego apelu Kościołów w Polsce nawołującego do troski o dzieło stworzenia. Ostatecznie został on zaaprobowany w Zespole ds. Kontaktów Konferencji Episkopatu Polski z Polską Radą Ekumeniczną w sierpniu 2012 roku i skierowany do zatwierdzenia przez Kościół Rzymskokatolicki w Polsce i Kościoły zrzeszone w PRE. Uroczyste jego podpisanie nastąpiło 16 stycznia 2013 roku w siedzibie KEP. Jego tytuł brzmi: *Apel Kościołów w Polsce o ochronę stworzenia*²⁵⁹. W imieniu sygnatariuszy podpisy pod dokumentem złożyli: abp Józef Michalik (przewodniczący KEP) z Kościoła Rzymskokatolickiego, metropolita Warszawy i całej Polski Sawa z Kościoła Prawosławnego, prezbiter Gustaw Cieślak z Kościoła Chrześcijan Baptystów, bp Jerzy Samiec z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, bp Edward Puślecki z Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, bp Marek Izdebski z Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, bp Wiktor Wysoczański z Kościoła Polskokatolickiego, bp M. Ludwik Jabłoński z Kościoła Starokatolickiego Mariawitów.

W wspólnym apelu Kościołów w Polsce o ochronę stworzenia podkreślono, że „ochrona środowiska to nie tylko techniczny problem równowagi ekologicznej, ale także problem moralny i duchowy współczesnego człowieka, który zapomina, że on sam i świat są Bożym stworzeniem”²⁶⁰. Z apelu jasno wynika, że Kościoły identyfikują problem ekologiczny przede wszystkim jako problem duchowy, a dopiero potem jako problem materialny. Wskazują na duchową kondycję człowieka, apelując o podjęcie działań na rzecz jej wzmocnienia. Problem zaangażowania na rzecz dzieła zachowania stworzenia traktują przede wszystkim w kategoriach duchowo-moralnych. Wzywają władze państwowe i administracyjne do stworzenia właściwych procedur i ukształtowania proekologicznej polityki społecznej. „Żyjąc dzisiaj, pomyślmy o jutrze”. „Nawet niewielkie, ale konsekwentne działania przyniosą ogromny skutek w ochronie całego stworzenia” – czytamy w zakończeniu dokumentu.

²⁵⁹ Zob. *Apel Kościołów w Polsce o ochronę stworzenia* (Warszawa, 16 stycznia 2013), <http://ekumenia.pl/czytelnia/dokumenty-ekumeniczne/apel-kosciolow-w-polsce-o-ochrona-stworzenia-2/> (22.02.2014).

²⁶⁰ Tamże.

4. Dialog na temat świętowania dnia Pańskiego

Dialog na temat świętowania dnia Pańskiego podjęto w ramach Zespołu ds. Kontaktów Konferencji Episkopatu Polski z Polską Radą Ekumeniczną. Oficjalnie rozpoczęto go na spotkaniu 30 września 2010 roku. W związku z tym, w ramach posiedzenia powyższego gremium zorganizowano międzykościelną konferencję nt. *Świętowanie dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów*. Miała ona miejsce w Kamieniu Śląskim 27 października 2011 roku²⁶¹. W trakcie dyskusji postanowiono, że zostaną podjęte prace nad przygotowaniem wspólnego apelu Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościołów zrzeszonych w PRE na temat wartości religijno-rodzinnego świętowania niedzieli. Zadanie to zlecono międzykościelnemu zespołowi, na czele którego stanął ks. prof. Zygfryd Glaeser. Po gruntownych konsultacjach przedstawiono wersję roboczą apelu. Stała się ona podstawą dalszej dyskusji prowadzonej w ramach Zespołu ds. Kontaktów Konferencji Episkopatu Polski z Polską Radą Ekumeniczną. Dialog został pomyślnie zakończony 20 stycznia 2015 roku podpisaniem *Apelu Kościołów w Polsce o poszanowanie i świętowanie niedzieli*²⁶². Uroczystość odbyła się w Centrum Luteranckim w Warszawie w kontekście obchodów Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Apel podpisali zwierzchnicy Kościołów-sygnatariuszy: przewodniczący KEP abp Stanisław Gądecki, prawosławny metropolita warszawski i całej Polski abp Sawa, zwierzchnik Kościoła

²⁶¹ Materiały z konferencji wydano w formie książki. Zob. *Świętowanie dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów*, red. A. Czaja, Z. Glaeser, Opole 2012. Konferencja została podzielona na trzy bloki tematyczne: 1. *Teologiczne wprowadzenie w problematykę*. Referaty: A. Hoinkis, *Teologia świętowania niedzieli jako dnia Pańskiego*; Z. Glaeser, *Eklezjotwórczy charakter Eucharystii – perspektywa ekumeniczna*; K. Wojaczek, *Niedziela czasem pogłębienia więzi w rodzinie*. 2. *Świętowanie dnia Pańskiego w supermarkecie?* Referaty: W. Świątkiewicz, *Profanizacja „Dies Domini”*. *Między przyzwoleniem a zgorzeniem*; K. Czogalik, *Supermarket w kościele czy kościół w supermarkecie? O godność dnia Pańskiego*. 3. *Świętowanie dnia Pańskiego jako problem ekumeniczny*. Referaty: P. Anweiler, *Dzień Pański w perspektywie luteranckiej*; P. Nikolski, *Dzień Pański w Kościele Prawosławnym w świetle powszechnego kapłaństwa chrześcijan*; J. Bajorek, *Starokatolickie necessaria*; J. Budniak, *Ekumeniczny charakter świętowania dnia Pańskiego w rodzinach o różnej przynależności wyznaniowej*. Ważne miejsce w prowadzonej dyskusji zajmuje również konferencja nt. *Świętowanie w pluralistycznym społeczeństwie. Propozycja chrześcijaństwa w teorii i praktyce*, zorganizowana 10 maja 2014 roku w Krakowie przez Katedrę Ekumenizmu UPJPII, Katedrę Sakramentologii UPJPII, Międzynarodowe Towarzystwo Naukowe „Fides et Ratio”, Duszpasterstwo Przedsiębiorców i Pracodawców „Talent”. Wygłoszone referaty zob. *Świętowanie w pluralistycznym społeczeństwie*, red. S. Drzyżdżyk, T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2014.

²⁶² Tekst apelu zob. <http://ekumenia.pl/czytelnia/dokumenty-ekumeniczne/apel-kosciolow-w-polsce-o-poszanowanie-i-swietowanie-niedzieli/> (12.05.2015).

Ewangelicko-Augsburskiego w RP bp Jerzy Samiec, zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP bp Marek Izdebski, przewodniczący Rady Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP ks. prezbiter Mateusz Wichary, zwierzchnik Kościoła Polskokatolickiego w RP bp Wiktor Wysoczański, superintendent naczelny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP ks. Andrzej Malicki oraz biskup naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP bp Ludwik Jabłoński.

Sygnatariusze apelu podkreślili, że „niedziela, dzień zmartwychwstania Jezusa Chrystusa, powinna być dniem modlitwy i świętowania. Wypełnia ona duchową prawdę Bożego przykazania: Pamiętaj, abyś dzień święty święcił”²⁶³. Zwrócono również uwagę na potrzebę odkrycia na nowo wartości „wspólnotowego świętowania w duchu wiary, którego istotnym wyrazem jest modlitewne zgromadzenie wokół daru Bożego Słowa oraz Sakramentu”²⁶⁴. Zauważono, że współcześnie „niedziela traci swój wyjątkowy charakter. Staje się takim samym dniem jak pozostałe dni tygodnia”²⁶⁵, a chrześcijanie coraz częściej zmuszani są do rezygnowania z prawa do odpoczynku i do świętowania niedzieli niezgodnie ze swoją wiarą. Udzielono wsparcia dla wszelkich inicjatyw społecznych, „które mają na celu zachowanie świątecznego wymiaru niedzieli, przywracanie w przestrzeni społecznej jej uroczystego charakteru oraz troskę o zgodne z chrześcijańskim duchem formy niedzielnego wypoczynku”²⁶⁶. Zapelowano również do tych, od których zależy społeczny kształt świętowania niedzieli w Polsce: do pracowników, pracodawców, parlamentarzystów, władz oraz do wszystkich ludzi dobrej woli „o poszanowanie niedzieli i świąt z uwagi na społeczny pożytek należnego odpoczynku i świętowania – dla dobra [...] rodzin, dla dobra obywateli [...]”²⁶⁷.

²⁶³ Tamże.

²⁶⁴ Tamże.

²⁶⁵ Tamże.

²⁶⁶ Tamże.

²⁶⁷ Tamże.

5. Inne dialogi międzywyznaniowe

5.1. Dialog rzymskokatolicko-adwentystyczny

Dialog rzymskokatolicko-adwentystyczny w Polsce rozpoczął się w 1984 roku²⁶⁸. Jego głównym inicjatorem po stronie adwentystycznej był ks. prof. Zachariasz Łyko. Pełnił on funkcję współprzewodniczącego Komisji ds. Dialogu Rzymskokatolicko-Adwentystycznego. Z ramienia Kościoła Rzymskokatolickiego gremium temu współprzewodniczył bp dr Teofil Wilski. Zawieszenie dialogu nastąpiło w 2008 roku, po śmierci ks. Zachariasza Łyki²⁶⁹. Wówczas to przewodniczący Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Polsce ks. Paweł Lazar przesłał na ręce bp. Wilekiego pismo z prośbą o zawieszenie dialogu.

Ponad 20-letnią historię dialogu rzymskokatolicko-adwentystycznego (1984–2008) należy ocenić pozytywnie. Wynika to między innymi ze wspólnego oświadczenia, przyjętego 14 grudnia 1999 roku z okazji 15-lecia rzymskokatolicko-adwentystycznego dialogu²⁷⁰ oraz referatu ks. dr. Berta Beacha, sekretarza generalnego Komisji ds. Stosunków Międzykościelnych Rady Naczelnej Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w USA, wygłoszonego 26 kwietnia 2005

²⁶⁸ Aktualnie w Polsce żyje ok. 10 tysięcy adwentystów, należących do 140 zborów i placówek. Administracyjnie tworzą trzy diecezje: wschodnią, południową i zachodnią z siedzibami w Warszawie, Krakowie i Poznaniu. Chociaż Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w RP nie jest członkiem ŚRK ani PRE, to jednak z tymi organizacjami utrzymuje dobre relacje. Od 1993 roku jest członkiem Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Na ten temat zob. S. Pawłowski, *Dialog adwentystyczno-katolicki w Polsce*, Warszawa 2007, s. 1 (wyd. komp.); Z. Łyko, *Kościół Adwentystów Dnia Siódmego*, sIDE 9 (1993) nr 2, s. 9–24.

²⁶⁹ Ks. prof. dr hab. Zachariasz Łyko zmarł 22 stycznia 2008 roku. Jego pogrzeb odbył się 4 lutego 2008 roku na cmentarzu wojskowym na Powązkach w Warszawie.

²⁷⁰ Zob. *Oświadczenie Rady Konferencji Episkopatu do spraw Ekumenizmu Kościoła Katolickiego w Polsce i Zwierzchności Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Polsce z okazji 15-lecia międzywyznaniowego dialogu*, sIDE 16 (2000) nr 1, s. 149–151. Dialog ze strony adwentystycznej prowadzili: ks. prof. dr hab. Zachariasz Łyko, ks. mgr Andrzej Siciński i ks. dr hab. Bernard Koziróg; natomiast ze strony rzymskokatolickiej: ks. prof. dr hab. Lucjan Balter, ks. prof. dr hab. Michał Czajkowski, ks. dr Marcin Wójtowicz. W jubileuszowym spotkaniu oprócz wyżej wymienionych członków zespołu, ze strony katolickiej udział wzięli: ks. abp prof. dr hab. Alfons Nossol (przewodniczący Rady KEP ds. Ekumenizmu), ks. bp dr sen. Władysław Miziołek (wiceprzewodniczący rady), ks. bp prof. dr hab. Jan Bernard Szłaga (członek rady), ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła (sekretarz rady), ks. dr Wojciech Hanc (członek rady) i ks. dr Krzysztof Różański (członek rady). Ze strony adwentystycznej: ks. mgr Władysław Polok (przewodniczący Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego) i ks. lic. Jan Krysta (przewodniczący diecezji południowej Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego). Zob. tamże, s. 149.

roku w Warszawie, podczas uroczystości 20-lecia dialogu rzymskokatolicko-adwentystycznego w Polsce²⁷¹.

W oświadczeniu z 1999 roku wskazano w nim na to, co łączy obie strony dialogu, jak i to, co je nadal dzieli. Zwrócono uwagę na następujące sprawy:

1. Dialog rzymskokatolicko-adwentystyczny, zapoczątkowany w 1984 roku, prowadzony był na zasadzie partnerstwa i troski o zachowanie własnej tożsamości obu stron, z poszanowaniem ich autonomii i niezależności, w duchu wzajemnego szacunku i chrześcijańskiej miłości oraz poszanowania ideałów tolerancji i wolności religijnej.

2. Piętnaście lat chrześcijańskiego dialogu rzymskokatolicko-adwentystycznego strony oceniają pozytywnie. Dialog stworzył możliwość poznania nie tylko różnic, które dzielą Kościoły, ale także podobieństw, pozwalających – bez naruszenia wyznawanych kanonów wiary – na utrzymywanie przyjaznych i dobrosąsiedzkich kontaktów, rozmów, spotkań i wizyt oraz wzajemnych współdziałań w sferach międzykościelnych, moralności i dobroczynności, wychowania i nauki oraz upowszechniania Pisma Świętego, a także wspólnej modlitwy.

3. Strona adwentystyczna z uznaniem wyraża się o biblijnym otwarciu Kościoła katolickiego, zaś strona katolicka podkreśla z uznaniem chrystocentryzm kulturowany w Kościele adwentystycznym.

4. Z ubolewaniem stwierdzono przypadki odmawiania przez różne kręgi religijne i świeckie Kościołowi Adwentystów Dnia Siódmego *statusu* eklezjalnego i określania go mianem „sekt”. Zdaniem stron stanowisko takie jest nie do przyjęcia i szkodzi wzajemnym stosunkom i międzywyznaniowemu dialogowi.

5. Kościół Adwentystów Dnia Siódmego nie może być traktowany ani jako „nowy ruch religijny”, gdyż istnieje już na ziemiach polskich od przeszło 110 lat, ani jako „sekta”, gdyż posiada określoną doktrynę, organizację i obrzędy kultowe, pielęgnuje w swej nauce i służbie główne zasady wiary chrześcijańskiej na czele z wiarą w Trójcę Świętą. Nie mają do niego zastosowania żadne znamiona charakterystyczne dla sekt, opisane w dokumencie watykańskim *O nowych ruchach religijnych i sektach* z 1986 roku. Kościół adwentystyczny, należący do Kościoła Chrystusowego, posiada w Polsce ustawową formę regulacji swego statusu prawnego, wnosi pozytywne wartości religijno-moralne w życie społeczeństwa i z szacunkiem odnosi się do Kościoła Katolickiego, jak również do innych Kościołów chrześcijańskich oraz Wspólnot religijnych i społecznych, praw człowieka oraz zasad wolności religii i przekonań.

²⁷¹ Zob. Z. Łyko, *xx-lecie dialogu katolicko-adwentystycznego*, Warszawa 2005.

6. Strony wyraziły m.in. przekonanie, że dialog między obu Kościołami jest ze wszech miar wskazany i pożyteczny, gdyż przyczynia się nie tylko do polepszenia i rozwoju międzywyznaniowych relacji kościelnych, ale także do upowszechniania Ewangelii, dobra i pokoju społecznego oraz chwały Bożej.

7. Mając na uwadze pozytywne osiągnięcia minionych piętnastu lat dialogu rzymskokatolicko-adwentystycznego, strony dziękują zwierzchnikom obu Kościołów za przejawy życzliwości oraz proszą o dalsze wspieranie dialogu w imię chrześcijańskiej miłości i prawdy. Dziękują przede wszystkim Trójjedynemu Bogu za przywilej braterskich rozmów i wspólnej chrześcijańskiej modlitwy o dar jedności chrześcijan w Chrystusie²⁷².

Na ostatnim etapie rzymskokatolicko-adwentystycznych dialogowych spotkań (2006–2008) doszło po obydwu stronach do częściowej zmiany składu osobowego zespołu²⁷³. Pierwsze spotkanie nowego Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Adwentystów Dnia Siódmego odbyło się 29 października 2007 roku w Warszawie. Podjęto wówczas decyzję o kontynuacji rozpoczętego w Polsce w 1984 roku rzymskokatolicko-adwentystycznego dialogu. Nakreślono panoramę zagadnień możliwych do podjęcia na tym etapie dwustronnych rozmów, a mianowicie: prawdy o słowie Bożym, Trójcy Świętej, Chrystusie, dekalogu i moralności, usprawiedliwieniu, Kościele, sakramentach, zwłaszcza chrzcie i Eucharystii oraz o sprawach ostatecznych. Według strony adwentystycznej należy podejmować kwestie, które nas łączą, ale także i te, które nas doktrynalnie dzielą. W trakcie spotkania ks. prof. W. Hanc zaproponował, by sporządzić protokół zbieżności i rozbieżności doktrynalnych i pastoralnych. Ważny jest bowiem prawdziwy obraz Kościołów w naszych oczach i w odbiorze naszych wiernych. Zaplanowano, że na kolejnym spotkaniu zaplanowanym na marzec 2008 roku przedyskutowany zostanie problem hierarchii prawd wiary jako metodologicznej zasady dialogu ekumenicznego. Nie doszło ono do skutku. Przyczyną tego była śmierć ks. prof. Zachariasza Łyki.

²⁷² Zob. *Oświadczenie Rady Konferencji Episkopatu do spraw Ekumenizmu Kościoła Katolickiego w Polsce i Zwierzchności Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Polsce...*, dz. cyt., s. 149–151.

²⁷³ Kościół Rzymskokatolicki reprezentowali: bp Teofil Wilski, ks. prof. Wojciech Hanc, ks. dr hab. Sławomir Pawłowski, ks. dr Tomasz Siuda. Kościół Adwentystów Dnia Siódmego reprezentowali: ks. prof. Zachariasz Łyko, ks. lic. Roman Chalupka, ks. dr hab. Bernard Koziróg i ks. mgr Ryszard Jankowski.

5.2. Dialog Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce z Rosyjskim Kościołem Prawosławnym

Ważnym ekumenicznym wydarzeniem było podpisanie 17 sierpnia 2012 roku w Warszawie *Wspólnego przesłania do narodów Polski i Rosji*²⁷⁴. Sygnatariuszami przesłania są Kościół Rzymskokatolicki w Polsce oraz Rosyjski Kościół Prawosławny. W imieniu sygnatariuszy pod dokumentem podpisy złożyli przewodniczący КЕР abp Józef Michalik i patriarcha Moskwy i całej Rusi Cyryl.

Droga do powstania przesłania była dość długa i czasami skomplikowana. Można wyróżnić jej kilka istotnych etapów. Pierwszą okazją do nawiązania bezpośrednich kontaktów na szczeblu hierarchicznym między Kościołem katolickim w Polsce i Rosyjskim Kościołem Prawosławnym były oficjalne obchody 1000-lecia chrztu Rusi organizowane w 1988 roku w Moskwie i w Kijowie. Wówczas doszło do pierwszej wizyty w ZSRR prymasa Polski kard. Józefa Glempa. W następnych latach doszło do kolejnych wschodnich wizyt prymasa Polski. Szczególnie ważne były wyjazdy w latach 1992 i 1999. Pierwszą podróż kard. Glemp odbył, odwiedzając Kazachstan i Moskwę, przy okazji spotykając się z patriarchą Aleksym II. W lipcu 1999 roku kard. Glemp przebywał na Syberii, a w Moskwie ponownie rozmawiał z patriarchą. Ponadto spotykał się w Warszawie z hierarchami Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego. 30 sierpnia 1989 roku przyjął metropolitę mińskiego Filareta, a 27 marca 2004 roku przebywającego z wizytą w Polsce ówczesnego przewodniczącego Wydziału Zewnętrznych Stosunków Kościelnych Patriarchatu Moskiewskiego, metropolitę smoleńskiego i kaliningradzkiego Cyryla, obecnego patriarchę. Istotnym tematem rozmów była sytuacja Kościoła katolickiego na terenach Federacji Rosyjskiej. Inni przedstawiciele Episkopatu Polski spotkali się po raz pierwszy z metropolitą Cyrylem z okazji konsekracji katolickiej katedry pw. Niepokalanego Poczęcia Matki Bożej w Moskwie 13 grudnia 1999 roku (kard. Franciszek Macharski, abp Damian Zimoń, abp Henryk Muszyński, biskupi: Tadeusz Pieronek, Piotr Libera, Edward Materski, Tadeusz Pikus, Stanisław Stefanek, Marian Kruszyłowicz, Ryszard Karpiński).

Okazją do zaproszenia prawosławnych braci z Rosji stały się Zjazdy Gnieźnieńskie. Od 2003 roku organizowane są one w formule międzynarodowych, ekumenicznych spotkań chrześcijan zatroskanych o przyszłe oblicze Europy. We wrześniu 2005 roku, na VI Zjazd Gnieźnieński pod hasłem „Europa dialogu”, zaproszony został metropolita Cyryl. W jego zastępstwie przybył bp Hilarion

²⁷⁴ Zob. *Wspólne przesłanie do narodów Polski i Rosji* (Warszawa, 17 sierpnia 2012), *SIDE* 29 (2013) nr 1–2, s. 162–165.

(Alfiejew) – wówczas prawosławny biskup Wiednia i Austrii, a od marca 2009 roku przewodniczący Wydziału Zewnętrznych Stosunków Kościelnych Patriarchatu Moskiewskiego. W Gnieźnie zaapelował o powołanie wspólnego katolicko-prawosławnego sojuszu w obliczu zagrożenia ze strony „walczącego ateizmu, relatywizmu i islamu”²⁷⁵.

W 2008 roku ambasador Polski w Rosji Jerzy Bahr, w imieniu mnichów z klasztoru pw. św. Nila z wyspy Stołobnoje, zwrócił się z prośbą o kopię ikony Matki Bożej Częstochowskiej²⁷⁶. We wrześniu 2009 roku, w Częstochowie, ikonę przekazano grupie mnichów rosyjskich, którzy przybyli tam z błogosławieństwem nowo wybranego patriarchy Cyryla. Następnym wizyty mnichów z Monasteru Stołobieńskiego była wymiana korespondencji między przedstawicielami patriarchatu moskiewskiego i polskimi biskupami. Zapoczątkował ją bardzo życzliwy list metropolity Hilariona do abp. Henryka Muszyńskiego, kard. Stanisława Dziwisza i abp. Józefa Michalika, zapowiadający przyjazd do Polski i gotowość prowadzenia rozmów.

26 lutego 2010 roku w Warszawie odbyło się pierwsze spotkanie reprezentantów polskiego episkopatu z delegacją patriarchatu moskiewskiego. Na czele komisji katolickiej stanął abp Henryk Muszyński, ówczesny prymas Polski i metropolita gnieźnieński. Stronie prawosławnej przewodniczył metropolita Hilarion, przewodniczący Wydziału Zewnętrznych Stosunków Kościelnych Patriarchatu Moskiewskiego. W skład komisji katolickiej weszli bp Stanisław Budzik, ówczesny sekretarz generalny KEP bp Tadeusz Pikus, przewodniczący Rady Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Początkowo oczekiwania strony rosyjskiej ograniczały się do prośby o krótki komunikat ze strony Kościoła katolickiego, który towarzyszyć miałby planowanej wizycie patriarchy Cyryla w Polsce. Uczestnicy rozmowy doszli jednak do przekonania, że nie wystarczy komunikat, lecz trzeba przygotować szerszy dokument. Postanowiono więc, że na kolejne spotkanie każda ze stron przygotowuje własny projekt. Obydwie strony były zgodne co do tego, że ma to być dokument na temat wkładu obu

²⁷⁵ Zob. Hilarion (Alfiejew), *Wspólnym głosem*, [w:] *Europa Dialogu. Być chrześcijaninem w pluralistycznej Europie. VI Zjazd Gnieźnieński, Gniezno, 16–18 września 2005*, red. K. Boruń, K. Prus, J. Pękała, Gniezno 2005, s. 91–93.

²⁷⁶ Na terenie klasztoru więzieni byli polscy oficerowie z obozu w Ostaszkowie, którzy zostali w kwietniu 1940 roku zamordowani w Twerze. Mnisi, do których powróciły zabudowania klasztorne po upadku ZSRR, znaleźli korpował, na którym jeden z więzionych tam, a następnie rozstrzelanych, polskich księży, napisał: „Matko Boża Częstochowska, módl się za nami!”. Prawosławni mnisi odczytali to jako znak i postanowili wznieść na klasztornym dziedzińcu kaplicę z wizerunkiem Matki Bożej Częstochowskiej.

Kościółów w dzieło pojednania narodów Polski i Rosji. Prace nad dokumentem zakończono 15 marca 2012 roku. Postanowiono, że zostanie on ogłoszony w formie wspólnego przesłania do narodów Polski i Rosji.

Wspólne przesłanie do narodów Polski i Rosji to dokument międzykościelny. Jest on osadzony na fundamencie teologicznym. Nie jest to dokument polityczny. Nie jest to również dokument finalny procesu. Raczej rozpoczyna proces pojednania między Kościołami i narodami Polski i Rosji. Oprócz ewangelicznego wezwania do pojednania, podejmuje sprawy trudne, zwłaszcza historyczne²⁷⁷.

²⁷⁷ Na ten temat zob. W. Surówka, *Drogi pojednania – wokół „Wspólnego przesłania do narodów Polski i Rosji”*, „Przegląd Tomistyczny” XVIII (2012), s. 255–265.

ROZDZIAŁ V

Praktyczne formy działalności ekumenicznej w Polsce

Działalność ekumeniczna w Polsce, obok dziedziny duchowej i doktrynalnej, znajduje również swoje urzeczywistnienie na płaszczyźnie praktycznej. Dokumenty kościelne i ekumeniczne wskazują na konieczność współdziałania chrześcijan na różnych płaszczyznach życia²⁷⁸. Dyrektorium ekumeniczne Kościoła Rzymskokatolickiego z 1993 roku omawia szczegółowo różne formy współpracy ekumenicznej, formułując w tym względzie szczegółowe wskazania²⁷⁹.

W niniejszym rozdziale zostanie ukazana realizacja tych ekumenicznych wskazań w życiu Kościołów chrześcijańskich w Polsce. Praktyczne działania ekumeniczne w naszym kraju realizowane są w duszpasterstwie parafialnym (1), w katechezie (2), w działalności charytatywnej (3), w działalności na płaszczyźnie społecznej i kulturowej (4), w translacji Biblii (5).

1. Duszpasterstwo parafialne

W duszpasterstwie parafialnym współpraca ekumeniczna wyraża się w sposób szczególny w trosce o małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej, które najboleśniej odczuwają skutki rozdarcia chrześcijaństwa. Wytyczne w tej sprawie znajdujemy w dokumentach Kościołów chrześcijańskich i dialogów ekumenicznych²⁸⁰. W *Kodeksie prawa kanonicznego* (1983) Kościoła Rzym-

²⁷⁸ Zob. UR, nr 12; *Karta ekumeniczna. Wytyczne dla wzrastającej współpracy pomiędzy Kościołami w Europie* (Strasburg, 22 kwietnia 2001), nr 4.

²⁷⁹ Zob. Papińska Rada do spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (25 marca 1993), nr 161–217.

²⁸⁰ Zob. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (11 marca 1987), [w:] *Małżeństwa mieszane*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000,

skokatolickiego, dla przykładu, czytamy: „Ordynariusze miejsca oraz inni duszpasterze winni troszczyć się o to, ażeby katolickiemu małżonkowi i dzieciom zrodzonym z małżeństwa mieszanego nie zabrakło pomocy duchowej do wypełnienia ich obowiązków. Mają też wspierać małżonków w utrwaleniu jedności życia małżeńskiego i rodzinnego”²⁸¹.

Kościół, podejmując zagadnienie małżeństw mieszanych, zwraca uwagę na pewne formy pomocy takim małżeństwom. Pierwsza z nich dotyczy jasno określonych zasad duszpasterstwa małżeństw mieszanych oraz oparcia ich realizacji na ścisłej współpracy duszpasterzy obydwu wyznań. Działania te powinny zmierzać przede wszystkim do umacniania każdego z małżonków w wierze i pobożności według swego wyznania, a także szacunku do wyznania swego partnera, podtrzymywania więzi każdego z małżonków z własnym Kościołem, łagodzenia problemu różnicy wyznaniowej w życiu małżonków przez wskazywanie na łączący ich sakrament (ślub kościelny) oraz wspólnotę życia i wiary.

Początkowa forma duszpasterstwa małżeństw mieszanych ma miejsce już na etapie przygotowania i celebracji takiego małżeństwa. Duszpasterze obowiązani są kierować się tutaj nauką i zaleceniami swoich Kościołów, które pozwalają nadać zarówno przygotowaniu, jak i celebracji małżeństwa mieszanego charakter ekumeniczny. Duszpasterze winni się troszczyć o to, aby zawieranie sakramentalnego związku małżeńskiego odbyło się z zachowaniem formy kanonicznej i pod przewidzianymi warunkami. Zwraca się uwagę na okoliczności odstąpienia od formy, jak również na całkowitą swobodę decyzji, jaką mają sami narzeczeni w sprawie wyboru kościoła, w którym chcą zawrzeć związek małżeński. Informuje się nupturientów o możliwości udziału księdza katolickiego na życzenie młodej pary podczas ślubu mieszanego, zawieranego na podstawie dyspensy w kościele ewangelickim.

W kwestii chrztu i wychowywania dzieci podkreśla się, że przekazywanie wiary dzieciom jest sprawą rodziców, którzy mogą doprowadzić w rodzinie

s. 133–144; *Teologia małżeństwa a problem małżeństw międzywyznaniowych. Sprawozdanie końcowe Komisji naukowej Kościołów rzymskokatolickiego, luterańskiego i kalwińskiego za rok 1976*, [w:] *Małżeństwa mieszane*, dz. cyt., s. 159–195; Comitato episcopale cattolico per l'unità e Comitato interepiscopale ortodosso di Francia, *La pastorale comune dei matrimoni misti* (1971), [w:] *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale*, vol. 2: *Dialoghi locali 1965–1987*, a cura di G. Cereti, S. J. Voicu, Bologna 1988, s. 293–310. Na ten temat zob. R. Górski, *Małżeństwa między katolikami a prawosławnymi. Problemy natury konfesyjnej oraz próby ich rozwiązania w świetle dokumentów dialogu ekumenicznego*, Kraków 2015; P. Jaskóła, *Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko-rzymskokatolickich*, Opole 2013.

²⁸¹ KPK, kan. 1128.

do dialogu ekumenicznego, dzieląc się wzajemnie „skarbem swej wiary”. Przynależność dzieci do jednego Kościoła powinna iść w parze z kształtowaniem ich postawy otwartości wobec drugiego Kościoła²⁸².

Istotne w duszpasterstwie ekumenicznym rodzin są następujące zasady: zachęcanie wiernych do modlitwy o jedność chrześcijan i udziału we wspólnych nabożeństwach i innych formach działalności parafii, wzbogacanie wiedzy o Kościołach, przypomnienie rodzicom, że dziecko mimo przynależności do jednego z Kościołów powinno być edukowane o duchowym bogactwie drugiego Kościoła przez udział w uroczystościach, nabożeństwach lub wspólne nawiedzanie jego świątyni. Tak rozumiane duszpasterstwo ekumeniczne, które w rzeczywistości jest formą dialogu wiary w rodzinie, może służyć umocnieniu miłości małżonków, będącej zarazem przykładem miłości ekumenicznej i znakiem jedności dla podzielonego Kościoła.

Dobłą okazją do zapoznania się z rodzinami o różnej przynależności wyznaniowej, ich problemami i oczekiwaniami stanowią ekumeniczne wizyty duszpasterskie, czyli wspólne odwiedziny kapłana katolickiego i duchownego innego wyznania w ramach tzw. „kolędy”. Przykładem takiej formy duszpasterstwa ekumenicznego jest Śląsk Cieszyński (np. Brenna). Najczęściej odwiedziny te są w okresie Bożego Narodzenia i polegają na wspólnej ze wszystkimi członkami rodziny modlitwie, śpiewaniu kolęd, wspólnych przecież dla obu Kościołów, rozmowach i udzieleniu im przez obu księży błogosławieństwa. Odwiedziny te są niejednokrotnie okazją do zapoznania się z rodzinami mieszanymi wyznaniowo, gdzie często spotyka się takie małżeństwa, które miały ślub w kościele ewangelickim bez dyspensy od formy kanonicznej²⁸³.

Kolejnym przykładem duszpasterstwa małżeństw i rodzin wielowyznaniowych są pogrzeby ich członków. Prawie każdy pogrzeb na Śląsku Cieszyński ma zabarwienie ekumeniczne – biorą w nim udział osoby różnych wyznań, co wynika z charakteru życia codziennego w tym regionie. Zdarza się, że w pogrzebie katolika z małżeństwa mieszanego uczestniczy ksiądz ewangelicki i odwrotnie – w pogrzebie strony ewangelickiej uczestniczy ksiądz katolicki. Kiedy duchowny ewangelicki bierze udział w liturgii pogrzebowej w kościele katolickim, czyta fragment z Biblii i głosi kazanie. Z kolei ksiądz katolicki, kiedy

²⁸² *Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej 1972–1975*, Katowice–Rzym 1976, s. 235–238.

²⁸³ Zob. J. Budniak, *Ekumenizm jutra na przykładzie Śląska Cieszyńskiego*, Katowice 2002, s. 145–146.

uczestniczy w nabożeństwie pogrzebowym w kościele ewangelickim, odczytuje słowa z Pisma Świętego i głosi egzortę pogrzebową.

W tradycji Śląska Cieszyńskiego jest też tradycja bicia dzwonów kościelnych, gdy kondukt pogrzebu katolickiego przechodzi obok świątyni luterańskiej i odwrotnie²⁸⁴.

Na terenie Śląska Cieszyńskiego tradycją stały się ekumeniczne dożynki. Zostały one zapoczątkowane w miejscowości Brenna w 1990 roku przez proboszcza parafii rzymskokatolickiej (ks. Józefa Budniaka) i proboszcza parafii ewangelicko-augsburskiej (ks. Erwina Miklera). Odbywają się tradycyjnie w ostatnią niedzielę sierpnia. Gospodarzami dożynek są na zmianę rolnicy katolicy i ewangelicy. W uroczystości uczestniczy też duchowny prawosławny, a od 2000 roku także ewangelicko-reformowany. Ekumeniczne dożynki w Brennej stały się inspiracją do organizowania podobnych uroczystości w innych miejscowościach w kraju. W 1999 roku, dla przykładu, odbyły się pierwsze dożynki ekumeniczne w Ustroniu i w Jaworzu na Śląsku Cieszyńskim, a w 2000 roku pierwsze katolicko-prawosławne dożynki w miejscowości Ryboły na wschodnim pograniczu Polski²⁸⁵.

2. Współpraca ekumeniczna w katechezie²⁸⁶

Obecnych inicjatyw ekumenicznych w katechezie nie można zrozumieć bez odwołania się do historii ruchu ekumenicznego. Wciąż brakuje opracowania, które całościowo i bezpośrednio traktowałoby o problematyce współpracy ekumenicznej w katechezie. Dostępne są jednak prace na temat formacji ekumenicznej w katechezie²⁸⁷. Najlepiej zbadany pod tym względem jest problem ekumenicznego wymiaru katechezy, zbudowanej na podstawie koncepcji katechezy integralnej²⁸⁸. W ekumenicznie ukierunkowanej katechezie za ważne uznaje się z jednej strony treści dotyczące problematyki ekumenicznej,

²⁸⁴ Zob. tamże, s. 146–147.

²⁸⁵ Zob. M. Niemiec, *Życie ekumenii na Górnym Śląsku – perspektywa ewangelicka*, [w:] ŻEKŁ, s. 67; K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre...*, dz. cyt., s. 322.

²⁸⁶ Niniejszy paragraf opracował ks. Jerzy Kostorz.

²⁸⁷ Zob. J. Charytański, *Wymiar ekumeniczny*, [w:] *Podstawowe wymiary katechezy*, red. M. Majewski, Kraków 1991, s. 129–143; W. Hanc, *Ekumeniczny wymiar katechezy*, stoje 4 (2004), s. 183–207; J. Kostorz, *Ekumeniczny wymiar duszpasterstwa katechetycznego w parafii*, AK 156 (2011) z. 3, s. 449–479; tenże, *Wychowanie do postawy ekumenizmu w nauczaniu religii – doświadczenia katolickie*, „Paedagogia Christiana” 2010 nr 2 (26), s. 233–249.

²⁸⁸ Zob. J. Kostorz, *Ekumeniczny wymiar posoborowej katechezy w Polsce*, Opole 2007.

z drugiej natomiast kształtowanie postawy dialogu ekumenicznego. Katechetycy zazwyczaj używają pojęcia „dialog ekumeniczny” w katechezie, łącząc współdziałanie z ruchem ekumenicznym. W tym kontekście opisują potrzebę kształtowania wśród katechizowanych postawy otwartej na ekumenizm.

Idea współpracy ekumenicznej w katechezie opiera się na posoborowych dokumentach Kościoła. Z jednej strony są to dokumenty poświęcone problematyce ekumenicznej²⁸⁹, z drugiej – dokumenty katechetyczne²⁹⁰. Uwzględnia się w nich soborowe wskazania (pośrednie i bezpośrednie) dla ruchu ekumenicznego w Kościele, jak również dla katechezy ukierunkowanej ekumenicznie. Trzeba podkreślić, że II Sobór Watykański przyczynił się do dowartościowania ekumenizmu w katechezie. Zwrócił uwagę na konieczność wzmożenia wysiłków duszpasterskich w celu przywrócenia jedności wśród chrześcijan. Ponadto sobór ten uznał dialog ekumeniczny za swoistego rodzaju znak czasu i dzieło Ducha Świętego²⁹¹. Tym samym, niejako pośrednio, dowartościował podstawowy element współpracy ekumenicznej w katechezie.

Największy wkład w ideę współpracy ekumenicznej w katechezie wniosła Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan. W opracowanym przez nią dyrektorium ekumenicznym (1993) zawarto podstawowe wskazania na temat zaangażowania katechetów, duszpasterzy i osób katechizowanych w dzieło ekumeniczne Kościoła²⁹².

Na podstawie wyżej wskazanych posoborowych dokumentów Kościoła katolickiego analizowana jest problematyka ekumenicznego ukierunkowania katechezy. Za konieczne uznaje się zaznajamianie katechizowanych z innymi wyznaniem chrześcijańskimi w duchu tolerancji, zrozumienia, miłości i dialogu.

W świetle dokumentów Kościoła Rzymskokatolickiego i w świetle piśmiennictwa teologicznego we współpracy ekumenicznej w katechezie chodzi zarówno o nauczanie, jak i o wychowywanie. Adresatami są, z jednej strony, katecheci oraz katechizowani w szkole i w parafii, z drugiej – chrześcijanie w szerokim

²⁸⁹ Np. dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*; *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (1993); encyklika Jana Pawła II o działalności ekumenicznej *Ut unum sint*; dokument Papieskiej Rady do spraw Popierania Jedności Chrześcijan pt. *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*.

²⁹⁰ Np. *Ogólna instrukcja katechetyczna*; adhortacja apostolska Jana Pawła II *Catechesi tradendae*; *Katechizm Kościoła katolickiego, Dyrektorium ogólne o katechizacji*; *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*.

²⁹¹ Zob. UR, nr 2, 4.

²⁹² Zob. Papieska Rada do spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, dz. cyt., nr III.6.

tego słowa znaczeniu. Podejmowane działania stanowią odpowiedź na charakterystyczny dla współczesnych czasów i dla współczesnej kultury pluralizm religijny. Celem współpracy ekumenicznej w katechezie jest odnowa jedności chrześcijan poprzez praktykowanie wzajemnej miłości braterskiej w codziennym życiu, poprzez współdziałanie w praktykach duchowych wspólnych dla chrześcijan różnych denominacji.

Współpraca ekumeniczna w katechezie wymaga, obok przekazywanej wiedzy na tematy ekumeniczne, kształtowania właściwych form współdziałania między wiernymi różnych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. Ważne jest także podejmowanie współpracy między duszpasterzami i katechetami różnych wyznań.

Współpraca ekumeniczna w katechezie jest swoistym środkiem wychowania dzieci, młodzieży i dorosłych w duchu ekumenicznym, a przede wszystkim środkiem kształtowania postawy dialogu w odniesieniu do inaczej wierzących. Zgodnie z dyrektorium ekumenicznym należy ją traktować jako „uzupełnienie zwykłej katechezy, jaką ze wszech miar katolicy powinni otrzymać”²⁹³. Duży wpływ na kształt współpracy ekumenicznej w katechezie ma zawsze aktualna sytuacja lokalna dotycząca międzykościelnych relacji. Jej istotnym elementem jest poznawanie inaczej wierzących i ich osobistych przekonań religijnych oraz podejmowanie z nimi dialogu o charakterze ekumenicznym. Priorytetową rolę pełni w tym procesie wspólna modlitwa. W związku z tym za ważną uznaje się modlitwę o jedność chrześcijan w czasie szkolnej i parafialnej katechezy oraz w czasie okolicznościowych nabożeństw. Do tego należy dołączyć wdrażanie katechizowanych do indywidualnej modlitwy o jedność chrześcijan. Pomocne są w tym względzie dostępne w Polsce materiały multimedialne oraz kanały i redakcje telewizyjne i radiowe zajmujące się sprawami religijnymi.

Ekumeniczna współpraca w katechezie przekłada się na konkretne formy społecznego i kościelnego zaangażowania. Są to m.in.: pomoc osobom chorym, samotnym, bezdomnym, społecznie wykluczonym, ubogim materialnie i duchowo, praca na rzecz budowania klimatu pokoju oraz sprawiedliwości w najbliższym otoczeniu i w świecie.

Jeśli współpraca ekumeniczna w katechezie ma być skuteczna i owocna, nieodzowne jest prowadzenie permanentnej formacji katechetów. Prowadzi ona do przewycięzania uprzedzeń, wyzbywania się stylu polemicznego, kształtowania postawy dialogu, pogłębiania wzajemnego szacunku i do zacieśniania współpracy w podejmowaniu wspólnych zadań ewangelizacyjnych i społecznych.

²⁹³ Tamże, nr III.188.

Mówiąc o współpracy ekumenicznej w katechezie, należy ją rozumieć szeroko. Nie chodzi jedynie o lekcje religii, ale o szeroko pojęty katechetyczny przekaz wiary. Konkretnym wyrazem ekumenicznej współpracy w katechezie jest obecność w katolickich i pozakatolickich programach katechetycznych i podręcznikach problematyki z zakresu ekumenii i dialogu. Wskazuje się tu na trzy zasadnicze aspekty wymiaru ekumenicznego katechezy szkolnej: poznanie własnego wyznania, poznanie innych wyznań oraz kształtowanie ekumenicznie otwartych postaw.

W ramach tzw. katechez okazjonalnych organizowane są w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce nabożeństwa, które przyczyniają się do ekumenicznej formacji dzieci, młodzieży i dorosłych.

3. Działalność charytatywna

Kościół chrześcijański w Polsce od wielu lat współpracują na polu działalności charytatywnej. Wzajemna pomoc charytatywna istniała zwłaszcza na początku lat osiemdziesiątych XX wieku. W związku z trudną sytuacją gospodarczą kraju z pomocą dla Polski przyszły chrześcijańskie Kościoły i organizacje charytatywne z zagranicy. Dzięki dobrej współpracy Kościołów chrześcijańskich w Polsce otrzymana pomoc była rozdzielana potrzebującym niezależnie od wyznania²⁹⁴. Doświadczenia zebrane w tym czasie ekumenicznej działalności charytatywnej doprowadziły do utworzenia w 1990 roku przez warszawskich działaczy społecznych (katolickich i luterańskich) fundacji „Samaritanus”. Z czasem inicjatywa przybrała charakter ogólnopolski, a do grona jej działaczy dołączyli także członkowie innych wyznań chrześcijańskich. Jednym z pierwszych zadań fundacji było utworzenie szerokiej sieci punktów informacyjno-interwencyjnych mających stanowić swego rodzaju most pomiędzy potrzebującymi oraz instytucjami państwowymi, samorządowymi, kościelnymi i społecznymi, które zajmują się na danym terenie pomocą społeczną. Obok pomocy charytatywnej i poradnictwa socjalnego, fundacja prowadzi między innymi akcję aktywizacji seniorów²⁹⁵. Z kolei we Wrocławiu w 1991 roku powstała fundacja Schronisko Matek Ciężarnych „Betlejem”, w której zarządzie znaleźli się katolicy i luteranie. Fundacja prowadziła dwa domy-schroniska: jeden we Wrocławiu, a drugi w Miękinii. Do ośrodków tych przyjmowano

²⁹⁴ Zob. Z. Zembrzuski, *Życie ekumenią w Warszawie*, [w:] ŻEKL, s. 33; L. Tranda, *Życie ekumenią w Kościołach lokalnych – perspektywa ewangelicko-reformowana*, [w:] ŻEKL, s. 24–25.

²⁹⁵ Zob. <http://www.samaritanus.pl/text> (12.08.2015).

kobiety w każdym okresie ciąży, niezależnie od ich przekonań religijnych. Przykładem wzajemnej pomocy chrześcijan różnych wyznań w Polsce mogą być także wydarzenia związane z historyczną „powodzią tysiąclecia”²⁹⁶.

W 2001 roku powstała w Krakowie ekumeniczna „Misja Dworcowa” Kościołów chrześcijańskich, w którą zaangażowali się katolicy, prawosławni oraz protestanci z Krakowa. Celem „Misji Dworcowej” jest wszechstronna pomoc podróżnym i bezdomnym na krakowskim Dworcu Głównym. W 2002 roku trzy kościelne organizacje charytatywne – Caritas, Diakonia i Eleos otworzyły „Ekumeniczną Stację Opieki” na Dworcu Głównym we Wrocławiu. Do głównych zadań tej placówki należy wykonywanie świadczeń zdrowotnych zakresu pielęgniarstwa, położnictwa środowisko-rodzinnego i opieki paliatywnej²⁹⁷.

Od 2000 roku „Caritas Polska” Kościoła Rzymskokatolickiego, „Eleos” Kościoła Prawosławnego i „Diakonia” Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego prowadzą wspólnie Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom. W 2010 roku w akcję włączyła się również „Diakonia” Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. Wszystkie te organizacje charytatywne rozprawdzają świece wigilijne w parafiach w kraju i poza jego granicami. Uzyskane w ten sposób fundusze przeznaczone są na różnorodną pomoc dzieciom, m.in. na dożywianie w szkołach, na pomoc w leczeniu i rehabilitacji dzieci, pomoc socjalną dla najuboższych dzieci oraz letni wypoczynek. Ekumeniczny charakter ma również organizowana w czasie Wielkiego Postu jałmużna wielkopostna, tzw. „Skarbonka Wielkopostna”. Prowadzona jest ona przez te same organizacje charytatywne, z tym inicjatorem akcji jest tutaj Diakonia Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, która po raz pierwszy przeprowadziła ją w roku 1996. W roku 2003 włączył się w tę akcję Kościół Ewangelicko-Reformowany, a w roku 2006 organizacje Caritas i Eleos. Do wiernych tych Kościołów dociera skarbonka wielkopostna wraz z informacją o problemach osób potrzebujących pomocy, zwłaszcza chorych, niepełnosprawnych i starszych²⁹⁸.

Przedstawiciele Caritas, Eleos i Diakonii spotykają się na konferencjach i sympozjach celem wspólnego rozpoznawania potrzeb i szukania środków zaradczych. Umocnieniu wzajemnej współpracy służy m.in. Komisja Diakonijna PRE, skupiająca przedstawicieli Kościołów członkowskich rady²⁹⁹.

²⁹⁶ Zob. K. Lindenberg, L. Tranda, *Solidarni w obliczu powodzi*, „Jednota” 41 (1997) nr 8, s. 19–20.

²⁹⁷ Zob. K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre...*, dz. cyt., s. 322.

²⁹⁸ Zob. tamże, s. 321–322; Z. Sobolewski, *Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom 2007*, „Niedziela” 2007 nr 48, s. 20; E. Józwiak, *Skarbonka Diakonijna 2004*, „Jednota” 2004 nr 5–6, s. 20.

²⁹⁹ Zob. *Ekumenizm serca*, <http://www.caritas.org.pl/aktualnosci/wiadomosci-z-polski-i-ze-swiatek/7972-ekumenizm-serca> (7.07.2015).

4. Współpraca na płaszczyźnie społecznej i kulturowej

Pośród wydarzeń kulturowych, które bardzo często stanowią płaszczyznę współpracy ekumenicznej, ważne miejsce zajmują przede wszystkim organizowane przez Kościół katolicki Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej. Pierwszy taki tydzień odbył się w 1975 roku w Warszawie. Śladem stolicy poszły kolejne miasta i ośrodki: Lublin, Poznań, Wrocław, Kraków, Szczecin i inne. Tygodnie nie tylko umożliwiają nawiązanie dialogu pomiędzy różnymi twórcami i ośrodkami, ale stanowią także forum wymiany myśli religijnej i ekumenicznej³⁰⁰. Analogicznie do Tygodni Kultury Chrześcijańskiej odbywają się w różnych miastach kraju Dni Kultury Prawosławnej, które stanowią okazję do lepszego poznania tradycji i sztuki prawosławnej. Z kolei w 1998 roku Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce włączył się w międzynarodową inicjatywę pod nazwą „Dekada Lutra”. Inicjatorami tego społeczno-religijnego projektu są Kościół Ewangelicki w Niemczech i Ministerstwo Kultury Kraju Związkowego Saksonii-Anhalt. Celem „Dekady Lutra” jest przybliżenie duchowego i społecznego dorobku Polakom bez względu na ich wyznanie w związku ze zbliżającymi się obchodami upamiętnienia w 2017 roku w 500-lecia Reformacji³⁰¹. Od 2004 roku na terenie parafii ewangelicko-augsburskiej w Szczecinie działa Międzynarodowe Centrum Studiów i Spotkań im. Dietricha Bonhoeffera, gdzie organizowane są m.in. Dni Bonhoefferowskie, w których uczestniczą nie tylko ewangelicy, ale także chrześcijanie innych wyznań³⁰².

W pewnym stopniu w ten aspekt ekumenizmu praktycznego wpisuje się również coroczny Tydzień Ewangelizacyjny w Dzięgielowie, organizowany w lipcu przez Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP. Coroczne spotkania ewangelizacyjne odbywają się od 1950 roku. Początkowo miały miejsce w Bytomiu-Miechowicach, a potem na terenie Diakonu Ewangelickiego „Eben-Ezer” w Dzięgielowie na Śląsku Cieszyńskim. Choć organizowane są przez Kościół Ewangelicko-Augsburski, adresowane są do wszystkich, niezależnie od wieku i wyznania. Oprócz ewangelików, biorą w nich udział

³⁰⁰ W związku z tym zob. Z. Biliński, *Tydzień Kultury Chrześcijańskiej*, „Wczoraj. Dziś. Jutro” 33 (1999) nr 3–4, s. 60–64.

³⁰¹ W ramach polskiego wkładu w ten projekt została uruchomiona strona internetowa www.luter2017.pl.

³⁰² Zob. <http://www.cme.nazwa.pl/szczecin/index.php?D=57> (7.07.2015).

chrześcijanie innych wyznań, w tym katolicy. W programie spotkań znajdują się między innymi wykłady i warsztaty biblijne, koncerty i rozrywki sportowe³⁰³.

Od 1982 roku organizowany jest Międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej „Hajnówka”, do 1990 znany pod nazwą Dni Muzyki Cerkiewnej. W latach 1982–2002 przesłuchania koncertowe odbywały się w Hajnówce, natomiast od 2003 roku w Filharmonii Podlaskiej i Pałacu Branickich w Białymstoku. Uczestniczą w nim chóry bez względu na narodowość i wyznanie. Festiwalowi towarzyszą seminaria, wystawy, spotkania kompozytorów i dyrygentów³⁰⁴. Corocznie w październiku, pod patronatem biskupów pięciu wyznań chrześcijańskich (ordynariusza rzymskokatolickiej diecezji bielsko-żywieckiej, zwierzchnika luterańskiej diecezji cieszyńskiej, ordynariusza prawosławnej diecezji łódzko-poznańskiej, zwierzchników Kościołów Ewangelicko-Reformowanego i Ewangelicko-Methodystycznego w Polsce) odbywa się w Kętach Ekumeniczny Festiwal Twórczości Religijnej „Psallite Deo”. Festiwal został zapoczątkowany w 1998 roku jako inicjatywa rzymskokatolicka; w formule ekumenicznej organizowany jest od 2011 roku. Adresowany jest do zespołów dziecięcych, młodzieżowych wykonujących pieśni i piosenki religijne³⁰⁵. W latach 1998–2010 odbywał się corocznie w Toruniu Międzynarodowy Ekumeniczny Festiwal Muzyki Chrześcijańskiej – „Song of Sonfs Festival”. Od 1996 roku organizowany jest w maju Międzynarodowy Ekumeniczny Festiwal Panorama Sztuki Chrześcijańskiej „Musica Sacra” w Skoczowie dla upamiętnienia pobytu w tym mieście Jana Pawła II (22.05.1995). Koncerty odbywają się na przemian w kościele katolickim i świątyni ewangelickiej. Organizatorem festiwalu jest Stowarzyszenie (od 1999) Panorama Sztuki Chrześcijańskiej „Musica Sacra”³⁰⁶. Wreszcie, od 2001 roku odbywają się corocznie w Krakowie targi „Muzyka Chrześcijan”. Przykładem ekumenicznego zbliżenia i współpracy na płaszczyźnie kultury i sztuki jest również Ogólnopolski Ekumeniczny Festiwal Twórczości Chrześcijańskiej „Kairos”, organizowany od 2005 roku przez Dom Kultury „Włochy” w Warszawie³⁰⁷,

³⁰³ Zob. *Dzięgielów: 65. Tydzień Ewangelizacyjny poświęcony „szczęściu blisko Boga”*: <http://nowaewangelizacja.org/dziegielow-65-tydzien-ewangelizacyjny-poswiecony-szczesciu-blisko-boga> (5.08.2015).

³⁰⁴ Zob. <http://bialystok.naszemiasto.pl/arttykul/xxxiv-miedzynarodowy-festiwal-muzyki-cerkiewnej-hajnowka,3349998,art,t,id,tm.html> (8 lipca 2015).

³⁰⁵ Zob. Już w październiku ekumeniczny festiwal „Psallite Deo” w Kętach, <http://ekai.pl/wydarzenia/ekumenizm/x82675/juz-w-pazdzierniku-ekumeniczny-festiwal-psallite-deo-w-ke-tach> (9.07.2015).

³⁰⁶ Zob. *Skoczów: rozpoczął się ekumeniczny festiwal sztuki*, http://diecezja.bielsko.pl/wiadomosci/6059,skoczow_rozpocz_si_ekumeniczny_festiwal_sztuki (8.07.2015).

³⁰⁷ Por. *Festiwal twórczości religijnej „Kairos”*, „Jednota” 2008 nr 1–2, s. 1.

a na wrocławskim gruncie – „Wieczory Tumskie”, których styczniowa edycja jest tradycyjnie poświęcona tematyce ekumenicznej³⁰⁸.

W Polsce organizowane są również wystawy ekumeniczne, które dotyczą prezentacji książek, plakatów czy fotografii dotyczących zagadnień ekumenicznych. Tak np. 8 listopada 1999 roku w Książnicy Beskidzkiej nastąpiło otwarcie wystawy „Abyśmy byli jedno”, dedykowanej wielkiemu orędownikowi pojednania, Janowi Pawłowi II. Wśród gości przybyłych na wystawę był ordynariusz rzymskokatolickiej diecezji bielsko-żywieckiej i zwierzchnik ewangelicko-augsburskiej diecezji cieszyńskiej. Na wystawie zaprezentowano wydawnictwa biblijne i ekumeniczne Kościołów Rzymskokatolickiego i Ewangelicko-Augsburskiego³⁰⁹.

Forum dialogu i współpracy między różnymi wyznaniem, jak również kręgami kulturowymi i religiami, stanowią wspomniane wcześniej Zjazdy Gnieźnieńskie. W przygotowaniach oraz prowadzeniu tych spotkań uczestniczą przedstawiciele Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościołów zrzeszonych w PRE. Do sprawy jedności chrześcijan nawiązuje również problematyka zjazdów. Tematyka dialogu znalazła się w centrum refleksji zwłaszcza podczas VI Zjazdu Gnieźnieńskiego, który zorganizowano pod hasłem „Europa dialogu”³¹⁰.

5. Ekumeniczny przekład Biblii³¹¹

Pierwsze inicjatywy związane z ekumenicznym przekładem Biblii pojawiły się w Polsce w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Wówczas to jeden z wybitnych biblistów katolickich ks. prof. Kazimierz Romaniuk spotykał się z biblistami z Kościołów pozakatolickich (m.in. z ks. J. Klingerem, ks. O. Krenzem i ks. Z. Michelisem), próbując zainicjować projekt wspólnego, ekumenicznego przekładu Pisma Świętego³¹². Zamysł ten nie został jednak wdrożony³¹³. Po raz

³⁰⁸ „Wieczory Tumskie” organizowane są od stycznia 1999 roku przez PWT we Wrocławiu, redakcję „Gościa Niedzielnego” oraz fundację „Porta Arte”. Por. J. Wiśniewska, *Rola katolików świeckich w dialogu ekumenicznym. Studium teologiczno-pastoralno-historyczne*, Wrocław 2011, s. 166, wersja elektroniczna: <http://www.dbc.worc.pl/Content/15578/Wisniewska.pdf> (10.07.2015).

³⁰⁹ Zob. *Kronika Książnicy Beskidzkiej*, [w:] *Archiwum Książnicy Beskidzkiej*, Bielsko-Biała 1999.

³¹⁰ W związku z tym zob. *Quo vadis Europa? Zjazdy Gnieźnieńskie 2003–2007*, red. A. Sujka, Gniezno 2007.

³¹¹ Niniejszy paragraf opracował ks. Zygfryd Glaeser.

³¹² Zob. J. Banak, *Biblia ekumeniczna na rok 2000*, „Niedziela” 5 (1997) nr 1, s. 3–4.

³¹³ Po kilku roboczych spotkaniach idea upadła. Stało się tak najprawdopodobniej głównie z powodu ingerencji służby bezpieczeństwa, która z podejrzliwością patrzyła na jakiegokolwiek

kolejny podobna inicjatywa została wysunięta w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku przez Komisję Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. I ona nie mogła zostać zrealizowana. Dopiero w 1993 roku Komitet Krajowy Towarzystwa Biblijnego w Polsce, nawiązując do zamysłu trwającego wówczas II Polskiego Synodu Plenarnego Kościoła katolickiego³¹⁴, podjął decyzję o rozpoczęciu prac nad ekumenicznym przekładem Pisma Świętego. Wnioskodawczynią była Barbara Enholc-Narzyńska, ówczesna dyrektorka Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Powołano międzywyznaniowy zespół ekspertów złożony z trzydziestu przedstawicieli Kościołów³¹⁵: Rzymskokatolickiego, Prawosławnego, Ewangelicko-Augsburskiego, Ewangelicko-Reformowanego, Ewangelicko-Metodystycznego, Polskokatolickiego, Starokatolickiego Mariawitów, Chrześcijan Baptystów, Zielonoświątkowego i Adwentystów Dnia Siódmego oraz Kościoła Zborów Chrystusowych³¹⁶. Zespół ten rozpoczął pracę nad przekładem ksiąg Nowego Testamentu w 1995 roku, kierując się zasadami wypracowanymi w 1987

próby podejmowania dialogów międzykościelnych w Polsce. W przedmowie do Nowego Testamentu w tłumaczeniu bp. K. Romaniuka, jej autor (bp K. Romaniuk) napisał, że „ekipa ekumeniczna” rozpadła się już w kilka miesięcy po jej powstaniu „z powodów, których nie ma tu potrzeby wymieniać”. Zob. *Pismo Święte Nowego Testamentu*, opr. K. Romaniuk, Poznań 1978², s. 7.

³¹⁴ Synod Plenarny Kościoła katolickiego w Polsce w swoich wstępnych projektach (tekst roboczy: *Biblia – sobór – życie*, 1991), pośród głównych zadań na najbliższą przyszłość zawarł postulat opracowania ekumenicznego tłumaczenia Biblii. Niestety, zapisy te nie znalazły się w tekście końcowym synodu.

³¹⁵ Kościół Rzymskokatolicki: ks. Jerzy Banak, ks. Stanisław Jankowski SDB; Kościół Prawosławny: ks. Warsonofiusz Doroszkiewicz; Kościół Ewangelicko-Augsburski: ks. Waldemar Preiss; Kościół Ewangelicko-Reformowany: Rafał Leszczyński, ks. Roman Lipiński; Kościół Ewangelicko-Metodystyczny: ks. Witold Benedyktowicz, ks. Zbigniew Kamiński; Kościół Zielonoświątkowy: Leszek Jańczuk; Kościół Adwentystów Dnia Siódmego: ks. Jan Pollok. Do grona konsultantów biblijnych, którzy przygotowali recenzje tłumaczeń niektórych ksiąg Nowego Testamentu zaproszono: o. Augustyna Jankowskiego OSB, s. Ewę Jezierską OSU, bp. Kazimierza Romaniuka, ks. Jana Łacha, ks. Zachariasza Łykę, ks. Stanisława Mędałę CM, ks. Zbigniewa Niemirskiego, ks. Antoniego Ołowa, ks. Lecha Stachowiaka. Konsultorami kościelnymi byli: bp Mieczysław Cieślar (Kościół Ewangelicko-Augsburski), bp Ludwik Jabłoński (Kościół Starokatolicki Mariawitów), ks. Jerzy Banak, o. Augustyn Jankowski (Kościół Rzymskokatolicki), ks. Edward Czajko (Kościół Zielonoświątkowy), ks. Henryk Dąbrowski (Kościół Polskokatolicki), ks. Warsonofiusz Doroszkiewicz (Kościół Prawosławny), ks. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Metodystyczny), ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany), ks. Henryk Rother-Sacewicz (Kościół Zborów Chrystusowych), ks. Andrzej Seweryn (Kościół Chrześcijan Baptystów), ks. Andrzej Siciński (Kościół Adwentystów Dnia Siódmego).

³¹⁶ Zob. B. Enholc-Narzyńska, *Ekumeniczny Przekład Pisma Świętego znakiem jedności w Jezusie Chrystusie. Współpraca Kościołów w przygotowaniu ekumenicznego tłumaczenia Biblii na język polski*, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 393n.

roku przez watykański Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan i Zjednoczone Towarzystwa Biblijne, zawartymi w dokumencie pt. *Wytyczne do współpracy międzywyznaniowej w tłumaczeniu Biblii*³¹⁷. Przyjęto również zasadę, że na każdym etapie przygotowania przekładu o postępach prac będą informowani zwierzchnicy Kościołów w Polsce. Każda przetłumaczona księga była im przedkładana do wglądu i do oceny, z prośbą o naniesienie ewentualnych uwag.

Uzgodniono, że Nowy Testament będzie tłumaczony w oparciu o krytyczne wydanie tekstu greckiego Nowego Testamentu: *The Greek New Testament* (ed. K. Aland, C. M. Martini, B. M. Metzger, Stuttgart 1994⁴)³¹⁸. Za podstawę dla tłumaczenia Starego Testamentu przyjęto krytyczne wydanie tekstu hebrajskiego: *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (ed. R. Kittel, Stuttgart 1990⁴). Postanowiono, że księgi istniejące tylko w języku greckim, tłumaczone będą w oparciu o krytyczne wydanie tekstu greckiego Starego Testamentu: *Septuaginta* (ed. A. Rahlfs, Stuttgart 1982).

Na efekty pracy zespołu tłumaczy nie trzeba był długo czekać. W 1997 roku ukazały się Ewangelie Mateusza i Marka, a w 2000 roku Ewangelia Łukasza. W 2001 roku wydano Nowy Testament i Psalmi. Przekład ten doczekał się do tej pory pięciu wydań i został rozpowszechniony w 50 tys. egzemplarzy³¹⁹. Tłumaczenia Ewangelii Mateusza, Marka i Łukasza dokonała komisja w składzie: ks. Witold Benedyktowicz (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny), ks. Warsofnusz Doroszkiewicz (Kościół Prawosławny) ks. Stanisław Jankowski SDB (Kościół Rzymskokatolicki), Leszek Jańczuk (Kościół Zielonoświątkowy), ks. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny), Rafał Leszczyński (Kościół Ewangelicko-Reformowany), ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany), ks. Jan Pollok (Kościół Adwentystów Dnia Siódmego), ks. Waldemar Preiss (Kościół Ewangelicko-Augsburski). Ewangelie

³¹⁷ *Wytyczne do współpracy międzywyznaniowej w tłumaczeniu Biblii. Nowe przejrzone wydanie* (1987), siDe 26 (1989) nr 2, s. 77–87. Pewną trudność stanowił fakt, że dokument, o którym mowa, parafowany został na forum światowym przez dwie strony, tzn. katolicką i protestancką. To oznaczało, że nie miał on mocy wiążącej dla Kościołów tradycji prawosławnej, starokatolickiej czy też dla tzw. Kościołów ewangelikalnych. Wyrazem dobrej woli ze strony wszystkich Kościołów z Polski zaangażowanych w prace nad ekumenicznym przekładem Pisma Świętego była akceptacja wytycznych zawartych w ww. dokumencie, a tym samym zgoda na procedowanie nad przekładem według zasad tam zaproponowanych. Zob. także http://pl.radiovaticana.va/storico/2008/10/15/watykan:_ekumeniczne_porozumienie_w_sprawie_biblii/pol-237846 (12.02.2015).

³¹⁸ Początkowo za podstawę tłumaczenia przyjęto wydanie krytyczne tekstu greckiego Nowego Testamentu: *Novum Testamentum Graece*, Hrsg. E. Nestle, K. Aland, Stuttgart 1993²⁷.

³¹⁹ Piąte wydanie wyszło w roku 2012.

Jana przetłumaczył ks. Manfred Uglorz (Kościół Ewangelicko-Augsburski). Pozostałe księgi Nowego Testamentu przetłumaczyli: Pierwszy i Drugi List do Tesaloniczan, Pierwszy, Drugi i Trzeci List Jana, List Judy – ks. Jerzy Banak (Kościół Rzymskokatolicki), List do Efezjan – ks. Krzysztof Bardski (Kościół Rzymskokatolicki), Drugi List do Koryntian – ks. Andrzej Gieniusz CR (Kościół Rzymskokatolicki), List do Galatów – ks. Stanisław Hareźga (Kościół Rzymskokatolicki), Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza, List do Tytusa – o. Stanisław Jankowski SDB (Kościół Rzymskokatolicki), Dzieje Apostolskie i List do Rzymian – ks. Mirosław Kiedzik (Kościół Rzymskokatolicki), List Jakuba – ks. Grzegorz Rafiński (Kościół Rzymskokatolicki), List do Hebrajczyków – ks. Antoni Tronina (Kościół Rzymskokatolicki), Pierwszy List do Koryntian – ks. Henryk Witczyk (Kościół Rzymskokatolicki), List do Filipian – bp Mieczysław Cieślak (Kościół Ewangelicko-Augsburski), List do Kolosan i List do Filemona – ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany), Pierwszy i Drugi List Piotra – ks. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny), Pierwszy, Drugi i Trzeci List Jana oraz Apokalipsę – Leszek Jańczuk (Kościół Zielonoświątkowy).

W 2003 roku oddzielnie wydano Księgę Psalmów. W następnej kolejności podjęto prace nad tłumaczeniem pozostałych ksiąg Starego Testamentu. W październiku 2008 roku wydano kanoniczne księgi dydaktyczne: Księgę Hioba (tłum. Marek Ambroży, Kościół Polskokatolicki), Księgę Psalmów (tłum. ks. Alfred Tschirschnitz, Kościół Ewangelicko-Augsburski), Księgę Przysłów (tłum. Andrzej Kondracki, Kościół Rzymskokatolicki), Księgę Koheleta i Księgę Pieśń nad Pieśniami (tłum. ks. Krzysztof Bardski, Kościół Rzymskokatolicki)³²⁰. W 2011 roku wydano kolejny tom Starego Testamentu, zawierający księgi deuterokanoniczne: Księgę Estery (tłum. ks. Zachariasz Łyko, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego), Księgę Judyty i Księgę Tobiasza (tłum. ks. Antoni Tronina, Kościół Rzymskokatolicki), Pierwszą i Drugą Księgę Machabejską (tłum. abp Stanisław Gądecki, Kościół Rzymskokatolicki), Trzecią Księgę Machabejską (tłum. Jerzy Betlejko, Kościół Prawosławny), Księgę Mądrości (tłum. ks. Krzysztof Bardski, Kościół Rzymskokatolicki), Księgę Mądrości Syracha (tłum. Jerzy Betlejko, Kościół Prawosławny), Księgę Barucha oraz List Jeremiasza (tłum. ks. Warsonofiusz Doroszkiewicz, Kościół Prawosławny) i Księgę Daniela (tłum. ks. Zachariasz Łyko, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego). W lutym 2012 roku

³²⁰ Szerzej na ten temat zob. M. Kiedzik, *Polski przekład ekumeniczny Nowego Testamentu z języków oryginalnych – główne założenia i zmiany w brzmieniu przekładu oraz ich podstawy*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 41 (2008) nr 1, s. 188–196.

wydano przekład ksiąg deuterokanonicznych. Wydawcą wszystkich tomów jest Towarzystwo Biblijne w Polsce.

Warto również odnotować inną ekumeniczną inicjatywę, uwieńczoną wydawniczym sukcesem. Otóż w 2012 roku grupa przyjaciół biblistów z trzech Kościołów: Rzymskokatolickiego (ks. Michał Czajkowi), Prawosławnego (abp Jeremiasz) i Zielonościwkowego (ks. Mieczysław Kwiecień), zainspirowana przez dziennikarza Jana Turnaua (Kościół Rzymskokatolicki)³²¹, po trzydziestu latach pracy, wydała ekumeniczne tłumaczenie Nowego Testamentu³²². Dzieło zostało opublikowane jako „Ekumeniczny Przekład Przyjaciół”. Powstało ono w wyniku prywatnej inicjatywy ekumenicznej wymienionych uczestników projektu. Żaden z nich nie miał oficjalnego mandatu ze strony własnego Kościoła. Niemniej jednak każdy z nich starał się być w tłumaczeniach wierny swojej konfesyjnej tradycji. W pracy translatorskiej kierowano się trzema istotnymi zasadami: przekład musiał mieć charakter ekumeniczny, oryginalny i należało się w nim posługiwać bardzo dobrą współczesną polszczyzną. Za podstawę dla przekładu posłużył tekst: *Novum Testamentum Graece*³²³. Prace nad przekładem rozpoczęły się w roku 1982. W 1993 roku, jako pierwszą, opublikowano Ewangelię Marka (wyd. 2 poprawione ukazało się w 1994). Ewangelie: Mateusza, Marka, Łukasza i Jana, List do Galatów, List Jakuba, Pierwszy, Drugi, Trzeci List Jana i List Judy wydano w oficynie wydawniczej „Słowo i Życie”. Pierwszy i Drugi List Piotra wydano w miesięczniku „Znak”, a List do Filemona wydano w „Tygodniku Powszechnym”. Dzieje Apostolskie oraz List do Rzymian wydano w wydawnictwie „Więź”. Najnowsze tłumaczenie: listy św. Pawła, listy powszechne i Apokalipsę św. Jana opublikował wydawca Henryk Ryszard Tomaszewski.

³²¹ Zob. *Nowy Testament. Ekumeniczny Przekład Przyjaciół*, Warszawa 2012, s. 4.

³²² Zob. tamże.

³²³ *Novum Testamentum Graece*, Hrsg. E. Nestle, K. Aland, Stuttgart 1993²⁷.

CZĘŚĆ II

*Sylwetki
polskich ekumenistów*

ADAMIAK Elżbieta (1964–)

Ekumenistka rzymskokatolicka, doktor habilitowany nauk teologicznych, wykładowca ekumenizmu.

Urodziła się 7 października 1964 w Poznaniu. Po ukończeniu LO w Poznaniu (1983) studiowała teologię na KUL, gdzie w 1988 uzyskała tytuł magistra (*Maryja w tajemnicy kultu chrześcijańskiego w kazaniach „Biblioteki Kaznodziejskiej” [1975–1986] w świetle chrystologicznej zasady odnowy pobożności maryjnej postulowanej przez „Marialis cultus” Pawła VI*), a w 1994 stopień doktora teologii (*Maryja w feministycznej teologii Cathariny Halkes*, prom. Stanisław C. Napiórkowski OFMConv). Ponadto kształciła się w Ratyzbonie (1990–1991) oraz na Katolickim Uniwersytecie w Nijmegen (1993). Od 1996 pracownik PWT w Poznaniu, od 1997 jako adiunkt w II Katedrze Teologii Dogmatycznej. Po włączeniu wydziału w strukturę uniwersyteckie, od 1998 adiunkt w Zakładzie Teologii Fundamentalnej i Dogmatycznej (od 2003 w Zakładzie Teologii Dogmatycznej, Fundamentalnej i Ekumenizmu) WT UAM (do chwili obecnej). W 2012 uzyskała stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk teologicznych (*Communio sanctorum. Zarys ekumenicznie zorientowanej dogmatycznej teologii świętych obcowania*). Od 2014 zastępca profesora teologii fundamentalnej

i dogmatycznej w Instytucie Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Koblencji.

W latach 1991–1994 członkini wspólnej grupy roboczej Rady Konferencji Episkopatów Europy i KKE. Redaktor w Wydawnictwie Księży Marianów w Warszawie (1994) oraz w Księgarni Świętego Wojciecha w Poznaniu (1994–1998). Wykładowca teologii dogmatycznej i ekumenizmu w Instytucie Duchowości „Carmelitanum” w Poznaniu (1995–1996 i 2004–2005), w WSD Ojców Karmelitów w Poznaniu (1996–1997 i 2002–2003), w WSD Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (1997–1998). Współorganizatorka ekumenicznych konferencji teologicznych kobiet z Europy Środkowowschodniej (od 1998), zwłaszcza w Lublinie (2000) i Gnieźnie (2014). Członkini szeregu towarzystw naukowych, m.in. Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, Europejskiego Towarzystwa Teologii Katolickiej, Europejskiego Towarzystwa Teologicznego Kobiet (w latach 1999–2003 członek zarządu). W swoich badaniach naukowych koncentruje się na teologii feministycznej, tematyce mariologicznej i teologii *communio sanctorum* w perspektywie ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Błogosławiona między niewiastami. Maryja w feministycznej teologii Cathariny Halkes, Lublin 1997.

Teologia fundamentalna, dogmatyczna i ekumenizm. Materiały do ćwiczeń, Poznań 2007 (red.).

Godzina kobiet? Recepcja nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach w Polsce 1978–2005, Poznań 2008 (współred. M. Chrzęstowska).

Milcząca obecność. O roli kobiety w Kościele, Warszawa 1999; 2005² (w 2008 ukazał się przekład japoński).

Communio sanctorum. Zarys ekumenicznie zorientowanej dogmatycznej teologii świętych obcowania, Poznań 2011.

ARTYKUŁY:

Communio sanctorum aus ökumenischer und feministisch-theologischer Perspektive, [w:] *Frauen und Religion*, Hrsg. M. Bodó, Cluj 2010, s. 47–60.

Gemeinschaft der Heiligen als Versöhnungssymbol? Jan Sarkanders Leben gedeutet im Horizont der Ökumene, „Kirchliche Zeitgeschichte. Internationale Zeitschrift für Theologie und Geschichtswissenschaft” 26 (2013), s. 116–126.

Ekumenia kobiet u progu trzeciego tysiąclecia, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia. Materiały z sympozjum ekumenicznego inaugurującego działalność Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 377–387.

Kobieta w Kościołach i wspólnotach chrześcijańskich. Próba syntezy teologicznej, PST 11 (2001), s. 91–114.

Eucharystia jako communio sanctorum. Zbliżenia ekumeniczne, [w:] *Teologia dogmatyczna*, t. 1: *Ecclesia de Eucharystia*,

red. K. Michalczak, Poznań 2007, s. 107–126.

Nauczanie Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach. Ujęcie dogmatyczne, [w:] *Godzina kobiet? Recepcja nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach w Polsce 1978–2005*, red. E. Adamiak, M. Chrzęstowska, Poznań 2008, s. 15–64.

ABEL, POPŁAWSKI Andrzej

(1958–)

Arcybiskup ordynariusz diecezji lubelsko-chełmskiej Kościoła Prawosławnego, członek Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, współprzewodniczący Zespołu Bilateralnego Katolicko-Prawosławnego w Polsce.

Urodził się 8 kwietnia 1958 w Narwi k. Białegostoku. W latach 1972–1978 studiował w PSD w Warszawie i w Jabłecznej, które ukończył w 1980. Następnie studiował na CHAT, gdzie w 1989 uzyskał tytuł magistra teologii (*Melecy Smotrycki a próby pojednania unii z prawosławiem 1626–1628*). W 1979 wstąpił do monasteru pw. św. Onufrego w Jabłecznej. W tym samym roku został wyświęcony na diakona przez metropolitę Bazylego, a w 1980 z rąk biskupa lubelskiego Szymona (Romańczuka) przyjął święcenia kapłańskie. Mnisze postrzyżyny przyjął 1981 w monasterze w Jabłecznej, otrzymując imię mnisze Abel. Pracował duszpastersko jako proboszcz parafii w Polany (1981–1983), Sanoku (1983), Przemyślu i Zapałowie (1984). Od 1984 posługiwał w parafii w Monachium

oraz w cerkwiach m.in. w Stuttgarcie i Ingolstadt. W 1987 pełnił funkcję przełożonego monasteru w Jabłecznej. W 1989 został podniesiony do godności archimandryty i został biskupem ordynariuszem restytuowanej diecezji lubelsko-chełmskiej. W 2001 został podniesiony do godności arcybiskupa.

Od 2000 jest członkiem Komisji ds. Dialogu KEP i PRE; od 2002 współprzewodniczącym Zespołu Bilateralnego Katolicko-Prawosławnego w Polsce. W 2002 pełni również funkcję współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Kościoła Prawosławnego i Kościoła Katolickiego obrządku bizantyjskiego. Od dwudziestu lat stoi na czele ruchu partnerskiego, który łączy Prawosławną Diecezję Lubelsko-Chełmską z Kościołem ewangelickim okręgu Balingen (Niemcy). W 2000 wspólnie z arcybiskupem lubelskim Józefem Życińskim wydał przesłanie *Aby wszystko na nowo zjednoczyć w Chrystusie*.

PUBLIKACJE (wybrane)

„*Aby wszystko na nowo zjednoczyć w Chrystusie*” (Ef 1, 10). *Przesłanie duchowej jedności do wiernych Kościołów katolickiego i prawosławnego w Lublinie*, RTK 48–49 (2001–2002) z. 7, s. 175–177.

Charta Oecumenica – zobowiązanie dla Kościoła Europy. Perspektywa prawosławna, [w:] *Ku duchowej integracji Europy*, red. A. Kaim, P. Kantyka, Lublin 2005, s. 95–97.

Dążenie do jedności a odpowiedzialność za zbawienie. Znaczenie Dokumentu

z Limy dla Kościoła prawosławnego w Polsce, [w:] OERW, s. 137–146.

ANDRES Stefan (1901–1985)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP, przewodniczący Komisji Rewizyjnej PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 1 lipca 1901 w wsi Gole (powiat Błonie w województwie mazowieckim). Ukończył Wyższą Szkołę Dramatyczną w Krakowie. Studiował również w BST w Hamburgu. Od 1930 pracował misyjnie w zborze baptystycznym w Hijczy; w latach 1936–1944 był jego przewodniczącym i kaznodzieją. Później wyjechał na krótko do Łodzi, gdzie pracował jako sanitariusz w baptystycznym szpitalu „Betel”. Po zakończeniu II wojny światowej obsługiwał dorywczo zbory w Tarnowie i Krakowie, po czym w listopadzie 1945, na zaproszenie ówczesnej Naczelnej Rady Kościoła Chrześcijan Baptystów w Polsce, przeniósł się do Warszawy. Powierzono mu obsługę duszpasterską zborów na ziemiach odzyskanych, a także proszono o pomoc w pracy administracyjnej oraz kolportażu czasopisma kościelnego „Chrześcijaнин”, wydawanego w latach 1946–1947. W 1947 w zborze w Chełmie został ordynowany na urząd prezbitera. Naczelna Rada Kościoła powierzyła mu duszpasterską opiekę nad Okręgiem Lubelskim. W latach 1948–1962 zasiadał w Naczelnej Radzie Kościoła, pełniąc w niej funkcję sekretarza. Reprezentował również swój Kościół

na kongresie Europejskiej Federacji Baptystycznej w Berlinie w lipcu 1958.

W latach 1945–1946 czynnie uczestniczył w pracach Rady Kościołów Protestanckich, a w czerwcu 1947 został wybrany Prezesem Zarządu Głównego Federacji Związków i Stowarzyszeń Chrześcijańskiej Młodzieży Ekumenicznej w Polsce. W tym samym czasie piastował również funkcję sekretarza generalnego Związku Młodzieży Baptystycznej w Polsce. W lutym 1948, po ukonstytuowaniu się Młodzieżowej Rady Ekumenicznej, został wybrany jej prezesem. Ponadto czynnie udzielał się w pracach Komitetu Odbudowy Kościelnej oraz w Komisji Ewangelizacyjno-Misyjnej Chrześcijańskiej Rady Ekumenicznej. Był jednym z trzech baptystycznych sygnatariuszy będących personalnymi członkami-założycielami PRE. W latach 1956–1957 czynnie uczestniczył w posiedzeniach Prezydium PRE, a kilka lat później, 1964–1967, pełnił tam funkcję skarbnika. W latach 1968–1971, mimo dość zaawansowanego wieku, kiedy z powodu poważnej choroby musiał wycofać się z czynnej pracy w swoim Kościele, wciąż uczestniczył w życiu polskiej ekumenii. Brał udział w pracach dwóch gremiów – Komisji Pomocy Międzykościelnej oraz Komisji Rewizyjnej PRE. W czerwcu 1973 został odelegowany jako przedstawiciel swojego Kościoła do prac w Komisji Pomocy PRE. Wchodził również w skład delegacji baptystycznej na Walne Zgroma-

dzenie PRE 10 czerwca 1970, na którym złożył sprawozdanie jako przewodniczący Komisji Rewizyjnej i został wybrany ponownie na to stanowisko na kolejną kadencję. Należał do prekursorów propagowania idei ekumenicznych w Kościele baptystycznym po II wojnie światowej.

ANDRONOWSKA Stanisława (1905–1999)

Rzymskokatolicka siostra zakonna Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo Prowincji Warszawskiej, referentka ds. ekumenizmu przy kurii biskupiej w Lublinie, pionierka lubelskiego ekumenizmu.

Urodziła się 12 czerwca 1905 w Bowsku (łot. Bauska) – mieście w południowej części Semigalii na Łotwie, niedaleko granicy z Litwą. Przed wybuchem I wojny światowej rodzina Andronowskich przeniosła się do Chocimia na Besarabię, a następnie do Lublina. W 1915 została ewakuowana przez władze carskie na Kaukaz, skąd w 1919 powróciła do Lublina. Uczęszczała do Gimnazjum Sióstr Urszulanek w Lublinie i Krakowie. Po maturze w 1924 podjęła na Uniwersytecie Lubelskim (późniejszym KUL) studia z zakresu filologii klasycznej, których ostatecznie nie dokończyła. Do Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo (siostry szarytki) w Warszawie zgłosiła się w 1928. Po odbyciu postulatu, w 1929 rozpoczęła formację w nowicjacie. W 1930

podjęła pracę nauczycielki w Domu Dziecka w Ignacowie. W latach 1936–1938 uczyła się w Warszawskiej Szkole Pielęgniarstwa prowadzonej przez zgromadzenie. Po uzyskaniu dyplomu pracowała w szpitalach Przemienienia Pańskiego i św. Feliksa w Warszawie. W 1944 została skierowana do pracy w Lublinie. Pracowała najpierw jako wychowawczyni w domu dziecka, a następnie (1945–1947) w laboratorium szpitala św. Wincentego a Paulo. Od 1947 służyła chorym, samotnym i ubogim w parafii pw. św. Pawła. W 1956 została mianowana przełożoną („służebną”) domu przy Szpitalu św. Wincentego a Paulo. Urząd ten, przy równoczesnej posłudze wśród ubogich Lublina, pełniła do 1983. Była referentką zakonną w diecezji lubelskiej. W 1993, z racji podeszłego wieku, została przeniesiona do domu prowincjalnego Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Warszawie, gdzie spędziła ostatnie lata swego życia. Zmarła 25 stycznia 1999. Została pochowana na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Lipowej w Lublinie.

W 1963 zaangażowała się w ruch ekumeniczny w Lublinie. Pełniła też obowiązki referentki do spraw ekumenizmu przy kurii biskupiej w Lublinie. Nawiązała kontakty z chrześcijanami różnych wyznań, organizując przez wiele lat comiesięczne spotkania ekumeniczne. Zabiegała o kształt i przebieg Tygodnia Ekumenicznego w lubelskich kościołach różnych wyznań.

W 1986 opublikowała pierwszy lokalny *Informator ekumeniczny*, który daje obraz życia religijnego mniejszościowych Kościołów regionu lubelskiego. Skupiała wokół siebie grono wolontariuszy, głównie spośród studentów, których formowała do rozumienia dzieła ekumenizmu i do niesienia pomocy drugiemu człowiekowi. Aktywnie uczestniczyła w ekumenicznych zjazdach młodzieży w Kodniu nad Bugiem. Była oddanym orędownikiem jedności chrześcijan, pionierką lubelskiego ekumenizmu. Świadczą o tym wspomnienia lubelskich nierzymskokatolików, zebrane w publikacji *Siostra Stanisława Andronowska i jej ekumeniczne dzieło*, red. M. Orłowski i M. Drozd-Orłowska, Podkowa Leśna 2010.

PUBLIKACJE (wybrane)

Modlitwa Jezusowa, BE 4 (1975) nr 3, s. 33–46; to samo: „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” 5 (1975) nr 4, s. 4–23.

ANWEILER Paweł (1950–)

Biskup diecezji cieszyńskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, magister teologii, członek i przewodniczący Komisji Młodzieży PRE, przewodniczący Śląskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 16 czerwca 1950 w Kaliszu. Po maturze, w latach 1968–1973 odbył studia magisterskie na WT CHAT w zakresie teologii ewangelickiej. W 1974 uzyskał tytuł magistra teologii

(*Dzieje parafii ewangelicko-augsburskiej w Kaliszu*, prom. ks. Woldemar Gastpary). W tym samym roku został ordynowany na księdza ewangelickiego przez bp. Andrzeja Wantułę. Rozpoczął służbę wikariusza w parafii ewangelicko-augsburskiej w Kaliszu. W 1976 zawarł związek małżeński. Był administratorem parafii ewangelicko-augsburskiej w Kępnie (styczeń 1977), w Kaliszu, Turku, Ostrowie Wielkopolskim i Stawiszynie (1977–1979), w Częstochowie (1979–1981), a następnie proboszczem parafii w Częstochowie (1981–1991) i Bielsku-Białej (1991–1992). W lutym 1992 został konsekrowany na biskupa ewangelicko-augsburskiej diecezji cieszyńskiej. Pełni szereg funkcji kościelnych i administracyjnych, m.in. w 1992 został przewodniczącym Rady Opiekuńczej Diakonu Żeńskiego „Eben-Ezer” w Dzięgielowie k. Cieszyna. W tym samym roku został powołany do Rady Nadzorczej Ośrodka Wydawniczego „Augustyna” w Bielsku-Białej. W latach 2002–2010 był członkiem kolegium redakcyjnego „Zwiastuna Ewangelickiego”, a w 2003–2010 zasiadał w Radzie Redakcyjnej „Przeglądu Ewangelickiego”. W 1998 został powołany do Rady Centrum Misji i Ewangelizacji, gdzie od 2003 pełni funkcję prezesa. Od 2008 jest prezesem Rady Wydawnictwa Augustana.

W czasie studiów teologicznych (1968–1973) angażował się na rzecz ekumenicznej pracy z młodzieżą. Był m.in.

jednym z założycieli Ekumenicznego Warszawskiego Komitetu Młodzieży i od samego początku stanął na jego czele. Był inicjatorem comiesięcznych ekumenicznych spotkań młodzieży. Jako proboszcz w Częstochowie inicjował organizowanie nabożeństw ekumenicznych w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan. Należąc do Śląskiego Oddziału PRE, przewodził Komisji Ewangelizacyjnej i organizował Ekumeniczne Dni Skupienia dla duchowieństwa Kościołów stanowiących tenże oddział. W latach 1985–1988 był członkiem Komisji Młodzieży PRE w Warszawie, a od 1988 do 1991 – przewodniczącym tejże komisji. Jako ksiądz, a następnie biskup brał udział w wielu spotkaniach ekumenicznych, m.in. w spotkaniu z Janem Pawłem II w ewangelickim kościele pw. Świętej Trójcy w Skoczowie (1995), w sympozjach ekumenicznych w Bielsku-Białej, Cieszynie, Częstochowie, Kamieniu Śląskim, wygłaszając podczas niektórych z nich referaty. W Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan uczestniczył w nabożeństwach ekumenicznych, częstokroć wygłaszając kazania. Od grudnia 2008 pełni funkcję przewodniczącego Śląskiego Oddziału PRE.

PUBLIKACJE (wybrane)

Pozdrowienie Kongresu Ekumenicznego w Cieszynie w dniu 21 sierpnia 1995 r., „Ewangelik Pszczyński” 4 (1995) nr 5–6, s. 17–18.

Wezwani do dialogu, [w:] *Dziedzictwo – Jan Paweł II na rodzinnej ziemi*, red. J. M. Stroka, Bielsko-Biała 1996, s. 72.

Wstęp, [w:] *Usprawiedliwienie grzesznika*, red. A. A. Napiórkowski, Kraków 1998, s. 11–13.

Pojednanie między Kościołami. Perspektywa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, [w:] *Pojednanie początkiem nowego życia*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1999, s. 81–89.

Ekumenizm dla Europy, „Nowe Miasto” 16 (2009) nr 1, s. 14–15.

Dzień Pański w perspektywie luteranckiej, [w:] *Świętowanie Dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów*, red. A. Czaja, Z. Glaeser, Opole 2012, s. 75–80.

BADURA Piotr Jerzy (1954–)

Kapłan rzymskokatolicki Towarzystwa Jezusowego, współzałożyciel i prezes Ekumenicznego Stowarzyszenia Chrześcijan w Republice Czeskiej.

Urodził się 6 stycznia 1954 w Bytomiu. W 1971 wstąpił do nowicjatu Towarzystwa Jezusowego w Starej Wsi k. Brzozowa. Studia filozoficzne ukończył na Fakultecie Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, teologiczne na WT Bobolanum w Warszawie, historyczne na ATK (obecnie UKSW) w Warszawie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1983 z rąk bp. Piotra Bednarczyka w Nowym Sączu. Trzecią probację zakonną odbył w latach 1988–1989 w Berlinie Zachodnim. Uroczystą profesję czterech ślubów w Towarzystwie Jezusowym złożył 22 czerwca 2001 we Wrocławiu.

W 1986 został skierowany do pracy duszpasterskiej w Monachium, gdzie przebywał do 1992. W latach 1992–1997 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. W latach 1998–2006 pracował jako duszpasterz Polaków w Czeskim Cieszynie. W 2000 został powołany na członka Komisji ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich PAN.

Był inicjatorem i współzałożycielem Ekumenicznego Stowarzyszenia Chrześcijan w Republice Czeskiej (wcześniej: Stowarzyszenia Inteligencji Chrześcijańskiej w Republice Czeskiej), organizacji o charakterze ponadnarodowym i międzykonfesyjnym, stanowiącej platformę kontaktów pomiędzy przedstawicielami różnych grup społecznych, narodowych, kulturowych, naukowych i religijnych. Jako prezes Stowarzyszenia owocnie współpracował w szerzeniu idei ekumenicznych w Czechach i w Polsce, organizując nabożeństwa ekumeniczne, liczne otwarte seminaria dyskusyjne. Aktywnie uczestniczył w konferencjach naukowych o charakterze ekumenicznym.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumeniczne Duszpasterstwo Wojskowe w Republice Czeskiej, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 227–234.

Wspólnota ekumeniczna w Republice Czeskiej, [w:] *Pojednanie drogą Kościoła. Dzie-*

sięciolecie encykliki „*Ut unum sint*”, red. J. Budniak, Katowice 2006, s. 151–160.

BALTER Lucjan Napoleon (1936–2010)

Kapłan rzymskokatolicki Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, profesor teologii dogmatycznej, sekretarz Komisji KEP ds. Ekumenizmu, członek Komisji Mieszanej KEP i PRE, współprzewodniczący Zespołu KEP ds. Dialogu z Kościołem Adwentyistów Dnia Siódmego.

Urodził się 7 stycznia 1936 w Wilnie. Po zakończeniu wojny wraz z mamą zamieszkał w Radomiu. W 1952 wstąpił do Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego (pallotyńni). Studiował w WSD Księży Pallotynów w Ołtarzewie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1959. W 1960 rozpoczął studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej na WT KUL, gdzie w 1963 uzyskał tytuł magistra licencjata (*Kapłaństwo Maryi w świetle nauczania teologów współczesnych 1950–1961*, prom. Andrzej Krupa OFM), a w 1969 stopień doktora (*Nieomyślność encyklik papieskich w świetle wypowiedzi teologów współczesnych 1870–1965*, prom. Andrzej Krupa OFM). Od 1963 prowadził wykłady zleczone w Ośrodku Studiów Pallotyńskich w Otwocku i Ołtarzewie. Od 1966 prowadził zajęcia w WSD w Ołtarzewie z teologii dogmatycznej, fundamentalnej, liturgiki i homiletyki; od 1972 pracownik dydaktyczno-naukowy na WT ATK (obecnie UKSW)

w Warszawie. Habilitował się w 1979 na podstawie dorobku naukowego i rozprawy *Kapłaństwo Ludu Bożego. Studium teologiczno-dogmatyczne*. W 1991 uzyskał tytuł naukowy profesora, 1996 – profesora zwyczajnego. W latach 1968–1983 członek (przez trzy kadencje) Komisji KEP ds. Liturgii. Wieloletni redaktor naczelny polskiej wersji Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „*Concilium*”. Autor i redaktor wielu książek i ponad 200 artykułów naukowych (dorobek naukowy zob. *Spotkanie Miłości z Miłosierdziem. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Lucjanowi Balterowi SAC z okazji 70. rocznicy urodzin i czterdziestolecia pracy naukowej*, red. P. Góralczyk, F. Mickiewicz, T. Skibiński, Ząbki 2006). Zmarł 16 lutego 2010 w Ołtarzewie.

W latach 1978–1996 był sekretarzem Komisji KEP ds. Ekumenizmu (do przekształcenia jej w Radę ds. Ekumenizmu); 1978–1995 był członkiem Komisji Mieszanej KEP i PRE. Od 1997 był współprzewodniczącym Zespołu KEP ds. Dialogu z Kościołem Adwentyistów Dnia Siódmego. Tłumacz polskiego przekładu nowego dyrektorium ekumenicznego (1993) Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan.

PUBLIKACJE (wybrane)

Nieomyślność encyklik papieskich. Studium teologiczno-historyczne, Warszawa 1975.
Kapłaństwo Ludu Bożego. Studium teologiczno-dogmatyczne, Warszawa 1982.

Ekumenizm w Polsce po Soborze Watykańskim II, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 107–128.

Udział Ks. Prof. Wacława Hryniewicza w Międzynarodowej Komisji Mieszanej do Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Prawosławnym, [w:] *IOCh*, s. 115–124.

BARDECKI Andrzej (1916–2001)

Kapłan rzymskokatolicki diecezji lwowskiej, następnie archidiecezji krakowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, referent ds. ekumenizmu archidiecezji krakowskiej, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 21 maja 1916 w Ropience k. Ustrzyk Dolnych. Po zdaniu matury w lwowskim gimnazjum i studiach na WT Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, w 1939 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk metropolity lwowskiego Bolesława Twardowskiego. Przez trzy lata był wikariuszem w parafii w Brodach (ok. 100 km od Lwowa), gdzie obok pracy duszpasterskiej zajmował się w konspiracji kolportażem prasy podziemnej i pomagał ukrywającym się Żydom. W czerwcu 1943, ostrzeżony o zamiarach aresztowania go przez Gestapo, przedostał się do Krakowa, gdzie zamieszkał w klasztorze Karmelitów na Piasku. Kilka miesięcy później udał się do Niemiec, gdzie z inicjatywy abp. Adama Sapiehy powstawało właśnie konspiracyjne

duszpasterstwo dla Polaków wywiezionych na roboty do Rzeszy. W listopadzie 1943 pod przybranym nazwiskiem (jako Stanisław Owczarski) podjął pracę w fabryce amunicji w Dortmundzie. Wiosną 1944 został aresztowany przez Gestapo i trafił do obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie, a następnie w Ohrdruf. Po zakończeniu wojny pracował jako kapelan wśród ludności polskiej w Anstadt, w Turynii, a następnie w Coburgu, w Bawarii, w amerykańskim obozie dla Polaków. W 1946 wrócił do Polski i udał się na Ziemię Zachodnie, gdzie uczestniczył w organizowaniu struktur kościelnych. Został administratorem parafii Tuczno Kraińskie, niedaleko Wałcza, a następnie dyrektorem internatu Caritas we Wschowej i prefektem miejscowego gimnazjum. W 1949 z polecenia lwowskiego abp. Eugeniusza Baziaka zamieszkał w Krakowie, gdzie podjął studia doktoranckie na WT UJ, uwieńczone uzyskaniem w 1951 stopnia doktora teologii (*Psychologia powołania kapłańskiego*). W tym samym roku został redaktorem działu religijnego, a następnie asystentem kościelnym „Tygodnika Powszechnego”. W latach 1953–1956, w związku z przejęciem redakcji tygodnika przez księży lojalnych wobec władzy, pełnił obowiązki wikariusza w kościele pw. św. Katarzyny w Krakowie i wykładał w seminarium duchownym katolicką etykę społeczną. Był przyjacielem, doradcą i zaufanym współpracownikiem kard.

Wojtyły. Swoje obowiązki w „Tygodniku” pełnił do 1991, do czasu przejścia na emeryturę. Zmarł 28 września 2001. Został pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Na początku lat sześćdziesiątych został mianowany pierwszym delegatem (referentem) ds. ekumenizmu w archidiecezji krakowskiej. Funkcję przewodniczącego Referatu ds. Ekumenizmu Krakowskiej Kurii Metropolitalnej pełnił do 1990. Jako referent ds. ekumenicznych archidiecezji krakowskiej nawiązał przyjazne kontakty i współpracę z przedstawicielami innych wyznań chrześcijańskich, zwłaszcza z Krakowskim Oddziałem PRE. Współorganizował Tygodnie Modlitw o Jedność Chrześcijan – pierwszy w Krakowie w 1963. W latach 1980–1985 był członkiem Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Kościół epoki dialogu, Kraków 1964.

Koniec kontrreformacji, TPOW, 20 grudnia 1964 (nr 51), s. 2.

Kolegialność w kościele współczesnym, TPOW, 17 stycznia 1965 (nr 3), s. 1.

Przełom. Kościół epoki dialogu II, Kraków 1971.

BARTOS Józef (1968–)

Duchowny i superintendent Okręgu Południowego Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, licencjat teologii ekumenicznej, przewodniczący Krakowskiego Oddziału PRE, członek

Komisji ds. Kontaktów pomiędzy Kościołami Ewangelicko-Augsburskim, Reformowanym i Metodystycznym w Polsce, członek Komisji Dialogu PRE.

Urodził się 31 marca w 1968 w Zelowie (woj. łódzkie). W latach 1989–1994 studiował na WT CHAT. W 1995 uzyskał tytuł magistra teologii ewangelickiej (*Zasady wiary i ustrój wewnętrzny Świadców Jehowy. Konfrontacja z zasadami metodyzmu*, prom. Karol Karski). W latach 1994–1996 był słuchaczem Podyplomowego Studium Religioznawstwa UW. W 1994 przyjął ordynację (święcenia) na diakona, a w 1996 na prezbitera z rąk bp. Heinricha Bolletera, zwierzchnika Konferencji Centralnej Europy Środkowej i Południowej Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego. W latach 1992–1995 był wikariuszem w parafiach ewangelicko-metodystycznych w Łodzi i Pabianicach, od 2003 pastorem (proboszczem) w Pabianicach, od 2003 w Krakowie, a od 2004 także w Tarnowie. W latach 1994–2001 należał do Komitetu Młodzieży Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego. W latach 1995–2001 pełnił funkcję redaktora działu młodzieżowego „Neanikos” w metodystycznym periodyku „Pielgrzym Polski”. Od 2000 wykładał w WST im. Jana Łaskiego w Warszawie oraz kierował Korespondencyjnym Kursem Biblijnym. W latach 2000–2006 przewodniczył Komitetowi ds. Społecznych. Od 2001 jest sekretarzem Rady Kościoła. W 2001, 2005 i 2009

był delegatem na Konferencję Centralną Europy Środkowej i Południowej. W 2011 rozpoczął 4-letnie studia doktoranckie w Instytucie Ekumenicznym KUL, gdzie w 2013 uzyskał tytuł licencjata teologii ekumenicznej. W latach 2007–2013 pełnił funkcję sekretarza Konferencji Dorocznej (synodu) Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego. Od 2009 należy do Komitetu ds. Prawa Wewnętrznych. W 2013 został mianowany superintendentem Okręgu Południowego Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego.

Od początku swojej służby duszpasterskiej jest zaangażowany w dialog ekumeniczny. W latach 1992–2003 brał udział i organizował nabożeństwa ekumeniczne oraz sesje naukowe w Łódzkim Oddziale PRE. Od 2003 aktywnie uczestniczy w życiu Krakowskiego Oddziału PRE. Był wielokrotnie prelegentem na ekumenicznych sesjach naukowych na PAT (UPJPII). Od 2012 należy do trójstronnej Komisji ds. Kontaktów pomiędzy Kościołami Ewangelicko-Augsburskim, Reformowanym i Methodystycznym w Polsce oraz do Komisji Dialogu PRE. Od grudnia 2013 jest przewodniczącym Krakowskiego Oddziału PRE. Jest autorem wielu artykułów naukowych, popularnonaukowych, dotyczących również tematyki ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Czworobok Wesleya jako przykład metodystycznej hermeneutyki biblijnej, [w:] *Księ-*

gi święte a słowo Boże, red. Ł. Kamykowski, Z. J. Kijas, Kraków 2005, s. 89–96.

Ewangelizacja wesleyańska, [w:] *Sekularyzacja a ewangelizacja*, red. Ł. Kamykowski, Kraków 2006, s. 89–97.

Kościół Ewangelicko-Methodystyczny, [w:] *Kościół chrześcijański zrzeszone w Polskiej Radzie Ekumenicznej: informator krakowski*, red. M. Poniewierska, Kraków 2006, s. 19–23.

BASZKOWSKA Danuta Bożenna (1940–)

Ekumenistka rzymskokatolicka, nauczycielka, pedagog, założycielka i prezes Stowarzyszenia Pokoju i Pojednania „Effatha” w Warszawie.

Urodziła się 18 sierpnia 1940 w Kałuszynie k. Warszawy. Ukończyła pedagogikę z psychologią na WSP w Gdańsku (1962), Wydział Filologii Polskiej i Słowiańskiej UW (1966) oraz Podyplomowe Studium Kultury UW (1968). Była pracownikiem naukowym UW, Centralnego Ośrodka Metodycznego, pracownikiem dydaktycznym warszawskich szkół średnich i pomaturalnych (1966–1988), współorganizatorką i redaktorem literackim katolickiego Radia Miedzeszyn oraz Józef (1988–1996), propagatorką kultu Miłosierdzia Bożego i posłannictwa św. Faustyny Kowalskiej, współtwórcą i wiceprezesem Towarzystwa „Tylko z Darów Miłosierdzia” dla bezdomnych, uchodźców i ofiar przemocy (1989–2002), współorganizatorką Zjazdów Gnieźnieńskich oraz przewodniczącą ich

komisji ekumenicznych (2003–2012), wiceprzewodniczącą Rady Forum św. Wojciecha, członkiem warszawskiego KIK, Polskiego Komitetu Światowego Dnia Modlitw Chrześcijańskich o Pokój, Rady Duszpasterskiej Archidiecezji Warszawskiej.

W 2000 założyła Stowarzyszenie Pokoju i Pojednania „Effatha” (wywodzące się z założonej przez nią wcześniej Modlitewnej Grupy Pojednania „Polski Asyż 1987”) i została jego prezesem. W ramach działalności stowarzyszenia organizuje comiesięczne tematyczne Modlitewne Spotkania Ekumeniczne, które gromadzą duchownych i świeckich z 11 Kościołów chrześcijańskich. Jako członek Komitetów Organizacyjnych Zjazdów Gnieźnieńskich zainicjowała powstanie komisji ekumenicznych, złożonych z przedstawicieli Kościołów chrześcijańskich, powołanie kapelanów zjazdów spośród trzech głównych tradycji chrześcijańskich, jak również wprowadzenie do programów zjazdowych takich ekumenicznych elementów, jak Ekumeniczna Droga Krzyżowa czy Święto Biblii. W swojej działalności troszczy się o recepcję myśli teologicznej i owoców prac komisji dialogowych, jak również duchowego dorobku chrześcijan różnych denominacji w praktyce codziennego życia. Ożywia i pobudza wysiłki ekumeniczne, zarówno świeckich, jak i duchownych, w wytrwaniu na drodze do jedności. Za swoją działalność edukacyjną, społeczną i ekumeniczną

otrzymała szereg nagród i wyróżnień, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Dyplom uznania za długoletnie i wytrwałe zaangażowanie ekumeniczne przyznany przez Komisję Dialogu PRE i KEP (wspólnie z mężem) oraz Nagrodę im. Brata Alberta za wybitne osiągnięcia w dziedzinie zbliżenia ekumenicznego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumenizm Zjazdów Gnieźnieńskich, [w:] *Quo vadis Europa? Zjazdy Gnieźnieńskie 2003–2007*, red. A. Sujka, Gniezno 2007, s. 72–82.

BATRUCH Stefan (1963–)

Kapłan archidiecezji przemysko-warszawskiej Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego w Polsce, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii duchowości, prezes Fundacji Kultury Duchowej Pogranicza, działacz ekumeniczny.

Urodził się 15 czerwca 1963 w Miastku na Pomorzu. Uczęszczał do szkoły podstawowej w Białym Borze, do szkoły średniej zaś w Kołobrzegu. Po maturze w 1982 wstąpił do zakonu bazylianów i podjął studia filozoficzno-teologiczne w WMSD w Warszawie, a następnie w Lubelskim Seminarium Duchownym. Ukończył je 1989 obroną pracy magisterskiej (*Perykopa mędrców ze Wschodu [Mt 2, 1–12] w tekstach oficjum liturgicznego Kościoła bizantyjskiego na okres Bożego Narodzenia*,

prom. ks. Józef Kudasiewicz). W latach 1990–1992 odbył studia licencjackie na KUL z teologii duchowości, zaś w latach 1991–1993 podyplomowe studia z poradnictwa psychologicznego i psychoterapii. Świecenia kapłańskie przyjął w 1991 z rąk abp. Jana Martyniaka. Doktoryzował się w 2001 na WT KUL w zakresie teologii duchowości (*Model życia chrześcijańskiego w świetle pism ascetycznych św. Bazylego Wielkiego*, prom. Jerzy Misiurek).

Prowadzi szeroką działalność pastoralną, dydaktyczną, naukową i ekumeniczną. Od 1993 jest proboszczem parafii greckokatolickiej w Lublinie. Od 2002 współpracownikiem Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego we Lwowie i Uniwersytetu św. Pawła w Ottawie, a od 2005 KUL i Redakcji EK. Współorganizował budowę Ekumenicznego Domu Pomocy Społecznej w Prałkowcach pod Przemyślem, pierwszego tego typu greckokatolickiego ośrodka charytatywnego w Polsce jako miejsca pojednania na pograniczu kultur, tradycji i narodów. Powołał Fundację Kultury Duchowej Pogranicza, która zajmuje się dialogiem religijno-kulturowym, organizacją międzynarodowych konferencji naukowych i ratowaniem cennych zabytków na styku tradycji wschodniej i zachodniej. Obecnie jest prezesem tejże Fundacji. Uczestniczy w pracach sekretariatu Kapituły Nagrody Pojednania Polsko-Ukraińskiego oraz Komitetu im. bł. Emiliana Kowcza, które nagradza-

ją orędowników dialogu, pojednania i pokoju. Zainicjował spotkania przy granicy polsko-ukraińskiej pod nazwą „Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa”. Jest członkiem Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Oddziału PAN w Lublinie. Utrzymuje ścisłe kontakty i współpracuje z różnymi ruchami i wspólnotami kościelnymi. Prowadzi rekolekcje w Polsce, Niemczech, Austrii, Hiszpanii, Italii, Kanadzie, Ameryce i na Ukrainie. Zainicjował program ewangelizacyjny dla uczniów szkół średnich oraz młodych małżeństw, które przerodziły się w ekumeniczne spotkania międzynarodowe. Od kilku lat komentuje dla Polskiej Telewizji pontyfikalne liturgie greckokatolickie z dorocznych uroczystości w Polsce.

PUBLIKACJE (wybrane)

Inicjatywy dialogu poprzez budowanie tożsamości wyznaniowej na pograniczu polsko-ukraińskim, [w:] *Tożsamość wyznaniowa i dialog jako czynnik opiotwórczy w ramach kultury narodowej*, red. K. Klauza, Lublin 2008, s. 75–86.

Emilian Kowcz, greckokatolicki Kolbe, „Więź” 2004 nr 5 (547), s. 98–105.

Jana Pawła II profetyczna wizja „dwóch płuc” Kościoła widziana z perspektywy greckokatolickiej, [w:] *Moralny Fundament Europy, czyli o cywilizację życia*, red. T. Styczeń, C. Ritter, S. Majdański, Lublin 2002, s. 188–194.

Uczast Cerkow u polskoukrajinskomu pry-myrenni, „Peremyński Archyeparchijalni Widomosti”, 8 (2009) nr 7, s. 274–286.

BAZANEK Rafał (1978–)

Ekumenista rzymskokatolicki, dyrygent chóru cerkiewnego, działacz ekumeniczny.

Urodził się 4 stycznia 1978 w Kielcach. Ukończył WSP w Kielcach i uw. Jest dyrygentem i członkiem Męskiego Wokalnego Zespołu Muzyki Cerkiewnej OIKOUMENE, a także jedynym w Polsce świeckim rzymskokatolickim pełniącym obowiązki dyrygenta prawosławnego chóru w parafii prawosławnej pw. św. Mikołaja Cudotwórcy w Kielcach, powołany na to stanowisko przez prawosławnego abp. Szymona. Jest współorganizatorem, animatorem muzycznym i uczestnikiem kieleckich spotkań ekumenicznych oraz autorem opracowań muzycznych do wielu tego rodzaju nabożeństw i spotkań modlitewnych. Był ponadto uczestnikiem spotkań ekumenicznych o charakterze krajowym i międzynarodowym, m.in. w Kodniu nad Bugiem (Kodeńskie Dni Ekumeniczne), Europejskich Spotkań Młodych w Taizé, spotkań ekumenicznych w Białymstoku (Ekumeniczne Dni Rekolekcyjno-Poznawcze), na Świętym Krzyżu i innych.

BAZYLI, DOROSZKIEWICZ**Włodzimierz (1914–1998)**

Metropolita (zwierzchnik) Kościoła Prawosławnego w Polsce, magister teologii, wiceprezes PRE.

Urodził się 15 marca 1914 w Cisach k. Narwi. Wstępną edukację pobierał

w Narwi. W 1927 rozpoczął naukę w PSD w Wilnie, które ukończył 1936, otrzymując świadectwo dojrzałości. Zamierzał kształcić się w Studium Teologii Prawosławnej uw. Nie został przyjęty ze względu na narodowość (zadeklarował białoruską). W 1936 biskup grodzieński Antoni (Marcenko) skierował go jako psalmistę do pracy w parafii prawosławnej w Świsłoczy. W 1937 poślubił M. Koczanowską (mieli trójkę dzieci: Iraidę, Mirosławę i Jerzego). W tym samym roku przyjął święcenia diakonatu z rąk bp. Sawy (Sowietowa) i rozpoczął studia w Studium Teologicznym uw. W 1938 przyjął święcenia kapłańskie i podjął pracę duszpasterską w różnych parafiach na Białostocczyźnie i Grodzieńszczyźnie. W latach 1957–1960 w PSD w Warszawie nauczał języka białoruskiego. W 1960 kontynuował (w indywidualnym toku) studia akademickie – początkowo na CHAT, a później w Moskiewskiej Akademii Teologicznej w Siergijewom Posadie (wcześniej Zagorsk), gdzie w 1960 uzyskał tytuł magistra teologii (*Rzymskokatolicka mariologia*). W 1959 złożył wieczyste śluby zakonne, przyjmując imię Bazyli. Na początku 1960 został podniesiony do godności archimandryty, a następnie powołany na biskupa bielskiego, wikariusza diecezji warszawsko-bielskiej. W latach 1961–1970 był biskupem diecezji wrocławsko-szczecińskiej. Jako ordynariusz tejże diecezji troszczył się między innymi o organizację nowych

parafii tworzonych na potrzeby przesiedlonych w Akcji Wisła. Po śmierci metropolity Stefana, decyzją Soboru Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z 24 stycznia 1970, objął urząd zwierzchnika Kościoła, który sprawował do śmierci. Zmarł 11 lutego 1998.

Jako zwierzchnik Kościoła metropolita Bazyli był nieprzerwanie wiceprezesem PRE. We współpracy z radą przyjmował odwiedzających Polskę przedstawiciele innych wyznań oraz środowisk ekumenicznych. W wielu działaniach i gestach dawał też wyraz ekumenicznemu zaangażowaniu. W roku swojej chirotonii (1960) był przedstawicielem Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego na II Zgromadzeniu Ogólnym ККЕ w Nyborgu w Danii oraz delegatem Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego na III CHKP w Pradze, a na V (1978) i VI (1985) spotkaniu CHKP powołano go do zespołu Komitetu Kontynuacji Pracy. Prowadził ożywioną korespondencję z kard. S. Wyszyńskim, m.in. w sprawie polubownego rozwiązania konfliktu dotyczącego prawa własności do obiektów sakralnych w Polanach, Komańczy i Rokosowie. W 1981 uczestniczył w ingresie prymasa Józefa Glempa do archikatedry warszawskiej, w styczniu 1982 podejmował prymasa w katedrze prawosławnej. Trzykrotnie spotykał się z w Warszawie z papieżem Janem Pawłem II (1979, 1983 i 1987).

BEDNARCZYK Krzysztof (1925–1992)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, magister inżynier mechanik, członek Komisji Wychowania Chrześcijańskiego PRE, członek Podkomisji ds. Dialogu z Kościołem Rzymskokatolickim, działacz kościelny i ekumeniczny.

Urodził się 25 lipca 1925 w Rawie Ruskiej (powiat lwowski). W czasie II wojny światowej pobierał naukę w Zawodowej Szkole Technicznej we Lwowie, prowadzonej przez profesorów Politechniki Lwowskiej. Uczestniczył też w działalności tamtejszego zboru baptystycznego. W 1944 przeniósł się wraz z rodziną najpierw do Żyrardowa, a po wojnie do Wrocławia. W 1950 ukończył Politechnikę Wrocławską, uzyskując tytuł magistra inżyniera mechanika. W 1954 poślubił Ludmiłę z domu Kircun. Przez pewien czas pełnił funkcję duszpasterza pomocniczego w zborze baptystycznym we Wrocławiu. W 1964 został kaznodzieją (pastorem) zboru baptystycznego w Krakowie, którego duszpasterzem pozostał do końca życia. W grudniu 1974 został ordynowany na urząd prezbitera tegoż zboru. Przez wiele lat był również prezbyterem okręgowym i duszpasterzem Okręgu Południowego Kościoła Chrześcijan Baptystów w Polsce. Był ponadto wieloletnim członkiem kolegium redakcyjnego miesięcznika wydawanego przez Kościół Chrześcijan Baptystów

„Słowo Prawdy”, a w latach 1985–1987 jego redaktorem naczelnym. Był autorem książek, artykułów, rozważań biblijnych, felietonów i sprawozdań. Tłumaczył z języka angielskiego, niemieckiego i rosyjskiego liczne artykuły oraz książki chrześcijańskie. Prowadził wykłady z apologetyki biblijnej na kursach teologicznych dla duszpasterzy i w BST w Warszawie. W latach 1968–1975 pełnił funkcję członka Naczelnej Rady Kościoła, a 1975–1980 był jej wiceprezesem. Reprezentował polskich baptystów na licznych konferencjach międzynarodowych i kongresach Europejskiej Federacji Baptistycznej oraz Światowego Aliansu Baptistycznego, m.in. w Hamburgu (1984) i Sztokholmie (1975).

Należał do aktywnych uczestników i działaczy Krakowskiego Oddziału PRE. Podkreślał wagę otwartych kontaktów z młodzieżą i duchowieństwem Kościoła Rzymskokatolickiego, a także ze środowiskiem katolickiego Ruchu Światło-Życie. Był jednym z inicjatorów wydrukowania za granicą i podarowania Kościołowi Rzymskokatolickiemu w Polsce miliona egzemplarzy Biblii Tysiąclecia oraz aktywnym uczestnikiem spotkań biblijnych w krakowskim KIK. W latach siedemdziesiątych XX wieku stał się również aktywnym działaczem ekumenii centralnej jako członek Komisji Ewangelizacji oraz Komisji Wychowania Chrześcijańskiego PRE, a także jako członek Podkomisji ds. Dialogu

z Kościołem Rzymskokatolickim. Był także koordynatorem ewangelizacji ekumenicznej znanego ewangelisty amerykańskiego dr. Billy’ego Grahama w Krakowie (12 października 1978). Zmarł w 1992 i pochowany został na Cmentarzu Batowickim w Krakowie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Na 40-lecie zboru krakowskiego, SP 34 (1972) nr 6, s. 17–21.

Chrześcijaństwo ewangeliczne a katolicy, Warszawa 1974.

Baptyści, [w:] KCHJ, s. 188–196.

Historia zborów baptystów w Polsce do 1939 roku, Warszawa 1997 [wydanie pośmiertne].

BEDNORZ Herbert (1908–1989)

Biskup diecezji katowickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor prawa kanonicznego, doktor nauk społecznych, promotor ekumenizmu.

Urodził się 22 września 1908 w Gliwicach. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, w latach 1927–1932 studiował teologię na WT UJ oraz w WSSD w Krakowie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1932 z rąk bp. Stanisława Adamskiego, po czym pracował duszpastersko jako wikariusz w parafii pw. św. Barbary w Chorzowie. Następnie odbył studia w Louvain i w Paryżu, gdzie uzyskał doktoraty z nauk społecznych (*La doctrine sociale et économique du protestantisme orthodoxe*) oraz prawa kanonicznego (*La Con-*

cordat de Pologne de 1925. Nomination aux Sièges Épiscopaux et aux Paroisses Commentaire avec comparaison aux autres Concordats d'après-guerre). W 1937 został wikariuszem, a następnie administratorem parafii w Brzeżnach Śląskich. Tam też spędził okres okupacji. Po zakończeniu wojny pracował w kurii w Katowicach i wykładał teologię pastoralną na WT UJ. W maju 1950 został mianowany biskupem koadiutorem z prawem następstwa po ciężko chorym bp. Stanisławie Adamskim. W listopadzie tego samego roku został aresztowany przez UB. Po czterech tygodniach został uwolniony i wydalony na okres pięciu lat z diecezji. Po krótkim pobycie w Krakowie, mieszkał w Poznaniu. Do Katowic powrócił w listopadzie 1956. Uczestniczył we wszystkich sesjach II Soboru Watykańskiego. Pełnił tam funkcję konsultora Komisji ds. Laikatu i Środków Masowego Przekazu. Po soborze został członkiem Posoborowej Komisji ds. Apostolstwa Świeckich. W 1967 – po śmierci bp. Stanisława Adamskiego – faktycznie podjął posługę biskupa ordynariusza diecezji. W 1972 zwołał I Synod Diecezjalny (1972–1975). Podczas swojej posługi kładł szczególny nacisk na duszpasterstwo robotników. Zmarł 12 kwietnia 1989 w Katowicach.

Był szczególnie wrażliwych na sprawy ekumenizmu. Jako pierwszy biskup w Polsce 10 grudnia 1968 powołał do życia Diecezjalną Komisję Eku-

meniczną, a w czasie synodu diecezji katowickiej Komisję ds. Ekumenizmu. Owocem tej ostatniej była XVII uchwała dotycząca *Ekumenizmu w Kościele Katowickim*. Jest autorem 15 listów mówiących o sprawach ekumenicznych. W swojej diecezji podejmował różne próby nawiązania kontaktów i współpracy z duchowieństwem innych Kościołów. Polecił przygotowanie nauk dla narzeczonych o różnej przynależności wyznaniowej. W 1978 przewodniczył nabożeństwu ekumenicznemu w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach, podczas którego kazanie wygłosił baptysta, Billy Graham, wybitny kaznodzieja amerykański. Utrzymywał bliskie kontakty z prezorem Wspólnoty w Taizé br. Roge-rem Schulzem, który gościł w Polsce na jego zaproszenie.

BENDZA Marian (1951–)

Kapłan diecezji warszawsko-bielskiej Kościoła Prawosławnego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii historycznej Kościoła Prawosławnego, członek Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu między Kościołem Prawosławnym a Kościołami Starokatolickimi Unii Utrechckiej.

Urodził się 23 stycznia 1951 w Mokrem (powiat sanocki, obecnie województwo podkarpackie). Podstawy wiedzy teologicznej zdobywał w PSD w Warszawie, łącząc studia seminaryjne z nauką w LO. W 1969 podjął studia teologiczne na CHAT, gdzie

w 1974 uzyskał magisterium (*Architektura łemkowskich cerkwi drewnianych w XVII i XVIII wieku na przykładzie wybranych obiektów*, prom. ks. Jerzy Klinger). W 1980 uzyskał doktorat (*Prawosławna diecezja przemyska w latach 1596–1681. Studium prawno-kanoniczne*, prom. ks. Woldemar Gastpary). Od tego czasu jego działalność naukowo-dydaktyczna jest ściśle związana z CHAT, a później także z Katedrą Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku. Habilitował się 1987 (*Tendencje unijne wobec Cerkwi prawosławnej w latach 1674–1686*). W 1991 został mianowany profesorem nadzwyczajnym CHAT w kierowanej przez siebie Katedrze Historii Kościoła Powszechnego i Autokefalicznych Kościołów Prawosławnych. Podczas uroczystej inauguracji działalności Prawosławnego Ordynariatu Wojskowego 12 czerwca 1994 przyjął święcenia kapłańskie w katedrze św. Mikołaja w Białymstoku. Podjął posługę kapłana i sekretarza; w latach 1995–2010 pełnił funkcję kanclerza ordynariatu (obecnie jest pułkownikiem w stanie spoczynku). Był prorektorem CHAT przez dwie kadencje, członkiem Prezydium Komitetu Nauk Teologicznych Wydziału Nauk Społecznych PAN.

Swoje ekumeniczne zainteresowania rozwijał w latach 1984–1985 jako stypendysta Kolegium Studyjnego (Erlangen i Norymberga), następnie w czasie pobytu we Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg

i w Bernie. Kontakty z reprezentantami innych Kościołów prawosławnych pogłębiał na międzynarodowych spotkaniach ekumenicznych, zwłaszcza w Chambésy i Bossey. Podczas stypendium w Bernie (1987–1988) w centrum jego zainteresowań znajdował się zwłaszcza dialog Kościoła Prawosławnego z Kościołami Starokatolickimi Unii Utrechckiej. Od 1976 uczestniczy w pracach Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu między Kościołem Prawosławnym a Kościołami Starokatolickimi Unii Utrechckiej. W latach 1980–1992 był członkiem Komisji Pomocy Międzykościelnej PRE. Jako członek Komisji uczestniczył między innymi w Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Canberze (1991). W swoich badaniach zwraca uwagę na historyczny wymiar otwartości prawosławia na inne wyznania, ukazując tę otwartość jako *initium* obecnej sytuacji interkonfesyjnej. Duży nacisk kładzie zwłaszcza na fenomen unijności, zarówno na terenie dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, jak i poza jej granicami. Podczas długoletniej działalności w Wojsku Polskim był cenionym organizatorem modlitw ekumenicznych, podkreślając, iż jakość patriotyzmu powiązana jest z jakością wyznawanej wiary i stopniem wyznaniowej świadomości. Utrzymuje żywe kontakty z uczelniami teologicznymi, zwłaszcza w Bukareszcie, Sofii, Belgradzie i Winnipeg. Jest cenionym uczestni-

kiem międzynarodowych sympozjów naukowych o tematyce historycznej i ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Prawosławno-protestanckie tendencje unijne w XVI wieku ze szczególnym uwzględnieniem terenu ziem Rzeczypospolitej, RTCHAT 25 (1983) z. 2, s. 179–194.

Dialog prawosławno-rzymskokatolicki. Trzecia Plenarna Sesja Komisji Mieszanej, WPKP 26 (1984) nr 2, s. 90–92 (współautor S. Żeleźniakowicz).

Orthodox-protestantische Unionstendenzen im 16. Jahrhundert in Polen, „Ostkirchliche Studien“ 35 (1986) nr 1, s. 3–16.

Inkorporacja metropolii kijowskiej do patriarchatu moskiewskiego, RTCHAT 28 (1986) z. 2, s. 47–102.

Uwagi na marginesie unii brzeskiej, RTCHAT 33 (1991) z. 2, s. 25–32.

Zasady soborowości i jej znaczenie w Cerkwi prawosławnej, RTCHAT 34 (1992) z. 2, s. 29–42.

Starożytne patriarchaty prawosławne, Białyсток 2005 (współautor A. Szymaniuk).

BENEDYKTOWICZ Witold (1921–1977)

Duchowny i superintendent naczelny (zwierzchnik) Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, profesor teologii systematycznej, prezes PRE, członek Międzywyznaniowego Zespołu Tłumaczy Biblii Ekumenicznej.

Urodził się 25 czerwca 1921 w Krakowie. Dzieciństwo i młodość spędził w podwawelskim grodzie, gdzie

w czasie okupacji uczęszczał na tajne komplety gimnazjalne. Studia teologiczne rozpoczął w czasie okupacji w Wyższej Szkole Biblijnej Kościoła metodystycznego w Warszawie (1941–1943). W okresie powojennym odbył studia na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW, gdzie w 1950 uzyskał tytuł magistra teologii ewangelickiej (*Człowiek jako jednostka i naród w zwiastowaniu proroków*, prom. ks. Jan Szeruda), a w 1954 stopień doktora teologii ewangelickiej (*Idea przełomu w metodyzmie*). W lutym 1946 przyjął z rąk amerykańskiego biskupa metodystycznego, Paula Neffa Garbera, ordynację na diakona, a w czerwcu 1947 na prezbitera. W 1947 studiował dodatkowo zagadnienia ekumeniczne w Ekumenicznym Instytucie w Bossey (Szwajcaria), a w latach 1959–1962 filozofię na UW. Habilitował się w 1965 na CHAT (*Próba irenologii chrześcijańskiej. Doświadczenia praskie*). Pełnił funkcję docenta, a później kierownika Katedry Teologii Systematycznej CHAT, na której wykładał dogmatykę i etykę. W 1972 został profesorem nadzwyczajnym, a w 1980 zwyczajnym. Pełnił wiele ważnych funkcji, m.in. sekretarza Konferencji Dorocznej (synodu) Kościoła metodystycznego (1945–1950), członka Rady Kościoła, zastępcy zwierzchnika Kościoła (1958–1969), zwierzchnika Kościoła (1969–1983). W latach 1985–1988 był członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. W 1958 z jego inicjatywy

doszło do wznowienia po kilkuletniej przerwie miesięcznika metodystycznego „Pielgrzym Polski”, założonego w 1926; był jego redaktorem naczelnym do marca 1972. W badaniach naukowych koncentrował się głównie wokół teologii systematycznej, teologii pokoju, teologii społecznej, współczesnych prądów teologicznych oraz zagadnień międzynarodowych. Oprócz prac badawczych i dydaktycznych z pasją zajmował się tłumaczeniem Pisma Świętego na współczesny język polski i przewodniczył komisji tłumaczy. Jest autorem ponad 550 prac o zróżnicowanym charakterze (kazań, sprawozdania, teksty redakcyjne i artykuły poświęcone teologii systematycznej).

W latach 1975–1983 (przez dwie kadencje) był prezesem PRE. W 1960 był uczestnikiem konferencji, przygotowującej powołanie do życia ChKP, a potem wieloletnim członkiem Komitetu Roboczego tej organizacji. Aktywnie uczestniczył w pracach KKE i ŚRK. Należał do komitetu roboczego przygotowującego Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Bazylei w 1989. Szczególny wkład wniósł w działania na rzecz pojednania polsko-niemieckiego. Jego bliskie kontakty z Ewangelickimi Kościołami Niemiec miały na celu zbliżenie obu narodów i w istotny sposób przyczyniły się do ogłoszenia przez te Kościoły memorandum w sprawie uznania granicy polsko-niemieckiej i pojednania

z narodem polskim. W latach 1992–1997 pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Krajowego Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Aktywnie pracował także nad ekumenicznym przekładem Pisma Świętego. Pod jego kierownictwem ukazał się ekumeniczny przekład Nowego Testamentu zwany „dynamicznym”. Brał również udział w pracach przekładowych przy tłumaczeniu ekumenicznego przekładu Nowego Testamentu, wydanego przez Towarzystwo Biblijne w Polsce w 2001.

PUBLIKACJE (wybrane)

Próba irenologii chrześcijańskiej. Doświadczenia praskie, Warszawa 1965.

Sytuacja w teologii ewangelickiej w XX wieku, RTCHAT 10 (1968) z. 1, s. 33–63.

Soli Deo Gloria (O teologii Karola Bartha), „Znak” 21 (1969) nr 2, s. 196–208.

Bracia z Epworth, Warszawa 1971.

Teologia zbawienia dziś, „Znak” 25 (1973) nr 7, s. 819–824.

Co powinniśmy czynić. Zarys ewangelickiej etyki teologicznej, Warszawa 1975, 1993².

Crux spes unica. Misterium crucis w protestantyzmie, AK 109 (1987) z. 1, s. 48–55.

Ekumenia, pokój, pojednanie, Warszawa 1988.

Ekumeniczna służba człowiekowi, [w:] KCHJ, s. 662–668.

Protestanckie rozumienie ekumenizmu, [w:] KCHJ, s. 473–476.

Spotkanie w drodze. Znaczenie spotkania papieża Jana Pawła II z przedstawicielami Kościołów zrzeszonych w PRE. Warszawa 1983 r., [w:] KCHJ, s. 420–422.

BLAZA Marek (1970–)

Kapłan rzymskokatolicki Towarzystwa Jezusowego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, adiunkt Katedry Teologii Systematycznej i Ekumenicznej na PWT Collegium Bobolanum w Warszawie.

Urodził się 7 lutego 1970 w Chorzowie (woj. śląskie). Wykształcenie podstawowe i średnie zdobył w Świętochłowicach. Po maturze w 1989 wstąpił do nowicjatu Towarzystwa Jezusowego w Starej Wsi k. Brzozowa (Prowincja Południowa), gdzie w 1991 złożył śluby wieczyste proste. W latach 1991–1994 studiował na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego (obecnie Akademia Ignatianum) w Krakowie, gdzie uzyskał licencjat zawodowy z filozofii (*Teologia apofatyczna wschodnich Ojców Kościoła*, prom. Stanisław Ziemiański SJ). Po dwuletniej praktyce, w ramach której pracował w jezuickiej szkole Belvedere College w Dublinie (Irlandia) m.in. jako nauczyciel filozofii, języka rosyjskiego, łaciny i kaligrafii, w latach 1996–1999 studiował teologię na PWT Collegium Bobolanum w Warszawie. W 1999 uzyskał tytuł magistra teologii w zakresie teologii dogmatycznej (*Eucharystia w oficjalnych dokumentach Międzynarodowej Komisji Mieszanej do Dialogu Teologicznego między Kościołem rzymskokatolickim i Kościołem prawosławnym w latach 1982–1993*, prom. Tomasz

Ludwisiak SJ). W tym samym roku przyjął święcenia diakonatu i otrzymał od przełożonego Generalnego Towarzystwa Jezusowego pozwolenie na sprawowanie funkcji liturgicznych nie tylko w rycie rzymskim, ale także bizantyjsko-ukraińskim i bizantyjsko-rumuńskim (birytualizm). W październiku 1999 rozpoczął studia doktoranckie w Instytucie Ekumenicznym KUL. W 2000 przyjął święcenia kapłańskie. W roku następnym zdał egzamin licencjacki z teologii ekumenicznej na KUL i podjął pracę jako asystent w Katedrze Teologii Systematycznej i Ekumenicznej na PWT Collegium Bobolanum w Warszawie oraz jako wykładowca teologii porównawczej na Katolickim Uniwersytecie Ukraińskim we Lwowie. W 2004 na WT KUL uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej (*Sakramenty inicjacji chrześcijańskiej w dialogu katolicko-prawosławnym*, prom. Wacław Hryniewicz OMI). W latach 2004–2005 oprócz dotychczas prowadzonych zajęć w Warszawie i Lwowie wykładał także eklezjologię i sakramentologię w Akademii Ignatianum w Krakowie. W latach 2005–2007 odbył tzw. trzecią probację we Francji, aby w grudniu 2007 złożyć uroczyste śluby zakonne.

Obecnie pracuje jako adiunkt Katedry Teologii Systematycznej i Ekumenicznej na PWT Collegium Bobolanum w Warszawie oraz na stanowisku docenta Katedry Teologii Wydziału

Filozoficzno-Teologicznego na Katolickim Uniwersytecie Ukraińskim we Lwowie. Od 2007 pełni funkcję kierownika ds. studiów stacjonarnych w Collegium Bobolanum w Warszawie, wykłada gościnnie w Studium Europy Wschodniej UW, a od 2009 sakramentologię z elementami ekumenicznymi w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym Ojców Dominikanów w Krakowie oraz w WSD Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu. Od 2006 jest członkiem Komisji Bizantynologicznej Komitetu Nauk o Kulturze Antyku PAN. Od 2007 duszpasterzem akademickim dla młodzieży studenckiej obrządku greckokatolickiego (bizantyjsko-ukraińskiego) w Warszawie. Uczestniczy i głosi referaty podczas sesji naukowych o charakterze ekumenicznym w kraju i za granicą. W sierpniu 2007 brał udział jako teolog-ekspert w Zgromadzeniu Patriarszym Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego w Kijowie poświęconemu młodzieży. Autor wielu publikacji naukowych przede wszystkim na temat teologii sakramentów, eklezjologii, pneumatologii w kontekście ekumenicznym i liturgicznym ze szczególnym uwzględnieniem tradycji wschodniego chrześcijaństwa.

PUBLIKACJE (wybrane)

O świętowaniu Wielkanocy w Kościele prawosławnym, PP 1997 nr 4, s. 20–29.

Wszyscy jesteśmy ludem Eucharystii, PP 1998 nr 6, s. 265–276.

Nestorianie – kim byli i kim są dzisiaj?, PP 1998 nr 7–8, s. 30–44 (współautor T. Grodecki).

Kapłaństwo w Kościołach wschodnich, PP 1999 nr 2, s. 162–174.

Światło Taboru, czyli rzecz o przeobstwieciu człowieka, PP 1999 nr 7–8, s. 16–27.

Terytoria kanoniczne. Zagrożenie czy szansa dla jedności?, PP 2000 nr 1, s. 43–58.

Sakrament królewskiego kapłaństwa, PP 2000 nr 4, s. 11–26.

Kiedy nastąpiła Wielka Schizma?, PP 2000 nr 10, s. 44–60.

Synod ekumeniczny?, PP 2001 nr 10, s. 11–24.

W poszukiwaniu wzajemnego uznania Eucharystii i święceń, PP 2002 nr 3, s. 289–302.

Eucharystia sakramentem ekskluzywnym czy inkluzywnym?, PP 2002 nr 9, s. 195–208.

Prawosławna koncepcja stosunków państwo-Kościół, „Wokół Współczesności” 2003 nr 1 (15), s. 145–160.

Канонические территории: препятствие или шанс достичь единства? „Религия и право” 2002 nr 3, s. 20–24.

„To czynicie na moją pamiątkę”. Ale jak? PP 2003 nr 4, s. 15–30.

Jak wierzysz? Sakramenty inicjacji chrześcijańskiej w dialogu katolicko-prawosławnym, Kraków 2005.

Teologia scholastyczna w prawosławiu, PP 2005 nr 7–8, s. 28–41.

Modlitwa za zmarłych w Kościele prawosławnym, PP 2005 nr 11, s. 27–40.

- Epikleza w Eucharystii na Wschodzie i Zachodzie*, STBOB 2005 nr 2, s.131–157.
- Co to jest Kościół katolicki?*, PP 2006 nr 6, s. 25–39 (cz. I); 2006 nr 7–8, s. 86–95 (cz. II).
- Czy Kościołowi katolickiemu nie jest już potrzebny patriarcha Zachodu? Eklezjologiczno-ekumeniczna refleksja w kontekście usunięcia tytułu patriarchy Zachodu w Roczniku Papieskim (Annuario Pontificio) 2006*, STBOB 2006 nr 2, s. 5–74.
- Dialog miłości trwa*, „Ethos” 2006 nr 4, s. 312–318.
- Jak spowiadać chrześcijan tradycji wschodniej?*, [w:] *Sztuka spowiadania. Poradnik dla księży*, red. J. Augustyn, S. Cyran, Kraków 2006, s. 361–374.
- Chrześcijaństwo wobec postulatów zrównania partnerskich związków homoseksualnych z małżeństwem*, STBOB 2007 nr 1, s. 177–195.
- Kierownictwo duchowe w tradycji prawosławnej*, [w:] *Sztuka kierownictwa duchowego. Poradnik*, red. J. Augustyn, J. Kołacz, Kraków 2007, s. 83–93.
- Święto Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w bizantyjskiej tradycji liturgicznej*, SMAT 10 2008 nr 1, s. 56–76.
- Święty Andrzej Bobola – łączy czy dzieli?*, STBOB 2008 nr 1, s. 15–38.
- Katolicy i prawosławni na Ukrainie*, PP 2009 nr 3, s. 24–34.
- Pneumatologiczno-rekoncyliacyjne znaczenie sakramentu bierzmowania w teologii katolickiej i prawosławnej – geneza i rozwój historyczny*, STBOB 2009 nr 1, s. 111–155.
- Objętnica prymatu Piotra i jej konsekwencje w odniesieniu do katolickich Kościołów wschodnich*, PRZRE 2009 nr 2, s. 21–38.
- Літургійний переклад і спів у візантійсько-румунській традиції*, [w:] „Καλοφωνα. Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії”, число 5, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Львів 2010, s. 73–84.
- Teologia Ducha Świętego w prawosławiu*, STBOB 2011 nr 3, s. 125–147.
- Wybrane zagadnienia dotyczące reformy Triduum Paschalnego w rytach rzymskim i bizantyjskim*, [w:] *Reformy liturgii a powrót do źródeł*, red. J. Mieczkowski, P. Nowakowski, Kraków 2014, s. 133–165.

BOGUSIAK Jerzy (1928–1994)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 11 lutego 1928 w Sosnowcu. Do gimnazjum uczęszczał w Zabrze. Tam też złożył egzamin maturalny w 1947. Studia filozoficzno-teologiczne odbył na WT UJ (1947–1950) i w WSD Śląska Opolskiego w Nysie (1950–1952). Święcenia kapłańskie przyjął z rąk prymasa Polski abp. Stefana Wyszyńskiego 29 czerwca 1952 w kościele pw. św. Jakuba w Nysie. W latach 1952–1955 pełnił funkcję wikariusza parafii pw. św. Andrzeja w Zabrze. W 1955 został mianowany proboszczem parafii pw. św. Floriana w Naroku (1955–1958). W latach 1958–1993 był proboszczem parafii pw. św. Jakuba w Skorogoszczy. Ze względu na pogarszający się stan zdrowia 10 czerwca 1993 złożył rezygnację z pełnionej funkcji pro-

boszcza. Po przejściu na emeryturę nadal mieszkał w Skorogoszczy jako rezydent. Zmarł w Krakowie 2 stycznia 1994. Pochowano go 5 stycznia 1994 na cmentarzu parafialnym w Skorogoszczy.

Od 1981 do przejścia na emeryturę w 1993 pełnił funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu. Uczestniczył w spotkaniach ekumenicznych organizowanych w Laskach k. Warszawy przez siostry Joannę Lossow i Reginę Witt. Był zaprzyjaźniony z prawosławnymi i greckokatolickimi środowiskami ekumenicznymi. Organizował liczne nieformalne spotkania ludzi ekumenicznie otwartych.

BOGUSZ Ryszard (1951–)

Biskup diecezji wrocławskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, sekretarz Dolnośląskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 2 marca 1951 w Bielsku-Białej. Po maturze w 1970 podjął studia teologiczne na CHAT. W 1975 uzyskał tytuł magistra teologii ewangelickiej (*Małżeństwa mieszane wyznaniowo w świetle dokumentu Motu proprio „Matrimonia mixta”*). W 1976 został ordynowany na księdza ewangelickiego i rozpoczął wikariat we wrocławskiej parafii Opatrzności Bożej. Od 1981 pełnił funkcję administratora, a od 1992 proboszcza tejże parafii. W 1994 został wprowadzony w urząd biskupa diecezji wrocławskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Jest człon-

kiem Rady Fundacji „Krzyżowa” dla Europejskiego Porozumienia, fundacji charytatywnej „Wrocław – Dortmund”, fundacji „Ręce – Rękomi”, członkiem Kuratorium Stowarzyszenia na Rzecz Popierania Ekumenicznego Centrum Europy we Frankfurcie nad Odrą. Jest inicjatorem wielu polsko-niemieckich kontaktów partnerskich – partnerstwa pomiędzy diecezją wrocławską Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego a Ewangelickim Kościołem Berlina, Brandenburgii i Śląskich Górnych Łużyc. Jest także kuratorem polskiej sekcji Międzynarodowego Towarzystwa Bonhoefferowskiego. Od 2005 pełni funkcję prezesa Diakonii Polskiej.

Bp Bogusz jest sekretarzem Dolnośląskiego Oddziału PRE. Kierowana przez niego parafia Opatrzności Bożej oraz diecezja wrocławska znane są z ekumenicznej postawy i otwartości. Jednym z przejawów tej działalności jest Festiwal Kultury Protestanckiej. W 1997 zaangażował się w utworzenie wrocławskiej „dzielnicy czterech świątyń”, zwanej też „dzielnicą wzajemnego szacunku”. Zaangażowany jest także w szerzenie myśli teologicznej Dietricha Bonhoeffera. Za działania w dziedzinie ekumenicznej otrzymał Nagrodę im. św. Brata Alberta, a w 1989 prestiżową Wielką Nagrodę Wrocławia. W dowód uznania za pracę na rzecz pojednania i zbliżenia pomiędzy Polską a Niemcami uhonorowany został w 2000 Krzyżem Zasługi i Klasy Republiki Federalnej

Niemiec, a w 2004 medalem Akademii Medycznej we Wrocławiu.

BORTO Paweł (1969–)

Kapłan diecezji kieleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii fundamentalnej, referent ds. ekumenizmu diecezji kieleckiej.

Urodził się 26 marca 1969 w Busku Zdroju. W 1988 wstąpił do WSD w Kielcach. Jeszcze w trakcie studiów seminaryjnych, w 1992 został skierowany do Rzymu, gdzie kontynuował studia teologiczne na Papieskim Uniwersytecie w Lateranie. Ukończył je w 1996, zdobywając tytuł magistra-licencjata teologii fundamentalnej (*La dimensione pneumatica del progresso della Tradizione. Le implicazioni di „Dei Verbum” 8 alla luce del documento della CTI su „L'interpretazione dei dogmi”*). Święcenia kapłańskie przyjął w 1995. Następnie pracował duszpastersko jako wikariusz w parafii katedralnej w Kielcach. W latach 1998–2003 podjął studia specjalistyczne na WT KUL w dziedzinie teologii fundamentalnej, które zakończył obroną doktoratu w 2003 (*Tradycja a Objawienie w teologii Yves'a Congara i Henri de Lubaca*). W latach 2003–2008 był redaktorem odpowiedzialnym „Niedzieli Kieleckiej”. Od 2003 wykłada w WSD w Kielcach religiologię i teologię fundamentalną, a od 2009 jest zatrudniony w Instytucie Teologii Fundamentalnej KUL.

Od 2006 pełni funkcję referenta ds. ekumenizmu diecezji kieleckiej.

Jest autorem kilku artykułów o charakterze ekumenicznym. Swoje zainteresowania naukowe koncentruje wokół zagadnienia Tradycji i Objawienia Bożego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Jana Pawła II posługa na rzecz jedności chrześcijan, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 87 (2011) nr 2, s. 245–255.

Pojęcie Tradycji w dialogu ekumenicznym, [w:] *Matka Jezusa w dialogu ekumenicznym*, red. B. Kochaniewicz, Poznań 2012, s. 35–67.

Profil Maryjny Kościoła. Eklezjologiczne implikacje nauczania papieża, STV 50 (2012) nr 2, s. 223–243.

Ekumeniczny wymiar doktryny o tradycji w konstytucji Dei Verbum, [w:] OERW, s. 263–275.

BRZUSZEK Salezy Bogdan (1933–)

Kapłan rzymskokatolicki Zakonu Braci Mniejszych, doktor teologii, wykładowca zagadnień ekumenicznych, działacz ekumeniczny.

Urodził się 3 stycznia 1933 w Chruslinie (powiat Opole Lubelskie). Ukończył szkołę zawodową w Kazimierzu Dolnym (1947–1950) i zakonne Studium Humanistyczne w Wieliczce (1951–1953). Maturę państwową zdał w Państwowym Liceum Korespondencyjnym w Krakowie (1959). Odbył nowicjat w klasztorze Zakonu Braci Mniejszych w Pilicy (1950–1951) oraz studia seminaryjne w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym Dominikanów w Krakowie (1953–1959). Świę-

cenia kapłańskie przyjął w 1958 z rąk bp. Herberta Bednorza w Krakowie. Studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej odbył na WT KUL (1959–1962 i 1966–1970). W 1962 uzyskał licencjat (*Pierwotny stan człowieka według kard. Mateusza z Aquasparta OFM*), a w 1970 doktorat (*Chrzest i bierzmowanie jako podstawa apostołstwa wiernych świeckich w nauczaniu współczesnych teologów katolickich [od „Mystici Corporis” do Soboru Watykańskiego II]*, prom. ks. Wincenty Granat). W zakonie pełnił funkcję gwardiana klasztoru w Bieczu (1962–1963), wychowawcy kleryków w seminarium prowincji w Krakowie i sekretarza prowincji (1963–1966). Był wicepostulatorem w sprawach beatyfikacyjnych: bł. Jana XXIII (na Polskę), błogosławionych męczenników II wojny światowej (Narcyz Turchan, Krystyn Gondek, Marcin Oprządek i Brunon Zembol) oraz sługi Bożego Alojzego Kosiby OFM.

Prowadził wykłady z zakresu teologii fundamentalnej i dogmatycznej, a także zagadnień ekumenicznych w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy (1971–1992), teologii dogmatycznej w Wyższym Instytucie Katechetycznym Sióstr Urszulanek (1978–1999), teologii dogmatycznej i zagadnień ekumenicznych w Studium Teologii dla Świeckich przy WT PAT (1980–1998), wybranych zagadnień z teologii dogmatycznej w WSD Archidiecezji Krakowskiej oraz teologii fundamen-

talnej i dogmatycznej w WSD Braci Mniejszych w Krakowie-Bronowicach (1992–2011). Współpracował z kilkoma ośrodkami naukowymi i organizacjami; prowadził m.in. wykłady w KIK (sakramentologia i teologia laikatu) oraz brał udział w pracach Sekcji Ekumenicznej KIK (1971–1981). Opublikował ponad 370 artykułów naukowych i popularnonaukowych (zob. A. J. Błachut, *Wykaz bibliograficzny prac o. S. B. Brzuszką OFM, „Pietas et Studium” 2* [2009], s. 37–70). Dotyczą one przede wszystkim teologii dogmatycznej, historii teologii, franciszkanizmu, hagiografii, dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego. Współredagował 8 tomów serii *Jeden Jest Pan*, poświęconej dialogowi ekumenicznemu i międzyreligijnemu w duchu franciszkańskim, wydawanej przez Franciszkańskie Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej – „Służba na rzecz Dialogu” Zakonu Braci Mniejszych.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Ekumeniczne powołanie franciszkanina: pomoce w formacji ekumenicznej w duchu św. Franciszka z Asyżu, tłum. A. Kazanowski, Warszawa–Rzym 2002 (współred. Z. M. Styś).

Życie jako dialog za przykładem św. Franciszka z Asyżu, tłum. A. Kazanowski, Warszawa–Rzym 2003 (współred. Z. M. Styś).

Oświeceni światłem jednej Ewangelii: święci rosyjskiej Cerkwi prawosławnej i święci franciszkańscy, tłum. A. Kazanow-

ski, Warszawa–Rzym 2004 (współred. Z. M. Styś).

ARTYKUŁY:

O. Andrzej Henryk Cichowski OFM (1892–1936), „Nasza Przeszłość” 36 (1971), s. 307–329. *Monofizytyzm Gregoriańskiego Kościoła Ormian*, ACT 17 (1985), s. 193–203.

Instytut Studiów Ekumenicznych „San Bernardino” w Wenecji i jego dwudziestoletni dorobek, stoe 2 (2002), s. 213–241.

Wybrana bibliografia z teologii porównawczej i ekumenizmu w języku polskim, [w:] *Ekumeniczne powołanie franciszkanina: pomoce w formacji ekumenicznej w duchu św. Franciszka z Asyżu*, red. S. B. Brzuszek, Z. M. Styś, Warszawa–Rzym 2002, s. 5–8.

Dziesięć lat działalności Franciszkańskiego Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej w Warszawie, stoe 4 (2004), s. 177–185.

Kwestia „terytorium kanonicznego” w Rosji w ocenie prof. Adriano Garuttiego OFM, „Studia Franciszkańskie” 16 (2006), s. 465–470.

Służebnica Krzyża i jedności chrześcijan [s. Joanna Lossow FSK], [w:] *Miniatury ekumeniczne. Księga pamiątkowa na stu-lecie urodzin siostry Joanny Lossow (1908–2005)*, red. A. Mazurek, Warszawa 2009, s. 57–72.

BUDNIAK Józef Mirosław (1952–)

Kapłan diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji bielsko-żywieckiej,

przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów, członek Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Ewangelicko-Augsburską.

Urodził się 16 marca 1952 w Cieszynie. Po ukończeniu szkoły podstawowej (1966) oraz Technikum Mechaniczno-Elektrycznego w Cieszynie (1971), w latach 1971–1974 odbył studia na Wydziale Mechaniczno-Technologicznym Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Następnie studiował w WŚD i na PWT w Krakowie, gdzie w 1979 uzyskał tytuł magistra teologii w zakresie historii Kościoła (*Tło historyczne męczeństwa bł. Jana Sarkandra*). Odbył roczny staż seminaryjny (1979/1980) jako katecheta w parafii w Jaworzynce na Śląsku Cieszyńskim. W 1980 przyjął święcenia diakonatu, a w 1981 święcenia kapłańskie z rąk bp. Herberta Bednorza. W latach 1979–1984 podjął studia licencjacko-doktoranckie na Wydziale Nauk Społecznych UŚ w Katowicach. Pracował jako wikariusz w parafiach w Katowicach-Brynowie (1981–1985) oraz w Rudzie Śląskiej (1985–1989). W latach 1989–2004 był proboszczem parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Brennej. W 1994 obronił rozprawę doktorską (*Duchowość chrześcijańska i tło religijno-społeczne działalności Jana Sarkandra*, prom. Czesław Głombik), uzyskując stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii filozofii. W 1996 został pracownikiem naukowo-dydaktycz-

nym uś. Prowadził zajęcia w Filii uś na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym w Cieszynie na specjalności: edukacja religijna o profilu katolickim i ewangelickim. W 2002 otrzymał stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej (*Ekumenizm jutra na przykładzie Śląska Cieszyńskiego. Studium historyczno-pastoralne*). W 2004 został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego na WT uś w Katowicach. Tytuł naukowy profesora nauk teologicznych uzyskał w 2011. Od 2012 jest członkiem senatu uś w Katowicach. Ponadto w latach 2002–2006 był przewodniczącym Komisji ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich PAN (Oddział w Katowicach). Za zaangażowanie na rzecz kultury i nauki otrzymał wiele nagród.

W latach 1992–2000 był prezydentem Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej – Region Polski. W latach 2004–2008 był kierownikiem Zakładu Teologii Ekumenicznej. Organizował sympozja naukowe i otwarte seminaria dyskusyjne poświęcone problematyce ekumenicznej. Zapraszał na uniwersytet z wykładami oraz referatami profesorów krajowych i zagranicznych, reprezentujących rozmaite środowiska teologiczne i ekumeniczne. Problematyka ekumeniczna była przedmiotem jego wykładów, wygłaszanych referatów oraz publikacji naukowych i popularnonaukowych. W 1997 i 2007 był delegatem KEP na Zgromadzenie

Ekumeniczne Kościołów Europy (Graz i Sibi). Dwukrotnie (1996 i 2010) prowadził wraz z księdzem ewangelickim rekolekcje ekumeniczne w Laskach k. Warszawy. Jako proboszcz parafii w Brennej (1989–2004) prowadził szeroką działalność duszpasterską o charakterze ekumenicznym zarówno na płaszczyźnie duchowej, jak i praktycznej. Wraz z proboszczem ewangelicko-augsburskim, dla przykładu, w parafii odwiedzali co roku małżeństwa i rodziny o różnej przynależności wyznaniowej. W 1990 zorganizował dożynki ekumeniczne, w 2002 – międzynarodowe nabożeństwo ekumeniczne o pokój na całym świecie z udziałem biskupów różnych wyznań z Polski i Republiki Czeskiej. Do stałych punktów działalności duszpasterskiej należały ekumeniczne koncerty chórów w okresie Bożego Narodzenia.

Od 1992 jest referentem ds. ekumenizmu w diecezji bielsko-żywieckiej, od 1998 – wykładowcą ekumenizmu na uś i w WSD Ojców Franciszkanów w Katowicach, a od 2012 – przewodniczącym Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów. Od 2014 jest członkiem Zespołu ds. Dialogu ze Wspólną Kościelną Ewangelicko-Augsburską. Wchodzi w skład kilku komitetów redakcyjnych i rad naukowych, m.in. „Studia Oecumenica”, „Gdański Rocznik Ewangelicki”, „Rocznik Teologiczny” (Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie). Syntezę swoich poglądów ekumenicznych zawarł

w książkach i artykułach naukowych, w których prezentuje historię ruchu ekumenicznego, dialogi ekumeniczne oraz duszpasterskie inicjatywy ekumeniczne.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Jan Sarkander. *Patron jednoczącej się Europy*, Bytom–Cieszyn 1995.

xxviii Międzynarodowy Kongres Ekumeniczny w Cieszynie. *Ora et labora*, Cieszyn–Bytom 1996.

Ekumenizm jutra na przykładzie Śląska Cieszyńskiego. Studium historyczno-pastoralne, Katowice 2002.

Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym, Katowice 2007 (red.).

Jednoczeni w różnorodności. Tradycja cyrylo-metodiańska jako paradygmat procesu pojednania Kościołów, kultur i narodów, Katowice 2009.

ARTYKUŁY:

Jan Sarkander a ekumenizm, [w:] *Przed kanonizacją bł. Jana Sarkandra*, Ołomuniec 1995, s. 19–31.

Pojednanie w Europie, [w:] *Pojednanie – ekumeniczne wyzwania Grazu '97*, red. Z. Glaeser, P. Jaskóła, Opole 1998, s. 33–43.

Ruch ekumeniczny na Śląsku Cieszyńskim, [w:] *Die Konfessionellen Verhältnisse im Teschener Schlesien vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim od średniowiecza do współczesności*, red. P. Chmiel, J. Drabina, Ratingen 2000, s. 257–265.

Kościół rzymskokatolicki w przestrzeni ekumenicznej. Przypadek Śląska Cieszyń-

skiego, [w:] *Socjologia religii. Katolicyzm polski w warunkach Unii Europejskiej: szanse, zagrożenia, obawy i nadzieje*, red. J. Baniak, t. 2, Poznań 2004, s. 209–225.

Maryja – Matka Jezusa a ekumenizm, [w:] *Matka Boża w ludzie Bożym*, red. J. Górecki, Katowice 2005, s. 137–146.

Vierzig Jahre des Dekretes über Ökumenismus „Unitatis Redintegratio“ in Teschner Schlesien, SSHT 38 (2005), s. 209–221.

Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 13–24.

Ekumeniczne przesłanie Jana Pawła II w kontekście jego pielgrzymki na Śląsk Cieszyński, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 455–466.

Ekumeniczne znaczenie świadków wiary XX stulecia, [w:] *Ekumenický aspekt života a diela profesora Mikuláša Russnáka (1878–1954) v kontexte súčasného medzináboženského dialogu*, red. A. Slodička, M. Slodičková, Prešov 2010, s. 207–227.

Ekumeniczny charakter świętowania Dnia Pańskiego w rodzinach różnej przynależności wyznaniowej, [w:] *Świętowanie Dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów*, red. A. Czaja, Z. Glaeser, Opole 2012, 113–122.

Duszpasterstwo ekumeniczne rodzin o różnej przynależności wyznaniowej pastoralnym priorytetem Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich, [w:] *Miłość i odpowiedzialność – wyznaczniki kanonicznego przygotowania do małżeństwa*, red. A. Pastwa, M. Drożdż, Katowice 2013, s. 181–204.

Świętowanie w rodzinach wielowyznaniowych. Wymiar duszpasterski, [w:] *Świętowanie w pluralistycznym społeczeństwie*, red. S. Drzyżdżyk, T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2014, s. 227–246.

Posoborowa recepcja dekretu „Unitatis redintegratio” wśród społeczności wielowyznaniowej Śląska Cieszyńskiego na przestrzeni 50 lat, [w:] *50 lat Dekretu o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”*, red. A. Choromański, Warszawa 2014, s. 127–148.

BUJAK Janusz (1967–)

Kapłan diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej.

Urodził się 21 sierpnia 1967 w Wejherowie. W 1986 wstąpił do WSD w Koszalinie, które ukończył w 1992, otrzymując święcenia kapłańskie z rąk bp. Czesława Domina. W tym samym roku uzyskał magisterium z teologii (*Eucharystia a eschatologia w publikacjach teologów polskich po Soborze Watykańskim II*) na PWT w Poznaniu. Po święceniach przez dwa lata pracował jako wikariusz w parafii pw. Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych w Pile. Studia specjalistyczne w zakresie teologii dogmatycznej odbył w latach 1994–1999 na PUG, gdzie uzyskał doktorat (*Ministero ordinato, la collegialità/conciliarità e il primato del vescovo di Roma nei documenti del*

la Commissione Mista Internazionale del dialogo cattolico-ortodosso, prom. Angelo Anton SJ). Po powrocie ze studiów pracował przez rok jako wikariusz w parafii pw. Ducha Świętego w Koszalinie. W latach 2000–2005 był prefektem w WSD w Koszalinie. W 2004 został mianowany adiunktem na nowo powstałym WT USZ. Habilitował się w 2008 na KUL (*Człowiek jako imago Dei. Wokół antropologicznych treści w wybranych dokumentach dialogów doktrynalnych*). Od 2009 jest zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego na WT USZ. W 2013 został kierownikiem Katedry Teologii Dogmatycznej tegoż wydziału, a w 2012 również kierownikiem Studiów Podyplomowych z Teologii w siedzibą w Koszalinie.

Od 2000 prowadzi wykłady z teologii dogmatycznej i ekumenizmu w WSD w Koszalinie oraz w Instytucie Teologicznym dla świeckich. Od 2000 pełni również funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu. Należy do Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów. W latach 2009–2011 był przewodniczącym Ekumenicznej Sekcji Profesorów i Wykładowców Ekumenizmu, które następnie przekształciło się w niniejsze stowarzyszenie. W jego pracy naukowej i dydaktycznej ważne miejsce zajmują zagadnienia ekumeniczne, m.in. międzywyznaniowy dialog doktrynalny, kwestie z zakresu antropologii teologicznej i etyki rozpatrywane w perspektywie ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Jedność na nowo odkrywana. Dialog katolicko-prawosławny w latach 1958–2000, Poznań 2001.

Człowiek jako „imago Dei”. Wokół antropologicznych treści w wybranych dokumentach dialogów doktrynalnych, Szczecin 2007.

Prymat biskupa Rzymu w świetle katolicko-prawosławnego dialogu ekumenicznego, Szczecin 2007.

„Aby wszyscy stanowili jedno” (J 17, 23). *Wprowadzenie do zagadnień ekumenicznych*, Szczecin 2009.

ARTYKUŁY:

Posługa biskupa Rzymu w świetle dokumentów dialogu katolicko-prawosławnego, *SIDE* 48 (2001) nr 2, s. 21–31.

Nauczanie Soborów Watykańskiego I i II o prymacie biskupa Rzymu w kontekście dialogu katolicko-prawosławnego, *STKK* 6 (2001), s. 9–28.

Prymat papieża w dialogu katolicko-luterańskim, *STKK* 8 (2003), s. 9–31.

Usprawiedliwienie przez wiarę i przebóstwienie w dialogu teologicznym pomiędzy Kościołem Ewangelicko-Augsburskim Finlandii i Patriarchatem Moskiewskim, *AK* 150 (2008) z. 1, s. 75–89.

Znaczenie współpracy katolików i prawosławnych dla przyszłości Europy, „*Colloquia Theologica Ottoniana*” 2 (2010), s. 123–135.

Ruch ekumeniczny w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, [w:] *40-lecie diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 1972–2012*, red. T. Ceynowa, Radom 2012, s. 61–72.

Ojciec Paul Wattson – apostoł jedności Kościoła, *STV* 50 (2012) nr 2, s. 189–205.

Owoce ruchu ekumenicznego w zakresie wiary i etyki w kontekście nowej ewangelizacji, [w:] *OERW*, s. 177–192.

BYSTRY Aleksander (1925–2003),

pseud. Krzysztof

Kapłan archidiecezji poznańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii fundamentalnej, wykładowca ekumenizmu, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 21 listopada 1925 w Tarnowie Podgórnym. W 1947 po ukończeniu Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, wstąpił do PWSB w Gnieźnie, a następnie w latach 1948–1952 studiował w Arcybiskupim WSD w Poznaniu. Święcenia kapłańskie przyjął w 1952. W 1955 został skierowany na specjalistyczne studia na KUL. W 1961 obronił rozprawę doktorską (*Obrona zgodności wiary z wiedzą w pismach ks. Mariana Morawskiego TJ*) i uzyskał stopień doktora teologii. Następnie został wykładowcą teologii fundamentalnej, religioznawstwa oraz teologii dogmatycznej w Instytucie Teologii Fundamentalnej i Dogmatycznej PWT w Poznaniu. Od 1986 do końca życia pełnił funkcję asystenta kościelnego „Przewodnika Kościelnego”. W 1987 został mianowany członkiem Archidiecezjalnej Komisji Nauki Wiary. Zmarł 26 kwietnia 2003 w Poznaniu.

W 1969 podjął wykłady zleczone z zakresu teologii ekumenicznej na ATK.

Przez kilka kadencji był członkiem Referatu Dialogu Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. Przez trzy lata należał też do Komisji KEP ds. Ekumenizmu (obecnie Rada ds. Ekumenizmu). Był organizatorem i uczestnikiem wielu spotkań i nabożeństw ekumenicznych, autorem szeregu publikacji, głównie popularnonaukowych o tematyce teologiczno-ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumeniczna Rada Kościołów, AK 73 (1969) z. 1, s. 114–121.

Ekumenizm – rzeczywistość dynamiczna i ewoluująca, AK 73 (1969) z. 1, s. 14–28.

O właściwą metodę wykładu wyznanioznawstwa, „Katecheta” 15 (1971) z. 3, s. 102–104.

Ekumeniczna Rada Kościołów dzisiaj, „W Drodze” 2 (1974) nr 1, s. 91–95.

O hierarchii prawd, „W Drodze” 2 (1974) nr 11, s. 98–106.

Zmiany w strukturze Światowej Rady Kościołów, BE 3 (1974) nr 1, s. 41–46. *Nairobi 1975*, „W Drodze” 3 (1975) nr 2, s. 87–93.

Przygotowania do Piątego Zgromadzenia Ogólnego Światowej Rady Kościołów (SRK) w świetle posiedzeń Komitetu Centralnego, odbytych w latach 1971–1974, BE 4 (1975) nr 3, s. 21–27; nr 4, s. 13–18.

Między Uppsalą a Nairobi. Problemy Ekumenicznej Rady Kościołów, „W Drodze” 4 (1976) nr 1, s. 68–73.

Institut Ekumeniczny im. Jana Adama Möhlera, BE 7 (1978) nr 1, s. 40–46.

Wartości ekumeniczne encykliki „Redemptor hominis”, „W Drodze” 7 (1979) nr 11, s. 90–94.

Teologia ekumeniczna czy ekumeniczność w teologii?, PST 3 (1981), s. 207–226.

CHOROMAŃSKI Andrzej (1967–)

Kapłan diecezji łomżyńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, wykładowca teologii ekumenicznej, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, pracownik Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan.

Urodził się 1 listopada 1967 w Zambrowie. Ukończył Szkołę Podstawową w Szumowie (1982) oraz Technikum Mechanizacji Rolnictwa w Marianowie (1987). Wstąpił do WSD w Łomży, otrzymując w 1993 święcenia kapłańskie. W latach 1993–2004 przebywał w Szwajcarii – po rocznym kursie języka francuskiego studiował na WT Uniwersytetu we Fryburgu, gdzie w 1998 uzyskał licencjat (*L'intercommunion. La pratique des Églises et une réflexion théologique sur la position catholique*, prom. Liam Walsh), a w 2004 doktorat z teologii (*L'Église comme communion – vers une ecclésiologie commune à l'âge de l'œcuménisme. Trois études sur la communion*, prom. Guido Vergauwen i Barbara Hallensleben). Równoległe do studiów teologicznych studiował literaturę angielską i amerykańską na Wydziale Humanistycznym tegoż uniwersytetu. W czasie pobytu w Szwajcarii pracował także w duszpasterstwie zarówno wśród Polonii, jak i wśród Szwajcarów: w latach 1999–2003 był proboszczem parafii Malleray-Bévilard (diecezja Bazylea),

angażował się w liczne inicjatywy ekumeniczne, szczególnie w ramach współpracy z miejscową parafią Kościoła reformowanego, występował w szwajcarskim radio i telewizji w debatach ekumenicznych poświęconych zagadnieniom doktrynalnym, moralnym i duszpasterskim.

Po powrocie do Polski był wikariuszem w Zambrowie (2004–2007). W latach 2006–2014 wykładał ekumenizm i teologię dogmatyczną w WSD oraz w Instytucie Teologicznym w Łomży. Prowadził (trzykrotnie) gościnne wykłady z ekumenizmu i teologii dogmatycznej w WMSD oraz w Międzynarodowym Uniwersytecie w Bertoua (Kamerun). W latach 2012–2014 sprawował funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu. W latach 2007–2009 w łomżyńskim WSD pełnił funkcję prefekta ds. studiów, a w 2009–2011 funkcję wicerektora. W latach 2011–2014 był adiunktem w Katedrze Ekumenizmu WT UKSW, sprawując jednocześnie posługę duszpasterską w parafii pw. św. Aleksandra na pl. Trzech Krzyży. Nawiązał liczne kontakty ekumeniczne w Warszawie m.in. z wykładowcami ATK oraz PSD w Warszawie. Od 2010 jest członkiem Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów, a od 2014 pracownikiem Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan w Rzymie.

W rzymskiej dykasterii ds. ekumenizmu odpowiada w szczególności za relacje Kościoła katolickiego ze ŚRK

w Genewie oraz Światowym Forum Chrześcijańskim w Strasburgu. W ramach relacji ze ŚRK m.in. koordynuje współpracę Wspólnej Grupy Roboczej, Komisji „Wiara i Ustrój”, Komisji Edukacji i Formacji Ekumenicznej oraz Komisji ds. Światowych Misji i Ewangelizacji. Zaangażowanie w ramach Światowego Forum Chrześcijańskiego ma głównie na celu promocję różnych form współpracy i zacieśniania komunii pomiędzy „historycznymi” Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi (takimi jak Kościół Rzymskokatolicki, Kościoły prawosławne i inne Kościoły wschodnie, Kościoły i Wspólnoty kościelne poreformacyjne) oraz nowymi formami chrześcijaństwa, takimi jak wspólnoty i ruchy ewangelikalne, pentekostalne i charyzmatyczne. Ks. Choromański koordynuje również oficjalne relacje Kościoła katolickiego z innymi Wspólnotami chrześcijańskimi na poziomie relacji ogólnoświatowych.

PUBLIKACJE (wybrane)

L'Église comme communion – vers une ecclésiologie commune à l'âge de l'écuménisme. Trois études sur la communion, Fribourg 2004.

Vaticanum II – Sobór eklezjologicznego przełomu, STV (2012) nr 2, s. 17–54.

Duchowieństwo w prawosławiu, [w:] *Kapłaństwo w religiach świata*, red. W. Cisło, J. Różański, Warszawa 2013, s. 63–108.

„Jezus z Nazaretu” Benedykta XVI w świetle teologii krzyża Marcina Lutera, [w:] *Debata*

wokół „Jezusa z Nazaretu” Benedykta XVI, red. B. Ferdek, Wrocław 2014, s. 232–286. *Ekklezjologiczne fundamenty soborowego Dekretu o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”*, [w:] *50 lat Dekretu o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”*, red. A. Chormański, Warszawa 2014, s. 71–115.

CHRZANOWSKI Jan (1950–)

Kapłan archidiecezji poznańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, magister teologii, promotor ekumenizmu.

Urodził się 19 grudnia 1950 w Poznaniu. Po ukończeniu szkoły średniej studiował w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu. Magisterium z teologii otrzymał na PWT w Poznaniu (*Protestantyzm w „Przewodniku Katolickim” w latach 1895–1920*, prom. ks. Aleksander Bystry). W latach 1976–1984 pełnił funkcję wikariusza w parafiach: Poniec, Śrem, Wronki (kapelan zakładu karnego). W latach 1984–1999 był proboszczem w Czarnkowie, a w latach 1999–2011 w Wonieściu. Od 2011 pełni tę posługę w Wojnowicach.

W seminarium duchownym przewodniczył Sekcji Ekumenicznej przy Kole Naukowym Teologów i współredagował czasopismo „Unitas”, wydawane przez Sekcję Ekumeniczną Koła Naukowego Teologów, docierające do wielu seminariów duchownych w Polsce. Organizował wystawy ekumeniczne w seminarium duchownym i spotkania z przedstawicielami Kościołów miasta Poznania. Inicjował

także spotkania młodzieżowe, zwłaszcza z poznańskim zespołem muzycznym Kościoła Chrześcijan Baptystów. Przy Duszpasterstwie Akademickim św. Rocha w Poznaniu opiekował się sekcją ekumeniczną. Współorganizował razem ze wspólnotą Taizé spotkania ekumeniczne w ramach pomocy przy budowie kościoła pw. św. Maksymiliana Kolbego w Koninie. Uczestniczył w rekolekcjach ekumenicznych dla księży z różnych Kościołów w Laskach. Także w Laskach prowadził rekolekcje dla księży wraz z ks. Adamem Kleszczyńskim z Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego. Wspólnie z ks. Tadeuszem Raszykiem z parafii ewangelicko-augsburskiej w Poznaniu prowadził rekolekcje przed Rokiem Jubileuszowym 2000 w parafii Racot. Brał udział w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan, świadcząc posługę kaznodziejską w Kościołach chrześcijańskich Poznania i Leszna oraz w Zakładzie Karnym we Wronkach. Współpracował z parafią ewangelicko-augsburską w Lesznie, m.in. w Roku św. Pawła zaprosił ks. Waldemara Gabrysia do szkół w parafii Wonieść. Nawiązał też współpracę z Chrześcijańską Szkołą im. Króla Dawida w Poznaniu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Wszyscy jesteście braćmi, [wywiad z ks. pastorem Stefanem Rogaczewskim z Kościoła Chrześcijan Baptystów], „Przewodnik Katolicki” 66 (1976) nr 3, s. 5.

O wychowanie ekumeniczne, „Katecheta” 28 (1984) z. 2, s. 77–78.

Homilia [bez tytułu w ramach tematu dnia „Świadczyć przez nadzieję i ufność”], [w:] *Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan. 18–25 stycznia 2010. Wy jesteście tego świadkami* (Łk 24, 48), red. M. Jaworski, T. Pikus, E. Puślecki i in., Warszawa 2009, s. 56–58.

CHUDZIK Dariusz (1962–)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, przewodniczący Gorzowskiego Oddziału PRE.

Urodził się 27 października 1962 w Szczecinie. W 1988 odbył studia w BST w Malborku (zakończone w Warszawie). W latach 1988–1993 pełnił posługę duszpasterza zboru w Szczecinie jako drugi pastor. Od września 1993 jest nieprzerwanie pastorem zboru w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie w 1996 został ordynowany na urząd prezbitera. Od 1999 pełni również funkcję prezbitera okręgowego Okręgu Pomorskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów. Ponadto jest mentorem młodych pastorów w ramach kościelnego programu Centrum Edukacji Liderów.

Brał czynny udział w utworzeniu w 1997 Gorzowskiego Oddziału PRE. Od 1998 jest jego przewodniczącym. Systematycznie i aktywnie uczestniczy i wygłasza kazania podczas nabożeństw ekumenicznych organizowanych w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan w Gorzowie Wielkopolskim, Paradyżu oraz Frank-

furcie nad Odrą. Ponadto bierze aktywny udział w innych przedsięwzięciach i spotkaniach ekumenicznych.

CIOROCH Grzegorz (1962–2004)

Kapłan rzymskokatolicki Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych, doktor kościelnych nauk wschodnich, kustosz generalny Kustodii Generalnej Św. Franciszka z Asyżu w Rosji, założyciel i dyrektor wydawnictwa Ojców Franciszkanów w Moskwie, działacz ekumeniczny.

Urodził się 13 lutego 1962 w Starachowicach. Po ukończeniu liceum (1981) wstąpił do Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych. Pierwsze śluby zakonne złożył w 1982, a śluby wieczyste w 1986. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w WSD Ojców Franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach i na PWT św. Bonawentury „Seraphicum” w Rzymie. W 1988 otrzymał w Łodzi-Łagiewnikach święcenia kapłańskie. Odbył studia specjalistyczne na Wydziale Nauk Kościelnych Wschodnich Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie, zwieńczone w 1993 doktoratem (*Gli enkomia della Dormizione. Storia e teologia di un testo in uso nella Liturgia Ortodosso-Russa*). W 1993 został wychowawcą i wykładowcą katolickiego WSD w „Maryi, Królowej Apostołów” w Moskwie. W 1994 założył w Moskwie Wydawnictwo Franciszkanów i został jego dyrektorem. W 1999 zapoczątkował wydawanie *Rosyjskiej encyklopedii katolickiej*

w języku rosyjskim i stanął na czele jej rady wydawniczej. W latach 1995–2001 był delegatem przełożonego prowincji warszawskiej franciszkanów w Rosji oraz pierwszym gwardianem klasztoru pw. św. Franciszka w Moskwie, a wraz z erygowaniem w 2001 Kustodii Generalnej Świętego Franciszka z Asyżu w Rosji, został jej pierwszym kustoszem. Pełnił także funkcję sekretarza Komisji Liturgicznej oraz członka Rady Kapłańskiej archidiecezji Matki Bożej w Moskwie. Utrzymywał dobre kontakty ekumeniczne z przedstawicielami różnych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. W opracowaniu rosyjskiej encyklopedii intensywnie współpracował zwłaszcza z prawosławnymi. Zginął w wypadku samochodowym 14 lipca 2004 na Białorusi. Został pochowany na cmentarzu w Niepokalanowie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Gli enkomia della Dormizione. Storia e teologia di un testo in uso nella Liturgia Ortodosso-Russa (Pontificio Istituto Orientale), Roma 1993.

Wydawnictwo Franciszkanów (Braci Mniejszych Konwentualnych) w Moskwie, „Lignum Vitae” 1 (2000), s. 379–384.

CZAJA Andrzej Konrad (1963–)

Biskup ordynariusz diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, członek Rady KEP ds. Ekumenizmu,

członek Zespołu KEP ds. Kontaktów z PRE.

Urodził się 12 grudnia 1963 w Oleśnie na Śląsku Opolskim. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w latach 1982–1988, zwieńczone magisterium (*Pneumatologiczny wymiar chrystologii we współczesnej polskiej literaturze teologicznej*, prom. abp Alfons Nosol). Święcenia prezbiteratu przyjął w 1988 z rąk bp. Jana Bagińskiego. Po roku pracy duszpasterskiej w parafii pw. św. Józefa w Zabrze został skierowany na studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej na KUL (1989–1993). Doktorat uzyskał w 1994 (*Jedna Osoba w wielu osobach. Pneumatologiczna eklezjologia Heriberta Milena*, prom. Stanisław C. Napiórkowski OFMConv). Od 1993 pracował jako asystent w I Katedrze Teologii Dogmatycznej KUL. Rok później podjął zajęcia z teologii dogmatycznej na WT UO. W latach 1996–1998 przebywał na stypendium w Niemczech, w Ekumenicznym Instytucie Johanna Adama Möhlera w Paderborn, gdzie przygotował rozprawę *Credo in Spiritum Vivificantem. Pneumatologiczna interpretacja Kościoła jako komunii w posoborowej teologii niemieckiej*, na podstawie której w 2003 uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej. Od 2004 był kierownikiem Katedry Pneumatologii i Eklezjologii w Instytucie Teologii Dogmatycznej KUL oraz Katedry Zasad Ekumenizmu

w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją UO. W 2005 został mianowany profesorem nadzwyczajnym KUL oraz kuratorem Katedry Teologii Rodziny w Instytucie Nauk o Rodzinie KUL. W latach 1995–2000 był sekretarzem Sekcji Dogmatycznej Teologów Polskich, 1999–2003 kuratorem Koła Naukowego Teologów KUL (m.in. organizatorem Tygodni Eklezjologicznych w latach 1997–2003), a od 2004 inicjatorem i kierownikiem corocznych Wykładów Otwartych z Pneumatologii. W 2009 został biskupem ordynariuszem diecezji opolskiej. W tym samym roku objął urząd wielkiego kanclerza WT UO.

Jest członkiem Rady KEP ds. Ekumenizmu oraz Zespołu KEP ds. Kontaktów z PRE. Jest współredaktorem *Dogmatyki* wydanej przez Bibliotekę Więzi i autorem zawartego w niej *Traktatu o Kościele*. Jego twórczość naukowa z zakresu teologii dogmatycznej jest otwarta na problematykę ekumeniczną, której nadaje nowe i głębokie znaczenia w kontekście pneumatologicznym i eklezjologicznym. Jest autorem szeregu artykułów naukowych o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Istota posłannictwa i problem granic Kościoła. Próba odczytania nauki Soboru Watykańskiego II, [w:] *Ut mysterium paschale vivendo exprimat*, red. T. Dola, R. Pierśkała, Opole 2000, s. 347–358.

Ökumenische Anregungen der Ekklesiologie Heribert Mühlens, RTK 47 (2000) z. 7, s. 43–60.

Jedność Europy a zbawcza misja Kościoła, RTK 50 (2003) z. 2, s. 57–68.

Znaczenie pneumatologii dla ekumenicznego otwarcia Kościołów, [w:] *Философия и Теология. Толерантный диалог в системе наук*, ред. Р. А. Крыжановский, Одесса 2005, s. 195–202.

Misterium trwania Kościoła Chrystusowego. Stanowisko Kongregacji Nauki Wiary i myśl Josepha Ratzingera, [w:] *RWZgod*, s. 141–156.

Świętowanie Dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów, Opole 2012 (współred. Z. Glaeser).

CZAJKOWSKI Michał Franciszek (1934–)

Kapłan archidiecezji wrocławskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk biblijnych, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Teologii Ekumenicznej ATK, członek Zespołu KEP ds. Dialogu z Kościołem Adwentystów Dnia Siódmego.

Urodził się 3 października 1934 w Chełmży na Pomorzu. Podczas okupacji niemieckiej pracował u Niemców w pobliżu Sierpca. W tym mieście przez krótki czas uczęszczał na tajne komplety. Wykształcenie podstawowe kontynuował od 1945 w Sierpcu, a od 1946, kiedy wyjechał na Ziemię Zachodnie, w Świdwinie (gdzie też pracował na kolei). W szkole średniej (Niższe Seminarium Duchowne)

uczył się we Wschowie, a następnie w Gorzowie Wlkp., gdzie zdał maturę (nieuznaną przez państwo; maturę państwową zdał w Warszawie w 1960). Po pięcioletnich studiach z filozofii w Paradyżu i z teologii we Wrocławiu przyjął w 1958 święcenia kapłańskie w archikatedrze wrocławskiej z rąk bp. Bolesława Kominka. Został wikariuszem i katechetą w technikum i dwóch szkołach podstawowych w Oleśnicy Śl. oraz jednej w Smardzowie. Po roku został skierowany na studia biblijne na KUL; po magisterium został wysłany na studia specjalistyczne do Rzymu, gdzie zdobył licencjat z nauk biblijnych na Papieskim Instytucie Biblijnym (równocześnie akredytowany przy Biurze Prasowym Soboru jako korespondent „Tygodnika Powszechnego”). W 1964 wyjechał na dwuletnie studia do Francuskiej Szkoły Biblijnej i Archeologicznej w Jerozolimie, a po powrocie do Rzymu doktoryzował się na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza. W styczniu 1967 rozpoczął wykłady w Metropolitalnym Seminarium Duchownym we Wrocławiu (i na tamtejszym PWT, w Instytucie Katechetycznym oraz w WSD salwatorianów w Bagnie Śl.) Równocześnie pełnił obowiązki penitencjarza i kaznodziei katedralnego oraz rektora kościoła pw. św. Marcina, przy którym stworzył Wspólnotę św. Marcina (soborowa promocja świeckich, reforma liturgii, ekumenizm). W latach 1972–1976 był proboszczem pa-

rafii pw. św. Jana Chrzciciela w Zgorzelcu, nawiązując ścisłą współpracę z Kościołem ewangelickim w NRD. W roku akademickim 1968–1969 miał wykłady zlecone na ATK, a w 1976 został powołany na stanowisko adiunkta na WT ATK. Na tej uczelni (od 1999 UKSW) był duszpasterzem akademickim, habilitował się, został docentem i profesorem. Był kierownikiem Katedry Introdukcji Biblijnej, potem Katedry Teologii Ekumenicznej, a także przez dwie kadencje prodziekanem. Wykładał w punktach konsultacyjnych ATK w Gorzowie Wlkp., Łodzi, Łomży, Płocku i Suwałkach oraz u dominikanów w Krakowie i jezuitów w Warszawie, na UW, w Szkole dla Nauczycieli przy Żydowskim Instytucie Historycznym, w Centrum Formacji Misyjnej, w WSD Diecezji Kijowsko-Żytomierskiej, w WBST (Instytut Studiów Żydowskich), w Wyższym Seminarium Teologicznym Kościoła Zielonoświątkowców, w Collegium Civitas (i tutor w Collegium Invisible). Od roku akademickiego 2003–2004 aż do emerytury (2006) prowadził wykłady na nowym WT USZ jako kierownik Katedry Egzegezy i Teologii Biblijnej NT i p.o. kierownika Katedry Egzegezy i Teologii Biblijnej ST (i w sekcjach USZ w Koszalinie i Zielonej Górze). Był członkiem-założycielem (2002–2006 współprowadniczącym) Polskiej Rady Chrześcijan i Żydów, członkiem zarządu Międzynarodowej Rady Chrześcijan

i Żydów, członkiem Rady Episkopatu ds. Dialogu z Judaizmem, Towarzystwa Przyjaźni Polska–Izrael. Był inicjatorem wprowadzenia w Polsce Dnia Judaizmu. W latach 1984–2006 był asystentem kościelnym miesięcznika „Więź”. Jest członkiem Rady Fundacji Dzielnicy Wzajemnego Szacunku (czterech wyznań) we Wrocławiu. Jest autorem kilkunastu książek oraz kilkuset artykułów i publikacji popularnonaukowych, głównie o tematyce biblijnej, chrześcijańsko-żydowskiej i ekumenicznej. Opublikował pierwszy w Polsce obszerny artykuł na temat nowego dyrektorium ekumenicznego. Uczestniczył w ekumenicznym przekładzie NT „EPP” (Ekumeniczny Przekład Przyjaciół). Organizował i współorganizował sympozja ekumeniczne (ATK, KUL, CHAT, UW) oraz rekolekcje ekumeniczne. Brał udział w mieszanych komisjach rozmów o chrzcie Kościoła Rzymskokatolickiego z Kościołem Ewangelicko-Augsburskim i z Kościołem Chrześcijan Baptystów w Polsce. W latach 1991–2006 był członkiem Zespołu KEP ds. Dialogu z Kościołem Adwentystów Dnia Siódmego. Jest laureatem zagranicznych i krajowych nagród ekumenicznych. Nastawienie ekumeniczne charakteryzuje wszystkie dziedziny jego aktywności.

PUBLIKACJE (wybrane)

Pismo św. a ekumenizm, STV 26 (1988), s. 164–179.

Nowe Dyrektorium ekumeniczne, [w:] *W służbie jedności. Sympozjum ekumeniczne w Akademii Teologii Katolickiej* (18 marca 1994), red. M. Czajkowski, Warszawa 1994, s. 217–227.

W służbie jedności. Sympozjum ekumeniczne w Akademii Teologii Katolickiej (18 marca 1994), Warszawa 1994 (red.).

Drogi przezwyciężenia trudności ekumenicznych, [w:] *Colloquium Charitativum Secundum*, red. K. Maliszewski, Toruń 1996, s. 89–96.

„Ut unum sint” a ekumenizm w Warszawie, [w:] *Perspektywy jedności*, red. P. Jaskóła, Opole 1996, s. 103–118.

Biblia w służbie jedności, [w:] KChJ, s. 586–597.

Pismo Święte w dialogu ekumenicznym, CT 67 (1997) nr 1, s. 91–107.

Epoka ekumenii, „Więź” 42 (1999) nr 1, s. 110–126.

Reformacja i kontrreformacja z perspektywy ekumenicznej, [w:] *Sztuka i dialog wyznań w XVI i XVII wieku*, red. J. Harasimowicz, Warszawa 2000, s. 17–26.

CZERSKI Janusz (1935–)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk biblijnych w zakresie teologii biblijnej, p.o. kierownika Katedry Kościołów Wschodnich w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO, działacz ekumeniczny.

Urodził się 19 stycznia 1935 w Stanisławowie (dziś Iwano-Frankowsk, Ukraina). Maturę uzyskał 1952 we Wrocławiu, a następnie 1952–1954 studio-

wał na Wydziale Łączności (Elektroniki) Politechniki Wrocławskiej. W 1954 rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Nysie i Opolu, które ukończył 1959. W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie w katedrze opolskiej pw. św. Krzyża z rąk bp. Franciszka Jopa. Po święceniach został skierowany na specjalistyczne studia biblijne na KUL. W 1961 uzyskał tytuł magistra i licencjata teologii w zakresie nauk biblijnych (*Pieczęć i jej symbolika w Nowym Testamencie*, prom. ks. Feliks Gryglewicz). W 1962 został wykładowcą języków biblijnych ksiąg Nowego Testamentu WSD w Nysie i Opolu. W 1967 uzyskał na KUL stopień doktora teologii w zakresie nauk biblijnych (*Idea świętości Boga w słownictwie Nowego Testamentu*, prom. ks. Feliks Gryglewicz). Równocześnie pełnił funkcję administratora parafii rzymskokatolickiej w Domaszkowicach k. Nysy (1968–1973), a następnie w Opolu-Grudziach (1974–1979). W latach 1982–1983 przebywał w Rzymie na stypendium, które wykorzystał na pogłębienie studiów biblijnych, liturgii bizantyjskiej i dokończenie rozprawy habilitacyjnej. Habilitował się 1987 na WT KUL (*Miłosierdzie w Ewangelii św. Mateusza*). Prowadził także wykłady z zakresu teologii biblijnej w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Werbistów w Nysie (1981–1986), w Instytucie Teologiczno-Pastoralnym, filia KUL w Opolu (1986–1994), na PWT we Wrocławiu (1990–2000),

na Ukraińskim Uniwersytecie Katolickim we Lwowie (1994–2000). Z chwilą powstania UO został kierownikiem Katedry Egzegezy Nowego Testamentu na WT. W tym samym roku mianowano go na stanowisko profesora nadzwyczajnego UO. W 1997 zainicjował wydawanie czasopisma naukowego „Scriptura Sacra”, poświęconego problematyce biblijnej, i został jego redaktorem naczelnym. W tym samym roku uzyskał tytuł profesora, a 2000 został mianowany profesorem zwyczajnym. Od 1977 jest duszpasterzem wiernych Kościoła Greckokatolickiego na Opolszczyźnie, skupionych w greckokatolickiej parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Opolu (posługuje także w rycie bizantyjskim – birtualizm). Wygłasza wykłady oraz prowadzi rekolekcje w parafiach i wspólnotach Kościoła Greckokatolickiego. W 1999 za zasługi dydaktyczno-naukowe i duszpasterskie dla Kościoła Greckokatolickiego otrzymał godność mitrata tego Kościoła.

W jego działalności ekumenicznej można wyróżnić dwa nurty: dydaktyczno-naukowy i duszpasterski. W 2000 został mianowany p.o. kierownika Katedry Kościołów Wschodnich w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO. Prowadził wykłady z teologii liturgii bizantyjskiej dla studentów Instytutu Ekumenicznego KUL (1989–1990). Wygłasza konferencje na temat liturgii i duchowości Kościoła Prawosławnego w KIK oraz pa-

rafiach na terenie Polski i Ukrainy. Jest czynnie zaangażowany w ekumeniczną działalność duszpasterską. W maju 1983 brał udział w delegacji Kościoła Rzymskokatolickiego w czasie celebracji Paschy w prawosławnym Patriarchacie Ekumenicznym w Konstantynopolu. W tym samym roku założył w WSD w Nysie scholę grecką, która działa do dziś i bierze czynny udział w liturgii bizantyjskiej celebrowanej w języku greckim, zwłaszcza w Tygodniach Modlitw o Jedność Chrześcijan. Jest autorem wielu książek i artykułów o charakterze ekumenicznym.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Boska Liturgia św. Jana Chryzostoma. Wprowadzenie liturgiczno-biblijne do Liturgii Eucharystycznej Kościoła Wschodniego, Opole 1998.

Liturgikon bizantyński. Liturgia Eucharystyczna św. Jana Chryzostoma, Opole 2002.

Liturgie Kościołów Wschodnich. Liturgia Kościoła bizantyjskiego, ormiańskiego i koptyjskiego, Opole 2009.

Ikona w Nowym Testamencie. Studium semantyczno-egzegetyczne pojęcia εικόνων w Nowym Testamencie, Wrocław 2011.

ARTYKUŁY:

Nieszpory Kościoła Bizantyjskiego. Przekład z języka greckiego wraz z rubrykami, STHSO 9 (1982), s. 294–305.

Teologiczne znaczenie proskomidii w Liturgii św. Jana Chryzostoma, STHSO 14 (1993), s. 315–327.

Modlitwa ekumeniczna, [w:] KCHJ, s. 758–766.

Liturgia Słowa w obrządku bizantyjskim, [w:] *Ineffabile Eucharistiae donum. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Biskupowi Alfonsowi Nossolowi* [...], red. T. Dola, Opole 1997, s. 85–100.

Aktualność duchowości bizantyjskiej, [w:] *Ekumenizm u progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 211–218.

Mistagogiczny charakter Liturgii św. Jana Chryzostoma, [w:] *„Kościoły siostrzane” w dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 199–209.

Mistagogiczna interpretacja liturgii bizantyjskiej, [w:] *Liturgia w świecie widowisk*, red. H. J. Sobeczko, Z. Solski, Opole 2005, s. 77–85.

Bogurodzica w liturgii bizantyjskiej Bożego Narodzenia, SMat 4 (2008) nr 4, s. 142–151.

Dynamika słowa w liturgii bizantyjskiej, [w:] *Słowo i gest*, red. H. J. Sobeczko, Z. W. Solski, Opole 2009, s. 39–45.

Wielki Tydzień i Wielkanoc Kościołów wschodnich w Jerozolimie, „Scriptura Sacra” 13–14 (2009–2010), s. 7–16.

Ikonoostas w Kościołach bizantyjskich oraz jego teologiczna i liturgiczna funkcja, „Liturgia Sacra” 15 (2009) nr 2, 231–243.

Performatywność liturgii koptyjskiej, [w:] *Między liturgiką a performatyką. Rekonesans I*, red. E. Mateja, Z. B. Solski, Opole 2012, s. 55–61.

CZYŻ Paweł (1955–)

Kapłan archidiecezji poznańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, wykładowca ekumenizmu,

referent ds. ekumenizmu archidiecezji poznańskiej, członek Komisji Ekumenicznej w Referacie Dialogu Archidiecezji Poznańskiej.

Urodził się 31 maja 1955 w Poznaniu. Po maturze (1974) podjął studia na PWT w Poznaniu. Magisterium z teologii uzyskał w 1979 (*Nowe elementy w rozumieniu sukcesji apostoelskiej w teologii posoborowej na podstawie publikacji polskich*), a w 1981 licencjat (*Chrysocentryzm encykliki „Redemptor hominis” jako wartość ekumeniczna*). W 1982 podjął studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej na PUG, zakończone w 1986 doktoratem (*Il rapporto tra la dimensione cristologica e pneumatologica dell'ecclesiologia nel pensiero di Yves Congar*, prom. Gerardo Békés OSB). W latach 1987–1991 pełnił funkcję kapelana arcybiskupa poznańskiego Jerzego Stroby. W latach 1991–1992 był proboszczem parafii Czerlejno, a 1992–1999 proboszczem parafii pw. Wszystkich Świętych w Poznaniu. Równocześnie w latach 1986–2001 prowadził wykłady zlecone z teologii dogmatycznej na PWT w Poznaniu i WT UAM, w tym (1994–2000) wykład z ekumenizmu na studiach zaocznych na tymże WT. W 1996 został mianowany adiunktem. W latach 1992–2001 był archidiecezjalnym referentem ds. ekumenizmu, a 2002–2012 członkiem Komisji Ekumenicznej w Referacie Dialogu Archidiecezji Poznańskiej i członkiem Poznańskiej Grupy Ekumenicznej. Angażował się w prace synodów ar-

chidiecezji poznańskiej w zakresie ekumenizmu. Jest autorem okolicznościowych publikacji popularnonaukowych związanych z obchodem Tygodnia Modlitwy o Jedność Chrześcijan.

DAJLUDZIONEK Piotr (1928–)

Duchowny i zwierzchnik Kościoła Chrześcijan Baptystów, członek Prezydium PRE, członek Komisji Pomocy Międzykościelnej przy PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 3 maja 1928 w Gwozdowie (województwo wileńskie). W grudniu 1945 przybył wraz z rodziną w transporcie ekspatriantów do Stojowic k. Wieliczki. Wkrótce potem trafił do Krakowa, gdzie zetknął się z krakowskim zbozem baptystycznym. W latach 1946–1948 przebywał w Gdańsku, gdzie nawiązał kontakt z tamtejszymi baptystami. W latach 1949–1951 odbył studia w BST w Malborku. W 1951 został skierowany przez Naczelną Radę Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP do pracy duszpasterskiej w zborze w Białymstoku. Posługę tę pełnił nieprzerwanie przez 30 lat aż do 1980. W 1959 został ordynowany na urząd prezbitera zboru w Białymstoku. W roku akademickim 1976–1977 odbył teologiczne studia uzupełniające w Międzynarodowym BST w Rüşchlikonie (Szwajcaria; 1998 przeniesione do Pragi). W latach 1975–1980 był członkiem Naczelnej Rady Kościoła, a 10 maja 1980 został wybrany na urząd prezesa tejże rady (zwierzchnika Ko-

ścioła) na kadencję 1980–1984. W czasie kolejnej kadencji był wiceprezesem Naczelnej Rady Kościoła, a po nieoczekiwanej śmierci jej prezesa Michała Stankiewicza w lutym 1985 zajął jego miejsce i kierował Kościołem baptystycznym do 1987. W czasie kolejnej kadencji 1987–1991 pełnił funkcję skarbnika rady. Reprezentował swój Kościół za granicą, m.in. na kongresach Światowego Aliansu Baptystycznego w Sztokholmie (1975), Toronto (1980), a także na kongresach Europejskiej Federacji Baptystycznej: w Brighton (1979), Hamburgu (1984) oraz Lillehammer (1994). Ponadto reprezentował polskich baptystów na posiedzeniach Rady Głównej Światowego Aliansu Baptystycznego w Nairobi (1982), Buenos Aires (1983) oraz Ammanie (1987). W październiku 1991 otrzymał tytuł honorowego prezbitera Kościoła. W latach 1990–1999 pełnił również funkcję prezbitera okręgowego Okręgu Białostockiego. Mimo przejścia na emeryturę uczestniczył nadal w życiu Kościoła jako doradca w sprawach ogólnokościelnych i inwestycyjnych w czasie budowy ośrodka kościelnego w Warszawie-Radości, a wcześniej nowych budynków kościelnych w Kętrzynie, Bielsku Podlaskim czy Hajnówce. W latach 1997–2001 był przewodniczącym Rady Nadzorczej WBST w Warszawie.

W latach sześćdziesiątych XX wieku uczestniczył w spotkaniu ekumenicznym, które zgromadziło przedstawicieli Kościoła Ewangelicko-Augsbur-

skiego, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego oraz Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów. Uczestnicy spotkania powołali wówczas wspólną komisję w sprawie renowacji cmentarza ewangelickiego w Białymstoku. Za zgodą Dajludzionka w latach 1953–1974 luteranie mogli gromadzić się w baptystycznej kaplicy. Był on zaprzyjaźniony z pastorami luteranскими, którzy czasami przemawiali na nabożeństwach baptystycznych; on sam był zapraszany na nabożeństwa ewangelickie. Kilkakrotnie zorganizował też wspólne ekumeniczne nabożeństwa z okazji Święta Żniw. Brał także udział w nabożeństwach ekumenicznych w kościele rzymskokatolickim w Białymstoku. W październiku 1978 zorganizował białostocką część kampanii ewangelizacyjnej wybitnego ewangelisty amerykańskiego dr. Billy'ego Grahama. W latach 1980–1987, jako zwierzchnik Kościoła Chrześcijan Baptystów zasiadał z urzędu w Prezydium PRE. Był też członkiem Komisji Pomocy Międzykościelnej PRE. Udzielał się w ekumenicznych środowiskach warszawskich, uczestnicząc w nabożeństwach ekumenicznych organizowanych w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan.

**DAWIDOWICZ Ireneusz
Krzysztof (1966–)**

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, magister teologii protestanckiej, magister psychologii o specjal-

ności klinicznej, duszpasterz, działacz ekumeniczny.

Urodził się 21 września 1966 w Łodzi. W 1988 ukończył studia teologiczne w WBST. Praktykę pastorską odbył w zborze baptystycznym w Białymstoku, gdzie został potem drugim pastorem i duszpasterzem młodzieżowym, a 1991–2008 był pierwszym pastorem. W listopadzie 1994 został tam ordynowany na urząd prezbitera. W tym czasie ujawnił swój talent muzyczny, nagrał dwie płyty z własnymi utworami, które prezentował w różnych Kościołach, szkołach, więzieniach i szpitalach. W latach 1999–2003 był przewodniczącym Rady Okręgu Białostockiego Kościoła Chrześcijan Baptystów. W 2004 uzyskał tytuł licencjata teologii baptystycznej w WBST w Warszawie (*Historia baptyzmu w Białymstoku*). Następnie odbył studia uzupełniające magisterskie na CHAT, które ukończył w 2006, uzyskując tytuł magistra teologii protestanckiej (*Etyka zaangażowania społecznego według koncepcji Ronalda Sidera*). Był współzałożycielem Stowarzyszenia „Ku Dobrej Nadziei”, które powstało w Białymstoku w 2006, a następnie wiceprezesem oraz terapeutą osób bezdomnych i wykluczonych społecznie. W latach 2007–2009 zasiadał w Radzie Kościoła Chrześcijan Baptystów jako jej wiceprzewodniczący. Od 2008 jest prezbitarem drugiego w Białymstoku baptystycznego zboru „Ku zbawieniu”. W latach 2008–2013 wykładał teologię

pastoralną, duszpasterstwa, poradnictwa duchowego oraz teologię Nowego Testamentu, a także był kapelanem studentów w WBST w Warszawie. W tym samym czasie podjął studia podyplomowe w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie, które ukończył w 2012, uzyskując tytuł magistra psychologii o specjalności klinicznej (*Język rodziców jako model dyskursu dziecka z otoczeniem*). Poza swoją działalnością duszpasterską pracuje obecnie jako psycholog szkolny w Zespole Szkół nr 17 przy Pogotowiu Opiekuńczym w Białymstoku, w Centrum Integracji Społecznej „Żelazna” oraz w Szpitalu Zespolonym im. dr. Deresza w Choroszczycy jako psycholog kliniczny.

Już na początku swojej pracy duszpasterskiej w Białymstoku organizował ekumeniczne spotkania młodzieży w zborze baptystycznym, a także w siedzibie klasztoru Werbistów w Kleosinie. Uczestniczył aktywnie jako kaznodzieja w licznych spotkaniach i nabożeństwach ekumenicznych organizowanych w Białymstoku m.in. w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, a także w sympozjach naukowych organizowanych w rzymskokatolickim AWSB w Białymstoku. Zasiadając w Radzie Kościoła Chrześcijan Baptystów, reprezentował go w PRE, w Aliansie Ewangelicznym w RP oraz Radzie Krajowej Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Utrzymuje stale dobre relacje ekumeniczne z innymi Kościołami w Białymstoku.

DEMBOWSKI Bronisław (1927–) Biskup wrocławski Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk filozoficznych, członek Rady KEP ds. Ekumenizmu, współprzewodniczącym Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów.

Urodził się 2 października 1927 w Komorowie k. Ostrowi Mazowieckiej. Po zdaniu matury w 1946 podjął studia na Wydziale Filozoficznym UW, gdzie w 1950 uzyskał tytuł magistra nauk humanistycznych (*Józef Łęski i jego teoria nauki i sztuki*, prom. Władysław Tatarkiewicz). Po ukończeniu studiów filozoficznych wstąpił do Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie i po skróconych studiach w 1953 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk kard. Stefana Wyszyńskiego. Po dwuletniej pracy duszpasterskiej jako wikariusz w Piastowie, w 1955 podjął studia filozoficzne na KUL, gdzie w 1961 obronił pracę doktorską (*Próba ustalenia treści bytowej pojęcia przyczyny celowej w filozofii bytu*, prom. Mieczysław Krąpiec OP). Od 1962 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym w Katedrze Historii Filozofii na ATK, najpierw jako asystent, następnie jako adiunkt (1963–1969), a w końcu jako docent (1970–1982) po habilitacji w 1969 z zakresu historii filozofii (*Spór o metafizykę. Główne poglądy na metafizykę w Polsce na przełomie XIX i XX wieku*).

W 1970 podjął również wykłady z filozofii w Warszawskim Seminarium Duchownym oraz w Akademickim Studium Katolickim przemienionym następnie na PWT w Warszawie. Został tam mianowany profesorem nadzwyczajnym (1981) i zwyczajnym (1990). W latach 1982–1992 był dziekanem PWT w Warszawie. Równocześnie prowadził bardzo ożywioną pracę duszpasterską. Od 1957 był kapelanem KIK w Warszawie, w latach 1957–1967 duszpasterzem niewidomych Archidiecezji Warszawskiej. W latach 1980–1994 był członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Dialogu z Niewierzącymi, a od 1984 krajowym duszpasterzem Ruchu Odnowy w Duchu Świętym. W 1988 i 1989 brał udział w obradach tzw. Okrągłego Stołu. W marcu 1992 został mianowany biskupem wrocławskim. Był członkiem wielu komisji i zespołów KEP, m.in. Rady Naukowej Episkopatu Polski, Rady ds. Apostolstwa Świeckich, Rady ds. Dialogu Religijnego. Od kwietnia 2003 jest biskupem seniorem.

W latach 1952–1992 był rektorem kościoła pw. św. Marcina w Warszawie – parafii, z którą związane są ścisłe początki ruchu ekumenicznego w Kościele Rzymskokatolickim w Polsce. Od 1996 jest członkiem Rady KEP ds. Ekumenizmu. W latach 1997–2010 był współprzewodniczącym Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim

Mariawitów. Brał on również udział w pracach Podkomisji Dialogu przy Konferencji Episkopatu Polski, która przygotowywała wspólną deklarację o chrzcie – uczestniczył on na pierwszym etapie rozmów podejmowanych na ten temat z przedstawicielami Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Przemówienia na nabożeństwach ekumenicznych, [w:] B. Dembowski, *Z ambony i nie z ambony*, Warszawa 1983, s. 263–271.
W drodze ku pojednaniu. Stanowisko strony rzymskokatolickiej w dialogu teologicznym z Kościołem Starokatoliczym Mariawitów, BE 35 (2006) nr 3–4, s. 31–53.

DERKACZEWSKA Kazimiera

(1948–), pseud. FOTIJU Eleni
 Ekumenistka rzymskokatolicka, magister-licencjat teologii, asystent naukowy w Katedrze Teologii Prawosławnej Instytutu Ekumenicznego KUL.

Urodziła się 14 kwietnia 1948 w miejscowości Żdżanne. W latach 1968–1973 odbyła studia na WT KUL. W 1979 obroniła pracę magisterską i licencjacką (*Trynitarny charakter „Triad” Grzegorza Palamasa*). W 1973 została zatrudniona jako bibliotekarz na WT, a w latach 1999–2013 jako asystent naukowy w Katedrze Teologii Prawosławnej Instytutu Ekumenicznego KUL. Prowadziła badania naukowe nad teologiczną myślą epoki bizantyjskiej, prawosławną teologią grecką w per-

spektywie ekumenicznej oraz nad literaturą nowogrecką. Jest autorką kilku haseł w *Encyklopedii katolickiej* dotyczących teologii i kultury greckiej.

PUBLIKACJE (wybrane)

W poszukiwaniu oblicza Bożego (Palamickie rozróżnienie istoty i energii w Bogu), RTK 22 (1980) 2, s. 35–49.

Patrystyczny ideał „apathes pathos” w „Triadach” św. Grzegorza Palamasa, „Vox Patrum” 6 (1986) z. 10, s. 239–255.

Grzegorz Palamas, [w:] EK, t. 6, Lublin 1993, kol. 321–323.

Zrozumieć reakcje prawosławnych braci, „Więź” 43 (2000) nr 12, s. 139–148.

Hezychazm, [w:] *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 308–310.

Gdy lęk silniejszy niż nadzieja, [w:] *Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia*, red. L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 215–235.

„Aby został poznany dogmat wzajemnej miłości Kościoła”. Trudne początki „dialogu miłości”, [w:] IOCh, s. 405–414.

Ekumenizm pomiędzy zagrożeniem i szansą. Trudności greckiego prawosławia w ekumenicznym otwarciu, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Snyczewski, Lublin 2013, s. 185–200.

DUDEK Wincenty (1908–1978),

pseud. W.D., Z. Szukszta, P. Malisz
 Kapłan diecezji włocławskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii,

wykładowca ekumenizmu, działacz ekumeniczny.

Urodził się 16 lipca 1908 w Ślepej Woli (ziemia grójecka). W 1927 wstąpił do WSD we Włocławku, jednak z powodu choroby studia filozoficzno-teologiczne rozpoczął w 1928. Święcenia kapłańskie przyjął w 1933 z rąk bp. Karola Radońskiego i podjął studia specjalistyczne w zakresie teologii dogmatycznej na WT UW, gdzie po trzech latach uzyskał dyplom magistra teologii (*Psychologia wiary według pism św. Augustyna*). W 1936 rozpoczął studia doktoranckie, które w 1937 przerwał, aby wrócić do nich w 1949. Doktoryzował się w 1951 (*Stanowisko św. Augustyna w eschatologii*, prom. ks. Antoni Pawłowski). Od 1937 pracował przez 12 lat w duszpasterstwie jako prefekt i wikariusz w Koninie (1937–1938), Słupcy (1938–1939) i Tuliszkowie (1939–1941). W obliczu zagrożenia zaarrestowaniem przez Gestapo przeniósł się do Generalnego Gubernatorstwa. W lutym 1945 wrócił do Tuliszkowa, gdzie wypełniał obowiązki administratora i proboszcza (do 1948), a następnie dziekana. W latach 1948–1949 pracował duszpasterstwo w parafii Przedecz. W 1951 został mianowany współpracownikiem proboszcza w Koninie. W 1952 powrócił do Włocławka, gdzie wykładał w WSD przez 26 lat. W 1952 został mianowany profesorem teologii fundamentalnej i religioznawstwa oraz propedeutyki teologii. W 1973 wprowadził do pro-

gramu jako odrębny przedmiot zagadnienia ekumenizmu. W seminarium pełnił także funkcje prefekta studiów (1952–1957) oraz wicerektora (1957–1965). Ponadto był członkiem rady nadzorczej (1960–1963) i przewodniczącym komisji egzaminacyjnej (egzaminów wikariuszowskich i proboszczowskich). Wniósł duży wkład w rozwój najstarszego w Polsce ogólnopolskiego czasopisma teologicznego – „Ateneum Kapłańskiego”, wydawanego od 1909 przez profesorów WSD; podjął współpracę (1957), formalnie wszedł do zespołu redakcyjnego (1971), a w 1975 został jego redaktorem naczelnym i zaczął wprowadzać do niego problematykę ekumeniczną.

W swoich publikacjach śledził i rejestrował nie tylko genezę oraz podstawowe zasady ekumenizmu, lecz także treść dopiero co ogłoszonego przez papieża Pawła VI soborowego dekretu *Unitatis redintegratio* (21 listopada 1964). Na jego podstawie ukazywał ekumenizm jako proces urzeczywistniający się w dialogu doktrynalnym, międzywyznaniowej współpracy, odnowie i reformie Kościoła, modlitwie oraz w osobistych kontaktach. Nie uprawiał on teologii ekumenicznej w ścisłym znaczeniu. Jednak przyczynił się do przygotowania tej teologicznej dyscypliny twórczego przedpola. W problematyce ekumenicznej łączył kwestie teologiczne z moralno-asceetycznymi i działaniem. Dostrzegał

związki między eklezjologią a ekumenizmem. W jego ujęciu ekumenizm stanowi dla eklezjologii inspirację do wypracowania wraz z innymi Kościołami i Wspólnotami kościelnymi bardziej integralnego spojrzenia na Kościół, które może stanowić podstawę dla wysiłków w kierunku kościelnej jedności. Mając na uwadze praktyczny wymiar teologii, a zarazem teologii ekumenicznej, ujmował go w symbiozie z *praxis* Kościoła. Był na terenie diecezji włocławskiej inicjatorem corocznych spotkań modlitewnych, głównie w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan, stanowiących wyraz praktyczno-duchowego oblicza współczesnego ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Założenia ekumenizmu katolickiego, AK 66 (1963) z. 6, s. 353–361.

Współzależność ekumenizmu i eklezjologii, AK 67 (1964) z. 6, s. 321–335.

Bracia odłączeni wobec ekumenicznej myśli Vaticanum II, AK 71 (1968) z. 2, s. 85–94.

Perspektywy doktrynalnego dialogu ekumenicznego, AK 71 (1968) z. 6, s. 472–487.

Z rozważań nad sukcesją apostołską, AK 76 (1971) z. 2, s. 151–169.

Ekumeniczny wymiar zagadnień moralnych, AK 81 (1973) z. 2, s. 226–239.

Współpraca ekumeniczna w duchu sprawiedliwości, AK 82 (1974) z. 3, s. 404–419.

Ruch ekumeniczny w odnowie życia wewnętrznego, AK 85 (1975) z. 2, s. 243–254.

Bracia odłączeni, [w:] EK, t. 2, Lublin 1976, kol. 1000–1002.

Dialog ekumeniczny, [w:] EK, t. 3, Lublin 1979, kol. 1270–1277.

DUSZYK Dorota Jadwiga (1950–)

Rzymskokatolicka siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, referentka ds. ekumenizmu Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, członkini Komisji ds. Ekumenizmu Archidiecezji Białostockiej.

Urodziła się 6 lutego 1950 w Międzyrzeczu Podlaskim. W 1969 wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. Pierwsze śluby złożyła w 1972, zaś wieczyste w 1977. W latach 1978–1982 studiowała teologię duchowości na Papieskim Uniwersytecie „Antonianum” w Rzymie. Od września 1999 pełni funkcję referentki ds. ekumenizmu Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. Angażuje się w duszpasterstwo ekumeniczne poprzez organizowanie i prowadzenie międzywyznaniowych spotkań młodzieży, nabożeństw i spotkań z okazji Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Uczestniczyła w Kodeńskich Spotkaniach Ekumenicznych, Europejskich Spotkaniach Młodych, rekolekcjach w Taizé. Nawiązała kontakty ekumeniczne ze wspólnotą protestanckich sióstr zakonnych w Schönebecku w Niemczech. Brała udział w międzynarodowym i międzyzakonnym spotkaniu w opactwie Sióstr Benedyktynek w Alexanderdorfie. Organizowała w sanktuarium bł. Bolesławy Lament

w Białymstoku Ekumeniczne Dni Re-kolekcyjno-Poznawcze. Od 2002 jest członkinią Komisji ds. Ekumenizmu Archidiecezji Białostockiej, z którą organizuje nabożeństwa i spotkania z okazji Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan.

PUBLIKACJE

Droga ku jedności. Służebnica Boża Matka Bolesława Lament, założycielka Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny (1862–1946), Warszawa 1986.

DZIEWIATOWSKI Sergiusz (1946–)

Kapłan diecezji łódzko-poznańskiej Kościoła Prawosławnego, zastępca przewodniczącego Śląskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 30 maja 1946 w Ploskach (woj. białostockie). W 1968 rozpoczął studia teologiczne na CHAT, które ukończył 1973. Święcenia diakońskie i kapłańskie przyjął w 1978. Od 1979 jest proboszczem parafii prawosławnej pw. Świętych Wiery, Nadziei, Luby i Matki Ich Zofii w Sosnowcu. W 1980 został mianowany zastępcą dziekana okręgu krakowskiego, a od 2004 jest jego dziekanem. Od 1994 był kapelanem Wojska Polskiego, a od 1995 dziekanem Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Służbę w wojsku zakończył w 2004 w stopniu pułkownika. Od 1982 do chwili obecnej jest zastępcą przewodniczącego Śląskiego Oddziału PRE. W 1982 uczestniczył w Światowym Zjeździe Młodzie-

ży w Paryżu, organizowanym przez Wspólnotę z Taizé. W Polsce związany był Międzynarodową Wspólnotą Ekumeniczną (International Ecumenical Fellowship). Uczestniczył w jej kongresach w Segau (Austria, 1992), Salamance (Hiszpania, 1993), Durham (Wielka Brytania, 1994) i Cieszynie (1995).

ELIASZ Henryk (1946–)

Kapłan archidiecezji łódzkiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji łódzkiej.

Urodził się 15 grudnia 1946 w Bielsku-Białej. W 1964 ukończył LO im. Mikołaja Kopernika w Bielsku-Białej. Po maturze studiował filozofię i teologię w WSD diecezji katowickiej, a następnie w WSD diecezji łódzkiej. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1974. Stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej uzyskał w 1989 na WT KUL („*Jedność przed nami*”. *Studium ekumeniczne na temat możliwości polskiej recepcji uzgodnienia katolicko-luterańskiego z roku 1984*). Pracował duszpastersko jako wikariusz w parafiach w Wolborzu, Aleksandrowie Łódzkim, Zgierzu, Piotrkowie Trybunalskim, Łodzi (Ruda Pabianicka), a następnie jako proboszcz w Budzynku (1986–1989), Łodzi – parafii Świętej Rodziny (1989–2004, z przerwą na stypendium naukowe na Uniwersytecie w Bochum w latach 1991–1993), Łodzi –

parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa (1994–2004). Od 2004 jest proboszczem parafii pw. św. Józefa w Łodzi.

W latach 1980–1989 pełnił funkcję referenta ds. ekumenizmu diecezji łódzkiej. Jednocześnie od 1989 do 2002 prowadził wykłady z teologii ekumenicznej w WSD w Łodzi. Brał udział w corocznych rekolekcjach ekumenicznych w Laskach k. Warszawy. Organizował w diecezji ekumeniczne nabożeństwa w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Brał udział w ekumenicznych konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumenizm a społeczność lokalna Łodzi.

Uczmy się być razem, [w:] *Pojednajcie się...*, red. J. Budniak, H. Rusek, Bielsko-Biała 2000, s. 170–173.

„*Ut unum sint*” w kontekście otwarcia papieża Jana Pawła II na świat, [w:] *Pojednanie drogą Kościoła. Dziesięciolecie encykliki „Ut unum sint”*, red. J. Budniak, Katowice 2006, s. 51–58.

Ekumenizm w archidiecezji łódzkiej w latach 1933–2006, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 108–115.

FIDURA Jerzy (1960–)

Kapłan diecezji ełckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii fundamentalnej i ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji ełckiej.

Urodził się 2 sierpnia 1960 w Ostrowi Mazowieckiej. Studiował w WSD w Łomży (1982–1988). Tam też w 1988 przyjął święcenia kapłańskie i uzyskał magisterium na KUL na podstawie pracy *Dzieje parafii Pietkowo w latach 1795–1925*. Po święceniach pracował jako duszpasterz (1988–1993). Następnie w latach 1994–1999 odbył studia w zakresie teologii fundamentalnej i ekumenicznej w Instytucie Ekumenicznym im. Johanna Adama Möhlera w Paderborn (Niemcy), gdzie uzyskał doktorat (*Eschatologie des Volkes Gottes. Lex orandi, lex credendi des Kirchenliedes und Gebetes des XIX. Jh. und die lex docendi lutherischer Theologie*, prom. ks. Alois Klein). Po powrocie do kraju podjął wykłady w WSD i w centrum Studiów Bałtyckich w Ełku. W latach 2001–2005 pracował jako adiunkt w Zakładzie Teologii Dogmatycznej i Fundamentalnej na UAM w Olsztynie. Od 2004–2007 pełnił też funkcję ojca duchownego w WSD w Ełku, a następnie (2007–2010) proboszcza w Kruklankach. Od 2010 jest proboszczem parafii pw. św. Kazimierza Królewicza w Giżycku. Od 2000 jest wykładowcą teologii fundamentalnej i ekumenizmu w WSD w Ełku. Od 2001 pełni też funkcję referenta ds. ekumenizmu w diecezji ełckiej. Jest autorem kilku artykułów z dziedziny ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Eschatologia Marcina Lutra a pobożność ludowa XIX w., FT 3 (2002), s. 133–152.

Karta ekumeniczna – owocem 40-letniej konwergencji Kościołów i nowym impulsem na drodze ku jedności, EŁST 4 (2003), s. 93–108.

Adwent i Boże Narodzenie (Różdiestwo Christowo) w polskiej tradycji prawosławnej na Mazurach, EŁST 5 (2004), s. 161–168.

Ekumeniczność formuły teologicznej lex orandi – lex credendi, STEŁC 7 (2006), s. 129–136.

Kościół rzymskokatolicki i ewangelicko-augsburski po 40 latach dialogu ekumenicznego, STEŁC 8 (2007), s. 269–276.

100-lecie istnienia Starokatolickiego Kościoła Mariawitów (1906–2006), STEŁC 8 (2006), s. 101–111.

Ekumenizm i diecezja ełcka. Zarys historii ruchu ekumenicznego, jego najistotniejsze dokonania na płaszczyźnie światowej, krajowej oraz diecezjalnej, [w:] *Przeszłość jest to dziś, tylko cokolwiek dalej. 20. rocznica powstania diecezji ełckiej*, red. W. Guzewicz, Ełk 2012, s. 289–318.

Katolicy i ewangelicy na drodze ku eucharystycznej pełni, [w:] *Veni Sancte Spiritus. Księga pamiątkowa poświęcona Ks. Biskupowi Jerzemu Mazurowi [...]*, red. W. Guzewicz, S. Strękowski, Ełk 2013, s. 129–138.

GABRYEL Kazimierz (1934–2004)

Kapłan archidiecezji łódzkiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu i przewodniczący Komisji ds. Ekumenizmu archidiecezji łódzkiej.

Urodził się 31 lipca 1934 w Kole. Po ukończeniu WSD w Łodzi, w 1956 przy-

jął święcenia kapłańskie. W 1967 obronił doktorat na ATK. Po doktoracie podjął wykłady w WSD w Łodzi, a w latach 1976–1979 był rektorem tegoż seminarium. W latach 1980–1999 był proboszczem parafii w Pabianicach. Ostatnie lata życia spędził na emeryturze, mieszkając w Domu Księży Emerytów archidiecezji łódzkiej. Zmarł 28 września 2004 w Łodzi.

W latach 1966–1973 był referentem ds. ekumenizmu, w latach 1973–1980 przewodniczącym Komisji ds. Ekumenizmu Archidiecezji Łódzkiej. W latach 1976–1996 był wykładowcą zagadnień ekumenicznych w WSD w Łodzi.

GAJEK Jan Sergiusz (1949–)

Kapłan rzymskokatolicki Zgromadzenia Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, doktor kościelnych nauk wschodnich, pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Ekumenicznego KUL, wizytator apostolski dla Białorusinów obrządku bizantyjskiego.

Urodził się 8 lutego 1949 w Łyszkowicach k. Łowicza. W 1967 wstąpił do Zgromadzenia Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1974. W latach 1976–1978 odbył studia specjalistyczne w Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej WT KUL, uwieńczone licencjatem (*Paschalny charakter misterium Eucharystii w badaniach teologicznych*

ks. Jerzego Klingera). Następnie studiował w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie, gdzie w 1983 uzyskał doktorat z zakresu kościelnych nauk wschodnich (*Il mistero della Chiesa nel pensiero di Pavel N. Evdokimov*). Po powrocie do kraju, w latach 1983–1999 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym Instytutu Ekumenicznego KUL: asystent (1983–1985), adiunkt (1985–1994), starszy wykładowca (1994–1999). Od 1999 starszy wykładowca w Instytucie Filologii Słowiańskiej na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL. Od 1993 jest wizytatorem apostolskim z ramienia Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich (od 1996 w randze archimandryty) dla Białorusinów obrządku bizantyjskiego. Uczestniczył w wielu sympozjach i konferencjach krajowych i międzynarodowych o charakterze ekumenicznym. Jest autorem książek i artykułów naukowych i popularnonaukowych z zakresu teologii, duchowości i liturgii Kościołów wschodnich oraz ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Akatyst ku czci Bogurodzicy. Starożytny hymn maryjny z dodatkiem oficjów towarzyszących, Rzym 1980 (red.).

Il mistero della Chiesa nel pensiero di Pavel N. Evdokimov, Roma 1983.

Eucharystia sakramentem Ducha. Z badań nad eucharystologią prof. Jerzego Klingera, Warszawa 1984.

La Chiesa domestica in una prospettiva orientale, Rzym 1984.

Cyryl i Metody. Apostołowie i Nauczyciele Słowian. Studia i dokumenty, Lublin 1991 (współred. L. Górka).

Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu, Lublin 1996 (współred. W. Hryniewicz, S. J. Koza) [= κchJ].

W kręgu Światła Wschodu. Dziedzictwo chrześcijańskiego Wschodu w służbie nowej ewangelizacji, Warszawa–Lublin 1997 (współred. L. Górka).

Unia Brzeska z perspektywy czterech stuleci, Lublin 1998 (współred. S. Nabywaniec).

La Chiesa greco-cattolica in Bielorussia ieri ed oggi, Bari 2005.

ARTYKUŁY:

Eucharystia w badaniach teologicznych ks. Jerzego Klingera. Aspekt paschalny, RTK 26 (1979) z. 2, s. 85–97.

Ekumeniczne poszukiwania wspólnych tekstów eucharystycznych, [w:] EIP, s. 133–144.

Tajemnica Eucharystii w ujęciu Pawła Evdokimova, RTK 34 (1987) z. 2, s. 81–98.

Eucharystia w liturgii i praktyce pastoralnej Kościoła wschodniego, RTK 35 (1988) z. 2, s. 113–125.

Z teorii i praktyki autokefalii w Kościołach wschodnich, [w:] *Kościół katolicki w Chinach*, red. E. Śliwka, Pieniężno 1988, s. 270–277.

Chrzest, Eucharystia, Duch Święty. Pneumatologiczny wymiar inicjacji chrześcijańskiej według „Dokumentu z Limy”, [w:] CHEPD-1, s. 207–217.

Dziesięć lat w służbie jedności. Ekumeniczne zaangażowanie Jana Pawła II, BE 18 (1989) nr 1, s. 76–90 (współautor S. J. Koza).

- Jan Paweł II w posłudze na rzecz jedności chrześcijan*, [w:] „*Żeby nie ustała wiara*”. *Katolicki Uniwersytet Lubelski przed wizytą Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. J. Homerski, J. Kondziela, J. Krukowski, Z. J. Zdybicka, J. Ziólek, Lublin 1989, s. 137–149 (współautor S. J. Koza).
- Prawosławie*, [w:] *Chrześcijaństwo wśród religii*, red. M. Wojciechowski, Warszawa 1990, s. 171–178.
- Liturgiczny charakter kultu Bogurodzicy w Kościele wschodnim*, [w:] *Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus” na temat rozwoju należycie pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S. C. Napiórkowski, Lublin 1991, s. 325–353.
- Eucharystia w liturgii i teologii Kościoła wschodniego*, [w:] *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, red. W. Słomka, Lublin 1992, s. 75–93.
- Evangelizacja w Europie Wschodniej. Ekumeniczne wezwanie i zadanie*, [w:] *Kościół chrześcijański w Europie narodów. Materiały sympozjum ekumenicznego zorganizowanego w Opolu w dniach 6–7 XII 1991 [...]*, red. P. Jaskóła, H. J. Sobeczko, Opole 1992, s. 75–84.
- Mille anni dell'incontro della tradizione bizantina con la tradizione latina nella cultura religiosa polacca*, [w:] *The Legacy of Saints Cyril and Methodius to Kiev and Moscow. Proceedings of the International Congress on the Millennium of the Conversion of Rus, to Christianity. Thessaloniki 26–28 November 1988*, ed. A.-E. N. Tachiaos, Thessaloniki 1992, s. 185–193.
- „*Cerkiew*” *Parakleta i Bogurodzicy. Wyzwanie dla ekumenizmu i mariologii*, BE 22 (1993) nr 2, s. 50–65.
- La nuova evangelizzazione nell'Europa orientale. Una sfida ecumenica*, RT 40 (1993) z. 7, s. 69–87.
- Spotkać Pana w modlitwie. Perspektywa Kościoła wschodniego*, „*Zeszyty Karmelitańskie*” 1993 nr 1–2, s. 87–92.
- Akatyst ku czci Bogurodzicy jako przykład maryjnej pobożności bizantyjsko-słowiańskiej*, [w:] *Chrześcijańskie dziedzictwo bizantyjsko-słowiańskie. III Kongres Teologów Polskich. Lublin 12–14 IX 1987*, red. A. Kubiś, M. Rusecki, Lublin 1994, s. 207–209.
- Paweł Nikołajewicz Ewdokimow (1901–1970) – świadek prawosławia na Zachodzie i jego eklezjologia*, RT 42 (1995) z. 7, s. 103–112.
- Słowo o Kościołach przedchalcedońskich*, [w:] *Teksty o Matce Bożej. Kościoła przedchalcedońskie*, red. S. C. Napiórkowski, Niepokalanów 1995, s. 7–20 (współautor S. C. Napiórkowski).
- Teologia i liturgia prawosławia*, [w:] *Nurty chrześcijaństwa. Materiały z wykładów*, red. M. Dobkowski, S. Kosieliński, Warszawa 1995, s. 45–58.
- Ogólna panorama Kościołów wschodnich*, [w:] KChJ, s. 99–104.
- Kościół prawosławny w świecie*, [w:] KChJ, s. 112–114.
- Ekumeniczne świadectwo męczenników*, [w:] *Perspektywy ekumenii. Wielkopostne wykłady otwarte poświęcone encyklice „Ut unum sint”*, red. P. Jaskóła, Opole 1996, s. 103–108.

- Ekumeniczny aspekt mariologii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, [w:] *Maryja w Katechizmie Kościoła Katolickiego. Materiały sympozjum zorganizowanego przez dominikańskie Kolegium Filozoficzno-Teologiczne w Krakowie, w dniach 6–7 października 1995 roku*, red. S. C. Napiórkowski, B. Kochaniewicz, Kraków 1996, s. 97–102.
- Unia kościelna w Brześciu (1596) w retrospektywie historyczno-teologicznej*, RT 43 (1996) z. 2, s. 399–414.
- „*Christus – Orientale Lumen*”. *Chrystologiczny wymiar modlitwy w Kościele wschodnim*, [w:] *Chrystus naszym pojednaniem. Prace przygotowane przez Instytut Ekumeniczny KUL dla upamiętnienia działalności naukowo-dydaktycznej Ks. Bpa Prof. Dra hab. Alfonsa Nossola [...]*, red. P. Jaskóła, S. J. Koza, Opole 1997, s. 219–228.
- Zaśnięcie Bogurodzicy w tradycji liturgicznej biznatyjsko-słowiańskiej*, RT 43–44 (1998–1999) z. 7, s. 37–44.
- Duch Święty w doświadczeniu Kościołów wschodnich*, [w:] *Duch Święty w posłudze Kościoła wobec świata. Materiały z Duszpasterskich Wykładów Akademickich w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim 27–28 sierpnia 1998*, red. J. Nagórny, J. Gocko, Lublin 1999, s. 79–95.
- Ekumeniczna wartość świadectwa „nowych męczenników”*, [w:] *W służbie wartościom. Księga Pamiątkowa poświęcona Księdzu Biskupowi Profesorowi Dr. hab. Kazimierzowi Ryczanowi [...]*, red. R. Kamiński, S. J. Koza, L. Skorupa, K. Świąś, Kielce 1999, s. 154–159.
- Il Patrocinio della Theotokos nella liturgia della Chiesa bizantina slava*, „*Folia Athanasiana*” [Nyiregyhaza, Węgry] 1999 nr 1, s. 47–54.
- Kościół greckokatolicki na Białorusi u progu trzeciego tysiąclecia*, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia. Materiały sympozjum ekumenicznego inaugurującego działalność Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym UO*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 129–136.

GASTPARY Woldemar (1908–1984)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, członek Prezydium PRE, członek Podkomisji ds. Dialogu KEP i PRE.

Urodził się 12 lipca 1908 w Henrykowie k. Zduńskiej Woli. W latach 1927–1932 studiował na Wydziale Teologii Ewangelickiej uw. W trakcie studiów odbywał praktykę duszpasterską w parafii w Mościskach nad Bugiem. W 1932 został ordynowany na duchownego. Do wybuchu II wojny światowej pracował jako wikariusz parafialny w Tomaszowie Mazowieckim. W 1939 uzyskał na uw stopień doktora teologii (*Sprawa toruńska w 1724 roku*). Aresztowany w styczniu 1940 przez hitlerowców. Więziony w licznych więzieniach na terenie okupowanej Polski, potem w obozach Sachsenhausen i w Dachau, aż do uwolnienia przez aliantów w kwietniu 1945. Po powrocie do kraju, pomimo nadszarpniętego zdrowia, przystąpił do odbudowy życia kościelnego w swej przedwojennej

parafii. W połowie lat pięćdziesiątych został proboszczem parafii pw. Świętej Trójcy w Łodzi i seniorem diecezji warszawskiej. Był zaangażowany na forum ogólnokościelnym jako prezes Synodu, członek Konsystorza i Naczelnej Rady Kościelnej. Mimo wielu zaangażowań nie porzucił pracy naukowej i dydaktycznej. W lutym 1949 został zatrudniony na stanowisku adiunkta na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW. W 1957, po przekształceniu wydziału w samodzielną uczelnię (CHAT), został jej docentem, a w latach 1965–1981 był jej rektorem. W 1981 przeszedł na emeryturę.

Był oddany sprawie ekumenii. Najlepszą szkołą ekumenizmu były dla niego lata wojny i obozów, gdzie stykał się z chrześcijanami świeckimi i duchownymi różnych wyznań. Po wojnie terenem ekumenizmu praktycznego stała się dla niego przede wszystkim CHAT, której był rektorem. Był członkiem Prezydium PRE oraz członkiem powołanej w 1977 Podkomisji ds. Dialogu KEP i PRE. Uczestniczył w nabożeństwach ekumenicznych organizowanych w Tygodniu Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Głosił kazania w różnych kościołach. Mimo że sam był świadkiem i ofiarą nazizmu, włączył się czynnie w dzieło pojednania polsko-niemieckiego. Współpracował z historykami Kościoła w RFN i w NRD. Reprezentował swój Kościół na konferencjach międzynarodowych, m.in. na czwartym

Zgromadzeniu Ogólnym ŚFL w Helsinkach (1963). Zmarł 22 grudnia 1984 w Warszawie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Sprawa toruńska 1724, Warszawa 1969.

Biskup Bursche i sprawa polska, Warszawa 1972.

Historia protestantyzmu w Polsce od połowy XVIII wieku do I wojny światowej, Warszawa 1977.

Protestantyzm w Polsce w dobie dwóch wojen światowych, cz. 1 (1914–1939), Warszawa 1978; cz. 2 (1939–1945), Warszawa 1981.

GAŚ Piotr (1959–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, magister teologii, działacz ekumeniczny.

Urodził się 15 stycznia 1959 w Ustroiniu. Studia teologiczne odbył w latach 1978–1983 na CHAT, gdzie uzyskał magisterium z teologii (*Społeczność chrześcijańska na Śląsku Cieszyńskim w świetle Konfesji Augsburskiej i jej Apologii*, prom. ks. Jerzy Gryniakow). Służbę w Kościele rozpoczął na stanowisku praktykanta w parafii ewangelicko-augsburskiej w Wałbrzychu (1982), a następnie w Szczecinie (1982–1983). Ordynowany został w 1983 w Szczecinie na duchownego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Z dniem ordynacji rozpoczął służbę na stanowisku wikariusza w parafii ewangelicko-augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Szczecinie. Stanowisko proboszcza-administradora szczeciń-

skiej parafii objął 1 lutego 1989, a 20 maja 1990 został wybrany na urząd proboszcza. W 1994, propagując myśl teologiczną Dietricha Bonhoeffera, zainicjował Projekt Bonhoefferowski w Szczecinie, a w 2000 był współzałożycielem polsko-niemieckiej grupy inicjatywnej na rzecz utworzenia Międzynarodowego Centrum Studiów i Spotkań im. ks. dr. Dietricha Bonhoeffera w Szczecinie. W 2006 został wybrany proboszczem parafii ewangelicko-augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Warszawie.

Od 1989 pełnił w diecezji wrocławskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego funkcję przewodniczącego Komisji ds. Misji i Ewangelizacji. Współorganizował i prowadził tygodnie ewangelizacyjne dla rodzin w Karpaczu. Decyzją Synodu Kościoła, w 1996 został powołany na urząd radcy duchownego Konsystorza Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP. W kadencji Konsystorza 2011–2016 pełnił funkcję sekretarza. W latach 2001–2012 był członkiem Synodu Kościoła, jako przedstawiciel duchownych. W 1990 brał udział w VII Walnym Zgromadzeniu ŚFL w Curitiba (Brazylia), gdzie został wybrany na członka Rady ŚFL (praca najpierw w Komisji Komunikacji, a w 1997 w VIII Walnym Zgromadzeniu ŚFL w Hongkongu). W 2001 uczestniczył w Walnym Zgromadzeniu Wspólnoty Ewangelickich Kościołów w Europie (Leuenberskiej Wspólnoty Kościołów)

w Belfaście, gdzie został wybrany do Komitetu Wykonawczego Wspólnoty; funkcję tę pełnił do 2008. W 2013 uczestniczył w X Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Pusan, w Korei Południowej. Od 2009 jest członkiem Rady Ewangelickiego Towarzystwa Oświatowego. Jest felietonistą czasopisma „Zwiastun Ewangelicki”. W 2005 został uhonorowany Nagrodą im. Brata Alberta za działalność ekumeniczną, połączoną z aktywnością w zakresie pojednania polsko-niemieckiego.

GLAESER Zygfryd (1963–)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej i dogmatycznej, kierownik Katedry Teologii Kościołów Wschodnich w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 14 września 1963 w Krapkowicach. W latach 1970–1978 uczęszczał do Szkoły Podstawowej im. Mikołaja Kopernika w Malni. W latach 1978–1982 kontynuował edukację w LO w Gogolinie. Po złożeniu egzaminu dojrzałości w 1982 rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w WSD Śląska Opolskiego w Nysie. Magisterium z teologii uzyskał w 1988 na WT KUL (*Geneza zła w świecie w świetle polskiej współczesnej literatury filozoficzno-teologicznej*, prom. abp Alfons Nossol). Święcenia kapłańskie przyjął w 1988 w opolskiej katedrze z rąk abp. Al-

fonsa Nossola. Po święceniach przez trzy lata pełnił posługę kapłańską jako wikariusz w parafii pw. św. Mikołaja w Kędzierzynie-Koźlu (1988–1991). W 1991 podjął studia specjalistyczne na KUL. Dyplom licencjata teologii uzyskał w 1993. W 1995 otrzymał stopień naukowy doktora w zakresie teologii ekumenicznej i dogmatycznej (*Pneumatologiczna eklezjologia Nikosa A. Nissiotisa*, prom. Waław Hryniewicz OMI). W roku akademickim 1995–1996 odbył staż naukowy w Instytucie Teologii Prawosławnej Uniwersytetu Ludwiga Maximiliana w Monachium, a w roku akademickim 1999–2000 w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie. W 2000 uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej (*Ku eklezjologii „Kościołów siostrzanych”*. *Studium ekumeniczne*). Tytuł naukowy profesora nadał mu prezydent RP Lech Kaczyński w 2008. Od 1995 pracuje na WT UO, najpierw jako adiunkt (1995–2001), następnie na stanowisku profesora nadzwyczajnego (2001–2015), a obecnie na stanowisku profesora zwyczajnego (2015–). W obrębie diecezji opolskiej jest m.in. dyrektorem oraz przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Badań Nauczania Papieskiego przy Centrum Kultury i Nauki WT UO w Kamieniu Śląskim, członkiem Rady Ekonomicznej diecezji opolskiej, przewodniczącym Rady Nadzorczej oraz sekretarzem Rady Naukowej Instytutu Naukowo-

-Badawczego Księdza Sebastiana Kneippa Zespołu Rehabilitacyjno-Wypoczynkowego „Sebastianeum Silesiacum” w Kamieniu Śląskim, członkiem zarządu Centrum Kultury i Nauki WT UO w Kamieniu Śląskim. Jest członkiem Rady Naukowej „Teologia. Revista Facultății de Teologie Din Arad”.

Jest konsultorem Rady KEP ds. Ekumenizmu (od 2012), przewodniczącym Międzydiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu (od 2015), referentem ds. ekumenizmu diecezji opolskiej, kierownikiem Katedry Teologii Kościołów Wschodnich w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO. Jest twórcą idei i wieloletnim organizatorem Ekumenicznej Modlitwy Młodych. Należy także do Komisji ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich PAN (od 2003) oraz do Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów w Polsce. Jest członkiem Komisji Redakcyjnej „Studia Oecumenica” (czasopismo na liście ERIH). W strukturach międzynarodowych jest m.in. delegatem KEP do prac w ramach Międzynarodowej Grupy Roboczej realizującej projekt „Pojednanie w Europie” (od 1998); obecnie jest współprzewodniczącym tej grupy (od 2015). W 2000 uczestniczył jako ekspert w pracach Międzynarodowej Komisji ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Prawosławnym w Baltimore (USA). Jest członkiem Gesellschaft zum Studium des Christlichen Ostens oraz St. Ire-

naeus Joint Orthodox-Catholic Working Group. Uczestniczył w pracach Międzynarodowej Komisji Mieszanej pracującej pod auspicjami „PRO ORIENTE” nad projektem „Unia i unia-tyzm – eklezjologiczne znaczenie”.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

W jednym Duchu jeden Kościół. Pneumatologiczna eklezjologia Nikosa A. Nissiotisa, Opole 1996.

Pojednanie – ekumeniczne wyzwania Grazu '97, Opole 1998 (współred. P. Jaskóła).

Ku eklezjologii „Kościółów siostrzanych”. Studium ekumeniczne, Opole 2000.

Eucharystia w dialogu. Wokół bilateralnych uzgodnień doktrynalnych Kościoła prawosławnego na temat Eucharystii, Opole 2007.

Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii, Opole 2008.

Człowiek dialogu. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi [...], Opole 2012 (red.).

Świętowanie Dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów, Opole 2012 (współred. A. Czaja).

ARTYKUŁY:

Prawosławie a ekumenizm, [w:] KChJ, s. 308–317.

Enzyklika „Ut unum sint” als Ausdruck der Verantwortung der römisch-katholischen Kirche für die Versöhnung unter den Christen, [w:] *Ökumenische Verantwortung der Kirchen am Beispiel Polens und der Schweiz*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 61–76.

Ökumenische Reflexion zum Marien- und Heiligenverehrung, „Der Christliche Osten” 52 (1997) nr 1, s. 14–31.

Rola Kościołów w kształtowaniu „nowej” europejskiej tożsamości, [w:] *Unia Europejska. Szansa czy zagrożenie dla polskich pograniczy*, red. J. Budniak, Cieszyn 1998, s. 69–82.

Erfahrung einer Grenzregion – Chance für ein künftiges Europa? Überlegungen zur künftigen Rolle Schlesiens, [w:] *Polnische Impressionen. Ökumenisch-theologische Fragen im Europa nach der Wende*, Hrsg. U. Link-Wieczorek, Frankfurt am Main 2000, s. 76–81.

Шаусы и проблемы экуменизма на примере Польши, [w:] *Примирение в Европе – миссия Церкви в Украине, в Беларуси, Польше и Германии*, Mińsk 2000, s. 146–152.

Eucharystia źródłem i szczytem eklezjalnej komunii. Refleksja na tle katolicko-prawosławnych uzgodnień teologicznych, stoe 4 (2004), s. 89–104.

Pochodzenie Kościoła w świetle dokumentów dialogu prawosławno-starokatolickiego, [w:] *Ad christianorum unitatem fovendam*, red. Stanisław Rabiej, Opole 2007, s. 141–148.

Apostolskość Kościoła w świetle dokumentów dialogu prawosławno-starokatolickiego na forum światowym, [w:] *Crux Christi – spes nostra. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Biskupowi Janowi Kopcowi [...]*, red. K. Dola, N. Widok, Opole 2007, s. 437–447.

Ekumenizm na Śląsku Opolskim w kontekście przesłania Pierwszego Synodu Diecezji

- Opolskiej (2002–2005)*, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 116–133.
- Samoświadomość Kościoła katolickiego w kontekście jego ekumenicznego zaangażowania*, stoe 7 (2007), s. 133–145.
- Dialog als Paradigma der Ökumene*, [w:] *Umbrüche gestalten. Sozialethische Herausforderungen im Neuen Europa*, Hrsg. H. Renöckl, P. Morciniec, A. Rammer, Würzburg 2008, s. 268–274.
- Jedność Kościoła w świetle dokumentów dialogu prawosławno-starokatolickiego na forum światowym*, [w:] *Różnić się w zgodzie*, red. S. Pawłowski, Lublin 2008, s. 317–332.
- Rozumienie ustroju Kościoła w kontekście dokumentów dialogu prawosławno-starokatolickiego*, [w:] *Miniatury ekumeniczne. Księga pamiątkowa na stulecie urodzin siostry Joanny Lossow (1908–2005)*, red. M. K. Rottenberg, Warszawa 2009, s. 254–266.
- Nissiotis Nikos Angelos*, EK, t. 13, Lublin 2009, kol. 1327–1328.
- Nowa „unia” z Rzymem? Konstytucja „Anglicanorum coetibus” Benedykta XVI w świetle niektórych unijnych konstytucji Kościoła katolickiego*, [w:] *Wspólnota Anglikańska a ekumenia. Wokół konstytucji apostolskiej „Anglicanorum coetibus” Benedykta XVI*, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2010, s. 55–77.
- Pojęcie i istotne źródła przekazu Bożego Objawienia w pismach Nikosa Angelosa Nissiotisa*, [w:] *Objawienie Boże w interpretacji współczesnych teologów*, red. B. Kochaniewicz, „*Studia Theologiae Fundamentalis*” 1 (2010), s. 261–272.
- Eklezjotwórczy charakter Eucharystii – perspektywa ekumeniczna*, [w:] *Świętowanie Dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów*, red. A. Czaja, Z. Glaeser, Opole 2012, s. 19–29.
- Eucharystia sakramentem kościelnej jedności*, [w:] *Człowiek dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2012 s. 419–443.
- 50 Jahre Vaticanum II. Das II. Vatikanische Konzil aus ökumenischer Perspektive*, stoe 13 (2013), s. 53–70.
- Jedność Kościoła w perspektywie dokumentu „Ku wspólnej wizji Kościoła”*, stoe 14 (2014), s. 29–44.

GLOGIER Marek (1952–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny, magister bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, członek Synodalnego Zespołu Ekumenicznego Archidiecezji Krakowskiej.

Urodził się 9 lipca 1952 w Krakowie. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Białymstoku, a średniej w Krakowie. Ukończył Studium Formacji Ewangelizacyjnej przy Krajowym Duszpasterstwie Służby Liturgicznej w Lublinie, kurs misyjny organizowany przez Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Krakowie (1986) oraz Studium Synodalne Apostolstwa Świeckich (1992–1993). Studiował bibliotekoznawstwo i informację naukową w WSP im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (1985–1990), gdzie uzyskał magisterium (*Czasopisma, biuletyny i kalendarze mniejszości wyznaniowych w Polsce w latach*

1944–1990, prom. Jerzy Jarowiecki). W latach 1987–1988 ukończył Fakultet Dziennikarski w tejże wsp. Był redaktorem pisma duszpasterstwa akademickiego „W Kręgu” wydawanego przez kurię w Krakowie (1985–1989), współzałożycielem i redaktorem (z Wojciechem Kubackim SJ) dwumiesięcznika „Orędzie Miłosierdzia” wydawanego przez sanktuarium w krakowskich Łagiewnikach (1987–1988). W latach 1993–1998 był członkiem Katolickiego Stowarzyszenia Dziennikarzy. Prowadził warsztaty dla grup wydających periodyki parafialne i pisma dla młodzieży. Od 1990 zatrudniony na Uniwersytecie Pedagogicznym (nauczyciel akademicki, bibliotekarz, archiwista). Jest aspirantem seminarium misyjnego „Redemptoris Mater” funkcjonującego pod patronatem Drogi Neokatechumenalnej.

Od 1972 był członkiem jedyne­go w archidiecezji krakowskiej zespołu synodalnego w KIK, który do 1979 zajmował się tematyką ekumeniczną. Od 1973 w dominikańskim duszpasterstwie akademickim „Beczka” prowadził studencką „grupę ekumeniczną”, z czasem przekształconą w grupę „Unitas”. Jako nauczyciel akademicki prowadził badania nad programami i duchowością grup, wspólnot i stowarzyszeń związanych z protestancką oraz katolicką odnową charyzmatyczną. W latach 1972–2012 był aktywnym uczestnikiem większości wydarzeń ekumenicznych w Krakowie, w domu

rekolekcyjnym w warszawskich Łaskach, spotkań organizowanych przez środowisko miesięcznika „Więź”, Sekcję Ekumeniczną KAI, IE KUL oraz Koło Naukowe Teologów KUL.

PUBLIKACJE (wybrane)

Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, „Słowo Powszechne” 40 (1986) nr 34, s. 5.

Przegląd czasopism polskich mniejszości religijnych w latach 1944–1990, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 32 (1993) nr 1, s. 82–92.

Modlitwa o jedność. Tydzień Ekumeniczny w Krakowie, „Krakowski Gość Niedzielny” 1 (1994) nr 1, s. 2 (dodatek do „Gość Niedzielny” 71 [1994] nr 3).

O problemach współczesnego ekumenizmu. Z Markiem Glogierem rozmawia Bogusława Stanowska-Cichoń, „Sól Ziemi” 2 (1999) nr 50, s. 2–3.

Czesław Lechicki (1906–2001) religioznawca, ekumenista, prasoznawca, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 4 (2001) z. 2, s. 367–373.

O „Beczce”, ekumenizmie i „Nowym Życiu” (wspomnienia z lat 1970–1978), [w:] *Beczka – nasz dom. Dominikańskie Duszpasterstwo Akademickie (1964–2004)*, red. Bogusława Stanowska-Cichoń, Kraków 2004, s. 355–358.

Synodalny Zespół Ekumeniczny w Krakowie (wspomnienia ze spotkań w Klubie Inteligencji Katolickiej w latach 1972–1979), „Konspekt” 11 (2009) nr 1 (32), s. 22–28.

GOŁĘBIEWSKI Krzysztof (1946–)

Dziennikarz rzymskokatolicki, magister filologii polskiej, działacz ekumeniczny.

Urodził się 30 czerwca 1946 w Kluczborku (woj. opolskie). Od 1953 mieszka w Warszawie. W latach 1964–1969 studiował polonistykę na UW, gdzie uzyskał dyplom magistra filologii polskiej (ze specjalnością językoznawstwo). W 1969 rozpoczął pracę zawodową jako dziennikarz, najpierw w PAB, później w innych redakcjach, od 1983 w katolickich i chrześcijańskich środkach przekazu – tygodnik „Za i Przeciw”; nieregularna współpraca m.in. z „Przeglądem Prawosławnym”, „Tygodnikiem Polskim”. Od 1993 do 2008 był zatrudniony w KAI.

Rozwojowi jego zainteresowań ekumenizmem sprzyjała nauka religii przy kościele pw. Świętego Krzyża w Warszawie, a później wieloletnia działalność w tamtejszym duszpasterstwie akademickim od chwili jego powstania w 1965. Był z nim związany jeszcze wiele lat po studiach, do czerwca 1979. Działał też w kilku innych stołecznych ośrodkach duszpasterstwa akademickiego, zwłaszcza przy kościele pw. św. Anny. Z jego inicjatywy doszło do kilku spotkań z młodymi chrześcijanami z innych Kościołów chrześcijańskich. W styczniu 1974 m.in. zorganizował w ośrodku świętokrzyskim tzw. ekumeniczną noc czuwania, w której uczestniczyli przedstawiciele innych wyznań. Uczestniczył

w nabożeństwach ekumenicznych organizowanych w ramach Tygodni Modlitw o Jedność Chrześcijan oraz spotkaniach ekumenicznych organizowanych przez tzw. Ekumeniczną Komisję Młodzieżową, działającą przy oddziale warszawskim PRE. Jako dziennikarz „Za i Przeciw” (1983–1991) był głównym ekspertem ds. ekumenizmu i autorem tekstów podsumowujących Tygodnie Modlitw o Jedność Chrześcijan. Uczestniczył w sesjach i konferencjach ekumenicznych m.in. na ATK, KUL, CHAT. Tłumaczył też artykuły i wywiady dla „Za i Przeciw” oraz „Studiów i Dokumentów Ekumenicznych”, a także dla wydawnictwa Novum, gdy przygotowywało ono książki o tematyce ekumenicznej, np. materiały z VI Zgromadzenia Ogólnego ŚRK w Vancouver (1983) czy z tzw. konferencji pokojowych, organizowanych zarówno przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Społeczne, jak i przez nieistniejącą już CHKP w Pradze, która kilkakrotnie odbywała swe posiedzenia w Polsce. Pracując w „Za i Przeciw”, bywał też wielokrotnie zapraszany (głównie w 1983–1988) z prelekcjami, zwłaszcza na tematy ekumeniczne do oddziałów wojewódzkich Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego, np. w Kaliszu, Olsztynie, Białymstoku, Rzeszowie, Siedlcach, Lublinie.

GÓRKA Leonard (1936–)

Kapłan rzymskokatolicki Zgromadzenia Słowa Bożego (werbiści), dok-

tor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Teologii Ekumenicznej KUL, dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL.

Urodził się 29 listopada 1936 w Cieszynie. Po maturze zdanej w Rybniku na Śląsku studiował filozofię i teologię w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Werbistów w Pieniężnie i w Nysie. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1963. W latach 1965–1968 odbył studia specjalistyczne z teologii dogmatyczno-porównawczej na KUL, zwieńczone pracą licencjacką (*Irenizm teologiczny ks. Jana Urbana TJ w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II: Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen Gentium” i Dekretu o ekumenizmie*, prom. ks. Wincenty Granat). W 1978 uzyskał stopień doktora (*Doktryna ekumeniczna Kongresów welehradzkich 1907–1936. Studium z zakresu historii katolickiej myśli ekumenicznej*, prom. Stanisław Nagy SCJ). W 2002 uzyskał stopień doktora habilitowanego, a w 2003 nominację na profesora nadzwyczajnego KUL. W 2008 przeszedł na emeryturę.

W 1968 podjął wykłady z dogmatyki i ekumenizmu w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Werbistów w Pieniężnie. Od 1973 zatrudniony jako asystent w Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej Wydziału Teologicznego KUL. W latach 1982–2002 prowadził także wykłady z ekumenizmu w Wyższym (od 1992 Metropolitalnym)

Seminarium Duchownym w Lublinie. Od 1983 pełnił funkcję adiunkta nowo utworzonego Instytutu Ekumenicznego KUL. W 2002 został kierownikiem Katedry Teologii Ekumenicznej. W latach 2005–2008 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Ekumenicznego KUL. Uczestniczył w wielu przedsięwzięciach naukowych w kraju i za granicą, szczególnie na Białorusi, Ukrainie, Słowacji i w Czechach, m.in. w pracach Europejskiego Stowarzyszenia „Societas Oecumenica”. W latach 1985–2012 brał udział w dialogu między między Grupą Roboczą Kościołów chrześcijańskich w Szwajcarii, PRE oraz Kościołem Rzymskokatolickim w Szwajcarii i Polsce. W 2007 nagrodzony przez Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny Orderem Świętej i Równej Apostołom Marii Magdaleny II stopnia. W 2009 został laureatem Nagrody im. św. Brata Alberta za wybitne osiągnięcia na polu naukowym i dydaktycznym w dziedzinie zbliżenia ekumenicznego.

Główne obszary jego badań naukowych to eklezjologia i sakramentologia ekumeniczna, historia i teologia soborowego dekretu o ekumenizmie, misjologia ekumeniczna, historia ruchu ekumenicznego ze szczególnym uwzględnieniem inicjatyw słowiańskich, zwłaszcza tradycji cyrylo-metodiańskiej. Tematyka ta znalazła swój wyraz w licznych publikacjach autora (szczegółowy wykaz publikacji w: *Różnić się w zgodzie. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Leonar-*

dowi Górcze SVD z okazji 40-lecia pracy naukowo-dydaktycznej (*Pieniężno-Lublin 1968–2008*), red. S. Pawłowski, Lublin 2008 = RWZgod]).

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Eucharystia i posłannictwo. Wieczera Pańska w dialogu chrześcijan, Warszawa 1987 (współred. W. Hryniewicz) [= EIP].

Dziedzictwo ojców. Ekumeniczny charakter tradycji welehradzkiej, Warszawa 1995.

Kościół czy Kościół? Wybrane zagadnienia z ekumenizmu, Warszawa 1995 (współautor S. C. Napiórkowski).

W kręgu Światła Wschodu. Dziedzictwo chrześcijańskiego Wschodu w służbie nowej ewangelizacji, Warszawa–Lublin 1997 (współautor J. S. Gajek).

Święci Cyryl i Metody a pojednanie. Słowiańskie dziedzictwo w służbie jedności Kościołów i narodów, Warszawa–Lublin 2001.

Karta ekumeniczna (Charta Oecumenica). Opracowanie, tekst, komentarz, Lublin 2002.

Kościół i dialog, Lublin 2005 (współred. A. Czaja, V. Kmieciak).

To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w perspektywie ekumenicznej, Warszawa 2005 (red.).

W czterdziestolecie Soboru Watykańskiego II. Refleksja Wydziału Teologii KUL (współred. A. Czaja, J. Pałucki), Lublin 2007.

ARTYKUŁY:

Dialog katolicko-prawosławny w świetle nauki Kongresów Welehradzkich 1907–1936, RTK 28 (1981) z. 2, s. 37–50.

Pamięci O. Bogusława Waczyńskiego TJ (1907–1981), BE 10 (1981) nr 4, s. 51–54.

Początki ruchu ekumenicznego na Słowiańszczyźnie w XIX wieku i na początku XX wieku, CT 40 (1970) nr 2, s. 137–141.

Działalność misyjna rosyjskiego Kościoła prawosławnego w okresie przed Piotrem I, CT 41 (1971) nr 3, s. 173–177.

Działalność misyjna rosyjskiego Kościoła prawosławnego w XIX w., CT 42 (1972) nr 2, s. 146–149.

Działalność misyjna rosyjskiego Kościoła prawosławnego w XX w., CT 42 (1972) nr 3, s. 197–199.

Działalność naukowo-badawcza Berlińskiego Instytutu Ekumenicznego (1962–1972), CT 43 (1973) nr 2, s. 184–186.

Działalność ekumeniczna Kościoła w Afryce Zachodniej, CT 44 (1974) nr 3, s. 160–163.

Ożywienie misyjne prawosławnego Kościoła Grecji, CT 44 (1974) nr 2, s. 165–168.

Ekumeniczny dialog chrześcijan indonezyjskich, CT 46 (1976) nr 2, s. 207–211.

Dialog katolicko-prawosławny w świetle nauki Kongresów Welehradzkich 1907–1936, RTK 28 (1981) z. 2, s. 37–50.

O. Bogusław Waczyński TJ (1907–1981), „Summarius” 11–12 (1982–1983), s. 359–363.

W służbie tajemnicy jedności. 25-lecie Sekretariatu do spraw Jedności Chrześcijan 1960–1985, BE 14 (1985) nr 4, s. 15–21.

Współtwórcy „Dekretu o ekumenizmie”. Interwencje soborowe biskupów katolickiego Kościoła melchickiego, [w:] ŚTJed, s. 73–81.

Kościół rzymskokatolicki wobec ekumenizmu. (Szkic historyczny), BE 18 (1989) nr 1, s. 50–75.

Ewangelizacja misyjna i ekumenizm, [w:] *Veritati et caritati. W służbie teologii i pojednania. Prace dedykowane Księdzu*

- Biskupowi Alfonsowi Nossolowi [...]*, red. P. Jaskóła, Opole 1992, s. 319–325.
- Tysiącletnia spuścizna duchowa Rusi Kijowskiej w optyce papieża Słowianina*, [w:] *Chrześcijaństwo w Związku Radzieckim w dobie pierestrojki i głośności*, red. W. Grzeszczak, E. Śliwka, Warszawa–Pieniężno 1992, s. 50–61.
- Kościół i Kościoły. Wypowiedź dyskusyjna*, „Nurt SVD” 28 (1993) nr 1, s. 113–120.
- Słowiański kontekst ekumenizmu*, STHSO 14 (1993), s. 203–218.
- Główne rysy teologii i duchowości dzieła ewangelizacyjnego św. Cyryla i Metodego*, „Nurt SVD” 29 (1995) nr 2, s. 43–51.
- Morfologia jedności chrześcijan. Encyklika „Ut unum sint” Jana Pawła II*, RTK 42 (1995) z. 7, s. 31–40.
- Kościół i Kościoły. Eklezjalny charakter Wspólnot chrześcijańskich*, RTK 43 (1996) z. 2, s. 171–181.
- Eucharystia i posłannictwo w świetle dialogu ekumenicznego*, [w:] *Jeżus eucharystyczny*, red. M. Rusecki, M. Cisło, Lublin 1997, s. 327–334.
- Chrześcijańskie posłannictwo w Europie. Europejskie Zgromadzenia Ekumeniczne. Od Bazylei do Grazu. Próba charakterystyki*, „Nurt SVD” 32 (1998) nr 1, s. 27–36.
- Pielgrzym wiary i nadziei. Wizyta papieża Jana Pawła II w Rumunii. Bukareszt, 7–9 v 1999*, „Ethos” 12 (1999), s. 239–243.
- Charta Oecumenica 2001. Geneza – struktura – przesłanie*, RTK 50 (2003) z. 7, s. 97–108.
- Zjednoczeni w Chrystusie. W 40 rocznicę dekretu „Unitatis redintegratio”*, RTK 51 (2004) z. 7, s. 175–186.
- Duchowość eucharystyczna fundamentem duchowości ekumenicznej i misyjnej*, „Nurt SVD” 39 (2005) nr 3, s. 77–86.
- Działalność misyjna chrześcijan w dialogach ekumenicznych*, RTK 52 (2005) z. 7, s. 141–156.
- Pro memoria. Obecność pastoralna Kościoła katolickiego na terenie Rosji w świetle dokumentu papieskiej komisji Pro Russia*, [w:] IOCh, s. 381–389.
- Tradycja cyrylo-metodiańska przesłaniem na dziś i jutro. W 1150 rocznicę misji apostołów Słowian na Morawach 863–2013*, [w:] OERW, s. 359–368.

GÓRSKI Jan (1952–)

Kapłan archidiecezji katowickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych, wykładowca ekumenizmu, przewodniczący Komisji Ekumenicznej archidiecezji katowickiej.

Urodził się 25 sierpnia 1952 w Boruszowicach k. Tarnowskich Gór. W 1971 wstąpił do WŚSD w Krakowie. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1978 z rąk bp. Herberta Bednorza. W 1986 uzyskał tytuł magistra (*Idea misyjna w dokumentach Soboru Watykańskiego II*). Studia specjalistyczne odbył na ATK, gdzie w 1988 obronił doktorat z teologii (*Logiczne podstawy działalności misyjnej Kościoła według dokumentów Soboru Watykańskiego II*). W 1991 studiował także w Tantur Ecumenical Institute w Jerozolimie. W latach 1989–2001 był wykładowcą misjologii, ekumenizmu i religiofilologii w WŚSD w Katowicach. W 1991 został powołany na członka

Diecezjalnej Komisji Ekumenicznej. Z chwilą ustanowienia w 1992 metropolii górnośląskiej (katowickiej) powierzono mu funkcję przewodniczącego Archidiecezjalnej Komisji Ekumenicznej w Katowicach, którą pełnił do 2013 (od 1992 Diecezjalna Komisja Ekumeniczna zmieniła nazwę na Archidiecezjalną Komisję Ekumeniczną). Habilitował się w 1994 (*Teologia misji w procesie inkulturacji*). Od 1994 do 2001 prowadził wykłady na PAT. Od 2001 jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym WT UŚ w Katowicach. W 2008 otrzymał tytuł naukowy profesora nauk teologicznych. Od 2014 pełni funkcję kierownika Katedry Teologii Fundamentalnej, Misjologii i Filozofii Chrześcijańskiej na WT UŚ.

PUBLIKACJE (wybrane)

- Ekumeniczne wyzwania*, [w:] *Pojednanie – ekumeniczne wyzwania Grazu'97*, red. Z. Glaeser, P. Jaskóła, Opole 1998, s. 119–124.
- Ekumenizm a społeczności lokalne na przykładzie Archidiecezji Katowickiej*, [w:] *Pojednajcie się...*, red. J. Budniak, H. Rusek, Cieszyn 2000, s. 159–161.

GRABOWSKI Jarosław (1969–)

Kapłan archidiecezji częstochowskiej, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, dyrektor referatu ds. dialogu ekumenicznego, międzyreligijnego, z niewierzącymi.

Urodził się 30 września 1969 w Częstochowie. Po szkole średniej, w latach

1988–1994 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Częstochowie, zwieńczone magisterium z teologii (*Podstawy dogmatyczne pozamszalnego kultu eucharystycznego w świetle polskich czasopism i publikacji teologicznych związanych z 11 Krajowym Kongresem Eucharystycznym w Polsce [8–14.06.1987]*), prom. bp Miłosław Kołodziejczyk). Po święceniach kapłańskich w 1994 był duszpasterzem w Krzepicach. Kontynuował studia specjalistyczne na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu „Angelicum” w Rzymie (1995–2000), gdzie uzyskał licencjat z teologii, a następnie doktorat (*L'identità dei fedeli laici nella Chiesa come mistero di comunione*).

Od 2001 prowadzi wykłady z dogmatyki i ekumenizmu w WSD Archidiecezji Częstochowskiej. W latach 2001–2011 wykładał w Instytucie Teologicznym w Częstochowie. Jest członkiem założycielem Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów. Od 2009 jest dyrektorem referatu ds. dialogu ekumenicznego, międzyreligijnego, z niewierzącymi działającego w częstochowskiej kurii. Organizator i współorganizator międzynarodowych konferencji naukowych z cyklu „Człowiek – Wiara – Kultura”. Od 2014 prowadzi autorskie audycje radiowe pt. „Wiara poszukujących” w Katolickim Radiu FIAT. Organizator corocznego Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan w archidiecezji częstochowskiej.

W swoich badaniach naukowych podejmuje zagadnienia związane z teologią jedności chrześcijan (znaczenie misterium Trójcy Świętej dla tożsamości chrześcijańskiej), teologią w kontekście jej dialogu ze współczesnością oraz problematyką wiary chrześcijańskiej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Dziedzictwo chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu – między pamięcią a oczekiwaniami, red. U. Cierniak, ks. J. Grabowski, Częstochowa 2006, s. 39–48 (współred.).

Jedność chrześcijan w communio Trinitatis, CZST 37 (2009), s. 61–69.

W służbie jedności. Ekumeniczna formacja kapłanów, CZST 38 (2010), s. 109–118.

Ku współczesnemu ekumenizmowi: działalność i wyzwania częstochowskiej ekumenii, CZST 40 (2012), s. 115–131.

Ekumenizm misją zleconą przez Chrystusa, „Niedziela” 2008 nr 3, s. 16–17.

Anglikanie na drodze do pełnej jedności z Kościołem katolickim, „Niedziela” 2009 nr 48, s. 18–19.

Świadomość jedności, „Niedziela” 2011 nr 3, s. 20–21.

Ekumenizm męczenników obietnicą jedności, „Niedziela” 2012 nr 3, s. 24–25.

Wiara źródłem jedności chrześcijan, „Niedziela” 2013 nr 2, s. 26.

GRĘŚ Stanisław (1935–2012)

Kapłan diecezji zielonogórsko-gorzowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej,

wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 27 kwietnia 1935 w Karpowiczach. Po ukończeniu szkoły średniej w Ełku, odbył studia filozoficzne i teologiczne w WSD we Wrocławiu, gdzie w 1962 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk abp. Bolesława Kominka. Tytuł magistra teologii uzyskał w 1978 na ATK (*Problemy teologii polskiej w świetle publikacji teologicznych miesięcznika „Znak” [1946–1976]*). W latach 1970–1973 studiował na PWT we Wrocławiu, uzyskując tytuł licencjata. Doktorował się w 1989 na ATK (*Relacja: Duch Święty – Maryja we współczesnej teologii katolickiej [1965–1985]*). Pracę naukową łączył z posługą duszpasterską: był wikariuszem w Gądkowicach (1962–1964), Dusznikach-Zdroju (1964–1968) oraz Przewornie (1968–1971), a następnie proboszczem w Bożnowie (1971–1982), Krzeszycach (1982–1987), Gralewie (1987–1994) oraz Kwielicach (1994–2000). W latach 2000–2007 pełnił funkcję dyrektora biblioteki WSD w Gościkowie-Paradyżu. W latach 2007–2012 mieszkał w klasztorze Franciszkanów w Niepokalanowie (Paprotnia), a pod koniec życia w Domu Księży Emerytów w Zielonej Górze, gdzie zmarł 11 lipca 2012. Od 2000 był członkiem Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych „Fides”. Należał

także do Towarzystwa Teologicznego Mariologów Polskich.

W latach 1978–2007 pełnił funkcję referenta ds. ekumenizmu diecezji zielonogórsko-gorzowskiej (do 1992 diecezji gorzowskiej). Od 1989–1994 był członkiem Komisji KEP ds. Ekumenizmu oraz członkiem Podkomisji ds. Formacji Ekumenicznej Księżów, Kleryków i Świeckich, a od 1994 członkiem Zarządu Europejskiego Centrum Ekumenicznego we Frankfurcie nad Odrą oraz Grupy Programowej Europejskiego Centrum Ekumenicznego we Frankfurcie nad Odrą. W latach 1990–1996 prowadził wykłady z ekumenizmu i metodologii oraz seminarium naukowe z ekumenizmu na PWT we Wrocławiu i w jego filii w Gorzowie Wielkopolskim. Opracował komputerowo Polską Bibliografię Ekumeniczną oraz bibliografię dialogu chrześcijańsko-judaistycznego. Podejmował również liczne ekumeniczne inicjatywy duszpasterskie (m.in. nabożeństwa, wywiady, pielgrzymki ekumeniczne). W czasopismach oraz prasie regionalnej publikował liczne artykuły o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

- Polska bibliografia mariologiczna*, Niepokalanów 2001.
Relacja: „Duch Święty – Maryja” we współczesnej teologii katolickiej 1965–2000, Niepokalanów 2001.

Polska bibliografia mariologiczna (1945–2003), Niepokalanów 2004.

Polska bibliografia pneumatologiczna 1946–2006, Niepokalanów 2008.

Auf dem Wege zur Ökumene, Frankfurt an der Oder 2010.

ARTYKUŁY:

Rola i zadania diecezjalnych referentów do spraw ekumenizmu, BE 9 (1980) nr 1, s. 39–45.

Rozwój ruchu ekumenicznego. Próba syntezy oparta na materiałach publikowanych w miesięczniku „Znak”, stPar 2 (1987), s. 337–364.

Ökumenische Tätigkeit In Polen. Erfahrungen eines ökumenisch-egagierten Pfarrers, RTK 44 (1997) z. 7, s. 115–129.

Działalność ekumeniczna w Polsce, stPar 8 (1998), s. 27–36.

Ekumeniczna pielgrzymka Polaków i Niemców do Lwowa (15–21 września 2000 roku), RTK 48–49 (2001–2002) z. 7, s. 173–175.

Polska bibliografia mariologiczna – Niepokalane Poczucie (1954–2003), stPar 13 (2003), s. 189–207.

Dogmat Niepokalanego Poczucia w polskiej literaturze teologicznej w przeciągu ostatniego pięćdziesięciolecia (1954–2004), sMat 6 (2004) nr 4, s. 335–344.

Polska bibliografia pneumatologiczna 2002–2004, stPar 15 (2005), s. 49–66.

Rola Maryi w dziele jedności chrześcijan, sMat 9 (2007) nr 3–4, s. 276–296.

Duszpasterstwo ekumeniczne w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Buidniak, Katowice 2007, s. 197–214.

GROSS Jan (1938–2014)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, magister teologii, prezes Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, przewodniczący Śląskiego Oddziału PRE, członek Komisji Dialogu z Kościołem Ewangelicko-Methodystycznym, członek Komisji Dialogu z Kościołem Rzymskokatolickim w sprawie wzajemnego uznania chrztu.

Urodził się 25 kwietnia 1938 w Starogardzie Gdańskim. Studiował teologię ewangelicką w CHAT, gdzie uzyskał tytuł magistra (*Stosunek Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego do kultu Marii Panny*). W 1960 został ordynowany, przez bp. Andrzeja Wantułę, na duchownego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Służbę w Kościele rozpoczął w diecezji mazurskiej jako wikariusz diecezjalny. W 1961 został administratorem parafii w Dąbrówce, Lipowie i Glaznotach. Od 1963 pracował jako wikariusz w diecezji cieszyńskiej, najpierw w Goleszowie (1963–1973), a następnie w Cieszynie (1973–1978). We wrześniu 1978 został wybrany proboszczem ewangelickiej parafii w Mikołowie. Jednocześnie został administratorem parafii w Orzeszu (1978–1995). Od 1980 do 1990 był konseniorem (zastępcą zwierzchnika) diecezji katowickiej. Był pierwszym proboszczem nowo erygowanej parafii ewangelickiej w Tychach (1983–2004). Od 1986 do 2007 był członkiem Synodu Kościoła. W la-

tach 1990–2001 był radcą Konsystorza Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego (naczelnej władzy administracyjnej). W 2002 został wybrany na urząd prezesa Synodu Kościoła, zastępując na tym stanowisku ks. Tadeusza Szurmana, który został biskupem diecezji katowickiej. Funkcję tę pełnił do 2007. Był żonaty, miał córkę. Zmarł 25 marca 2014 w Cieszynie.

W latach 1981–2008 był przewodniczącym Śląskiego Oddziału PRE. Po przejściu na emeryturę w 2004, w uznaniu zasług na polu ekumenicznym, otrzymał tytuł Honorowego Przewodniczącego tegoż oddziału. Był członkiem Komisji Dialogu z Kościołem Ewangelicko-Methodystycznym oraz Komisji Dialogu z Kościołem Rzymskokatolickim w sprawie wzajemnego uznania chrztu. Dwukrotnie brał udział w ekumenicznych spotkaniach z Janem Pawłem II podczas jego trzeciej (1987) i czwartej (1991) wizyty w Polsce. Był autorem wielu opracowań i artykułów w prasie kościelnej i ekumenicznej. Do śmierci prowadził ekumeniczny blog *W służbie Słowa*.

PUBLIKACJE (wybrane)

Boże, zaśpiewam ci nową pieśń, Siegen 1976 (ekumeniczny śpiewnik dla młodzieży chrześcijańskiej).

Porównanie wyznań: rzymskokatolickiego, prawosławnego, ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego, Warszawa 1988, 2002² (współautor haseł: wyznanie ewangelicko-augsburskie).

Jezus Chrystus w liturgii Kościoła luterńskiego, [w:] *Chrystus i Jego Kościół*, red. M. J. Uglorz, Bielsko-Biała 2000, s. 143–156.

Obecność Ducha Świętego w liturgii Kościoła luterńskiego, [w:] *Z Duchem Świętym w trzecim tysiącleciu*, red. J. Budniak, M. J. Uglorz, Cieszyn 2001, s. 121–130.

Czy luteranie mogą modlić się za umarłymi?, „*Studia Humanistyczno-Teologiczne*” 1 (2009) nr 6, s. 99–102.

Pochodzenie sukcesji apostołowskiej polskich biskupów luterńskich, Dzięgielów 2011.

GROSSMAN Urszula (1949–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna, członkini wspólnoty Świeckiego Zakonu Karmelitów Bosych w Katowicach, inicjatorka Karmelitańskiego Ruchu Ekumenicznego w Gliwicach.

Urodziła się 14 marca 1949 w Katowicach. W latach 1981–1984 odbyła studia w Instytucie Wyższej Kultury Religijnej przy KUL, uzyskując dyplom ukończenia na podstawie pracy licencjackiej *Zbawienie w chrześcijaństwie i buddyźmie mahajany* (prom. ks. Michał Kaszowski). W 1985 wstąpiła do Świeckiego Zakonu Karmelitów Bosych; w 1986 złożyła przyrzeczenia czasowe, a w 1991 przyrzeczenia definitywne. W 1999 zainicjowała Karmelitański Ruch Ekumeniczny przy parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Gliwicach (opiekunem wspólnoty z ramienia Zakonu Karmelitów Bosych jest Włodzimierz Tochmański OCD).

W latach 1999–2000, jako osoba odpowiedzialna za powstałą wspólnotę, opracowała ramowy program formacyjny, realizowany w następnych latach. W formacji tej ważne miejsce zajmuje recepcja treści soborowych i posoborowych dokumentów ekumenicznych Kościoła katolickiego, owoców dialogów międzywyznaniowych, jak również uczestnictwo w spotkaniach ekumenicznych i międzyreligijnych (strona internetowa ruchu: <http://www.kre.gliwice.opoka.org.pl/>).

GRZESIAK Krzysztof (1971–)

Kapłan archidiecezji lubelskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, referent ds. ekumenizmu archidiecezji lubelskiej, przewodniczący Archidiecezjalnej Rady Ekumenicznej.

Urodził się 29 maja 1971 w Siedlcach. Szkołę podstawową i LO ukończył w Lublinie. W latach 1989–1995 studiował filozofię i teologię w Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Lublinie. Studia uwieńczył magisterium na KUL (*Pokuta kościelna cesarza Teodozjusza Wielkiego – przebieg wydarzeń i echa w piśmiennictwie starożytnym*, prom. bp Jan Śrutwa). W latach 1996–2000 studiował teologię ekumeniczną na KUL, gdzie w 2002 obronił pracę doktorską (*Wschód chrześcijański w piśmiennictwie ks. Bogusława Waczyńskiego*, prom. Wacław Hryniewicz OMI). Habilitował się w 2010

(*Diecezja lubelska wobec prawosławia w latach 1918–1939*). Po otrzymaniu święceń kapłańskich (1995) pracował duszpastersko jako wikariusz w Lublinie (1995–1996), duszpasterz w Ćmiłowie i nauczyciel religii w Mętowie (1996–2000), rezydent i duszpasterz w Woli Gałęzowskiej (2000–2001), wikariusz i nauczyciel religii w Lublinie (2001–2007). Od 2006 jest dyrektorem Archidiecezjalnego Studium Organistowskiego w Lublinie. Był też członkiem Archidiecezjalnej Komisji Organistowskiej (2005–2012) oraz Archidiecezjalnej Komisji ds. Dóbr Kultury (2005–2014). W 2010 podjął zajęcia zlecone z historii Kościoła w Ośrodku Wyższej Kultury Religijnej KUL, natomiast w 2011 wykłady w Instytucie Kulturoznawstwa Wydziału Filozofii KUL, obejmując jednocześnie kierownictwo Katedry Dialogu Kultur i Religii.

Czynnie uczestniczy w życiu ekumenicznym Lublina, pełniąc następujące funkcje: referent ds. ekumenizmu archidiecezji lubelskiej (1997–2002), zastępca przewodniczącego Archidiecezjalnej Rady Ekumenicznej (2002–2005), przewodniczący Archidiecezjalnej Rady Ekumenicznej (2005–2012). W kręgu jego zainteresowań naukowych znajduje się szeroko pojęty Wschód chrześcijański, a szczególnie prawosławie i unia (historia, liturgia, muzyka, przemiany kulturowe na ziemiach pogranicznych, wielokulturowość Lubelszczyzny).

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Wschód chrześcijański w piśmiennictwie
ks. Bogusława Waczyńskiego, Lublin 2006.

Diecezja lubelska wobec prawosławia w latach 1918–1939, Lublin 2010.

ARTYKUŁY:

Ludność katolicka i prawosławna w miejscowościach diecezji lubelskiej w latach 1918–1939, WAL 80 (2006), s. 770–784.

Kształtowanie się sieci parafialnej Kościoła prawosławnego na Lubelszczyźnie w latach 1918–1939, WAL 80 (2006), s. 785–825.

Położenie Kościoła prawosławnego na Lubelszczyźnie u schyłku II Rzeczypospolitej, WAL 80 (2006), s. 1194–1243.

Duchowieństwo prawosławne na Lubelszczyźnie w latach 1918–1939, WAL 81 (2007), s. 185–225.

Cerkwie na terenie powiatu chełmskiego w okresie międzywojennym, WAL 81 (2007), s. 1008–1022.

Cerkwie na terenie powiatu hrubieszowskiego w okresie międzywojennym, WAL 82 (2008), s. 454–471.

Cerkwie na terenie powiatu krasnostawskiego i janowskiego w okresie międzywojennym, WAL 82 (2008), s. 654–659.

Cerkwie na terenie powiatu tomaszowskiego w okresie międzywojennym, WAL 83 (2009), s. 795–814.

Biskup lubelski Marian Leon Fulman wobec ruchu neounijnego, [w:] *Pater Ecclesiae Lublinensis. Studia w 65. rocznicę śmierci biskupa Mariana Leona Fulmana (1866–1945)*, red. J. R. Marczewski, Lublin 2010, s. 49–76 (współautor J. R. Marczewski).

Akcja rozbiórek cerkwi na Lubelszczyźnie w roku 1938 – problem odpowiedzialności Kościoła katolickiego, *stoe* 11 (2011), s. 313–330.

Parafie prawosławne na południowym Podlasiu w okresie międzywojennym, „Drohiczyński Przegląd Naukowy” 4 (2012), s. 79–111.

Akcja burzenia cerkwi na Lubelszczyźnie w 1938. Duchowieństwo prawosławne na południowym Podlasiu w okresie międzywojennym, „Drohiczyński Przegląd Naukowy” 5 (2013), s. 201–232.

GRZYBOWSCY Irena (1949–) i Jerzy (1950–)

Działacze ekumeniczni Kościoła Rzymskokatolickiego, współzałożyciele międzynarodowego katolickiego Stowarzyszenia „Spotkania Mażeńskie”.

Jerzy Grzybowski urodził się 8 marca 1950 w Warszawie, Irena z domu Ekert – 17 grudnia 1949 także w Warszawie. Oboje ukończyli studia magisterskie w Instytucie Geografii uw: Irena w 1972, a Jerzy w 1973. W 1973 zawarli związek małżeński. Są rodzicami dwóch córek. Jerzy Grzybowski w 1975 był stypendystą katolickiego Instytutu *Pro Mundi Vita* w Brukseli, zajmującego się m.in. tematyką ekumeniczną. W latach 1973–1976 pracował w przedsiębiorstwie „Geoprojekt”, a w latach 1976–1990 w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, początkowo jako asystent, a od 1979 jako adiunkt. W 1979 obronił pra-

cę doktorską w Instytucie Geografii UAM z zakresu geografii fizycznej. Był sekretarzem wykonawczym Komisji Klimatologii w ramach Międzynarodowej Unii Geograficznej. W 1990 podjął pracę w redakcji miesięcznika „Misjonarz”, wydawanego przez Polską Prowincję Zgromadzenia Księży Werbistów. W miesięczniku tym opublikował szereg artykułów o tematyce ekumenicznej. W latach 1998–2008 był jego redaktorem naczelnym. Irena Grzybowska w latach 1972–1984 pracowała na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych uw, w latach 1998–2009 w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN. W latach 2008–2013 Irena i Jerzy Grzybowscy byli członkami Rady Duszpasterskiej Archidiecezji Warszawskiej. Jerzy przez dwie kadencje (1996–2004) był członkiem zespołu koordynacyjnego Ogólnopolskiej Rady Ruchów Katolickich, a od 2004 jest członkiem jej rady programowej.

W 1978 założyli ruch Spotkania Mażeńskie, uznany w 2004 przez Stolicę Apostolską za katolickie międzynarodowe prywatne stowarzyszenie wiernych *ad experimentum*, a w 2009 na stałe. Do 2014 byli liderami zarządu dzieła, obecnie w zarządzie tym pełnią funkcję zastępców liderów. Są nadal moderatorami i promotorami duchowości opartej na dialogu. Od 1990 są zaangażowani w rozwój Spotkań Mażeńskich w krajach Europy Wschodniej, szczególnie na Biało-

rusi, Litwie, Łotwie, Mołdawii, Rosji i Ukrainie, a także w Kazachstanie, zwracając uwagę na dialog katolicko-prawosławny w małżeństwach mieszanych. W ten sposób zorganizowane w 1990 z poparciem znanego duszpasterza prawosławnego, ks. Aleksandra Mienia, w Osieczanach k. Myślenic katolicko-prawosławne rekolekcje dla rodzin z Moskwy dały początek pierwszej prawosławnej wspólnoty tego ruchu. W 2010 zainspirowali powstanie prawosławnej gałęzi Spotkań Mażeńskich w Sankt Petersburgu w Rosji. W 2013 podpisali umowę o współpracy z tworzącą się w Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej Patriarchatu Moskiewskiego gałęzią Spotkań Mażeńskich, założoną przez protojereja Aleksandra Diagilewa i jego żonę Ljubov. Współpraca ta zakłada jedność programową w ramach międzywyznaniowego ruchu Spotkania Mażeńskie, w którym funkcjonują dwa stowarzyszenia – katolickie i prawosławne – kierujące się prawami kanonicznymi swoich Kościołów. Dewizą współpracy jest: „Razem pracujemy, razem modlimy się i razem cierpimy z powodu braku pełnej jedności”. Są współautorami i redaktorami podręczników formacyjnych Spotkań Mażeńskich przeznaczonych do wewnętrznego użytku stowarzyszenia oraz wielu artykułów dotyczących głównie tematyki małżeństwa i rodziny, a także misji i jedności chrześcijan.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

- [J. Grzybowski], *Wy jesteście solą ziemi, chrześcijanie za wschodnią granicą*, Warszawa 1992.
- [J. Grzybowski], *Dialog jako droga duchowości*, Kraków 2009.
- [J. Grzybowski], *Dobra nowina o dialogu*, Częstochowa 2012.

ARTYKUŁY:

- [J. Grzybowski], *Święte miejsca dialogu*, „Miejsca Święte” 2007 nr 9, s. 45–47.
- [J. Grzybowski], *Asyż jest teraz w Astanie*, „Misjonarz” 2008 nr 1, s. 16–17.
- [J. Grzybowski], *Katolicko-prawosławne „Spotkania”, „Idziemy”* 2013 nr 4, s. 34–35.
- [I. i J. Grzybowscy], *Budowanie godności małżeństwa. Spotkania Mażeńskie od Syberii po Pensylwanię*, [w:] *Przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę*, red. M. Ryś, Warszawa 2013, s. 323–337.

HANC Wojciech (1941–)

Ksiądz diecezji włocławskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, profesor UKSW, wykładowca ekumenizmu i teologii dogmatycznej, referent ds. ekumenizmu diecezji włocławskiej, kierownik Katedry Teologii Ekumenicznej WT UKSW, kierownik Sekcji Teologii Ekumenicznej WT UKSW, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 5 października 1941 w Wilczynie (pow. Konin). Studia filozoficzno-teologiczne odbył 1959–1965 w WSD we Włocławku, gdzie w 1965

przyjął święcenia kapłańskie. Przez rok pracował duszpastersko jako wikariusz w Lipnie. Specjalizował się w zakresie teologii dogmatycznej na KUL, gdzie w 1969 uzyskał tytuł magistra i licencjata (*Pojęcie ekumenizmu w dekreście Soboru Watykańskiego II „De oecumenismo”*, prom. ks. Wincenty Granat), a w 1971 stopień doktora (*Teologiczne podstawy ekumenizmu w świetle współczesnej teologii katolickiej [od Soboru Watykańskiego II]*, prom. ks. Adam L. Szafranski). Od 1971 jest wykładowcą w WSD we Włocławku. W latach 1992–2001 był rektorem tej uczelni. W latach 1978–1988 kierował Studium Teologiczno-Pastoralnym (od 1983 Instytutem Teologiczno-Pastoralnym) we Włocławku. Pełnił także funkcję dyrektora Instytutu Wyższej Kultury Religijnej dla świeckich (1983–1989) oraz wykładał teologię dogmatyczną w nowo powstałym WSD w Toruniu (1993–1996). Od 1994 podjął zajęcia zlecone na ATK, a w latach 2000–2003 pracował jako adiunkt na UKSW. Habilitował się w 2003 na WT UKSW (*Ekumeniczny wymiar sakramentów chrześcijańskiej inicjacji w świetle międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych*). W 2005 powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego UKSW. Od 2013 jest emerytowanym profesorem UKSW. Prowadzi nadal zajęcia zlecone z zakresu ekumenicznych dialogów. Od 1973 współpracował z redakcją *Encyklopedii katolickiej* (KUL). Przez 29 lat (1975–2004) był członkiem

redakcji „Ateneum Kapłańskiego”, a w latach 1997–2004 redaktorem naczelnym pisma. Od 1969 współpracuje z Polskim Studium Józefologicznym w Kaliszu, gdzie w latach 1983–1991 pełnił funkcję przewodniczącego. W tym czasie organizował IV Międzynarodowy Kongres Józefologiczny w Kaliszu (1985), a także osiem kolejnych sympozjów krajowych. Reprezentował studium podczas Międzynarodowych Sympozjów Józefologicznych w Meksyku (1989) i na Malcie (1997). Wchodził w skład Komitetu Organizacyjnego X Międzynarodowego Kongresu Józefologicznego w Kaliszu (2009), będąc odpowiedzialnym za stronę doktrynalną. Obecnie jest honorowym przewodniczącym studium.

W latach 1971–2001 był wykładowcą ekumenizmu w WSD we Włocławku; od 2004 do 2013 był kierownikiem Katedry Teologii Ekumenicznej (obecnie Katedry Ekumenizmu); od 2005–2012 był jednocześnie kierownikiem Sekcji Teologii Ekumenicznej na WT UKSW. W latach 1985–2008 pełnił funkcję przewodniczącego Sekcji Ekumenicznej Profesorów i Wykładowców przy Komisji (obecnie Radzie) ds. Nauki KEP. Od 1988–1998 był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu, a po utworzeniu w 1989 diecezjalnej Rady Ekumenicznej, w latach 1989–2003 był jej przewodniczącym (w 2003 rada ta przestała istnieć). Od 1995 jest konsultorem Rady KEP ds. Ekumenizmu.

Stara się powiązać ekumeniczną teorię z praktycznym jej urzeczywistnieniem. W pracy naukowo-badawczej koncentruje się na ekumenicznym wymiarze zagadnień ekumenicznych. Jego dorobek naukowy obejmuje około 300 pozycji drukowanych. We wszystkich jego publikacjach i głoszonych referatach widoczne jest wyraźnie znamię ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumenizm a konwertyzm, AK 74 (1970) z. 3, s. 456–464.

Chrzest podstawą jedności chrześcijan, AK 78 (1972) z. 2, s. 340–353.

Jednoczące działanie Ducha Świętego w Kościele, AK 80 (1973) z. 1, s. 100–108.

Eucharystia sakramentem chrześcijańskiej jedności, ZN KUL 21 (1974) nr 6, s. 59–79.

Hermeneutyka biblijno-teologiczna jako ekumeniczne zadanie, ZN KUL 20 (1977) nr 2, s. 13–26.

Kościół Chrystusowy sakramentem jedności wszystkich chrześcijan, RTSO 6 (1978), s. 161–169. *Od polemiki do dialogu. (Formy wyznaniowych spotkań i porozumień)*, STPŁ 6 (1978), s. 235–249.

Autorytet Pisma Świętego podstawą ekumenicznego działania, RTK 29 (1982) z. 2, s. 25–35.

Bierzmowanie sakramentem ekumenicznym, AK 100 (1983) z. 2, s. 229–235.

Eucharystia sakramentalnym znakiem jedności, AK 101 (1983) z. 3, s. 349–365.

Eklezjalny charakter pozakatolickich Kościołów i wspólnot chrześcijańskich, AK 102 (1984) z. 3, s. 425–432.

Teologiczne podstawy ekumenizmu, [w:] *Studia ekumeniczne*, red. J. Myśków, t. 4, Warszawa 1987, s. 5–213.

Rola hierarchii prawd w dialogu ekumenicznym, AK 112 (1989) z. 1, s. 66–79.

Ekumeniczny wymiar teologicznej twórczości biskupa Antoniego Pawłowskiego, [w:] *W służbie Kościołowi i nauce*, Włocławek 1994, s. 80–88.

Ekumeniczny wymiar całej teologii, [w:] KChJ, s. 581–586.

Interkomunia – możliwości i perspektywy, [w:] KChJ, s. 614–635.

Od Vaticanum II do encykliki Jana Pawła II „Ut unum sint”, AK 127 (1996) z. 3, s. 334–354.

Teologia ekumeniczna i jej potrzeba, [w:] KChJ, s. 577–581.

Chrystus centrum refleksji ekumenicznej, AK 136 (2001) z. 2, s. 250–269.

Ekumeniczny wymiar teologii w zakresie chrześcijańskiej duchowości, STOE 1 (2001), s. 75–90.

Wiara początkiem i warunkiem sakramentów chrześcijańskiej inicjacji w dialogicznym spojrzeniu „Kościołów siostrzanych”, [w:] *„Kościoły siostrzane” w dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 159–170.

Ekumeniczny wymiar sakramentów chrześcijańskiej inicjacji w świetle międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych. Studium ekumeniczne, Włocławek 2003.

Ekumeniczny wymiar teologicznej twórczości autorów „Ateneum Kapłańskiego” (1909–2003), STOE 3 (2003), s. 136–160.

Pojęcie ekumenizmu w świetle wypowiedzi doktrynalnych Kościoła rzymskokatolickiego (od Vaticanum II do Dyktorium Papie-

- skiej Rady do spraw Jedności Chrześcijan), [w:] *Prawda i miłość. Księga pamiątkowa ku czci Biskupa Bronisława Dembowskiego* [...], Włocławek 2003, s. 394–409.
- Ekumeniczny wymiar katechezy*, sto 4 (2004), s. 183–207.
- Eucharystia a interkomunia w dialogu*, [w:] *Misterium Eucharystii. Teologia – liturgia – ekumenizm*, red. W. Nowak, Olsztyn 2004, s. 223–248.
- Istotne elementy treściowe ekumenii w świetle papieskiej encykliki „Ut unum sint”*, [w:] *Słowo pojednania. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin Księdza Michała Czajkowskiego*, red. J. Warzecha, Warszawa 2004, s. 438–450.
- Znaczenie dialogu ekumenicznego w kontekście papieskiej encykliki „Ut unum sint”*, [w:] *Fides quaerens intellectum. Wiara poszukująca zrozumienia*, red. J. Bagrowicz, M. Mróz, Toruń 2004, s. 205–218.
- Podstawy i pojęcie ekumenizmu w ujęciu dekretu „Unitatis redintegratio” Soboru Watykańskiego II*, STV 43 (2005) nr 1, s. 155–171.
- Trudności i przeszkody na drodze ku eucharystycznej pełni*, [w:] *Wspólna Eucharystia – cel ekumenii*, red. P. Jaskóła, R. Porada, Opole 2005, s. 179–195.
- Istota ekumenicznego dialogu w kontekście encykliki Jana Pawła II „Ut unum sint”*, [w:] *Pojednanie drogą Kościoła. Dzieśięciolecie encykliki „Ut unum sint”*, red. J. Budniak, Katowice 2006, s. 12–35.
- Ku eucharystycznej pełni w Chrystusowym Kościele*, [w:] *Nie podzieleni i nie zjednoczeni. Ekumeniczna debata o Eucharystii*, red. I. Bokwa, P. Jaskóła, U. Link-Wieczorek, Opole 2006, s. 319–336.
- Interkomunia jako problem ekumeniczny w kontekście urzędowych wypowiedzi Kościoła rzymskokatolickiego*, [w:] *Spotkanie miłości z miłosierdziem*, red. P. Góralczyk, F. Mickiewicz, T. Skibiński, Ząbki 2006, s. 255–272.
- Z dziejów ekumenii w rejonie włocławsko-konińskim. 45 lat doświadczeń ekumenicznych w płaszczyźnie Kościołów lokalnych*, [w:] *Protestantyzm w Polsce na przestrzeni wieków*, red. P. Gołdyn, Poznań 2009, s. 211–256.
- Dialog ekumeniczny – znaki nadziei dla chrześcijaństwa*, „Paedagogia Christiana” 15 (2010) nr 2 (26), s. 81–105.
- Ofiarniczy charakter Eucharystii w bilateralnych dialogach doktrynalnych rzymsko-ewangelickich*, STV 50 (2012) nr 2, s. 121–140.
- Ekumeniczny wymiar apostołowości Kościoła w głównych tradycjach wyznaniowych*, COMP 32 (2012) nr 2, s. 58–96.
- Główne idee soborowego dekretu „Unitatis redintegratio”*, [w:] *50 lat dekretu o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”*, red. A. Choromański, Warszawa 2014, s. 11–53.

HAUSE Jan (1934–2009)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, przewodniczący Warszawskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 8 lutego 1934 w Krakowie. Ukończył Technikum Rybackie w Giżycku, gdzie w 1953 złożył egzamin maturalny. W latach 1954–1956 odbył zasadniczą służbę wojskową. Od 1957 do 1961 studiował teologię na CHAT.

W 1961 zawarł związek małżeński z Alicją z domu Reschke. W tym samym roku został ordynowany w Krakowie w kościele pw. św. Marcina przez bp. Andrzeja Wantułę. Pracę duszpasterską rozpoczął w rodzinnej parafii w Krakowie, a następnie w Karpaczu, we Włocławku, w Płocku, Radomiu, Lublinie, Kielcach oraz Węgrowie i Żyrardowie. W latach 1972–1974 ukończył Studium Bibliotekarstwa Informacji Naukowej i Technicznej przy UAM. Od 1975 do 1999 pracował na stanowisku dyrektora biblioteki CHAT. W 1995 został przez Konsystorz Kościoła mianowany pierwszym Naczelnym Kapelanem Ewangelickiego Duszpasterstwa Wojskowego w III Rzeczypospolitej. Służbę tę zakończył w lutym 1999, tzn. po ukończeniu 65 roku życia, a tym samym po przejściu w stan spoczynku. W latach 1997–2002 był członkiem Komisji Liturgicznej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP oraz członkiem Międzykościelnej Komisji Śpiewnikowej. Miał dwóch synów, z których jeden jest duchownym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

Jest postacią znaną i cenioną w polskich kręgach ekumenicznych. Miał bliskie kontakty z rzymskimi katolikami, wśród nich z kard. Karolem Wojtyłą. Ekumenizm odczuwał jako swoje powołanie. Uczestniczył w organizowanych przez krakowski KIK spotkaniach z duchownymi i świeckimi z innych Kościołów. Bardziej ożywio-

ną działalność ekumeniczną prowadził w latach 1967–1974, kiedy to był administratorem trzech parafii luterskich (Radom, Kielce, Lublin). Szczególnie owocna okazała się jego współpraca z s. Stanisławą Andronowską oraz z Seminarium Duchownym Księży Marianów. Od 1983, tj. od powstania Instytutu Ekumenicznego na KUL, utrzymywał z nim stałe kontakty. Uczestniczył w licznych spotkaniach z seminarzystami, z młodzieżą w Kodniu oraz z księżmi i młodzieżą w Laskach. Był jednym z najwierniejszych uczestników nabożeństw ekumenicznych i spotkań organizowanych przy kościele pw. św. Marcina w Warszawie. Od 1994 aż do śmierci w 2009 był przewodniczącym Warszawskiego Oddziału PRE. Był członkiem Komisji Liturgicznej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP oraz członkiem Międzykościelnej Komisji Śpiewnikowej (1997–2002).

HINTZ Marcin (1968–)

Biskup diecezji pomorsko-wielkopolskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie ewangelickiej teologii systematycznej, działacz ekumeniczny.

Urodził się 21 maja 1968 w Warszawie. Studia z zakresu teologii ewangelickiej odbył na CHAT. Studiował także filozofię na UW. W 2001 uzyskał stopień naukowy doktora z zakresu teologii ewangelickiej, a w 2008 doktora habilitowanego z zakresu ewangelickiej

teologii systematycznej (*Etyka ewangelicka i jej wymiar eklezjalny. Studium historyczno-systematyczne*). W 1995 został ordynowany na duchownego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Pełnił funkcję wikariusza parafii w Żyrardowie (1995–1998), następnie kapelana-dziekana ewangelickiego Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA (1998–2001), proboszcza parafii ewangelickiej w Częstochowie (2000–2011). W latach 2002–2005 był także członkiem Polsko-Niemieckiej Rady Młodzieży przy Prezesie Rady Ministrów. W latach 2004–2013 pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Krajowego ŚFL w Polsce. W 2008 został członkiem Zespołu ds. Konwencji Bioetycznej przy Prezesie Rady Ministrów. Od 2007 jest członkiem Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP (przewodniczący Komisji ds. Teologii i Konfesji). Od 2011 jest członkiem Komitetu Nauk Teologicznych PAN. Jest redaktorem naczelnym „Gdańskiego Rocznika Ewangelickiego”. Od 2011 jest biskupem diecezji pomorsko-wielkopolskiej Kościoła Ewangelicko-Augusburskiego. Jest cenionym uczestnikiem sympozjów i konferencji naukowych o tematyce ekumenicznej, autorem licznych publikacji z zakresu etyki ewangelickiej i ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Urząd biskupa Rzymu z perspektywy ewangelickiej, [w:] *Posłannictwo bisku-*

pa Rzymu, red. J. Jezierski, Olsztyn 2002, s. 149–159.

Problematyka moralna w dokumentach synodów Kościołów ewangelickich w Polsce, RTE 1 (2009), s. 113–127.

Ewangelicka odpowiedź na aktualne wyzwania moralne, [w:] *Ekumenia a współczesne wyzwania moralne*, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2009, s. 63–83.

Ekumenizm i ewangelicyzm. Księga Jubileuszowa dedykowana prof. Karolowi Karskiemu, red. M. Hintz, T. J. Zieliński, Warszawa 2010 (współred.).

Charta Oecumenica – deklaracja niespełnionych nadziei ekumenicznych w 10. rocznicę ogłoszenia, stoe 11 (2011), s. 5–16.

Chrześcijaństwo wobec nowych wyzwań natury globalnej ze szczególnym uwzględnieniem tradycji ewangelickiej, CT 83 (2013) nr 1, s. 93–110.

Odpowiedzialność Kościołów wobec mediów – perspektywy ewangelicka i ekumeniczna, [w:] *Ku Słowu, ku Kościołowi, ku światu. Księga pamiątkowa ofiarowana Arcybiskupowi Jeremiaszowi (Janowi Anchimiukowi) [...]*, red. K. Wojciechowska, W. Konach, Warszawa 2013, s. 559–570.

Kościół i urząd kościelny w dokumentach i opracowaniach Światowej Federacji Luterńskiej, Bielsko-Biała 2014 (współred. J. Sojka).

HŁADOWSKI Władysław (1913–2004)

Kapłan diecezji pińskiej i drohiczyńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany teologii w zakresie apologetyki, wykładowca eku-

menizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji pińskiej, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu, członek Komisji Mieszanej Episkopatu Polski i PRE.

Urodził się 2 maja 1913 w Kuszelewie k. Nowogródka. Ukończył Małe Seminarium Duchowne w Nowogródku (1927–1928) i Drohiczynie (1928–1930). W latach 1930–1932 kontynuował naukę w Gimnazjum Biskupim w Drohiczynie. Od 1932 do 1938 studiował filozofię i teologię w WSD w Pińsku. Święcenia kapłańskie przyjął w 1938 z rąk bp. Kazimierza Bukraby. Po święceniach pracował jako prefekt w Gimnazjum Biskupim w Drohiczynie (1938–1939), wikariusz parafii Dziadkowice (1939–1942) i Hajnówka (1942–1946). W latach 1946–1950 studiował na WT UW, gdzie w 1948 uzyskał tytuł magistra teologii dogmatycznej (*Doniosłość „pneuma” w kształtowaniu nadprzyrodzonej społeczności według Johanna Adama Möhlera*, prom. ks. Antoni Pawłowski), a w 1951 stopień doktora apologetyki (*Początki chrześcijaństwa według egzystencjalnej interpretacji Rudolfa Bultmanna*, prom. ks. Wincenty Kwiatkowski). Pracował jako wikariusz w parafiach: Bielsk Podlaski i Strabla (1950–1953). Pracując w parafii Strabla, został mianowany jej administratorem (1953), a następnie proboszczem (1953–1957). W latach 1957–1988 był rektorem WSD w Drohiczynie. Wykładał tam m.in. dogmatykę (1957–1987) i apologetykę (1957–1990). Od 1966–1978 prowadził semina-

rium i wykłady zlecone z apologetyki na ATK. Habilitował się w 1970 na ATK (*Sprawdzalność empiryczna w apologetyce*). Od 1988 przebywał na emeryturze. Zmarł 22 września 2004.

Pełnił szereg funkcji związanych z działalnością naukową i ekumeniczną. Był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu diecezji pińskiej (1967–1988), członkiem Komisji KEP ds. Ekumenizmu (1967–1989), członkiem Komisji Mieszanej Episkopatu Polski i PRE (1974–1989), członkiem (współprzewodniczącym) Podkomisji ds. Dialogu działającej w ramach wyżej wymienionej Komisji Mieszanej. W latach 1979–1987 był wykładowcą ekumenizmu w WSD w Drohiczynie. Opublikował szereg książek i artykułów z zakresu teologii fundamentalnej (wcześniej apologetyki) i ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Historyczna poznawalność Bożego Objawienia według R. Bultmanna, STV 8 (1970) nr 1, s. 141–166.

Na drodze do jedności w wierze, HD 42 (1973), s. 109–111.

Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan w Diecezji w Drohiczynie n/B., BE 10 (1981) nr 2, s. 37–38.

Wprowadzenie do Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw mieszanych, BE 12 (1983) nr 3, s. 55–60.

Sprawozdanie z działalności Podkomisji do spraw Dialogu w latach 1977–1983, BE 15 (1986) nr 1, s. 10–11; także: *SiDE* 2 (1986) nr 4, s. 49–50.

Protokół z posiedzenia Zarządu Podkomisji do spraw Dialogu w dniu 3 lutego 1986, BE 15 (1986) nr 1, s. 12–13; także: *IDE* 2 (1986) nr 4, s. 50–51.

Eucharystia w dialogu ekumenicznym, BE 16 (1987) nr 2, s. 65–83.

HOLC Paweł Janusz (1965–)

Kapłan rzymskokatolicki Zgromadzenia Misji (księży misjonarzy), doktor nauk teologicznych w zakresie teologii fundamentalnej, wykładowca ekumenizmu, działacz ekumeniczny.

Urodził się 27 grudnia 1965 w Zgierz. Po ukończeniu szkoły podstawowej i średniej w Pabianicach wstąpił do Zgromadzenia Misji, w którym w 1989 złożył śluby wieczyste. Studia filozoficzno-teologiczne ukończył w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie, uzyskując w 1991 tytuł magistra teologii na PAT. Świecenia kapłańskie przyjął w 1991 z rąk bp. Tadeusza Gocłowskiego. W 1994 podjął studia specjalistyczne z teologii fundamentalnej na WT PUG, uzyskując w 1996 tytuł licencjata teologii (*Storia come orizzonte ermeneutico della rivelazione di Dio nella teologia di Wolfhart Pannenberg*), a w 1999 obronił pracę doktorską (*Un ampio consenso sulla dottrina della giustificazione. Studio sul dialogo teologico cattolico-luterano*, prom. Jared Wicks SJ). Po ukończeniu studiów podjął wykłady z teologii dogmatycznej, fundamentalnej i ekumenicznej na PAT, w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie,

w Międzyzakonnym Wyższym Instytucie Katechetycznym w Krakowie, w Instytucie Teologicznym w Bielsku-Białej i w różnych wyższych seminariach duchownych współpracujących z ówczesną PAT. W 2003 został proboszczem parafii Najświętszej Maryi Panny z Lourdes w Krakowie. W latach 2003–2012 był radcą Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księży Misjonarzy (asystent przełożonego prowincji 2009–2012). Od 2003 członek Zespołu Języka Religijnego Rady Języka Polskiego przy PAN. Od 2011 członek Rady Duszpasterskiej Archidiecezji Krakowskiej. Od 2012 rektor Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy w Krakowie i przełożony domu prowincjalnego.

Jest uczestnikiem konferencji i autorem publikacji ekumenicznych. W centrum zainteresowań naukowych ks. P. Holca znajdują się: eklezjologia, sakramentologia, mariologia i teologia ekumeniczna. W tym ostatnim obszarze badawczym jego zainteresowania skupiają się przede wszystkim na teologicznym dialogu katolicko-luterańskim, ze szczególnym uwzględnieniem problemu nauki o usprawiedliwieniu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Un ampio consenso sulla dottrina della giustificazione. Studio sul dialogo teologico cattolico-luterano, Roma 1999 (Tesi Gregoriana, Serie Teologia, 53).

Dichiarazione congiunta sulla dottrina della giustificazione. Dibattito previo e analisi

del documento, „Credere Oggi” 22 (2002) nr 4, s. 7–38.

Małżeństwo w „Księgach symbolicznych” luteranizmu, [w:] *Sakramentalność małżeństwa*, red. Z. Kijas, J. Krzywda, Kraków 2002, s. 73–83.

Znaczenie katolicko-luterańskiego konsensu w sprawie nauki o usprawiedliwieniu dla Kościołów lokalnych, [w:] *ŻEKL*, s. 167–180.
 „*Consenso differenziato*” come categoria fondamentale nei dialoghi ecumenici, [w:] *Sapere teologico e unità della fede*, a cura di C. A. Valls, C. Dotolo, G. Pasquale, Roma 2004, s. 434–450.

Apostoł Narodów patronem ekumenii, [w:] *Misja św. Pawła trwa. Materiały z XXXIX Sympozjum Katechetycznego Międzynarodowego Wyższego Instytutu Katechetycznego w Krakowie, 7 marca 2009*, red. A. E. Klich, Kraków 2010, s. 121–131.

HRYNIEWICZ Waclaw (1936–)

Kapłan rzymskokatolicki Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL, kierownik Katedry Teologii Prawosławnej, członek Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu, konsultor Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, członek Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Prawosławnym.

Urodził się 23 lipca 1936 w Łomazach k. Białej Podlaskiej. W 1960 przyjął święcenia kapłańskie w Zgroma-

dzeniu Misjonarzy Oblatów. W latach 1960–1966 odbył studia w zakresie teologii dogmatycznej na KUL. W 1963 został zatrudniony jako asystent II Katedry Teologii Dogmatycznej na KUL. W 1964 uzyskał tytuł magistra (*Teologia rzeczywistości ziemskich u Gustawa Thilisa*), a w 1966 stopień doktora (*O soteriologicznym znaczeniu zmartwychwstania Chrystusa w teologii katolickiej [1933–1966]*, prom. ks. Wincenty Granat). W latach 1968–1970 przebywał na stypendium badawczym w Louvain (Leuven), Paryżu, Londynie i Rzymie. Habilitował się w 1974 na KUL (*Rola tradycji w interpretacji teologicznej. Analiza współczesnych poglądów dogmatyczno-ekumenicznych*). W 1975 został docentem, w 1984 profesorem nadzwyczajnym, a w 1992 profesorem zwyczajnym. W latach 1975–1983 pełnił funkcję kierownika Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej. Współtworzył IE KUL (1983), w którym pełnił kolejno funkcję zastępcy kierownika (1983–1997) i dyrektora (1997–2005). W latach 1983–2005 był kierownikiem Katedry Teologii Prawosławnej w Instytucie Ekumenicznym.

Był przez wiele lat był współpracownikiem różnych gremiów ekumenicznych w kraju i za granicą: 1979–1984 konsultorem Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, 1984–1994 członkiem Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu, 1980–2005 członkiem Międzynarodowej Komisji Mieszanej

ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Prawosławnym. W latach 1998–2000 był członkiem powołanego przez przewodniczących ККЕ oraz Radę Konferencji Biskupów Europy zespołu, który opracował Kartę ekumeniczną, oficjalnie przyjętą w 2001. Jest członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Badań Ekumenicznych „Societas Oecumenica” (od 1988) oraz Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie (od 1992), współpracownikiem Fundacji „Pro Oriente” (od 1995). Był organizatorem, współorganizatorem i referentem licznych sympozjów ekumenicznych. Jego dorobek naukowy obejmuje blisko 900 pozycji, w tym dużą część z zakresu ekumenizmu i teologii prawosławnej.

Prowadzi badania naukowe nad chrześcijańską teologią paschalną, teologią nadziei, uniwersalizmem zbawienia, teologią staroruską i zagadnieniami ekumenicznymi. Czerpiąc inspiracje z tradycji chrześcijaństwa wschodniego, rozwija teologię ekumeniczną i otwartą, szukającą dróg pojednania Kościołów, narodów i kultur w integrującej się Europie.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

- Rola Tradycji w interpretacji teologicznej. Analiza współczesnych poglądów dogmatyczno-ekumenicznych*, Lublin 1976.
Chrystus, nasza Pascha. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej, t. 1, Lublin 1982.

Recepcja – nowe zadanie ekumenizmu, Lublin 1985 (współred. L. Górka).

Eucharystia i posłannictwo. Wieczerza Pańska w dialogu chrześcijan, Warszawa 1987 (współred. L. Górka) [= EIP].

Nasza Pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej, t. 2, Lublin 1987.

Święta tajemnica jedności. Dekret o ekumenizmie po dwudziestu latach, Lublin 1988 (współred. P. Jaskóła) [= ŚTJed].

Chrzest, Eucharystia, posłannictwo duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze, Lublin 1989 (współred. S. J. Koza) [= ЧЕРД-1].

Bóg naszej nadziei. Szkice teologiczno-ekumeniczne, Opole 1989.

Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej, t. 3, Lublin 1991.

Kościół siostrzane. Dialog katolicko-prawosławny 1980–1991, Warszawa 1993.

Przeszłość zostawić Bogu. Unia i uniatyzm w perspektywie ekumenicznej, Opole 1995.

Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu, Lublin 1996 (współred. J. S. Gajek, S. J. Koza) [= КЧJ].

Hermeneutyka w dialogu. Szkice teologiczno-ekumeniczne, Opole 1998.

Na drogach pojednania, Warszawa 1998.

Kościół jest jeden. Ekumeniczne nadzieje nowego stulecia, Kraków 2004.

ARTYKUŁY:

- Teologia prawosławna o grzechu pierworodnym*, [w:] W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 1, Lublin 1972, s. 235–240.

- Teologia prawosławna o przebóstwieniu człowieka*, [w:] W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 1, Lublin 1972, s. 406–412.
- Współczesna antropologia prawosławna*, *ACR* 4 (1972), s. 217–238.
- Ekumeniczne znaczenie teologii misterium paschalnego*, *RTK* 20 (1973) z. 2, s. 103–121.
- Ekumeniczne znaczenie teologii patrystycznej*, *RTK* 20 (1973) z. 4, s. 178–201.
- Prymat papieski w świetle współczesnej teologii prawosławnej*, *ZNKUL* 16 (1973) nr 1, s. 65–80.
- „*Hierarchia prawd*” w tradycji chrześcijańskiej, *ZNKUL* 17 (1974) nr 3, s. 61–77.
- Eklezjologia prawosławna w zarysie*, [w:] W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 2, Lublin 1974, s. 376–391.
- Eschatologia prawosławna*, [w:] W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 2, Lublin 1974, s. 647–656.
- Hermeneutyczne znaczenie idei bogoczwieczeństwa w świetle antropologii prawosławnej*, *STV* 12 (1974) nr 1, s. 263–272.
- Sukcesja apostołska w świetle współczesnej teologii prawosławnej*, *CT* 44 (1974) nr 1, s. 25–42.
- Duchowość katolicyzmu i prawosławia*, *AK* 84 (1975) z. 3, s. 439–454.
- Recepcja orzeczeń magisterium przez wspólnotę Kościoła w świetle teologii prawosławnej*, *ZNKUL* 18 (1975) nr 2, s. 11–27.
- Dogmat i jego funkcja w świetle teologii prawosławnej*, *AK* 87 (1976) z. 3, s. 401–419.
- Interpretacja dogmatu jako problem ekumeniczny*, *RTK* 23 (1976) z. 2, s. 73–85.
- Prawosławie a ruch charyzmatyczny*, „*Więź*” 19 (1976) nr 3, s. 59–67.
- Autorytet w Kościele. Refleksje nad znaczeniem ostatnich publikacji ekumenicznych*, *ZNKUL* 20 (1977) nr 3–4, s. 15–40.
- Pneumatologia a eklezjologia. Prawosławny wkład do współczesnej dyskusji ekumenicznej*, *CT* 47 (1977) nr 2, s. 33–59.
- Nadzieja powszechnego zbawienia. Rozważania nad tradycją wschodnią*, „*Więź*” 21 (1978) nr 1, s. 25–44.
- „*Zstąpienie do piekiel*” w tradycji wschodniej, *RTK* 26 (1979) z. 3, s. 41–52.
- Misterium śmierci w tradycji prawosławnej*, *AK* 94 (1980) z. 1, s. 39–50.
- Męka Chrystusa w teologii i duchowości prawosławnej*, [w:] *Męka Chrystusa wczoraj i dziś*, red. H. D. Wojtyńska, J. J. Kopeć, Lublin 1981, s. 170–185.
- Prawda o zbawieniu w świetle tradycji wschodniej*, *AK* 96 (1981) z. 2, s. 248–257.
- Zasada „ekonomii eklezjalnej” w życiu i teologii prawosławia*, *RTK* 28 (1981) z. 6, s. 137–152.
- Soma pneumatikon. Cieleśność zmartwychwstania Chrystusa w tradycji wschodniej*, *RTK* 29 (1982) z. 2, s. 51–60.
- Tajemnica Chrystusa w teologii prawosławnej*, [w:] *Jezus Chrystus – historia i tajemnica. Chrystologia*, red. W. Granat, E. Kopeć, Lublin 1982, s. 415–444.
- U źródeł eklezjologii eucharystycznej*, *CT* 52 (1982) nr 2, s. 69–83.
- Misterium Eucharystii w świetle teologii prawosławnej*, *AK* 101 (1983) z. 3, s. 366–380.
- Reformacja Marcina Lutra a Kościół prawosławny. Refleksje nad nieureczywistnionym dialogiem*, *RTK* 31 (1984) z. 2, s. 73–92.

- Wschód i Zachód chrześcijański: od schizmy do dialogu*, [w:] *Jan Paweł II w dialogu miłości z Kościołem wschodnim*, red. A. Polkowski, Warszawa 1984, s. 9–50.
- Diakonia Pneumatosis. Refleksje ekumeniczne nad ważnością i uznaniem sakramentu w perspektywie paschalnej*, AK 104 (1985) z. 1–2, s. 173–189.
- Recepcja a tożsamość wyznaniowa*, [w:] *Recepcja – nowe zadanie ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, L. Górka, Lublin 1985, s. 113–133.
- Recepcja jako problem ekumeniczny*, [w:] *Recepcja – nowe zadanie ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, L. Górka, Lublin 1985, s. s. 9–36.
- Sakrament Paschy i Pięćdziesiątnicy. Tajemnica Eucharystii w świetle dialogu katolicko-prawosławnego*, [w:] *EiP*, s. 30–69.
- „*Hierarcha veritatum*” – *wspólne dobro podzielonego chrześcijaństwa*, [w:] *ŚTjed*, s. 37–64.
- Chrzest łączy, Eucharystia dzieli? Refleksje na marginesie „Dokumentu z Limy”*, [w:] *ChEPD-1*, s. 89–112.
- Ku jedności w wierze. Sens recepcji „Dokumentu z Limy”*, [w:] *ChEPD-1*, s. 171–194.
- Jak głęboko sięga podział Kościoła? Kilka refleksji teologicznych ze szczególnym uwzględnieniem relacji rzymskokatolicko-prawosławnych*, *RTK* 38–39 (1991–1992) z. 2, s. 133–149.
- Trud i nadzieja. Próba bilansu dziesięciolecia dialogu katolicko-prawosławnego*, *SiDE* 8 (1992) nr 1, s. 11–22.
- Prawosławie poszukujących. Refleksje nie-prawosławnego teologa*, „*Znak*” 45 (1993) nr 2, s. 12–24.
- Czy Rosję należy nawracać? Ekumeniczna lekcja przeszłości a dialog z prawosławiem*, *ZNKUL* 37 (1994) nr 1–2, s. 3–20.
- „*Duchowi Świętemu Pan powierzył człowieka*”. *Rozważania o doświadczeniu Ducha Świętego w chrześcijaństwie wschodnim*, [w:] *Jan Paweł II, „Dominum et Vivificantem”*. *Tekst i komentarze*, red. A. L. Szafranski, Lublin 1994, s. 261–286.
- Między ordodoksją a doksologią. Refleksje nad dogmatycznym dziedzictwem bizantyjsko-słowiańskim*, [w:] *Chrześcijańskie dziedzictwo bizantyjsko-słowiańskie. III Kongres Teologów Polskich*. Lublin 12–14 IX 1987, red. A. Kubiś, M. Rusecki, Lublin 1994, s. 68–107.
- Reformacja Lutra a prawosławie. Rozważania ekumeniczne. Z problemów Reformacji* [nr 6], red. E. Ołtarzewska-Wieja, Warszawa–Bielsko-Biała [1994], s. 62–78.
- Uniatyzm w przeszłości i dzisiaj. Wokół uzgodnienia z Balamand* (1993), *SiDE* 10 (1994) nr 2, s. 9–19.
- Nawrócenie Rosji? Refleksje ekumeniczne nad dziejami wielowiekowej iluzji*, *PP* 112 (1995) nr 1, s. 11–28; nr 2, s. 153–163.
- Być chrześcijaninem dzisiaj. Krótki zarys chrystianologii ekumenicznej*, [w:] *KChJ*, s. 743–750.
- Duchowość całości*, [w:] *KChJ*, s. 750–758.
- Ekumeniczne dziedzictwo Vaticanum II w działalności Instytutu Ekumenicznego KUL*, [w:] *KChJ*, s. 428–443.
- Ku teologii Kościołów siostrzanych*, [w:] *KChJ*, s. 75–85.
- Prawosławne pojęcie „ekumenizmu w czasie”*, [w:] *KChJ*, s. 463–473.

- Problem recepcji dialogu*, [w:] KChJ, s. 568–576.
- Tajemnica jedności Kościoła*, [w:] KChJ, s. 41–48.
- Trud i nadzieja. Próba bilansu piętnastolecia dialogu katolicko-prawosławnego*, [w:] KChJ, s. 557–568.
- Jedność za wielką cenę. Prawosławni o prymacie papieskim*, *SIDE* 13 (1997) nr 1, s. 69–76.
- Unia Brzeska w świetle eklezjologii Kościołów siostrzanych*, „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze” 4–5 (1997), s. 302–316.
- „*Wielki Poprzednik Ducha Świętego*”. *Zarys chrystologii prawosławnej*, [w:] *Chrystus naszym pojednaniem. Prace przygotowane przez Instytutu Ekumeniczny KUL dla upamiętnienia działalności naukowo-dydaktycznej Ks. Bpa Prof. Dra hab. Alfonsa Nossola [...]*, red. P. Jaskóła, S. J. Koza, Opole 1997, s. 163–189.
- Predestynacja według Jana Kalwina*, *RTK* 44 (1997) z. 7, s. 5–15.
- Brzeska unia kościelna jako problem ekumeniczny*, [w:] *Katolickie unie kościelne w Europie Środkowej i Wschodniej – idea a rzeczywistość*, red. S. Stępień, Przemysł 1998, s. 63–74.
- Problem unii w świetle Dokumentu z Balamand (1993)*, *Unia Brzeska z perspektywy czterech stuleci*, red. S. J. Gajek, S. Nabywaniec, Lublin 1998, s. 255–278.
- Dar Zmartwychwstałego. Pneumatologia prawosławna i jej znaczenie dla ekumenii*, [w:] *Duch, który jednoczy. Zarys pneumatologii*, red. M. Marczewski, Lublin 1998, s. 211–232.
- Trudności i nadzieje. Przyszłość dialogu katolicko-prawosławnego*, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia. Materiały sympozjum ekumenicznego inaugurującego działalność Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym UO*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 21–38.
- Jedność Kościoła nie jest utopią. Laudacja z okazji nadania doktoratu „honoris causa” Wielce Ekumeniczny Błogosławionemu Patriarsze Teoktystowi [...]*, *RTK* 48–49 (2001–2002) z. 7, s. 180–188.
- Kościół mniej siostrzany? Wokół dokumentów Kongregacji Nauki Wiary*, „*Więź*” 44 (2001) nr 2, s. 46–60.
- Eklezjologia prawosławna*, [w:] *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002, s. 352–365.
- Paul Evdokimov: teologii Boskiego piękna*, [w:] *Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku*, t. 1, red. J. Majewski, J. Makowski, Warszawa 2003, s. 104–115.
- Olivier Clément: teolog prawosławia otwartego*, [w:] *Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku*, t. 1, red. J. Majewski, J. Makowski, Warszawa 2003, s. 57–71.
- Zaufanie czy nieufność? Wokół kryzysu pojęcia Kościołów siostrzanych*, [w:] *Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia*, red. L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 199–213.
- Jerzy Klinger*, [w:] *Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku*, t. 2, red. J. Majewski, J. Makowski, Warszawa 2003, s. 209–223.
- Chrystus powierzył człowieka Duchowi Świętemu. Rozważania nad tradycją wschodnią*, *RTK* 51 (2004) z. 2, s. 79–99.

- Dramat roku 1204 w pamięci chrześcijaństwa wschodniego*, „Nurt SVD” 38 (2004) nr 3, s. 47–63.
- Czy wspólnota stołu Pańskiego jest już możliwa?*, [w:] *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w perspektywie ekumenicznej*, red. L. Górka, Warszawa 2005, s. 220–255.
- Wieczera Pańska i posługiwanie duchowne jako problem ekumeniczny*, RTK 52 (2005) z. 7, s. 5–26.
- Wokół dramatu Konstantynopola (1204). Ekumeniczna lekcja przeszłości*, [w:] *Ku duchowej integracji Europy*, red. A. Kaim, P. Kantyka, Lublin 2005, s. 135–155.
- Jedność Europy a jedność chrześcijan. Refleksje teologiczno-ekumeniczne*, [w:] *Chrześcijaństwo a jedność Europy*, red. E. Cyran, A. Czaja, P. Gutowski, Lublin 2006, s. 89–132.
- Odwieczna herezja ekskluzywizmu*, [w:] *Ekumenizm – teologia – kultura. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Hancowi [...]*, red. K. Konecki, Z. Pawlak, Włocławek 2006, s. 84–96.
- Żyjemy z daru paschalnej Ofiary. Eucharystia jako Ofiara w perspektywie teologiczno-ekumenicznej*, [w:] *Eucharystia na ołtarzu świata*, red. S. Koperek, Kraków 2006, s. 49–69.
- Charta Oecumenica dziś i jutro w polskim kontekście ekumenicznym*, BE 36 (2007) nr 2, s. 27–47.
- Eschata i ekumenia. Wokół problemu literalnej interpretacji Biblii*, stoe 6 (2007), s. 5–18.
- Symbol podziału i symbol zbliżenia. W 40. rocznicę tzw. zniesienia ekskomunik z 1054 roku*, [w:] *W czterdziestolecie Soboru Watykańskiego II. Refleksja Wydziału Teologii KUL*, red. A. Czaja, L. Górka, J. Pałucki, Lublin 2007, s. 99–109.
- Ku chrześcijaństwu dobrej nowiny*, [w:] *RWZgod*, s. 73–88.
- Przyćmione światło ekumeniczne. Recepcja Dokumentu z Limy po trzydziestu latach*, [w:] *Chrzest. Eucharystia. Posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze*, red. P. Kantyka, S. Pawłowski, M. Składanowski [wyd. 2 poprawione i uzupełnione], Lublin 2012, s. 181–213.
- Dialog jako podstawowa kategoria wiary*, [w:] *OERW*, s. 49–59.

IZDEBSKI Marek (1958–)

Biskup (zwierzchnik) Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, członek Prezydium i Zarządu PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 29 kwietnia 1958 w Cieszynie. Jest absolwentem WT CHAT, gdzie w latach 1977–1983 studiował teologię ewangelicką. W 1987 został ordynowany na duchownego Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. W latach 1985–1991 był administratorem parafii w Kurowie. Od 1986 pracuje w Bełchatowie i od 1991 jest tam proboszczem; pełnił także funkcję administratora parafii w Kleszczowie (do 1995). Pełni rolę opiekuna Synodalnej Komisji Prawa i jest członkiem Synodalnej Komisji Problemowej. W latach 2002–2006 pełnił funkcję wiceprezidenta obszaru europejskiego Światowego Aliansu Kościołów Reformowa-

nych (obecnie Światowa Wspólnota Kościołów Reformowanych). W latach 2002–2012 sprawował urząd biskupa – duchowego zwierzchnika Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. W 2012 Synod Kościoła wybrał go na kolejną dziesięcioletnią kadencję.

Należy do Prezydium i Zarządu (skarbnik) PRE oraz Komitetu Krajowego Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Jest inicjatorem porozumienia o wzajemnym dopuszczaniu wiernych do czynnego korzystania z praw i obowiązków wynikających z udziału w życiu Kościołów Ewangelicko-Augsburskiego i Ewangelicko-Reformowanego, zawartego 22 lutego 2012 z Kościołem Ewangelicko-Augsburskim. Ten ważny dla ewangelików reformowanych żyjących w diasporze dokument określa zasady przynależności wiernych reformowanych do parafii luterańskich i wiernych luterańskich do parafii reformowanych. Reguluje on także kwestie biernego i czynnego prawa wyborczego takich osób do władz parafialnych. W 2008 otrzymał Nagrodę im. św. Brata Alberta za wybitne osiągnięcia w dziedzinie zbliżenia ekumenicznego.

JABŁOŃSKI Michał Maria Ludwik (1950–)

Biskup naczelny (zwierzchnik) Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, członek Prezydium PRE, przewodniczący Łódzkiego Oddziału PRE, członek (współprzewodniczący) Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego

między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów.

Urodził się 19 grudnia 1950 w Nieśulkowie k. Łodzi. W latach 1964–1968 studiował w WSD Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Płocku, a następnie na CHAT, gdzie w 1973 uzyskał tytuł magistra teologii starokatolickiej (*Społeczne aspekty mariawityzmu jako ruchu religijnego*). W 1972 otrzymał święcenia prezbyteriatu. Był duszpasterzem w kilku parafiach (Dobra, Łódź, Pabianice, Piątek, Wiśniew, Zgierz). W 1995 otrzymał święcenia biskupie z rąk bp. Tymoteusza Kowalskiego i stanął na czele mariawickiej diecezji lubelsko-podlaskiej, w latach 1997–2007 był ordynariuszem diecezji śląsko-łódzkiej. Od 2007 sprawuje urząd biskupa naczelnego (zwierzchnika) Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Od 2011 jest dodatkowo biskupem diecezji lubelsko-podlaskiej.

Od 2004 do 2007 przewodniczył Łódzkiemu Oddziałowi PRE. Jako zwierzchnik Kościoła wchodzi w skład Prezydium PRE. W latach 1998–2011 był współprzewodniczącym Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów. Na stulecie mariawityzmu w Polsce zorganizował w 2006 symposium ekumeniczne. Uczestniczył w zjazdach gnieźnieńskich. Jest aktywnym uczestnikiem styczniowych modlitw o jedność chrześcijan.

JAKUB, KOSTIUCZUK Jakub (1966–)

Arcybiskup diecezji białostocko-gdańskiej Kościoła Prawosławnego, doktor teologii dogmatycznej, działacz ekumeniczny.

Urodził się 22 października 1966 w Narwi. W 1987 wstąpił do męskiego klasztoru Zwiastowania NMP w Supraślu, gdzie przyjął postrzyżyny mnisze oraz święcenia diakańskie. Następnie udał się do męskiego klasztoru pw. św. Sergiusza w Zagorsku, gdzie podjął naukę w Moskiewskim Seminarium Duchownym (1987–1989). Święcenia kapłańskie przyjął w 1989 i rozpoczął studia w Moskiewskiej Akademii Teologicznej, które ukończył w 1992, uzyskując tytuł magistra (kandydata) teologii (*Święty Synod w dziele odbudowy i wprowadzania staro-rosyjskiego systemu śpiewu cerkiewnego*). Po powrocie do kraju pracował jako katecheta w Szkole Podstawowej w Ogrodnickach (do 1997). Śluby zakonne złożył w 1993. W latach 1993–1994 odbył studia podyplomowe na CHAT. W latach 1994–1997 był opiekunem duchowym stowarzyszenia „Prawosławne Bractwo św. Cyryla i Metodego”. W 1995 rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną jako asystent w Katedrze Teologii Dogmatycznej i Moralnej CHAT. W 1998 został podniesiony do godności przeora klasztoru Zwiastowania NMP w Supraślu. W tym samym roku przyjął sakrę biskupią i został (do 1999) biskupem supraskim, bi-

skupem pomocniczym diecezji białostocko-gdańskiej. W 1999 został ordynariuszem diecezji białostocko-gdańskiej. W 2008 został podniesiony do godności arcybiskupa. W 2011 uzyskał na CHAT stopień doktora teologii dogmatycznej (*Dogmat chrystologiczny w tekstach liturgicznych św. Jana Damascyńskiego*, prom. metropolita Sawa [Hrycuniak]). Od 2012 jest zatrudniony jako adiunkt w Katedrze Teologii Dogmatycznej i Moralnej CHAT.

Troszczy się o urzeczywistnianie praktycznego ekumenizmu w swojej diecezji. Na spotkaniach ze zwierzchnikami innych Kościołów chrześcijańskich, naukowych konferencjach i sympozjach prezentuje przesłanie prawosławia w duchu wzajemnej miłości i jedności chrześcijan. Wyrazem jego zaangażowania w proces jednoczenia chrześcijan różnych wyznań jest również uczestnictwo w corocznych nabożeństwach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan i głoszenie podczas nich kazań. Swoje poglądy ekumeniczne przedstawia w naukowych publikacjach.

PUBLIKACJE (wybrane)

Moralność chrześcijańska jako płaszczyzna współpracy katolicko-prawosławnej w jednoczącej się Europie, [w:] *Ekumenia a współczesne wyzwania moralne*, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2009, s. 87–100.

Od wzajemnego poznania do wspólnego świadectwa, [w:] *Ekumenia a współcze-*

sne wyzwania moralne, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2009, s. 165–167.

Kilka istotnych kwestii dotyczących ekumenizmu, [w:] OERW, s. 109–120.

JANUSZ Stanisław (1951–)

Kapłan archidiecezji przemyskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, wykładowca teologii wschodniej i ekumenicznej, referent ds. ekumenizmu archidiecezji przemyskiej.

Urodził się 3 kwietnia 1951 w Starej Dąbrowie. W 1971 wstąpił do WSD w Przemyślu, które ukończył po sześciu latach studiów, otrzymując święcenia kapłańskie. Tytuł magistra uzyskał na WT KUL (*Fenomen i geneza religii w ujęciu Zygmunta Poniatońskiego*, prom. Stanisław Nagy SCJ). W latach 1981–1985 odbył studia doktoranckie w Instytucie Ekumenicznym KUL, uwieńczone doktoratem (*Tajemnica odkupienia w antropologicznej interpretacji Wiktora Iwanowicza Niesmielowa*, prom. Waław Hryniewicz OMI). Przez rok pracował jako duszpasterz akademicki w Rzeszowie, następnie dwa lata jako proboszcz w Cisnej. Od 1988 przebywał przez dwa lata na stypendium badawczym w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie. Od 1990 jest wykładowcą teologii wschodniej i ekumenicznej w Instytucie Teologicznym WSD w Przemyślu. Dwa lata później mianowany został też referentem ds. ekumenizmu archidiecezji przemyskiej i pełni tę funkcję do chwili obecnej. Pracował

równocześnie duszpastersko jako proboszcz, najpierw w Pawłosiowie k. Jarosławia, a następnie (także dziekan) w Dynowie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Człowiek ocalony. Tajemnica odkupienia w antropologicznej interpretacji Wiktora Iwanowicza Niesmielowa, Lublin 1990.

Wpływ modlitwy na oblicze człowieka w świetle tradycji chrześcijańskiego Wschodu, „Premisla Christiana” 4 (1991), s. 357–363.

Chryzologiczno-teologiczne podstawy antropologii wschodniej, „Premisla Christiana” 5 (1992–1993), s. 367–371.

Elementy ekumenicznego zaangażowania katolików świeckich, „Kronika Diecezji Przemyskiej” 77 (1992), s. 72–84.

Heiler Friedrich, [w:] EK, t. 6, Lublin 1993, kol. 632–634 (współautor S. J. Koza).

Niesmielów Wiktor Iwanowicz, [w:] EK, t. 13, Lublin 2009, kol. 1205.

Igor Olegowicz św., [w:] EK, t. 7, Lublin 1997, kol. 2–3.

Trynitarny charakter duchowości chrześcijańskiego Wschodu, „Premisla Christiana” 7 (1997), s. 143–156.

Miejsce Najświętszej Maryi w oficjalnym kulcie chrześcijańskim w ujęciu Kościołów wschodnich i protestanckich, [w:] *Ecclesiae Premisliensi serviens. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Infułatowi doktorowi Stanisławowi Zygarowiczowi*, red. A. Szal, J. Trojnar, Przemyśl 2001, s. 473–482.

Modlitwa Jezusowa wyrazem hezychastycznej wrażliwości duszy chrześcijańskiego

mnicha wschodniego, [w:] *Numine Tuo Domine. Księga pamiątkowa dedykowana Metropoliecie Przemyskiemu Księdzu Arcybiskupowi Józefowi Michalikowi w 20. rocznicę święceń biskupich*, red. A. Szal, Przemysł 2006, s. 449–470.

JASIANEK Jarosław (1972–)

Kapłan diecezji kaliskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, referent ds. ekumenizmu diecezji kaliskiej.

Urodził się 13 marca 1972 w Ostrowie Wielkopolskim. Po maturze (1991) studiował filozofię i teologię w WSD i PWT w Poznaniu, gdzie w 1996 uzyskał tytuł magistra teologii. Sakrament kapłaństwa przyjął w 1997 w Kaliszu. Po święceniach przez dwa lata pracował jako wikariusz w parafii w Witaszycach. W latach 1996–1998 odbył studia podyplomowe na WT UAM. W 1999 rozpoczął studia doktoranckie na WT Uniwersytetu Navarry w Pampelunie, uzyskując w 2002 stopień doktora teologii. Po powrocie do kraju, w latach 2002–2004 był administratorem parafii w Brzeziu oraz wykładowcą teologii na WT UAM. W latach 2004–2010 pełnił funkcję moderatora w WSD Diecezji Kaliskiej. Od lipca 2010 jest proboszczem parafii w Pamięcinie. Od 2009 pełni funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu.

JASKÓŁA Piotr (1952–)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk

teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Teologii Kościołów Poreformacyjnych, dyrektor Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO, sekretarz Rady KEP ds. Ekumenizmu, redaktor naczelny „*Studia Oecumenica*”, członek Komisji „*Wiara i Ustrój*” ŚRK.

Urodził się 22 maja 1952 w Jemielnicy k. Strzelec Opolskich. Po maturze (1971) studiował filozofię i teologię w WSD w Nysie i Opolu. W 1977 uzyskał tytuł magistra teologii na WT KUL (*Nowe aspekty chrześcijańskiego pojęcia Boga według „Honest to God” J.A.T. Robinsona*, prom. ks. Alfons Nossol). W tym samym roku otrzymał święcenia kapłańskie i przez rok pracował jako wikariusz w parafii Wniebowzięcia NMP w Raciborzu. W 1978 został skierowany na studia specjalistyczne z teologii porównawczej i ekumenicznej na WT KUL, gdzie w 1979 uzyskał tytuł licencjata (rzymskiego) teologii, a w 1982 doktorat (*Johna Arthura Thomasa Robinsona reinterpretacja chrystologii*, prom. S. C. Napiórkowski OFMConv). Po studiach przez kilka miesięcy pełnił funkcję administratora parafii Kozłów (obecnie diecezja gliwicka), a następnie odbył staż (semestr) w anglikańskim kolegium teologicznym Wescott Hose w Cambridge. Po powrocie do kraju, w 1984 podjął pracę jako asystent naukowo-badawczy w nowo powstałym Instytucie Ekumenicznym KUL.

W roku akademickim 1986–1987 przebywał na urlopie naukowym w Instytucie Ekumenicznym J. A. Möhlera w Paderborn. Habilitował się 1994 na WT KUL w 1994 („*Spiritus Effector*”. *Nauka Jana Kalwina o roli Ducha Świętego w misterium zbawienia*). Pracę na stanowisku adiunkta Katedry Teologii Protestantckiej w Instytucie Ekumenicznym KUL zakończył w czerwcu 2000. Od początku swojej pracy na KUL wykładał również dogmatykę i ekumenizm w WSD w Nysie, filii KUL w Opolu, a z chwilą powstania UO na jego WT, który od października 1995 stał się jego pierwszym miejscem pracy; wykłada tu zagadnienia ekumeniczne i teologię dogmatyczną. W 2001 otrzymał tytuł profesora nauk teologicznych (*Panem jest Duch. Zasadnicze kierunki reformowanej pneumatologii*), a w 2007 stanowisko profesora zwyczajnego UO. W latach 1999–2007 był prodziekanem na WT UO, od 1995 do 2000 przewodniczącym Sekcji Dogmatyków Polskich. Od 2010 jest sekretarzem Komisji Nauki Wiary Episkopatu Polski. Należy do zespołu ekspertów Watykańskiej Kongregacji Edukacji Katolickiej ds. Ewaluacji i Promocji Jakości Kształcenia Uniwersytetów i Wydziałów Kościelnych (L'Agence du Saint-Siege pour l'Évaluation et la Promotion de la Qualité des Universités et Facultés Ecclésiastiques – AVEPRO), PAN, Towarzystwa Naukowego KUL, Komisji Naukowej „Przeglądu Piśmiennictwa Teologicz-

nego” i Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej.

Wyrazem zaangażowania są pełnione przez niego funkcje m.in. sekretarza Rady KEP ds. Ekumenizmu (1996–2005), dyrektora Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją UO (od 2000), kierownika Katedry Teologii Kościołów Poreformacyjnych WT UO (od 2000), przewodniczącego Międzydiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu (od 2003), diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu (od 2003), redaktora naczelnego „*Studia Oecumenica*” (od 2001), przewodniczącego Rady naukowej „*Roczników Teologii Ekumenicznej*” TN KUL, członka Europejskiego Stowarzyszenia Badań Ekumenicznych „*Societas Oecumenica*” (od 1983), członka Komisji „*Wiara i Ustrój*” ŚRK (2007–2014). Jest autorem i redaktorem wielu książek i artykułów z zakresu teologii dogmatycznej i ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Na drogach do jedności. Pomoce do studium ekumenizmu, Lublin 1983 (współautor S. C. Napiórkowski, S. J. Koza).

Bóg dla nas. Ekumeniczno-dogmatyczne studium chrystologii Johna Arthura Thomasa Robinsona, Lublin 1986.

„*Spiritus Effector*”. *Nauka Jana Kalwina o roli Ducha Świętego w misterium zbawienia*, Opole 1994.

Perspektywy ekumenii. Wielkopostne wykłady otwarte poświęcone encyklice „Ut unum sint”, Opole 1996 (red.).

- Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia. Materiały sympozjum ekumenicznego inaugurującego działalność Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym UO, Opole 2000 (red.).*
- Panem jest Duch. Zasadnicze kierunki reformowanej pneumatologii, Opole 2000.*
- Zagadnienia ekumeniczne, Opole 2001, 2004².*
- Ad plenam unitatem. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi [...], Opole 2002 (współred. R. Porada).*
- Życie ekumenii w Kościołach lokalnych, Opole 2003 (współred. R. Porada) [= ŻEKŁ].*
- Wyznania chrześcijańskie bez jedności z Rzymem, Opole 2008.*
- W nurcie myśli Jana Kalwina, Opole 2009 (współred. J. Budniak, R. Porada).*
- Podstawy ekumenizmu, Opole 2010, 2013².*
- Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko-rzymskokatolickich. Historia i perspektywy nowych rozwiązań, Opole 2013.*
- ARTYKUŁY:**
- Tożsamość wyznaniowa a ekumenizm, RT 40 (1993) z. 7, s. 59–67.*
- Nauka Jana Kalwina o Wieczery Pańskiej, RT 42 (1995) z. 7, s. 87–102.*
- Sakrament chrztu według Jana Kalwina, ressa 2 (1995) nr 2, s. 37–45.*
- Ekumenizm u progu trzeciego tysiąclecia, [w:] Perspektywy ekumenii. Wielkopostne wykłady otwarte poświęcone encyklice „Ut unum sint”, red. P. Jaskóła, Opole 1996, s. 67–80.*
- Jana Kalwina rozumienie spowiedzi, [w:] Ad libertatem in veritate. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Alojzemu Marcolowi [...], red. P. Morcinek, Opole 1996, s. 223–230.*
- Kościół i Eucharystia w dialogu katolicko-reformowanym, [w:] Tożsamość i dialog. Materiały seminarium wykładowców dogmatyki poświęcone potrzebie recepcji międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych w wykładach z teologii dogmatycznej – Opole–Kamień Śląski, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 59–70.*
- Jezus Chrystus jako jedyny pośrednik zbawienia a zbawcze pośrednictwo Kościoła, CZST 25 (1997), s. 39–47.*
- Predestynacja według Jana Kalwina, RT 44 (1997) z. 7, s. 5–15.*
- Pneumatologia młodego Bartha, STHSO 19 (1999), s. 221–228.*
- Usprawiedliwienie i uświęcenie według Jana Kalwina, [w:] Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia. Materiały sympozjum ekumenicznego inaugurującego działalność Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym UO, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 297–309.*
- Główne teologiczne treści kształtujące duchowość Marcina Lutra, stoe 4 (2004), s. 163–176.*
- Symboliczne rozumienie Wieczery Pańskiej według Ulricha Zwingliego, [w:] To czynicie na moją pamiątkę. Eucharystia w perspektywie ekumenicznej, red. L. Górka, Warszawa 2005, s. 129–155.*
- Protestantyzm w kulturze Śląska, red. E. Mateja, Opole 2005, s. 81–93.*
- Opfercharakter der Eucharistie als Thema ökumenischer Dialoge, [w:] Nie podziele-*

ni i nie zjednoczeni, red. I. Bokwa, Opole 2006, s. 49–60.

Duchowość ekumeniczna w świetle „Ut unum sint”, [w:] *Pojednanie drogą Kościoła*, red. J. Budniak, Katowice 2006, s. 36–51.

Duchowość ewangelicka, [w:] *Ad christianorum unitatem fovendam. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi [...]*, red. S. Rabiej, Opole 2007, s. 187–197.

Jedność Kościoła i Kościołów według J. Ratzingera – Benedykta XVI, [w:] *W kręgu teologii Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, red. K. Wolsza, Opole 2008, s. 39–51.

Jana Pawła II zaproszenie do badań nad Lutrem, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 485–495.

Tożsamość wyznaniowa z perspektywy katolicko-ewangelickiej, [w:] *Rwzgod*, s. 227–237.

„*Natura i misja Kościoła*”. *Wprowadzenie do eklezjologii Komisji „Wiara i Ustrój”*, [w:] *OERW*, s. 219–231.

JAWORSKI Zdzisław Maria

Włodzimierz (1937–)

Biskup diecezji śląsko-łódzkiej Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, przewodniczący Łódzkiego Oddziału PRE, sekretarz, skarbnik i wiceprezes PRE.

Urodził się 2 stycznia 1937 w Łęce k. Łęczycy. W latach 1964–1969 studiował w Sekcji Teologii Starokatolickiej na CHAT, gdzie w 1974 uzyskał tytuł

magistra (*Mariawicka myśl społeczna w teorii i praktyce*, prom. bp Maksymilian Rode). Świecenia diakonatu przyjął w 1955 w Płocku, a kapłańskie w 1960 w Łodzi z rąk bp. Stanisława Marii Andrzeja Jałosińskiego. W 1983 w Płocku został konsekrowany na biskupa przez biskupa naczelnego Stanisława Marię Tymoteusza Kowalskiego. Pracował duszpastersko w następujących parafiach: 1960–1983 w Radzyminku k. Płońsk; 1983–1997 w Łodzi, Pabianicach, Piątku; 1997–2007 w Płocku (proboszcz); od 2007 ponownie w Łodzi, Pabianicach i Piątku. Pełnił różne funkcje ogólnokościelne: 1983–1997 w diecezji śląsko-łódzkiej jako biskup ordynariusz, członek Rady Kościoła, zastępca biskupa naczelnego; 1997–2007 w diecezji warszawsko-płockiej i lubelsko-podlaskiej jako ordynariusz; 1997–2007 jako biskup naczelną, przewodniczący Rady Kościoła; od 2007 w diecezji śląsko-łódzkiej jako biskup ordynariusz.

W latach 1991–1995 przewodniczył Łódzkiemu Oddziałowi PRE. W latach 1993–2001 był sekretarzem, 2001–2006 skarbnikiem, a 2006–2011 wiceprezesem PRE. Reprezentował Kościół Starokatolicki Mariawitów na VIII Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Harare (1998), IX Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Porto Alegre (2006), XII Zgromadzeniu Ogólnym KKE (2003) w norweskim Trondheim, III Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w 2007 w Sibiu (Rumunia). Zorganizował w Łodzi trzy

sympozja ekumeniczne (w 1991, 1992 i 1994) na temat teologii miłosierdzia Bożego, których prelegentami i uczestnikami byli duchowni i osoby świeckie z Kościołów należących do PRE i Kościoła Rzymskokatolickiego. Uczestniczył w ekumenicznym spotkaniu papieżem Janem Pawłem II we Wrocławiu (31 maja 1997) oraz z papieżem Benedyktem XVI w Warszawie (25 maja 2006). Rezydując w Płocku, jako biskup naczelny, utrzymywał przyjazne kontakty ze zwierzchnikami innych wyznań. W Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan głosi kazania w różnych Wspólnotach wyznaniowych w Warszawie, Łodzi, Płocku, Poznaniu, Pabianicach. Na łamach pisma „Mariawita” opublikował szereg artykułów i kazań o tematyce religijnej, ekumenicznej i społecznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Powołani do jedności przez krzyż naszego Pana, „Mariawita” 26 (1984) nr 2–3, s. 8–10.

Ja jestem z wami..., „Mariawita” 28 (1986) nr 1–3, s. 2–4.

Być służą Bogu i służą bliźnim, „Mariawita” 29 (1987) nr 3, s. 7–9.

Komunia – wspólnota – w miłości, „Mariawita” 37 (1995) nr 4–6, s. 6–7.

Jedność budowana na apostołskim credo, „Mariawita” 41 (1999) nr 4–9, s. 3–4.

Błogosławiona Maria Franciszka Kozłowska. Jej postać i dzieło, [w:] *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991,*

1992 i 1994, red. P. Jaworska, Płock 2003, s. 202–216.

Wszystko ma swój czas, [w:] *Połączeni Chlebem Słowa. Wybór kazań ekumenicznych z lat 1982–2003*, red. E. J. Niszczota, Warszawa 2004, s. 199–204.

Wystrzegajcie się fałszywych proroków, „Mariawita” 47 (2005) nr 10–12, s. 6–7.

JELINEK Tadeusz (1966–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, magister teologii, duszpasterz ekumeniczny Ewangelickiego Duszpasterstwa Wojskowego.

Urodził się 27 stycznia 1966 w Częstochowie. W latach 1987–1992 studiował teologię na CHAT, gdzie w 1993 uzyskał magisterium. Na tejże uczelni w latach 1993–1994 ukończył również pedagogiczno-katechetyczne studia podyplomowe. Od 2010 jest doktorantem na WT CHAT. Został ordynowany na duchownego w 1996 w Warszawie przez bp. Zdzisława Trandę i bp. Pawła Anweilera z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. W latach 1996–1998 pracował jako wikariusz w Warszawie. Od 1998 do 2006 był ogólnopolskim duszpasterzem młodzieży Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. Od września 1998 administruje jako duszpasterz parafią ewangelicko-reformowaną w Żychlinie k. Konina. Od 2013 jest zastępcą notariusza Synodu Kościoła.

W 1989 uczestniczył w I Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w Bazylei. W latach 1994–2009

jako jedyny ewangelicki duchowny w Polsce przygotowywał grupy wyjeżdżające na spotkania ekumeniczne Wspólnoty Taizé. Od 2010 prowadzi w parafii w Żychlinie centrum spotkań i pomocy dla potrzebujących oraz przyrodniczo-edukacyjny, ekumeniczny ogród biblijny. Od 1997 pełni funkcję ekumenicznego kapelana (od 2011 w służbie zawodowej) w Ewangelickim Duszpasterstwie Wojskowym obejmującym żołnierzy, pracowników wojska i ich rodzin z Kościołów Ewangelicko-Reformowanego, Ewangelicko-Methodystycznego, Adwentystów Dnia Siódmego, Chrześcijan Baptystów i innych wyznań. Współpracuje z Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Wojskowym „Korneliusz”, skupiającym żołnierzy, pracowników cywilnych służb mundurowych z różnych Kościołów chrześcijańskich.

JEREMIASZ, ANCHIMIUK Jan
(1943–)

Arcybiskup diecezji wrocławsko-szczecińskiej Kościoła Prawosławnego, doktor habilitowany w zakresie biblistyki prawosławnej, profesor CHAT, prezes PRE, członek i współprzewodniczący Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, członek Międzywyznaniowego Zespołu Tłumaczy Nowego Testamentu na język polski.

Urodził się 3 października 1943 w Odrynkach k. Narwi. W latach 1957–1961 podjął naukę w PSD w Warszawie oraz w LO dla pracujących na

Mokotowie. Po maturze (1961) studiował w Sekcji Teologii Prawosławnej CHAT, gdzie 1965 uzyskał tytuł magistra teologii (*Grzech pierwotny i odkupienie w rosyjskiej teologii prawosławnej XX wieku*). W latach 1965–1966 prowadził w Moskiewskiej Akademii Teologicznej w Siergijewom Posadie (wówczas Zagorsku) badania nad interpretacją dogmatu Wcielenia w twórczości ojców Kościoła trzech pierwszych wieków. W latach 1966–1968 zajmował się korelacjami poglądów (szczególnie w zakresie koncepcji psychiki człowieka) C. G. Junga i starożytnych ojców wschodniego Kościoła na Wydziale Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu w Zurychu. Po powrocie do kraju został zatrudniony w PSD w Warszawie jako wykładowca egzegezy Starego i Nowego Testamentu oraz wychowawca w seminaryjnym internacie. W 1968 został mianowany asystentem w Katedrze Pisma Świętego Nowego Testamentu CHAT. W latach 1971–1976 był redaktorem naczelnym „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” oraz stałym współpracownikiem „Cerkiewnego Wiestnika” i „Rocznika Teologicznego CHAT”. W 1977 uzyskał doktorat na CHAT (*Egzegeza Orygenes a niektóre kierunki egzegezy współczesnej: paralele i cechy pokrewne*), a w 1980 habilitował się (*Aniołów sądzić będziemy. Elementy angelologii i antropologii w pierwszym liście św. Apostoła Pawła do Koryn-*

tian). Rok później objął kierownictwo prawosławnej Katedry Egzegezy Nowego Testamentu na CHAT. W 1983 przyjął święcenia diakonatu i prezbyteratu, złożył wieczyste śluby zakonne, otrzymał sakrę biskupią i został ordynariuszem diecezji wrocławsko-szcecińskiej. W 1997 został podniesiony do godności arcybiskupa. W latach 1996–2002 i 2008–2012 sprawował urząd rektora CHAT.

Od 2001 jest prezesem PRE. W latach 1974–2001 był członkiem, a od 2001 jest współprzewodniczącym Komisji ds. Dialogu KEP i PRE. Jest członkiem (od 1982) Międzywyznaniowego Zespołu Tłumaczy Nowego Testamentu na język polski oraz aktywnym uczestnikiem wielu międzynarodowych spotkań i zgromadzeń ekumenicznych. Uczestniczył m.in. w zgromadzeniach ogólnych ŚRK w Uppsali (1968) oraz Nairobi (1975), gdzie został wybrany do Komitetu Naczelnego (1975–1991). Wybrany w 1991 w Vancouver do Komitetu Przygotowawczego VII Zgromadzenia Ogólnego w Canberze, został współprzewodniczącym Komitetu Nominacyjnego. W ramach Komisji Nadzwyczajnej czynnie uczestniczył w rozwiązywaniu kryzysu (Harare 1998) w stosunkach ŚRK i Kościoła Prawosławnego. Na forum europejskim jest aktywny w KKE. Brał m.in. udział w zgromadzeniu tejże konferencji w Grazu 1997. Od 2002 uczestniczy w dialogu Wspólnoty Kościołów

Ewangelickich w Europie z teologami prawosławnymi. Uczestniczy także w innych ekumenicznych gremiach, np. w Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Prawosławnym i Kościołem Rzymskokatolickim (m.in. uczestniczył w opracowaniu dokumentu *Eklezjologiczne i kanoniczne konsekwencje sakramentalnej natury Kościoła. „Communio”, soborowość i autorytet w Kościele*) oraz w Komitecie Krajowym Towarzystwa Biblijnego w Polsce (pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego). Nadto reprezentuje Kościół Prawosławny w dialogu z Aliansem Kościołów Reformowanych. Jest jednym z inicjatorów „dzielnicy wzajemnego szacunku” (czterech świątyń) we Wrocławiu.

PUBLIKACJE (wybrane)

- Dwugłos katolicko-prawosławny na temat prymatu w Kościele. Głos prawosławny*, „Znak” 23 (1971) nr 4, s. 442–451.
- O Kościołach unijnych. Prawosławny punkt widzenia*, ZNKUL 19 (1976) nr 1, s. 42–44.
- U podstaw egzegezy prawosławnej Nowego Testamentu*, RTCHAT 23 (1981) z. 1, s. 197–213.
- Sprawa jedności Kościoła na VI Zgromadzeniu Ogólnym Światowej Rady Kościołów w Vancouver*, RTCHAT 25 (1983) z. 1, s. 109–120.
- Światowa Rada Kościołów i jej Kościoły członkowskie wobec sprawy pokoju w świecie VI Zgromadzenia Ogólnego Światowej Rady Kościołów w Vancouver*, RTCHAT 25 (1983) z. 1, s. 121–132.

ŚRK między Nairobi a Vancouver (1975–1983), *SIDE 1* (1983) nr 2, s. 8–25.

Sprawa jedności Kościoła na VI Zgromadzeniu Ogólnym Światowej Rady Kościołów w Vancouver, *RTCHAT 25* (1983) z. 1, s. 109–119.

Jedność Kościołów – jedność Europy (optyka prawosławna), *RTCHAT 33* (1991) z. 1, s. 115–122.

Miejsce Biblii w Kościele Prawosławnym. Perykopy liturgiczne a problemy badań Pisma Świętego, *RTCHAT 42* (2000) z. 1, s. 23–30.

Problem terytoriów kanonicznych. Prawosławny punkt widzenia, [w:] „*Kościóły siostrowane*” w dialogu, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 9–16.

Der Weg zur Union von Brest (1596), [w:] *Internationales Forschungsgespräch der Stiftung PRO ORIENTE zur Brester Union* [erstes Treffen: 18.-24. Juli 2002], Hrsg. J. Marte, Würzburg 2004, s. 71–83.

Die Beziehungen zwischen der Orthodoxen Kirche und dem Staat in der Zeit nach der Brester Union bis zum Tod von Peter Mogila, [w:] *Internationales Forschungsgespräch der Stiftung PRO ORIENTE zur Brester Union* [zweites Treffen: 2.-8. Juli 2004], Hrsg. J. Marte, Würzburg 2005, s. 142–161.

Jan Paweł II – papież, teolog, duszpasterz, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 467–471.

JERZY, KORENISTOW Aleksy (1900–1979)

Arcybiskup diecezji łódzko-poznańskiej Kościoła Prawosławnego, magi-

ster teologii, promotor ekumenizmu praktycznego.

Urodził się 14 marca 1900 w Carskim Siole pod Petersburgiem. W wyniku rewolucji październikowej rodzina znalazła się na ziemiach polskich. W latach 1922–1924 uczył się w seminarium duchownym w Wilnie i Krzemieńcu. W 1924 złożył śluby zakonne w Ławrze Poczajowskiej i otrzymał święcenia diakańskie oraz kapłańskie. W 1930 uzyskał obywatelstwo polskie, co umożliwiło mu pełniejsze zaangażowanie się w działalność polskiego prawosławia. Kontynuował edukację teologiczną w Studium Teologii Prawosławnej św. Ukończył ją w 1931, przedstawiając pracę magisterską poświęconą moskiewskiemu patriarsze Nikonowi i historii rozłamu staroobrzędowców. W latach 1931–1932 był kolejno proboszczem prawosławnych parafii w Radomiu i Kielcach. W 1933 został przeniesiony do parafii we Lwowie, a po niespełna roku do Żyrowic, gdzie do listopada 1935 pełnił funkcję przełożonego miejscowego monasteru Zaśnięcia Przenajświętszej Bogarodzicy. W latach 1935–1938 był proboszczem i dziekanem w Łunińcu na Polesiu, zaś przez cztery kolejne lata członkiem Konsystorza Duchownego w Pińsku. W 1942 został konsekrowany na biskupa brzeskiego, sufragana diecezji pińskiej. W 1944 musiał opuścić Brześć z powodu zbliżającej się do miasta Armii Czerwonej. Udał się do Warszawy i w 1946 został mianowa-

ny tymczasowym zwierzchnikiem prawosławnej administratury cerkiewnej na Ziemiach Odzyskanych. W 1948 został włączony do Tymczasowego Kolegium Rządzącego Polskim Kościołem Prawosławnym pod przewodnictwem abp. Tymoteusza (Szrettera); znalazł się w składzie delegacji, która w Patriarchacie Moskiewskim uzyskała potwierdzenie autokefalicznego statusu Kościoła Prawosławnego w Polsce (po wcześniejszym wyrzeczeniu się autokefalii z 1925). W tym samym roku został ordynariuszem diecezji łódzko-wrocławskiej, zaś po reorganizacji podziału administracyjnego Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego – pierwszym zwierzchnikiem nowo powstałej diecezji łódzko-poznańskiej (1951). Po śmierci Tymoteusza (Szrettera) powierzono mu, jako najstarszemu według święceń biskupich, funkcję metropolity warszawskiego (od 24 maja 1962 do 25 maja 1965). Władze państwowe negatywnie odnosiły się do jego kandydatury na zwierzchnika Kościoła. Ostatecznie na nowego metropolitę Kościoła Prawosławnego w Polsce wybrano w 1965 arcybiskupa Stefana (Rudyka). Po jego śmierci stróżem tronu metropolity został ponownie abp Jerzy (od 29 marca 1969 do 24 stycznia 1970). Ponownie też władze państwowe nie dopuściły do jego wyboru na zwierzchnika Kościoła Prawosławnego w Polsce. Został nim bp Bazyle (Doroszkiwicz). Zmarł 16 listopada 1979 w Łodzi. Został po-

chowany na miejscowym cmentarzu prawosławnym na Dołach, w pobliżu cmentarnej cerkwi Zaśnięcia Bogarodzicy.

Był człowiekiem dialogu. Choć osobiście doświadczył następstw rewolucji październikowej, umiał wznieść się ponad stereotyp Rosjanina-bolszewika. Cenił drugiego człowieka nie za pochodzenie, a za cechy i postawy, które reprezentował. Broniąc praw Kościoła Prawosławnego, umiał współpracować z innymi wyznaniaми. Na terenie diecezji łódzkiej działał wspólnie z miejscowym biskupem rzymskokatolickim Michałem Klepaczem. Dialog ten miał jednak bardziej charakter społeczny niż teologiczny. Arcybiskup, zdając sobie sprawę z poważnych rozbieżności dogmatycznych, dostrzegał wiele innych płaszczyzn chrześcijańskiej współpracy, np. w zakresie kultury i sztuki kościelnej, troski o pokój na świecie.

JERZY, PAŃKOWSKI (1974–)

Biskup Kościoła Prawosławnego, doktor habilitowany nauk teologicznych, działacz ekumeniczny.

Urodził się 4 sierpnia 1974 w Białymstoku. W 1989 wstąpił do męskiego Klasztoru Zwiastowania NMP w Supraślu i rozpoczął naukę w PSD w Warszawie, którą ukończył w 1993. W tym samym roku ukończył liceum, zdał egzamin dojrzałości i przyjął mnisze postrzyżyny w klasztorze w Supraślu. W latach 1994–1999 kontynuował na-

ukę na WT Uniwersytetu Narodowego w Atenach (Grecja). W trakcie studiów zdał państwowy egzamin z języka nowogreckiego, a także ukończył kurs języka angielskiego i starogreckiego. W 1995 przyjął święcenia diakońskie. W 1998 złożył wieczyste śluby mnisze według „małej schimy” i przyjął święcenia kapłańskie z rąk patriarchy ekumenicznego Bartłomieja w Białymstoku. W 1999 uzyskał na CHAT tytuł magistra teologii (*Nauka św. Grzegorza Palamasa o niestworzonym świetle*, prom. metropolita Sawa [Hrycuniak]), a w 2003 stopień doktora teologii dogmatycznej (*Mistyka światła w tradycji Kościoła Wschodniego*, prom. metropolita Sawa [Hrycuniak]). W 1999 został podniesiony do godności ihumena i mianowany namiestnikiem klasztoru pw. św. Onufrego w Jabłecznej, a w 2000 podniesiony do godności archimandryty. W 2003 został zatrudniony na CHAT jako adiunkt w Katedrze Prawosławnej Teologii Praktycznej. W 2006 został wybrany, a w 2007 konsekrowany na biskupa siemiatyckiego, wikariusza diecezji warszawskobielskiej. W latach 2007–2010 był dyrektorem kancelarii metropolitalnej. Habilitował się w 2008 (*W poszukiwaniu zbawienia. Bogactwo i piękno życia duchowego w ascetyczno-teologicznej myśli św. Ignacego Branczanińowa*). W tym samym roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i kierownika Sekcji Teologii Prawosławnej CHAT. W 2010 został wybra-

ny na prawosławnego ordynariusza wojskowego. W 2012 objął funkcję prorektora CHAT, gdzie prowadził zajęcia z teologii zasadniczej, homiletyki, języka cerkiewnosłowiańskiego. Obecnie prowadzi zajęcia z liturgiki i teologii pasterskiej. Od 2003 wykłada również homiletykę, duchowość i liturgikę w PSD w Warszawie. Pełni funkcję przewodniczącego Komisji Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego ds. Nauczania Religii Prawosławnej. W 2014 otrzymał tytuł profesora nauk teologicznych.

W działalności naukowo-dydaktycznej bada i prezentuje teologię prawosławną, szczególnie jej aspekt liturgiczny i monastyczny, w kontekście ekumenicznym. Uczestnicząc w sympozjach naukowych w kraju i za granicą, podejmuje dyskusje na aktualne tematy ekumeniczne i stara się je interpretować w świetle nauczania Kościoła Prawosławnego. Pełniąc funkcję prorektora CHAT, troszczy się o kreowanie i realizację ducha jedności chrześcijańskiej w działalności tej ekumenicznej uczelni. Posługa ordynariusza wojskowego daje mu możliwość współpracy ekumenicznej i dzielenia się doświadczeniami duszpasterskimi z kapelanami i żołnierzami z innych wyznań.

PUBLIKACJE (wybrane)

Pismo święte w świetle teologii Kościoła Wschodniego, [w:] *Księgi święte a słowo Boże*, red. Ł. Kamykowski, Z. J. Kijas, Kraków 2005, s. 55–59.

- Prawosławne pojmowanie inicjacji chrześcijańskiej*, [w:] *Przekroczyć próg Kościoła. Tydzień Eklezjologiczny 2005*, red. K. Mielcarek, Lublin 2005, s. 63–74 (W Trosce o Kościół, 4).
- Obrazek postrzyżyn mniszych w Kościele prawosławnym*, RTCHAT 48 (2006) z. 1–2, s. 85–95.
- Autorytet w Kościele*, „Elpis” 21 (2008) nr 17–18, s. 153–162.
- Charakter i specyfika Liturgii Uprzednio Poświęconych Darów*, [w:] *Prawosławie. Światło ze Wschodu*, red. K. Leśniewski, Lublin 2009, s. 331–343.
- Aktualny stan przygotowań do Soboru Panprawosławnego*, „Elpis” 22 (2010) nr 21–22, s. 163–175.
- „*Współczesna*” antropologia chrześcijańska, „Rocznik Prawosławnej Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej” 7 (2011), s. 17–27.
- Duchowość w prawosławiu*, „Przegląd Religioznawczy” 21 (2012) nr 2, s. 75–88.
- Ogólne pojęcie eschatologii wschodniej*, „Rocznik Prawosławnej Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej”, 9 (2013), s. 26–36.
- Metanoias epangelma. Wybrane aspekty monastycyzmu wschodniego*, [w:] *Ku Słowu, ku Kościołowi, ku światu. Księga pamiątkowa ofiarowana Arcybiskupowi Jeremiaszowi (Janowi Anchimiukowi) [...]*, red. K. Wojciechowska, W. Konach, Warszawa 2013, s. 391–417.
- JEZIERSKI Jacek (1949–)**
Biskup diecezji elbląskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, wiceprzewodniczący i członek Rady KEP ds. Ekumenizmu, współprzewodniczący Zespołu KEP ds. Dialogu Ekumenicznego z Kościołem Polskokatolickim.
- Urodził się 23 grudnia 1949 w Olsztynie. W latach 1967–1974 (z przerwą na służbę wojskową) studiował filozofię i teologię w WSD „Hosianum” w Olsztynie. Po święceniach kapłańskich w 1974 był wikariuszem w parafiach w Malborku (1974–1976) oraz Elblągu (1977–1978), a także pracował jako duszpasterz głuchych i niewidomych w Elblągu (1977–1981). W 1976 uzyskał tytuł magistra na KUL (*Poglądy średniowiecznych teologów polskich na prymat św. Piotra w świetle kazań na uroczystość św. Piotra i Pawła drukowanych w XV wieku*, prom. bp Bolesław Pylak). Tam też podjął studia doktoranckie w zakresie teologii dogmatycznej (1978–1981), które kontynuował na PUG (1981–1982). Doktorat uzyskał w 1986 na KUL (*Nauka kard. Stanisława Hozjusza o Słowie Bożym*, prom. ks. Czesław Bartnik). Równocześnie pełnił funkcję prefekta (1982–1983), a następnie ojca duchownego (1983–1982) w seminarium „Hosianum”, funkcję ojca duchownego i wicedyrektora Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II – Studium Teologii dla Świeckich w Olsztynie (1991–1994). Prowadził wykłady w tymże instytucie i w Wyższym Warmińskim Studium Katechetycznym w Gietrzwałdzie (1983–1999), w Kolegium Teologicz-

nym w Kaliningradzie (1993–2004) oraz w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieńźnie (1998–2008). Od 1999 do 2012 pracował jako adiunkt na WT UWM. W 1994 został biskupem pomocniczym diecezji warmińskiej. Od 2014 jest biskupem diecezji elbląskiej.

Pełni szereg funkcji kościelnych o charakterze ekumenicznym. W latach 1996–2006 był wiceprzewodniczącym, a od 2006 jest członkiem Rady KEP ds. Ekumenizmu. Od 1998 do 2008 jest współprzewodniczącym Zespołu KEP ds. Dialogu Ekumenicznego z Kościołem Polskokatolickim, od 1998 jest także delegatem KEP w pracach międzynarodowego zespołu ekumenicznego skupiającego Kościoły chrześcijańskie państw basenu Morza Bałtyckiego – *Theobalt*; od 2001 jest członkiem Standing Committee Theobalt – Baltic Church Network. Jest autorem szeregu artykułów i redaktorem publikacji ekumenicznych (szczegółowy wykaz publikacji: *Veritas Christi Liberat. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Biskupa Jacka Jezierskiego w 65. rocznicę urodzin, 40. rocznicę kapłaństwa i 20. rocznicę biskupstwa*, red. K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, J. M. Wojtkowski, Olsztyn 2014, s. 71–94).

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Biskup Franciszek Hodur (1866–1953). Życie – dokonania – znaczenie, Olsztyn 2001 (red.).

Posłannictwo biskupa Rzymu, Olsztyn 2002 (red.).

Tradycja i kościelne tradycje, Olsztyn 2004 (red.).

Kardynał Stanisław Hozjusz (1504–1579). Osoba, myśl, dzieło, czasy, znaczenie, Olsztyn 2005 (współred. S. Achremczyk, J. Guzowski).

Biskup – prezbiter – diakon. Perspektywa polskokatolicka i rzymskokatolicka, Olsztyn 2008 (red.).

Maryja w wierze i życiu chrześcijan. Perspektywa polskokatolicka i rzymskokatolicka, Olsztyn 2008.

Dialog ekumeniczny: Rzym – Kościoły Unii Utrechckiej (2009), Olsztyn 2013 (red.).

ARTYKUŁY:

Sakrament Ołtarza w „Katechizmach” Marcina Lutera, stwar 26 (1989), s. 249–254.

Eucharystia w „Artykułach szmalkaldzkich”, stwar 31 (1994), s. 47–57.

Luterańsko-katolickie porozumienie na temat usprawiedliwienia, stwar 37 (2000), s. 195–200.

Theobalt – kronika ekumenicznego dialogu, FT 1 (2000), s. 313–315.

Zagadnienie Eucharystii w „Konfesji augsburskiej”, AK 143 (2004), z. 2, s. 313–317.

Kalendarium z prac Zespołu KEP do dialogu z Kościołem polskokatolickim, „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 6 (2005) nr 75, s. 50–54.

Od polemiki do dialogu z Kościołem Polskokatolickim. Spojrzenie rzymskokatolickie, [w:] *Ekumenizm – teologia – kultura. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Hancowi [...]*,

red. K. Konecki, Z. Pawlak, K. Rulka, Włocławek 2006, s. 105–117.

Karta ekumeniczna 2001 – potrzeba dalszej recepcji, [w:] *Pro animarum salute. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin Księdza Profesora Tadeusza Rogalewskiego*, red. E. Wiszowaty, Olsztyn 2007, s. 412–421.

Konferencja Kościołów Chrześcijańskich porzeża Morza Bałtyckiego, Theobalt VII, AK 154 (2010) z. 1, s. 182–183.

Ekumeniczne uzgodnienie w sprawie usprawiedliwienia, [w:] *Ekumenizm i ewangelicyzm. Studia ofiarowane Profesorowi Karolowi Karskiemu [...]*, red. M. Hintz i T. J. Zieliński, Warszawa 2010, s. 176–190.

Przedmiot sporu z luteranami w „Rozmowie dworzanina z mnichem” Marcina Kromera, [w:] *Marcin Kromer i jego czasy (1512–1589). W 500-lecia urodzin biskupa warmińskiego Marcina Kromera*, red. S. Achremczyk, Olsztyn 2012, s. 37–54.

Uwagi do hasła „Kościół Polskokatolicki” w 15 tomie Encyklopedii katolickiej, [w:] *Dialog ekumeniczny: Rzym – Kościoły Unii Utrechckiej (2009)*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2013, s. 85–89.

JÓŹWIAK Ewa (1963–)

Prezes Synodu Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP, licencjat nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, sekretarz Komisji ds. Mediów PRE, konsultantka Redakcji Ekumenicznej II Programu TVP, redaktor naczelna „Jednoty”.

Urodziła się 25 listopada 1963 w Olsztynie. W latach 1983–1988 studiowała

teologię na ATK (1988 uzyskała magisterium), a w 1989–1990 w Instytucie Ekumenicznym im. J. A. Möhlera na Fakultecie Teologicznym w Paderborn. W 1990 uzyskała na ATK licencjat z teologii ekumenicznej. Od 2010 jest doktorantką na WT CHAT. W latach 1991–1993 pracowała jako dziennikarz i grafik komputerowy w „Gazecie Stołecznej” (dodatku do „Gazety Wyborczej”), publikując teksty o aktualnych sprawach różnych Kościołów w Polsce. W latach 1991–1999 pełniła funkcję sekretarza redakcji w KAI. W latach 1994–2003 prowadziła na UKSW zajęcia z zakresu teologii Kościołów ewangelickich dla studentów Katedry Teologii Ekumenicznej. Od 2002 jest członkiem Synodu Kościoła z gło-
sem stanowiącym, w latach 2004–2013 była trzykrotnie wybierana przez Synod na sekretarza. Od 2013 jest (jako pierwsza kobieta w historii) prezesem Synodu Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP. Od 2006 pracuje w Synodalnej Komisji Prawa, od 2007 reprezentuje Kościół w kontaktach z mediami, a od 2008 jest przewodniczącą Komisji Dokumentacji, Informacji i Wydawnictw Kościoła.

W latach 1986–1989 współorganizowała Młodzieżowe Spotkania Ekumeniczne w Kodniu n. Bugiem, a w latach 1986–1988 rekolekcje ekumeniczne dla studentów teologii w Reszlu k. Kętrzyna i Ustroniu-Polanie. W latach 1985–1995 wspólnie z Janem Turna-
em, Grzegorzem Polakiem, Ingeborgą

Niewieczerzał oraz Władysławem Schollem przygotowywała nabożeństwa ekumeniczne, które w latach 1980–1990 odbywały się w stołecznym kościele ewangelicko-reformowanym, a od 1990 w luterańskiej parafii Wniebowstąpienia Pańskiego w Warszawie. Uczestniczyła w I Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w Bazylei (1989) i w II Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w Grazu (1997). Była też 1990 uczestniczką III Zgromadzenia Ogólnego Ekumenicznego Forum Chrześcijanek Europy w Yorku (Anglia). W latach 1986–1989 wchodziła w skład redakcji kwartalnika *SIDE*; w latach 1989–1991 była asystentką redaktora miesięcznika „Jednota” – pisma religijno-społecznego poświęconego polskiemu ewangelicyzmowi i ekumenii; od 2012 pełni funkcję redaktor naczelnej tegoż miesięcznika. Od 2007 pełni funkcję sekretarza Komisji ds. Mediów PRE. Jest konsultantką Redakcji Ekumenicznej II Programu TVP i autorką audycji radiowych poświęconych życiu Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. Należy również do trójstronnej komisji reformowano-luterańsko-metodystycznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Urząd duchowny i ordynacja kobiet przeszkodą jedności Kościoła?, [w:] *Słowo pojednania. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin Księdza Michała Czajkowskiego*, red. J. Warzecha, Warszawa 2004, s. 471–481.

JÓŹWIAK Piotr (1958–2006)

Kapłan archidiecezji gnieźnieńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie ekumenizmu, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu i przewodniczący Komisji Ekumenicznej archidiecezji gnieźnieńskiej.

Urodził się 24 stycznia 1958 we Wrześni. Po zdaniu matury (1977) studiował przez dwa lata na Wydziale Chemii Politechniki Poznańskiej, a następnie w PWSZ w Gnieźnie, gdzie w 1984 przyjął święcenia kapłańskie z rąk prymasa Polski Józefa Glempa. Po święceniach pracował przez rok w parafii w Orzechowie. W 1985 rozpoczął studia specjalistyczne na WT KUL. W 1988 przebywał na stypendium naukowym w Instytucie Ekumenicznym w Padeborn (RFN). Stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej uzyskał na KUL w 1990 (*Działalność ekumeniczna Episkopatu Polski po II wojnie światowej*).

W latach 1990–2004 był (pierwszym) w archidiecezji gnieźnieńskiej referentem ds. ekumenizmu. Od 1990 do 2004 pełnił funkcję przewodniczącego archidiecezjalnej Komisji Ekumenicznej. Od 1992 pracował duszpasterskiej w parafii pw. Świętej Trójcy w Bydgoszczy. Pełnił tam również funkcję duszpasterza akademickiego. Był ponadto wykładowcą ekumenizmu w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej i Studium Katechetycznym w Bydgoszczy. W tym czasie organizo-

wał też liczne spotkania ekumeniczne na terenie Bydgoszczy i Inowrocławia. Od 1996 pracował w parafii w Inowrocławiu. W 1998 został proboszczem w parafii pw. św. Elżbiety w Orłowie, gdzie pracował aż do swojej śmierci. Zmarł 3 sierpnia 2006 w Bydgoszczy.

KAIM Andrzej (1956–)

Kapłan rzymskokatolicki Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, pracownik Instytutu Ekumenicznego KUL, wykładowca ekumenizmu.

Urodził się 7 kwietnia 1956 w Mińsku Mazowieckim. W 1978 wstąpił do Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego (Pallotyni). W latach 1979–1985 studiował w WSD Księża Pallotynów w Ołtarzewie. W 1985 uzyskał tytuł magistra teologii (*Wincenty Pallotti i Kościół chaldejski*) i przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1987–1991 odbył studia specjalistyczne w Instytucie Ekumenicznym KUL, gdzie w 1989 uzyskał licencjat (*Kościół chaldejski w idei apostoelskiej Wincentego Pallottiego*, prom. Wacław Hryniewicz OMI), a w 1998 obronił pracę doktorską *Idea zjednoczenia w pismach Stanisława Orzechowskiego*.

Od 1990 do 2002 był wykładowcą teologii ekumenicznej w WSD Księża Pallotynów w Ołtarzewie. W latach 1999–2011 był pracownikiem Instytutu Ekumenicznego KUL; 2001–2006 – adiunkt Katedry Teologii Ekumenicz-

nej; od 2006 – adiunkt Katedry Teologii Prawosławnej. Należy do Europejskiego Stowarzyszenia Badań Ekumenicznych „Societas Oecumenica” i Komisji Teologicznej Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej. W swoich badaniach naukowych skupia się m.in. na perspektywach odbudowania jedności na wspólnym soborze, kulturowej interpretacji nowożytnej problematyki ekumenicznej i jej odniesienia do pierwotnej tradycji Kościoła.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

- Kościół chaldejski. Dziedzic objawienia i źródło charyzmatu*, Poznań 2001.
Ekumenia w dobie renesansu. Jedność Kościoła w ujęciu Stanisława Orzechowskiego, Lublin 2002.
Ku duchowej integracji Europy, Lublin 2005 (współred. P. Kantyka).

ARTYKUŁY:

- Duchowe dziedzictwo ks. Stanisława Szulmińskiego: Apostolat Pojednania*, BE 20 (1991) nr 4, s. 61–67.
Ku ekumenii integralnej. Perspektywy dialogów religijnych w nowym tysiącleciu, RT 48–49 (2001–2002) z. 7, s. 149–163.
Sobór wszystkich chrześcijan we współczesnej refleksji teologicznej, RT 50 (2003) z. 7, s. 130–157.
Wokół idei soboru wszystkich chrześcijan. Soborowa jedność w „Baptismus Rutenorum” Stanisława Orzechowskiego, [w:] *Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia*, red. L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 101–121.

W połowie drogi. Dekret o katolickich Kościołach wschodnich „Orientalium Ecclesiarum” w 40 lat od Vaticanum II, RT 51 (2004) z. 7, s. 155–174.

Ku źródłom duchowości eucharystycznej. Refleksje ekumeniczne, [w:] *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w perspektywie ekumenicznej*, red. L. Górka, Warszawa 2005, s. 57–75.

Dialog Kościołów siostrzanych w perspektywie wspólnego soboru, RT 53–54 (2006–2007) z. 7, s. 87–105.

Katolickość Kościoła w doktrynie metodystycznej i dialogu katolicko-metodystycznym, RT 53–54 (2006–2007) z. 7, s. 61–71.

Międzynarodowa Wspólnota Ekumeniczna – International Ecumenical Fellowship, RT 53–54 (2006–2007) z. 7, s. 297–301.

Dylematy Kościoła niepodzielonego. „Herezja trójjęzyczna”, [w:] *Rwzgod*, s. 363–377.

O ekumeniczną duchowość. W stulecie Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijań, RT 55 (2008) z. 7, s. 25–46.

KAŁUŻNY Tadeusz (1959–)

Kapłan rzymskokatolicki Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego, doktor kościelnych nauk wschodnich, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, kierownik Katedry Ekumenizmu WT UPJPII, wykładowca ekumenizmu, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 2 czerwca 1959 w Kaliszu. Po maturze (1979) wstąpił do nowicjatu Zgromadzenia Księży Najświęt-

szego Serca Jezusowego (sercanie). W latach 1980–1986 odbył studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Sercanów w Stadnikach k. Krakowa, uzyskując tytuł magistra teologii na PAT. W 1986 przyjął święcenia kapłańskie i rozpoczął studia specjalistyczne na Wydziale Nauk Kościelnych Wschodnich Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie. Zamieszkał w Papieskim Kolegium Rosyjskim („Russicum”), gdzie po odpowiednim przygotowaniu otrzymał od Kongregacji Kościołów Wschodnich pozwolenie na sprawowanie sakramentów w obrządku bizantyjskosłowiańskim (birytualizm). W 1989 uzyskał tytuł licencjata w zakresie kościelnych nauk wschodnich (*Il pensiero slavofilo di Aleksej Stepanovic Chomiakov*, prom. Gino Piovesana SJ). Pracował duszpastersko w Polsce i na Białorusi, a od października 1992 we Włoszech (Neapol), kontynuując studia doktoranckie w Rzymie. W 1995 w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie obronił pracę doktorską (*Nikodim: una ecclesiologia vissuta*, prom. Miguel Arranz SJ). W latach 1995–2002 pełnił funkcję ojca duchownego kleryków Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Sercanów w Stadnikach. W latach 1998–2005 prowadził wykłady z zakresu liturgii bizantyjskiej i sakramentologii prawosławnej w WSD (katolickim) w Sankt Petersburgu. Od 2000 zatrudniony na WT PAT (od 2009 UPJPII). W 2008

uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej (*Nowy sobór ogólnoprawosławny. Natura, historia przygotowań, tematyka*). Od 2013 zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego UPJPII.

Prowadził zajęcia z zakresu teologii ekumenicznej w seminariach duchownych: Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Krakowie (2000–2002), Ojców Dominikanów w Krakowie (2001) i Ojców Redemptorystów w Tuchowie (2005). Obecnie jest wykładowcą zagadnień ekumenicznych na WT UPJPII (od 2000), w Seminarium Misyjnym Księży Sercanów w Stadnikach (od 1997) oraz w WSD Ojców Franciszkanów w Krakowie (od 2008). Od 2005 współpracuje z Duszpasterstwem Ekumenicznym Archidiecezji Krakowskiej (zastępca referenta ds. ekumenizmu). Był oficjalnym przedstawicielem Archidiecezji Krakowskiej na III Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w 2007 w Sibiu (Rumunia). W latach 2000–2012 współpracował z MIED (obecnie ITFED) UPJPII, a od 2013 jest pracownikiem tegoż instytutu. Od 2009 kieruje Katedrą Ekumenizmu WT UPJPII. Jest członkiem Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów. Od 2012 jest konsultorem Rady KEP ds. Ekumenizmu. W swoich badaniach naukowych zajmuje się m.in. problematyką międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych, teologią katolicką i prawosławną

w ujęciu porównawczym i ekumenicznym, problematyką soboru ogólnoprawosławnego.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Nikodim: una ecclesiologia vissuta, Roma 1995 (tłum. pol.: *Sekret Nikodema. Nieznane oblicze Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego*, Kraków 1999).

Nowy sobór ogólnoprawosławny. Natura, historia przygotowań, tematyka, Kraków 2008.

Ekumenia a współczesne wyzwania moralne, Kraków 2009 (współred. Z. Kijas).

Wspólnota Anglikańska a ekumenia. Wokół konstytucji apostołskiej „Anglicanorum coetibus” Benedykta XVI, Kraków 2010 (współred. Z. Kijas).

Na drogach jedności. Dwustronne dialogi doktrynalne Kościoła rzymskokatolickiego na płaszczyźnie światowej, Kraków 2012.

Świętowanie w pluralistycznym społeczeństwie. Propozycja chrześcijańska w teorii i praktyce, Kraków 2014 (współred. S. Drzyżdzyk, Z. Kijas).

ARTYKUŁY:

Rok liturgiczny w rycie bizantyjskim, [w:] *Czas i kalendarz*, red. Z. Kijas, Kraków 2001, s. 159–186.

Das Geheimnis Nikodims. Die unbekannte Seite der russisch-orthodoxen Kirche, [w:] *Ökumenismus im Wandel, Elf Ökumenische Symposien von Pro Oriente 1997–2000*, Hrsg. A. Stirnemann, Wien 2001, s. 83–97.

Sytuacja międzykościelna w Rosji, [w:] *„Kościół siostrzane” w dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 245–272.

- Sakrament małżeństwa w Kościele prawosławnym*, [w:] *Sakramentalność małżeństwa*, red. Z. Kijas, J. Krzywda, Kraków 2002, s. 53–71.
- Ekumenia w Sankt Petersburgu. Dzieło metropolity Nikodema wczoraj i dziś*, [w:] *ŻEKL*, s. 99–111.
- Prawosławie w kontekście jednoczącej się Europy*, „Rocznik Seminaryjny” (Wyższe Seminarium Misyjne Księży Sercanów) 5 (2005/2006), s. 149–157.
- Ewangelizacja w Europie Wschodniej w perspektywie ekumenicznej – problemy i wyzwania*, symp 9 (2005) nr 1 (14), s. 59–81.
- Misyjny wymiar Eucharystii w Kościele prawosławnym*, [w:] *Wspólna Eucharystia – cel ekumenii*, red. P. Jaskóła, R. Porada, Opole 2005, s. 109–122.
- Prawosławie*, [w:] *Jan Paweł II – Encyklopedia dialogu i ekumenizmu*, red. E. Sakowicz, Radom 2006, s. 365–388.
- Свет под сосудом? В двадцать пятую годовщину смерти митрополита Никодима (1929–1978)*, [w:] *В память вечную... Материалы Минского научно-богословского семинара, посвященного памяти Высокопреосвященнейшего Никодима (Ротова), митрополита Ленинградского и Новгородского (+ 1978)*, ред. Г. Т. Сытенко, Минск 2006, s. 89–95.
- Presenza Dehoniana nell'Europa dell'Est: caratteristiche e sfide per il futuro*, [w:] *Documenta xx. Septima Conferentia Generalis [Congregationis Sacerdotum a Sacro Corde Jesu]*, Romae 2007, s. 179–192.
- Eklezjalna świadomość prawosławia a ekumenia*, symp 11 (2007) nr 1 (16), s. 51–66.
- Soborowość i autorytet w Kościele. Ekumeniczne znaczenie dokumentu dialogu katolicko-prawosławnego z Rawenny (2007)*, „Rocznik Seminaryjny” (Wyższe Seminarium Misyjne Księży Sercanów) 8 (2008/2009), s. 111–126.
- Problem eklezjalnej jedności prawosławia w dzisiejszej Europie*, stoe 8 (2008), s. 77–93.
- Encyklika „Ut unum sint”. Wokół recepcji zaproszenia do dialogu na temat posługi biskupa Rzymu*, [w:] *Testi Ioannis Pauli II. Księga Jubileuszowa z okazji 70. urodzin Jego Eminencji Księdza Kardynała Stanisława Dziwisza [...]*, red. S. Koperek, Kraków 2009, s. 437–461 (współautor Ł. Kamykowski).
- Nierozzerwalność małżeństwa w Kościele prawosławnym*, Sym 14 (2010) nr 1, s. 41–60.
- Nierozzerwalność małżeństwa w optyce luterkańskiej*, symp 14 (2010) nr 1, s. 61–74.
- Ekumeniczny wymiar katechezy*, symp 15 (2011) nr 2, s. 55–67.
- Watykan – Genewa. Kościół rzymskokatolicki w dialogu ze Światową Radą Kościołów*, symp 16 (2012) nr 1, s. 97–116.
- Ekumeniczny wymiar ewangelizacji*, [w:] *Czyń, co widzisz. W nurcie duchowości św. Jadwigi Andegawęńskiej*, red. A. Sielepin, Kraków 2012, s. 185–198.
- The history and the present stage of the preparations for the Pan-Orthodox Council*, stoe 12 (2012), s. 153–160.
- Ekumenizm na drodze przemian: problemy i wyzwania*, PS 17 (2013) nr 2 (33), s. 145–158.
- Andrieja Kurajewa krytyka ekumenizmu*, symp 18 (2014) nr 2, s. 79–92.

„Filioque” w dialogu ekumenicznym, *stoe* 14 (2014), s. 179–194.

KAMIŃSKI Zbigniew (1954–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, magister teologii ewangelickiej, współprzewodniczący Komisji Dialogu Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego z Kościołami Ewangelicko-Reformowanym i Ewangelicko-Augsburskim, przewodniczący Komisji ds. Mediów PRE, członek Zespołu Ekumenicznego Przekładu Pisma Świętego.

Urodził się 30 czerwca 1954 w Gierzwaldzie k. Ostródy (woj. warmińsko-mazurskie). W 1973 rozpoczął studia z teologii ewangelickiej na CHAT (w latach 1973–1976 uczęszczał też na zajęcia z metodyzmu w wst im. Jana Łaskiego w Warszawie), gdzie w 1978 obronił pracę dyplomową (*Duszpasterstwo wśród osób pogrążonych w żałobie*). W 1975 został przyjęty przez Konferencję Doroczną Kościoła Methodystycznego w Polsce w poczet duchownych-probatorów na dwuletni okres próbny poprzedzający ordynację (święcenia) na diakona, którą przyjął w 1977 w Ostródzie z rąk bp. Franza Schäfera z Zurychu. W 1979 przyjął w Warszawie również z jego rąk ordynację na prezbitera. W latach 1975–1979 pełnił obowiązki wikariusza superintendenta okręgu mazurskiego ze wskazaniem do służby w parafii metodystycznej w Dąbrównie. Od 1979 do 1988 był pastorem w Krakowie

(w 1987–1988 także prowadził parafię metodystyczną w Tarnowie i administrował nią). W latach 1983–1989 był zastępcą sekretarza Konferencji Dorocznej (Synodu), a od 2013 pełni funkcję sekretarza. Od 1987 jest wykładowcą przedmiotów z wiedzy biblijnej w wst im. Jan Łaskiego w Warszawie. W latach 1988–1991 kierował kościelnym Zakładem Poligraficznym w Warszawie. W 1989 został wybrany na stanowisko superintendenta (biskupa) i w latach 1989–2013 był zastępcą zwierzchnika Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego. W latach 1989–2013 należał do Komitetu Wykonawczego Konferencji Centralnej Europy Środkowej i Południowej, tj. obszaru episkopalnego, do którego w strukturach metodyzmu światowego przynależy Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP. W latach 1989–2013 czterokrotnie wybierany był przez polską Konferencję Doroczną na delegata do Konferencji Centralnej Europy Środkowej i Południowej. Od 1991 jest pastorem parafii Dobrego Pasterza w Warszawie, a od 1995 redaktorem naczelnym „Pielgrzyma Polskiego”, oficjalnego organu prasowego Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego.

Od rozpoczęcia służby w Krakowie mocno angażował się w działalność Krakowskiego Oddziału PRE. Był uczestnikiem i kaznodzieją wielu nabożeństw ekumenicznych. Brał udział w konferencjach i spotkaniach

organizowanych przez PRE. Był oficjalnym delegatem Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego na Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Bazylei (1988) i Grazu (1997). W latach 1995–2005 należał do Komitetu Krajowego Towarzystwa Biblijnego w Polsce oraz Zespołu Ekumenicznego Przekładu Pisma Świętego (zespół tłumaczy Nowego Testamentu). W latach 1997–2011 przewodniczył Komisji ds. Mediów PRE. Od czasu powołania Redakcji Ekumenicznej w TVP 2 (od 1997) wykonuje obowiązki redaktora i konsultanta kościelnych audycji telewizyjnych przygotowywanych w tej redakcji. Współprzewodniczył Komisji Dialogu Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego z Kościołami Ewangelicko-Reformowanym i Ewangelicko-Augsburskim, której praca została uwieńczona podpisaniem porozumień o wzajemnym uznaniu ołtarza i ambony (z reformowanymi w 1990, a luteranami w 1994). Jest organizatorem i uczestnikiem licznych spotkań i nabożeństw ekumenicznych, m.in. z papieżem Janem Pawłem II w Krakowie (1979 na Wawelu), Warszawie (1991), Wrocławiu (1997), Drohiczynie (1999) oraz z Benedyktem XVI w Warszawie (2006).

PUBLIKACJE (wybrane)

Rola i znaczenie dogmatu w metodyzmie, Pielpol 41 (1978) nr 3, s. 44–45.

Droga do ustawowej regulacji sytuacji prawnej Kościoła Ewangelicko-Meto-

dystycznego w RP, RTCHAT 39 (1997) z. 1–2, s. 145–159.

Zasady socjalne. Nauka społeczna Zjednoczonego Kościoła Methodystycznego, tłum. E. Puślecki, Warszawa 1997 (red.)

Bibliografia prac ks. prof. W. Benedyktowicza za lata 1946–1990, RTCHAT 40 (1998) z. 1–2, s. 15–42.

Wyższe Seminarium Teologiczne im. Jana Łaskiego w Warszawie. Zarys historyczny, Pielpol 61 (1998) nr 7–8, s. 14–17.

Historia pewnej znajomości – Jan Paweł II i ks. Lucjan Zaparty, Pielpol 68 (2005) nr 5, s. 11–13.

Metodyści na Mazurach – refleksje jubileuszowe, Pielpol 68 (2005) nr 6, s. 19–22.

450 lat Biblii Brzeskiej, Pielpol 75 (2013) nr 9–10, s. 11–13.

KAMYKOWSKI Łukasz (1951–)

Kapłan archidiecezji krakowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii fundamentalnej, referent ds. ekumenizmu archidiecezji krakowskiej, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu, dyrektor ITFED UPJPII.

Urodził się 27 marca 1951 w Krakowie. Po uzyskaniu świadectwa maturalnego w krakowskim II LO im. Jana III Sobieskiego, odbył w latach 1969–1974 studia matematyczne na UJ, uwieńczone magisterium. W latach 1973–1979 był studentem PAT oraz alumnem WSD archidiecezji krakowskiej. Studia filozoficzno-teologiczne zakończył magisterium oraz licencjatem kanonicznym z teologii fundamentalnej. Święcenia kapłańskie

przyjął w 1979. W latach 1979–1982 kontynuował studia teologiczne na PUG, gdzie uzyskał doktorat (*Le Savant et le Christ. Étude de pensée et de correspondance du P. Teilhard de Chardin avec les savants de l'époque*, prom. René Latourelle SJ). Po powrocie do Polski pracował w charakterze asystenta, adiunkta, docenta i profesora na WT PAT (obecnie UPJPII) w Krakowie. Habilitował się na tymże wydziale w 1990 (*Izrael i Kościół według Charlesa Journeta*). W latach 1991–1994 pełnił funkcję prodziekana WT, a w latach 1997–2000 sprawował urząd prorektora PAT. Od wielu lat pozostaje kierownikiem Katedry Chrystologii PAT/UPJPII. Jest konsultorem Rady KEP ds. Dialogu Religijnego, wchodzi w skład Komitetu Episkopatu ds. Dialogu z Judaizmem. Należy do Komitetu Nauk Teologicznych Papieskiej Akademii Umiejętności. W swoich badaniach naukowych zajmuje się teologicznym rozumieniem kategorii dialogu oraz teologią dialogu międzyreligijnego, teologią Izraela oraz relacji chrześcijańsko-żydowskich, teologią Objawienia oraz problematyką wiarygodności Chrystusa i Kościoła. Od czasu swych rzymskich studiów pozostaje związany z Ruchem Focolari, w którego duchowości ważną rolę odgrywa Jezusowy testament: „Aby wszyscy byli jedno”.

W 1987 został pracownikiem archidiecezjalnego Duszpasterstwa Ekumenicznego, którym kierował

ks. Andrzej Bardecki. W 1990 został mianowany przewodniczącym Referatu ds. Ekumenizmu Krakowskiej Kurii Metropolitalnej, którą to funkcję pełni do dnia dzisiejszego. W 1993, z chwilą powołania MIED (obecnie ITFED) w ramach PAT, powierzono mu stanowisko jego dyrektora. Na stanowisku tym pozostaje (z przerwą w latach 2003–2005) do dziś. W ramach działalności wspomnianego instytutu oraz obowiązków archidiecezjalnego referenta ekumenicznego kieruje organizacją dorocznych Tygodni Modlitw o Jedność Chrześcijan w Krakowie, a także dorocznych jesiennych sesji ekumenicznych i międzyreligijnych, współorganizowanych przez ITFED i Krakowski Oddział PRE. Współorganizuje też krakowskie obchody Ekumenicznych Dni Biblijnych. W latach 2001–2013 pełnił funkcję konsultora w Radzie KEP ds. Ekumenizmu, kontynuując w ten sposób swoje nieoficjalne zaangażowanie (od 1988) w analogicznym gremium kierowanym przez bp. Alfonsa Nossola.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Pojęcie dialogu w Kościele katolickim. Wnioski z doświadczeń Kościoła w XX wieku, Kraków 2003.

Księgi święte a słowo Boże, Kraków 2005 (współred. Z. Kijas).

Dialog według Biblii. Wstęp do poszukiwań, Kraków 2008.

ARTYKUŁY:

Urząd nauczycielski papieża w dialogu ekumenicznym, [w:] *Magisterium – teolog. Historia dialogu*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1996, s. 24–44.

Pojednanie z Żydami a pojednanie ekumeniczne, [w:] *Pojednanie narodów i Kościołów. Materiały sympozjum: Opole 14.05.1997*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 71–86.

Święci łączą czy dzielą? Perspektywa katolicka, [w:] *Święci a pojednanie Kościołów. Święci łączą czy dzielą?*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1998, s. 57–73.

Zaangażowanie ekumeniczne Kościoła krakowskiego, [w:] *Archidiecezja Krakowska na przełomie tysiącleci*, red. S. Koperek, S. Szczur, M. Leśniak, B. Mielec, Kraków 2004, s. 269–281.

Ekumenizm w Archidiecezji Krakowskiej 1979–2003, [w:] *Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, red. M. Poniewierska, Kraków 2004, s. 123–138.

Jeden za wszystkich, czyli o prymacie, „List. Miesięcznik Katolicki” 21 (2004) z. 11, s. 34–38.

Międzyreligijny i ekumeniczny przełom Vaticanum II z perspektywy ostatniego czterdziestolecia, [w:] „*Kiedy się zgromadzi cały Kościół*” (1 Kor 14, 23). „*Ecclesia quid dicis de te ipsa*”? W 40. rocznicę Konstytucji dogmatycznej o Kościele „*Lumen gentium*” Soboru Watykańskiego II, red. J. Morawa, A. Napiórkowski, Kraków 2005, s. 73–91.

Uczta eucharystyczna. Zaproszeni i niezaproszeni – kontekst ekumeniczny, [w:] *Eucharystia na ołtarzu świata*, red. S. Koperek i in., Kraków 2006, s. 105–132.

Misja Kościoła a dialog ekumeniczny, [w:] *Dialog ekumeniczny a „missio Ecclesiae”*, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A. Napiórkowski, Kraków 2011, s. 11–32.

Wpływ soborowej zachęty do ekumenizmu i kontaktów międzyreligijnych na rozumienie dialogu, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL” 2012 z. 4, s. 118–134.

KANTYKA Przemysław (1968–)

Kapłan diecezji kieleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, kierownik Katedry Teologii Protestanckiej WT KUL, dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL, członek Rady Ekumenicznej Diecezji Kieleckiej.

Urodził się 14 czerwca 1968 w Kielcach. Po maturze, w latach 1986–1988 oraz 1990–1993 studiował w WSD w Kielcach, a w latach 1988–1990 w Instytucie Katolickim w Paryżu. W 1993 uzyskał tytuł magistra teologii na WT PAT (*Symbolika wody i wina w perykopie o weselu w Kanie [J 2, 1–11]*) i otrzymał święcenia kapłańskie. W latach 1993–1996 pracował jako wikariusz w parafii Morawica. W tym samym okresie prowadził zajęcia zlecone z historii zbawienia, introdukcji biblijnej, Nowego i Starego Testamentu oraz egzegezy i teologii biblijnej w Diecezjalnym Kolegium Katechetycznym w Kielcach. W 1996 podjął studia doktoranckie w Instytucie Ekumenicznym KUL, gdzie w 1998 uzyskał tytuł licencjata teologii eku-

menicznej, a w 2001 obronił pracę doktorską (*Autorytet w Kościele według dokumentów dialogu katolicko-anglikańskiego na forum światowym*, prom. ks. Piotr Jaskóła). Habilitację uzyskał w 2008 (*Ku wspólnemu rozumieniu Kościoła. Eklezjologia dialogu katolicko-metodystycznego*). Prowadził badania naukowe w Anglii (Londyn, Oxford), w Niemczech (Paderborn) i we Włoszech (Rzym), a także wykłady gościnne w Katolickim Uniwersytecie w Leuven w Belgii (2003). Współorganizator i uczestnik wielu konferencji i sympozjów naukowych (w Polsce, Niemczech, Rumunii, na Białorusi). Od października 2000 zatrudniony w Instytucie Ekumenicznym KUL na stanowisku asystenta, a od 2002 na stanowisku adiunkta Katedry Teologii Protestanckiej. Od kwietnia 2004 sekretarz Instytutu Ekumenicznego KUL; od września 2008 do likwidacji instytutu 1 marca 2014 dyrektor Instytutu Ekumenicznego; od października 2008 kierownik Katedry Teologii Protestanckiej; od 2009 do 2011 kurator Katedry Teologii Ekumenicznej (zlikwidowanej w 2014); od stycznia 2010 zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Współorganizator wielu przedsięwzięć naukowych i dydaktycznych Instytutu i WT KUL. Jest autorem programu studiów doktoranckich po angielsku na WT KUL.

W Instytucie Ekumenicznym, a następnie (od marca 2014) w Instytucie

Teologii Dogmatycznej i Ekumenizmu KUL zajmuje się teologią poreformacyjną obszaru języka angielskiego, problematyką dialogów ekumenicznych i recepcji ich wyników oraz antropologią w ujęciu ekumenicznym i działalnością ŚRK. Współredaktor, następnie redaktor naczelny serii wydawniczych: *Jeden Pan, Jedna Wiara. Studia i Rozprawy Instytutu Ekumenicznego KUL* oraz *Teologia w Dialogu*; redaktor naczelny periodyku „Roczniki Teologiczne” KUL, zeszyt 7: „Teologia Ekumeniczna” (od 2009 do 2013: „Roczniki Teologii Ekumenicznej”). Jest członkiem m.in. Towarzystwa Teologów Ekumenistów, Europejskiego Stowarzyszenia Badań Ekumenicznych „Societas Oecumenica” oraz Komisji Teologicznej Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej (International Ecumenical Fellowship – IEF) i prezydentem, następnie wiceprezydentem Regionu Polskiego IEF. Jest też inicjatorem powstania i przewodniczącym Rady Ekumenicznej Diecezji Kieleckiej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

- Autorytet w Kościele. Dialog katolicko-anglikański na forum światowym*, Lublin 2004.
Ku duchowej integracji Europy, Lublin 2005 (współred. A. Kaim).
Instaurare omnia in Christo. O zbawieniu, teologii, dialogu i nadziei Profesorowi Wacławowi Hryniewiczowi OMI w 70. rocznicę urodzin, Lublin 2006 [= 10 ch].

- Ku wspólnemu rozumieniu Kościoła. Eklezjologia dialogu katolicko-metodystycznego*, Lublin 2008.
- O ekumenizmie w roku wiary. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 30-lecia Instytutu Ekumenicznego KUL*, Lublin 2013 (współred. P. Kopiec, M. Składanowski) [= OERW].
- Kościół – komunია i dialog. Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Biskupowi Kazimierzowi Ryczanowi w 75. rocznicę urodzin*, Kielce 2014 (współred. J. Czerkawski, T. Siemieniec).
- ARTYKUŁY:**
- L'Église et la politique*, [w:] *Ökumenische Verantwortung der Kirchen am Beispiel Polens und der Schweiz*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 51–53.
- Wartość trudu na rzecz pojednania. Na drogach odbudowywania jedności katolicko-anglikańskiej*, [w:] *W służbie wartościom. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Biskupowi Profesorowi Dr. hab. Kazimierzowi Ryczanowi z okazji 60-lecia urodzin*, red. R. Kamiński, S. J. Koza, L. Skorupa, K. Święs, Kielce 1999, s. 238–245.
- Problem autorytetu w Kościele w dialogu anglikańsko-rzymskokatolickim*, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 73–82.
- „A gift to be shared”. *Anglicans and Catholics in dialogue on primacy: the ARCIC's Achievements*, RT 49–50 (2001–2002) z. 7, s. 55–64.
- Problem Pisma świętego i Tradycji w dokumentach dialogu katolicko-anglikańskiego*, stoe 1 (2001), s. 35–54.
- Ministerium biskupie w dialogu katolicko-anglikańskim*, stoe 2 (2002), s. 61–72.
- Czy wchodzimy w trzecie tysiąclecie „mniej podzieleni”? Osiągnięcia i perspektywy dialogu katolicko-anglikańskiego na przełomie tysiącleci*, [w:] *Ekumeniczna odpowiedzialność na progu trzeciego tysiąclecia*, red. L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 123–134.
- Ekumenia w kontekście angielskim*, [w:] *ŻEKL*, s. 135–143.
- Autorytet nauczania kościelnego w procesie przekazywania wiary. Ekumeniczny zarys tradycji anglikańskiej i rzymskokatolickiej*, kielst 2 (2003), s. 233–244.
- Some aspects of the Anglican-Roman Catholic dialogue on authority in the Church*, stoe 3 (2003), s. 42–51.
- Chrześcijaństwo na areopagu integrującej się Europy*, [w:] *Kultura chrześcijańska*, red. J. Łukomski, Kielce 2004, s. 141–148.
- Synod – the „common way”. Remarks on the Roman Catholic-Anglican dialogue*, RT 51 (2004) z. 7, s. 67–77.
- Ekumeniczna lektura adhortacji „Ecclesia in Europa” – perspektywa rzymskokatolicka*, kielst 3 (2004), s. 299–306.
- Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, [w:] *Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, red. M. Poniewierska, Kraków 2004, s. 31–35.
- Święta Komunia w tradycji anglikańskiej*, [w:] *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w perspektywie ekumenicznej*, red. L. Górka, Warszawa 2005, s. 156–172.
- Gościnność eucharystyczna według dokumentów Kościoła rzymskokatolickiego*,

- [w:] *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w perspektywie ekumenicznej*, red. L. Górka, Warszawa 2005, s. 191–201.
- Anglikanie i metodyści w dialogu z katolikami na temat Eucharystii*, [w:] *Wspólna Eucharystia – cel ekumenii*, red. P. Jaskóła, R. Porada, Opole 2005, s. 225–242.
- Dialog ekumeniczny w dobie pontyfikatu Jana Pawła II*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2005, s. 223–237.
- Chrześcijanie przy jednym stole Eucharystii. Możliwości i perspektywy interkomunii*, [w:] *Eucharystia – źródło, szczyt i życie*, red. J. Budzyński, P. Łukasik, K. Mielcarek, Lublin 2005, s. 175–185.
- Wieczera Pańska, czyli Święta Komunia w tradycji metodystycznej*, RT 52 (2005) z. 7, s. 45–60.
- Must authority in the Churches be exclusive? Reflections on the results of an Anglican-Catholic dialogue*, [w:] *Häuser ohne Fenster? Zum Verständnis christlicher Exklusivitätsaussagen. Beiträge aus der deutsch-polnischen Ökumene*, Hrsg. U. Link-Wieczorek, Frankfurt am Main 2005, s. 175–182.
- Mariologia pojednana. Najnowsze osiągnięcia dialogu katolicko-anglikańskiego*, stoe 5 (2005), s. 291–306.
- Eucharystologia wybranych wyznań chrześcijańskich*, kielST 5 (2006), s. 49–73 (współautor K. Starczewski).
- Dialog ekumeniczny jako „wymiana darów” w kontekście najnowszej deklaracji rzymskokatolicko-metodystycznej*, [w:] *Chrystus światłem ekumenii. W drodze na Trzecie Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibiu*, red. R. Porada, Opole 2006, s. 33–46.
- Jedność i apostołskość Kościoła w doktrynie metodystycznej i w dialogu katolicko-metodystycznym*, [w:] IOCh, s. 427–437.
- Świętość Kościoła i świętość chrześcijanina w doktrynie metodystycznej i dialogu katolicko-metodystycznym*, stoe 6 (2006), s. 99–108.
- Katolickość Kościoła w doktrynie metodystycznej i dialogu katolicko-metodystycznym*, RT 53–54 (2006–2007) z. 7, s. 61–71.
- O uzdrawianiu relacji katolicko-prawosławnych – z okazji wizyty papieża Benedykta u patriarchy Bartłomieja*, kielST 6 (2007), s. 67–80.
- Odnowić w sobie przymierze z Bogiem. Sakrament chrztu w teologii metodystycznej i dialogu katolicko-metodystycznym*, RT 55 (2008) z. 7, s. 135–147.
- Od koneksji do koinonii. Kilka aspektów metodystycznego modelu Kościoła*, [w:] RWZgod, s. 279–291.
- Autorytet Pisma Świętego w Kościele anglikańskim*, [w:] *Autorytet Pisma Świętego w Kościele. Materiały sympozjów zorganizowanych przez Sekcję Teologii Ekumenicznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w dniach 23 maja 2007 roku oraz 13 maja 2008 roku*, red. W. Hanc, J. Aptacy, Warszawa 2008, s. 29–39.
- Bliżej do jedności? Dialog katolicko-anglikański w czasie pontyfikatu Jana Pawła II*, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 347–362.

- Starożytni świadkowie wiary. Kościoły przedchalcedońskie w dialogu z Kościołem rzymskokatolickim*, stoie 8 (2008), s. 173–180.
- Co dały dialogi ekumeniczne?*, [w:] *Kościół marzeń? O reformie Kościoła w Polsce. Tydzień eklezjologiczny 2008*, red. M. Wyrostkiewicz, K. Mielcarek, D. Lekka i in., Lublin 2009, s. 83–89.
- W kierunku jedności. Dialog katolicko-anglikański: historia i stan aktualny*, [w:] *Wspólnota Anglikańska a ekumenia. Wokół Konstytucji apostolskiej „Anglicanorum coetibus” Benedykta XVI*, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2010, s. 17–34.
- Konstytucja apostolska Benedykta XVI „Anglicanorum coetibus” i jej implikacje dla życia wspólnoty anglikańskiej*, RTE 2 (2010), s. 83–97.
- Synod Biskupów dla Bliskiego Wschodu (Watykan, 10–24 października 2010)*, BE 39 (2010) nr 3–4, s. 69–75.
- Dialog ekumeniczny, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 5 (2010)*, s. 187–197.
- Nawrócenie i modlitwa to serce ekumenizmu* [Z ks. Przemysławem Kantyką, kapłanem diecezji kieleckiej i dyrektorem Instytutu Ekumenicznego KUL, o Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan i ekumenizmie rozmawia o Robert M. Stachowiak], „Rycerz Niepokalanej dla Polonii” 2011, (styczeń), s. 24–25.
- Pokuta w refleksji teologicznej Kościoła anglikańskiego*, [w:] *Pokuta dzisiaj. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Teologiczne Oddział w Radomiu 27 kwietnia 2010*, red. J. Wojtkun, Kraków 2011, s. 39–49.
- Apologia anglikanizmu*, [w:] *Apologia religii*, red. P. Moskal, Lublin 2011, s. 139–156.
- Ecumenical epoch of the blessed Pope John Paul II*, RTE 3 (2011), s. 5–16.
- Ekumeniczne perspektywy chrześcijańskiego świadectwa*, [w:] *Chrześcijańskie świadectwo dzisiaj*, red. D. Święd, P. Borto, Radom 2012, s. 178–185.
- Świadectwo wiary w podzielonym chrześcijaństwie*, [w:] *Catechetica porta fidei*, red. A. Kiciński, P. T. Goliszek, Lublin 2012, s. 49–62.
- Can Christians agree on moral issues? An insight into nowadays divisions*, stoie 12 (2012), s. 17–26.
- „Świętość serca i życia”. Metodystyczny ideał świętości*, [w:] *Ekumenizm duchowy – duchowość pojednania*, red. R. Porada, Opole 2012, s. 193–200.
- What happened to „Sola Scriptura”? How the Bible was used in the Fight for women priests and bishops in the Anglican Communion*, RTE 4 (2012), s. 31–42.
- Dialog ekumeniczny katolicko-protestancki – założenia, zakres, rezultaty*, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 29–50.
- Instytut Ekumeniczny na katolickim uniwersytecie*, [w:] OERW, s. 21–29.
- Ekumeniczny wymiar katechezy*, [w:] *Katecheza w swoich podstawowych wymiarach*, red. J. Czerkawski, Kielce 2013, s. 135–142.
- W poszukiwaniu nowotestamentalnego modelu Kościoła. Elementy eklezjologii bap-*

tystycznej i zaczątki dialogu z baptystami o Kościele, RTE 5 (2013), s. 43–54.

The leading role of the religious communities in the ecumenical process of Polish-German/Russian/Ukrainian reconciliation, stoie 13 (2013), s. 263–272.

Anglikanizm i katolicyzm w XIX wieku, [w:] *Serce mówi do serca. Bł. John Henry Newman (1801–1890)*, red. K. Pek, Lublin 2013, s. 7–16.

Pojednanie z Lutrem? Ocena dialogu katolicko-luterańskiego w przededniu 500-lecia reformacji, [w:] *Kościół – komunია i dialog. Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Biskupowi Kazimierzowi Ryczanowi w 75. rocznicę urodzin*, red. P. Kantyka, J. Czerkawski, T. Siemieniec, Kielce 2014, s. 147–158.

KARAŚ Mariusz (1972–)

Kapłan diecezji sosnowieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych z zakresu teologii dogmatycznej, referent ds. ekumenizmu diecezji sosnowieckiej.

Urodził się 30 stycznia 1972 w Jaworznie. W latach 1991–1997 odbył studia na WT PAT, które ukończył dyplomem magisterskim. W 1997 przyjął święcenia kapłańskie w katedrze sosnowieckiej. Pracował duszpastersko jako wikariusz w parafii w Siewierzu (1997–1999), a w latach 1999–2001 był prefektem liceum katolickiego w Sosnowcu. W 2001 podjął studia licencjackie i doktoranckie na WT PUG, gdzie w 2007 obronił pracę doktorską (*La mistica degli occhi aperti in Johann*

Baptist Metz. L'esperienza di Dio come esperienza del mondo, prom. Donath Hercsik SJ). Po powrocie do kraju, w latach 2007–2008 był dyrektorem Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Diecezjalnej w Sosnowcu. Od 2009 jest wikariuszem generalnym i kanclerzem kurii sosnowieckiej. Od 2008 pełni jednocześnie funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu.

KARSKI Karol Hubert (1940–)

Teolog Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu i wiedzy o Kościołach i dogmatyki ewangelickiej, kierownik Katedry Ekumenizmu ChAT, działacz ekumeniczny, redaktor naczelny periodyku „Studia i Dokumenty Ekumeniczne”.

Urodził się 3 listopada w 1940 w Katowicach. Ukończył studia w zakresie teologii ewangelickiej na ChAT. Tytuł magistra uzyskał w 1966 (*Elementy chrześcijańskie w Koranie*). Po magisterium przez 3 lata pracował jako publicysta, następnie przez rok był sekretarzem redakcji kwartalnika „Posłannictwo”. W latach 1970–1983 pracował w PRE jako zastępca kierownika Wydziału Prasy, Studiów i Kontaktów Zagranicznych. Równocześnie w 1972 podjął studia specjalistyczne w Instytucie Ekumenicznym w Bossey, a w 1978 uzyskał doktorat na ChAT (*Współpraca Kościołów ewangelickich i prawosławnego w Polsce ze Świato-*

wym Związkiem Krzewienia Przyjaźni między Narodami za pośrednictwem Kościołów: 1919–1939, prom. ks. Woldemar Gastpary). W 1991 rozpoczął pracę naukową na CHAT. W 1992 uzyskał na WT KUL (pierwszy przewod habilitacyjny niekatolika) stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej (*Dążenia ekumeniczne we współczesnym świecie*). W 1993 otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego CHAT, w 2002 tytuł profesora. W latach 1996–2002 był prorektorem tej uczelni. Na emeryturę przeszedł 1 października 2013. W latach 1986–1999 był i od 2009 jest ponownie prezesem warszawskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego.

W latach 1977–1983 był sekretarzem Podkomisji ds. Dialogu PRE i Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. W latach 1993–2013 był kierownikiem Katedry Ekumenizmu CHAT. W 1983 był inicjatorem powstania, a od 1992 jest redaktorem naczelnym periodyku „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” oraz prezesem Zarządu Fundacji Ekumenicznej „Tolerancja”. Autorami publikującymi w siDIE są osoby pochodzące z różnych Kościołów. W latach 1983–2011 prowadził wykłady na ATK (późniejszym UKSW) w Warszawie z ekumenizmu i teologii protestanckiej. Od 1988 jest członkiem „Societas Oecumenica” (międzynarodowa organizacja zrzeszająca instytuty i badaczy tematyki ekumenicznej).

Uczestniczył w licznych międzynarodowych zgromadzeniach i konferencjach ekumenicznych. Opublikował ponad 700 artykułów naukowych i popularnonaukowych oraz kilka książek (szczegółowy wykaz bibliografii w: *Ekumenizm i ewangelicyzm. Studia ofiarowane profesorowi Karolowi Karskiemu w 70. urodziny*, red. M. Hintz, T. J. Zieliński, Warszawa 2010, s. 33–77). Otrzymał liczne odznaczenia, m.in. Nagrodę im. św. Brata Alberta w zakresie ekumenizmu oraz medal „Serce dla Serc” za działalność ekumeniczną.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Teologia protestancka XX wieku, Warszawa 1971.

Dążenia ekumeniczne we współczesnym świecie, Warszawa 1974, 1986².

Z ufnością w przyszłość. Studia ekumeniczne, Warszawa 1975 (współred. B. Stahl, A. Wójtowicz).

Vancouver '83. Wybór materiałów z VI Zgromadzenia Ogólnego Światowej Rady Kościołów, Warszawa 1984 (współred. A. Morozowski).

Watykan – Genewa. 20 lat oficjalnej współpracy Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów, Warszawa 1986.

Nauka – Kościół – ekumenizm. Studia ofiarowane księdzu Bogdanowi Trandzie, Warszawa 1994 (red.).

Deklaracja o usprawiedliwieniu. Historia powstania, tekst deklaracji, opinie, komentarze, Bielsko-Biała 2000 (red.).

- Protestanci i ekumenizm. Wkład spadkobierców reformacji w dzieło jedności*, Warszawa 2001.
- Blżej wspólnoty. Katolicy i luteranie w dialogu 1965–2000*, Lublin 2003 (współred., wprowadzenie i tłumaczenie tekstów wspólnie z S. C. Napiórkowskim) [= BW].
- Od Edynburga do Porto Alegre. Sto lat dążeń ekumenicznych*, Warszawa 2007.
- Credo. Symbol naszej wiary*, Kraków 2009 (współautorzy: W. Hryniewicz, H. Paprocki).
- Leksykon ekumenistów*, siDE 28 (2012) nr 1–2 (zeszyt specjalny).
- ARTYKUŁY:**
- Idea przyszłego soboru ekumenicznego*, „Poślanictwo” 1972 nr 1, s. 71–82.
- Stosunki między Polską Radą Ekumeniczną a Kościołem katolickim*, „Novum” 1980 nr 12, s. 11–26.
- Problem małżeństw mieszanych* [z działalności Podkomisji ds. Dialogu PRE i Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu], siDE 1 (1983) nr 2, s. 47–51.
- Dwadzieścia lat oficjalnej współpracy*, [w:] *Watykan – Genewa. 20 lat oficjalnej współpracy Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów*, red. K. Kariski, Warszawa 1986, s. 15–28.
- Ruch ekumeniczny w Polsce po II Soborze Watykańskim*, „Życie Chrześcijańskie w Polsce” 1986 nr 6, s. 27–42.
- Czym jest Światowa Rada Kościołów?*, siDE 6 (1988) nr 4, s. 23–32.
- Co ewangelicy powinni wiedzieć o nowym rzymskokatolickim „Dyrektorium ekumenicznym”*, „Jednota” 38 (1994) nr 5, s. 13–15.
- Nowe Dyrektorium ekumeniczne rozważane z perspektywy ewangelickiej*, [w:] *W służbie jedności. Sympozjum ekumeniczne w Akademii Teologii Katolickiej (18 marca 1994)*, red. M. Czajkowski, Warszawa 1994, s. 228–235.
- Konkordia leuenberska z perspektywy 20 lat*, [w:] *Nauka – Kościół – ekumenizm. Studia ofiarowane księdzu Bogdanowi Trandzie*, red. K. Karski, Warszawa 1994, s. 7–14.
- Protestanckie Wspólnoty wolnokościelne*, siDE 11 (1995) nr 1, s. 37–53.
- Główne nurty ruchu ekumenicznego*, [w:] *KChJ*, s. 288–295.
- Inne protestanckie Kościoły wolne*, [w:] *KChJ*, s. 212–214.
- Początki ruchu ekumenicznego w Kościołach protestanckich*, [w:] *KChJ*, s. 283–288.
- Światowa Rada Kościołów*, [w:] *KChJ*, s. 295–308.
- Kościoły protestanckie a kult świętych*, [w:] *Święci a pojednanie Kościołów. Święci łączą czy dzielą?*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1998, s. 91–102 (to samo: *RTCHAT* 39 (1997) z. 1–2, s. 15–23).
- Obraz Marcina Lutera na przestrzeni wieków*, siDE 13 (1997) nr 1, s. 9–16.
- Geneza Światowej Rady Kościołów*, siDE 14 (1998) nr 1, s. 5–18.
- Prymat papieża z perspektywy ewangelickiej*, siDE 15 (1999) nr 1, s. 9–16.
- Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, siDE 15 (1999) nr 2, s. 37–45.
- Sprawiedliwość w Chrystusie. Stan dialogu katolicko-luterańskiego na temat usprawiedliwienia*, [w:] *Chrystus i Jego Kościół*, red. M. J. Uglorz, Bielsko-Biała 2000, s. 267–275.

- Bibliografia „Studiów i Dokumentów Ekumenicznych” 1983–2002*, SiDE 18 (2002) nr 2, s. 157–2008.
- Dialogi dwustronne Kościoła Rzymskokatolickiego*, SiDE 18 (2002) nr 1, s. 9–50.
- Ekumenizm papieża Pawła VI i Jana Pawła II*, [w:] *Historia chrześcijaństwa*, red. A. Hastings, Warszawa 2002, s. 696–700.
- Współpraca między Światową Radą Kościołów a Kościołem Rzymskokatolickim (szkic historyczny)*, stoe 2 (2002), s. 73–99.
- Kościół protestancki wobec deklaracji „Dominus Iesus”*, stBob 2002 nr 1–2, s. 5–14.
- Dialog katolicko-zielonoświątkowy*, SiDE 19 (2003) nr 2, s. 114–118.
- Karta ekumeniczna i jej znaczenie dla współpracy Kościołów*, RTCHAT 45 (2003) z. 1, s. 161–167.
- Ruch ekumeniczny na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia*, SHT 2003 nr 1, s. 223–234.
- Trzecia faza dialogu (1986–1993). I. Dialog*, [w:] BW, s. 349–359.
- Wspólna deklaracja w sprawie nauki o usprawiedliwieniu (1994–1999). I. Proces rodzenia się dokumentu*, [w:] BW, s. 485–498.
- Czwarta faza dialogu. I. Dialog*, [w:] BW, s. 527–530.
- Recepcja encykliki o Eucharystii w Kościołach protestanckich*, [w:] *Misterium Eucharystii. Teologia, liturgia, ekumenizm. Encyklika Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, red. W. Nowak, Olsztyn 2004, s. 214–222.
- Dekret o ekumenizmie w spojrzeniu ewangelików*, STV 43 (2005) nr 1, s. 193–199.
- Inicjacja chrześcijańska w Kościołach ewangelicznych*, [w:] *Przekroczyć próg Kościoła: Tydzień Eklezjologiczny 2005*, Lublin 2005, s. 89–97 (W Trosce o Kościół, 6).
- Kościół prawosławny w ruchu ekumenicznym*, SiDE 21 (2005) nr 1–2, s. 9–33.
- Papież Jan Paweł II i ekumenia*, SiDE 21 (2005) nr 1–2, s. 107–113.
- Stan recepcji „Lumen gentium” i „Unitatis redintegratio” z perspektywy ewangelicko-luterańskiej*, [w:] *Kościół i dialog. Materiały z sympozjum zorganizowanego z okazji 40. rocznicy promulgacji „Lumen gentium” i „Unitatis redintegratio”*, red. A. Czaja, L. Górka, V. Kmieciak, Lublin 2005, s. 137–146.
- Augustyn Bea – kardynał jedności*, [w:] *Ekumenizm – teologia – kultura. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Hancowi [...]*, red. K. Konecki, Z. Pawlak, K. Rulka, Włocławek 2006, s. 118–129.
- Geneza oficjalnej współpracy pomiędzy Światową Radą Kościołów a Kościołem rzymskokatolickim*, [w:] IOCh, s. 351–361.
- Oscar Cullmann – biblista ekumenicznej jedności przez różnorodność (współautor J. Majewski)*, [w:] *Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku*, red. J. Majewski, J. Makowski, t. 3, Warszawa 2006, s. 71–80.
- Problem prymatu w Kościele w dialogu luterańsko-rzymskokatolickim*, [w:] *Pojednanie drogą Kościoła. Dziesięciolecie encykliki „Ut unum sint”*, red. J. Budniak, Katowice 2006, s. 101–112.
- Zbliżenie luterańsko-katolickie w świetle „Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu*, [w:] *„A nadzieja zawieść nie może...” (Rz 5, 5). Książka de-*

- dykowana papieżowi Janowi Pawłowi II w pierwszą rocznicę jego śmierci, red. S. Skobel, Łódź 2006, s. 33–38.
- 60 lat Polskiej Rady Ekumenicznej – spojrzenie na początek drogi, RTCHAT 49 (2007) z. 1–2, s. 85–95.
- Pojednana różnorodność – luteranie i ekumenizm, „Przegląd Ewangelicki” 2007 nr 3–4, s. 14–26.
- Ruch ekumeniczny w Polsce 1940–1960, SiDE 23 (2007) nr 1–2, s. 9–98.
- Dialog katolicko-reformowany, RT 2008 z. 7, s. 149–172.
- Kościół Adwentystów Dnia Siódmego a ekumenizm, „Signa Temporis. Rocznik Teologiczno-Humanistyczny” 2009 nr 15, s. 47–57.
- Kwestie moralne w dokumentach dialogu katolicko-protestanckiego oraz Wspólnej Grupy Roboczej Światowej Rady Kościołów i Kościoła Rzymskokatolickiego, [w:] *Ekumenia a współczesne wyzwania moralne*, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2009, s. 101–119.
- Osiągnięcia dialogu luterancko-reformowanego, [w:] *W nurcie myśli Jana Kalwina*, red. J. Budniak, P. Jaskóła, R. Porada, Opole 2009, s. 49–61.
- Z dziejów wspólnych modlitw o jedność, „Studia Humanistyczno-Teologiczne” 2009 nr 1 (6), s. 49–62.
- Trzydzieści lat dialogu luterancko-prawosławnego, SiDE 26 (2010) nr 2, s. 9–22.
- Pięćdziesiąt lat Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, SiDE 27 (2011) nr 1–2, s. 11–24.
- Polska Rada Ekumeniczna i jej uwikłanie w system komunistyczny, [w:] *Kościół* chrześcijański w systemach totalitarnych, red. J. Kłaczkow, W. Rozyńkowski, Toruń 2012, s. 443–462.
- Ewolucja postawy luteranizmu wobec dążeń ekumenicznych, [w:] *Bóg i Jego człowiek. Księga jubileuszowa na 50-lecie ordynacji ks. prof. Manfreda Uglorza*, red. T. Konik, Bielsko-Biała 2012, s. 30–38.
- Rola Kościoła rzymskokatolickiego w rozwoju dwustronnych dialogów teologicznych, [w:] *Człowiek dialogu. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi [...]*, red. ks. Z. Glaeser, Opole 2012, s. 467–478.
- Działalność Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego na międzynarodowej arenie kościelnej i ekumenicznej przed i po drugiej światowej, [w:] *Kościół luterancki na ziemiach polskich (XVI–XX w.)*, cz. 3: *W ramach Rzeczypospolitej, państwa ościennych i na emigracji*, red. J. Kłaczkow, Toruń 2012, s. 306–338.
- Kardynał Józef Glemp (1929–2013), SiDE 29 (2013) nr 1–2, s. 186–191.
- Zaangażowanie ekumeniczne Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego na arenie międzynarodowej i krajowej przed i po drugiej wojnie światowej, [w:] *Ku Słowu, ku Kościołowi, ku światu. Księga pamiątkowa ofiarowana Arcybiskupowi Jeremiaszowi (Janowi Anchimiukowi) [...]*, red. K. Wojciechowska i W. Konach, Warszawa 2013, s. 339–355.
- Kardynał Jan Willebrands – prekursor dążeń ekumenicznych w Kościele Rzymskokatolickim, [w:] *Veritas Christi liberat. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Biskupa Jacka Jezierskiego [...]*, red. K. Parzych-Blakie-

wicz, P. Rabczyński, J. M. Wojtkowski, Olsztyn 2014, s. 315–326.

Szczery ekumenista. Ks. biskup Jan Niewieczerał – w 100. rocznicę urodzin, „Jednota” 58 (2014) nr 1, s. 12–15.

Dialog międzywyznaniowy, [w:] *Porównanie wyznań: rzymskokatolickiego, prawosławnego, ewangelicko-augsburskiego i ewangelicko-reformowanego*, Warszawa 2014³, s. 157–190.

KASPRZYK Przemysław Krzysztof (1974–)

Działacz ekumeniczny Kościoła Rzymskokatolickiego, konsultor Rady Ekumenicznej Diecezji Kieleckiej.

Urodził się 3 kwietnia 1974 w Kielcach. Ukończył ówczesną WSP w Kielcach i Uniwersytet Rzeszowski. Z wykształcenia jest prasoznawcą, bibliotekarzem i historykiem. Pracuje jako wychowawca i pedagog, ale jest również aktywny na polu ekumenicznym. Od 1993 inicjuje spotkania ekumeniczne i animuje nabożeństwa ekumeniczne w Kielcach. Przez wiele lat był organizatorem i uczestnikiem wyjazdów na różne spotkania ekumeniczne. W latach 1993–2004 był m.in. odpowiedzialny za prowadzenie tzw. punktów przygotowań do Europejskich Spotkań Młodych Wspólnoty Taizé przy różnych kieleckich parafiach rzymskokatolickich. Od 1994 do 2009 był współorganizatorem i organizatorem wyjazdów zorganizowanych grup kieleckich na Kodeńskie Dni Ekumeniczne; w latach 2006–2009

był także prelegentem małych grup tematycznych podczas tego rodzaju spotkań w Kodniu. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku był organizatorem i propagatorem wyjazdów na spotkania ekumeniczne do Lasek pod Warszawą organizowanych przez Siostry Franciszkańki Służebnice Krzyża i do Sanktuarium Matki Bożej Wychowawczyni w Czarnej k. Stąporkowa na Ekumeniczne Noce Świętojańskie, organizowane przez księży pallotynów. W tym samym okresie prowadził modlitwy i audycje o tematyce ekumenicznej w ówczesnym katolickim radio Jedność – Plus w Kielcach. Odwiedzał kieleckie szkoły średnie, prowadząc prelekcje o historii ekumenizmu i o wspólnocie z Taizé. Od 2001 do 2004 był organizatorem wyjazdów grup kielecko-radomskich na Ekumeniczne Dni Rekolekcyjno-Poznawcze w białostockim Sanktuarium Bł. Matki Bolesławy Marii Lament organizowane przez siostry ze Zgromadzenia Misjonarek Świętej Rodziny w Białymstoku. W latach 2002–2003 był współanimatorem ekumenicznych spotkań w sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Świętym Krzyżu. Od 2003 śpiewa w Męskim Wokalnym Zespole Muzyki Cerkiewnej OIKOUMENE z Kielc, propagując piękno i bogactwo liturgii wschodniej. Był pomysłodawcą utworzenia w Kielcach Diecezjalnej Rady Ekumenicznej na wzór innych diecezji i po dzień dzisiejszy jest konsultorem świeckim tejże rady.

KIJAS Zdzisław Józef (1960–)

Kapłan rzymskokatolicki Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Ekumenizmu PAT, dyrektor MIED PAT, członek Komisji Episkopatu Polski ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim.

Urodził się 18 lutego 1960 w Pewli Ślemieńskiej k. Żywca. Do Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych wstąpił w 1979. Studiował filozofię i teologię w WSD Ojców Franciszkanów w Krakowie i na PWT św. Bonawentury „Seraphicum” w Rzymie, gdzie w 1984 uzyskał tytuł magistra (*Il carattere pneumatologico della vita di Maria secondo Paul Evdokimov*, prom. Georgij Eldarov OFMCONV). W latach 1985–1987 odbył studia z teologii dogmatycznej na PUG, uzyskując tytuł licencjata (*L'Iconologia del quadro „San Giuseppe da Copertino” di Giuseppe Cades nella basilica dei Ss. XII Apostoli a Roma*, prom. Pietro Amato). W 1986 otrzymał w Rzymie święcenia kapłańskie z rąk Jana Pawła II. Doktorat uzyskał w 1990 z teologii dogmatycznej i nauk religijnych na Uniwersytecie Katolickim w Louvain – La Neuve (*Dieu mesure de l'homme selon Paul A. Florensky. Esquisse d'une anthropologie theandrique orthodoxe*, prom. André de Halleux OFM). W 1991 pracował jako duszpasterz w Brnie i Pradze (Czechy). W latach 1991–1993 zatrudniony jako

asystent w I Katedrze Teologii Dogmatycznej na KUL, a od października 1993 na WT PAT. Od 1991 prowadził wykłady w WSD Ojców Franciszkanów, a od 1993 także w innych seminariach duchownych: Ojców Karmelitów Bosych, Ojców Dominikanów, Ojców Franciszkanów Reformatorów, Ojców Kapucynów w Krakowie. W 1994 (luty i marzec) prowadził wykłady z teologii fundamentalnej w WSD Ojców Franciszkanów w Roman (Rumunia), a w 1996 wykłady z teologii porównawczej w Kolegium Teologicznym w Sankt Petersburgu. Habilitował się w 1996 (*Homo creatus est. Ekumeniczne studium antropologii Pawła A. Florenskiego [† 1937] i Hansa Ursa von Balthasara [† 1988]*). W latach 1996–1997 studiował na Uniwersytecie św. Bonawentury w Nowym Jorku, gdzie uzyskał dyplom Master of Arts. W 2000 zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego PAT. W 2003 uzyskał tytuł profesora nauk teologicznych. W latach 2003–2005 był prodziekanem WT PAT. Pełnił i pełni nadal różne funkcje w strukturach akademickich i kościelnych, m.in. był organizatorem i pierwszym dyrektorem Instytutu Studiów Franciszkańskich w Krakowie (1999–2012), a także Ośrodka Studiów Franciszkańskich WT PAT (2003–2012); pełnił funkcję rektora PWT św. Bonawentury „Seraphicum” w Rzymie (2005–2010). Obecnie jest relatorem w Kongregacji ds. Kanonizacji Świętych w Rzymie (od 2010).

Pełnił funkcję wicedyrektora (1995–2005), a następnie (2003–2005) dyrektora MIED PAT oraz kierownika Katedry Ekumenizmu PAT (1997–2009). Był ponadto współodpowiedzialny za działalność ekumeniczną na terenie archidiecezji krakowskiej (1995–2003); był oficjalnym przedstawicielem KEP na II Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w 1997 w Grazu (Austria). Prowadził wykłady z ekumenizmu na WT PAT (1995–2005); na Instytucie Teologicznym w Petersburgu (1995); na PWT św. Bonawentury („Seraphicum”) w Rzymie (2005–2010); wykłady z filozofii rosyjskiej na Wydziale Literatury Uniwersytetu Ca’ Foscari w Wenecji (II semestr 2006–2007); wykłady z eklezjologii (wykład monograficzny) na Papieskim Uniwersytecie św. Antoniego („Antoniano”) w Rzymie (II semestr 2008–2009); czynnie uczestniczył w wielu krajowych i międzynarodowych sympozjach/konferencjach ekumenicznych. Od 1997 jest członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim.

W centrum jego ekumenicznych i teologicznych zainteresowań znajduje się człowiek, widziany jako istnienie otwarte i zarazem pragnące pełni. Kwestia jedności, która nie niszczy pozytywnej różnorodności, jako wyznacznika jego duchowego, intelektualnego czy kulturowego bogactwa, którego ostatecznym dawcą jest Bóg, leży u podstaw niemal wszystkich tek-

stów Z. Kijasa. Jego teologia jest zatem w pierwszym rzędzie tzw. antropologią ekumeniczną. W jej zakres wpisują się również tematy ściśle teologiczne, jak pneumatologia i eklezjologia, nauka o łasce i mariologia, eschatologia oraz zagadnienia z obszaru teologii sakramentów. Sporo miejsca w jego dorobku naukowym zajmuje ekumeniczne studium protologii i kwestii ekologicznych, rozważanych również w kluczu ekumenicznym, czyli biorąc pod uwagę myśl chrześcijańską. Nie bez znaczenia są również jego publikacje z zakresu przenikania się tradycji wschodniej i zachodniej na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Homo creatus est. Ekumeniczne studium antropologii Pawła A. Florenskiego († 1937) i Hansa Ursa von Balthasara († 1988), Kraków 1996.

Święci a pojednanie Kościołów. Święci łączą czy dzielą?, Kraków 1998 (red.).

Pojednanie początkiem nowego życia, Kraków 1999 (red.).

Przebóstwienie człowieka i świata, Kraków 2000.

Zbawienie w roku jubileuszowym. Nauka na temat usprawiedliwienia w dialogu katolicko-luterańskim. Dokumenty i opracowania, Kraków–Marki 2000 (red.).

Małżeństwa mieszane, Kraków 2000 (red.).

Sakramentalność małżeństwa, Kraków 2002 (współred. J. Krzywda).

- Jezus Chrystus, wczoraj i dziś, ten sam także na wieki* (Hbr 13, 8), Kraków 2004 (współred. A. Napiórkowski).
- Odpowiedzi na 101 pytań o ekumenizm*, Kraków 2004 (wyd. włoskie: *Ecumenismo: risposte a 101 domande*, Padova 2008).
- Ty, co ogarniasz Nieogarnionego*, Kraków 2004.
- IV kruczata. Historia, reperkusje, konsekwencje*, Kraków 2005 (współred. M. Salamon).
- Księgi święte a słowo Boże*, Kraków 2005 (współred. Ł. Kamykowski).
- Wspólnota*, Kraków 2005 (red.).
- Ekumenia a współczesne wyzwania moralne*, Kraków 2009 (współred. T. Kałużny).
- Wspólnota Anglikańska a ekumenia*, Kraków 2010 (współred. T. Kałużny).
- Dieu mesure de l'homme. Anthropologie de Paul A. Florensky*, Cracovie 2014.
- Świętowanie w pluralistycznym społeczeństwie. Propozycja chrześcijańska w teorii i praktyce*, Kraków 2014 (współred. S. Drzyżdżyk, T. Kałużny).
- ARTYKUŁY:**
- La mariologie sophianique de Paul Florensky*, „Miles Immaculate” 26 (1990) fasc. 1–3, s. 174–186.
- Jésus-Christ l'image et l'idée de l'être humain selon Paul A. Florensky*, „Miscelanea Franciscana” 191 (1991) fasc. 1–2, s. 3–22.
- La sophiologie de Paul A. Florensky*, „Ephemerides Theologicae Lovanienses” 67 (1991) fasc. 1, s. 36–56.
- La dimension philosophic du culte dans les écrits de Pavel A. Florensky*, „Miscelanea Franciscana” 92 (1992) fasc. 3–4, s. 413–435.
- Szkic eschatologii o. S. Bułgakowa*, [w:] *Nadzieja – możliwość czy pewność powszechnego zbawienia? Dyskusja teologów dogmatycznych nad książką ks. W. Hryniewiczza OMI „Nadzieja zbawienia dla wszystkich”*, red. S. C. Napiórkowski, K. Klauza, Lublin 1992, s. 103–122.
- Marie dans la tradition de l'Église Orthodoxe Russe*, „Miles Immaculatae” 29 (1993) fasc. 2, s. 291–305.
- Kościół – wspólnota w teologicznej twórczości Pawła A. Florenskiego (1882–1937)*, RT 40 (1993) z. 7, s. 89–101.
- Pneumatologiczny charakter życia Maryi wg Pawła Evdokimova*, [w:] *Matka Jezusa wśród pielgrzymującego Kościoła*, red. K. Pek, J. S. Gajek, Warszawa 1993, s. 259–276.
- Pneumatologia Kościoła Wschodniego*, [w:] *Jan Paweł II, „Dominum et Vivificantem”. Teksty i komentarze*, red. A. L. Szafranski, Lublin 1994, s. 287–306.
- Tajemnica krzyża w teologii H. U. von Balthasara i P. Florenskiego*, [w:] *Teologia krzyża. Materiały z sympozjum*, red. Z. Kijas, Kraków 1994, s. 71–88.
- 30 rocznica spotkania Pawła VI z Athénagorasem I*, BE 23 (1994) nr 1 (89), s. 15–22.
- Marie dans la liturgie byzantine*, „Miles Immaculatae” 30 (1994) fasc. II, s. 426–446.
- Zasada „sobornosti” w teologii i życiu Wschodu prawosławnego*, STV 33 (1995) nr 2, s. 31–45.
- Człowiek „obrazem i podobieństwem” Boga w prawosławnej teologii Pawła Florenskiego*, „W Nurcie Franciszkańskim” 4 (1995), s. 68–86.

- Czy filozofia ponosi odpowiedzialność za rozłam chrześcijaństwa?* „Więź” 1995 nr 8 (442), s. 188–194; także: BE 24 (1995) nr 2 (94), s. 80–87.
- Międzywydziałowy Instytut Ekumenii i Dialogu przy Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Geneza i pierwsze inicjatywy*, BE 25 (1996) nr 1 (97), s. 41–45 (współautor S. J. Koza).
- Jan Paweł II wobec chrztu Rusi-Ukrainy*, „Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze” 3–4 (1994–1995), s. 13–23.
- Teologia franciszkańska – teologia prawosławna. Próba odkrycia pewnych istotnych podobieństw*, „W Nurcie Franciszkańskim” 6 (1997), s. 71–79.
- Pojednanie, które przerasta sprawiedliwość*, [w:] *Pojednanie. Ekumeniczne wyzwanie Grazu '97. Materiały sympozjum poświęconego problematyce II Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego – Graz '97*. Opole 08–09.10.1998, red. P. Jaskóła, Z. Glaeser, Opole 1998, s. 125–135.
- Czy można być świętym „ekumenicznym” już w życiu ziemskim?*, [w:] *Święci a pojednanie Kościołów. Święci łączą czy dzielą?*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1998, s. 115–135.
- Perspektywy ekumeniczne ikonografii maryjnej*, [w:] *Ikona liturgiczna. Ewangelizacyjne przesłanie ikonografii maryjnej*, red. K. Pek, Warszawa 1999, s. 72–89.
- Biblijne korzenie egzystencji pojednanej i jej konieczność dla istnienia autentycznego*, [w:] *Pojednanie początkiem nowego życia*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1999, s. 9–48.
- Ekumeniczna współpraca Kościołów w procesie rozszerzania Wspólnoty Europejskiej*, PS 3 (1999) nr 4, s. 77–82.
- Małżeństwa mieszane – ubogacenie czy zagrożenie dla Kościołów?*, „Słowo i Myśl” 1999 nr 7–8 (32–33), s. 3–4.
- Dialog między Polskim Narodowym Kościołem Katolickim a Kościołem rzymskokatolickim w USA (1984–1994). Historia i owoce*, symp 4 (2000) nr 1(6), s. 105–142.
- Dialog ekumeniczny – teologia i owoce. Po 35 latach ogłoszenia dekretu o ekumenizmie Soboru Watykańskiego II „Unitatis redintegratio”*, „Teofil” 2000 nr 1 (12), s. 23–34.
- Kwestia małżeństw mieszanych we współczesnym dialogu ekumenicznym*, [w:] *Małżeństwa mieszane*, red. Z. Kijas, Kraków 2000, s. 19–27.
- Franciszek Hodur. Lata seminaryjne, rys sylwetki na podstawie dokumentów Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, [w:] *Biskup Franciszek Hodur (1866–1953). Życie – dokonania – znaczenie*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2001, s. 35–49.
- Wizja przyrody w pismach Lutra i Kalwina i jej wkład w chrześcijańską ekologię*, stoe 1 (2001), s. 187–203.
- Prawosławny a katolicki obraz Maryi*, smat 3 (2001) nr 4, s. 120–143.
- Jedność – rzeczywistość czy sen? Refleksje wokół Karty ekumenicznej*, BE 31 (2002) nr 2 (122), s. 22–38.
- Papież i Synod w protokołach synodalnych Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego i w prawie Kościoła Polskokatolickiego*, [w:] *Posłannictwo biskupa Rzymu*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2002, s. 107–125.
- Analiza prawosławnej mariologii na podstawie lektury trzech ważnych tekstów*, PS 6 (2002) nr 11 (55), s. 21–38.

- Dialog rzymskokatolicko-polskokatolicki. 5 lat pracy Zespołów ds. Dialogu Ekumenicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Polskokatolickim (1998–2003)*, BE 32 (2003) nr 2 (126), s. 12–37.
- Paweł A. Florenski – prorocstwo o przyjaźni, [w:] *Więksi i mniejsi prorocy Europy Środkowo-Wschodniej XX wieku*, red. K. Klauza, S. C. Napiórkowski, K. Pek, Lublin 2003, s. 399–411.
- Prawo małżeńskie Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Lex tua in corde meo. Studia i materiały dedykowane jego magnificencji bp. Tadeuszowi Pieronkowi z okazji 40-lecia pracy naukowej*, red. P. Majer, A. Wójcik, Kraków 2004, s. 279–299.
- Duchowość Wschodu i Zachodu w tajemnicach światła*, „*Studia Catholica Podoliae*” 2 (2003) nr 2, s. 183–195.
- Rozumienie Tradycji w pismach i nauczaniu bp. Franciszka Hodura*, [w:] *Tradycja i Kościelne tradycje*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2004, s. 131–137.
- The concept of person in st. Banaventure*, P. A. Florenski and H. U. von Balthasar: *its ecumenical value*, RT 51 (2004) z. 7, s. 21–39.
- Der Dialog zwischen der Polnisch-katholischen Kirche und der Römisch-katholischen Kirche in Polen. Die Arbeit der Gemeinsamen Kommission in den Jahren 1998–2003*, „*Internationale Kirchliche Zeitschrift*” 2004 Heft 4, s. 217–248.
- Marcina Lutra i Stanisława Hozjusza wizja Kościoła*, [w:] *Kardynał Stanisław Hozjusz (1504–1579). Osoba, myśl, dzieło, czasy, znaczenie*, red. S. Achremczyk, J. Guzowski, J. Jezierski, Olsztyn 2005, s. 285–296.
- Ekumenizm*, [w:] *Jan Paweł II – Encyklopedia dialogu i ekumenizmu*, red. E. Sakowicz, Radom 2006, s. 163–199.
- Kształtowanie się struktur urzędu kościelnego w Kościele apostołskim*, [w:] *Biskup – prezbiter – diakon. Perspektywa polskokatolicka i rzymskokatolicka*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2008, s. 121–131.
- Widzialna jedność Kościoła: wymagania stawiane przez stronę katolicką i metodystyczną. Ósmy raport Międzynarodowej Komisji Dialogu między Kościołem rzymskokatolickim i Kościołem metodystycznym pt. „The Grace Given You in Christ: Catholics and Methodists Reflect Further on the Church” (2006)*, [w:] *Introibo ad altare Dei. Księdzu Profesorowi Stefanowi Koperkowi CR z okazji 70-lecia urodzin i 45-lecia kapłaństwa*, red. S. Szczepaniec, J. Superson, J. Mieczkowski, Kraków 2008, s. 651–663.
- Dialog rzymskokatolicko-starokatolicki (2004–2009)*, „*Pietas et Studium*” 3 (2010–2011), s. 99–116.
- Dialogo ecumenico con le Chiese ortodosse*, [w:] *La Chiesa croata e il Concilio Vaticano II*, a cura di Ph. Chenaux, E. Marin, F. Šanjek, Città del Vaticano 2011, s. 427–444.
- Der Dialog zwischen der Römisch-Katholischen Und der Altkatholischen Kirche auf internationaler Ebene (2004–2009)*, „*Internationale Kirchliche Zeitschrift*” 2012 Heft 3, Juli/September, s. 180–202.
- Na drogach wszechjedności. Włodzimierz Sołowjow (1853–1900) i początki ruchu ekumenicznego w prawosławiu?*, [w:]

Veritas Christi Liberat. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Biskupa Jacka Jezierskiego [...], red. K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, J. M. Wojtkowski, Olsztyn 2014, s. 327–350.

KIMSZA Radosław (1968–)

Kapłan archidiecezji białostockiej Kościoła Rzymskokatolickiego, licencjat kościelnych nauk wschodnich, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii duchowości, sekretarz Bilateralnego Zespołu Katolicko-Pravosławnego, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu, członek Zespołu KEP ds. Kontaktów z Rosyjskim Kościołem Pravosławnym, delegat metropolity białostockiego ds. kontaktów ekumenicznych i międzyreligijnych.

Urodził się 28 października 1968 w Białymstoku. W latach 1987–1993 studiował w AWSD w Białymstoku. W 1993 uzyskał tytuł magistra teologii KUL i przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Edwarda Ozorowskiego. W 1994 rozpoczął studia specjalistyczne w Papieskim Instytucie Wschodnim i w Instytucie Duchowości PUG, gdzie uzyskał tytuł licencjata kościelnych nauk wschodnich (1996) i doktorat z teologii duchowości (1999) (*La visione della spiritualità cristiana di Pavel Nikolajevic Evdokimov*, prom. Marko Ivan Rupnik SJ). Habilitował się w 2013 na WT UMK (*Od obrazu do podobieństwa. Tomasza kard. Špidlika teologia duchowości*).

Od 2003 jest wykładowcą ekumenizmu w AWSD w Białymstoku, zaś od 2011 w Studium Teologii w Białymstoku i Wilnie oraz na PWT w Warszawie (Sekcja św. Jana Chrzyciela). Pełni szereg funkcji o charakterze ekumenicznym: delegat metropolity białostockiego ds. kontaktów ekumenicznych i międzyreligijnych (od 2000), sekretarz Bilateralnego Zespołu Katolicko-Pravosławnego (od 2005), konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu (od 2011), członek Zespołu KEP ds. Kontaktów z Rosyjskim Kościołem Pravosławnym (od 2013). Organizator konferencji i sesji ekumenicznych. Pomysłodawca i organizator Wielkich Koncertów Ekumenicznych, tzw. trójgłosu ekumenicznego (katolicko-pravosławno-ewangelickiego) podczas Tygodni Ekumenicznych. Autor publikacji z zakresu duchowości wschodniej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Teofanijne powołanie kobiety w tradycji chrześcijańskiego Wschodu, STBDE 21 (2003), s. 117–126.

Antropologiczne podstawy teologii duchowości chrześcijańskiego Wschodu, [w:] *W tym, który umacnia. Księga pamiątkowa ku czci J. E. Ks. Bp. Prof. zw. Edwarda Ozorowskiego [...]*, red. J. Zabielski, Białystok 2004, s. 263–272.

Eucharystia w ikonie Trójcy Świętej A. Rublova, [w:] *Miłość – życie – komunია. Materiały z I Kongresu Eucharystycznego Archidiecezji Białostockiej*, red. R. Kimsza, Białystok 2005, s. 194–198.

Zjednoczeni Chrystusem. Chrześcijaństwo w spotkaniu Wschodu z Zachodem, [w:] *W służbie Bogu bogatemu w miłosierdzie w przestrzeni Kościoła w Elku, Białymstoku i na Warmii*, red. S. Kozakiewicz, Olsztyn 2007, s. 123–134.

Ekumenizm według Papieża Benedykta XVI, [w:] *Konferencja naukowa „Joseph Ratzinger – teolog uniwersalny”*, STKK 13 (2008), s. 59–69.

Duchowość chrześcijańskiego Wschodu fundamentem teologii Kościoła greckokatolickiego, [w:] *Śladami Unii Brzeskiej*, red. R. Dobrowolski, M. Zemło, Lublin–Supraśl 2010, s. 17–25.

Ks. Zygmunt Lewicki jako ekumenista, [w:] *Świadek i nauczyciel wiary. Księdza infułata Zygmunta Lewickiego księga jubileuszowa*, red. A. Skreczko, T. Kasabuła, A. Szot, Białystok 2010, s. 177–184.

Teologia obrazów i przestrzeni Cerkwi św. Nikity Męczennika w Kostomłotach, STBDŁ 28 (2010), s. 255–264.

Teologia plastycznych form. Studium nad wybranymi założeniami ikonograficznymi o. M. I. Rupnika, STBDŁ 29 (2011), s. 379–392.

Chrześcijański monastycyzm – jedyna droga przeobstwienia człowieka?, [w:] *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu*, red. W. Misztal, W. Mleczek, Kraków 2013, s. 23–37.

Od obrazu do podobieństwa. Tomasz kard. Špidlika teologia duchowości, Białystok 2013.

KIRCUN Aleksander (1905–1989)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, członek Prezydium i wiceprezes Zarządu PRE, przewodniczący Komisji ds. Wychowania Chrześcijańskiego PRE, duszpasterz i działacz ekumeniczny.

Urodził się 1 października 1905 w Wilnie. W wieku 18 lat zaczął działać u boku swojego ojca Antoniego – wybitnego kaznodziei i misjonarza. Po ukończeniu kursu dyrygenckiego w Nowostawcach na Wołyniu organizował zborowe chóry i zespoły muzyczne. Co roku uczestniczył także w kursach biblijnych organizowanych przez baptystów w Brześciu nad Bugiem, Orchowie i Zelwie. W 1929 został powołany przez Związek Zborów Słowiańskich Baptystów w Polsce do samodzielnej pracy misyjnej. W latach 1930–1932 studiował w BST w Łodzi, po czym kontynuował służbę kaznodziejską w zborze w Wołkowysku. W latach 1935–1939 był Prezesem Stowarzyszenia Chrześcijańskiej Młodzieży przy Związku Zborów Słowiańskich Baptystów w Polsce. Reprezentował polską młodzież na Światowym Kongresie Młodzieży Baptystycznej w Zurychu (1937) i na Zjeździe Młodzieży Baptystycznej Krajów Przybałtyckich w Rydze (1938). W 1937 został ordynowany na urząd prezbitera zboru w Wołkowysku, a 1939 wybrany do Naczelnej Rady Związku Zborów Słowiańskich Baptystów w Polsce. W 1940 warszawski zbor wybrał go na

drugiego, a kilka lat później na pierwszego kaznodzieję. Wiosną 1940 został wybrany na prezesa Zarządu Związku Niemieckich Ewangelicko-Wolnokościelnych Zborów (Baptystów), a w maju 1945 na urząd prezesa Naczelnej Rady Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów. Doksztalał się w Międzynarodowym BST w Rüschnikonie (Szwajcaria; w 1998 przeniesione do Pragi) oraz w Seminarium Baptystycznym w Hamburgu (Niemcy). Potem został jednym z wykładowców z dziedziny duszpasterstwa w BST w Malborku. W latach 1945–1968 pełnił nieprzerwanie funkcję prezesa Naczelnej Rady Kościoła Chrześcijan Baptystów (zwierzchnik Kościoła). Jako niekwestionowany lider polskich baptystów reprezentował swój Kościół na kolejnych kongresach Światowego Aliansu Baptystycznego, m.in. w Kopenhadze (1947), Rio de Janeiro (1960) i Miami Beach (1965), gdzie został wybrany na jednego z wiceprezydentów. Był współinicjatorem budowy świątyni baptystycznej w Warszawie (przy ulicy Waliców 25). Za swą aktywność ekumeniczną został w 1967 odznaczony Odznaką Tysiąclecia.

Tuż po II wojnie światowej uczestniczył w tworzeniu Rady Protestanckich Kościołów w RP, posiedzeniach Komitetu Odbudowy Kościelnej, pracach Chrześcijańskiej Rady Ekumenicznej, a potem w tworzeniu PRE, której był personalnym członkiem założycielem

oraz obrońcą w marcu 1951. Pełniąc przez ponad 20 lat funkcję zwierzchnika Kościoła baptystycznego, aktywnie uczestniczył w pracach Prezydium PRE i piastował kilkakrotnie funkcje wiceprezesa Zarządu PRE. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku przewodniczył Komisji ds. Wychowania Chrześcijańskiego PRE. Z jego inicjatywy powołano do życia dwie kolejne Komisje przy PRE – kobiet i ewangelizacji. Warszawską świątynię baptystyczną uczynił miejscem uroczystości i nabożeństw ekumenicznych. Jako zwierzchnik Kościoła i prezbiter tego zboru aktywnie uczestniczył w nabożeństwach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Był znany z gorliwości ekumenicznej i umiłowania Słowa Bożego. Powszechnie szanowany nie tylko w Warszawie, ale również w innych miastach, gdzie często zapraszano go do głoszenia kazań na nabożeństwach ekumenicznych. Szczególnie pielęgnował relacje ekumeniczne z duchowieństwem rzymskokatolickim.

KITA Marek (1965–)

Ekumenista rzymskokatolicki, doktor filozofii, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii fundamentalnej, wykładowca ekumenizmu, wicedyrektor MIED PAT/UPJPII.

Urodził się 2 marca 1965 w Krakowie. W okresie nauki w LO uczestniczył w formacji Ruchu Światło-Życie. Po maturze spędził trzy lata w WSD

Zgromadzenia Księży Misjonarzy, po czym odbył studia filozoficzne na UJ, równoległe studiując zaocznie teologię na PAT. W 1994 uzyskał magisterium z filozofii (*Zbieżności i różnice w myśli społecznej Fiodora Dostojewskiego i Włodzimierza Sołowjowa*), a w roku następnym magisterium z teologii (*Wizja urzeczywistniania Królestwa Bożego w refleksji historyzoficznej Włodzimierza Sołowjowa*). W okresie studiów związał się ze środowiskami odnowy charyzmatycznej. W latach 1993–2003 pracował jako katecheta w kilku szkołach różnego stopnia na terenie Krakowa. W roku akademickim 1996–1997 przebywał na zagranicznym stypendium na Uniwersytecie w Udine (Włochy). W 1999 uzyskał na PAT licencjat kanoniczny z teologii fundamentalnej (*Ujęcie problematyki chrystologicznej w religijnej refleksji Bede'a Griffithsa*). W 2003 obronił na UJ doktorat z filozofii (*Chrystologia filozoficzna Włodzimierza Sołowjowa*). Tego samego roku został asystentem, a od 2006 pozostaje adiunktem w Katedrze Chrystologii PAT/UPJPII. Ponadto od 2004 jest wykładowcą historii teologii oraz teologii fundamentalnej w Instytucie Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie, jak również wykłada teologię fundamentalną i zagadnienia ekumeniczne w WSD Redemptorystów w Tuchowie. W 2013 habilitował się na UPJPII (*Logos większy niż ratio. Dwa świadectwa chrześcijań-*

skiego modelu racjonalności u progu epoki współczesnej). W 2004 zawarł związek małżeński (z Magdaleną Foss).

Pozostając związany ze środowiskami katolickiej odnowy charyzmatycznej, utrzymuje osobiste kontakty z chrześcijanami nurtu zielonoświątkowego, uczestnicząc niekiedy w organizowanych przez ich zbory spotkaniach modlitewnych i formacyjnych. W okresie studiów podstawowych i doktoranckich brał udział w międzynarodowych zgromadzeniach organizowanych przez Wspólnotę z Taizé. W latach 1999–2005 współuczestniczył w animowaniu studenckiej grupy ekumenicznej „Unitas” przy Dominikańskim Duszpasterstwie Akademickim „Beczka” w Krakowie. W ramach działalności akademickiej pełnił w latach 2006–2013 funkcję wicedyrektora MIED PAT/UPJPII. Przez te wszystkie lata, aż do chwili obecnej, bierze aktywny udział w organizowaniu Tygodni Modlitw o Jedność Chrześcijan w Krakowie, a także dorocznych jesiennych sesji ekumenicznych, przygotowywanych przez MIED (obecnie ITFED) UPJPII we współpracy z Krakowskim Oddziałem PRE. Od 2006 regularnie i czynnie uczestniczy w tzw. Międzynarodowych Wykładach Uspienskich – dorocznych interdyscyplinarnych sympozjach ekumenicznych pod patronatem Ławry Kijowsko-Pieczerskiej oraz Narodowego Uniwersytetu „Akademia Kijowsko-Mohylańska”

i Ekumenicznego Centrum św. Klemensa w Kijowie. W 2007 wziął udział, jako członek delegacji КЕР, w Trzecim Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w Sibiu (Rumunia). Od 2011 uczestniczy (wraz z żoną) w misji Międzynarodowej Fraternali Ekumenicznej „Net for God”, będąc związany ze Wspólnotą Chemin Neuf – katolicką wspólnotą o powołaniu ekumenicznym, czerpiącą z doświadczenia odnowy charyzmatycznej oraz z duchowości ignacjańskiej.

W swoich badaniach naukowych koncentruje się wokół zagadnień rosyjskiej filozofii religijnej i teologii prawosławnej „szkoły rosyjskiej” oraz wokół sapiencjalnego wymiaru chrześcijaństwa w perspektywie chrystologii Logosu. Podejmuje także tematykę filozoficzno-literackiej, pozaakademickiej apologii chrześcijaństwa, ekumenicznie ujmowanej teologii krzyża i teologii nadziei.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Klucz do żywych przekonań. Chrystologia filozoficzna Włodzimierza Sołowjowa, Kraków 2005.

Logos większy niż ratio. Dwa nowożytne świadectwa chrześcijańskiego modelu racjonalności u progu epoki współczesnej, Kraków 2012.

ARTYKUŁY:

Ekumenizm. Życie z paradoksami, [w:] *Chrześcijaństwo przed nami*, red. J. Makowski, J. Salamon, Kraków 2008, s. 111–121.

Wątek teologii religii w rosyjskiej filozofii religijnej, АСГ 41 (2009), s. 189–208.

Пути очищения памяти и перекресток богословских традиций католицизма и православия, [w:] *Память и история: на перекрестке культур*, ред. К. Сигов, Киев 2009, s. 123–135.

Filozofie siostrzane? O pokrewieństwie duchowym rosyjskich i włoskich „ontologów”, [w:] *Rosyjska metafizyka religijna*, red. T. Obolovitch, W. Kowalski, Tarnów 2009, s. 143–164.

Kościół Rzymskokatolicki, [w:] *W drodze za Chrystusem. Kościoły chrześcijańskie w Polsce mówią o sobie*, red. H. Tranda, M. Patalon, Kraków 2009, s. 231–261.

Egzegeza słonecznego proroctwa. Teologia symboliczna w filozofii Jewgienija Trubieckoja, [w:] *Symbol w kulturze rosyjskiej*, red. K. Duda, T. Obolovitch, Kraków 2010, s. 129–160.

Софиология праздника – празднование как явление Премудрости, [w:] *Праздник: благодарение, освобождение, единение*, ред. К. Сигов, Киев 2011, s. 245–257.

Epifania sensu. Ikona świętej Sofii jako wyraz filozofii chrześcijańskiej, „Logos i Ethos” 2011 nr 1 (30), s. 235–270.

Poetyckość, czyli realizm: rosyjski „logizm” i biblijny model racjonalności, [w:] *Metafizyka a literatura w kulturze rosyjskiej / Метафизика и литература в русской культуре*, ред. T. Obolovitch, Kraków 2012, s. 47–70.

В чем христианский философ и богослов подобны дитяти?, [w:] *Детство в христианской традиции и современ-*

ной культуре, ред. К. Сигов, Киев 2012, s. 296–308.

Единство как свидетельство о Едином, [w:] Свидетельство: традиции, формы, имена, ред. К. Сигов, Киев 2013, s. 367–379.

KLINGER Jerzy (1918–1976)

Kapłan Kościoła Prawosławnego, doktor teologii, członek Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, działacz ekumeniczny.

Urodził się 15 kwietnia 1918 w Smoleńsku, w rodzinie wyznaniowo mieszanej (matka Raisa była wyznania prawosławnego, a ojciec Witold – katolikiem). W 1924 przeniósł się do Poznania. Po maturze (1937) studiował polonistykę i filozofię na Uniwersytecie Poznańskim. W czasie wojny (1939–1944) studiował w PSD w Warszawie. Po wojnie ukończył studia na Wydziale Filozoficznym UJ, gdzie w 1946 uzyskał magisterium z estetyki i został adiunktem w Katedrze Historii Filozofii. Zawarł związek małżeński z Haliną Makowską (1917–2006), z którego przyszło na świat troje dzieci (Michał, Irena i Maria). W 1949 zrezygnował z pracy na UJ, przyjął święcenia kapłańskie (1952) i został proboszczem parafii prawosławnej w Kętrzynie na Mazurach, a od 1956 w Warszawie na Woli. Podjął wykłady w PSD, a w 1957 został adiunktem w Katedrze Teologii Dogmatycznej i Moralnej CHAT. W 1960 studiował w Instytucie św. Sergiusza oraz w Instytucie Katolickim w Paryżu. W 1962 uzyskał stopień doktora teo-

logii (*Eschatologiczny a memorialny aspekt Eucharystii na tle genezy dwóch form konsekracyjnych w kanonie pierwszych wieków*). W 1966 został docentem i kierownikiem Katedry Teologii Dogmatycznej i Moralnej CHAT, a 1967 prorektorem tej uczelni. Obok pracy naukowej od 1969 pełnił funkcję proboszcza w parafii w Poznaniu.

W oficjalny ruch ekumeniczny zaangażował się w 1966, najpierw w ramach dialogu między prawosławiem i anglikanizmem, a następnie w ŚRK. Brał udział w IV Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Uppsali (1968). W 1971 został członkiem Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK. W latach 1972–1973 pracował w Instytucie Wyższych Studiów Teologicznych w Jerozolimie, uczestniczył w pierwszym katolicko-prawosławnym kolokwium w Wiedniu (1974) oraz w V Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Nairobi (1975). Był jednym z pierwszych duchownych niekatolickich, który wygłosił kazanie w warszawskim kościele pw. św. Marcina w Warszawie. W 1970 wygłosił wykład w Krakowie na zaproszenie kard. K. Wojtyły. Dokonał przekładu na język polski monografii P. Evdokimova *Prawosławie* (Warszawa 1964, 1986, 2003). Zmarł nagle 3 lutego 1976. Został pochowany na cmentarzu prawosławnym w Warszawie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Geneza sporu o epiklezę. Eschatologiczny a memorialny aspekt Eucharystii w kanonie pierwszych wieków, Warszawa 1969.

O istocie prawosławia. Wybór pism, Warszawa 1983.

Nurt słowiański w początkach chrześcijaństwa polskiego, Białystok 1998.

KOŁTAN Edyta Sybilla (1976–)

Rzymskokatolicka siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej, doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, działaczka ekumeniczna.

Urodziła się 22 marca 1976 w Sulechowie (woj. lubuskie). Po uzyskaniu matury (1995) wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej we Wrocławiu, gdzie odbywała trzyletnią formację podstawową, po której złożyła pierwsze śluby zakonne w 1998, a śluby wieczyste w 2003. W 1998 podjęła studia historyczne na KUL. Tytuł magistra historii uzyskała w 2003. Studia doktoranckie odbywała w Instytucie Historycznym UW. Studiowała także w Instytucie Herdera w Marburgu (2001), w Instytucie Historii i Socjologii Uniwersytetu w Konstancji (2002–2003). Była stypendystką Uniwersytetu Ruhry w Bochum (2008) oraz Uniwersytetu w Petersburgu (2009). Stopień doktora nauk humanistycznych UW uzyskała w 2011. W latach 2010–2012 prowadziła wykłady z historii najnowszej i globalizacji na UW oraz na PWT we Wrocławiu. Od 2011 prowadzi wykłady historyczne dla sióstr w ramach swojego zgromadzenia w Polsce, w Niemczech i w Tanzanii. Organizatorka i uczestniczka

sympozjów naukowych i konferencji z zakresu historii, teologii, ekumenizmu i dialogu chrześcijańsko-żydowskiego. Bierze udział w projekcie badawczym Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL oraz Wydziału Spraw Zakonnych dotyczących dziejów żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL. Współpracowała z międzynarodową organizacją „SOLWODI” (Solidarity with Women in Distress) w Berlinie. W latach 2003–2013 prowadziła założone przez nią duszpasterstwo akademickie przy klasztorze Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej we Wrocławiu. W 2012 założyła w Manili (Filipiny) stowarzyszenie zajmujące się wspieraniem dziewcząt i kobiet zagrożonych moralnie. Od 2011 jest członkinią Rady Generalnej Zgromadzenia w Rzymie oraz postulatką w procesie beatyfikacyjnym sługi Bożego ks. Johannesesa Schneidera.

Jej działalność ekumeniczna nie wpływa wprost z aktywności zawodowej, ale raczej z osobistej pasji i zainteresowań. Zaangażowanie to opiera się głównie na pielęgnowaniu dobrych relacji z poszczególnymi członkami i wspólnotami Kościołów chrześcijańskich. Owocują one różnymi inicjatywami, które można wpisać w działalność ekumeniczną. W 2002 organizowała np. ogólnopolską, historyczno-ekumeniczną sesję naukową nt. „Kościoły wobec totalitaryzmów”. W latach 2002–2003 organizowała

i prowadziła ekumeniczne spotkania i dyskusje w bazylice Dominikanów w Lublinie. W ramach działalności w duszpasterstwie akademickim przy klasztorze Dominikanów w Lublinie współpracowała ze wspólnotą prawosławną przy katedrze pw. Przemienienia Pańskiego oraz z ewangelikami z parafii ewangelicko-augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Lublinie. Od 2005 angażuje się w inicjatywy ekumeniczne na terenie Wrocławia. M.in. organizowała spotkania w ramach Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan i uczestniczyła w nich. Była organizatorką spotkań i wykładów ekumenicznych w ramach duszpasterstwa akademickiego, które prowadziła we Wrocławiu.

KONACH Wsiewołod (1956–)

Ekumenista Kościoła Prawosławnego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii biblijnej, członek Prawosławno-Luterańskiej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego na forum światowym.

Urodził się 25 marca 1956 w Milejczycach. W 1971 wstąpił do PSD i jednocześnie podjął naukę w I LO dla Pracujących w Warszawie. W 1975 ukończył seminarium i zdał egzaminy maturalne. W latach 1975–77 kontynuował naukę w WPSD w Jąbłecznej. W 1977 podjął studia teologiczne na CHAT, gdzie w 1982 uzyskał magisterium (*Nauka o Kościele księdza Pawła Floreńskiego*, prom. ks. Michał Hrycuniak). W 1983

został zatrudniony jako asystent stażysta w CHAT. Studiował także w Instytucie Ekumenicznym w Bossey w Szwajcarii (1983–1984) oraz na Uniwersytecie w Heidelbergu (1989). W latach 1996–2006 pełnił funkcję zastępcy kierownika studiów zaocznych CHAT. W 1999 uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii biblijnej (*Kosmos według Ewangelii św. Jana*, prom. Jan Anchimiuk). W tym samym roku został adiunktem w Katedrze Pisma Świętego Nowego Testamentu CHAT. W latach 2006–2010 pełnił funkcję redaktora naczelnego „Rocznika Teologicznego CHAT” oraz kierownika Wydawnictwa CHAT. Od 2011 jest zatrudniony jako starszy wykładowca, a w latach 2008–2013 pełnił funkcję koordynatora studiów doktoranckich w zakresie teologii porównawczej (edukacji i dialogu ekumenicznego) w CHAT.

Jest zaangażowany w prace różnych gremiów ekumenicznych. W latach 1987–2004 był członkiem Prawosławno-Luterańskiej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego na forum światowym. Jako członek delegacji Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego uczestniczył w VII Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Canberze (1991) i został wybrany do Komitetu Naczelnego ŚRK. W czasie siedmioletniej kadencji brał udział we wszystkich posiedzeniach Komitetu Naczelnego tejże rady. Jest członkiem grupy roboczej ekumenicznego międzynarodowego projektu „Pojed-

nanie w Europie – zadanie Kościołów na Ukrainie, Białorusi, w Polsce i w Niemczech”. Od 2000 jest członkiem grupy konsultacyjnej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego i Prowincji Kościelnej Saksonii (Niemcy). Uczestniczy w krajowych i zagranicznych spotkaniach oraz sympozjach ekumenicznych.

PUBLIKACJE (wybrane)

Dialog luteranско-prawosławny. Dziesiąte posiedzenie Wspólnej Komisji Luteranско-Prawosławnej, Damaszek, Syria, 3–10 listopada 2000 r., *SIDE* 17 (2001) nr 1, s. 123–126.

Problem uczestnictwa Kościołów prawosławnych w pracach Światowej Rady Kościołów, *RTCHAT* 45 (2003) z. 1, s. 169–177.

Pielgrzymowanie w Kościele prawosławnym na przykładzie Świętej Góry Grabarki, [w:] *Pielgrzymowanie a integracja*, red. Z. Glaeser, J. Górecki, Opole 2005, s. 205–213.

Jan Paweł II wobec prawosławia w kontekście jego pielgrzymek – perspektywa prawosławna, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 427–444.

KOPIEC Piotr (1975–)

Ekumenista rzymskokatolicki, doktor teologii i socjologii, adiunkt w Katedrze Teologii Protestanckiej KUL, prezydent regionu polskiego Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej.

Urodził się w 1975 w Bielsku-Białej. Ukończył studia teologiczne i socjologiczne na KUL. W 2007 uzyskał sto-

pień doktora teologii (*Wiarygodność Kościoła w teologicznej interpretacji Dietricha Bonhoeffera*), a w 2012 stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii (*Model małżeństwa w luteranizmie. Założenia i kierunki zmian*). W latach 2000–2010 pracował w Prywatnym Studium Muzycznym pod patronatem Międzynarodowego Stowarzyszenia Edukacji Muzycznej (International Society for Music Education) w Mikołowie. Od 2010 jest zatrudniony w Katedrze Teologii Protestanckiej KUL. Aktywnie uczestniczy w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych i ekumenicznych. W 2014 w ramach programu ERAZMUS miał cykl wykładów w Katolickim Uniwersytecie w Rużomberku. Jest członkiem Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej (International Ecumenical Fellowship), w której pełni funkcję prezydenta regionu polskiego (od 2013), Europejskiego Stowarzyszenia Badań Ekumenicznych „Societas Oecumenica” oraz Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów. W centrum jego ekumenicznych zainteresowań znajdują się zagadnienia związane z wpływem teologii, zwłaszcza protestanckiej, na współczesne społeczeństwo i kulturę. Ponadto interesuje się formami współczesnego ruchu ekumenicznego, historią Reformacji i rolą etyki w dialogu ekumenicznym. Jest autorem szeregu publikacji o charakterze ekumenicznym.

PUBLIKACJE (wybrane)

Kościół dla świata. Wiarygodność Kościoła w teologicznej interpretacji Dietricha Bonhoeffera, Lublin 2008.

Eschatologia anglikańska, RTE 3 (2011), s. 133–149.

Ecumenism and the consumer society, RTE 4 (2012), s. 203–212.

Instytucje poradnictwa ewangelickiego w Niemczech. Charakter i organizacja, „Roczniki Nauk o Rodzinie” 4 (2012), s. 267–284.

How to educate in the globalizing world of consumption: The upbringing today in light of the documents of the EKD, stoe 12 (2012), s. 183–190.

Ewangelicki Kościół w Niemczech – wspólnota polityczna czy teologiczna, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 115–128.

The issue of women's deprivation in light of the social commitment of the World Council of Churches, RTE 5 (2013), s. 91–104.

Ewangelicki model socjalizacji wobec współczesnych tendencji społeczno-kulturowych, [w:] *Wychowanie: czy może „obejść się” bez duchowości?*, red. J. Bartoszewski, J. Swędrak, E. Struzik, Kraków 2013, s. 87–103.

The culture of remembrance. An ecumenical approach, stoe 13 (2013), s. 25–34.

O ekumenizmie w roku wiary. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 30-lecia Instytutu Ekumenicznego KUL, Lublin 2013

(współred. P. Kantyka, M. Składanowski) [= OERW].

Ekumeniczna interpretacja globalizacji według Światowej Rady Kościołów, [w:] OERW, s. 193–201.

KOROZA Semko Przemysław (1965–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, magister teologii, przewodniczący Łódzkiego Oddziału PRE.

Urodził się 26 listopada 1965 w Łodzi. W latach 1985–1991 studiował teologię na WT CHAT, a 1988–1989 w Pradze (Bohoslovecka Teologicka Fakulta). Magisterium z teologii uzyskał w 1991 na CHAT. W latach 1994–1995 studiował w Princeton Theological Seminary. Od 2010 jest doktorantem na WT CHAT. W 1992 został ordynowany na duchownego i rozpoczął pracę jako wikariusz, a następnie jako administrator parafii ewangelicko-reformowanej w Łodzi. W 2001 został wybrany na urząd proboszcza parafii łódzkiej, a w 2011 desygnowany na drugą 10-letnią kadencję.

Jest przewodniczącym Oddziału Łódzkiego PRE od 2006 (trzecia kadencja). Od lat bierze czynny udział w styczniowych nabożeństwach w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, które odbywają się w Łodzi, Pabianicach, Zgierz i Zelowie. Angażuje się w organizację nabożeństw z okazji Światowego Dnia Modlitwy i Dni Biblijnych.

KOWALSKI Stanisław Maria Tymoteusz (1931–1997)

Biskup Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, członek Prezydium PRE.

Urodził się 25 października 1931 w Lesznie k. Warszawy. Ukończył WSD Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Płocku. W 1954 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Bartłomieja Przysieckiego, natomiast sakrę biskupią w 1972 w Płocku. W latach 1972–1997 był biskupem naczelnym Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Zmarł 8 sierpnia 1997 w Płocku. Należał do Prezydium PRE. Uczestniczył w europejskich i ogólnoswiatowych spotkaniach ekumenicznych organizowanych m.in. przez ŚRK – w Nairobi (Kenia), Vancouver (Kanada), Chania-Maleme (Grecja, Kreta), Pradze (Czechosłowacja), Moskwie (Rosja), Scranton (USA). Uczestniczył w procesie przygotowań oficjalnego dialogu mariawicko-rzymskokatolickiego w Polsce. Podczas spotkania biskupa Tymoteusza z rzymskokatolickim biskupem Zygmuntem Kamińskim 23 stycznia 1991 uzgodniono potrzebę powołania dwustronnej komisji. Komisja rozpoczęła swoje prace w 1997.

KOZA Stanisław Józef (1951–)

Kapłan diecezji rzeszowskiej (do 1992 przemyskiej) Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, pracownik Instytutu Ekumenicznego KUL.

Urodził się 1 marca 1951 w Gwoźnicy Dolnej (powiat Strzyżów n. Wiśłokiem). Studia filozoficzno-teologiczne odbył w WSD w Przemyślu, zaś teologiczne studia specjalistyczne w zakresie teologii ekumenicznej w Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL. Święcenia kapłańskie przyjął w 1975 jako prezbiter diecezji przemyskiej; od 1992 należy do diecezji rzeszowskiej. W 1983 uzyskał doktorat z zakresu teologii ekumenicznej (*Ewangelijna katolickość. Zarys porównawczej eklezjologii Friedricha Heilera*, prom. Waclaw Hryniewicz OMI).

W latach 1983–2006 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym Instytutu Ekumenicznego KUL oraz wykładowcą ekumenizmu, najpierw w WSD w Przemyślu (1984–1985), a następnie – po utworzeniu w 1993 – w WSD w Rzeszowie. Był współorganizatorem i dokumentalistą wielu przedsięwzięć naukowych i dydaktycznych charakterystycznych dla działalności Instytutu Ekumenicznego KUL. W tym czasie współredagował dwie serie wydawnicze: *Teologia w Dialogu* oraz *Jeden Pan, Jedna Wiara*. Studia i rozprawy Instytutu Ekumenicznego KUL. W latach 1993–1997 oraz 2005–2007 pełnił funkcję sekretarza Komitetu Naukowego redakcji siódmego zeszytu (*Teologia ekumeniczna*) „Roczników Teologicznych” (KUL). Od 2006 jest pracownikiem naukowym Instytutu Leksykografii KUL, a w jego ramach członkiem zespołu redakcji *Encyklo-*

pedii katolickiej KUL (autor wielu haseł z zakresu teologii ekumenicznej). Należy m.in. do Europejskiego Stowarzyszenia „Societas Oecumenica” (w latach 1996–1998 był członkiem pięcioosobowego międzynarodowego Zarządu) oraz Towarzystwa Teologów Ekumenistów.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIAŻKI:

- Na drogach do jedności. Pomoce do studium ekumenizmu*, Lublin 1983 (współautor S. C. Napiórkowski, P. Jaskóła).
- Ewangelijna katolickość. Zarys porównawczej eklezjologii Friedricha Heilera*, Lublin 1987.
- Chrzest, Eucharystia, posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze*, Lublin 1989 (współred. W. Hryniewicz) [= CHEPD-1].
- Dialog Kościołów a tożsamość wyznaniowa. Materiały sympozjum ekumenicznego z okazji 10-lecia Instytutu Ekumenicznego KUL [...]*, Opole 1994 (współred. Z. Glaeser, R. Pierskała).
- Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu*, Lublin 1996 (współred. W. Hryniewicz, S. J. Gajek) [= KCHJ].
- Chrystus naszym pojednaniem. Prace przygotowane przez Instytut Ekumeniczny KUL dla upamiętnienia działalności naukowo-dydaktycznej Ks. Bpa Prof. Dra hab. Alfonsa Nossola [...]*, Opole 1997 (współred. P. Jaskóła).
- W służbie wartościom. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Biskupowi Profesorowi Dr. hab. Kazimierzowi Ryczano-*

wi [...], Kielce 1999 (współred. R. Kamiński, L. Skorupa, K. Święs). *W służbie jedności chrześcijan. Instytut Ekumeniczny KUL 1983–2001*, Lublin 2002 (współred. L. Górka).

S. C. Napiórkowski, *Razem dla Chrystusa. Wybór publikacji teologiczno-ekumenicznych*, Lublin 2013.

ARTYKUŁY:

- W poszukiwaniu przyczyn Wielkiej Schizmy. Friedrich Heiler o absolutyzacji tradycji, „Summarium” 8 (1979)*, s. 21–30.
- Spór o sens i granice prymatu rzymskiego. Pryncypialna przyczyna Wielkiej Schizmy*, RTK 28 (1981) z. 2, s. 5–17.
- Teologiczny sens Wielkiej Schizmy. Analiza poglądów Friedricha Heilera*, [w:] *Studia ekumeniczne*, red. J. Myśków, t. 2, Warszawa 1984, s. 215–334.
- Dziesięć lat w służbie jedności. Ekumeniczne zaangażowanie Jana Pawła II*, BE 18 (1989) nr 1, s. 76–90 (współautor J. S. Gajek).
- Ekumenizm*, [w:] *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, red. M. Rusecki, Lublin 1992, s. 632–641 (współautor S. C. Napiórkowski).
- Friedrich Heiler – teolog ekumenicznego otwarcia*, siDE 9 (1993) nr 1, s. 115–122.
- Międzywydziałowy Instytut Ekumenii i Dialogu przy Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Geneza i pierwsze inicjatywy*, RT 42 (1995) z. 7, s. 259–261 (współautor Z. Kijas).
- Ekumenizm na polskich wyższych uczelniach chrześcijańskich*, [w:] KCHJ, s. 422–428 (współautor T. Wyszomirski).
- Etiopski Kościół Ortodoksyjny*, [w:] KCHJ, s. 129–132.

Ksiądz profesor Stanisław Nagy SCJ – pierwszy kierownik Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL (1970–1975), RT 43 (1996) z. 2, s. 35–47.

Publikacje książkowe Instytutu Ekumenicznego KUL (1983–1998), RT 45–46 (1998–1999) z. 7, s. 214–222.

Ekumenizm Kościoła rzymskokatolickiego na progu nowego tysiąclecia. Podstawowe osiągnięcia i trudności, [w:] Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia, red. L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 185–198.

Ekumenicznie o Eucharystii, RT 52 (2005) z. 7, s. 191–199 (współautor M. Gawlik).

Bibliografia ks. dr. Stanisława Józefa Kozy w latach 1979–2006, RTK 53–54 (2006–2007) z. 7, s. 270–285 (współautor S. Sarek).

KOZŁOWSKI Mikołaj (1946–)

Kapłan Kościoła Prawosławnego, magister teologii, członek Wspólnej Anglikańsko-Prawosławnej Komisji Doktrynalnej, członek Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK.

Urodził się 2 stycznia 1946 na Podlasiu. W 1965 ukończył PSD w Warszawie. Kontynuował studia na CHAT, gdzie w 1970 uzyskał magisterium z teologii (*Zagadnienie ważności święceń anglikańskich w świetle prawosławnej teologii rosyjskiej*). W latach 1970–1972 odbył studia nad teologią anglikańską w King’s College London, a po ich ukończeniu przebywał na rocznym stypendium (1972–1973) w Instytucie Ekumenicznym w Bossey k. Genewy. W 1973 rozpoczął pracę w PSD w War-

szawie. Do 2006 pełnił w nim również funkcje wychowawcy.

Od początku lat osiemdziesiątych XX wieku brał udział w pracach Wspólnej Anglikańsko-Prawosławnej Komisji Doktrynalnej. Z ramienia Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego uczestniczył w przygotowaniu dokumentu znanego jako Deklaracja dublińska z 1984, w którym zostały podsumowane osiągnięcia drugiej fazy dialogu anglikańsko-prawosławnego. W latach 1985–1989 był reprezentującym Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny członkiem Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK. Uczestniczył także w wielu spotkaniach i konferencjach ekumenicznych jako przedstawiciel Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Należał przez kilka lat komitetu redakcyjnego czasopisma „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” (od 1983 – początku ukazywania się tegoż czasopisma). Jest autorem wielu sprawozdań z posiedzeń różnych komisji teologicznych i ekumenicznych, zamieszczanych najczęściej w tym czasopiśmie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Historia dialogu Anglikańsko-Prawosławnego, SIDE 1(1983) nr 3, s. 9–45.

Uzgodniona deklaracja dublińska Wspólnej Komisji Anglikańsko-Prawosławnej (1984), SIDE 3 (1985) nr 3–4, s. 86–113 (tłum.).

Posiedzenie plenarne Komisji „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów, Sta-

vanger, Norwegia, 13–25 sierpnia 1985. *Przebieg obrad*, SIDA 4 (1986) nr 1, s. 63–65. *Posiedzenie plenarne Komisji „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów, Stavanger, Norwegia, 13–25 sierpnia 1985. List do Kościołów*, SIDA 4 (1986) nr 1, s. 65–67 (tłum.).

KRASIŃSKI Józef (1930–)

Kapłan diecezji sandomierskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii fundamentalnej, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji sandomierskiej.

Urodził się 21 lutego 1930 w Kazimierówce. Święcenia kapłańskie przyjął w 1955 z rąk bp. Jana Lorka. Pracował duszpastersko jako wikariusz w parafii w Radomiu. W 1958 na WT KUL obronił pracę doktorską (*Nauka teologiczna Piotra z Goniądza*, prom. ks. Wincenty Granat). Habilitował się w 1987 również na KUL (*Przez wiarę i nadzieję ku cywilizacji miłości*). W latach 1989–2000 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym na ATK/UKSW; w 1993 otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego, a w 1998 tytuł profesora nauk teologicznych. Kierował Katedrą Apologetyki Porównawczej.

W latach 1963–2000 był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu. Od 1969 do 2000 był wykładowcą ekumenizmu w WSD w Sandomierzu. Podejmuje badania o charakterze historyczno-porównawczym dotyczące dziejów myśli teologicznej, ze szcze-

gólnym uwzględnieniem nurtu ekumenicznego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Prymat biskupa rzymskiego w ujęciu klasycznym i ekumenicznym, KDS 95 (2002), s. 113–132.

Kościoły i obrządki wschodnie. Sanktuaria – skarby kultury, Sandomierz 2012.

KROCZEK Piotr (1975–)

Kapłan diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany nauk prawnych z zakresu prawa kanonicznego, autor publikacji o charakterze prawnie-ekumenicznym.

Urodził się 22 marca 1975 w Cieszynie. W 1994 wstąpił do WSD Archidiecezji Krakowskiej. Święcenia prezbyteratu przyjął w 2000. W tym samym roku uzyskał tytuł magistra teologii na WT PAT, a w 2001 licencjata prawa kanonicznego. W 2001 rozpoczął studia doktoranckie na UKSW, gdzie w 2003 uzyskał stopień doktora nauk prawnych (*Zasada „clara non sunt interpretanda” w prawie kanonicznym*, prom. ks. Remigiusz Sobański). W 2011 otrzymał na UKSW stopień doktora habilitowanego nauk prawnych z zakresu prawa kanonicznego. Wykłada na UPJPII, gdzie jest kierownikiem Katedry Prawa Rodzinnego Wydziału Nauk Społecznych, a także w Wyższej Szkole im. Bogdana Jańskiego w Krakowie oraz w Instytucie Teologicznym im. św. Jana Kantego

w Bielsku-Białej. Od 2003 jest sędzią w Sądzie Metropolitalnym Archidiecezji Krakowskiej. W 2012 podjął studia doktoranckie w zakresie teologii ekumenicznej na WT UO. Od 2013 należy do redakcji czasopisma naukowego „Ecumeny and Law”. Brał czynny udział w sympozjach i konferencjach o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Przygotowanie do zawarcia małżeństwa nupturientów należących do Kościoła rzymskokatolickiego oraz Kościoła ewangelicko-augsburskiego w Polsce w kontekście trwałości małżeństw, *stoe* 10 (2010), s. 217–228.

Czy można rozdzielić prymat nauczania od prymatu jurysdykcji? Perspektywa ekumeniczna, „*Annales Canonici*” 7 (2012), s. 69–80.

Marriage in Catholic and Lutheran approach as a paradigm for Polish legislator, „*Ecumeny and Law*” 1 (2013), s. 161–172.

Sytuacja prawna dzieci w kontekście chrztu świętego i wychowania religijnego, *stoe* 13 (2013), s. 161–174.

O możliwościach ekumenicznej współpracy katolików i luteranów nad kształtowaniem decyzji ustawodawcy polskiego w dziedzinie małżeństwa i rodziny, *PS* 17 (2013) nr 2 (33), s. 159–175.

Ekumenizm jako czynnik kształtujący decyzje prawodawcze, [w:] *Intelektualne i duchowe dziedzictwo Cyryla i Metodego. Historia i aktualność tradycji cyrylo-metodiańskiej*, red. J. Budniak, A. Kasperek, Katowice 2014, s. 71–81.

Status prawny mariawitów w Polsce, *stoe* 14 (2014), s. 237–252.

The Rights of the Family in the Vision of the Evangelical Church, „*Ecumeny and Law*” 2 (2014), s. 131–143.

KRÓLIKOWSKI Janusz Stanisław (1962–)

Kapłan diecezji tarnowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, licencjat kościelnych nauk wschodnich, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 25 maja 1962 w Mielcu. Po maturze (1982) podjął studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Tarnowie. W 1988 uzyskał tytuł magistra (*Zagadnienie poznawalności świata. Przekład i komentarz nieznanego odczytu Georges’a Lemaître’a*). W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie i w latach 1988–1991 pracował jako duszpasterz w parafii Gorlice. Studia teologiczne kontynuował w Rzymie na Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża (1991–1995), gdzie uzyskał doktorat (*La centralità del mistero di Cristo nella teologia morale. Lo sviluppo del concetto nel Magistero morale della Chiesa*, prom. J. M. Yanguas) oraz w Papieskim Instytucie Wschodnim (1995–1996), gdzie uzyskał licencjat z kościelnych nauk wschodnich. Habilitował się w 2003 na WT PAT/UPJPII w zakresie teologii dogmatycznej (*Credo. Przedmiotowe wymiary aktu wiary*). W latach 1996–2009 prowadził wykłady z teolo-

gii na Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża w Rzymie. Od 1997 wykłada na WT PAT/UPJPII w Tarnowie. Od 2007 jako profesor nadzwyczajny kieruje Katedrą Teologii Dogmatycznej. Od 2014 jest dziekanem WT UPJPII Sekcja w Tarnowie.

Od 2000 jest diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu. Bierze aktywny udział w konferencjach ekumenicznych krajowych i zagranicznych. Propaguje problematykę ekumeniczną w licznych prelekcjach w ramach formacji kapłańskiej i spotkań KIK w Tarnowie. Organizuje wspólne modlitwy o jedność Kościoła na terenie diecezji tarnowskiej. Jest autorem szeregu publikacji o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Znak jedności. Święta ikona Matki Bożej Kazańskiej w Fatimie, Poznań 1999.

Nieme słowo. Teologia w sztuce, Tarnów 2008 (problematyka II Soboru Nicejskiego).

ARTYKUŁY:

„*Oriente lumen*”. *Storia, attualità e prospettive*, TST 15 (1997), s. 119–146.

Jeszcze o problemie „Filioque”, TST 17 (1998), s. 47–64.

Kilka niewzruszonych przekonań ekumenicznych Księdza Kazimierza Kupca, TST 16 (1998), s. 3–12.

Synteza tradycji chrześcijańskich. Cechy charakterystyczne ekumenizmu św. Ambrożego, VOXP 18 (1998) nr 34–35, s. 107–118.

Zakorzenie się w Tradycji Kościoła. Dlaczego powinniśmy czytać Ojców Kościoła?,

[w:] *Świadkowie naszej Tradycji. Pisma Ojców Kościoła*, tłum. W. Kania, red. J. Królikowski, Ł. Winczura, Tarnów 2000, s. 307–323.

Il protodogma cristiano: la dottrina di Calcedonia come fonte del nexu mysteriorum, [w:] *Il Concilio di Calcedonia 1550 anni dopo*, a cura di A. Ducay, Città del Vaticano 2003, s. 138–160.

La dimensione spirituale dell'icona bizantina, [w:] *Dar razón de la esperanza. Homenaje al Prof. Dr. José Luis Illanes*, ed. T. Trigo, Pamplona 2004, s. 927–943.

Formacja postawy ekumenicznej, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 25–34

Usprawiedliwienie jako wzajemność prawa i łaski w tradycji katolickiej, [w:] *Orędzie Pawłowe – aktualne jeszcze dzisiaj? Poznać, aby iść śladem nauki, sposobu życia*, red. M. Bednarz, P. Łabuda, Tarnów 2009, s. 121–137.

Kontrowersje wokół Mszy świętej jako ofiary w świetle słów Jezusa wypowiedzianych w czasie Ostatniej Wieczerzy, [w:] „*Słowo jego płonęło jak pochodnia*” (Syr 48, 1). *Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Tadeusza Brzegowego*, red. P. Łabuda, Tarnów 2011, s. 145–163.

Trójca Przenajświętsza na obliczu Maryi Theotokos w świetle mariologii Ojców greckich, SMat 16 (2014) nr 1–4, s. 347–359.

KRUKOWSKI Henryk (1946–)

Kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, działacz ekumeniczny.

Urodził się 12 maja 1946 w Majdanie Zahorodyńskim k. Siedliszcza. Po maturze odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Lublinie. W 1971 uzyskał tytuł magistra (*Problemy liturgiczne w ustawodawstwie Synodu unickiego Zamojskiego w 1720 roku*) i przyjął święcenia kapłańskie. Pracował jako wikariusz w Turobinie, Tarnogrodzie, Biłgoraju i Sułcu. Od 1986 jest proboszczem parafii rzymskokatolickiej pw. św. Jacka i Matki Bożej Różańcowej w Horodle. Sprawuje funkcję wicedziekana dekanatu Hrubieszów Północ.

W latach 2001–2013 był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu. Bierze aktywny udział w nabożeństwach i spotkaniach ekumenicznych. W swojej posłudze odznacza się postawą otwartości na inne Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie, zwłaszcza na tradycję chrześcijaństwa wschodniego. Utrzymuje przyjazne kontakty i współpracę zarówno z grekokatolikami, jak i prawosławnymi. Jest orędownikiem pojednania polsko-ukraińskiego.

KRUSZYŁOWICZ Marian (1936–)

Biskup pomocniczy senior archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, współprzewodniczący Zespołu KEP ds. Dialogu Ekumenicznego z Kościołem Polskokatolickim.

Urodził się 6 maja 1936 w miejscowości Gliniszcz (obecnie woj. podlaskie). W 1952 wstąpił do Zakonu Braci

Mniejszych Konwentualnych w Łodzi-Łagiewnikach. Uczył się w Niższym Seminarium Duchownym w Niepokalanowie. Następnie studiował filozofię (1954–1956) i teologię (1956–1959) w seminariach zakonnych w Łodzi-Łagiewnikach i Krakowie. W 1959 rozpoczął na KUL studia specjalistyczne w zakresie teologii moralnej, ze specjalizacją teologii moralnej Kościoła Prawosławnego i ruchu ekumenicznego. Święcenia kapłańskie przyjął w 1960 w Łodzi-Łagiewnikach. W 1965 obronił pracę magisterską i licencjacką. W latach 1966–1972 prowadził wykłady zlecone z teologii moralnej prawosławia rosyjskiego w ramach Sekcji Teologii Porównawczej WT KUL. W tym czasie rozpoczął przygotowania do napisania rozprawy doktorskiej na podstawie twórczości teologicznej prawosławnego biskupa Teofana Zattornika (Jerzego Goworowa), wybitnego XIX-wiecznego rosyjskiego teologa i ascety. Wyjazd do pracy w Kurii Generalnej Franciszkanów w Rzymie, gdzie pełnił funkcję asystenta generalnego i wikariusza zakonu franciszkańskiego (1978–1989), ostatecznie uniemożliwił kontynuację i ukończenie tego studium. W czasie pracy w Rzymie był jednocześnie członkiem Papieskiej Komisji ds. Rosji odpowiedzialnym za opiekę nad franciszkanami w krajach Europy Wschodniej. Odbywał w tym czasie podróże do europejskich krajów socjalistycznych (Białoruś, Rumunia), spotykając się

tam z przedstawicielami Kościołów prawosławnych. Po zakończeniu pracy w kurii generalnej w Rzymie (1989) został wybrany przełożonym zakonnej Prowincji Matki Bożej Niepokalanej w Warszawie, a następnie przewodniczącym Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce. Od 1990 jest biskupem pomocniczym diecezji szczecińsko-kamieńskiej.

Od początku swojej posługi utrzymywał dobre kontakty z Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi skupionymi PRE. Uczestniczył czynnie w wielu spotkaniach i sympozjach ekumenicznych. W latach 2008–2013 pełnił funkcję współprzewodniczącego Zespołu KEP ds. Dialogu Ekumenicznego z Kościołem Polskokatolickim. Utrzymywał kontakty z lokalnymi Kościołami w krajach Europy, szczególnie na Ukrainie, Białorusi, Rosji i Rumunii. Przebywał z wizytą duszpasterską w Istambule (Turcja), gdzie spotkał się z patriarchą ekumenicznym Bartłomiejem.

PUBLIKACJE (wybrane)

- Uwagi o prawosławnym piśmiennictwie teologiczno-moralnym kręgu rosyjskiego w latach 1920–1960*, RTK 9 (1964) z. 3, s. 69–84.
- Tyszkiewicz S.: „*Moralistes de Russie*”, *Rome Pontificium Institutum Orientalium Studiorum 1951*, 202 s., RTK 12 (1965) z. 3, s. 110–113 (recenzja).
- Współczesna myśl moralna prawosławia rosyjskiego w aspekcie ekumenicznym*, RTK 16 (1969) z. 3, s. 49–63.

KRZEMIŃSKI Krzysztof Eugeniusz (1960–)

Kapłan diecezji toruńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Zakładu Teologii Dogmatycznej i Ekumenizmu UMK, diecezjalny referent ds. ekumenizmu – kierownik Referatu ds. Dialogu Religijnego Kurii Diecezjalnej Toruńskiej.

Urodził się 10 czerwca 1960 w Poddębicach. Ukończył Technikum Energetyczne w Łodzi. W 1981 po złożeniu egzaminu dojrzałości rozpoczął studia w Wydziale Elektrotechniki i Telekomunikacji Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy, które ukończył 2 lipca 1986, uzyskując tytuł magistra-inżyniera elektryka. W tym samym roku wstąpił do wsd Diecezji Chełmińskiej w Pelplinie, gdzie w latach 1986–1991 odbył studia filozoficzno-teologiczne. W 1991 uzyskał na KUL tytuł magistra teologii (*Zasada wszechjedności u Włodzimierza Sołowjowa*, prom. ks. Antoni Dunajski). Święcenia kapłańskie otrzymał w 1991 w Pelplinie z rąk bp. Mariana Przykuckiego. Pełnił posługę duszpasterską w parafii w Toruniu. W 1992 rozpoczął studia specjalistyczne w zakresie teologii dogmatycznej na KUL, gdzie w 1994 uzyskał tytuł licencjata, a w 1999 obronił pracę doktorską (*Historiozbawcze posłannictwo Ducha Świętego według Heriberta Mühlhena*, prom. Stanisław C. Napiórkowski OFMconv). Był prefektem oraz wykła-

dowcą teologii dogmatycznej i teologii małżeństwa i rodziny w WSD w Toruniu oraz w Kolegium Teologicznym w Toruniu. W latach 2000–2007 pełnił obowiązki wicerektora ds. wychowania w WSD w Toruniu. Wraz z utworzeniem WT UMK (2001) został zatrudniony jako adiunkt w Zakładzie Teologii Dogmatycznej i Ekumenizmu. W roku akademickim 2012–2013 pełnił funkcję kierownika tegoż zakładu. Od 2013 jest adiunktem w Katedrze Teologii Fundamentalnej i Dogmatycznej WT UMK. Habilitował się w 2012 na WT UMK (*Człowiek w Duchu Świętym. Recepcja i perspektywy rozwoju soborowej antropologii pneumatologicznej*). Pełni różne funkcje w strukturach akademickich i kościelnych, m.in. od 2012 jest prodziekanem ds. nauki na WT UMK.

W latach 1997–2001 prowadził wykłady z ekumenizmu w WSD w Toruniu oraz w Kolegium Teologicznym (współpraca naukowa z ATK) w Toruniu. Od 2001 jest wykładowcą ekumenizmu na WT UMK. Od 2004 pełni funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu (kierownika Referatu ds. Dialogu Religijnego Kurii Diecezjalnej Toruńskiej). We współpracy z Oddziałem Kujawsko-Pomorskim PRE w Bydgoszczy przygotowuje co-roczenie program Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan w Toruniu, Grudziądzu i Działdowie. Uczestniczy w spotkaniach i sympozjach ekumenicznych. W 2007 uczestniczył w III Europejskim Zgromadzeniu

Ekumenicznym w Sibiu (Rumunia). W 2005 i 2006 prowadził nabożeństwo ekumeniczne dla uczestników Międzynarodowego Ekumenicznego Festiwalu Muzyki Chrześcijańskiej Song of Songs w Toruniu. W 2010 prowadził badania m.in. w Instytucie Ekumenicznym im. Johanna Adama Möhlera w Paderborn (Niemcy). Od 2010 należy do Towarzystwa Teologów Ekumenistów (od 2011 zastępca przewodniczącego).

PUBLIKACJE (wybrane)

Duszpasterstwo ekumeniczne w Diecezji Toruńskiej, „Theologica Thoruniensia” 7–8 (2006–2007), s. 147–174.

Ut unum sint – dzieło dialogu ekumenicznego, [w:] *Ocalić od zapomnienia*, red. J. Bagrowicz, Toruń 2015, s. 210–229 (współautor W. Hanc).

Światło Chrystusa oświeca wszystkich. Nadszija na odnowę i jedność w Europie. III Europejskie Spotkanie Ekumeniczne (3. European Ecumenical Assembly) w Sibiu (Rumunia), „Teologia i Człowiek” 5 (2008) nr 11, s. 233–244.

KUBICKI Piotr Maria Bernard (1931–)

Biskup pomocniczy diecezji śląsko-łódzkiej Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, magister prawa i administracji, magister teologii, członek Zarządu Łódzkiego Oddziału PRE.

Urodził się 9 września 1948 w Lipce (pow. Brzeziny). Skończył LO w Brzeziny, po czym podjął studia na Wy-

dziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, które ukończył z tytułem magistra prawa i administracji. Następnie wstąpił do WSD w Płocku i po jego ukończeniu, w 1984 został wyświęcony na kapłana. Został proboszczem w swojej rodzinnej parafii, w Lipce. W latach 1999–2004 odbył studia na CHAT, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii (*Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny w Kościele Starokatolickim Mariawitów*). W 2010 w Płocku został konsekrowany na biskupa. Jest biskupem pomocniczym mariawickiej diecezji śląsko-łódzkiej. Był członkiem Zarządu Łódzkiego Oddziału PRE. Ponadto reprezentuje Kościół Starokatolicki Mariawitów w Komitecie Krajowym Towarzystwa Biblijnego.

KUCZMA Adam (1924–)

Duchowny, superintendent naczelny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, prezes PRE, członek Prezydium i Komitetu Doradczego KKE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 1 marca 1924 w Petrykowie k. Tarnopola. Studiował w Seminarium Teologicznym Kościoła Methodystycznego w Klarysewie k. Warszawy (1947–1951). Po ukończeniu seminarium rozpoczął pracę duszpasterską (okres próbny – pastor-probator) najpierw w parafii Głaznoty na Mazurach, a potem w Bytomiu. W 1957 został ordynowany na prezbitera. W latach 1958–1962 uzupełnił

wykształcenie teologiczne na CHAT i uzyskał tytuł magistra (*Kościół katolicki w Polsce w okresie porozbiorowym*, prom. ks. Woldemar Gastpary). Następnie dwa lata spędził w Wielkiej Brytanii, gdzie studiował na Wydziale Nauczycielskim Uniwersytetu w Manchester, uzyskując dyplom nauczyciela języka angielskiego. Po powrocie do kraju został w 1965 wybrany na sekretarza Konferencji Ogólnej (synodu) i powołany na stanowisko zastępcy dyrektora Szkoły Języka Angielskiego Methodystów. W tym samym roku wszedł w skład ścisłego kierownictwa Kościoła, a w latach 1965–1969 pełnił funkcję sekretarza Rady Kościoła. Został także zastępcą dyrektora Szkoły Języka Angielskiego Methodystów – English Language College w Warszawie. W 1968 kontynuował studia specjalistyczne z zakresu filologii angielskiej na Uniwersytecie w Michigan (USA). Obradująca w Warszawie w 1969 Konferencja Doroczna (synod) powołała go na zastępcę superintendenta naczelnego (biskupa). Otrzymał też stanowisko superintendenta okręgu centralnego, a także dyrektora English Language College (urząd pełnił do emerytury, do 1990). W latach 1983–1989 był superintendentem naczelnym (biskupem). W latach 1970–1989 regularnie, co cztery lata, reprezentował Kościół methodystyczny w Polsce na Konferencji Centralnej Europy Środkowej i Południowej, do której należą me-

todyści z dziesięciu krajów Europy oraz Afryki Północnej. Zasiadał też w zbierającej się Egzekutywie Konferencji Centralnej.

Pełnił różne funkcje w krajowych i zagranicznych gremiach ekumenicznych. W latach 1970–1979 był skarbnikiem PRE, a następnie przewodniczącym Komisji Rewizyjnej tejże rady. W latach 1987–1989 był prezesem PRE. Zasiadał w gremiach kierowniczych KKE: najpierw jako członek Komitetu Doradczego (1974–1986), następnie jako członek Prezydium (1986–1992), czyli ścisłego kierownictwa tej organizacji. W tym gronie jest pierwszym Polakiem od czasów powstania KKE.

PUBLIKACJE (wybrane)

Jesteśmy spadkobiercami 40-letniej tradycji polskiego ekumenizmu, [Rozmowa przeprowadzona przez K. Gołębiowskiego], „Za i Przeciw” 31 (1987) nr 3, s. 2, 4.

Słowo pozdrowienia prezesa Polskiej Rady Ekumenicznej ks. superintendenta naczelnego Adama Kuczmy, [podczas trzeciej wizyty Jana Pawła II w Polsce, 8–14 czerwca 1987], *SIDE* 5 (1987) nr 4, s. 90–91.

KUPIEC Kazimierz (1937–1997)

Kapłan diecezji tarnowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 1 listopada 1937 w Chorzelowie k. Mielca. Po maturze (1955) rozpoczął studia filozoficzno-teo-

logiczne w WSD w Tarnowie, które ukończył w 1961. W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Karola Pękali. Przez rok pracował jako wikariusz w parafii w Wojniczu, a następnie studiował na KUL – na Wydziale Filozoficznym (1962–1963) oraz na WT (1963–1966), gdzie obronił pracę magisterską i licencjacką (*Poglądy mariologiczne Friedricha Heileira*). Kontynuował studia teologiczne w Rzymie, najpierw na WT PUG (1966–1968), a następnie na WT Papieskiego Instytutu Wschodniego (1968–1971) w Rzymie, które uwieńczył obroną w 1972 pracy doktorskiej z teologii dogmatycznej (*La théorie du développement dogmatique de Pavel Svetlov comparée avec la théorie de Vladimir Solov'ev*). Po powrocie do kraju, w 1972 został wykładowcą teologii dogmatycznej w tarnowskim Instytucie Teologicznym, gdzie wykładał do śmierci. Zmarł 7 marca 1997 w Tarnowie.

W latach 1974–1997 był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu. W latach 1973–1980 prowadził wykłady z ekumenizmu oraz propagował problematykę ekumeniczną w Tarnowie w czasie spotkań formacyjnych dla kapłanów, w czasie spotkań KIK oraz w ramach Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Z jego inicjatywy zaczęto organizować w Tarnowie, wspólnie z przedstawicielami innych wyznań, modlitwy o jedność chrześcijan. Włączał liczne wątki ekumeniczne do prowadzonych wykla-

dów z teologii dogmatycznej, nadając jej rys ekumeniczny.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

La théorie du développement dogmatique de Pavel Svetlov comparée avec la théorie de Vladimir Solov'ev, Roma 1972.

Teologia – wiedza zbawienia. Wprowadzenie do teologii i rozwoju dogmatów, Tarnów 1998.

ARTYKUŁY:

Proces rozwoju dogmatu jako funkcja świadomości Kościoła w teorii Pawła Światłowa (1861–1942), TST 6 (1977), s. 84–101.

Ewolucyjna wizja dziejów u źródeł dynamicznej koncepcji Kościoła w myśli Włodzimierza S. Sołowjowa, TST 12 (1993), 221–251.

Ekumeniczny wymiar Katechizmu Kościoła Katolickiego w perspektywie prawosławnej, BE 22 (1993) nr 3, s. 23–27.

Teandryczny charakter poznania teologicznego w rozumieniu „kijowskiej szkoły apologetycznej” (Paweł J. Światłow), TST 13 (1994), s. 327–352.

Ekumeniczny wymiar Katechizmu Kościoła Katolickiego, [w:] *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*, Lublin 1995, s. 353–275.

Ikona epifanią świata duchowego, TST 14 (1995–1996), s. 255–279.

Ekumenizm – imperatywem sumienia chrześcijańskiego, BE 25 (1996) nr 2, s. 51–56.

Ekumenizm – droga „ku pełnej komunii” podzielonych chrześcijan, „Currenda” 146 (1996), s. 459.

Papieża Jana Pawła II wizja ekumenizmu, [w:] J. Królikowski, *Budzenie Kościoła*.

O misji papieża Jana Pawła II po dwudziestu latach pontyfikatu, Kraków 2000, s. 161–173.

KUPKA Elżbieta Amata (1940–)

Rzymskokatolicka siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Szkolnych de Notre Dame, magister teologii, działaczka ekumeniczna.

Urodziła się 16 listopada 1940 w Zabrzu. W 1959 wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Szkolnych de Notre Dame; pierwsze śluby zakonne złożyła w 1962, a wieczyste w 1967. W latach 1959–1960 i 1962–1963 była zatrudniona w Wydawnictwie św. Krzyża w Opolu, a 1963–1964 w dziale finansowym kurii biskupiej w Opolu. W latach 1964–1977 pracowała w administracji Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci „Caritas” w Świebodzicach. Jednocześnie w latach 1973–1975 odbyła kurs społeczno-administracyjny dla sióstr zakonnych, organizowany przez KUL. W latach 1977–1983 studiowała na PWT we Wrocławiu, gdzie uzyskała tytuł magistra teologii (*Zgromadzenie Sióstr Szkolnych de Notre Dame w Polsce [1904–1939]*, prom. bp Wincenty Urban). Od 1977 pracowała jednocześnie w archiwum polskiej prowincji zgromadzenia. W 1983–1987 pełniła funkcje dyrektorki Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci „Caritas” w Świebodzicach. Od 1986 do 1994 była radną prowincjalną, a w latach 1987–1990 jednocześnie prefektą postulantek zgromadzenia. Od 1988 prowadziła w nowicjacie

wykłady z historii zgromadzenia i prawa kanonicznego, dotyczące życia konsekrowanego w nowicjacie. W 1987 i 1992 była także delegatką kapituły generalnej. W 1991 została wyznaczona przez przełożoną prowincjalną prowincji polskiej na wicepostulatorkę w procesie beatyfikacyjnym 108 męczenników II wojny światowej; zajęła się sługą Bożą s. Marią Antoniną Kratochwil ze Zgromadzenia Sióstr Szkolnych de Notre Dame. Od 1998 pełni funkcję sekretarki prowincjalnej. Do 2009 była też odpowiedzialna w prowincji polskiej za Międzynarodowy Systemem Współpracy Zgromadzenia Sióstr Szkolnych de Notre Dame na rzecz sprawiedliwości, pokoju i harmonii stworzenia (SHALOM).

W latach 1993–2009 aktywnie uczestniczyła w przygotowaniu ekumenicznych spotkań wspólnot życia konsekrowanego i społeczności braterskich Wschodu i Zachodu, zapoczątkowanych w 1975 przez Christophera Lowe'a z anglikańskiego zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Anglii, odbywających się co dwa lata naprzemiennie w Polsce i w Niemczech.

KURCEK Jerzy Kazimierz (1950–)

Kapłan diecezji rzeszowskiej (do 1993 przemyskiej) Kościoła Rzymskokatolickiego, licencjat teologii, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu diecezji rzeszowskiej.

Urodził się 24 sierpnia 1950 w Sołowie Małopolskim. W latach 1970–

1976 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Przemyślu i otrzymał w 1976 święcenia kapłańskie. W latach 1977–1981 studiował w Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL. W 1980 obronił licencjat z teologii (*Doświadczenie Ducha Świętego w życiu człowieka według Symeona Nowego Teologa [949–1022]*, prom. Wacław Hryniewicz OMI). Od 1986 do 1987 był wykładowcą zagadnień ekumenicznych w WSD w Przemyślu, a od 1991 do 2014 wykładowcą ekumenizmu i teologii wschodniej w WSD diecezji kamieniecko-podolskiej w Gródku Podolskim. Do 1993 był kapłanem diecezji przemyskiej, a od 1993 – diecezji rzeszowskiej. Od 2001 jest referentem ds. ekumenizmu diecezji rzeszowskiej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Mariologiczna interpretacja tekstów biblijnych w liturgii bizantyjskiej, BE 8 (1979) nr 2, s. 51–66.

Ekumeniczne Instytuty, [w:] EK, t. 4, Lublin 1983, k. 840–842.

Ewangelickoauugsburski Kościół. Działalność ekumeniczna, [w:] EK, t. 4, Lublin 1983, k. 1408–1410 (współautor L. Górka).

Idiorytmia, [w:] EK, t. 6, Lublin 1993, k. 1426.

KUŹMA Andrzej (1967–)

Kapłan Kościoła Prawosławnego, doktor teologii, członek Komitetu Centralnego KKE, członek Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Pra-

wosławnym, członek Międzynarodowej Komisji ds. Dialogu między Kościołem Prawosławnym i Kościołem Reformowanym.

Urodził się 29 września 1967 w Łuplance Starej na Podlasiu. W latach 1988–1991 studiował w WPSD w Jabłecznej. W latach 1991–1997 odbył studia w prawosławnym Instytucie Teologicznym św. Sergiusza w Paryżu, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii (*La question christologique de Chalcedoine et les essais de réunion des chalcédoniens et non-chalcédoniens sous Justinien [527–565]*). W 1998 rozpoczął pracę w PSD w Warszawie oraz w Katedrze Patrologii CHAT. W latach 1999–2001 przebywał na dwuletnim stypendium w Instytucie Studiów Wyższych w Chambésy k. Genewy. W 2006 uzyskał stopień doktora w CHAT (*Św. Patriarcha Tarasjusz i jego wkład w odnowienie kultu ikon*). W sierpniu 2008 został wyświęcony przez metropolitę Sawę na diakona, a potem na prezbitra. Od września 2011 pełni funkcję prorektora PSD w Warszawie.

W 2001–2013 był członkiem Komitetu Centralnego KKE z siedzibą w Genewie. Był delegatem Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego na zgromadzenia ogólne KKE w Trondheim (2003), Lyonie (2007) i Budapeszcie (2013). Brał też udział w Trzecim Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w Sibiu (Rumunia) w 2007. Od 2005 jest członkiem Międzynarodowej Komisji Mieszanej

ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Prawosławnym. Uczestniczył w spotkaniach komisji w Belgradzie (2006), Rawennie (2007), Pathos (2008) i Wiedniu (2010). Od 2005 jest członkiem Międzynarodowej Komisji ds. Dialogu między Kościołem Prawosławnym i Kościołem Reformowanym. Brał udział w spotkaniach komisji w Bejrucie (2005) i Volos (2007).

PUBLIKACJE (wybrane)

Kościół prawosławny wobec integracji europejskiej, [w:] *Chrześcijańskie dziedzictwo duchowe narodów Słowiańskich*, red. Z. Abramowicz, Białystok 2003, s. 381–384.
Dialog prawosławno-katolicki. Dokument, *Rawenna 2007*, [w:] WPKP 38 (2008) nr 1, s. 10–11.

Międzynarodowa Komisja Mieszana do spraw Dialogu Teologicznego między Kościołem rzymskokatolickim a Kościołem prawosławnym. Konsekwencje eklezjologiczne i kanoniczne sakramentalnej natury Kościoła. Wspólnota kościelna, soborowość i autorytet. *Rawenna 13 października 2007*, WPKP 38 (2008) nr 2, s. 10–13; nr 3, s. 11–13 (tłum.).

Prawda w Kościele i poza Kościołem, [w:] *Wielość religii – jedność prawdy*, red. M. Kita, Kraków 2011, s. 33–41.

Międzynarodowy dialog teologiczny Kościoła prawosławnego z Kościołem rzymskokatolickim, „Elpis” 16 (2014), s. 11–18.

KUŹMICKI Tadeusz (1979–)

Kapłan diecezji zielonogórsko-gorzowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, członek diecezjalnej Komisji ds. Dialogu Ekumenicznego i Współpracy z Zagranicą.

Urodził się 23 października 1979 w Szprotawie, gdzie uczęszczał do szkoły podstawowej i średniej. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1998 rozpoczął formację do kapłaństwa w WSD w Gościkowie-Paradyżu. Świecenia kapłańskie przyjął w 2004 z rąk bp. Adama Dyczkowskiego. Pracował jako wikariusz w parafii w Kostrzynie nad Odrą. W 2006 rozpoczął studia specjalistyczne z teologii pastoralnej na WT Uniwersytetu w Paderborn (Niemcy), gdzie uzyskał stopień doktora teologii (*Umkehr und Grundentscheidung. Die moraltheologische „optio fundamentalis“ im neueren ökumenischen Gespräch*). Od 2012 do sierpnia 2015 pełnił funkcję dyrektora Katolickiego Centrum Studenckiego w Słubicach oraz duszpasterza akademickiego. W 2013 został mianowany diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu oraz członkiem diecezjalnej Komisji ds. Dialogu Ekumenicznego i Współpracy z Zagranicą. Prowadzi ćwiczenia z teologii moralnej w WSD w Gościkowie-Paradyżu oraz Instytucie Filozoficzno-Teologicznym im. Edyty Stein (we współpracy z PWT we Wrocławiu) w Zielonej Górze. Od 1 sierpnia 2015 pełni funkcję ojca

duchownego w WSD w Gościkowie-Paradyżu.

LEŚNIEWSKI Krzysztof (1960–)

Ekumenista rzymskokatolicki, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, kierownik Katedry Teologii Prawosławnej Instytutu Ekumenicznego KUL, autor publikacji z zakresu teologii ekumenicznej i prawosławnej.

Urodził się 10 kwietnia 1960 w Łodzi. W 1987 uzyskał tytuł magistra teologii na WT KUL (*Doświadczenie Ducha Świętego w świetle zachowanych świadectw o św. Serafinie z Sarowa [1759–1833]*). Następnie, w latach 1987–1989, kontynuował studia specjalistyczne w zakresie ekumenizmu w Instytucie Ekumenicznym KUL. Po uzyskaniu licencjatu z teologii ekumenicznej, w latach 1989–1991 odbył dalsze studia specjalistyczne w St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary w Crestwood k. Nowego Jorku, afiliowanego do The University of the State of New York, gdzie uzyskał w 1991 stopień Master of Theology. W 1995 uzyskał w Instytucie Ekumenicznym KUL stopień doktora teologii (*Ekumenizm w czasie według Georges'a Florovsky'ego*, prom. Wacław Hryniewicz OMI). W 1996 został zatrudniony jako asystent naukowy, a w latach 1997–2007 jako adiunkt naukowy w Katedrze Teologii Prawosławnej Instytutu Ekumenicznego KUL. W 2007 uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk

teologicznych („*Nie potrzebują lekarza zdrowi...*”. *Hezychastyczna metoda uzdrawiania człowieka*). Od 2008 jest kierownikiem Katedry Teologii Prawosławnej Instytutu Ekumenicznego KUL, a od 2010 zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego WT KUL.

Sprawa jedności chrześcijan, a zwłaszcza relacji katolicko-prawosławnych, jest głęboko obecna w jego działalności naukowo-dydaktycznej. Współorganizuje zagraniczne i krajowe konferencje, sympozja naukowe i otwarte seminaria dyskusyjne dotyczące problematyki ekumenicznej i aktywnie w nich uczestniczy. Był oficjalnym delegatem KEP na II Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Grazu (1998). Należy m.in. do Towarzystwa Teologów Ekumenistów, Europejskiego Stowarzyszenia „Societas Oecumenica”, Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej (International Ecumenical Fellowship – IEF). Od ponad dwudziestu lat jest zaangażowany we współpracę ekumeniczną z różnymi środowiskami prawosławnymi w Polsce i poza jej granicami, a zwłaszcza z Prawosławną Diecezją Lubelsko-Chełmską. Prowadzi wykłady popularno-naukowe, warsztaty oraz sesje formacyjno-szkoleniowe zarówno dla środowisk prawosławnych, jak i rzymskokatolickich. Został m.in. nagrodzony przez Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny Orderem św. Równej Apostołów Marii Magdaleny

(III stopnia) za pracę dla dobra Cerkwii (1999) i Nagrodą im. Księcia Konstantego Ostrogińskiego za działalność w dziedzinie kultury prawosławnej.

Do głównych obszarów jego badań naukowych należą: antropologia chrześcijańska, duchowość prawosławna, terapia hezychastyczna, teologia prawosławna oraz teologia jedności Kościoła. Od wielu lat uczestniczy w zagranicznych i krajowych konferencjach naukowych, organizowanych przez uniwersytety i seminaria duchowne oraz wygłasza w nich referaty. Jest autorem szeregu publikacji z zakresu ekumenizmu oraz teologii i duchowości chrześcijaństwa wschodniego.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIAŻKI:

Ekumenizm w czasie. Prawosławna wizja jedności w ujęciu Georges’a Florovsky’go, Lublin 1995.

W drodze do wieczności, Lublin 2004 (współred. W. Misijuk).

„*Nie potrzebują lekarza zdrowi...*”. *Hezychastyczna metoda uzdrawiania człowieka*, Lublin 2006.

Prawosławie. Światło ze Wschodu, Lublin 2009.

ARTYKUŁY:

Kościół jako Ciało Chrystusa w teologicznej refleksji G. Florovsky’go, *SiDe* 10 (1994) nr 2, s. 20–28.

Misterium podziału i jedności Kościoła w teologicznej refleksji Georges’a Florovsky’go, *RT* 42 (195) z. 7, s. 125–142.

- Na drodze ku pojednaniu. Refleksje w przededniu Drugiego Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego w Grazu – 23–29 czerwca 1997*, *SIDE* 12 (1996) nr 2, s. 47–58.
- The principle of sobornost' in the theology and life of the Orthodox Church*, *RT* 45–46 (1998–1999) z. 7, s. 65–75.
- The contribution of the apophatic dimension of Orthodox theology to contemporary ecumenism*, *RT* 47 (2000) z. 7, s. 27–41.
- Jedność chrześcijan w oficjalnych wypowiedziach Kościoła prawosławnego*, *symp* 4 (2000) nr 1, s. 21–37.
- Theotokos a Trójca Święta w duchowości prawosławnej*, [w:] *Trójca Święta a Maryja. Materiały z sympozjum mariologicznego zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne. Częstochowa, 6–8 września 1999 roku*, red. T. Siudy, K. Pek, Częstochowa 2000, s. 243–256.
- Erkenntnis in der Gottesbegegnung. Überlegungen zum Beitrag der apophatischen Dimension orthodoxer Theologie zur Ökumene heute*, „*Ökumenische Rundschau*” 51 (2002) nr 1, s. 42–54.
- Prawosławna duchowość*, [w:] *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 701–714.
- Prawosławie*, [w:] *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002, s. 965–969.
- Terapeutyczne doświadczenie Boga w duchowości prawosławnej*, *RT* 50 (2003) z. 7, s. 43–63.
- Trudności w relacjach między Kościołem większościowym a Kościołami mniejszościowymi w Polsce*, [w:] *Ekumeniczna odpowiedzialność na progu trzeciego tysiąclecia*, red. L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 91–100.
- Boska Liturgia jako terapeutyczne misterium Kościoła prawosławnego*, *RT* 51 (2004) z. 7, s. 123–153.
- Misteria inicjacji chrześcijańskiej w duchowej tradycji prawosławia*, *RT* 52 (2005) z. 7, s. 61–83.
- Kanonizacja świętych w tradycji Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego*, *RT* 55 (2008) z. 7, s. 89–108.
- Miejsca święte*. B. W *Kościele prawosławnym*, [w:] *EK*, t. 12, Lublin 2008, kol. 886–887.
- Odkrywać niegasnące światło chrześcijańskiego Wschodu. Ekumeniczne przesłanie Listu apostolskiego „Orientale lumen” papieża Jana Pawła II*, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 239–250.
- Osoba ludzka a wspólnota Kościoła w teologii prawosławnej*, [w:] *Ja – Wspólnota. Perspektywa teologii fundamentalnej*, red. E. Kotkowska, J. Moskałyk, Poznań 2009, s. 67–87.
- Misterium osoby w teologii Metropolity Johana Zizioulasa*, *RTE* 1 (2009), s. 77–97.
- W poszukiwaniu nowych dróg ku jedności chrześcijan*, *RTE* 2 (2010), s. 35–56.
- Antropologia w pismach współczesnych teologów prawosławnych*, „*Elpis*” 12 (2010) nr 21–22, s. 71–95.
- Kanon paschalny św. Jana z Damaszku jako liturgiczne urzeczywistnienie duchowości hezychastycznej*, *RTE* 4 (2012), s. 43–60.

- Rozumienie osoby ludzkiej w tradycjach chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu a pojmowanie człowieka w antropologii medycznej, *stoe* 12 (2012), s. 71–90.
- Wiara, kult i kultura jako istotne elementy w misyjnej działalności świętych Cyryla i Metodego, „*Elpis*” 15 (2013) nr 27, s. 33–42.
- Człowiek jako osoba i twórca, [w:] *Ku Słowu, ku Kościołowi, ku światu*, red. K. Wojciechowska, W. Konach, Warszawa 2013, s. 377–389.
- Śmierć we wschodnio-chrześcijańskiej duchowości hezychastycznej, *stoe* 13 (2013), s. 233–246.
- Człowiek jako osoba w filozoficzno-teologicznej myśli Christosa Yannarasa, *stGn* 27 (2013), s. 203–219.
- Ekumeniczne zaangażowanie Kościoła prawosławnego w wyzwania współczesności w teologicznej refleksji metropolity Johna D. Zizioulasa, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 129–141.
- Misterium Kościoła w teologicznej refleksji metropolity Johna Zizioulasa, [w:] *oERW*, s. 251–262.
- O ekumenizmie w roku wiary. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 30-lecia Instytutu Ekumenicznego KUL, red. P. Kantyka, P. Kopiec, M. Składanowski, Lublin 2013, s. 21–29.
- „Kim jest człowiek, że o nim pamiętasz?...” *Antropologiczne podstawy prawosławnej refleksji bioetycznej*, [w:] *Prace Komisji Kultury Słowian PAU*, t. 10: *Kościół a świat współczesny*, red. H. Kowalska-Stus, Kraków 2014, s. 115–131.
- Misterium śmierci w świetle antropologii chrześcijaństwa wschodniego*, [w:] *W drodze do brzegu życia*, red. E. Krajewska-Kułak, C. R. Łukaszuk, J. Lewko, W. Kułak, t. 12, Białystok 2014, s. 11–28.
- LEWICKI Zygmunt (1923–)**
Kapłan archidiecezji białostockiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii dogmatycznej, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, członek Bilateralnego Zespołu Katolicko-Prawosławnego.
Urodził się 28 października 1923 w Jałówcze k. Dąbrowy Białostockiej. W czasie II wojny światowej był żołnierzem Armii Krajowej. W latach 1945–1950 odbył studia filozoficzno-teologiczne w AWSD w Białymstoku. W 1950 przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Władysława Suszyńskiego. W 1951 rozpoczął studia z teologii dogmatycznej na KUL, gdzie uzyskał stopień doktora teologii (*Dogmat wniebowzięcia Bogarodzicy w liturgii prawosławnej Cerkwi rosyjskiej i w nauce jej teologów*). W latach 1955–1975 był duszpasterzem akademickim w Białymstoku, a następnie proboszczem białostockiej parafii pw. św. Wojciecha. W latach 1953–2003 wykładał teologię porównawczą, ekumeniczną, dogmatyczną oraz filozofię w AWSD w Białymstoku, Instytucie Teologiczno-Pastoralnym i Studium Teologii w Białymstoku (filia Sekcji św. Jana Chrzciciela PWT w Warszawie).

Jest promotorem ruchu ekumenicznego w archidiecezji białostockiej po II Soborze Watykańskim. W latach 1967–2010 był referentem ds. ekumenizmu archidiecezji białostockiej. Obecnie jest honorowym przewodniczącym Rady ds. Ekumenizmu tejże archidiecezji. Od 2001 do 2007 należał do Bilateralnego Zespołu Katolicko-Prawosławnego.

LINIEWICZ Władysław Czesław OFM (1948–2011)

Kapłan Zakonu Braci Mniejszych (franciszkanów), członek Komisji Ekumenicznej Archidiecezji Poznańskiej.

Urodził się 10 maja 1948 w Szczecinku. W 1971 wstąpił do Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych Franciszkanów i rozpoczął nowicjat w Osiecznej, przyjmując imię zakonne Czesław. Po ukończeniu nowicjatu w 1972 złożył przyrzeczenia zachowania rad ewangelicznych, a w 1975 profesję uroczystą. Studia seminaryjne w Katowicach-Panewnikach zakończył obroną pracy dyplomowej (*Zakonnik i kapłan według bł. Maksymiliana Marii Kolbego*, prom. Hipolit J. Lipiński OFM). Święcenia kapłańskie otrzymał w 1977. W latach 1977–1980 pracował w Osiecznej jako rekolekcjonista. Równocześnie studiował w Prymasowskim Studium Życia Wewnętrzznego przy PWT w Warszawie, które ukończył w 1982. W 1983 uzyskał tytuł magistra teologii (*Najświętsza*

Maryja Panna – wzorem życia zakonnego w świetle nauki Soboru Watykańskiego II, prom. Kazimierz Szafraniec OSPPE). W latach 1983–1986 był wicerektorem WSD w Katowicach-Panewnikach, duszpasterzem akademickim oraz duszpasterzem sióstr zakonnych w Cieszynie i Pielgrzymowicach. Jednocześnie studiował na KUL poradnictwo psychologiczne i psychoterapię. Od 1986 do 1991 był gwardianem i kustoszem Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Osiecznej. Od 1991 należał do Prowincji św. Franciszka z Asyżu. W latach 1991–1997 był magistrem nowicjatu i kustoszem sanktuarium w Osiecznej, a następnie sekretarzem formacji i studiów oraz moderatorem formacji ciągłej. We wrześniu 2000 objął stanowisko gwardiana klasztoru w Poznaniu. W latach 2001–2011 był członkiem Komisji ds. Ekumenizmu Archidiecezji Poznańskiej. Angażował się w prace Poznańskiej Grupy Ekumenicznej. Od 2004–2008 pracował w Synodalnej Komisji ds. Dialogu Ekumenicznego. W 2007 przedłużył jego członkostwo w Archidiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu. W 2006 podjął obowiązki magistra nowicjatu i kustosza Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Osiecznej; w 2009 został ojcem duchownym studentów-alumnów WSD we Wronkach. Zmarł nagle 3 października 2011 w klasztorze w Brodnicy.

LIPIŃSKI Roman (1946–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, członek Komisji Dialogu PRE, przewodniczący Komisji Rewizyjnej PRE, członek Międzywyznaniowego Zespołu Tłumaczy Biblii Ekumenicznej.

Urodził się 14 grudnia 1946 w Kraszkowie. W latach 1979–1983 studiował na WT CHAT, gdzie w 1988 uzyskał magisterium z teologii. W 1990 został ordynowany na duchownego w Łodzi przez bp. Zdzisława Trandę. Od 1984 sprawował funkcję najpierw kaznodziei świeckiego parafii ewangelicko-reformowanej w Kucowie, od 1986 w Łodzi. Od 1991 do 1998 był administratorem, następnie proboszczem w parafii w Żychlinie k. Konina. W latach 1999–2010 pracował w biurze konsystorza i jednocześnie był odpowiedzialny jako duszpasterz za diasporę północnej Polski. Od 2010 do 2013 pełnił funkcję administratora parafii w Żelowie. Obecnie jest na emeryturze.

W latach 1970–1975 był członkiem Ekumenicznego Warszawskiego Komitetu Młodzieży (nieformalna struktura w ramach Komisji Młodzieży PRE). W latach 1973–1975 wchodził w skład zarządu Sekcji Młodzieży Komisji Wychowania Chrześcijańskiego PRE, następnie pracował w Komisji Wychowania Chrześcijańskiego i od połowy lat dziewięćdziesiątych w Komisji Dialogu PRE. W latach 1996–2001 jako przedstawiciel Kościoła uczestniczył w pracach Komisji „Kościoł

i Izrael” Leuenberskiej Wspólnoty Kościołów. Był dwukrotnie delegatem Kościoła na ogólne zgromadzenia KKE (Praga 1992 i Graz 1997) oraz delegatem na II Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Grazu w 1997. Obecnie (wybrany w 2011 na trzecią pięcioletnią kadencję) jest członkiem Komisji Dialogu PRE. Od 2011 ponadto przewodniczy Komisji Rewizyjnej PRE. Brał udział w przygotowaniu ekumenicznego przekładu Biblii jako tłumacz Listu do Kolosan i Listu do Filemona.

PUBLIKACJE (wybrane)

Znowu styczeń, czyli ekumeniczna odwilż, „Jednota” 17 (1973) nr 1, s. 8–10.

LIPNIAK Jarosław (1973–)

Kapłan diecezji świdnickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, kierownik Katedry Ekumenizmu i Dialogu Międzykulturowego PWT we Wrocławiu, referent ds. ekumenizmu diecezji świdnickiej.

Urodził się 2 lutego 1973 w Oławie. Studia filozoficzno-teologiczne odbył na ATK i w WSD diecezji legnickiej. W latach 1995–1996 studiował ponadto archeologię biblijną w Jerozolimie, uzyskując dyplom przewodnika po Ziemi Świętej. W 1999 uzyskał magisterium z teologii na PWT we Wrocławiu i przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Tadeusza Rybaka. W latach

2001–2003 kontynuował studia z teologii dogmatycznej na PWT we Wrocławiu uwieńczone doktoratem (*Recepcja Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu w teologii katolickiej*, prom. ks. Bogdan Ferdek). W 2004 zatrudniony jako adiunkt w II Katedrze Teologii Dogmatycznej Instytutu Teologii Systematycznej PWT we Wrocławiu. W tym samym roku został wykładowcą teologii dogmatycznej i fundamentalnej w WSD diecezji świdnickiej. W latach 2005–2006 studiował prawo kanoniczne na UKSW. Jest współzałożycielem Instytutu Jana Pawła II w Wałbrzychu; w latach 2008–2011 wiceprezes zarządu tegoż instytutu. Habilitował się w 2012 (*Pierwsza wśród usprawiedliwionych. Reinterpretacja dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP w świetle Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu*).

Od 2014 jest kierownikiem Katedry Ekumenizmu i Dialogu Międzykulturowego PWT we Wrocławiu. Od 2005 pełni funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu. Aktywnie uczestniczy w międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych o charakterze ekumenicznym. W 2007 był delegatem KEP na III Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibiu. Jest członkiem Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów, współzałożycielem i aktualnie wiceprezesem Dolnośląskiego Instytutu Dialogu i Tolerancji; od 2010 także redaktorem serii naukowej tegoż instytutu. Autor monografii, artyku-

łów naukowych i tłumaczeń z zakresu teologii ekumenicznej. W swoich badaniach naukowych koncentruje się wokół zagadnienia usprawiedliwienia. Poszukuje możliwości reinterpretacji nauki o usprawiedliwieniu w poszczególnych traktatach teologii dogmatycznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Światło Słońca, które nie zna zachodu. Eucharystia jako tajemnica światła, Świdnica 2005 (red.).

Ekumeniczne usprawiedliwienie podzielnym grzeszników. Recepcja Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu w teologii katolickiej, Świdnica 2006.

Ekoteologia w Kościołach chrześcijańskich, Świdnica 2008 (red.).

Pierwsza wśród usprawiedliwionych. Reinterpretacja dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP w świetle Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu, Wrocław 2012.

ARTYKUŁY:

Pierwsza wśród usprawiedliwionych. Usprawiedliwienie Maryi w świetle „Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu”, smat 6 (2004) nr 1, s. 323–342.

Reinterpretacja dogmatu jako problem ekumeniczny, WPT 12 (2004) nr 1 s. 61–71.

Niepokalane Poczęcie Matki Pana w świetle „Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu”, [w:] *Tota pulchra es Maria. Materiały z ogólnopolskiego sympozjum mariologicznego z okazji 150 rocznicy ogłoszenia dogmatu o Niepoka-*

- lanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny, Licheń 17–20 maja 2004 r., red. J. Kumala, Licheń 2004, s. 455–475.
- Pneumatyczny wymiar usprawiedliwienia Maryi w Tajemnicy Niepokalanego Poczęcia*, [w:] *Misterium Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Materiały z sesji naukowej na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu z okazji 150 rocznicy ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny*, red. W. Wołyniec, Wrocław 2004, s. 115–130.
- Teologiczne implikacje „Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu” w katolickiej charytologii*, *ŚST* 1 (2004) nr 1, s. 379–396.
- Przewodnie idee dokumentu Międzynarodowej Komisji Teologicznej: „Communion and Stewardship: Human Persons Created in the Image of God”*, *PP* (2004) nr 12, s. 627–634.
- Trynitarny wymiar usprawiedliwienia grzesznika*, *StPar* 14 (2004), s. 91–104.
- Justification of Mary in the light of „Joint Declaration on Justification”*, „*Perspectiva*” 3 (2004) nr 2, s. 79–95.
- Kościół w świetle nauki o usprawiedliwieniu*, *EłST* 5 (2004), s. 223–241.
- Teologiczno-dogmatyczne implikacje „Wspólnej Deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu” w katolickiej sakramentologii*, *Stoe* 4 (2004), s. 105–120.
- Światło dialogu. Eucharystyczna obecność Chrystusa w teologii prawosławnej i protestanckiej*, [w:] *Światło Słońca, które nie zna zachodu. Eucharystia jako tajemnica światła*, red. J. M. Lipniak, Świdnica 2005, s. 101–113.
- Światło uzgodnień. Eucharystyczna obecność Chrystusa w świetle współczesnych dialogów ekumenicznych*, [w:] *Światło Słońca, które nie zna zachodu. Eucharystia jako tajemnica światła*, red. J. M. Lipniak, Świdnica 2005, s. 131–152.
- Światło nadziei. Kościół eucharystycznie pojędany sakramentem jedności w świecie*, [w:] *Światło Słońca, które nie zna zachodu. Eucharystia jako tajemnica światła*, red. J. M. Lipniak, Świdnica 2005, s. 171–180.
- Urząd biskupa w świetle ekumenicznej nauki o usprawiedliwieniu*, *PP* 122 (2005) nr 1, s. 16–28.
- Eucharystia i Maryja. Aspekt ekumeniczny*, *SMat* 7 (2005) nr 1, s. 155–168.
- Obecność Chrystusa w Eucharystii w aspekcie ekumenicznym*, *ŚW* 1–2 (2005–2006), s. 143–151.
- Katolickie zasady ekumeniczne w świetle encykliki Jana Pawła II „Ut unum sint”*, *ŚST* 2 (2005) nr 2, s. 185–202.
- Charytologia Dietricha Bonhoeffera – czyli łaska droga dla bezreligijnego świata*, [w:] *Wierzyć w Tego samego i tak samo. Ekumeniczna dogmatyka Dietricha Bonhoeffera*, red. J. M. Lipniak, Świdnica 2006, s. 91–110.
- Duszpasterstwo ekumeniczne w Diecezji Świdnickiej*, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 156–163.
- Dialog ekumeniczny po adhortacji apostołskiej „Verbum Domini”*, [w:] *Słowo Boże w życiu i misji Kościoła. Wokół adhortacji apostołskiej Benedykta XVI „Verbum Domini”*, red. D. Ostrowski, Świdnica 2012, s. 73–83.

Bishop's office in the light of the ecumenical teaching on justification, [w:] *We have come to believe in God's love*, ed. J. M. Lipniak, Jerusaleń 2014.

LOSSOW Joanna Halina
(1908–2005)

Rzymskokatolicka siostra zakonna ze Zgromadzenia Franciszkanek Służebnic Krzyża, pionierka polskiego ekumenizmu, sekretarz Ośrodka ds. Jedności Chrześcijan przy Kurii Metropolitalnej Warszawskiej, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

Urodziła się 10 lipca 1908 w Boruszynie k. Czarnkowa (Wielkopolska) w małżeństwie mieszanym wyznaniowo: matka była katoliczką, a ojciec – ewangelikiem. Na chrzcie otrzymała imię Halina. W latach 1920–1922 uczęszczała do Państwowego Gimnazjum im. Generałowej Zamoyńskiej w Poznaniu, w latach 1922–1926 do Prywatnego Gimnazjum Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej w Poznaniu. Tam również zdała maturę. Studiowała na Uniwersytecie Poznańskim, gdzie w 1931 uzyskała magisterium z filozofii w zakresie filologii romańskiej (*La femme dans le théâtre de Dumas fils*). W 1933 wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża w Laskach k. Warszawy. Przyjęła imię zakonne – Joanna od Miłosierdzia Bożego. Pierwsze śluby złożyła w 1936, śluby wieczyste w 1942. Kontynuowała studia na KUL. W 1959 uzyskała magisterium oraz licencjat z teologii (*Na-*

tchnienie biblijne i jego skutki). Pełniła różne funkcje w zgromadzeniu, m.in. wychowawczyni dzieci niewidomych, radnej generalnej, mistrzyni nowicjatu, kierowniczką Domu Rekolekcyjnego.

Na początku lat sześćdziesiątych aktywnie zaangażowała się w ruch ekumeniczny. Jeszcze przed II Soborem Watykańskim, za zgodą prymasa Stefana Wyszyńskiego, nawiązała kontakty z przedstawicielami innych Kościołów chrześcijańskich, m.in. z ewangelickimi siostrami diakonisami. W 1961 współtworzyła Sekcję Ekumeniczną, a następnie Ośrodek ds. Jedności Chrześcijan przy Kurii Metropolitalnej Warszawskiej. W latach 1967–1989 pełniła funkcję sekretarza tegoż ośrodka, a w latach 1974–1995 była członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. 10 stycznia 1962 w kościele pw. św. Marcina w Warszawie uczestniczyła w pierwszym w Polsce nabożeństwie ekumenicznym. Organizowała liczne spotkania i wykłady o tematyce ekumenicznej. Współredagowała „Biuletyn Ekumeniczny”, wydawany z inicjatywy Rady Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Założyła Ekumeniczny Ośrodek im. Jana XXIII – „Joannicum” Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża w Warszawie, który organizuje w Laskach rekolekcje i sesje ekumeniczne – uczestniczy w nich młodzież, osoby konsekrowane i duchowni katolicy i niekatolicy. Przez cały okres działalności ekumenicznej ściśle współpracowała z luterańską

diakonią, s. Reginą Witt. W 2003 wspólnie wydały książkę poświęconą ks. Z. Michelisowi (*Sługa Słowa Bożego i jedności chrześcijan*). Jest autorką ponad 60 publikacji o tematyce ekumenicznej (szczegółowy wykaz pism: M. K. Rottenberg, *Aby byli jedno. Pasja życia siostry Joanny Lossow [1908–2005]*, Warszawa 2005, s. 292–295). Zmarła w 2005 w Laskach k. Warszawy.

PUBLIKACJE (wybrane)

Drugi do jedności chrześcijańskiej, „Znak” 14 (1962) nr 6, s. 833–849.

Ekumeniczne Dni Modlitwy, TPow 1965 nr 4 (835), s. 3.

Posedzenie Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu dnia 11 lutego 1974, BE 3 (1974) nr 1, s. 9–11.

Spotkanie ekumeniczne w Warszawskiej Kurii Metropolitalnej, BE 3 (1974) nr 3, s. 5–11.

Obchody Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan w polskich diecezjach i seminariach duchownych, BE 4 (1975) nr 3, s. 9–16.

Działalność kształceniowo-formacyjna Ośrodka do spraw Jedności Chrześcijan przy Warszawskiej Kurii Metropolitalnej, BE 4 (1975) nr 4, s. 5–8.

Rekolekcje ekumeniczne młodzieży akademickiej w Laskach w lutym 1976 roku, BE 5 (1976) nr 2, s. 5–6.

Zgromadzenie ogólne ŚRK w Nairobi. Uwagi ogólne, BE 5 (1976) nr 2, s. 14–22.

Jedność widziana jako wspólnota soborowa, BE 5 (1976) nr 2, s. 28–33.

Ekumeniczna droga. Z siostrą Joanną Lossow, członkiem Komisji Episkopatu ds. Ekume-

nizmu, kierowniczką Ośrodka Ekumenicznego im. Jana XXIII Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża rozmawia K. Lindenberg, „Jednota” 37 (1993) nr 2, s. 14–16.

Sługa słowa Bożego i jedności chrześcijan. W 25. rocznicę śmierci ks. Zygmunta Michelisa, Warszawa 2003 (współautor R. Witt).

LUKAS Ireneusz (1971–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii praktycznej, dyrektor Biura PRE, członek Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 14 czerwca 1971 w Hawierzowie (Czechy). Ukończył studia w zakresie teologii ewangelickiej na CHAT. Tytuł magistra uzyskał w 1997 (*Książd Jerzy Trzanowski – autor Odarum Sacrarum i Cithary Sanctorum*, prom. ks. dr Włodzimierz Nast). Po studiach w Warszawie był stypendystą „Diakonisches Werk der Evangelischen Kirche in Deutschland” na Uniwersytecie w Bernie, Szwajcaria (1996–1997) oraz na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie (1997–1998), a także stypendystą „Gustav-Adolf-Werk” na Uniwersytecie w Lipsku (2002–2003). Jest również absolwentem dwuletniego Podyplomowego Studium Wymowy w Akademii Teatralnej w Warszawie (1999–2001). Na duchownego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego został ordynowany w 1998 przez bp. Jana Szarka. Od 1998

do 2003 był wikariuszem w parafii pw. Świętej Trójcy w Warszawie. W latach 2003–2006 pełnił funkcję dyrektora Biura Regionalnego ŚFL na Europę Środkową i Wschodnią w Bratysławie (Słowacja). W 2007 był asystentem biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. W tym czasie pełnił także funkcję duszpasterza akademickiego studentów wyznania ewangelickiego w CHAT. Od 2008 jest dyrektorem Biura PRE. W 2005 rozpoczął pracę jako nauczyciel akademicki w Katedrze Teologii Praktycznej WT CHAT. W 2014 uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii praktycznej (*Kształcenie ekumeniczne. Studium dyskursu w protestantyzmie niemieckim*, ks. Bogusław Milerski).

W latach 1996–1997 był wolontariuszem KKE w Genewie. Jako współpracownik KKE, w 1997 uczestniczył w II Europejskim Ekumenicznym Zgromadzeniu Kościołów w Graz (Austria). W latach 1998–2002 był przedstawicielem Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego ds. kontaktów z Konferencją Kościołów wokół Morza Bałtyckiego *Theobalt*. Uczestniczył w wielu krajowych, europejskich i ogólnościatowych zgromadzeniach, konferencjach i wydarzeniach ekumenicznych. Był także inicjatorem i organizatorem międzynarodowych konferencji ekumenicznych (m.in. na temat migracji, ochrony stworzenia, roli Kościołów w procesie pojednania między narodami). W 2010 zo-

stał wybrany na stanowisko doradcy Rady i członka Komisji ds. Teologii i Ekumenizmu ŚFL. Regularnie współpracuje także z KKE w Brukseli i ŚRK w Genewie. Bierze udział w obradach Komisji ds. Dialogu KEP i PRE; był m.in. członkiem grupy redakcyjnej i współautorem materiałów na Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan w 2012. Koordynuje ekumeniczny, międzynarodowy projekt „Pojednanie w Europie jako zadanie Kościołów na Ukrainie, Białorusi, w Polsce i w Niemczech”, a także inne działania, projekty i inicjatywy PRE.

PUBLIKACJE (wybrane)

Edukacja migrantów a religia z perspektywy projektów Światowej Federacji Luterskiej, [w:] *Zapoznane wymiary edukacji*, red. J. Bagrowicz, J. Michalski, J. Heumann, Toruń 2008, s. 412–439.

Ökumenisches und interreligiöses Lernen als Herausforderung für die Religionspädagogik in Polen, [w:] *Religion, Rationalität und Bildung*, Hrsg. M. Meyer-Blanck, S. Schmidt, Bonn 2009, s. 189–196.

Dialog ekumeniczny jako zadanie pedagogiczne, SHT 1 (2009) nr 1 (6), s. 81–90.

Nauczanie religijne w służbie ekumenizmu – doświadczenia ewangelickie, „Paedagogia Christiana” 2010 nr 2 (26), s. 251–265.

Czy i kiedy jedno w wierze? Różnicowane rozumienie jedności, [w:] *W przestrzeni wiary*, red. M. Worbs, Opole 2013, s. 57–74.

ŁYDKA Władysław (1931–1987)

Kapłan diecezji kieleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, wykładowca ekumenizmu.

Urodził się 5 października 1931 w Żuradzie k. Olkusza. Po ukończeniu gimnazjum studiował w WSD w Kielcach (1950–1956). Po święceniach (1956) pracował jako wikariusz w parafiach w Wolbromiu (1956–1959) i w Proszowicach (1960–1963). W 1960 podjął studia specjalistyczne na WT KUL, gdzie w 1963 uzyskał tytuł magistra i licencjata teologii (*Definicja Kościoła w pismach św. Roberta Bellarmina i jej wpływ na teologię katolicką do encykliki „Mystici Corporis”*). W 1964 został mianowany wykładowcą teologii fundamentalnej, a potem także dogmatycznej w WSD w Kielcach. Wykładał również religioznawstwo, patrologię i ekumenizm. Stopień doktora teologii uzyskał w 1973 (*Biblijne opisy Kościoła w teologii katolickiej od encykliki „Mystici Corporis” do konstytucji „Lumen gentium”*). Od 1977 pełnił funkcję prefekta studiów w WSD w Kielcach, a w latach 1979–1982 rektora. Od 1982 prowadził czasowo wykłady na ATK. Jego zaangażowanie ekumeniczne obejmowało przede wszystkim sferę refleksji teologicznej oraz wymiar kształtowania i wychowywania w duchu ekumenicznym alumnów WSD w Kielcach. Zmarł 22 kwietnia 1987 w Kielcach.

PUBLIKACJE (wybrane)

Apostolskość Kościoła i kapłaństwo służebne. Zarys problematyki teologiczno-ekumenicznej, ZNKUL 20 (1977) nr 3–4, s. 41–52.
Znaczenie dialogu ekumenicznego dotyczącego posług w Kościele dla apologetycznego wywodu o apostołstwie Kościoła, [w:] *Teologia nauk o Bogu. IV Kongres Teologów Polskich*, red. M. Jaworski, A. Kubiś, Kraków 1977, s. 228–231.

MAJ Józef (1956–)

Kapłan rzymskokatolicki Towarzystwa Jezusowego, doktor kościelnych nauk wschodnich w zakresie liturgii, wykładowca liturgii bizantyjskiej w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie, pracownik Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan.

Urodził się 8 marca 1956 w Bolesławcu. Wstąpił do Południowej Prowincji Towarzystwa Jezusowego. Studia filozoficzne odbył w latach 1977–1979 na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, teologiczne w latach 1979–1982 na WT Towarzystwa Jezusowego „Bobolanum” w Warszawie. W 1982 przyjął święcenia kapłańskie i rozpoczął studia specjalistyczne na Wydziale Nauk Kościelnych Wschodnich Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie, gdzie w 1990 uzyskał doktorat w zakresie liturgii bizantyjskiej (*Coislin 213: Eucologio della Grande Chiesa*). W latach 1990–1992 był wicerektorem Papieskiego Kolegium Rosyjskiego („Russicum”) w Rzymie i wicepre-

fektem studiów. W latach 1991–1994 wykładowcą liturgii bizantyjskiej w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie, a w latach 1992–2006 pracownikiem Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan. Od 2007 jest wykładowcą w Sekcji Liturgicznej Wydziału Nauk Kościelnych Wschodnich Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie. Od września 2009 jest ponadto wicedyrektorem Watykańskiego Obserwatorium Astronomicznego w Castel Gandolfo pod Rzymem.

W Papieskiej Radzie ds. Popierania Jedności Chrześcijan pracował w Sekcji Wschodniej, gdzie był szczególnie odpowiedzialny za relacje z Kościołami prawosławnymi tradycji słowiańskiej. Pełnił także funkcję sekretarza Katolickiego Komitetu ds. Współpracy Kulturalnej z Kościołami prawosławnymi i starożytnymi Kościołami wschodnimi, działającego przy Sekcji Wschodniej tejże rady. W latach 1993–2005 wielokrotnie uczestniczył w spotkaniach dwustronnych między Stolicą Apostolską i Patriarchatem Moskiewskim. W 1993 brał udział w sesji plenarnej Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Prawosławnym w Balamand (Liban). Był członkiem delegacji Stolicy Apostolskiej do Kazachstanu (2003) i Federacji Rosyjskiej (2004). Jako pracownik dykasterii watykańskiej był z wizytą w wielu innych krajach, jak Rosja,

Ukraina, Białoruś, Czechy, Słowacja, Turcja, Grecja, Bułgaria, Rumunia, Serbia, Gruzja, Szwajcaria, Francja, Niemcy.

Jest autorem szeregu artykułów z zakresu dialogu ekumenicznego, głównie zaś relacji między Stolicą Apostolską a Patriarchatem Moskiewskim, publikowanych m.in. na łamach watykańskiego dziennika „L'Osservatore Romano”. Jest ponadto współautorem kilku haseł z zakresu liturgii wschodniej, zamieszczonych w *Lexikon für Theologie und Kirche* (Herder 1993).

PUBLIKACJE (wybrane)

La Settimana di preghiera per l'unità dei cristiani. Incontro tra le Delegazioni della Santa Sede e del Patriarcato di Mosca, OR, 26 gennaio 1996, s. 6.

Le relazioni tra la Santa Sede e il Patriarcato di Mosca, OR, 28 gennaio 1998, s. 9.

Settimana di preghiera per l'unità dei cristiani. Le relazioni con il Patriarcato di Mosca, OR, 28 gennaio 1999, s. 9.

Le relazioni con il Patriarcato di Mosca, OR, 26 gennaio 2000, s. 4.

Le relazioni tra la Chiesa cattolica e la Chiesa ortodossa: un futuro da realizzare, OR, 21 giugno 2001, s. 5.

Le relazioni con il Patriarcato di Mosca, OR, 27 gennaio 2002, s. 6.

Le relazioni con il Patriarcato di Mosca, OR, 26 gennaio 2003, s. 9.

Le relazioni con il Patriarcato di Mosca, OR, 26–27 gennaio 2004, s. 9.

Le relazioni con il Patriarcato di Mosca, OR, 26 gennaio 2005, s. 4.

Le relazioni con il Patriarcato di Mosca, OR, 26 gennaio 2006, s. 10.

MALICKI Andrzej Jacek (1963–)

Duchowny (superintendent naczelny i superintendent okręgu centralnego) Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, magister teologii ewangelickiej, sekretarz Śląskiego Oddziału PRE, członek Prezydium PRE.

Urodził się 19 stycznia 1963 w Bydgoszczy w rodzinie metodystycznej. W 1984–1989 studiował na CHAT. W 1999 obronił pracę magisterską (*Jan Wesley jako ewangelista*, prom. Janusz Maciuszko). W latach 1984–1986 uczył także na zajęciach w WST im. Jana Łaskiego w Warszawie, gdzie przygotowywał się do służby duchownego w Kościele Ewangelicko-Methodystycznym. W 1989 ukończył studia teologiczne, uzyskując tytuł magistra teologii ewangelickiej. W 1986 został przyjęty na 1 rok próby (okres oczekiwania w metodyzmie na ordynację), a w 1988 z rąk bp. dr. Franza Schäfera z Zurychu przyjął ordynację na diakona. W 1991 został ordynowany na prezbitera przez bp. Heinricha Bolleterę z Zurychu. Od 1985, już jako student seminarium, pełnił obowiązki duchownego w ewangelicko-methodystycznej parafii w Kielcach. W latach 1990–1993 był też opiekunem placówki misyjnej Kościoła w Lublinie. W 1997 otrzymał urząd pastora w parafii w Katowicach z filialem w Wiśle. W latach 1998–2013 z pracą w Katowicach łą-

czył funkcję pastora parafii ewangelicko-methodystycznej w Bielsku-Białej. W 2013 został wybrany na urząd superintendenta naczelnego na 6-letnią kadencję.

Od początku służby duszpasterskiej w Kościele zaangażowany jest w pracę na rzecz jedności Kościoła. Jako pastor parafii metodystycznych w Kielcach i Katowicach organizował nabożeństwa ekumeniczne. W 1989 został wybrany na sekretarza Śląskiego Oddziału PRE. Jest współorganizatorem Dni Biblii na Śląsku. Od lipca 2013 z urzędu jako zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP wchodzi w skład Prezydium PRE.

MAŁECKI Roman (1965–)

Kapłan diecezji włocławskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, adiunkt w Zakładzie Teologii Dogmatycznej i Ekumenizmu WT UMK, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 2 czerwca 1965 w Dobrem na Kujawach. Po maturze, w latach 1986–1992 studiował w WSD we Włocławku. Magisterium uzyskał na WT KUL (*Eklezjalny charakter sakramentu pojednania w polskiej literaturze teologicznej*, prom. ks. Wojciech Hanc). Święcenia kapłańskie przyjął w 1992 i podjął pracę duszpasterską w parafii w Lipnie. W 1993 został skierowany na studia specjalistyczne w Instytucie Ekumenicznym WT KUL. Stopień dok-

tora uzyskał w 1998 (*Tajemnica Kościoła jako wspólnoty według Johna D. Zizioulasa*, prom. Waław Hryniewicz OMI). W latach 1986–2001 był wykładowcą teologii dogmatycznej w WSD we Włocławku, 1996–1997 pełnił tam funkcję prefekta studiów, a następnie 1997–2000 – wicerektora. W latach 2000–2005 był kanclerzem we włocławskiej kurii diecezjalnej, w latach 2001–2007 adiunktem w Zakładzie Teologii Dogmatycznej i Ekumenizmu, a 2005–2008 prodziekanem WT UMK. W latach 1991–2004 pełnił ponadto funkcję sekretarza redakcji „Ateneum Kapłańskiego”, w latach 2001–2007 współredagował „Studia Włocławskie”, wydawane przez Teologiczne Towarzystwo Naukowe WSD we Włocławku. Od 1991 jest sekretarzem naukowym Zakładu Wydawniczego „Nomos” w Krakowie.

W latach 1998–2005 pełnił funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu. Był współorganizatorem i uczestnikiem wielu ekumenicznych sympozjów o wymiarze ogólnopolskim. Zainteresowania badawcze Małeckiego koncentrują się na teologii ekumenicznej oraz na prawosławiu. Jest autorem wielu tekstów o tematyce ekumenicznej, publikowanych m.in. w „Ateneum Kapłańskim” i „Studia Oecumenica”.

PUBLIKACJE (wybrane)

Kościół jako wspólnota. Dogmatyczno-ekumeniczne studium eklezjologii Johna Zizioulasa, Lublin 2000.

Człowiek jako byt społeczny. Zarys relacyjnej antropologii Christosa Yannarasa, stw 1 (2001), s. 207–217.

Christosa Yannarasa koncepcja człowieka jako bytu społecznego, stw 4 (2001), s. 207–217.

Misterium Kościoła w świetle tajemnicy Trójcy Świętej. Rzymskokatolicko-prawosławny punkt widzenia, [w:] *W Panu złożyłem nadzieję*, red. R. Andrzejewski, A. Poniński, K. Rulka, L. Urbański, Włocławek 2002, s. 439–447.

Kościół jako „communio”. Szkic do myśli przewodnich eklezjologii wspólnoty, [w:] *Edukacja, kultura, teologia. Studia ofiarowane Księdzu Profesorowi Jerzemu Bagrowiczowi [...]*, red. K. Konecki, I. Werbiński, Toruń 2003, s. 573–586.

Ekumeniczna działalność biskupa Bronisława Dembowskiego, [w:] *Prawda i miłość. Księga pamiątkowa ku czci Biskupa Bronisława Dembowskiego [...]*, red. R. Andrzejewski, Włocławek 2003, s. 92–105.

Człowiek jako byt teoforyczny. Zarys ikonicznej antropologii Panayiotisa Nellasa, stw 6 (2003), s. 305–315.

„Człowiek w zjednoczonej Europie”, „Teologia i Człowiek” 1 (2003), s. 241–250.

W poszukiwaniu komunijnej prawdy o Kościele. Eklezjologiczne intuicje Johna Zizioulasa, [w:] *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*, red. A. Czaja, M. Marczewski, Lublin 2004, s. 395–388.

Komunijna prawda o człowieku, Kościele i świecie, [w:] *Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku*, t. 2, red. J. Majewski, J. Makowski, Warszawa 2004, s. 373–388.

Eucharystia irackich chrześcijan. Refleksje historyczno-liturgiczne, stwł 7 (2004), s. 71–85.

Luteranie wobec prymatu papieskiego. W kierunku ewolucji postaw i poglądów teologicznych, [w:] *Ekumenizm – teologia – kultura. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Hancowi* [...], red. K. Konecki, Z. Pawlak, K. Rulka, Włocławek 2006, s. 130–148.

Prymat papieski – „trudny dar dla całego Kościoła”. *Zasady teologicznej hermeneutyki dialogu o prymacie*, stwł 10 (2007), s. 186–200.

MICHELIS Zygmunt (1890–1977)

Duchowny (biskup-adiunkt) Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, prekursor ekumenizmu w Polsce, współtwórca i pierwszy prezes PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 17 marca 1890 w Byczu (Kujawy). Po studiach teologicznych na WT Uniwersytetu w Dorpacie w Estonii, w 1912 został ordynowany na pastora. Pracował najpierw jako wikariusz w parafii pw. Świętej Trójcy w Warszawie, a od 1913 był administratorem parafii w Mławie i Przasnyszu. W 1914 objął urząd proboszcza parafii w Lipnie. W 1921 został drugim proboszczem w Warszawie. Pełnił funkcję zastępcy dyrektora Diakonatu Warszawskiego. Założył Spółdzielczy Bank Ewangelicki i był jego dyrektorem. Był ponadto redaktorem i wydawcą „Zwiastuna Ewangelicznego”. W 1924 przejął duchowe kierownic-

two warszawskiego diakonatu „Tabi-ta”. Po wybuchu II wojny światowej, w 1939 został aresztowany i więziony w Pawiaku, w Sachsenhausen i Oranienburgu. Po roku zwolniony z aresztu. W konspiracji założył Narodową Radę Ewangelicką. Po wojnie został proboszczem w parafii pw. Świętej Trójcy w Warszawie. W latach 1952–1958 piastował urząd biskupa-adiunkta oraz prezesa Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. W 1963 przeszedł w stan spoczynku. Zmarł 2 grudnia 1977 w Warszawie.

Uczestniczył w Światowej Konferencji Kościołów ds. Praktycznego Chrześcijaństwa w Sztokholmie (1925), w I Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Amsterdamie (1948), w spotkaniu w Liselund (Dania) przygotowującym powołanie KKE (1957) oraz w wielu innych międzynarodowych zgromadzeniach i konferencjach ekumenicznych. Na forum krajowym należy do pionierów współczesnego ekumenizmu. Po powrocie z niewoli, poczynawszy od 1941, organizował w swoim domu i w kaplicy metodystów tajne spotkania międzywyznaniowe. W 1942 doprowadził do powstania w Warszawie Tymczasowej Rady Ekumenicznej. W 1946 był współzałożycielem PRE. Został jej pierwszym prezesem. W 1959 nawiązał kontakty z Kościołem Rzymskokatolickim, które kontynuował aż do śmierci. Wygłaszał referaty z zakresu problematyki ekumenicznej na zaproszenie biskupów, uczelni teologicz-

nych, zakonów męskich i żeńskich oraz katolickiego laikatu. Był uczestnikiem pierwszych nabożeństw ekumenicznych organizowanych w kościele pw. św. Marcina w Warszawie. W 1963 uzyskał pozwolenie kard. Wyszyńskiego na odprawianie luterzańskich nabożeństw w kościele Sióstr Sakramentek w Warszawie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Światowy ruch ekumeniczny, „Znak” 11 (1959) nr 10, s. 1257–1271 (psëld. Eku-
menista).

*Teologiczna problematyka ruchu ekumenicz-
nego*, „Znak” 12 (1960) nr 10, s. 1239–1252.

*Taizé. Znamienny owoc ducha ekumenicz-
nego*, „Znak” 13 (1961) nr 4, s. 441–458.

Zjednoczenie czy pojednanie?, „Znak”
15 (1963) nr 12, s. 1488–1491.

Papiestwo jako problem ekumeniczny,
„Znak” 17 (1965) nr 2–3, s. 187–205.

Prolegomena ekumeniczne, „Znak” 17 (1965)
nr 7–8, s. 956–970.

Protestanci o Vaticanum II, „Znak” 18 (1966)
nr 3, s. 342–351.

*Nowy sekretarz Światowej Rady Ekumenicz-
nej*, „Znak” 18 (1966) nr 12, s. 1536–1540.

MIKLER Erwin (1957–1995)

Duchowny diecezji cieszyńskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, magister teologii, wiceprezydent regionu polskiego Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej, działacz ekumeniczny.

Urodził się w 1957 Międzyrzeczu na Śląsku Cieszyńskim. W latach 1977–

1982 odbył studia na CHAT, zwieńczone magisterium z teologii ewangelickiej. W 1984 został ordynowany na prezbitera. Pracował duszpastersko, najpierw jako wikariusz w Ustroniu, a po utworzeniu w Brennej (1988) samodzielnej parafii ewangelickiej został jej administratorem, a później proboszczem (1990). W latach 1990–1995 prowadził wykłady z ekumenizmu na WT CHAT. Był członkiem IX Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, członkiem synodalnej Komisji Teologicznej, działaczem Stowarzyszenia Księży i Katechetów Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, współzałożycielem fundacji ETOS. Zmarł 23 grudnia 1995 w Katowicach.

Jako wikariusz w parafii ewangelickiej w Ustroniu, a później jako proboszcz parafii w Brennej prowadził szeroką działalność ekumeniczną zarówno na płaszczyźnie duchowej, jak i praktycznej. Wraz z proboszczem parafii katolickiej ks. Józefem Budnikiem co roku odwiedzali małżeństwa i rodziny o różnej przynależności wyznaniowej, a w 1990 razem zorganizowali dożynki ekumeniczne. Od 1992 do 1995 był wiceprezydentem regionu polskiego Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej oraz współorganizatorem Kongresu Ekumenicznego w Cieszynie w 1995.

PUBLIKACJE (wybrane)

Aby wszyscy byli jedno. Różnice wyznaniowe wybranych Kościołów zrzeszonych

w Polskiej Radzie Ekumenicznej, „Polskie Towarzystwo Ewangelickie” (Biuletyn Informacyjny) 1988 nr 1, s. 3–10.

MIKLER Roman (1949–2012)

Duchowny diecezji katowickiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, magister teologii, przewodniczący Krakowskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 19 marca 1949 w Bielsku-Białej. W 1968 ukończył szkołę średnią i podjął studia na CHAT, które zwieńczył obroną pracy magisterskiej *Mowy misyjne apostoła Pawła w Dziejach Apostolskich*. W 1973 ordynowany został przez bp. Andrzeja Wantułę na duchownego ewangelickiego i skierowany w charakterze wikariusza do parafii w Starym Bielsku. W 1974 zawarł związek małżeński z Ewą z domu Tacina. W 1977 został administratorem parafii w Krakowie i Nowym Sączu. Opieką duszpasterską objął diasporę małopolską, to jest ewangelików mieszkających w Wieliczce, Chrzanowie, Jaworznie, Tarnowie, Nowym Sączu, Rabce, Zakopanem aż po Jarosław. W 1983 wybrany został na proboszcza krakowskiej parafii, natomiast parafią w Nowym Sączu administrował przez kolejnych 20 lat. Ważną formą jego aktywności duszpasterskiej była w tym trudnym okresie transformacji ustrojowej w Polsce działalność socjalna. W latach 1983–1995 funkcjonowała przy krakowskiej parafii ewangelickiej apteka leków zagranicznych. Środki te,

pochodzące z darów, były nieodpłatnie przekazywane wszystkim potrzebującym, bez względu na wyznanie. Angażował się także we współpracę z Patronackim Stowarzyszeniem Penitencjarnym, współpracował ze stowarzyszeniem „Misja Dworcowa”, wspierał akcję „posiłki na kołach” dla byłych ofiar obozów koncentracyjnych i osób samotnych, zorganizowaną przez niemieckie „Znaki Nadziei” i PRE w Warszawie. Uczestniczył w corocznych marcowych „Marszach Pamięci”.

Pełniąc posługę proboszcza krakowskiej parafii, kontynuował pracę na rzecz ekumenii zapoczątkowaną przez swojego poprzednika ks. Karola Kubisza. W latach 1992–2006 pełnił funkcję przewodniczącego Krakowskiego Oddziału PRE. Współorganizował m.in. styczniowy „Tydzień Modlitwy o Jedność Chrześcijan”, a od 1995 – comiesięczne nabożeństwa i spotkania ekumeniczne w różnych kościołach Krakowa, należących do różnych wspólnot chrześcijańskich, marcowe nabożeństwa ekumeniczne z okazji „Światowego Dnia Modlitwy Kobiet”, jak również spotkania modlitewne wiernych różnych wyznań na Cmentarzu Rakowickim („Radonica”). Podejmował także współpracę z MIED PAT oraz Instytutem Religioznawstwa UJ. Współpraca sprawiała się do współorganizowania konferencji, sesji i sympozjów naukowych. Owocem tej współpracy są publikacje naukowe, które zawierają również

jego wystąpienia. Zmarł 24 lutego 2012 w Krakowie. Spoczął w rodzinnym mieście na cmentarzu ewangelickim.

PUBLIKACJE (wybrane)

Wstęp, [w:] *Święci a pojednanie Kościołów*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1998, s. 9–12.

Wstęp, [w:] *Małżeństwa mieszane*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000, s. 11–12.

MIRON, CHODAKOWSKI

Mirosław (1957–2010)

Arcybiskup Kościoła Prawosławnego, ordynariusz Wojska Polskiego, działacz ekumeniczny.

Urodził się 21 października 1957 w Białymstoku. W 1976 rozpoczął naukę w PSD w Warszawie, a następnie w Jabłecznej, które ukończył w 1978. W tym samym roku rozpoczął studia na CHAT, został przyjęty do stanu mniszego i otrzymał święcenia diakonatu. W 1979 przyjął święcenia kapłańskie, a następnie złożył wieczyste śluby zakonne. W latach 1979–1984 pełnił funkcję przełożonego monasteru pw. św. Onufrego w Jabłecznej i wykładowcy w tamtejszym seminarium. W 1984 został mianowany również proboszczem parafii pw. Zwiastowania NMP w Supraślu i przełożonym (ihumenem) nowo otwartego domu zakonnego. W 1990 został podniesiony do godności archimandryty i mianowany namiestnikiem odradzającego się monasteru w Supraślu. W 1995 ukończył studia teologiczne

na CHAT i obronił pracę magisterską (*Kult ikony Matki Bożej Hodigitrii na Białostocczyźnie*, prom. abp Sawa [Hrycuniak]). W 1998 został podniesiony do godności biskupiej z tytułem biskupa hajnowskiego. Powierzono mu prowadzenie Prawosławnego Ordynariatu Wojska Polskiego – 21 października został jego ordynariuszem, a 15 sierpnia 1998 został mianowany generałem brygady. W styczniu 2003 uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w CHAT (*500-lecie Monasteru Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Supraślu 1498–1998*). W maju 2008 został podniesiony do godności arcybiskupa. Zginął w katastrofie rządowego samolotu pod Smoleńskiem 10 kwietnia 2010. Został pochowany w podziemiach cerkwi Zwiastowania NMP w monasterze w Supraślu.

Jako przełożony monasteru w Supraślu w latach osiemdziesiątych XX wieku organizował wraz z wikariuszem miejscowej parafii rzymskokatolickiej pierwsze w Polsce ekumeniczne tygodnie kultury chrześcijańskiej. Jego zaangażowanie ekumeniczne nabrało szczególnego znaczenia od momentu objęcia funkcji prawosławnego ordynariusza Wojska Polskiego. Wraz ze swoimi odpowiednikami z Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościołów protestanckich uczestniczył w uroczystościach państwowych i religijnych. Uczestniczył we wszystkich najważniejszych obchodach patriotycznych w Polsce, jak też w nabożeństwach

upamiętniających zamordowanych polskich oficerów w Miednoje, Charkowie i Katyniu. Utrzymywał więzy przyjaźni z księżmi rzymskokatolickimi. Wyrazem tego były ogłoszone słowa podczas wizyty biskupów polowych z Polski w Moskwie w 2002 w obecności rosyjskich władz wojskowych, gdzie stwierdził, że współpraca duszpasterska w Wojsku Polskim jest wzorem do naśladowania. Brał udział w wielu międzynarodowych konferencjach kapelanów wojskowych (Rumunia, Czechy, Hiszpania, Szwajcaria), mających zwykle charakter międzywyznaniowy i międzyreligijny. Angażował się w pracę duszpasterską wśród żołnierzy także innych wyznań.

MIŚ Arkadiusz (1930–1999)

Kapłan archidiecezji katowickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, członek Diecezjalnej Komisji Ekumenicznej, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu, działacz ekumeniczny.

Urodził się 28 maja 1930 w Katowicach-Janowie (Nikiszowiec). Po maturze w 1950 odbył studia filozoficzno-teologiczne w wśd w Krakowie. W 1955 przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Zdzisława Golińskiego. Pracował duszpastersko jako wikary w parafiach w Jejkowicach (1955–1956), w Bielszowicach (1956–1957), w Katowicach (1960), w Czechowicach (1960–1962), w Morgach (1962–1964). W latach 1964–1990 był proboszczem w Drogomyślu. W 1990 przeszedł

w stan spoczynku. Zmarł 27 lipca 1999 w Katowicach.

W latach 1968–1991 był członkiem Diecezjalnej Komisji Ekumenicznej, zaś od 1969 do 1990 członkiem Komisji KEP ds. Ekumenizmu. Brał czynny udział w diecezjalnych przedsięwzięciach o charakterze ekumenicznym. W ramach I Synodu Diecezji Katowickiej (1972–1975) kierował Zespołem Studyjnym ds. Ekumenizmu. Brał udział w Międzynarodowej Ekumenicznej Konferencji Ewangelistów w Amsterdamie (1986) i w II Europejskim Zgromadzeniu Kościołów w Grazu (1996).

PUBLIKACJE (wybrane)

Zadania duszpasterstwa ekumenicznego na przykładzie uchwał I Synodu Katowickiego, BE 6 (1977) nr 3, s. 26–41.

MIZIOŁEK Władysław (1914–2000)

Biskup pomocniczy archidiecezji warszawskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, przewodniczący Ośrodka ds. Jedności Chrześcijan przy Kurii Metropolitalnej Warszawskiej, przewodniczący Komisji KEP ds. Ekumenizmu, członek rzymskiego Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan, członek Komisji ds. Dialogu KEP i PRE.

Urodził się 16 grudnia 1914 w Kompinie k. Łowicza. W latach 1934–1940 studiował w wśd w Warszawie. Święce-

nia kapłańskie przyjął w 1940 z rąk abp. Stanisława Galla. Pracował jako wikariusz w Karczewie k. Otwocka (1940–1944), później jako kapelan w zakładzie wychowawczym dla dziewcząt, prowadzonym przez Siostry Rodziny Maryi (1944–1951). W latach 1947–1951 studiował na Wydziale Teologii Katolickiej UW, gdzie w 1949 uzyskał magisterium (*Mariologia u Karola Bartha*), a w 1951 doktorat z teologii dogmatycznej (*Chrystologia Karola Bartha*). W latach 1951–1957 pełnił funkcję prefekta alumnów i wykładowcy WMSD w Warszawie, a w latach 1957–1969 rektora tegoż seminarium. W 1969 został biskupem pomocniczym archidiecezji warszawskiej. W latach 1969–1992 sprawował funkcję biskupa pomocniczego i wikariusza generalnego arcybiskupa warszawskiego, przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Ogólnego (1974–1988) oraz Wydziału ds. Zakonnych (1969–1991). Od chwili nominacji biskupiej do 1991 był równocześnie proboszczem parafii pw. św. Aleksandra w Warszawie. W 1992 przeszedł na emeryturę. Zmarł 12 maja 2000 w Warszawie.

Był bardzo aktywnym duchownym i biskupem na polu ekumenicznym. Od 1962 do 1989 był przewodniczącym Ośrodka ds. Jedności Chrześcijan przy Kurii Metropolitalnej Warszawskiej, a w latach 1974–1984 – przewodniczącym Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu (za jego kadencji w 1974 nawiązane zostały oficjalne

stosunki z PRE). W okresie sprawowania tej funkcji był zarazem członkiem rzymskiego Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan. W okresie późniejszym (aż do śmierci) – wiceprzewodniczący Rady Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu, członek Komisji ds. Dialogu KEP i PRE. Po II Soborze Watykańskim podjął wykłady z ekumenizmu w WMSD w Warszawie. Od 1973 reprezentował Radę Konferencji Episkopatów Europy na forum ККЕ. Był jednym z inicjatorów Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan w Polsce. Troszczył się o utrzymywanie stałych kontaktów z Kościołami członkowskimi PRE, jak również różnymi ośrodkami ekumenicznymi w kraju i za granicą. Należy do prekursorów dialogu z mariawitami. W 1986 jako pierwszy hierarcha katolicki odwiedził ich warszawski kościół, a wcześniej (1971) w imieniu Episkopatu Polski wystosował doń list, prosząc ich o wybaczenie krzywd. Przez wiele lat był redaktorem naczelnym kwartalnika „Biuletyn Ekumeniczny”, wydawanego przez Komisję KEP ds. Ekumenizmu. W 1995 został honorowym członkiem Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Autor licznych publikacji poświęconych problematyce ekumenicznej, m.in. skryptu dla studentów seminariów duchownych *Wprowadzenie do zagadnień ekumenicznych*.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ruch ekumeniczny w Polsce, AK 73 (1969) nr 1, s. 99–113.

Współczesny ruch ekumeniczny, [w:] *Jan XXIII i jego dzieło*, red. B. Bejze, Warszawa 1972, s. 363–388 (W Nurcie Zagadnień Posoborowych, 5).

Wprowadzenie do zagadnień ekumenicznych, Warszawa 1986.

Ekumenizm w Polsce – punkt widzenia Kościoła rzymskokatolickiego, BE 14 (1985) nr 3, s. 35–46.

Ekumenizm w Polsce. Punkt widzenia Kościoła rzymskokatolickiego, [w:] *ŚTJed*, s. 119–128.

Inicjatywy ekumeniczne Kościoła Rzymskokatolickiego, [w:] *KChJ*, s. 397–404.

MOSKAŁYK Jarosław (1960–)

Kapłan diecezji przemysko-warszawskiej Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej i ekumenicznej, wykładowca teologii ekumenicznej, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 7 grudnia 1960 w Człuchowie (woj. pomorskie). W latach 1979–1984 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Lublinie, zwieńczone tytułem magistra teologii (*Jedność Kościoła według metropolity Andrzeja Szeptyckiego*). Święcenia kapłańskie przyjął w 1985 w Przemyślu, w obrządku bizantyjsko-ukraińskim. Pracował jako wikariusz w Bytowie i Miastku (1985–1987). W latach 1987–1991 odbył studia specjalistyczne na KUL, gdzie w 1991 otrzymał stopień doktora nauk teologicznych z zakresu teologii dogmatycznej (*Organiczno-*

-pneumatologiczna koncepcja Kościoła u metropolity Andrzeja Szeptyckiego, prom. ks. Czesław Bartnik). W latach 1991–1995 pełnił funkcję administratora parafii greckokatolickiej w Olsztynie, Dobrym Mieście i Lidzbarku Warmińskim. W latach 1995–2002 prowadził wykłady z teologii dogmatycznej w Akademii Teologicznej (od 2002 Ukraiński Katolicki Uniwersytet – Ukrainian Catholic University) we Lwowie na Ukrainie. W 2001 uzyskał na WT UO stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej i ekumenicznej (*Teologia Kościoła katolickiej metropolii kijowskiej w końcu wieku XVI i w wieku XVII*), a w 2012 tytuł naukowy profesora nauk teologicznych.

Od 2002 jest pracownikiem naukowym Zakładu Teologii Dogmatycznej, Fundamentalnej i Ekumenizmu na WT UAM. Prowadzi wykłady z teologii ekumenicznej i fundamentalnej. Od 2008 należy do Rady ekspertów w dziedzinie teologii Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego na Ukrainie. Od 2012 jest konsultorem Rady KEP ds. Ekumenizmu. W centrum jego badań naukowych zajmują się następujące zagadnienia: dziedzictwo chrześcijaństwa wschodniego, charakter i tożsamość teologiczna Kościoła wschodniego, spuścizna Kościoła kijowskiego w relacji do duchowej tradycji bizantyjskiej, współczesny dialog katolicko-prawosławny.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Problem zjednoczenia w Kościele kijowskim w I połowie XVII wieku, Poznań 2006.

Ikoniczna rzeczywistość osoby i Kościoła, Poznań 2007.

Rutskiego i Mohyły projekty zjednoczeniowe Kościoła Kijowskiego, Poznań 2007.

Bóg dialogu, Poznań 2009.

Kościół dialogu, Poznań 2011.

Własna tożsamość Kościoła. Wybrane elementy katolickiej eklezjologii wschodniej, Poznań 2013.

ARTYKUŁY:

Wpływ unii brzeskiej na rozwój wschodniej eklezjologii katolickiej w XVII wieku, [w:] *Unia w Brześciu 1695. Materiały sesji naukowej w Olsztynie*, red. I. Harasym, J. Moskałyk, Górowo Iławeckie 1997, s. 14–22.

Odmienność w urzeczywistnianiu sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, [w:] *Eucharystia*, red. C. S. Bartnik, Lublin 2005, s. 113–129.

Eucharystyczna moc jednoczenia wiernych. Perspektywa wschodnia, [w:] *Eucharystia*, red. C. S. Bartnik, Lublin 2005, s. 172–188.

Rzeczywistość cierpienia. We wschodniej optyce teologicznej, „Zeszyty Karmelitańskie” 2006 nr 4, s. 80–85.

Akt unijny z 1596 roku ciągłym dylematem na drodze zjednoczeniowej Kościoła, PST 21 (2007), s. 149–162.

Główne Kościoły tradycji wschodniej na Ukrainie a współczesny dialog ekumeniczny, stBOb 2007 nr 1, s. 111–128.

Nauka o Duchu Świętym i Soboru Konstantynopolitańskiego, [w:] *Pneuma Ha-*

gion. W dwudziestolecie encykliki Jana Pawła II o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata, red. T. Siuda, Poznań 2007, s. 115–128.

Relacje prawosławno-greckokatolickie w Polsce w minionym sześćdziesięcioleciu, [w:] *W cieniu Akcji Wisła. Ukraińcy we współczesnej Polsce*, red. M. Melnyk, Olsztyn 2008, s. 163–172.

Ikoniczny charakter relacji między wspólnotą a instytucją Kościoła. Pogląd wschodni, „Społeczeństwo i Kościół” 5 (2008), s. 43–55.

Jubileuszowa wizyta patriarchy Bartłomieja I na Ukrainie, TWP 2 (2008) nr 2, s. 345–56.

Czy Mohyła może być dzisiaj jeszcze symbolem pojednania?, PST 22 (2008), s. 163–173.

Lokalna wspólnota eklezjalna jako miejsce przemiany dynamicznej osoby według M. Afanasjewa, [w:] *Ja – Wspólnota. Perspektywa teologii fundamentalnej*, red. E. Kotkowska, J. Moskałyk, Poznań 2009, s. 81–96.

Próba spojrzenia na zjawisko światła we wschodniej perspektywie teologicznej, „Biblia i Ekumenizm” 4 (2009), s. 95–107.

Dialog cenniejszy niż milczenie we współegzystencji Kościołów, „Filozofia Dialogu” 7 (2009), s. 259–270.

Mistyka – źródło życia duchowego chrześcijan wschodnich, „Filozofia Religii” 5 (2009), s. 251–263.

Jana Pawła II otwartość na chrześcijański Wschód, „Teologia Praktyczna” 10 (2009), s. 159–170.

Ikoniczny wymiar ludzkiej egzystencji, PST 25 (2011), s. 147–159.

Idea powszechności Kościoła według Włodzimierza Sołowjowa, RTE 3 (2011), s. 89–102.
Doświadczenie historyczno-religijnej alienacji a współczesne związki wewnątrz chrześcijaństwa, PST 27 (2013), s. 211–230.
Problem podobieństwa w chrześcijańskiej tradycji wiary, STKK 20 (2013) z. 1–2, s. 175–187.
Uobecnienie tradycji wschodniej w Kościele greckokatolickim w Polsce, [w:] *Światło Wschodu w przestrzeni gotyku*, red. K. Paślowska-Iwanczewska, Górowo Iławeckie 2013, s. 13–28.

MOZOR Karol (1962–)

Kapłan diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor historii Kościoła, działacz ekumeniczny.

Urodził się 4 listopada 1962 w Bielsku-Białej. W 1981 wstąpił do wśsd w Katowicach. W 1988 uzyskał na WT PAT dyplom magistra teologii (*Kościół katolicki w dekanacie bielskim na tle pluralizmu religijnego regionu w okresie międzywojennym*, prom. Józef Krętosz). Świecenia kapłańskie otrzymał w 1988 w Katowicach z rąk bp. Damiana Zimonia. W latach 1988–1991 pracował jako wikariusz w Katowicach. W 1989 rozpoczął studia licencjackie na WT ATK w Warszawie, filia w Katowicach, które zwińczył w 1992 licencjatem z teologii. Pracował duszpastersko w Koniakowie i Skoczowie. W 1993 rozpoczął jednocześnie studia doktoranckie na Wydziale Historii Kościoła PAT, gdzie w 2001 uzyskał sto-

pień doktora (*Szkolnictwo katolickie w Cieszyńskim Wikariacie Generalnym w latach 1770–1925*, prom. Stanisław Piech). Od 2005 jest proboszczem w Pogwizdowie k. Cieszyna, gdzie rozwinął duszpasterstwo ekumeniczne. Obok nabożeństw ekumenicznych w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan, między innymi wprowadził w parafii nabożeństwa ekumeniczne z okazji inauguracji i zakończenia roku szkolnego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Rozwój szkolnictwa wyznaniowego na Śląsku Cieszyńskim – wybrane zagadnienia, [w:] *Kształtowanie tożsamości religijnej i kulturowej na Śląsku Cieszyńskim*, red. J. Budniak, K. Mozor, Cieszyn 2004, s. 123–138.

NAGY Stanisław (1921–2013)

Biskup i kardynał Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii fundamentalnej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL, kurator Katedry Katolickich Zasad Ekumenizmu WT KUL, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu, członek Komisji Mieszanej ds. Dialogu Katolicko-Luterańskiego, pionier ekumenizmu w polskiej teologii posoborowej.

Urodził się 30 września 1921 w Bieruniu Starym k. Katowic. W 1937 wstąpił do Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego. Pierwsze śluby zakonne złożył w 1938, a wie-

czyste w 1941. W 1945 przyjął święcenia kapłańskie z rąk krakowskiego bp. Stanisława Rosponda. W 1948 uzyskał tytuł magistra teologii na WT UJ (*Hierarchia kościelna u Klemensa Rzymskiego*). W 1950 rozpoczął studia teologiczne (w zakresie apologetyki) na KUL. W 1952 uzyskał stopień doktora teologii (*Urząd Nauczycielski w Kościele pierwotnym*, prom. ks. Bolesław Radomski). W latach 1952–1958 był przełożonym Wyższego Seminarium Księży Sercanów w Tarnowie. Od 1956 do 1962 był odpowiedzialny za organizację studiów w powołanym z jego inicjatywy Studium Teologicznym Księży Sercanów w Krakowie. Jednocześnie wykładał tam teologię fundamentalną i dogmatyczną oraz metodologię. Po utworzeniu Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Sercanów w Stadnikach był w nim wykładowcą teologii fundamentalnej (do 2007) oraz ekumenizmu (do 1998). W latach 1958–1996 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym na KUL: najpierw prowadził wykłady z teologii fundamentalnej, a w 1964 został adiunktem Katedry Eklezjologii Fundamentalnej. Habilitował się w 1968 (*„Via notarum” we współczesnej eklezjologii apologetycznej*). Od 1972 do 1991 kierował Katedrą Eklezjologii Fundamentalnej. W 1979 został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego na KUL, a w 1985 mianowany profesorem zwyczajnym. Ponadto prowa-

dził zajęcia dydaktyczne na PAT i na PWT we Wrocławiu (1978–2001). Był bliskim współpracownikiem metropolity krakowskiego Karola Wojtyły, a później papieża Jana Pawła II. Był często zapraszany do różnych watykańskich dykasterii jako ekspert, recenzent i współautor różnych dokumentów Stolicy Apostolskiej, m.in. w 1985 i 1991 był ekspertem Synodu Biskupów w Watykanie. Przez dwie kadencje (1986–1992 i 1992–1997) był członkiem Międzynarodowej Komisji Teologicznej w Rzymie. Sakrę biskupią przyjął 13 października 2003 w Krakowie, a 21 października 2003 na konsystorzu w Rzymie został kreowany kardynałem. Zmarł 5 czerwca 2013 w Krakowie.

Należy do pionierów ekumenizmu w polskiej teologii posoborowej. W latach 1970–1975 był kierownikiem Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej, która m.in. dzięki jego zabiegom została przekształcona w IE KUL. Pełnił w nim funkcję kuratora Katedry Katolickich Zasad Ekumenizmu. W latach 1973–1974 wchodził w skład Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Katolicko-Luterańskiego. Od 1975 do 1996 należał do Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Był organizatorem i aktywnym uczestnikiem wielu sympozjów naukowych w kraju i za granicą. Kierował działem ekumenicznym *Encyklopedii katolickiej* (KUL) i tworzył hasła o tematyce ekumenicznej. W jego do-

robku naukowym znajduje się kilkanaście pozycji książkowych i ponad 250 artykułów naukowych i popularnonaukowych. Wiele z nich dotyczy również problematyki ekumenicznej.

Na podstawie nauki II Soboru Watykańskiego wypracował „katolickie zasady ekumenizmu”. Problematyka ta była przedmiotem jego wykładów, wygłaszanych referatów oraz publikacji naukowych i popularnonaukowych. Początkowo bronił w nich koncepcji „powrotu braci odłączonych” do Kościoła Rzymskokatolickiego. Z czasem jednak – pod wpływem nauki II Soboru Watykańskiego i własnej pogłębionej refleksji – w jego poglądach dokonała się zauważalna i pozytywna ewolucja. Syntezę swoich poglądów ekumenicznych zawarł w książce *Kościół na drogach jedności*, będącej pierwszym w Polsce pogłębionym, całościowym i systematycznym opracowaniem katolickiej doktryny ekumenicznej. Obszernie omawia w niej historię ruchu ekumenicznego, ukazując najpierw złożony kontekst negatywnej postawy Kościoła katolickiego wobec nowożytnych dążeń zjednoczeniowych oraz motywę zmiany tej postawy w dobie Soboru Watykańskiego II. Wnikliwie analizuje treść soborowego dekretu o ekumenizmie oraz dyktando ekumenicznego, prezentując podstawy katolickiego zaangażowania ekumenicznego oraz praktyczne wskazania dotyczące tegoż zaangażowania. Wskazuje na zna-

czenie soborowej nauki o trwaniu (*subsistit*) Kościoła Chrystusowego w Kościele katolickim, uznając w Kościołach akatolickich elementy eklezjalne. Precyzuje w duchu soboru pojęcia „jedność Kościoła” i „jedność chrześcijan”. Podczas gdy pierwsza jest darem miłosiernego Boga, druga obejmuje wysiłki chrześcijan zmierzające do usunięcia przeszkód na drodze do wzajemnego zrozumienia, zbliżenia się do siebie i współpracy. Tak postrzegana jedność chrześcijan jest istotą ruchu ekumenicznego i stanowi przygotowanie do jedności Kościoła, która swój konkretny wyraz znajdzie w uczestnictwie wszystkich chrześcijan w jednej Eucharystii. W duchu ekumenicznym uprawiał też eklezjologię fundamentalną; zagadnienia prawdziwości Kościoła nie redukował do Kościoła Rzymskokatolickiego, ale elementy prawdziwego Kościoła dostrzegał również w innych Kościołach chrześcijańskich. Kwestią, która w sposób szczególny nurtowała go jako teologa fundamentalnego i ekumenistę, był prymat papieski. W tym kontekście podejmował też trudny temat kolegialności, będąc w tej dziedzinie prekursorem na niwie polskiej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Perspektywy zjednoczenia, „Znak” 11 (1959)
nr 10, s. 1272–1288.

Dlaczego kolegializm?, „Znak” 16 (1964)
nr 9, s. 1092–1113.

- „Via notarum” we współczesnej eklezjologii apologetycznej, *RTK* 15 (1968) nr 2, s. 93–116.
- Jedność jako znamię Kościoła, *RTK* 17 (1970) nr 2, s. 5–30.
- Kryzys czy nowy etap ekumenizmu?, *TPOW* 27 (1973) nr 41 (1290), s. 3.
- Katolickość i apostołskość Kościoła we współczesnym dialogu ekumenicznym, *ACR* 5–6 (1973–1974), s. 525–545.
- Dialog doktrynalny we współczesnym ekumenizmie, *ZNKUL* 17 (1974) nr 3, s. 3–11.
- Problematyka przynależności do Kościoła w nauce II Soboru Watykańskiego, [w:] *Chrześcijanin w Kościele*, red. J. Majka, Wrocław 1979, s. 71–87.
- Prymat we współczesnym dialogu ekumenicznym, [w:] *Chrześcijanin w Kościele*, red. J. Majka, Wrocław 1979, s. 145–172.
- Kościół na drogach jedności, Wrocław 1985.
- Sens katolickiej rewolucji ekumenicznej, [w:] *Tajemnica człowieka. Wokół osoby i myśli ks. Wincentego Granata*, red. H. I. Szumił, Lublin 1985, s. 377–395.
- Ekumeniczne inicjatywy Jana Pawła II drogą zbliżenia i jedności, „Królowa Apostołów” 50 (1986) nr 10, s. 4–5.
- Trwałe wartości Dekretu o ekumenizmie oraz ich wpływ na katolicką postawę ekumeniczną, [w:] *ŚTJed*, s. 25–36.
- Dwa bieguny jedności Kościoła – „jedność dana”, „jedność zadana”, *COMP* (1988) nr 2 (44), s. 15–26.
- Katolickie zasady ekumenizmu, [w:] *KChJ*, s. 447–462.
- Ćwierćwiecze pontyfikatu Jana Pawła II – Papież przełomu tysiącleci, „Ethos” 16 (2002) nr 3–4, s. 19–32.
- „Abyśmy byli jedno”. Wielkie, ekumeniczne, obiecujące spotkanie papieża Jana Pawła II i patriarchy Bartłomieja I, „Niedziela” 47 (2004) nr 32, s. 8.
- Kościół jako „Communio”, [w:] *Wspólnota*, red. Z. Kijas, Kraków 2005, s. 7–20.
- Ekumenizm w pontyfikacie Jana Pawła II, „Niedziela” 49 (2006) nr 4, s. 8–9.

NAPIERAŁA Stanisław (1936–)

Biskup senior diecezji kaliskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor kościelnych nauk wschodnich, doktor habilitowany nauk teologicznych, wykładowca ekumenizmu i teologii wschodniej, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 23 grudnia 1936 w Kalwacz. Po ukończeniu Niższego Seminarium Duchownego w Wolsztynie wstąpił do AWSD w Poznaniu, gdzie w latach 1955–1961 odbył studia filozoficzno-teologiczne. W 1961 przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1963–1965 studiował teologię dogmatyczną na PUG (licencjat), a 1965–1968 teologię wschodnią w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie, gdzie uzyskał stopień doktora (*De Christi Ecclesia eiusque visibili capite magna controversia. Indagatio theologica in Vladimiri Solov'ev conceptum unionis ecclesasticae*). Habilitował się w 1981 na PAT (*Pojęcie Kościoła partykularnego w dokumentach i aktach Soboru Watykańskiego II*). Pełnił funkcję sekretarza arcybiskupów poznańskich – Antoniego Baraniaka (1969–1977) i Jerzego Stroby

(1978–1979). Od 1979 do 1982 był rektorem AWSĐ w Poznaniu. Był sekretarzem Krajowego Komitetu Roku Świętego (1973–1975), sekretarzem Komisji Episkopatu ds. Realizacji Uchwał Soboru Watykańskiego II, członkiem Komisji Episkopatu ds. Seminariów Duchownych i członkiem Komisji ds. Apostolstwa Świeckich. W 1980 został biskupem pomocniczym archidiecezji poznańskiej, a w 1992 – biskupem nowo powstałej diecezji kaliskiej. Od 2012 jest biskupem seniorem diecezji kaliskiej.

W latach 1969–1992 był wykładowcą teologii dogmatycznej oraz prowadził wykłady z ekumenizmu i teologii wschodniej na PWT w Poznaniu, w 1969–1970 także wykłady zleczone z teologii wschodniej na ATK w Warszawie, zaś w 1973–1977 w punkcie konsultacyjnym ATK w Gorzowie Wielkopolskim. W latach 1998–2003 był profesorem nadzwyczajnym na UAM, gdzie na WT prowadził wykłady z ekumenizmu i teologii wschodniej. W latach 1992–2012 był członkiem Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Wizja jedności Kościoła w „Wielkim sporze” Włodzimierza Sołowjewa, CT 40 (1970) nr 1, s. 49–62.

Prawosławna koncepcja liturgii (sprawozdanie z Międzynarodowego Seminarium Ekumenicznego 26.07–1.08.1970), RBL 24 (1971), s. 151–155.

Jedność Kościoła a jedność chrześcijan, [w:] KChJ, s. 48–53.

NAPIÓRKOWSKI Andrzej Adam (1962–)

Kapłan rzymskokatolicki Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, profesor teologii fundamentalnej, wykładowca ekumenizmu, zastępca dyrektora ITFED UPJPII.

Urodził się 6 sierpnia 1962 w Szczecinie. W 1983 wstąpił do Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika (OSPPE). Po rocznym nowicjacie podjął studia filozoficzno-teologiczne na PAT, uzyskując w 1988 dyplom magistra filozofii ze specjalizacją z psychologii (*Koncepcja duszy ludzkiej w myśli św. Augustyna*). W 1990 uzyskał pod kierunkiem Adama Kubisia tytuł magistra teologii (*Ujęcie nieomyślności Kościoła przez H. Friesa w świetle eklezjologii fundamentalnej A. Langga*). W tym samym roku otrzymał święcenia kapłańskie. Specjalistyczne studia z teologii fundamentalnej odbył na Uniwersytecie w Ratyźbonie w Niemczech, uwieńczony w 1996 doktoratem na podstawie pracy *Schrift – Tradition – Kirche. Glaubensquelle in Matthias Joseph Scheebens theologischer Erkenntnislehre* (prom. Heinrich Petri). W 2000 uzyskał na PAT habilitację na podstawie dorobku naukowego i rozprawy *Bogactwo łański a nędza grzesznika. Zróźnicowany konsensus teologii katolickiej i luterńskiej o usprawiedliwieniu*. W 2004 objął

na tejże uczelni stanowisko profesora nadzwyczajnego, w 2006 otrzymał tytuł profesora. Od 2010 zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego w UPJPII. W latach 2002–2008 był rektorem WSD Zakonu Paulinów i przeorem klasztoru Na Skałce w Krakowie. Od 2001 jest kierownikiem Katedry Eklezjologii UPJPII (wcześniej PAT). Pełni funkcję przewodniczącego Sekcji Teologów Fundamentalnych WT UPJPII, a od 2013 zastępcy dyrektora ITFED tej uczelni. Wykłada eklezjologię, ekumenizm i teologię dogmatyczną. Jest członkiem różnych gremiów naukowych i ekumenicznych, m.in. Komitetu Nauk Teologicznych PAN, Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, Europejskiego Stowarzyszenia Teologów Katolickich i Europejskiego Stowarzyszenia „Societas Oecumenica”. Opublikował podręcznik akademicki na temat ekumenizmu, który doczekał się czterech wydań. Organizował wiele sympozjów o tematyce ekumenicznej i aktywnie w nich uczestniczył. W kręgu jego głównych zainteresowań znajduje się eklezjologia, soteriologia, mariologia, teologia protestancka, dialog katolicko-luterański, zwłaszcza problematyka usprawiedliwienia.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Droga krzyżowa. Modlitwa o jedność chrześcijan, Kraków 2002.

Dietrich Bonhoeffer i jego wizje Kościoła, Kraków 2004.

Bogactwo łaski a nędza grzesznika. Zróżnicowany konsensus teologii katolickiej i luterańskiej o usprawiedliwieniu osiągnięty w dialogu ekumenicznym, Kraków 2011².

Dialog ekumeniczny a „missio Ecclesiae”, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A. Napiórkowski, Kraków 2011 (współred. M. Chojnacki, J. Morawa).

Teologia jedności chrześcijan. Podręcznik ekumenizmu, Kraków 2011⁴.

ARTYKUŁY:

Ekumeniczna rola Jasnej Góry, [w:] *Jasna Góra w 20-lecie pontyfikatu Jana Pawła II*, red. Z. Jabłoński, Częstochowa 1999, s. 379–392.

„*Simul iustus et peccator*” we Wspólnej deklaracji o usprawiedliwieniu, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 325–338.

Das Gerechtfertigtsein in ostkirchlicher Soteriologie, ACT 32 (2000), s. 169–183.

Mariologia w dialogu katolicko-protestanckim, SMat 3 (2001) nr 4, s. 91–111.

Bajanizm jako próba pogodzenia katolickiej i luterańskiej koncepcji o grzechu pierworodnym, „Zeszyty Historyczno-Teologiczne. Rocznik Collegium Resurrectionianum” 7 (2001), s. 133–145.

Próby uzgodnienia stanowisk w nauce o usprawiedliwieniu przed Soborem Trydenckim a współczesna hermeneutyka ekumeniczna, SIDE 17 (2001) nr 1, s. 33–44.

Ekumeniczne implikacje jedności Europy w postmodernistycznym kontekście jej globalizacji, SOST 5 (2001), s. 39–54.

Karta ekumeniczna. Punkt widzenia przedstawiciela Kościoła katolickiego, BE 31 (2002) nr 1, s. 52–64.

Pośrednictwo Maryi w maryjnym dokumencie Grupy z Dombes, *smat* 4 (2002) nr 3, s. 217–231.

Status nauki o usprawiedliwieniu w dialektycznej teologii Karola Bartha, [w:] *Ante Deum stantes. Analecta Reverendissimo Stanislao Czerwik*, red. S. Koperek, R. Tyrała, Kraków 2002, s. 765–773.

O nowe pastoralno-teologiczne inspiracje dla duchowej jedności. Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, *BE* 32 (2003) nr 1, s. 44–66.

Dialektyka Kościoła i świata. W stronę indywidualno-egzystencjalnej myśli Dietricha Bonhoeffera, [w:] *Świadek Chrystusowych cierpień (1 P 5, 1). Prace dedykowane ks. prof. Adamowi Kubisiowi*, red. J. Morawa, Kraków 2004, s. 617–635.

Zbawienie, przebóstwienie czy usprawiedliwienie? Rozumienie jedności Boga i człowieka w Kościele rzymskokatolickim, [w:] *Kondycja człowieka*, red. Ł. Kamykowski, T. Dzidek, Kraków 2007, s. 101–120.

W duchu Asyżu – za Janem Pawłem II, [w:] *Ziemio jedyna! Z Janem Pawłem II śladami historii geografii zbawienia*, red. A. Mari, F. Marzi, Kraków 2009, s. 20–25.

Między ekumenizmem a konwertyzmem. Kościół rzymskokatolicki a Kościół anglikański, [w:] *Dialog ekumeniczny a „missio Ecclesiae”*, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A. Napiórkowski, Kraków 2011, s. 33–59.

Piękno ekumenizmu, [w:] *OERW*, s. 63–70.

NAPIÓRKOWSKI Stanisław

Celestyn (1933–)

Kapłan rzymskokatolicki Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych,

profesor teologii dogmatycznej, dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu, członek Komisji Dialogu KEP i PRE, członek Wspólnej Komisji Rzymskokatolicko-Ewangelicko-Luterańskiej na forum światowym.

Urodził się 3 września 1933 w Mroczkach Małych (woj. mazowieckie). W 1949 wstąpił do nowicjatu Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych. Studiował filozofię w PWSB w Gnieźnie (1952–1954), a następnie teologię w WSD franciszkanów w Krakowie i PWSB w Warszawie (1954–1957). Świecenia kapłańskie przyjął w 1957. Przez rok pracował jako katecheta w parafii Radziejów Kujawski. Od 1959 kontynuował studia w zakresie teologii dogmatycznej na WT KUL, gdzie w 1961 uzyskał tytuł magistra licencjata (*Nauka mariologiczna O. Bazylego Rychlewicza Conv. [1640–1710]*), a w 1965 obronił doktorat (*Mariologia a ekumenizm. Poglądy mariologiczne współczesnych europejskich teologów protestanckich rozpatrywane w aspekcie ekumenicznym*, prom. Andrzej Ludwik Krupa OFM). W latach 1965–1967 studiował na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. Prowadził wykłady w WSD franciszkanów w Krakowie (1968–1986) oraz w WSD franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach (od 1968). Habilitował się w 1974 na KUL (*Solus Christus. Zbawcze pośrednictwo według Księgi Zgody*). Na KUL pracował

od 1964 kolejno jako asystent (1964), adiunkt (1967), docent (1978), profesor nadzwyczajny (1983), profesor zwyczajny (1989). W latach 1978–2004 był kierownikiem Katedry Mariologii, w latach 1980–2004 kuratorem i Katedry Teologii Dogmatycznej. Przewodził wykłady w Spiskiej Kapitulie na Słowacji, w Krnowie w Czechach, na Uniwersytecie w Rostowie nad Donem, Moskwie, Petersburgu, Lwowie, Tarnopolu, na Uniwersytecie Chrześcijańskim w Odessie, w WSD diecezji kijowsko-żytomierskiej, na uniwersytetach w Charkowie, Wilnie, Mariampolu, Kownie i Rydze. Jest współzałożycielem, a w latach 1980–2014 był dyrektorem, Instytutu Franciszkańskiego w Niepokalanowie. Od 2004 jest na emeryturze.

W latach 1970–1994 był członkiem Komisji KEP ds. Ekumenizmu, od 1996 jest konsultorem Rady KEP ds. Ekumenizmu. W latach 1974–1994 był członkiem Komisji Dialogu KEP i PRE. W latach 1976–1984 wchodził w skład Wspólnej Komisji Rzymskokatolicko-Ewangelicko-Luterańskiej na forum światowym. Był współpracownikiem Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej (1968–1983) oraz Instytutu Ekumenicznego KUL (1983–2004); w latach 2001–2002 był dyrektorem tegoż instytutu. Jest autorem wielu książek i artykułów dotyczących problematyki ekumenicznej, m.in. zebrał i opublikował dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu,

dokumenty dialogu katolicko-luterańskiego na płaszczyźnie światowej oraz teksty mariologiczne Kościołów wschodnich (zob. *Bibliografia ekumeniczna O. Prof. Dra hab. Stanisława Celestyna Napiórkowskiego OFMConv.*, RT 55 (2008) z. 7, s. 209–230). W stylu uprawiania teologii promuje ekumeniczną zasadę „zgodnie z prawdą i życzliwie” (UR 9). Podkreśla potrzebę poszerzenia zestawu źródeł teologicznych (*loci theologici*) o dokumenty dialogów ekumenicznych, a także znaczenie zasady hierarchii prawd (UR 11). Za rozwijanie mariologii w dialogu ekumenicznym oraz za wyjaśnianie roli Najświętszej Marii Panny w misterium Chrystusa i Kościoła w duchu II Soboru Watykańskiego otrzymał w 2007 w Rzymie nagrodę René Laurentina „Pro Ancilla Domini”.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

- Historia ruchu ekumenicznego*, Lublin 1972.
- Solus Christus. Zbawcze pośrednictwo według Księgi Zgody*, Lublin 1978, 1999³.
- Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu*, Lublin 1982.
- Na drogach do jedności*, Lublin 1983 (współautor P. Jaskóła, S. C. Koza).
- Spór o Matkę. Mariologia jako problem ekumeniczny*, Lublin 1988, 2011².
- Matka mojego Pana. Problemy, poszukiwania, perspektywy*, Opole 1988.
- Kościoty czy Kościół? Wybrane zagadnienia z ekumenizmu*, Warszawa 1995 (współautor L. Górka).

- Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, Lublin 2000 (współred. K. Leśniewski, J. Leśniewska).
- Bóg łaskawy. Nad Wspólną deklaracją o usprawiedliwieniu*, Warszawa 2001.
- Bliżej wspólnoty. Katolicy i luteranie w dialogu 1965–2000*, Lublin 2003 (współred., wprowadzenie i tłumaczenie tekstów wspólnie z K. Karskim) [= BW].
- ARTYKUŁY:**
- Dogmat o Wniebowzięciu Najśw. Maryi Panny w świetle krytyki protestanckiej*, RTK 13 (1966) z. 2, s. 77–92.
- Teologowie protestanccy o mariologii II Soboru Watykańskiego*, STV 7 (1969) nr 2, s. 277–284.
- Tytuł „Theotokos” w ocenie współczesnych teologów protestanckich*, CT 39 (1969) nr 3, s. 41–59.
- O ważności chrztu w niektórych Kościołach i wspólnotach chrześcijańskich w Polsce*, CT 41 (1971) nr 3, s. 41–59.
- Matka Boża w świetle teologii protestanckiej*, [w:] W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 1, Lublin 1972, s. 37–54.
- O ekumenizmie w Szwajcarii*, CT 23 (1973) nr 2, s. 195–303.
- Chrystus nunquam solus? O reformacyjnym modelu urzędu kościelnego w świetle „Liber Concordiae”, „Summarium” 1973*, s. 3–16.
- Powstanie Księgi Zgody*, ZNKUL 17 (1974) nr 3, s. 23–45.
- Zbawcza funkcja Słowa Bożego według Ksiąg Symbolicznych luteranizmu*, AK 85 (1975), s. 321–330.
- Ruch charyzmatyczny w protestantyzmie*, ZNKUL 19 (1976) nr 3, s. 23–36.
- Duch Święty a Eucharystia według katolicko-protestanckich uzgodnień doktrynalnych na temat Eucharystii*, „Znak” 29 (1977) nr 277–278, s. 794–802.
- Eucharystia w dialogu. Uzgodnienie Grupy z Dombes*, RTK 24 (1977) z. 2, s. 29–40.
- Posługiwanie biskupa w dialogu doktrynalnym*, [w:] *W kierunku chrześcijańskiej kultury*, red. B. Bejze, Warszawa 1978, s. 335–349.
- Per homines. Antropologiczny model zbawczego pośrednictwa*, RTK 26 (1979) z. 3, s. 65–73.
- Czy można zrehabilitować Nestoriusza?*, „Summarium” 9 (1980), s. 131–134.
- Odnajdywanie papieżstwa. Wokół anglikańsko-katolickiej deklaracji „Autorytet w Kościele”*, CT 50 (1980) nr 2, s. 77–98.
- Współczesne katolickie podręczniki teologiczne w Polsce w świetle postulatów ekumenizmu*, RTK 27 (1980) z. 2, s. 85–99.
- Męka Pańska w teologii protestanckiej*, [w:] *Męka Chrystusa wczoraj i dziś*, red. H. D. Wojtyska, J. J. Kopeć, Lublin 1981, s. 186–196.
- Pokuta w ujęciu protestanckim*, RTK 28 (1981) z. 2, s. 19–35.
- Mariologia i pobożność maryjna jako problem ekumeniczny*, RTK 30 (1983) z. 2, s. 17–32.
- W poszukiwaniu autentycznego obrazu Lutra*, AK 101 (1983), s. 456–467.
- Personalizm a dialog ekumeniczny*, [w:] *Personalizm chrześcijański. Teologia osoby ludzkiej*, red. W. Granat, Poznań 1985, s. 589–624.
- Recepcja uzgodnień doktrynalnych*, [w:] RNZE, s. 75–82.

- Dekret o ekumenizmie 20 lat po Soborze*, RTK 33 (1986) z. 2, s. 5–19.
- Ekumenizm w Polsce*, CT 25 (1987) nr 2, s. 288–296.
- Ekumeniczny wymiar myślenia soborowego w polskich podręcznikach teologicznych i katechizmach*, [w:] ŚTJed, s. 129–140.
- Prawda – Kościół – miłość. Czy Kościół prawdziwy może szczerze uprawiać ekumenizm?*, RTK 36 (1989) z. 2, s. 55–65.
- Ekumenia z perspektywy Kościoła większościowego. Doświadczenia – zagrożenia – szanse*, [w:] *Veritati et caritati. W służbie teologii i pojednania*, red. P. Jaskóła, Opole 1992, s. 368–379.
- Cautelae, czyli rękojmia*, [w:] *Nauka – Kościół – ekumenizm. Studia ofiarowane Księdzu Bogdanowi Trandzie*, red. K. Kariski, Warszawa 1994, s. 46–63.
- Przemiany katolickiego obrazu Lutera*, [w:] *Z problemów reformacji*, t. 6, Bielsko-Biała [1994], s. 33–62.
- Ordynacja kobiet według międzykościelnych dialogów teologicznych*, CT 63 (1994) nr 1, s. 71–86.
- Grupa z Dombes. Doktrynalne i duszpasterskie uzgodnienie na temat Eucharystii*, RT 43 (1996) z. 2, s. 321–332.
- Modele jedności*, [w:] KChJ, s. 479–503.
- Obiektywne i życzliwe poznanie innych Kościołów. Kwestia podręczników teologii i katechizmów*, [w:] KChJ, s. 772–782.
- Podstawowe osiągnięcia dialogów międzywyznaniowych*, [w:] KChJ, s. 542–556.
- Topografia dialogów międzywyznaniowych*, [w:] KChJ, s. 525–541.
- Christotokos i Theotokos. W sprawie rehabilitacji Nestoriusza*, [w:] *Maryja w Tajemnicy Chrystusa*, red. S. C. Napiórkowski, S. Longosz, Niepokalanów 1997, s. 40–44.
- Jezus Chrystus. XI. W dialogu ekumenicznym*, [w:] EK, t. 7, Lublin 1997, kol. 1406–1410.
- Pneumatologia dialogów protestancko-katolickich*, [w:] *Duch, który jednoczy. Zarys pneumatologii*, red. M. Marczewski, Lublin 1998, s. 233–258.
- Usprawiedliwienie. Dialog katolicko-luterański na forum światowym*, [w:] *Zbawienie w roku jubileuszowym. Nauka na temat usprawiedliwienia w dialogu katolicko-luterańskim. Dokumenty i opracowania*, red. Z. Kijas, Kraków–Marki 2000, s. 15–66.
- Czas przygotowania i pierwsza faza dialogu (1965–1972). I. Dialog*, [w:] BW, s. 17–37.
- Czas przygotowania i druga faza dialogu (1973–1984). I. Dialog*, [w:] BW, s. 71–164.
- Czego nauczyły nas dialogi ekumeniczne?*, [w:] *Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia*, red. L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 153–162.
- Polskie drogi dialogu. Międzykościelne uznanie sakramentu chrztu*, [w:] IOCh, s. 363–379.
- Katolicyzm a luteranizm w Polsce z uwzględnieniem sytuacji w obozie socjalistycznym*, [w:] RWZgod, s. 239–249.
- Słudzy słowa i jedności*, [w:] *Ekumenizm i ewangelicyzm. Studia ofiarowane Profesorowi Karolowi Karskiemu [...]*, red. M. Hintz, T. Zieliński, Warszawa 2010, s. 270–293.
- Mój trudny brat Marcin Luter*, [w:] *Człowiek a dialog. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu Arcybiskupowi Alfonso-*

wi *Nossolowi* [...], red. Z. Glaeser, Opole 2012, s. 537–550.

Abp Józef Życiński – otwarty na innych chrześcijan, [w:] OERW, s. 95–105.

NARZYŃSKI Janusz (1928–)

Biskup ewangelicki, zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, magister teologii ewangelickiej, prezes PRE, członek Komisji ds. Kontaktów PRE i Kościoła Ewangelickiego w Niemczech, członek Komitetu Doradczego ККЕ, sekretarz Komisji Przekładu Pisma Świętego w Brytyjskim i Zagranicznym Towarzystwie Biblijnym w Warszawie.

Urodził się 14 marca 1928 w Warszawie. W latach 1949–1953 studiował na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii ewangelickiej. W latach 1953–1956 pełnił funkcję praktykanta parafialnego w parafii ewangelicko-augsburskiej w Łodzi. W 1956 został ordynowany i do 1958 pełnił funkcję wikariusza. W latach 1959–1960 był stypendystą ŚFL na WT Uniwersytetu w Getyndze (Niemcy). Niezależnie od tego, w latach 1958–1965 pełnił obowiązki katechety w parafii pw. Wniebowstąpienia Pańskiego w Warszawie. Do 1975 był wikariuszem ówczesnego bp. Andrzeja Wantuły. W 1975 został biskupem Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Funkcję tę pełnił do przejścia na emeryturę w 1991. Od 1949 do 1993 był pracownikiem naukowym WT UW. Od 1954 podjął pracę w CHAT. W latach

1965–1975 pełnił funkcję sekretarza Polskiego Oddziału ŚFL w Warszawie, a od 1975 aż do przejścia na emeryturę (1 maja 1991) – przewodniczącego tegoż oddziału.

Był wieloletnim członkiem prezydium PRE. W latach 1975–1983 jej wiceprezesem, 1983–1986 prezesem, 1986–1991 wiceprezesem (aż do przejścia w stan spoczynku). Był członkiem Komisji ds. Kontaktów PRE i Kościoła Ewangelickiego w Niemczech. Brał udział w zgromadzeniach ogólnych ŚRK w Nairobi (1975) oraz w Vancouver (1983). W latach 1971–1974 był członkiem Komitetu Doradczego ККЕ. W latach 1961–1993 był wykładowcą na CHAT (prowadził m.in. zajęcia z historii ruchu ekumenicznego). Przez dziesięć lat (1962–1972) był sekretarzem Komisji Przekładu Pisma Świętego w Brytyjskim i Zagranicznym Towarzystwie Biblijnym w Warszawie. Opublikował wiele artykułów m.in. na łamach czasopism kościelnych: „Strażnica Ewangeliczna”, „Zwiastun”, „Jednota”, „Rodzina”, „Pośłannictwo”, „Roczniki Teologiczne CHAT”. Przełożył na język polski książkę Franza Laua pt. *Martin Luther*, dołączając do niej autorską publikację *Marcin Luter w Polsce*. Za działalność naukową i ekumeniczną Fakultet Teologiczny Uniwersytetu w Bratysławie nadał mu w 1989 tytuł doktora *honoris causa*.

NAUMOW Aleksander (1949-)

Ekumenista prawosławny, członek Konwentu Fundacji „Oikonomos”.

Urodził się 6 lipca 1949 w Ornecie (woj. warmińsko-mazurskie), w rodzinie duchownego prawosławnego. Szkołę podstawową ukończył w Mielniku n. Bugiem, a średnią w Drohiczynie (1966). Studiował na UJ, gdzie w 1971 uzyskał magisterium z filologii słowiańskiej (*Apokryfy w literaturze starobułgarskiej*; niepublikowane), a w 1974 doktorat z zakresu nauk humanistycznych (*Apokryfy w systemie literatury cerkiewnosłowiańskiej*). Habilitował się na UJ w 1983 (*Biblia w strukturze artystycznej utworów cerkiewnosłowiańskich*). W 1996 uzyskał tytuł profesora, a w 2002 został mianowany profesorem zwyczajnym UJ (Wydział Filozoficzny, Instytut Filologii Słowiańskiej). Prowadził także zajęcia na UAM i w Kolegium Europejskim im. Jana Pawła II w Gnieźnie. Był lektorem języka polskiego w Belgradzie (1974–1977) i Pizie (1980–1984) i *visiting professor* w Mediolanie, Pizie, New Haven i Berkeley.

W swojej działalności pozostaje otwarty na współpracę naukową z ośrodkami naukowymi i ekumenicznymi w kraju oraz za granicą, m.in. z Instytutem Ekumenicznym KUL oraz WT UPJPII. Od 2007 jest członkiem Konwentu Fundacji „Oikonomos”, podejmującej działania na rzecz zbliżenia i współpracy między kulturami, religiami i wyznaniami. W cen-

trum jego zainteresowań naukowych znajduje się problematyka cyrylo-metodiańska, historia stosunków prawosławno-katolickich, zwłaszcza w Rzeczypospolitej. Za swoją działalność został uhonorowany m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2003) i Nagrodą im. św. Brata Alberta (2004).

PUBLIKACJE (wybrane)

Kryzys ekumenizmu – i co dalej?, „Życie Duchowe” 4 (1997) nr 10, s. 61–66.

Unia religijna jako podział kultury, [w:] *Unia brzeska z perspektywy czterech stuleci*, red. J. S. Gajek, S. Nabywaniec, Lublin 1998, s. 179–188.

Prawosławni święci i Rzeczypospolitej, [w:] *Święci w kulturze i duchowości dawnej i współczesnej Europy*, red. W. Stępiak-Minczewska, Z. J. Kijas, Kraków 1999, s. 21–29.

Święci Cyryl i Metody w polemice wyznaniowej, [w:] *Środkowoeuropejskie dziedzictwo cyrylo-metodiańskie*, red. A. Barciak, Katowice 1999, s. 173–184.

Tradycja kijowska w prawosławiu polskim, [w:] *Prawosławie. Światło wiary i źródło doświadczenia*, red. K. Leśniewski, J. Leśniewska, Lublin 1999, s. 449–471.

Władysław II Jagiello wobec prawosławia, [w:] *Kaplica Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim. Historia, teologia, sztuka, konserwacja*, Lublin 1999, s. 17–24.

O bezradności anioła z nieba, czyli ekumeniczna lekcja z dziejów Słowiańszczyzny, [w:] *Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia*, red.

L. Górka, S. Pawłowski, Lublin 2003, s. 19–53.

Teologiczna antropologia społeczna: perspektywa prawosławna, [w:] *Kościół w życiu publicznym. Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań*, t. 1: *Wykłady i wprowadzenia do dyskusji*, red. K. Gózdź, K. Klauza, C. Rychlicki i in., Lublin 2004, s. 291–294.

Święty Mikołaj w Bari jako argument w polemice wyznaniowej, [w:] *IOCh*, s. 577–589.

Confini Est-Ovest: una storia di incontri e di scontri, [w:] *Europa: radici, confini, prospettive*, a cura di P. Agostini, G. Canteri, Verona 2010, s. 268–281.

Ksenofobia i nieufność jako mechanizmy współżycia chrześcijan, [w:] *Chrześcijański Wschód i Zachód. Formy dialogu, wzory kultury, kody pamięci*, red. W. Józwiak, I. Lis, Poznań 2012, s. 87–97.

Święci Konstantyn-Cyryl i Metody – patroni Wschodu i Zachodu, t. 1: *Apostołowie Słowian w dawnej Europie*, t. 2: *Apostołowie Słowian w nowożytnej Europie*, Kraków 2013 (red.)

NIEMCZYK Wiktor (1898–1980)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, profesor teologii, przewodniczący Zespołu Przekładu Pisma Świętego (Biblia Warszawska), działacz ekumeniczny.

Urodził się 20 listopada 1898 w Bystrzycy (Zaolzie). Szkołę podstawową ukończył w Bystrzycy, a gimnazjum w Cieszynie. Po ukończeniu szkoły średniej został wcielony do armii austriackiej i brał udział w I wojnie

światowej. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości walczył jako oficer wojska polskiego w wojnie polsko-bolszewickiej (1920). Po wojnie studiował teologię na Wydziale Teologii Ewangelickiej uw. W latach 1924–1925 odbył staż naukowy w Wiedniu. Następnie pracował jako wikariusz w parafii w Cieszynie, a w latach 1925–1939 jako proboszcz parafii w Krakowie. W 1932 obronił pracę doktorską, a w 1937 uzyskał habilitację. W 1946 został profesorem i kierownikiem Katedry Teologii Systematycznej Wydziału Teologii Ewangelickiej uw. W latach 1952–1954 był ostatnim dziekanem na tym wydziale. Po przekształceniu tegoż wydziału w 1954 w samodzielną uczelnię – CHAT, w latach 1954–1964 był jej pierwszym rektorem. Zajmował się ponadto organizowaniem życia kościelnego we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku. Był tłumaczem wielu pism Marcina Lutera na język polski. Pełnił funkcję przewodniczącego Zespołu Przekładu Pisma Świętego, która w 1975 wydała nowy przekład Biblii, tzw. Biblię Warszawską. Jest to do dziś najpopularniejszy protestancki przekład Pisma Świętego w Polsce. Brał aktywny udział w pracach PRE i w wielu konferencjach teologicznych w kraju i za granicą. Zmarł w Warszawie 18 listopada 1980.

NIEMIEC Marian Rudolf (1961–)

Biskup diecezji katowickiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, doktor

teologii ekumenicznej, działacz ekumeniczny.

Urodził się 17 lutego 1961 w Kobielicach k. Pszczyny. W latach 1979–1984 studiował teologię ewangelicką na CHAT, gdzie uzyskał tytuł magistra (*Analiza kazań ks. seniora Edwarda Wendego*). Praktykę kandydacką odbył w parafii w Kaliszu i Starym Bielsku. W 1985 został ordynowany przez bp. Janusza Narzyńskiego. Po ordynacji pełnił funkcję wikariusza parafii w Starym Bielsku (1985–1990), następnie wikariusza i administratora (1990) oraz proboszcza w Opolu (od 1993). W latach 1998–2001 odbył studia doktoranckie na WT UO, gdzie w 2000 uzyskał tytuł licencjata z rzymskokatolickiej teologii pastoralnej, a w 2000 stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej (*Problem nauki o usprawiedliwieniu w dokumentach dialogu luterancko-rzymskokatolickiego na forum światowym*, prom. ks. Zygfryd Glaeser). W latach 2011–2014 był radcą konsystorza Kościoła. Od 2014 jest biskupem diecezji katowskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, a jednocześnie proboszczem parafii ewangelicko-augsburskiej w Katowicach.

Jako proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej w Opolu był aktywnie zaangażowany w budowanie atmosfery ekumenicznej w regionie. Od 1990 organizował w kościele franciszkańskim w Opolu ekumeniczne wieczory kolęd i ekumeniczne wieczory pasyj-

ne, a od 2013 dzięki jego inicjatywie odbywają się koncerty reformacyjne. W 1998 był współorganizatorem cyklu spotkań zwanych Ekumeniczną Modlitwą Młodych, które nadal aranżuje. Od 2003 organizuje zawsze 10 lipca (rocznica powodzi stulecia) nabożeństwa ekumeniczne. Od 1994 do 2014 prowadził w Diecezjalnym Radiu Góra św. Anny (późniejsze Radio Plus), a potem w Radiu Doxa autorskie audycje „Echo ewangelickie”. Przez wiele lat uczestniczył w Radiu Opole w audycjach „Forum wiary”, poświęconych różnym wyznaniom. W Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan organizuje wiele nabożeństw i spotkań ekumenicznych i uczestniczy w nich. Od 2004 jest prezesem Stowarzyszenia Hospicjum Opolskie. Poprzez działania ekumenicznie doprowadził do powstania w Opolu Centrum Opieki Paliatywnej „Betania”.

PUBLIKACJE (wybrane)

Pytania i wątpliwości wymagają odpowiedzi.

Dlaczego cieszę się z podpisania „Wspólnej deklaracji”, [w:] Deklaracja o usprawiedliwieniu. Historia powstania, tekst deklaracji, opinie, komentarze, red. K. Karski, Bielsko-Biała 2000 s. 91–98.

Sakrament chrztu znakiem jedności, [w:]

Chrystus i Jego Kościół, red. M. J. Uglorz, Bielsko-Biała 2000, s. 255–266.

Znaczenie niedzieli w pobożności luteranckiej, [w:] *Niedziela w społeczeństwie pluralistycznym*, red. E. Mateja, R. Pierskała, Opole 2001, s. 91–96.

Życie ekumenią na Górnym Śląsku, [w:] *ŻEKL*, s. 63–73.

Usprawiedliwieni z wiary. Dialog luterancko-rzymskokatolicki na temat usprawiedliwienia w kontekście pontyfikatu Jana Pawła II, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 271–282.

Nauka o usprawiedliwieniu w dialogu luterancko-rzymskokatolickim, Bielsko-Biała 2011.

Ecclesia semper reformanda – nowa eklezjologia w Kościele rzymskokatolickim?, [w:] *Bóg i Jego człowiek*, red. T. Konik, Bielsko-Biała 2012, s. 225–232.

Zapomniane dokumenty: Wszyscy pod jednym Chrystusem, Marcin Luter – świadek Jezusa Chrystusa, [w:] *Człowiek dialogu. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi [...]*, red. Z. Glaeser, Opole 2012, s. 575–586.

NIEWIECZERZAŁ Jan (1914–1981)

Biskup (superintendent generalny) Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, wykładowca historii i teologii ruchu ekumenicznego, prezes PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 23 kwietnia 1914 w Łodzi. Podjął studia na Wydziale Teologii Ewangelickiej na UW, które przerwiał w 1939. Studiował też na WT im. Jana Husa w Pradze. W 1940 został diakonem, a 6 sierpnia 1945 w Łodzi był ordynowany na duchownego Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. Po upadku powstania warszawskiego wyjechał do Czechosłowacji, gdzie

pracował w parafii ewangelickiej w Pisanowie. Po wkroczeniu Armii Czerwonej przybył na krótko do Warszawy, gdzie zabezpieczał ocalały dobytek parafialny i organizował życie parafii. Później wyjechał do Czechosłowacji, by w 1948 powrócić na stałe do Polski. W latach 1952–1978 pracował w parafii ewangelicko-reformowanej w Warszawie. W 1949 został wybrany na jej proboszcza. W 1952 po śmierci ks. Kazimierza Ostachiewicza pełnił tymczasowo obowiązki superintendenta Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce, w 1953 został wybrany na superintendenta generalnego Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, a następnie przyjął tytuł biskupa. Urząd ten sprawował do 1978. Zmarł 7 listopada 1981 w Warszawie.

W latach 1970–1979 wykładał m.in. historię i teologię ruchu ekumenicznego na CHAT. W 1957 reaktywował czasopismo „Jednota”, które wydawał jako redaktor naczelny do 1969 i nadał mu charakter ekumeniczny. Podczas pełnienia przez niego urzędu superintendenta Kościoła podpisano ekumeniczny dokument reformowano-luterancki *Jedność Ducha w spójni pokoju. Odezwa na 400-lecie ugody sandomierskiej*. Dokument sygnowano w Warszawie 14 kwietnia 1970. W latach 1960–1975 był przez 5 kadencji prezesem PRE. Za jego kadencji PRE nawiązała oficjalne stosunki z Kościołem Rzymskokatolickim i utworzyła wraz z nim Komisję Mieszaną (1974).

Nastąpiło też zacieśnienie współpracy ze ŚRK; reprezentował PRE na dwóch zgromadzeniach ogólnych tejże rady – w New Delhi (1961) i Uppsali (1968). Autor szeregu artykułów o tematyce ekumenicznej (szczegółowy wykaz: *Z ufnością w przyszłość. Studia ekumeniczne [z okazji 60. rocznicy urodzin bp. Jana Niewieczera]*, red. K. Karski. B. Stahl, A. Wójtowicz, Warszawa 1975, s. 29–42).

PUBLIKACJE (wybrane)

Oto wszystko nowym czynię (o IV Zgromadzeniu Światowej Rady Kościołów w Uppsali), „Kierunki” 13 (1968) nr 27, s. 4.

Drogi rozwoju ruchu ekumenicznego, RTCHAT 13 (1971) z. 2, s. 98–113.

Polnische Ökumene zwischen sozialistisch regiertem Staat und katholisch geprägtem Volk, [w:] *Ökumene in Polen*, Hrsg. R. Leudesdorff, Frankfurt am Main 1972, s. 38–39.

Pod znakiem ekumenii, „Kalendarz Ewangelicki” 83 (1970), s. 80–84.

NITKIEWICZ Krzysztof (1960–)

Biskup ordynariusz diecezji sandomierskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor prawa kanonicznego, przewodniczący Rady KEP ds. Ekumenizmu, współprzewodniczący Zespołu ds. Kontaktów KEP i PRE.

Urodził się 17 lipca 1960 w Białymstoku. W latach 1979–1985 odbył studia filozoficzno-teologiczne w AWSO w Białymstoku, zwieńczone magisterium z teologii na KUL. Świę-

cenia kapłańskie przyjął w 1985 z rąk bp. Edwarda Kisiele, administratora apostolskiego archidiecezji w Białymstoku. Po święceniach przez rok pracował jako wikariusz w parafii w Sokółce. W latach 1986–1991 kontynuował studia specjalistyczne na PUG, gdzie uzyskał doktorat z prawa kanonicznego (*La pratica della Sacra Congregazione del Concilio circa il cumulo di benefici in Polonia [1564–1752]*, prom. kard. Peter Erdö). W 1991 powrócił do kraju. Przez rok pełnił urząd wiceficyała Sądu Metropolitalnego w Białymstoku i był wykładowcą prawa kanonicznego w AWSO w Białymstoku. Od 1992 do 2009 był pracownikiem Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich w Rzymie, gdzie zajmował się sprawami Kościołów w Europie Wschodniej, w Indiach i na Bliskim Wschodzie; w latach 2002–2009 był podsekretarzem tejże kongregacji. W latach 2002–2009 prowadził także wykłady z prawa kanonicznego w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie. W 2009 został biskupem sandomierskim. Jest ponadto konsultorem Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych, członkiem Kościelnej Komisji Konkordatowej. Od 2010 jest współprzewodniczącym Zespołu ds. Dialogu KEP i PRE, a od 2011 przewodniczącym Rady KEP ds. Ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Chrześcijańskie oblicze Bułgarii, OR 23 (2002) nr 7–8, s. 35–36.

La competenza della Congregazione per le Chiese Orientali circa le provviste ecclesiaristiche in Europa, „Servizio Informazioni Chiese Orientali” 61 (2006), s. 215–219.
Chrzest dziecka w małżeństwie mieszanym, „Roczniki Nauk Prawnych” 17 (2007) z. 2, s. 68–76.

Rapporti interecclesiali tra cattolici orientali e latini. Sussidio canonico-pastorale, Roma 2007 (współautor D. Salachas); tłum. ang. (porzeszone): *Inter-ecclesial relations between eastern and latin catholics. A canonical-pastoral handbook*, Washington 2009.

Bułgarski Kościół „sui iuris”, [w:] *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu*, red. W. Misztal, W. Mleczek, Kraków 2013, s. 119–129.

Katolickie Kościoły wschodnie. Kompendium prawa, Sandomierz 2014.

NOSOWSKI Zbigniew (1961–)

Publicysta rzymskokatolicki, magister socjologii, magister teologii, działacz ekumeniczny.

Urodził się 6 listopada 1961 w Warszawie. Od urodzenia mieszka w Otwocku. Studiował handel zagraniczny w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (1980–1982), socjologię na UW (1982–1987) oraz teologię na ATK (1984–1990) i w Instytucie Ekumenicznym ŚRK w Bossey pod Genewą (1989–1990). W 1987 uzyskał tytuł magistra socjologii (*Konieczność i możliwość odrodzenia filozofii politycznej w myśli Leo Straussa*, prom. Pa-

weł Śpiewak), a 1990 magistra teologii (*Karla Rahnera teologia codzienności*, prom. ks. Lucjan Balter). W latach 1979–1985 był uczestnikiem i animatorem Ruchu Światło-Życie w archidiecezji warszawskiej. Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych xx wieku współtworzył pierwszą wspólną oazową przy kaplicy pallotyńów w Otwocku. Wraz z żoną założył otwocką wspólnotę „Ziarenko”, należącą do tego ruchu, a 1988–1991 byli wspólnie koordynatorami regionalnymi ruchu „Wiara i Światło” na Mazowszu. Od 1989 jest członkiem kolegium redakcyjnego miesięcznika „Więź”, od 1990 kierownikiem działu religijnego, od 1993 zastępcą redaktora naczelnego, a od 2001 redaktorem naczelnym. Równocześnie od 2006 jest prezesem Towarzystwa „Więź” i od 2008 dyrektorem programowym Laboratorium „Więzi”. W 1993–2001 był autorem ponad 300 telewizyjnych programów publicystycznych. W latach 1994–2007 wykładał na Uniwersytecie Letnim Kultury Polskiej w Rzymie, organizowanym przez Fundację Jana Pawła II. Jest współpracownikiem różnych gremiów kościelnych i świeckich w kraju oraz za granicą, m.in. w 2001 i 2005 był świeckim audytorem Synodu Biskupów w Watykanie i w 2002–2008 konsultorem Papieskiej Rady ds. Świeckich; członkiem Komisji (później Komitetu) Episkopatu Polski ds. Dialogu z Niewierzącymi (od 1996) oraz Rady Episkopa-

tu Polski ds. Apostolstwa Świeckich (2001–2014); od 2002 pełni funkcję przewodniczącego Społecznego Komitetu Pamięci Żydów Otwockich i Karczewskich i organizuje coroczne obchody upamiętniające zagładę otwockich Żydów; od 2003 współorganizuje Zjazdy Gnieźnieńskie, pełniąc funkcję przewodniczącego komisji programowej; od 2014 jest członkiem Rady Programowej Polskiego Radia S.A.

Przez wiele lat współpracował z ewangelicko-reformowanym miesięcznikiem „Jednota”. W latach 2005–2007 współorganizował z „Jednotą” cykl spotkań „Drogi chrześcijaństwa” w warszawskiej parafii ewangelicko-reformowanej, prezentujący różne wersje chrześcijaństwa poprzez indywidualne doświadczenie poszczególnych osób. Dwukrotnie wygłaszał kazania podczas comiesięcznych nabożeństw ekumenicznych sprawowanych w warszawskim kościele ewangelicko-augsburskim pw. Wniebowstąpienia Pańskiego. Jako jeden z głównych organizatorów odrodzonych Zjazdów Gnieźnieńskich zabiegał o to, aby stale miały one wymiar ekumeniczny, angażujący przedstawicieli wszystkich Kościołów chrześcijańskich działających w Polsce. W informacyjnych i publicystycznych programach telewizyjnych oraz radiowych zabierał głos w duchu ekumenii i pojednania. Podobnie było w przypadku gościnnych wykładów oraz prelekcji w kraju i za granicą

(m.in. w Australii, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Izraelu, Chorwacji, Rosji, na Ukrainie i Litwie, w Niemczech, we Włoszech, w Wielkiej Brytanii, a także Watykanie). We wrześniu 2014 współorganizował warszawski międzyreligijny marsz solidarności z prześladowanymi chrześcijanami. Jest autorem kilkuset artykułów w pracach zbiorowych, czasopismach naukowych, kwartalnikach, miesięcznikach, tygodnikach i prasie codziennej, w tym również tekstów o tematyce ekumenicznej.

NOSSOL Alfons (1932–)

Arcybiskup, emerytowany biskup ordynariusz opolski Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii dogmatycznej, kierownik Instytutu Ekumenicznego KUL, kierownik Katedry Ekumenizmu i Teologii Porównawczej WT UO, przewodniczący Rady KEP ds. Ekumenizmu, współprzewodniczący Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, członek Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Prawosławnym, członek i współprzewodniczący Rzymskokatolicko-Luterańskiej Komisji Mieszanej.

Urodził się 8 sierpnia 1932 w Brożcu k. Krapkowic na Śląsku Opolskim. W rodzinnym Brożcu ukończył szkołę powszechną. Świadectwo dojrzałości uzyskał w Niższym Seminarium Duchownym w Nysie. W latach 1952–1957

odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD Śląska Opolskiego w Nysie i w Opolu. Świecenia kapłańskie przyjął w 1957 w Opolu z rąk biskupa opolskiego Franciszka Jopa. W październiku 1957 podjął czteroletnie studia specjalistyczne w zakresie teologii dogmatycznej na KUL, gdzie w 1962 obronił pracę doktorską (*Nauka Jana Hessena o religijnym poznaniu Boga*, prom ks. Wincenty Granat). Habilitował się w 1976 (*Chrystologia Karola Bartha i jej wpływ na teologię katolicką*). Na przełomie lat 1961 i 1962 pełnił jednocześnie obowiązki administratora parafii Zielina-Kujawy. W latach 1961–1999 prowadził wykłady z teologii dogmatycznej w WSD w Nysie. W latach 1969–1997 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym KUL: 1969–1977 adiunktem w II Katedrze Teologii Dogmatycznej, od 1977 kierownikiem tejże katedry, w 1982 otrzymał tytuł profesora, w 1988 mianowany został profesorem zwyczajnym. W 1977 został biskupem opolskim, a w 1999 arcybiskupem tytularnym (*ad personam*) w uznaniu za zasługi dla ekumenizmu i pojednania między narodami. Doprowadził do utworzenia w 1981 Diecezjalnego Instytutu Teologiczno-Pastoralnego filii KUL w Opolu, a w 1994 do powstania Uniwersytetu Opolskiego z pierwszym w powojennej Polsce wT na państwowej uczelni. Przeniósł WSD z Nysy do Opola. W 2009, ze względu na wiek emerytalny, przeszedł w stan spoczynku.

Kościelna i naukowa posługa abp. A. Nossola jest ściśle związana z działalnością ekumeniczną. W latach 1983–1997 był współzałożycielem i kierownikiem Instytutu Ekumenicznego KUL. Od chwili powstania Uniwersytetu Opolskiego (1994) był kierownikiem Katedry Ekumenizmu i Teologii Porównawczej, którą dzięki jego staraniom przekształcono w Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją (2000). Przejął w nim funkcję kierownika Katedry Teologii Kościołów Poreformacyjnych (2000–2001). Od 2001–2002 był kierownikiem Katedry Teologii Dogmatycznej. W latach 1984–2006 był przewodniczącym Rady Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu, a w 1997–2006 współprzewodniczącym Komisji ds. Dialogu KEP i PRE. Od 1984 jest członkiem Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan. Od 1980 do 2012 uczestniczył w pracach Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Prawosławnym. Był także uczestnikiem trzeciej (1986–1993) i czwartej (1995–2006) fazy dialogu katolicko-luterańskiego na płaszczyźnie światowej. W fazie czwartej, w latach 2002–2006, pełnił funkcję współprzewodniczącego Rzymskokatolicko-Luterańskiej Komisji Mieszanej. Reprezentował Papieską Radę ds. Popierania Jedności Chrześcijan na VII Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Canberze (1991). Uczestniczył tak-

że we wspólnych posiedzeniach Rady Konferencji Episkopatów Europy i KKE, m.in. w Erfurcie (1989). Za swoje zaangażowanie na rzecz dialogu ekumenicznego, pojednania między narodami polskim i niemieckim, a także działalność naukową, duszpasterską i społeczną otrzymał liczne nagrody krajowe i międzynarodowe, m.in. honorowy doktorat CHAT (1997). Jest autorem licznych artykułów oraz prac z zakresu dogmatyki katolickiej, teologii protestanckiej i ekumenicznej.

W refleksji na temat ekumenizmu wyjaśnia jego teologiczne podstawy, analizuje jego realizm i perspektywy w odniesieniu do międzywyznaniowych dialogów i wpływu na dzieło integracji oraz pojednania we współczesnym świecie. Wiele uwagi poświęcił analizie ekumenicznego nauczania Jana Pawła II i fenomenowi ekumenizmu w Polsce. Dialog ekumeniczny uważa za najintensywniejszy współczesny ruch pokojowy. Ideę jedności Europy jako „wspólnoty ducha” uznaje za naczelną dla procesów integracyjnych. Podkreśla stale dewizę Konrada Adenauera: „Jedność Europy była snem niewielu. Stała się nadzieją dla wielu, a dzisiaj jest koniecznością dla wszystkich”.

PUBLIKACJE (wybrane)

Grzech pierworodny w teologii protestanckiej, CT 42 (1972) nr 3, s. 5–25.

Aktualność chrystologii Karola Bartha, CT 44 (1973) nr 4, s. 179–182.

Congregatio sanctorum et vere credentium. Eklezjologia protestancka w zarysie, STHSO 3 (1973), s. 197–215.

Śmierć i zmartwychwstanie człowieka. Szkic współczesnej eschatologii protestanckiej, CT 43 (1973) nr 3, s. 23–34.

Christus solus. Zarys rozwoju chrystologii protestanckiej, CT 44 (1974) nr 2, s. 5–33.

Chrystologia dialektyczna Karola Bartha, SHTSO 5 (1976), s. 11–44.

Chrystologia Karola Bartha (Wpływ na współczesną chrystologię katolicką), Lublin 1979.

Tajemnica Jezusa Chrystusa w teologii protestanckiej, [w:] *Jezus Chrystus – historia i tajemnica*, red. W. Granat, E. Kopeć, Lublin 1982, s. 444–473.

Co teologia Marcina Lutra może dać teologii katolickiej?, CT 54 (1984) nr 4, s. 5–20.

Chrystologiczno-pneumatologiczne implikacje „Dekretu o ekumenizmie”, BE 14 (1985) nr 2, s. 51–60.

Ku eklezjalnej wspólnotocie eucharystycznej – aspekt ekumeniczny, [w:] *EiP*, s. 17–29.

W poszukiwaniu jedności. Teologiczne aspekty ekumenizmu dzisiaj, AK 81 (1989) z. 2, s. 407–419.

VII Zgromadzenie Ogólne Światowej Rady Kościołów w oczach obserwatora Kościoła rzymskokatolickiego, RTK 33 (1991) z. 2, s. 78–81.

Teologiczne przeszkody na drodze do jedności, CT 62 (1992) nr 4, s. 69–78.

Ekumenia Kościoła katolickiego w Polsce (jej związek z IV pielgrzymką papieską), AK 85 (1993) z. 2–3, s. 226–347.

Opresje współczesnej ekumenii, [w:] *Dość masz, gdy masz łaskę moją. Księga*

- pamiętkowa. *Prace dedykowane ks. bp. Januszowi Narzyńskiemu*, Bielsko-Biała 1993, s. 43–52.
- Ekumeniczne elementy teologii Marcina Lutra*, [w:] *Z problemów reformacji*, t. 6, Bielsko-Biała [1994], s. 12–22.
- Ekumenizm zagrożony przez współczesny fundamentalizm religijny*, [w:] *Nauka – Kościół – ekumenizm. Studia ofiarowane księdzu Bogdanowi Trandzie*, red. K. Kariski, Warszawa 1994, s. 28–34.
- Fundamentalizm jako wyzwanie dla ekumenii*, AK 86 (1994) z. 3, s. 508–517.
- Kościół rzymskokatolicki w dialogu teologicznym z Kościołem prawosławnym*, stwar 26 (1989), s. 269–272.
- Ku otwartej tożsamości wyznaniowej. Perspektywy rozwoju ekumenii*, AK 86 (1994) z. 1, s. 15–24.
- Ekumeniczne implikacje przemian w Europie Środkowo-Wschodniej*, RT 41 (1995) z. 7, s. 5–18.
- Etyczny wymiar integralnej wizji ekumenii dzisiaj*, [w:] *Ad liberatam in veritate. Księga pamiętkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Alojzemu Marcolowi [...]*, red. P. Morciniec, Opole 1995, s. 63–75.
- Integralna wizja ekumenii*, RTSO 16 (1996), s. 7–17.
- Ekumenizm w studium teologii*, [w:] KChJ, s. 21–25.
- Teologiczne podstawy jedności*, [w:] KChJ, s. 53–63.
- Znaczenie encykliki „Ut unum sint” dla dialogu ekumenicznego w świecie*, [w:] *Perspektywy ekumenii. Wielkopostne wykłady otwarte poświęcone encyklice „Ut unum sint”*, red. P. Jaskóła, Opole 1996, s. 119–131.
- Ogólnoekumeniczne znaczenie dialogu katolicko-luterańskiego na temat usprawiedliwienia*, [w:] *Tożsamość i dialog. Materiały seminarium wykładowców dogmatyki poświęcone potrzebie recepcji wyników międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych w wykładach z teologii dogmatycznej – Opole–Kamień Śląski*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 45–58.
- Wokół teologii pojednania – „Graz ’97”. Wprowadzenie do problematyki II Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego*, [w:] *Pojednanie narodów i Kościołów. Materiały sympozjum poświęconego problematyce II Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego – Graz ’97. Opole 14.05.1997*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 7–14.
- Wymiar ekumeniczny tajemnicy Eucharystii*, [w:] *Wobec tajemnicy Eucharystii. Cykl wykładów otwartych zorganizowanych w okresie Wielkiego Postu 1997 [...]*, red. S. Rabiej, Opole 1997, s. 99–110.
- Realizm polskiej nadziei ekumenicznej w świetle nauczania Jana Pawła II w Ojczyźnie*, „Jednota” 42 (1998) nr 1–2, s. 12–15.
- Znaczenie ekumenii w jednoczącej się Europie*, [w:] *Ratio et revelatio. Z refleksji filozoficzno-teologicznych. Księga pamiętkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Herbutowi [...]*, red. J. Cichoń, Opole 1998, s. 207–214.
- Ekumenizm w Polsce po Soborze Watykańskim II*, [w:] *Człowiek i Kościół w dziejach. Księga pamiętkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Kazimierzowi Doli [...]*, red. J. Kopiec, N. Widok, Opole 1999, s. 279–292.

Teologiczne znaczenie II Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego (Graz 1997) dla nas. Perspektywa Kościoła katolickiego, [w:] *Pojednanie początkiem nowego życia*, red. Z. Kijas, Kraków 1999, s. 67–79.

Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia, Opole 2001².

Dialog między „Kościołami siostrzanymi” z perspektywy uczestnika, [w:] *„Kościoły siostrzane” w dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 213–226.

Współczesne trudności i perspektywy rozwoju ekumenizmu, [w:] *Dynamizm wiary*, red. M. Worbs, Opole 2002, s. 55–63.

Wprowadzenie do dekretu o ekumenizmie, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje – dekrety – deklaracje (Tekst polski – nowe tłumaczenie)*, Poznań 2002, s. 189–192.

Postulaty dla ekumenizmu w Polsce na XXI wiek, [w:] *Seminarium Polskiej Akademii Nauk 2002 – Patriotyzm wczoraj i dziś*, Kraków 2003, s. 47–55.

Ekumenia w Kościele rzymskokatolickim w Polsce, [w:] *ŻEKL*, Opole 2003, s. 9–17.

Jedność Kościołów, jedność Europy, „Znak” 56 (2004) nr 2, s. 11–36.

Wspólnota ekumeniczna – troska o budowę zjednoczonej Europy jako wspólnoty wartości i kultury, *stoe* 6 (2006), s. 165–178.

Jana Pawła II pontyfikat ekumenicznej nadziei, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 9–17.

NOWAK Władysław (1940–)

Kapłan archidiecezji warmińskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor

nauk teologicznych w zakresie liturgiki, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Teologii Praktycznej i Ekumenizmu WT UAM w Olsztynie, przewodniczący diecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu, członek Komisji KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się w 1940 w Raniżowie k. Kolbuszowej. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w WSD „Hosianum” w Olsztynie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1964. Pracował przez rok jako wikariusz parafii w Gołdapi. W latach 1965–1968 odbył studia doktoranckie na KUL, gdzie w 1968 uzyskał magisterium z teologii, a w 1974 doktorat z teologii pastoralnej na podstawie pracy *Agenda biskupa Marcina Kromera w dziele ujednoczenia liturgii sakramentów w Polsce po Soborze Trydenckim*. Habilitował się w 1997 na podstawie rozprawy *Matka Pana w religijności ewangelików Prus Wschodnich w latach 1525–1945*. Tytuł naukowy profesora nauk teologicznych uzyskał w 2003. Prowadził wykłady w WSD „Hosianum”, w Warmińskim Instytucie Teologicznym i w WSD w Elblągu. W latach 1999–2011 był pracownikiem WT UWM; w latach 1999–2002 pełnił funkcję prodziekana WT. Od 1985 jest członkiem Międzynarodowej Akademii Maryjnej z siedzibą w Rzymie. Uczestniczył czynnie w międzynarodowych kongresach mariologicznych.

Od 1968 do 2008 był przewodniczącym diecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu, w latach 1985–1995 członkiem

Komisji KEP ds. Ekumenizmu. W latach 1999–2010 był kierownikiem Katedry Teologii Praktycznej i Ekumenizmu WT UAM w Olsztynie. W latach 1999–2011 był wykładowcą ekumenizmu na tym wydziale.

PUBLIKACJE (wybrane)

Matka Pana w religijności ewangelików Prus Wschodnich (1525–1945), Olsztyn 1996.

Ekumeniczny leksykon Kościołów i Wspólnot religijnych województwa warmińsko-mazurskiego, Olsztyn 1999 (red.).

Życie liturgiczne ewangelików Prus Wschodnich w świetle ustaw i agend kościelnych (1525–1945), Olsztyn 2000.

Liturgia ordynacji w Kościołach wyrosłych z Reformacji, *SIDE* 18 (2002) nr 2, s. 13–38.

Misterium Eucharystii. Teologia – liturgika – ekumenizm. Encyklika Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharystia”, Olsztyn 2004 (red.).

Ekumenizm i wspólny udział chrześcijan w kulcie liturgicznym, [w:] *Ku liturgii nadziei. Księga jubileuszowa dedykowana ks. dr. Bolesławowi Margańskiemu*, red. R. Biel, Tarnów 2005, s. 463–481.

Rozumienie Jana Pawła II ekumenizmu jako imperatywu chrześcijańskiego sumienia i jego aplikacje liturgiczno-ekumeniczne, [w:] *Ekumenizm i ewangelicyzm. Studia ofiarowane Profesorowi Karolowi Karskiemu [...]*, red. M. Hintz i T. J. Zieliński, Warszawa 2010, s. 294–311.

NOWOSAD Sławomir (1960–)

Kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakre-

sie teologii moralnej, kierownik Katedry Teologii Moralnej Ekumenicznej KUL, działacz ekumeniczny.

Urodził się 16 grudnia 1960 w Zamościu. Po ukończeniu LO w Zamościu (1979) studiował filozofię i teologię w WSD w Lublinie. W 1984 uzyskał na KUL magisterium z teologii i przyjął święcenia kapłańskie. Po święceniach pracował duszpastersko w parafii w Milejowie (1984–1985) i w Lublinie (1985–1988). W latach 1988–1992 odbył studia specjalistyczne na WT KUL, uwieńczone doktoratem z teologii moralnej (*Nauka o sumieniu we współczesnej teologii moralnej anglikańskiej*, prom. ks. Franciszek Greniuk). Od 1990 prowadzi wykłady głównie z teologii moralnej na KUL. W 1993 został asystentem w Katedrze Historii Teologii Moralnej oraz adiunktem w Katedrze Teologii Moralnej Ogólnej KUL. Równocześnie w latach 1990–1992 był prefektem w WSD w Lublinie; 1990–1993 lektorem języka angielskiego. Od 1992 do 1997 pełnił funkcje prefekta i wicerektora WSD diecezji zamojsko-lubaczowskiej. Habilitował się na KUL w 2001 (*Odnowa anglikańskiej teologii moralnej w XX wieku*). W 2002 został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego KUL. W latach 2002–2005 był prodziekanem WT KUL, od 2008 do 2012 – prorektorem KUL. Prowadził wykłady na uczelniach zagranicznych: w Studium Theologicum Ierosolymitanum w Jerozolimie (1996), w Instytucie Teologicznym we Lwo-

wie na Ukrainie i w Spiskiej Kapitulie na Słowacji (2000–2007), w Canisius College w Sydney w Australii (2010), na University of Notre Dame w USA (2012) i na University of Wisconsin w Milwaukee w USA (2012). Przebywał także z wizytą naukowo-badawczą m.in. w Christ Church na Uniwersytecie Oksfordzkim (1996) i na Katolickim Uniwersytecie w Leuven w Belgii (trzykrotnie: 2006–2008).

Tematyka ekumeniczna jest mocno wpisana w jego pracę dydaktyczno-naukową. Od 2002 jest kierownikiem Katedry Teologii Moralnej Ekumenicznej. Był recenzentem licznych prac doktorskich i habilitacyjnych z zakresu teologii i etyki protestanckiej i prawosławnej. Utrzymuje kontakty naukowe m.in. z anglikańską Katedrą Teologii Moralnej i Pastoralnej w Christ Church University of Oxford, z Department of Moral Theology na Catholic University of America w Waszyngtonie, ze środowiskiem etyków i teologów luterańskich CHAT. Aktywnie uczestniczy w naukowych i liturgicznych obchodach corocznego Tygodnia Ekumenicznego na KUL. W kręgu jego zainteresowań naukowych znajdują się m.in.: ekumeniczny wymiar moralności chrześcijańskiej, protestanckie tradycje moralne, etyka neoprotestancka, anglikańska teologia moralna, relacje między duchowością a moralnością anglikańską, założenia i rozwój etyki prawosławnej w środowisku północnoamerykańskim. Jest

autorem szeregu publikacji o charakterze ekumenicznym.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumeniczny wymiar wiary, RT 41 (1994) z. 3, s. 93–95.

Veritatis splendor w „*The Tablet*”, STV 32 (1994) nr 1, s. 101–107.

Religie świata przed Kairem. (Sprawozdanie z międzynarodowego sympozjum: „Religie świata a Konferencja Narodów Zjednoczonych z 1994 roku na temat Ludności i Rozwoju”, Genval, Belgia, 4–7 V 1994), „*Ethos*” 7 (1994) nr 4 (28), s. 309–314.

Współczesne zagadnienia demograficzne i moralna ocena proponowanych rozwiązań, RT 42 (1995) z. 3, s. 87–104.

World religions and the 1994 United Nations International Conference on Population and Development. A report on an international and interfaith consultation, Genval, Belgium, May 4–7, 1994, Chicago 1994 (współautor).

Życie w Chrystusie. ARCIC II na temat zagadnień moralnych, „*Ethos*” 8 (1995) nr 2–3, s. 369–377.

Kenneth Escott Kirk (1886–1954). Teolog moralista anglikański, RT 43 (1996) z. 3, s. 117–134.

Nazwać dobro po imieniu. Sumienie w anglikańskiej teologii moralnej, Lublin 1996.

Autonomia sumienia chrześcijańskiego w ujęciu anglikańskim, [w:] *Vivere in Christo. Chrześcijański horyzont moralności*, red. J. Nagórny, A. Derdziuk, Lublin 1996, s. 169–187.

Before Cairo. A report on an international and interfaith consultation „The religions

- of the world and the 1994 UN Conference on Population and Development*”, „Ethos” 1996 (special edition nr 2), s. 291–296.
- Okres karoliński w anglikańskiej teologii moralnej*, RT 44 (1997) z. 3, s. 125–149.
- Człowiek – sumienie – wartości we współczesnym świecie anglosaskim*, [w:] *Człowiek – sumienie – wartości*, red. J. Nagórny, A. Derdziuk, Lublin 1997, s. 131–136.
- Zarys dziejów anglikańskiej teologii moralnej*, [w:] *Veritatem facientes*, red. J. Nagórny, J. Wróbel, Lublin 1997, s. 135–149.
- Anglikańska teologia moralna w XVIII i XIX wieku*, RT 45 (1998) z. 3, s. 139–158.
- Sakramenty inicjacji chrześcijańskiej w tradycji anglikańskiej*, RT 46 (1999) z. 6, s. 315–334.
- Anglikańska teologia moralna według L. Dewara*, RT 46 (1999) z. 3, s. 167–179.
- Protestanckie spojrzenie na antykoncepcję*, [w:] *Człowiek. Miłość. Rodzina. Humanae vitae po 30 latach*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Lublin 1999, s. 273–280.
- Konferencja biskupów anglikańskich Lambeth '98*, „Zamojski Informator Diecezjalny” 8 (1999) nr 1, s. 74–79.
- Moralność w dialogu ekumenicznym*, RT 47 (2000) z. 3, s. 47–77.
- Ekumeniczny kontekst pojednania*, [w:] *Wezwanie do pojednania w perspektywie Jubileuszu Roku 2000*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Lublin 2000, s. 179–185.
- Ekumeniczny wymiar Wielkiego Jubileuszu*, „Zamojski Informator Diecezjalny” 9 (2000) nr 4, s. 420–426.
- Przykazania kościelne w protestantyzmie?* [w:] *Przykazania kościelne dzisiaj. Przesłanie moralne Kościoła*, red. J. Nagórny, J. Gocko, Lublin 2001, s. 179–191.
- Odnowa anglikańskiej teologii moralnej w XX wieku*, Lublin 2001.
- Kirk Kenneth Escott*, [w:] EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 6–7.
- Ku integralnemu ujęciu moralności i duchowości chrześcijańskiej*, RT 49 (2002) z. 3, s. 17–33.
- Nadzieja na „visio Dei” w życiu moralnym*, [w:] *Nadzieja chrześcijańska a nadzieje ludzkie*, red. J. Nagórny, M. Pokrywka, Lublin 2003, s. 143–166.
- Zarys dziejów duchowości anglikańskiej (I)*, RT 50 (2003) z. 3, s. 83–98.
- Zarys dziejów duchowości anglikańskiej (II)*, RT 51 (2004) z. 3, s. 199–219.
- Ewangelickie odrodzenie etyki anglikańskiej w XVIII i XIX w.*, [w:] *Życie godnie w zmieniającym się świecie*, red. Z. Sareło, Ząbki 2004, s. 81–98.
- Lake Kirsopp*, [w:] EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 403–404.
- Lardner Natanael*, [w:] EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 497–498.
- Laud William*, [w:] EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 562–563.
- Law William*, [w:] EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 585.
- Lightfoot Joseph Barber*, [w:] EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 1058.
- Lightfoot Robert Henry*, [w:] EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 1058.
- Zarys dziejów duchowości anglikańskiej (III)*, RT 52 (2005) z. 3, s. 105–128.
- Przesłanie ekumeniczne II Soboru Watykańskiego*, [w:] *Recepcja Vaticanum II w prawie kanonicznym*, red. S. Tymosz, Lublin 2005, s. 61–88.
- Nurty w duchowości anglikańskiej XX wieku*, [w:] *Lumen Christi tantum in Ecclesia*,

- red. T. Paszkowska, Lublin 2005, s. 379–391.
- Contemporary pluralism and theological cooperation*, [w:] *Kościół w życiu publicznym. Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań*, t. 3, red. K. Gózdź, K. Klauza, C. Rychlicki i in., Lublin 2005, s. 671–683.
- Teologia moralna w kontekście ekumenicznym*, [w:] *Polska teologia moralna czterdzieści lat po Soborze Watykańskim II*, red. J. Nagórny, J. Gocko, Lublin 2006, s. 127–161.
- Etyka w ujęciu protestanckim*, RT 53 (2006) z. 3, s. 153–170.
- Anglikanizm*, [w:] *Jan Paweł II. Encyklopedia dialogu i ekumenizmu*, red. E. Sako-wicz, Radom 2006, s. 33–60.
- Natural law in the 20th c. Renewal of Anglican moral theology*, [w:] *Das Naturrecht und Europa*, Hrsg. T. Guz, Frankfurt am Main 2007, s. 443–462 [także w: IOCh, s. 471–489].
- Kościelno-teologiczne fundamenty anglikanizmu*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego [...]*, red. I. S. Ledwoń, K. Kaucha, Z. Krzyszowski [i in.], Lublin 2007, s. 851–868.
- Mistyka [III. W chrześcijaństwie. D. W anglikanizmie]*, [w:] EK, t. 12, Lublin 2008, kol. 1327–1328.
- Modlitwa [III. W chrześcijaństwie. C. Anglikanizm]*, [w:] EK, t. 12, Lublin 2008, kol. 1561–1562.
- Z zagadnień etycznych luteranizmu w kontekście ekumenicznym*, [w:] *Różnić się w zgodzie*, red. S. Pawłowski, Lublin 2008, s. 209–226.
- Protestanci wobec prawa naturalnego*, RT 55 (2008) z. 3, s. 31–47.
- Problematyka moralna w dialogu katolicko-anglikańskim*, [w:] *Ekumenia a współczesne wyzwania moralne*, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2009, s. 121–152.
- Etyka powielkanocna*, „Scripturae Lumen” 2 (2010), s. 381–398.
- Teologia moralna a wyzwanie ekumeniczne*, [w:] *Ksiądz Profesor Janusz Nagórny – teolog moralista (1950–2006)*, red. K. Jeżyna, J. Gocko, W. Rzepa, Lublin 2010, s. 163–173.
- Antropologia i życie społeczne*, „Roczniki Teologii Moralnej” 3 [58] (2011), s. 63–77.
- Świętość w perspektywie ekumenicznej*, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 6–7 (2011–2012), s. 109–122.
- Międzynarodowa Komisja Anglikańsko-Katolicka, *Życie w Chrystusie: moralność, komunია i Kościół (nr 59–77)* [komentarz], FT 13 (2012), s. 201–219.
- Moral theology ecumenically oriented*, RT 61 (2014) z. 3, s. 97–115.
- Grzech, pokuta i spowiedź z perspektywy protestanckiej*, STV 52 (2014) nr 2, s. 37–65.

OLSZAŃSKI Janusz (1958–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, licencjat teologii metodystycznej, przewodniczący Pomorsko-Kujawskiego Oddziału PRE. Urodził się 6 marca 1958 w Duńkowicach (woj. podkarpackie). W latach 1983–1987 odbył studia w wst im. Jana Łaskiego Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Warszawie, zakończone uzyskaniem tytułu licencjata teologii metodystycznej (*Listy*

apostola Pawła jako podstawa metodystycznego duszpasterstwa, prom. ks. Adam Kleszczyński). W 1985 został ordynowany na prezbitera przez bp. Franza Schäfera z Zurychu. W latach 1980–1986 pracował duszpastersko w parafii ewangelicko-metodystycznej w Bytomiu, następnie w 1986–1989 we Wrocławiu. Od 1989 był pastorem parafii ewangelicko-metodystycznej w Bydgoszczy i Inowrocławiu. W latach 1988–1995 pełnił funkcję redaktora działu młodzieżowego w „Pielgrzymie Polskim” oraz był członkiem rady redakcyjnej pisma (1991–1992). Przez wiele lat należał do kościelnej Komisji Rewizyjnej, a od 2013 jest jej przewodniczącym.

Od 1995 jest przewodniczącym Pomorsko-Kujawskiego Oddziału PRE. Jest zaangażowany głównie w praktyczny ekumenizm, w budowanie ekumenicznej więzi na płaszczyźnie lokalnych środowisk województwa kujawsko-pomorskiego ze szczególnym uwzględnieniem m.in. Tygodni Kultury Chrześcijańskiej, Światowego Dnia Modlitwy i Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Jest autorem kazań oraz artykułów o problematyce metodystycznej i ekumenicznej, publikowanych w „Pielgrzymie Polskim”.

OZOROWSKI Edward (1941–)

Arcybiskup metropolita białostocki Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii dogmatycznej i historii teologii, członek Komisji KEP

ds. Ekumenizmu, współprzewodniczący Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, przewodniczący Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Adwentyistów Dnia Siódmego.

Urodził się 1 maja 1941 w Wólce-Przedmieście k. Białegostoku. W latach 1958–1964 studiował w WSD w Białymstoku. Święcenia kapłańskie przyjął w 1964 z rąk bp. Władysława Suszyńskiego. Studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej odbył na KUL, uwieńczone w 1967 magisterium (*Nauka Adama Opatowczyka [zm. 1644] o sakramentach w ogólności*), a 1970 doktoratem (*Urzeczywistnienie się Kościoła w kulcie świętych według współczesnych teologów katolickich [od Mystici Corporis do Vaticanum II]*), prom. ks. Wincenty Granat). W tym samym roku rozpoczął pracę na stanowisku adiunkta w ATK, gdzie w 1976 habilitował się (*Eklezjologia unicka w Polsce w latach 1596–1720*). W 1978 otrzymał stanowisko docenta, w 1987 profesora nadzwyczajnego, a w 1994 profesora zwyczajnego w zakresie historii teologii i dogmatyki. W 1979 został biskupem pomocniczym archidiecezji białostockiej, a w 2006 arcybiskupem i metropolitą białostockim.

Od 1974 wykłada teologię dogmatyczną i historię teologii w AWSW w Białymstoku, a 1979–1992 był jego rektorem. W latach 1999–2012 kierował Międzywydziałową Katedrą Teologii Katolickiej na Uniwersytecie Białostockim. Prowadził też wykłady

w WSD w Sankt Petersburgu (1993–1998) oraz na PWT (Sekcja św. Jana Chrzyciela) w Warszawie. Równocześnie pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej ds. Kolegium Teologicznego i Studium Teologii w Białymstoku oraz kierownika Katedr Teologii Dogmatycznej Małżeństwa i Rodziny w Instytucie Studiów nad Rodziną UKSW. W KEP był przewodniczącym Sekcji Teologicznej Komisji Nauki i Wiary, członkiem Komisji ds. Kultu i Dyscypliny Sakramentów oraz Zespołu ds. Sanktuariów w Polsce. Jego badania naukowe skupiają się na historii teologii, teologii dogmatycznej oraz teologii małżeństwa i rodziny.

W latach 1980–1996 był członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu, a 1983–1997 współprzewodniczącym Komisji ds. Dialogu KEP i PRE. Przez pięć lat był też przewodniczącym Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Adwentystów Dnia Siódmego. Podejmuje różnorakie inicjatywy na rzecz dialogu ekumenicznego z Kościołem Prawosławnym. W 1980 doprowadził m.in. do spotkań duszpasterskich proboszczów katolickich z prawosławnymi na terenie Białegostoku. Jako kierownik Międzywydziałowej Katedry Teologii Katolickiej (1999–2013) utrzymywał żywe kontakty z Międzywydziałową Katedrą Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku. Zaangażowanie ekumeniczne abp. Ozorowskiego uwidacznia się także w jego

twórczości naukowej i działalności wydawniczej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Eklezjologia unicka w Polsce w latach 1596–1720, WKAB 4 (1978) nr 4, s. 51–112.

Eklezjologiczna polemika unijna w Polsce w XVII wieku, WKAB 18 (1992) nr 1, s. 33–38.

Problem unionizmu w Polsce, [w:] KCHJ, s. 365–370.

OŻÓG Tomasz (1949–)

Ekumenista rzymskokatolicki, doktor nauk humanistycznych, członek Archidiecezjalnej Rady Ekumenicznej w Lublinie.

Urodził się 21 grudnia 1949 w Górnicek. Rzeszowa. Odbił studia psychologiczne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL, uwieńczone w 1986 stopniem doktora nauk humanistycznych (*Rodzinne uwarunkowania poczucia przynależności do społeczności religijnej. Analiza psychologiczna*, prom. Maria Braun-Gałkowska). W latach 1977–2008 był pracownikiem dydaktyczno-naukowym w Zakładzie Pedagogiki na Wydziale Nauk Humanistycznych, a następnie na Wydziale Nauk Społecznych w reaktywowanej Sekcji Pedagogiki (obecnie Instytut Pedagogiki), zaś od października 2008 jest pracownikiem Instytutu Leksykografii KUL. Prowadził badania nad wychowawczym oddziaływaniem katolickich ruchów młodzieżowych; popularyzował wiedzę psychologiczną

i pedagogiczną, wykładając także w Instytucie Wyższej Kultury Religijnej w Lublinie i we Lwowie oraz na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Społeczeństwie (filia KUL) w Stalowej Woli. W ramach zespołu redakcyjnego ostatnich tomów *Encyklopedii katolickiej* redagował hasła głównie z zakresu pedagogiki, psychologii, katolickiej nauki społecznej i socjologii.

Podczas studiów psychologicznych na KUL był związany z lubelską ekumeniczną grupą s. Stanisławy Andronowskiej. Od 1999 jest członkiem Archidiecezjalnej Rady Ekumenicznej przy Metropolii Lubelskiej. Zaangażowany jest we współpracę i kontakty z abp. Ablem (Popławskim), ordynariuszem prawosławnej diecezji lubelsko-chełmskiej, wyznawcami prawosławia, Lubelskim Oddziałem PRE oraz pracownikami Instytutu Ekumenicznego KUL.

PALION Adam (1977–)

Kapłan archidiecezji katowickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii w zakresie teologii ekumenicznej, członek Archidiecezjalnej Komisji Ekumenicznej, sekretarz Komisji ds. Ekumenizmu i Dialogu Międzyreligijnego II Synodu Archidiecezji Katowickiej.

Urodził się 2 grudnia 1977 w Katowicach. W 1998 wstąpił do wśsd w Katowicach. W 2004 uzyskał tytuł magistra teologii na WT uś (*Realizacja zaleceń Synodu diecezji katowickiej odnośnie*

duszpasterstwa ekumenicznego, prom. ks. Jan Górski). W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie z rąk katowickiego abp. Damiana Zimonia. W latach 2005–2007 podjął studia podyplomowe w zakresie teologii pastoralnej, które ukończył pracą (*Znaczenie Zjazdów Gnieźnieńskich na tle jednoczącej się Europy*, prom. ks. Józef Budniak). W latach 2008–2010 studiował w Wiedniu. W 2010 uzyskał stopień doktora teologii w zakresie teologii ekumenicznej na uś (*Ekumeniczny wymiar posługi biskupiej Herberta Bednorza*, prom. ks. Józef Budniak). Pracował duszpastersko w parafiach w Żorach (2004–2007, 2011–2013) oraz w Piaśnikach (2007–2008). Od 2013 pracuje w parafii w Katowicach-Załężu.

W latach 2007–2012 był członkiem Archidiecezjalnej Komisji Ekumenicznej w Katowicach. Od 2012 jest przewodniczącym teże komisji. Jest członkiem zarządu Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów. Od 2012 jest sekretarzem Komisji ds. Ekumenizmu i Dialogu Międzyreligijnego II Synodu Archidiecezji Katowickiej. Był organizatorem i uczestnikiem wielu sympozjów o tematyce ekumenicznej. Jest autorem jednej pozycji książkowej i kilku artykułów dotyczących problematyki ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Wiara i miłość podstawą ekumenizmu, „Initium” 32 (1999–2000), s. 107–125.

Myśli pierwszych wieków chrześcijaństwa mówiące o óκουμένη, „Initium” 35 (2004), s. 17–35.

Oczekiwania ludzi szerzących ideę ekumenizmu po ogłoszeniu „Unitatis redintegratio”, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 57–72.

Ekumenizm słowa Bożego, „Nasza Myśl” 33 (2011), s. 9–11.

Ekumeniczny wymiar posługi biskupiej Herberta Bednorza, Katowice 2011.

Dziedzictwo tradycji cyrylo-metodiańskiej w archidiecezji katowickiej, [w:] *Intelektualne i duchowe dziedzictwo Cyryla i Metodego. Historia i aktualność tradycji cyrylo-metodiańskiej*, red. J. Budniak, A. Kasperek, Katowice 2014, s. 97–108.

PAPROCKI Henryk (1946–)

Kapłan Kościoła Prawosławnego, doktor teologii, członek Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, członek Komisji Mediów PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 19 grudnia 1946 w Kole. Studia teologiczne odbył na KUL, po czym w tej uczelni rozpoczął studia doktoranckie, zakończone w 1978 w Instytucie Teologicznym św. Sergiusza w Paryżu (*La promesse du Père. L'expérience du Saint Esprit dans l'Église orthodoxe*). W 1977 zawarł związek małżeński z Marią Klinger, córką ks. Jerzego Klingera. Po powrocie do Polski pracował w redakcji czasopisma „Novum”. W 1981 został przez metropolitę Bazylego wyświęcony na diakona i prezbitera oraz mianowany wykładowcą

PSD w Warszawie, a także sekretarzem wydawnictwa i redaktorem kwartalnika „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”. W latach 1981–2011 był duszpasterzem młodzieży w Warszawie. Od 1998 jest rzecznikiem prasowym Kościoła Prawosławnego, a od 1997 kierownikiem redakcji ekumenicznej w TVP2. W latach 1990–2011 wykładał w Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie, w 1999–2012 w Katedrze Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku. Jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Patrystycznych i Międzynarodowej Komisji ds. Dziedzictwa św. Grzegorza Peradze. W 2009 otrzymał doktorat *honoris causa* Uniwersytetu św. Grzegorza Peradze w Tbilisi (Gruzja).

W latach 1981–1985 był członkiem Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, brał udział w posiedzeniu tejże komisji w Limie (1981), a także w VI Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Vancouver (1983) i w pracach komisji ds. dialogu prawosławno-luterańskiego (Chambésy, 1984). Jako członek Komisji Mediów PRE przygotowuje w TVP programy dla siedmiu Kościołów w niej zrzeszonych. Bierze także udział w wielu sympozjach oraz konferencjach ekumenicznych w Polsce i poza jej granicami. Jest autorem 16 książek, ponad 295 artykułów, 887 haseł encyklopedycznych i wielu tłumaczeń głównie z zakresu liturgii i teologii prawosławnej. W wielu publikacjach

podejmuje również tematykę ekumeniczną.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Wieczera mistyczna. Anafory eucharystyczne chrześcijańskiego Wschodu, wybór, wstęp, przekład i przypisy, Warszawa 1988.

Eucharystia w dialogu ekumenicznym, Warszawa 1989 (współred. A. Skowronek).

Obietnica Ojca. Doświadczenie Ducha Świętego w Kościele prawosławnym, Bydgoszcz 2001.

Liturgia Kościoła prawosławnego, Kraków 2003.

Focjusz, Kraków 2004.

Credo. Symbol naszej wiary, Kraków 2009 (współautor W. Hryniewicz, K. Karski).

Misterium Eucharystii. Interpretacja genetyczna liturgii bizantyjskiej, Kraków 2010.

ARTYKUŁY:

Teolog naszych dni – ks. profesor dr Jerzy Klinger, „Znak” 28 (1976) z. 6, s. 806–814.

Dialog katolicko-prawosławny, SIDA 1 (1983) nr 1, s. 49–50.

Ekumeniczna Liturgia z Limy. Wprowadzenie, SIDA 2 (1984) nr 3, s. 56–60.

Neopatrystyczna synteza prawosławna na przykładzie Paula Evdokimova, VOXP 6 (1986), s. 257–266.

Prawosławny punkt widzenia na dokumenty w sprawie „Chrztu, Eucharystii i Urzędu duchowego”, SIDA 4 (1986) nr 1, s. 18–23.

Sens obecności Credo w liturgii eucharystycznej, VOXP 11–12 (1991–1992), s. 315–323.

Granice Kościoła, „Znak” 46 (1994) z. 6, s. 68–77.

Sakrament małżeństwa w Kościele prawosławnym, PP 113 (1996) z. 1, s. 19–27.

Staroobrzędowcy, [w:] KCHJ, s. 156–162.

Problem Filioque, [w:] *Duch, który jednoczy. Zarys pneumatologii*, red. M. Marczewski, Lublin 1998, s. 159–182.

Ewolucja kryteriów świętości w Kościele Wschodnim, [w:] *Święci a pojednanie Kościołów. Święci łączą czy dzielą?*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1998, s. 53–56.

Dialog ekumeniczny z punktu widzenia prawosławnego, [w:] *Od konfrontacji do dialogu. Doświadczenia Kościoła xx wieku*, red. V. Kmiecik, A. Czaja, K. Kowalik, Lublin 2003, s. 301–306.

Stosunek religii do nauki. Punkt widzenia prawosławnego, PS 17 (2013) z. 2, s. 131–141.

PASCHALIS-OCHEŃDOSKI

Władysław (1892–1996)

Diakon Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, prekursor współpracy ekumenicznej z Kościołem Rzymskokatolickim, działacz ekumeniczny.

Urodził się 16 grudnia 1892 w Solczyk. Krakowa. W czasie okupacji pracował w oddziale prasy Armii Krajowej. Pomagał Żydom, przechowując ich w domu i organizując pomoc mieszkańcom getta. Został duchownym, mając ponad 50 lat. W 1948 został ordynowany na diakona Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. Początkowo pracował w Żelowie, a od 1950 dojeżdżał do parafii reformowanych i placówek diasporalnych w Gdańsku, Kucowie, Krakowie, Wrocławiu, Strzelinie, Szczecinie, Pstrążnej i Żyrardowie.

Służył pomocą duszpasterską także osobom innych wyznań. W 1971 przeszedł na kościelną emeryturę, angażując się w działalność ekumeniczną. Zmarł w Warszawie 28 lipca 1996.

Był jednym z pierwszych duchownych niekatolickich, którzy w czasie trwającego w Kościele Rzymskokatolickim II Soboru Watykańskiego nawiązali kontakty z katolikami. Przyjaźnił się z katolickimi prekursorami ekumenii – bp. Władysławem Miziołkiem i s. Joanną Lossow. Wielokrotnie głosił kazania podczas nabożeństw ekumenicznych, często służył jako kaznodzieja w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan w warszawskim kościele Sióstr Sakramentek.

PAWLIK Zdzisław (1928–2010)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, magister teologii, sekretarz Zarządu PRE, dyrektor Biura PRE, dyrektor Akcji Pomocy PRE, przewodniczący Komitetu Koordynacji Pomocy PRE, członek Komisji Mieszanej PRE i Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu, działacz ekumeniczny.

Urodził się 13 września 1928 w Nowym Sączu. W latach 1948–1949 studiował w BST w Malborku, po czym w 1949–1953 kontynuował studia teologiczne na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii ewangelickiej (*Początki zasad baptystów u ich duchowych przewodników na tle historii Kościoła*). Pracował w zborach baptystycznych w Warsza-

wie, Chorzowie i Łodzi. W 1958 został ordynowany na urząd prezbitera. W 1960 przeniósł się do Warszawy i został dyrektorem BST i wykładowcą Nowego Testamentu. W latach 1962–1980 w Naczelnej Radzie Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów pełnił funkcję sekretarza, w latach 1975–1980 był jej wiceprezesem. Przetłumaczył z języka angielskiego i niemieckiego kilka książek chrześcijańskich oraz komentarzy biblijnych, wydanych przez Wydawnictwo „Słowo Prawdy”. Był też utalentowanym mówcą, kaznodzieją i ewangelistą. Uczestniczył w licznych konferencjach oraz kongresach Europejskiej Federacji Baptystycznej i Światowego Aliansu Baptystycznego, m.in. w Zurychu (1973), Sztokholmie (1975), Louisville (1974) czy Manili (1978). Po przejściu na emeryturę wyjechał z Polski i zamieszkał w Pradze. Zmarł 12 listopada 2010.

W latach 1961–1993 był etatowym pracownikiem PRE, pełniąc w niej różne funkcje, m.in. sekretarza Zarządu, dyrektora Biura, dyrektora Akcji Pomocy, przewodniczącego Komitetu Koordynacji Pomocy. Był członkiem Komisji Mieszanej PRE i Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu. Uczestniczył w wielu międzynarodowych konferencjach ekumenicznych i organizował tego rodzaju konferencje w Polsce. Wielokrotnie występował jako kaznodzieja w różnych świątyniach m.in. czasie Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Za działalność

ekumeniczną i charytatywną został odznaczony m.in. Odznaką Tysiąclecia (1967), a uczelnia amerykańska Whitworth College w Spokane (stan Washington) nadała mu tytuł doktora *honoris causa* (1984).

PUBLIKACJE (wybrane)

W Instytucie Ekumenicznym w Bossey, „Słowo Prawdy” 19 (1957) nr 11, s. 19–20.

Ekumenizm w Polsce – punkt widzenia Polskiej Rady Ekumenicznej, BE 14 (1985) nr 4, s. 57–68.

Polska Rada Ekumeniczna, [w:] KCHJ, s. 392–397.

Rozwój ruchu ekumenicznego – okres prekursorów, [w:] KCHJ, s. 388–392.

PAWŁOWSKI Sławomir (1966-)

Kapłan rzymskokatolicki Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego (pallotyń), doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, adiunkt w Katedrze Teologii Prawosławnej KUL, dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL, przewodniczący Archidiecezjalnej Rady Ekumenicznej przy Metropolice Lubelskim, konsultor i sekretarz Rady KEP ds. Ekumenizmu, współsekretarz Komisji ds. Dialogu KEP i PRE.

Urodził się 20 września 1966 w Chełmnie nad Wisłą. Po maturze (1985) wstąpił do nowicjatu Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego (pallotyń) w Ząbkowicach Śląskich. W latach 1986–1992 studiował w WSD Księży Pallotynów w Ołtarzewie.

W 1992 uzyskał tytuł magistra teologii na WT ATK (*Zastosowanie filozoficznych i teologicznych koncepcji czasu i wieczności we współczesnej nauce o czyśćcu*, prom. Lucjan Balter SAC). W tym samym roku przyjął święcenia prezbiteratu. W latach 1992–1994 był wikariuszem w parafii w Lublinie. W 1994 podjął studia doktoranckie w Instytucie Teologii Dogmatycznej KUL, gdzie w 1996 uzyskał tytuł licencjata, a w 1999 obronił pracę doktorską (*Zasada hierarchii prawd według najnowszej myśli teologicznej (1984–1998)*, prom. S. C. Napiórkowski OFMConv). Habilitował się w 2013 (*Katechizm Kościoła Katolickiego w ekumenicznej perspektywie dogmatycznoteologicznej*). W latach 1999–2000 kierownik sekretariatu pallotyńskiego Zarządu Prowincjalnego Prowincji Chrystusa Króla w Warszawie; w 1999–2003 dyrektor Instytutu Pallottiego przy Zarządzie Prowincjalnym w Warszawie. Sekretarz, potem moderator Zebrań Prowincjalnych Prowincji Chrystusa Króla (1994, 1998, 2001, 2004, 2007). W latach 2011–2014 rektor pallotyńskiego Domu Studiów w Lublinie. Od 2006 uczestniczy w pracach Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „Communio”; od 2014 jest redaktorem naczelnym polskiej edycji tego czasopisma.

Od 2000 jest zatrudniony w IE KUL, w Katedrze Teologii Ekumenicznej, potem w Katedrze Teologii Prawosławnej. Od 14 października 2014 dy-

rektor IE KUL. Od 2000 jest równocześnie wykładowcą teologii dogmatycznej i ekumenizmu w WSD Księżych Pallotyńców w Ołtarzewie. Od 2006 jest konsultorem i sekretarzem Rady KEP ds. Ekumenizmu; od 2008 współsekretarzem Komisji ds. Dialogu pomiędzy KEP a PRE. Do jego zadań (od 2007) należy organizacja corocznych ogólnopolskich zjazdów referentów ekumenicznych, przygotowywanie do druku polskiej broszury na Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, a także dokumentacja ruchu ekumenicznego (np. coroczny przegląd wydarzeń ekumenicznych na łamach „Biuletynu Ekumenicznego” w latach 2001–2010). Koordynator i uczestnik wyjazdu polskiej delegacji KEP na Trzecie Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibiu (Rumunia, 4–9 września 2007) oraz prac międzynarodowej grupy roboczej przedstawicieli Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan i Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK (20–24 września 2010) opracowującej materiały na Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan na rok 2012. Od 2012 jest przewodniczącym Archidiecezjalnej Rady Ekumenicznej przy Metropolice Lubelskim. Należy m.in. do Europejskiego Stowarzyszenia „Societas Oecumenica”, Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej (International Ecumenical Fellowship) i Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów. Autor wielu publikacji i haseł encyklopedycznych dotyczących problematyki ekumenicz-

nej. W swoich badaniach naukowych zajmuje się katolickimi zasadami ekumenizmu, historią ruchu ekumenicznego, wybranymi problemami dialogów ekumenicznych, *Katechizmem Kościoła katolickiego ze szczególnym uwzględnieniem jego aspektu dogmatyczno-ekumenicznego*.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia, Lublin KUL 2003 (współred. L. Górka).

Zasada hierarchii prawd wiary. Studium ekumeniczno-dogmatyczne na podstawie najnowszej myśli teologicznej (1984–2003), Lublin 2004.

Różnić się w zgodzie. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Leonardowi Górce SVD z okazji 40-lecia pracy naukowo-dydaktycznej (Pieniężno–Lublin 1968–2008), Lublin 2008 [= RWZgod].

Chrzest. Eucharystia. Posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze, wyd. 2 poprawione i uzupełnione, Lublin 2012 (współred. P. Kantyka).

Katechizm Kościoła Katolickiego w ekumenicznej perspektywie dogmatycznoteologicznej, Lublin 2012.

ARTYKUŁY:

Zasada „hierarchii” prawd wiary w dialogu o Matce Pana, *SMat* 3 (2001) nr 4, s. 71–90.
„Communio” w dokumentach światowych dialogów ekumenicznych, [w:] *„Communio” w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*, red. A. Czaja, M. Marczewski, Lublin 2004, s. 135–158.

- Ekumeniczne wyjaśnienie „Credo”*. Prace Komisji „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów, RT 51 (2004) z. 7, s. 79–94.
- Dialogi o chrzcie*, „Pastores” 8 (2005) nr 2, s. 150–157.
- Nauka Kościoła rzymskokatolickiego o Eucharystii*, [w:] *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w perspektywie ekumenicznej*, red. L. Górka, Warszawa 2005, s. 180–190.
- Ekumenizm w Polsce – 40 lat po Soborze*, BE 35 (2006) nr 2, s. 77–94.
- Nawrócenie Kościołów?*, „Pastores” 11 (2008) nr 1, s. 144–152.
- Ekumeniczne dokumenty i inicjatywy Jana Pawła II oraz ich istotne przesłanie*, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 173–183.
- Dialog ekumeniczny*, AK 153 (2009) z. 3, s. 424–432.
- Co się stało w Edynburgu w 1910 roku?*, BE 39 (2010) nr 3–4, s. 35–47.
- Kościół katolicki wobec ważności chrztu. Praktyka starożytna i współczesne orzeczenia Kongregacji Nauki Wiary*, BE 39 (2010) nr 1–2, s. 60–76.
- Jana Pawła II ekumeniczna teologia apostołstwa*, [w:] *Błogosławiony Jan Paweł II – apostoł ludu Bożego*, red. M. Kowalczyk, T. Skibiński, Warszawa 2011, s. 369–376.
- Ekumeniczna duchowość czasu liturgicznego*, [w:] *Ekumenizm duchowy – duchowość pojednania*, red. R. Porada, Opole 2012, s. 135–147.
- O zgorzeniu i nawróceniu – ekumenicznie*, „Pastores” 16 (2013) nr 2, s. 135–140.
- Wędrownik pielgrzyma Johna Bunyana (1678) – protestancka „Droga na Górę Kar-mel”*, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 143–155.
- Co to znaczy wierzyć?*, [w:] OERW, s. 277–288.
- PERZYŃSKI Andrzej Piotr (1958–)**
Kapłan archidiecezji łódzkiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Teologii Ekumenicznej na WT UKSW.
- Urodził się 8 czerwca 1958 w Głownie k. Łowicza. Po ukończeniu LO w Głownie, w latach 1977–1984 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Łodzi (w latach 1977–1979 służba wojskowa w jednostce kleryckiej w Brzegu). W 1984 przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Józefa Rozwadowskiego. Tytuł magistra uzyskał w 1986 na WT ATK (*Bóg i człowiek jako podstawowe kategorie w nauczaniu kard. Stefana Wyszyńskiego*, prom. Alfons Skowronek). Kontynuował studia specjalistyczne na WT Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu w Rzymie (1986–1990), gdzie uzyskał stopień doktora teologii (*Il principio personalistico nel pensiero ecclesologico di Karol Wojtyła*, prom. Giacomo Grasso OP). Po powrocie do kraju pełnił funkcję prefekta studiów (1990–1993) w WSD w Łodzi. W 1992 został zatrudniony jako adiunkt w Katedrze Teologii Dogmatycznej II na

WT ATK (od 1999 UKSW) w Warszawie. W latach 1997–1999 był wykładowcą teologii dogmatycznej w Kolegium Teologicznym Diecezji Łowickiej. Od 2011 wykłada teologię ekumeniczną w Ośrodku Naukowo-Badawczym UKSW w Łodzi, a od 2013 teologię dogmatyczną w WSD Diecezji Warszawsko-Praskiej. W 2006 uzyskał na UKSW habilitację (*Metoda teologiczna według szkoły mediolańskiej. Studium historyczno-dogmatyczne*), a w 2014 tytuł profesora nauk teologicznych. W tym samym roku został mianowany na stanowisko kierownika Katedry Teologii Ekumenicznej w Instytucie Teologii Systematycznej na WT UKSW.

Jego badania naukowe i praca dydaktyczna koncentrują się wokół teologii systematycznej i ekumenizmu. Podejmuje między innymi następujące zagadnienia: Kościół i kultura w czasach ponowoczesności, historia ruchu ekumenicznego, ekumenizm i globalizacja, problematyka ekumeniczna na II Soborze Watykańskim, łaska i usprawiedliwienie w dialogu ekumenicznym, człowiek w naukach teologicznych.

PUBLIKACJE (wybrane)

Obraz Boży w człowieku według tradycji chrześcijańskiego Wschodu, ŁST 22 (2013), s. 139–150.

Short history of Decree on ecumenism. The 50th anniversary of its promulgation, stgn 28 (2014), s. 71–79.

Ecumenismo nel Concilio Vaticano II, ŁST 23 (2014), s. 23–50.

Il rapporto tra unità e molteplicità nell'eclesiologia conciliare, [w:] *50 lat Dekretu o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”*, red. A. Choromański, Warszawa 2014, s. 175–191.

PIASECKI Adam (1929–1990)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, współtwórca i sekretarz Gdańskiego Oddziału PRE, członek Komisji Mieszanej KEP i PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 18 grudnia 1929 w Tarnowie. W latach 1949–1951 odbył studia teologiczne w BST w Malborku. W latach 1951–1952 sprawował urząd kaznodziei zboru w Szczecinie, następnie przez 23 lata był duszpasterzem zboru w Gdańsku (1952–1975). W 1962 został ordynowany na urząd prezbitera zboru gdańskiego. W latach 1964–1975 był prezbiterym okręgowym Okręgu Gdańskiego Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów. W 1965 został wybrany po raz pierwszy do Naczelnej Rady Kościoła, w której zasiadał nieprzerwanie do końca swojego życia. Przez dwie kadencje, w latach 1968–1975 był jej wiceprezesem odpowiedzialnym za kontakty z innymi Kościołami, w 1975–1980 sekretarzem, a w latach 1980–1990 ponownie wiceprezesem tejże rady. W latach 1969–1987 pełnił funkcję przewodniczącego kościelnej Komisji Radiowej, w której przygotowywał, a następnie nagrał wiele kazań radiowych emitowanych

przez chrześcijańską organizację Trans World Radio za pośrednictwem radiostacji w Monte Carlo (Monako). Reprezentował polskich baptystów m.in. na kongresach Europejskiej Federacji Baptistycznej w Wiedniu (1969) oraz Światowego Aliansu Baptistycznego w Sztokholmie (1975) i Toronto (1980). W latach 1980–1990 sprawował urząd prezbitera i duszpasterza zboru warszawskiego. Zmarł 13 stycznia 1990 w Warszawie.

Był bardzo aktywny na polu działalności ekumenicznej, najpierw w Gdańsku, gdzie współtworzył Gdański Oddział PRE (1964), którego był sekretarzem. Aktywnie współpracował tam m.in. ze środowiskiem Kościoła Rzymskokatolickiego. Był członkiem delegacji PRE w czasie wizyt w Niemieckiej Republice Demokratycznej (1970) oraz Republice Federalnej Niemiec (1971). Reprezentował również polską ekumenię i swój własny Kościół na VIII Zgromadzeniu Ogólnym KKE na Krecie (1979). Jako osoba odpowiedzialna w Naczelnej Radzie Kościoła za kontakty z innymi Kościołami był uczestnikiem wielu posiedzeń gremiów kierowniczych PRE, członkiem Komisji Mieszanej KEP i PRE (1977). Jako duszpasterz warszawskich baptystów organizował regularne nabożeństwa ekumeniczne, sam był aktywnym i chętnie zapraszany kaznodzieją na wielu nabożeństwach organizowanych w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan w Warszawie.

Za działalność ekumeniczną odznaczony został Odznaką Tysiąclecia (1967).

PIECYK Mariusz Grzegorz (1980–) Kapłan diecezji włocławskiej (od 2012 diecezji Fréjus-Toulon we Francji) Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii ekumenicznej, referent ds. ekumenizmu w diecezji Fréjus-Toulon, wykładowca ekumenizmu w Institut Diocésain de Formation Pastorale w Tulonie.

Urodził się 30 kwietnia 1980 w miejscowości Łask. W 1999 wstąpił do WSD we Włocławku. Po jego ukończeniu w 2005 przyjął święcenia kapłańskie i uzyskał na WT UMK tytuł magistra (*Ekumeniczny wymiar pokuty i pojednania w świetle międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych*). W latach 2007–2011 odbył studia doktoranckie na WT UKSW i uzyskał stopień doktora teologii ekumenicznej (*Ekumeniczny wymiar sakramentów pozainicjacyjnych w świetle międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych na forum światowym*, prom. ks. Wojciech Hanc). Pracował duszpastersko jako wikariusz w parafii we Włocławku (2005–2006), w Szpitalu Górnym (2006–2007), a następnie katechetą i prefektem w Zespole Szkół Katolickich im. Jana Długosza we Włocławku (2007–2008). W 2008 wyjechał do Francji, gdzie pełni funkcję administratora parafii w Les Adrets de l'Estérel (od 2009). W 2012 został inkardynowany do diecezji Fréjus-Toulon. Od 2013 pełni funkcję

delegata biskupa ds. duszpasterstwa migrantów.

Od 2001 działał w wolontariacie wakacyjnym w ekumenicznej Wspólnocie Taizé i pomagał w przygotowaniach Europejskich Spotkań Młodych. W latach 2001–2005 brał udział w organizowaniu Tygodni Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan w diecezji włocławskiej. Już jako młody ekumenista włocławski był uczestnikiem wielu sympozjów ekumenicznych w kraju i za granicą. W 2007 był delegatem Rady KEP ds. Ekumenizmu na III Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibiu (Rumunia). Po inkardynacji w 2012 do diecezji Fréjus-Toulon we Francji pełni funkcję referenta ds. ekumenizmu tejże diecezji. Od 2014 prowadzi wykłady z zakresu teologii ekumenicznej w diecezjalnym seminarium duchownym w La Castille k. Tulonu oraz w Institut Diocésain de Formation Pastorale w Tulonie. Jest autorem szeregu artykułów o tematyce ekumenicznej. Obszarem jego zainteresowań i badań naukowych są międzywyznaniowe dialogi ekumeniczne na forum światowym i lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki sakramentów, Kościoła, prymatu biskupa Rzymu. Zajmuje się ponadto filozofią dialogu oraz historią ekumenizmu we Francji.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumeniczna pielgrzymka. 3. Europejskie Zgromadzenie. Sibiu, 3–10 września 2007 r., AK 150 (2008) z. 1, s. 182–186.

Ekumeniczny wymiar sakramentów służących komunii w dialogu prawosławno-anglikańskim, STV 50 (2012) nr 2, s. 141–175.

Urząd duchowny w dialogu Kościoła rzymskokatolickiego z Kościołem ewangelicko-reformowanym, „Rocznik Teologii Katolickiej” 13 (2014) nr 2, s. 131–146.

PIETRUSIAK Paweł (1967–)

Kapłan diecezji rzeszowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 28 czerwca 1967 w Rzeszowie. W latach 1986–1992 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Przemyślu. Tytuł magistra teologii uzyskał na KUL (*Spotkanie z prorokinią Anną. Studium egzegetyczno-teologiczne perykopy Łk 2, 36–38*). W 1992 przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1993–1998 odbył studia doktoranckie z teologii dogmatycznej na Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża w Rzymie, uwieńczone doktoratem (*Grupa leksykalna ‘Sygkatabasis-sygkatabaino’ w refleksji teologicznej Ojców greckich środowiska aleksandryjskiego i Kapa docji*, prom. ks. Michelangelo Tabet). W latach 2001–2010 był wykładowcą i wicerektorem w WSD Konferencji Episkopatu Czadu (Ndżamena). Od 2006 do 2010 był wykładowcą

w WSD Prowincji Północnego Kamerunu (Maroua), a od 2007 do 2012 wykładowcą na Uniwersytecie Katolickim Afryki Środkowej (Yaoundé). Po powrocie do Polski w 2012 pełnił funkcję wicedyrektora Katolickiego Radia „Via” (Rzeszów). W radiu pracował do maja 2014. Od czerwca 2014 jest rektorem WSD w Rzeszowie.

W latach 1998–2001 i od 2011 – wykładowca teologii dogmatycznej i ekumenizmu w WSD w Rzeszowie; w 2011–2013 – wykładowca teologii dogmatycznej i ekumenizmu w WSD w Gródku Podolskim (Ukraina). W latach 2006–2009 – członek Komisji Episkopatu Czadu ds. ekumenizmu. Od 1999 do 2001, a następnie od 2013 – referent ds. ekumenizmu w diecezji rzeszowskiej.

PIKUS Tadeusz (1949–)

Biskup diecezji drohiczyńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii fundamentalnej, wykładowca ekumenizmu, przewodniczący Rady KEP ds. Ekumenizmu, przewodniczący Bilateralnego Zespołu Katolicko-Prawosławnego, współprzewodniczący Zespołu ds. Kontaktów z PRE, członek Zespołu KEP do rozmów z Rosyjskim Kościołem Prawosławnym.

Urodził się 1 września 1949 w Zabielu. Po ukończeniu WMSD w Warszawie, w 1981 przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Jerzego Modzelewskiego. W tym samym roku uzyskał magisterium z teologii na Akademickim

Studium Teologii Katolickiej w Warszawie. W latach 1981–1983 pracował jako wikariusz w parafii w Jaktorowie. W 1983 na Akademickim Studium Teologii Katolickiej w Warszawie uzyskał tytuł licencjata i rozpoczął studia doktoranckie w zakresie teologii fundamentalnej na Uniwersytecie Nawarry w Pampelunie, ukończone w 1985 doktoratem (*La noción de Apologetica segun Gardeil*). Po powrocie do kraju pracował jako referent w Sekretariacie Prymasa Polski (1985–1988). W 1987 został adiunktem w Akademickim Studium Teologii Katolickiej w Warszawie. Prowadził wykłady z teologii fundamentalnej w WMSD (1985–1999), PWT w Warszawie (1989–1990 i 1993–1998), ATK (UKSW) w Warszawie (1997–2009), w WSD w Łowiczu (1994–1995, 1996–1998), w WSD w Grodnie (1997–1999) i Polskim Centrum Katechetycznym w Wilnie (1997–1999). W 1989 objął funkcję sekretarza PWT w Warszawie. W latach 1990–1992 przebywał w Moskwie, gdzie pełnił funkcję kapelana pracowników konserwacji zabytków i duszpasterza Polaków w ZSRR. W Moskwie zorganizował Kolegium Teologii Katolickiej św. Tomasza z Akwinu; w latach 1991–1992 był dziekanem i wykładowcą teologii fundamentalnej w tym kolegium. Po powrocie do kraju (1992) był prefektem WMSD w Warszawie, a w 1994 został jego wicerektorem. Habilitował się w 1999 (*Aksjologiczny wymiar religii w twórczości Aleksandra Mienia. Studium analityczno-krytycz-*

ne). W 2002 uzyskał stanowisko profesora nadzwyczajnego UKSW, a w 2008 tytuł profesora. W 1999 został biskupem pomocniczym archidiecezji warszawskiej. W ramach Episkopatu Polski pełnił m.in. funkcję delegata ds. dialogu katolików i muzułmanów; zasiadał też w Zarządzie Głównym Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów w Polsce (2000–2004), a od 2004 został członkiem tejże rady. W latach 2001–2006 był członkiem Rady ds. Dialogu Religijnego oraz przewodniczącym Komitetu ds. Dialogu z Religiami Niechrześcijańskimi. Od 2014 jest biskupem ordynariuszem diecezji drohiczyńskiej.

Pełnił szereg funkcji o charakterze ekumenicznym. W latach 2001–2006 był przewodniczącym Bilateralnego Zespołu Katolicko-Prawosławnego, w 2005–2010 przewodniczącym Zespołu ds. Kontaktów z PRE. W latach 1999–2006 był członkiem, a w 2006–2011 przewodniczącym Rady KEP ds. Ekumenizmu. Jako członek Rady ds. Ekumenizmu był redaktorem „Biuletynu Ekumenicznego” oraz współredaktorem zeszytów „Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan”. W latach 2010–2012 był członkiem Zespołu KEP do rozmów z Rosyjskim Kościołem Prawosławnym. Aktywnie uczestniczył w wielu konferencjach ekumenicznych w kraju i za granicą. Jest autorem szeregu publikacji dotyczących problematyki ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Światło Chrystusa oświeca wszystkich. Nadzieja na odnowę i jedność Europy, Warszawa 2007.

Pojednajcie się z Bogiem!, Warszawa 2014.

ARTYKUŁY:

Nie konkurencja, lecz współpraca z prawosławnymi w byłym Związku Radzieckim, BE 22 (1993) nr 1, s. 8–25.

Идея единства у отца Александра Меня, WST 6 (1993), s. 101–116.

Duchowe oblicze Europy i świata w dziełach Aleksandra Mienia, СТ 72 (2002) nr 3, s. 113–134.

Karta ekumeniczna na użytek lokalny, BE 33 (2004) nr 3–4, s. 36–58.

Dialog międzyreligijny w katechezie szkolnej, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 94 (2004) nr 12, s. 1295–1305.

Znaczenie wartości chrześcijańskich w procesie poszerzania Unii Europejskiej, СТ 74 (2004) nr 3, s. 91–110.

Życie publiczne w dialogu wyznaniowym, [w:] *Kościół w życiu publicznym. Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań*, red. K. Gózdź i in., t. 3, Lublin 2005, s. 107–128.

Trzecie zgromadzenie ekumeniczne Europy, BE 35 (2006) nr 2, s. 43–56.

Ku odnowie i jedności w Europie, [w:] *Ekumenizm – teologia – kultura. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Hancowi [...]*, red. K. Konecki, Z. Pawlak, K. Rulka, Włocławek 2006, s. 158–171.

Geneza i rola Karty ekumenicznej w procesie integracyjnym Europy, [w:] *Chrystus*

- światłem ekumenii. *W drodze na Trzecie Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibliu*, red. R. Porada, Opole 2006, s. 9–20.
- Karta ekumeniczna w pielgrzymce do Sibliu – jej rola i wkład*, BE 36 (2007) nr 1, s. 19–42.
- Z problematyki ekumenicznej. Z Rzymu przez kraje Europy i Wittenbergię do Sibliu*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 96 (2007) nr 3, s. 447–454.
- Pierwszy etap Trzeciego Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego*, BE 36 (2007) nr 2, s. 50–63.
- Przesłanki wiarogodności ruskiego prawosławia w jego początkowym okresie*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego [...]*, red. I. S. Ledwoń i in., Lublin 2007, s. 491–511.
- Program ekumeniczny Jana Pawła II w encyklice „Ut unum sint”*, BE 36 (2007) nr 3–4, s. 21–35.
- Inicjatywy ekumeniczne w integrującej się Europie*, stoe 7 (2007), s. 295–305.
- Karta ekumeniczna w integracji Europy – jej rola i wkład*, [w:] *Między Wschodem i Zachodem – Rola Polski w tworzeniu polityki wschodniej Unii Europejskiej*, red. P. Marcinkowska, P. Gwiazda, Warszawa 2008, s. 70–83.
- Ekumeniczne przesłanie Jana Pawła II w kontekście jego pielgrzymek do ojczyzny*, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 383–414.
- Z drogi ekumenizmu nie ma odwrotu*, BE 37 (2008) nr 3–4, s. 49–60.
- Dokonania i wyzwania ekumeniczne w uświęcającej misji Kościoła w Polsce*, [w:] *W wierności Bogu i Kościołowi. Księga pamiątkowa dedykowana Józefowi Kardynałowi Glempowi Prymasowi Polski w 80. rocznicę urodzin*, red. M. Kreczmański, H. Małecki, Warszawa 2009, s. 143–157.
- Działalność ekumeniczna w Polsce w zakresie uświęcającej misji Kościoła*, BE 38 (2009) nr 1–4, s. 45–71.
- Wspólnotowy wymiar zbawienia*, [w:] *Lux lucet in tenebris. Księga pamiątkowa z okazji nadania prof. Bernardowi Kozirógowi doktoratu honoris causa*, red. K. Grant-Skiba, Z. Lew-Wojciechowski, t. 1, Podkowa Leśna 2010, s. 9–31.
- Konstytucja „Anglicanorum coetibus” w perspektywie ekumenicznej: katolicki punkt widzenia*, [w:] *Wspólnota Anglikańska w ekumenia. Wokół konstytucji apostolskiej „Anglicanorum coetibus” Benedykta XV*, red. T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2010, s. 81–96.
- Zagadnienia związane z realizacją misji uświęcającej Kościoła w pracach Rady do spraw Ekumenizmu Konferencji Episkopatu Polski*, [w:] *Zagadnienia międzywyznaniowe w realizacji misji uświęcającej Kościoła*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, K. Dziub, Lublin 2010, s. 33–46.
- Dialog drogą do jedności*, BE 39 (2010) nr 1–2, s. 21–30.
- Misja i jedność w rosyjskim prawosławiu*, [w:] *Dialog ekumeniczny a „missio Ecclesiae”*, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A. Napiórkowski, Kraków 2011, s. 145–197.
- Rola dialogu ekumenicznego w chrześcijaństwie*, [w:] *Ku Słowu, ku Kościołowi, ku światu. Księga pamiątkowa ofiarowana Arcybiskupowi Jeremiaszowi (Janowi*

Anchimiukowi) [...], red. K. Wojciechowska, W. Konach, Warszawa 2013, s. 417–436.

PILCH Adam (1965–2010)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, przewodniczący Komisji Młodzieży PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 26 czerwca 1965 w Wiśle. W latach 1984–1989 studiował teologię ewangelicką na CHAT. W 1990 został ordynowany na duchownego. Pracę duszpasterską rozpoczął od funkcji wikariusza diecezjalnego diecezji warszawskiej. W latach 1993–1995 był proboszczem-administratorem, a następnie proboszczem parafii pw. Wniebowstąpienia Pańskiego w Warszawie. Funkcję tę pełnił do śmierci. Od 1993 był równocześnie administratorem parafii luteranckiej w Żyrardowie, a w latach 1993–2000 administratorem parafii luteranckiej w Węgrowie. Równoległe do wymienionych funkcji, w latach 1993–1994 był asystentem biskupa Kościoła. W 1995 podjął służbę w ewangelickim duszpasterstwie wojskowym w stopniu majora, jako dziekan Warszawskiego Okręgu Wojskowego. Od 1999 pełnił funkcję zastępcy ewangelickiego biskupa wojskowego w stopniu pułkownika. Od listopada 2009 pełnił obowiązki naczelnego kapelana ewangelickiego. Zginął tragicznie 10 kwietnia 2010 w katastrofie prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem. Był żonaty, miał córkę.

W latach 1992–1995 był przewodniczącym Komisji Młodzieży PRE. Był zaangażowany w działalność warszawskiego środowiska ekumenicznego. Współorganizował comiesięczne nabożeństwa ekumeniczne w Warszawie. Pracował w Komitecie Warszawskich Dni Biblijnych przy Towarzystwie Biblijnym w Polsce.

PINDEL Roman (1958–)

Biskup diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakresie biblistyki, współprzewodniczący Zespołu ds. Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim i Wspólnotą Kościelną Luterancko-Augsburską.

Urodził się 18 listopada 1958 w Oświęcimiu. Po uzyskaniu matury w 1977 wstąpił do Krakowskiego WSD. W 1983 przyjął święcenia kapłańskie z rąk kard. Franciszka Macharskiego. Po trzech latach pracy w charakterze wikariusza został skierowany na studia specjalistyczne na PAT, gdzie w 1990 uzyskał stopień doktora (*Chrystus jako Arcykapłan współczujący według Listu do Hebrajczyków*). Habilitował się w 2001 (*W obronie prawdy Ewangelii. Analiza literacko-retoryczna Ga 1, 11–2, 21*), zaś tytuł profesora otrzymał w 2005. Aktualnie zatrudniony jest na stanowisku profesora zwyczajnego w UPJPII i kieruje Katedrą Hermeneutyki Biblijnej i Judaistyki. Pracę naukową łączył z duszpasterstwem *Odnowy w Duchu Świętym*, koordynacją

ruchów i stowarzyszeń archidiecezji krakowskiej, a także funkcją asystenta kościelnego miesięcznika *List*. W latach 2004–2011 pełnił funkcję ojca duchownego, a w 2011–2013 rektora WSD archidiecezji krakowskiej. 16 listopada 2013 został mianowany, a 6 stycznia 2014 konsekrowany na biskupa diecezji bielsko-żywieckiej. Jest zaangażowany w pasterską działalność ekumeniczną na terenie diecezji. Od 2014 pełni funkcję współprzewodniczącego Zespołu ds. Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim i Wspólnotą Kościelną Luteransko-Augsburską.

PODZIAWO Tomasz (1906–1975)

Kapłan grekokatolicki Zgromadzenia Księży Marianów, referent ds. ekumenizmu diecezji siedleckiej, działacz ekumeniczny, popularyzator wschodniej liturgii i duchowości.

Urodził się 6 lutego 1906 w Pierchulewie k. Bracławia (Wileńszczyzna). W 1926 wstąpił do Zgromadzenia Księży Marianów. W latach 1929–1935 odbył studia na PUG, gdzie w 1931 uzyskał doktorat z filozofii, a w 1935 licencjat z teologii. W czasie studiów należał do wychowanków Papieskiego Kolegium Rosyjskiego. Świecenia kapłańskie przyjął w 1934 z rąk biskupa grekokatolickiego Mikołaja Czarneckiego, wizytatora apostolskiego dla grekokatolików na Ukrainie. Pracował wśród emigracji rosyjskiej w Mandżurii. W 1948 został aresztowany i wydalony z Chin do Związku Radzieckiego. Prze-

bywał w kilku obozach dla więźniów politycznych, m.in. w Irkucku, Omsku, Karagandzie. W 1955 został zwolniony i deportowany do Polski. Zamieszkał w klasztorze Marianów w Grudziądzu, a następnie przebywał w domach zakonnych w: Gietrzwałdzie, Warszawie, Głuchołazach, ponownie w Grudziądzu, Licheniu i we Włocławku. Pełnił funkcje wykładowcy w przyklasztornych seminariach duchownych oraz pracował jako duszpasterz w obrządku łacińskim. W latach 1965–1969 był ojcem duchownym i spowiednikiem kleryków w WSD we Włocławku. W 1969 opuścił Polskę. Po krótkim pobycie w Rzymie wyjechał do Londynu, gdzie pracował wśród diaspory białoruskich katolików. Zmarł 2 października 1975 w Londynie i został pochowany na cmentarzu św. Pankracego w dzielnicy East Finchley.

W latach 1968–1969 był pierwszym w diecezji siedleckiej referentem ds. ekumenizmu. W czasie swego pobytu w Polsce był aktywnym działaczem ekumenicznym. Popularyzował także tematykę Kościołów wschodnich, liturgię i duchowość wschodnią. Dawał temu wyraz w publikacjach zamieszczonych głównie na łamach „Znaku”.

PUBLIKACJE (wybrane)

- Charakterystyka duchowości wschodniej*, „Znak” 16 (1964) nr 7–8, s. 896–910.
Rozłam między Wschodem i Zachodem, „Znak” 17 (1965) nr 2–3, s. 206–219.

Niepokalana Bogurodzica w Kościele prawosławnym, [w:] *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J. S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, s. 337–351.

PODZIELNY Edmund (1941–)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, magister licencjat teologii, działacz ekumeniczny.

Urodził się 26 września 1941 w Karłowicach (parafia Zdziechowice, powiat Olesno). Po maturze (1959) studiował w WSD w Nysie. Świecenią kapłańskie przyjął w 1965 z rąk bp. Wacława Wyciska. Kontynuował studia specjalistyczne na WT KUL, gdzie w 1983 uzyskał magisterium, a 1991 licencjat z zakresu prawa kanonicznego. Pracował jako wikariusz w parafii w Krapkowicach (1965–1967), w Zabrze (1967–1972), w Opolu-Szczerpanowicach (1972–1976), a następnie jako proboszcz w Tułowicach (1976–1985) i w Kluczborku (1985–2003). W tym czasie był również dziekanem dekanatu i rejonu kluczborskiego oraz dyrektorem rejonowego biura Caritas w Kluczborku. W 2003 został proboszczem parafii katedralnej pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Opolu. Poza tym piastował urząd dziekana dekanatu i rejonu opolskiego. Od 1992 jest członkiem Kolegium Konsultorów Diecezji Opolskiej, należy także do: Diecezjalnej Rady Kapłańskiej, Diecezjalnej Rady Ekonomicznej, Diecezjalnej Fundacji Obrony Życia, Międzydiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu.

Za wieloletnie i ofiarne zaangażowanie duszpasterskie otrzymał szereg nagród i odznaczeń.

Przez wiele lat organizował (zwłaszcza w Kluczborku, gdzie istnieje też parafia ewangelicko-augsburska) wspólne nabożeństwa w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. W ramach dekanatu organizowano spotkania duchownych obydwu Kościołów, które stanowiły okazję do bliższego poznania zarówno siebie nawzajem, jak i problemów, którymi żyją wspólnoty parafialne. Owocem tego były różne formy wzajemnej pomocy (np. przy remoncie kościołów) praktykowane przez duchownych katolickich i ewangelickich oraz wymiana myśli na temat pracy duszpasterskiej. Ekumeniczny charakter miały też Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej, przygotowywane przez Podzielnego oraz KIK. Ich program uwzględniał tradycję ewangelicką poprzez organizowanie np. koncertu muzycznego czy wykłady pastorów. Znakiem otwarcia na tradycję i liturgię chrześcijan wschodnich były celebrowane (zazwyczaj dwa razy w roku w Kluczborku) msze święte w obrządku bizantyjsko-ukraińskim. Brał udział w krajowych i zagranicznych konferencjach ekumenicznych. Jest autorem artykułów popularnonaukowych na temat jedności chrześcijan i ekumenizmu (m.in. w periodykach „Siewca” oraz „List Parafialny”, wydawanych przez parafię Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Kluczborku).

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumenia w życiu parafialnym, [w:] *Perspektywy ekumenii. Wielkopostne wykłady otwarte poświęcone encyklice „Ut unum sint”*, red. P. Jaskóła, Opole 1996, s. 109–118.

POLAK Grzegorz (1952–)

Dziennikarz rzymskokatolicki, członek Rady Programowej Ekumenicznego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Warszawie, działacz ekumeniczny.

Urodził się 16 listopada 1952 w Warszawie. Po maturze (1972) podjął studia z zakresu historii Kościoła na ATK, gdzie w 1978 uzyskał tytuł magistra teologii (*Antoni Prochaska – wkład do mediewistyki kościelnej*). W 1977 rozpoczął pracę dziennikarską w „Słowie Powszechnym”. Od 1979 należał do ekipy reporterów relacjonujących poszczególne pielgrzymki Jana Pawła II do ojczyzny. Jako sprawozdawca uczestniczył w pięciu zagranicznych podróżach Jana Pawła II (1991 – Węgry, 1993 – Litwa, Łotwa, Estonia, 1998 – Austria, 2001 – Ukraina, 2004 – Szwajcaria). Pracował kolejno w redakcjach: miesięcznika „Więź”, kwartalnika „Studia i Dokumenty Ekumeniczne”, „Gazety Wyborczej”, KAI (kierownik działu krajowego), koncernie prasowym „Edipresse Polska”, Religia.tv. Od 2014 jest stałym felietonistą tygodnika „Niedziela”. W latach 1995–1997 był członkiem Komitetu Episkopatu Polski ds. Dialogu z Judaizmem. Należy do zespołu scenariuszowego Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego

go przy Centrum Opatrzności Bożej na warszawskim Wilanowie. Otrzymał szereg wyróżnień, m.in. nagrodę „TOTUS” za upowszechnianie nauczania Jana Pawła II (2007). Jest autorem bądź współautorem ok. 30 książek i serii wydawniczych o tematyce papieskiej i hagiograficznej, jak również ok. 150 artykułów o tematyce ekumenicznej zamieszczonych m.in. w „Studiach i Dokumentach Ekumenicznych” (w numerach 1–26 publikowanych pod pseudonimem Antoni Grzeško-wiak), „Biuletynie Ekumenicznym”, „Więzi”, „Przeglądzie Prawosławnym” i „Jednocie”. W latach 1981–1991 był członkiem komitetu organizacyjnego comiesięcznych nabożeństw ekumenicznych, organizowanych z inicjatywy Jana Turnaua w każdy pierwszy poniedziałek miesiąca w stołecznym kościele ewangelicko-reformowanym. Od momentu powstania periodyku „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” wchodził w skład redakcji, a po wznowieniu jego wydawania został współpracownikiem pisma. Publikuje w nim sprawozdania z wydarzeń ekumenicznych w Polsce i na świecie, m.in. z pielgrzymek papieskich, opracowania z cyklu *Sylwetki ekumenistów* oraz bibliografię ekumeniczną czasopism polskich. Wydając w 1999 po raz drugi w KAI leksykon *Kto jest kim w Kościele*, wzbogacił go także o biogramy czołowych przedstawicieli Kościołów zrzeszonych w PRE. Podczas pracy w telewizji Religia.tv zrealizował ponad

20 filmów dokumentalnych. Znaczną ich część poświęcił prezentacji wybitnych ekumenistów. Był zaangażowany w organizowanie Ekumenicznych Spotkań Młodych w Kodniu nad Bugiem. W 2014 został członkiem Rady Programowej Ekumenicznego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Warszawie. Otrzymał nagrody za działalność ekumeniczną: „Serce dla Serc” (1992) i Nagrodę im. św. Brata Alberta (2001).

PUBLIKACJE (wybrane)

25-lecie Ośrodka ds. Jedności Chrześcijan w Warszawie, *SIDE* 5 (1987) nr 4, s. 99–109.
Zaangażowanie ekumeniczne laikatu katolickiego w Polsce, *SIDE* 6 (1988) nr 2, s. 53–61.

Ekumenizm w Polsce po roku 1989, *SIDE* 37 (1996) nr 1, s. 252–264.

Wspólnota ekumeniczna z Taizé, [w:] KCHJ, s. 351–355.

Kto jest kim w Kościele. Ekumeniczne „who is who” chrześcijaństwa w Polsce, [stan na dzień 15 lutego 1999], Warszawa 1999².

POLOCH Leonard (1933–)

Kapłan archidiecezji poznańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, archidiecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 6 listopada 1933 w Brennej. Po ukończeniu (1954) Niższego Seminarium Duchownego w Wolsztynie, w latach 1954–1960 studiował w AWSĐ w Poznaniu. Świecenia kapłańskie przyjął w 1960. Po święceniach pracował jako wikariusz w parafii w Zaniemyślu (1960–1962), Poznaniu

(1962–1965 i 1965–1975), a następnie jako proboszcz parafii pw. NMP Niepokalanie Poczętej w Sierakowie (1975–1981) i parafii pw. Najświętszego Zbawiciela w Poznaniu (1981–2009). W 2009 przeszedł na emeryturę. Pełni funkcję duszpasterza Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i asystenta kościelnego Stowarzyszenia Rodzin Katolickich Archidiecezji Poznańskiej. Jest duszpasterzem kolejarzy i egzorcystą oraz spowiednikiem alumnów AWSĐ.

W latach 1985–1992 był archidiecezjalnym referentem ds. ekumenizmu Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. W tym czasie organizował okolicznościowe spotkania i nabożeństwa ekumeniczne, a także przygotowywał coroczne obchody Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan.

PORADA Rajmund (1969–)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Zaślad Ekumenizmu w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją UO, współredaktor „*Studia Oecumenica*”.

Urodził się 26 lutego 1969 w Krapkowicach. W 1988 rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Nysie, zwieńczone w 1994 magisterium z teologii na WT KUL (*Modele pojęcia Boga we współczesnej polskiej literaturze teologicznej*, prom. ks. Tadeusz

Dola). W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie i rozpoczął studia doktoranckie z teologii ekumenicznej na KUL. W 1996 uzyskał licencjat z teologii, a w 1998 stopień doktora (*Rola Kościoła w dziele usprawiedliwienia. Studium ekumeniczno-dogmatyczne dokumentów dialogu katolicko-luterańskiego na forum światowym*, prom. Piotr Jaskóła). W trakcie studiów doktoranckich odbył półroczny staż naukowo-badawczy w Instytucie Ekumenicznym im. Johanna Adama Möhlera w Paderborn (Niemcy); w latach 1998–1999 przebywał na stypendium naukowym Instytutu Studiów Europy Środkowej i Wschodniej na Katolickim Uniwersytecie w Eichstätt (Niemcy); 2004–2005 na stypendium naukowym w Collegio Teutonico w Rzymie, w którego czasie odbył studium z eklezjologii ekumenicznej na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu „Angelicum”. Od 2008 pełni funkcję prodziekana i kierownika studiów doktoranckich na WT UO. Habilitował się w 2009 (*Ekumeniczne rozumienie sukcesji apostoelskiej. Studium dokumentów dialogów doktrynalnych*).

W latach 1999–2000 prowadził zajęcia zlecone z ekumenizmu na WT UO. W 2000 został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Teologii Kościołów Poreformacyjnych w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO. Od tego czasu prowadzi wykłady i ćwiczenia z zakresu teologii

dogmatycznej i ekumenicznej. W 2009 został kierownikiem Katedry Zasad Ekumenizmu w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją Wydziału Teologicznego UO. W 2001–2009 był sekretarzem czasopisma naukowego „Studia Oecumenica”, a od 2009 jest jego współredaktorem. Od 2005 jest członkiem zespołu redakcyjnego „Przeglądu Piśmiennictwa Teologicznego” i odpowiada za dział „Ekumenizm i teologia porównawcza”. Należy m.in. do Stowarzyszenia Teologów Ekumenistów, Europejskiego Stowarzyszenia Badań Ekumenicznych „Societas Oecumenica”. Ponadto jest członkiem Międzydiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu w diecezji opolskiej. Współpracuje m.in. przy organizacji dorocznych obchodów Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan i uczestniczy w pracach zespołu przygotowującego organizowaną co roku w diecezji opolskiej w pierwszą niedzielę adwentu Ekumeniczną Modlitwę Młodych. Jako przedstawiciel diecezji opolskiej brał udział w 2007 w Trzecim Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w Sibiu (Rumunia). Współorganizuje krajowe i międzynarodowe sympozja oraz konferencje naukowe dotyczące problematyki teologiczno-ekumenicznej i aktywnie w nich uczestniczy, wygłaszając łącznie kilkadziesiąt referatów bądź komunikatów.

Zainteresowania naukowe dotyczą m.in. problematyki usprawiedliwienia w relacjach katolicko-luterańskich

i jego eklezjologicznych implikacji, w tym znaczenia tej nauki dla rozumienia Kościoła, pojmowania jego posłannictwa i misji, jego zbawczej roli, zwłaszcza w kontekście rozumienia Kościoła jako „sakramentu zbawienia”; problemu sukcesji apostołskiej, szczególnie w świetle dialogów ekumenicznych i wynikających stąd szczegółowych pytań: jedności tradycji i sukcesji apostołskiej, rozumienia „episkopé”, luterńskiego pojmowania urzędu biskupa, związku pomiędzy jednością Kościoła a rozumieniem sukcesji apostołskiej; zagadnień z zakresu hermeneutyki ekumenicznej, a także duchowości ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Kościół w dziele usprawiedliwienia. Ekumeniczno-dogmatyczne studium dokumentów dialogu katolicko-luterańskiego na forum światowym, Opole 2000.

Ad plenam unitatem. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi [...], Opole 2002 (współred. P. Jaskóła).

Życie ekumenią w Kościołach lokalnych, Opole 2003 (współred. P. Jaskóła) [= ŻEKL].

Chrystus światłem ekumenii. W drodze na Trzecie Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibiu, Opole 2006 (red.).

Ekumeniczne rozumienie sukcesji apostołskiej. Studium dokumentów dialogów doktrynalnych, Opole 2008.

W nurcie myśli Jana Kalwina, Opole 2009 (współred. J. Budniak, P. Jaskóła).

Ekumenizm duchowy – duchowość pojednania, Opole 2012 (red.).

ARTYKUŁY:

Sendung der Kirchen nach dem Dokument des katholisch-lutherischen Dialogs „Kirche und Rechtfertigung”, [w:] *Ökumenische Verantwortung der Kirchen am Beispiel Polens und der Schweiz*, Hrsgs P. Jaskóła, Opole 1997, s. 77–88.

Przewodnie idee wspólnego rozumienia usprawiedliwienia, [w:] *Zbawienie w Roku Jubileuszowym. Nauka na temat usprawiedliwienia w dialogu katolicko-luterańskim. Dokumenty i opracowania*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000, s. 67–97.

Usprawiedliwienie i uświęcenie we Wspólnej deklaracji o usprawiedliwieniu, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 311–324.

Kościół i apostołskość Kościoła w nauczaniu Marcina Lutra, *stoe* 1 (2001), s. 173–186.

Jedność tradycji i sukcesji apostołskiej, *stoe* 2 (2002), s. 179–194.

Adekwatność modelu „Kościołów siostrzanych” w odniesieniu do relacji między Kościołami rzymskokatolickim i luteranskim, [w:] *„Kościoły siostrzane” w dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 141–157.

Teologia Kościoła lokalnego w dialogu katolicko-luterańskim, [w:] ŻEKL, s. 157–165.

Posługa Piotra i papieżstwo według „Communio sanctorum”, *stoe* 3 (2003), s. 21–42.

Ekumeniczna wspólnota eucharystyczna – czy już możliwa?, *AK* 145 (2005) z. 2, s. 292–309.

Luterański urząd biskupa a perspektywy ekumenicznego porozumienia, *RTK* 52 (2005) z. 7, s. 27–43.

- Wyzwania etyczne a dialog ekumeniczny. Wkład Wspólnej Grupy Roboczej Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów*, stoe 5 (2005), s. 255–270.
- Sukcesja apostołska w dialogu rzymskokatolicko-prawosławnym*, [w:] IOCH, s. 415–426.
- Lutra teologia krzyża jako podstawa ekumenicznego paradygmatu*, [w:] *Crux Christi – spes nostra. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Biskupowi Janowi Kopcowi*, red. K. Dola, N. Widok, Opole 2007, s. 87–101.
- Posługa Piotra i papieżstwo – czy nadal naszą dzielić Kościoły? Perspektywa ekumeniczna*, [w:] *Wokół posługi Piotrowej*, red. A. Klupczyński, Poznań 2009, s. 65–89.
- Związek usprawiedliwienia i uświęcenia w myśli Jana Kalwina – perspektywa katolicka*, RTCHAT 51 (2010) z. 1–2, s. 247–262.
- Jedność w różnorodności prawd? Prawda w kontekście dialogu ekumenicznego*, [w:] *Wielość religii – jedność prawdy*, red. M. Kita, Kraków 2011, s. 11–32.
- Die Problematik der apostolischen Sukzession im römisch-katholisch/lutherischen Dialog auf Weltebene*, COMP 32 (2012) 2, s. 97–120.
- Modlitwa za zmarłych w świetle konsensusu w nauce o usprawiedliwieniu. Z katolicko-luterańskich uzgodnień doktrynalnych*, [w:] OERW, Lublin 2013.
- Kościół jako sakrament zbawienia w świetle uzgodnienia „Ku wspólnej wizji Kościoła”*, stoe 14 (20014), s. 63–81.
- PRACKI Roman Piotr (1971–)**
Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, doktor teologii ewangelickiej, przewodniczący lubelskiego, a następnie krakowskiego Oddziału PRE, członek Komisji ds. Młodzieży PRE, członek Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Luterańsko-Prawosławnego.
- Urodził się 29 lipca 1971 w Kaliszu. Studiował teologię ewangelicką na, gdzie w 1996 obronił pracę magisterską *Radiofonia jako forma oddziaływania duszpasterskiego* napisaną pod kierunkiem Włodzimierza Nasta. W 1997 ordynowany na duchownego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Pełnił służbę duszpasterską w parafii ewangelicko-augsburskiej w Lublinie oraz w Radomiu. Był również proboszczem-administratorem parafii w Płocku, duszpasterzem studentkim studentów-luteran na CHAT. W latach 1997–1999 studiował w Instytucie Ekumenicznym KUL, gdzie uzyskał tytuł licencjata teologii ekumenicznej. Tam też, w latach 2002–2006, na podstawie dyspensy watykańskiej *ad casum*, pracował na stanowisku asystenta w Katedrze Teologii Protestanckiej. Absolwent Akademii Mediów przy Ewangelickiej Agencji Informacyjnej we Frankfurcie nad Menem. W 2014 uzyskał doktorat na CHAT na podstawie pracy *Luteranie i prawosławni w dialogu. Studium historyczno-krytyczne* napisanej pod kierunkiem bp. Marcina Hintza. Od 2006 jest

proboszczem parafii ewangelicko-augsburskiej w Krakowie. Jest żonaty, ma dwie córki. Decyzją Konferencji Biskupów Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP został wydelegowany do Komisji Krajowej śFL.

W latach 2000–2004 był przewodniczącym Lubelskiego Oddziału PRE, a w latach 2006–2013 przewodniczącym krakowskiego oddziału tejże rady. W latach 2004–2007 był Komisji ds. Młodzieży PRE. Jest członkiem Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu Luterancko-Prawosławnego. Od 2005 jest członkiem Rady Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

PUBLIKACJE (wybrane)

Augsburskie Wyznanie, Confessio Augustana, [w:] *Religia. Encyklopedia PWN*, red. T. Gadacz, B. Milerski, t. 1, Warszawa 2001, s. 397.

Artykuły szmalkaldzkie, [w:] *Religia. Encyklopedia PWN*, red. T. Gadacz, B. Milerski, Warszawa 2001, t. 1, s. 344.

Ekumenizm: Oikoumene, [w:] *Kalendarz ekumeniczny 2002*, Sandomierz 2002, s. 35–39.

Kapłaństwo. W Kościołach protestanckich, [w:] EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 723–724.

Małżeństwo. W Kościołach protestanckich, [w:] EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 1099–1100.

Kościół Ewangelicko-Augsburski, [w:] *Dialog ekumeniczny a „missio Ecclesiae”*, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A. Napiórkowski, Kraków 2011, s. 136–137.

Katolickość Wyznania augsburskiego, [w:] *Wielość religii – jedność prawdy*, red. M. Kita, Kraków 2011, s. 43–59.

Inicjacja w Kościele luteranckim, [w:] *Inicjacja liturgiczna*, red. A. Selepin, J. Superson, Kraków 2011, s. 149–175.

PUŚLECKI Edward Tadeusz (1951–)

Duchowny metodystyczny, zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, doktor teologii, członek Prezydium PRE, członek Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, członek Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, przewodniczący Komitetu Krajowego Towarzystwa Biblijnego w Polsce.

Urodził się 28 stycznia 1951 w Katowicach-Ochojcu. W 1973 podjął studia teologiczne na CHAT, gdzie w 1978 uzyskał tytuł magistra teologii ewangelickiej (*Jan Wesley jako duszpasterz*). W latach 1974–1986 był pastorem w metodystycznych parafiach w Łukcie, Słoneczniku, Elblągu, a także odpowiedzialnym za pracę z młodzieżą Kościoła metodystów w Polsce. W 1978 przyjął z rąk bp. dr. Franza Schäfera z Zurichu ordynację na diakona, a w 1980 na prezbitera Kościoła. W 1986 został posłany do pracy duszpasterskiej w Bydgoszczy oraz Inowrocławiu. Kontynuował formację intelektualną m.in. w Ekumenicznym Instytucie śRK w Chateau de Bossey k. Genewy (semestr zimowy 1985–1986), w Haggai Institute, Advanced Leadership Training (Singapur, 1991), The Oxford Institute of Methodist Theological Studies (1992), w Cambridge Summer School of Metho-

dist Contemporary Theology (2000), Oxford International Business English Certificate (2000). W 2001 na CHAT uzyskał stopień doktora (*Działalność Południowego Episkopalnego Kościoła Metodystycznego w Polsce w latach 1920–1924. Studium historyczno-teologiczne*; wydana pod tytułem *Powracająca fala*). Od 1981 wykładał w WST im. Jana Łaskiego w Warszawie (dogmatyka, etyka, metodyzm), od 2010 jest jego rektorem. Od 1990 prowadzi w Warszawie metodystyczną szkołę językową English Language College. W latach 1989–2013 był superintendentem naczelnym (zwierzchnikiem) okręgu Pomorza, Wielkopolski i Mazowsza. Jako superintendent naczelnny (od 1995 z tytułem biskupa) uczestniczył w wielu międzynarodowych zgromadzeniach organizacji kościelnych.

Od 1990 należy do Prezydium PRE. W latach 1993–2006 pełnił funkcję jej wiceprezesa; od 2006 jest sekretarzem Zarządu i Prezydium PRE. Przez cały czas swego ekumenicznego zaangażowania należy do różnych komitetów i komisji PRE, m.in. Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, Komisji Wspólnej PRE – Rząd RP, Komisji ds. Dialogu KEP i PRE. Od kilkunastu lat współprzewodniczy w redagowaniu materiałów na Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan oraz wielu dokumentów ekumenicznych (nt. chrztu świętego, małżeństw mieszanych, chrześcijańskiego świętowania niedzieli, ochrony środowiska). Uczestniczył we wszyst-

kich spotkaniach papieży Jana Pawła II i Benedykta XVI z PRE. Od 2005 jest przewodniczącym (prezesem) Komitetu Krajowego Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Z ramienia tego towarzystwa wziął udział w światowym Zgromadzeniu Towarzystw Biblijnych w Seulu w 2010.

PUBLIKACJE (wybrane)

Eucharystia w dialogu katolicko-metodystycznym, [w:] *Wspólna eucharystia – cel ekumenii*, red. P. Jaskóła, R. Porada, Opole 2005, s. 207–223.

Kościół Ewangelicko-Methodystyczny, [w:] *W drodze za Chrystusem: Kościoły chrześcijańskie w Polsce mówią o sobie*, red. H. Tranda, M. Patalon, Kraków 2009, s. 9–23.

Ewangelik wyznania metodystycznego, [w:] *Ekumenizm i ewangelicyzm*, red. M. Hintz, T. J. Zieliński, Warszawa 2010, s. 361–381.

RABIEJ Stanisław Jan (1959–)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii, kierownik Katedry Badań nad Integracją w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO, konsultor Rady KEP ds. Ekumenizmu.

Urodził się 7 września 1959 w Zabrze. Po maturze (1978) podjął studia w WSD Śląska Opolskiego w Nysie. Kontynuował studia na WT KUL, gdzie uzyskał magisterium (1985), a następnie licencjat (1987) i doktorat z teologii (1989). Od 1990 pracował w WSD Śląska Opolskiego, a następnie na WT UO. Habilito-

wał się w 1998 na UKSW (*In Spiritu et Veritate. Kult ofiarnczy w chrześcijaństwie i innych religiach*). W 2004 uzyskał tytuł profesora nauk teologicznych. Jest pracownikiem Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją WT UO, kierownikiem Katedry Badań nad Integracją, jak również kierownikiem tzw. Katedry Jean Monneta. Pełnił szereg funkcji: kierownika studiów doktoranckich (2000–2008), prodziekana i dziekana WT UO (2005–2012). Był konsultorem Rady KEP ds. Ekumenizmu (2006–2011), konsultorem Rady Naukowej KEP (2008–2012), członkiem Państwowej Komisji Akredytacyjnej (2008–2012); od 2012 jest w gronie jej ekspertów. W latach 2008–2012 był członkiem Kolegium Dziekanów Wydziałów Teologicznych w Polsce. Na czas kadencji 2009–2014 został powołany jako ekspert Watykańskiej Kongregacji Edukacji Katolickiej ds. Ewaluacji i Promocji Jakości Kształcenia Uniwersytetów i Wydziałów Kościelnych (AVEPRO). Specjalizuje się w zakresie nauk teologicznych: antropologii teologicznej, teologii dogmatycznej i ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Unité de l'Europe et division des chrétiens, [w:] *Ökumenische Verantwortung der Kirchen am Beispiel Polens und der Schweiz. Materiały sympozjum polsko-szwajcarskiego zorganizowanego przez Instytut Ekumeniczny KUL, Polską Radę Ekumeniczną, AGCK i Wydział Teologiczny UO*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 93–104.

Jedność Europy a podział chrześcijaństwa, [w:] *Pojednanie narodów i Kościołów. Materiały sympozjum poświęconego problematyce II Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego Graz '97*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 127–140.

Jedność Europy a podział chrześcijan (1950–2000), Opole 2000.

Dialog ekumeniczny wobec integracji europejskiej, *stoe 1* (2001), s. 23–33.

Dialog „Kościół siostrzanych” wobec integracji europejskiej, [w:] *„Kościół siostrzany” w dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 313–320.

Kościół lokalny a integracja europejska, [w:] *ŻEKL*, s. 217–228.

„Charta Oecumenica” – zobowiązanie dla Kościołów Europy. Perspektywa rzymskokatolicka, [w:] *Ku duchowej integracji Europy*, red. A. Kaim, P. Kantyka, Lublin 2005, s. 113–116.

Ekumenizm i integracja Europy według Jana Pawła II, [w:] *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*, red. Z. Glaeser, Opole 2008, s. 61–72.

Ekumeniczne znaczenie pobożności ludowej, [w:] *OERW*, s. 347–356.

REMBIERZ Marek (1968–)

Doktor habilitowany nauk humanistycznych, działacz ekumeniczny.

Urodził się 21 grudnia 1968 w Siemianowicach Śląskich. Ukończył Liceum Sztuk Plastycznych w Białymostku-Białej. W 1999 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii na Wydziale Nauk

Społecznych uś (*Opozycja światłość/ciemność w argumentacji filozoficznej. Analizy wybranych zagadnień i dysput*). Habilitował się w 2011 na Wydziale Teologii Greckokatolickiej Uniwersytetu Preszowskiego (*Religia – rozum – prawda. Chrześcijaństwo jako religia Logosu w interpretacji Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*). Od 1997 jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym uś (Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie). Był inicjatorem powołania i kierownikiem (2012–2014) Zakładu Porównawczej Pedagogiki Religii i Dialogu Międzyreligijnego w Wyższej Szkole Administracji w Bielsku-Białej. Członek redakcji (sekretarz) periodyku naukowego „Ecumeny and Law”. Współorganizator i uczestnik konferencji naukowych krajowych i międzynarodowych dotyczących problematyki ekumenicznej i dialogu międzyreligijnego.

PUBLIKACJE (wybrane):

W poszukiwaniu podstaw jedności i zasad dialogu. Ekumeniczne idee Stefana Swieżawskiego, [w:] Pojednajcie się... Materiały z sesji naukowej: Pastoralny i społeczno-kulturowy wymiar ekumenizmu na Śląsku Cieszyńskim, red. J. Budniak, H. Rusek, Cieszyn 2000, s. 125–134.

„*Da vsi jedino budut*”. *Dążenie do jedności jako zasada działania według Vasilę Hopka o postulatory i modele dialogu wschodniej i zachodniej kultury europejskiej, [w:] Reflexia jednoty v diele a pôsobení blahoslaveného biskupa Vasilę Hopka (1904–*

1976) v kontexte eurointegračného procesu, red. V. Boháč, Prešov 2010, s. 191–222.

ROGACZEWSKI Jerzy (1961–)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptistów, członek Zarządu Śląskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 29 maja 1961 w Krakowie. W 1988 ukończył BST w Malborku. Następnie kontynuował studia teologiczne za granicą. W 1995 na WT Uniwersytetu McMaster w Hamilton (Kanada) uzyskał tytuł magistra (*The Polish Baptist identity in historical context*). W 1996 został powołany na urząd pastora zboru baptystycznego w Katowicach i tego samego roku ordynowany na urząd prezbitera. Od 1999 zasiada w Radzie Kościoła Chrześcijan Baptistów w RP, a od 2003 jest przewodniczącym Rady Okręgu Śląskiego. W latach 2005–2010 był członkiem Rady Nadzorczej Międzynarodowego BST w Pradze. Od 2009 jest także członkiem Rady WBST w Warszawie. W 2011 rozpoczął studia doktoranckie na Uniwersytecie Acadia (Acadia Univeristy) w Kanadzie, przygotowując dysertację na temat ekumenicznego modelu duchowego przywództwa. W ramach swojej działalności duszpasterskiej organizuje konferencje i szkolenia dla liderów, koncerty muzyki chrześcijańskiej i obozy młodzieżowe. Był również aktywnie zaangażowany w organizację międzywyznaniowej ewangelizacji Pro-Christ z udziałem ewangelisty z Niemiec Ulricha Parza-

ny (2008). Od 2003 jest członkiem Zarządu Śląskiego Oddziału PRE.

ROGACZEWSKI Stefan (1927–)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, członek Zarządu Poznańskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 7 września 1929 we wsi Daniłowce k. Wołkowyska na Wileńszczyźnie. Po II wojnie światowej zamieszkał w Białymstoku. W latach 1947–1949 studiował w BST w Malborku. Prowadził pracę kaznodziejską w zborach w Kaliszu i Krakowie. W 1964 został ordynowany na urząd prezbitera. W 1959 został wybrany do Naczelnej Rady Kościoła, w której zasiadał nieprzerwanie przez sześć kolejnych kadencji aż do 1987. W tym okresie reprezentował swój Kościół na wielu konferencjach i kongresach Europejskiej Federacji Baptystycznej oraz Światowego Aliansu Baptystycznego, m.in. w Sztokholmie (1975), Toronto (1980) i Hamburgu (1984). Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Młodzieżowej. W 1968 odbył studia uzupełniające w Międzynarodowym BST w Szwajcarii. Pracował duszpastersko w zborach w Poznaniu i Katowicach. W latach 1979–2003 był również prezbiterym okręgowym Okręgu Śląskiego. Obecnie na emeryturze.

Zarówno w środowisku krakowskim, jak i później poznańskim dał się poznać jako aktywny działacz eku-

meniczny. Był członkiem Zarządu Poznańskiego Oddziału PRE. Pełnił funkcję skarbnika Śląskiego Oddziału PRE. Uczestniczył w wielu wydarzeniach ekumenicznych. Utrzymywał dobre kontakty i podejmował współpracę z przedstawicielami innych Kościołów i Wspólnot kościelnych.

ROJECKA Lilioza Czesława

(1925–2007)

Rzymskokatolicka siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Misjonek Świętej Rodziny, działaczka ekumeniczna.

Urodziła się 10 lutego 1925 w Złotorii (woj. podlaskie). W 1947 wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Misjonek Świętej Rodziny. Pierwszą profesję zakonną złożyła w 1949, a wieczystą w 1952. Ukończyła Studium Prawno-Społeczne i Prymasowskie Studium Życia Wewnętrznego w Warszawie. Przez trzynaście pierwszych lat życia zakonnego katechizowała w Mławie. W latach 1963–1983 była członkinią Zarządu Generalnego Zgromadzenia – pełniła funkcje: ekonomki, radnej generalnej, a w latach 1971–1977 najwyższy urząd przełożonej generalnej. Od 1983 aż do kresu swego ziemskiego życia przebywała w Białymstoku, gdzie przez wiele lat była diecezjalną referentką zakonną. W latach 1983–1993 pełniła obowiązki przełożonej domu zakonnego i odpowiedzialnej za formację zakonną postulatu oraz junioratu. Zmarła 27 lutego 2007.

Była głęboko przejęta ideą jedności chrześcijan i rozpaliała duchem ekumenicznym innych. W okresie pełnienia posługi przełożonej generalnej troszczyła się o pogłębianie ducha ekumenizmu w samym zgromadzeniu w oparciu o nauczanie II Soboru Watykańskiego. Widząc w ekumenizmie duchowym formę zaangażowania i podstawę praktycznych działań, uwypuklała potrzebę rozwoju w zgromadzeniu tych aspektów ekumenizmu. W pogłębianiu treści Modlitwy Arcykapłańskiej widziała program życia zakonnego. Była też zaangażowana w urzeczywistnianie praktycznego ekumenizmu. Szczególnie owocny w różne inicjatywy w tym obszarze okazał się jej pobyt w Białymstoku, gdzie m.in. aktywnie uczestniczyła w animacji corocznych obchodów Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Po beatyfikacji bł. Bolesławy Lament, w 1991 zorganizowała i prowadziła Wspólnotę Misyjną bł. Bolesławy Lament – skupiającą świeckich, partycypujących w misyjno-ekumenicznym charyzmacie Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. W ramach tej działalności szczególny akcent kładła na formację ekumeniczną osób zrzeszonych we wspólnocie. Wyczulała na sprawy ekumenizmu i propagowała modlitwę w intencjach ekumenicznych. Wprowadziła między innymi praktykę odmawiania w każdy czwartek w sanktuarium bł. Bolesławy Lament w Białymstoku

Nieszporów o uproszenie jedności chrześcijan, w których uczestniczyło szerokie grono wiernych. W 1993 przy wspomnianym sanktuarium zorganizowała i przez dziesięć lat prowadziła grupę małżeństw mieszanych katolicko-prawosławnych. Charakter modlitewno-formacyjny grupy pozwalał na wspólną modlitwę, a także na możliwość dzielenia się doświadczeniem wiary i codziennymi problemami, co sprzyjało wzajemnemu poznawaniu się i ubogacaniu.

**ROTTENBERG Joanna Maria
Krystyna (1938–)**

Rzymskokatolicka siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża, działaczka ekumeniczna.

Urodziła się 1 sierpnia 1938 we Lwowie. Studiowała filologię klasyczną na uwr (1956–1961). Nauczała języka łacińskiego i historii starożytnej w X LO im. Stefanii Sempołowskiej w Warszawie (1960–1965). W 1968 uzyskała licencjat *ès-lettres* na Sorbonie oraz dyplom *École Nationale Supérieure des Bibliothécaires*. W latach 1968–1978 kierowała biblioteką Institut National des Langues et Civilisations Orientales na Sorbonie (Université Paris-III) oraz realizowała prace naukowo-badawcze na zlecenie Francuskiej Akademii Nauk, Biblioteki Narodowej, Komitetu Badań Historii II Wojny Światowej oraz Dokumentacji Francuskiej. Nawiązała liczne kontakty w krę-

gach protestanckich. W 1978 wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża, przyjmując imię Maria Krystyna od Przemienienia Pańskiego. W 1979 złożyła śluby czasowe, a 1984 wieczyste. Pełniła funkcję tłumacza przysięgłego języka francuskiego konstytucji Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża oraz zeznań świadków w procesach beatyfikacyjnych założycieli Lasek. Od 1996 kierowała Ośrodkiem Ekumenicznym im. Jana XXIII przy kościele pw. św. Marcina w Warszawie. W 2001 uzyskała doktorat na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW (*Geneza i działalność Ośrodka Ekumenicznego im. Jana XXIII przy kościele św. Marcina w Warszawie*).

Przez wiele lat kierowała Ekumenicznym Ośrodkiem „Joannicum” w Warszawie. Od 1996 organizowała w Laskach spotkania, sesje, sympozja ekumeniczne dla młodzieży, w tym także z Ukrainy, Białorusi, Rosji. Organizowała ekumeniczne pielgrzymki i wyjazdy, m.in. z Lasek do Grazu na II Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne (1997), do Sibiu na III Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne (2007) oraz szlakiem reformatorów, męczenników i świadków wiary przez Niemcy, Francję, Szwajcarię, Czechy (2005). Utrzymuje kontakty z licznymi środowiskami ekumenicznymi w Europie Zachodniej, m.in. z benedyktynami belgijskimi z Chevetogne, benedyktynkami z Bec-Hellouin

(Normandia), wspólnotą diakonis z Grandchamp (k. Neuchatel). Jest członkiem fraterni ekumenicznej przy Karmelu św. Eliasza (klasztor Saint-Rémy we Francji pod patronatem św. Eliasza, zwany monasterem św. Eliasza Proroka. Uczestniczy w spotkaniach ekumenicznej grupy europejskiej osób konsekrowanych. Wygłasza prelekcje i prowadzi konwersatoria ekumeniczne. Jest tłumaczką i autorką publikacji o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Z życia Ośrodka Ekumenicznego „Joannicum” Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża, BE 25 (1996) nr 4, s. 33–35.

Warszawskie obchody Tygodnia Modlitwy o Jedność – styczeń 1997, BE 26 (1997) nr 1, s. 37–41.

Między zwątpieniem a nadzieją [II Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Grazu], BE 26 (1997) nr 2, s. 62–66.

Refleksje ekumeniczne z pobytu Jana Pawła II we Wrocławiu i w Gnieźnie podczas VI pielgrzymki do ojczyzny, BE 26 (1997) nr 3, s. 22–27.

Geneza i działalność Ośrodka Ekumenicznego im. Jana XXIII przy kościele św. Marcina w Warszawie, Warszawa 1998.

Ekumeniczne Spotkanie Wspólnot Zakonnych (Kamień Śląski, 20–25 sierpnia 2001), siDE 18 (2002) nr 1, s. 155–157.

Aby byli jedno. Pasja życia siostry Joanny Lossow (1908–2005), Warszawa 2005.

Ekumenizm w drodze [Relacja z podróży przez Niemcy – Francję – Szwajcarię – Czechy: Chrystus nadzieją Europy,

lipiec 2005], „Jednota” 64 (2005) nr 11–12, s. 9–10 (współautor M. Titaniec).

XXXI *Międzywyznaniowe i Międzynarodowe Spotkanie Zakonników i Zakonnice – EIIR. Neuendettelsau w Niemczech 14–19 lipca 2006 roku*, BE 35 (2006) nr 3–4, s. 23–28. „*Miniatury ekumeniczne*”. *Księga pamiątkowa na stulecie urodzin siostry Joanny Losow (1908–2005)*, Warszawa 2009 (red.).

RÓŻAŃSKI Krzysztof (1962–)

Kapłan diecezji pelplińskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii w zakresie teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się w 1 maja 1962 w Koronowie. W latach 1983–1989 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Pelplinie. Tytuł magistra uzyskał w 1989 na KUL (*Trynitarny wymiar ekonomii zbawienia w Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”*). W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Mariana Przykuckiego. Po święceniach był wikariuszem w parafii w Gdyni (1989–1991). W latach 1991–1995 kontynuował studia doktoranckie z teologii ekumenicznej na KUL, gdzie w 1996 uzyskał stopień doktora (*Credo apostolicam Ecclesiam. Apostolskość Kościoła według dokumentów dialogu katolicko-luterańskiego na forum światowym*, prom. Stanisław C. Napiórkowski OFMconv). W latach 1995–2003 pełnił funkcję ojca duchownego w WSD w Pelplinie, jak również wykładowcy teologii dogmatycznej i eku-

menicznej w Instytucie Teologicznym w Tczewie (filia UKSW w Warszawie). Od 1994 pełni funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu i prowadzi wykłady z ekumenizmu w WSD w Pelplinie. Opublikował kilkanaście artykułów o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumeniczne aspekty nadziei Jana Pawła II, [w:] *Czytając „Przekroczyć próg nadziei”*, red. T. Styczeń, Z. Zdybicka, Lublin 1995, s. 258–265.

Problem kryteriów ważności ministeriów kościelnych w dialogu katolicko-luterańskim, [w:] *Słowo Boga i drogi człowieka*, red. Z. Machnikowski, Tczew–Pelplin 1998 s. 393–408.

Dialog zasadą ekumenizmu, stPel 30 (2000), s. 189–198.

60-lecie Światowej Rady Kościołów, stPel 42 (2009), s. 305–314.

„*Powrót*” braci anglikanów, stPel 43 (2010), s. 245–252.

Historia włączania się Kościoła rzymskokatolickiego w ruch ekumeniczny, stPel 44 (2011), s. 555–565.

Ekumenizm duchowy – duszą ekumenizmu, stPel 45 (2012), s. 281–288.

SAMIEC Jerzy Piotr (1963–)

Biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, magister teologii, wiceprzewodniczący Zarządu PRE, członek Komisji Wspólnej Rządu RP i PRE.

Urodził się 27 marca 1963 w Cieszyźnie. Po maturze (1983) rozpoczął studia teologiczne na CHAT, gdzie w 1988

uzyskał tytuł magistra teologii (*Rola grupy w pracy parafialnej*). W 1989 został ordynowany na prezbitera przez bp. Janusza Narzyńskiego. Pracował jako wikariusz w parafiach w Zabrze i w Gliwicach. W 1990 zawarł związek małżeński z Beatą Michałek. Kontynuował swoją służbę jako proboszcz administrator, a od 1994 jako proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej w Gliwicach. Prowadził ogólnopolskie obozy młodzieżowe w Sorkwicach (1986–2000); był duszpasterzem młodzieżowym diecezji katowickiej (1992–1999). Od 1994 był w Komitecie Organizacyjnym Tygodnia Ewangelizacyjnego w Dziegielowie, a od 1997 jest członkiem Rady Centrum Misji i Ewangelizacji. W latach 2002–2009 był diecezjalnym duszpasterzem ewangelizacyjno-misyjnym. Od 2003 do 2009 pełnił również funkcję Prezesa Stowarzyszenia Księży i Katechetów Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP. W 2007 został Prezesem Synodu, a od 2010 jest biskupem (duchowym zwierzchnikiem) Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce.

Jako proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej w Gliwicach uczestniczył w nabożeństwach ekumenicznych z okazji Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, a także innych inicjatywach ekumenicznych. Po konsekracji na biskupa Kościoła, w 2011 został wybrany na pięcioletnią kadencję wiceprzewodniczącego Zarządu PRE. Jest ponadto członkiem Komisji Wspólnej Rządu RP i PRE.

SAMSEL Robert Andrzej (1976–)

Kapłan diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu.

Urodził się 10 marca 1976 w Żywcu. W 1996 wstąpił do WSD archidiecezji krakowskiej. W 2002 przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Tadeusza Rakoczego. W 2002 uzyskał na WT PAT tytuł magistra teologii (*Nauka o usprawiedliwieniu w dialogu ekumenicznym katolicko-luterańskim*, prom. Zdzisław Kijas OFMConv), a w 2011 stopień doktora teologii dogmatycznej (*Teoria reformacji Stanisława Hozjusza na podstawie jego „Cenzury”*, prom. Jan D. Szczurek). W latach 2011–2014 był zastępcą dyrektora w Instytucie Teologicznym im. św. Jana Kantego w Bielsku-Białej, a od 2014 pełni funkcję jego dyrektora. Jest m.in. członkiem Towarzystwa Teologów Dogmatyków, Polskiego Towarzystwa Teologicznego, członkiem redakcji „Bielsko-Żywieckich Studiów Teologicznych”. Od 2011 prowadzi wykłady z ekumenizmu w Instytucie Teologicznym im. św. Jana Kantego w Bielsku-Białej.

PUBLIKACJE (wybrane)

- Kardynał Stanisław Hozjusz – obrońca jedności Kościoła*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 13 (2012), s. 217 – 227.
- „*Homo oeconomicus*” w *katolickiej nauce społecznej*, [w:] „*Homo oeconomicus*” w *pastoralno-społecznej przestrzeni*, red. I. Celary, G. Polok, Katowice 2013, s. 13–27.

SAWA, HRYCUNIAK Michał (1938–)

Metropolita (zwierzchnik) Kościoła Prawosławnego, profesor teologii dogmatycznej, członek Zarządu i Prezydium PRE, członek Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, członek Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Prawosławnym i Kościołem Rzymskokatolickim.

Urodził się 15 kwietnia 1938 w Śniatyczach k. Zamościa. Po ukończeniu (1957) PSD w Warszawie, odbył studia na CHAT (1957–1961), które zwieńczył magisterium (*Trzecia podróż misyjna św. Apostoła Pawła*). Podjął wykłady w PSD, a w 1962 został asystentem w Katedrze Historii Kościoła Powszechnego CHAT. W latach 1965–1966 odbył studia specjalistyczne na Fakultecie Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Belgradzie, gdzie uzyskał stopień doktora (*Św. Jan Chrzciciel w świetle odkryć w Qumran*). W 1966 złożył ślubny zakonny i przyjął święcenia kapłańskie z rąk metropolity Stefana Rudyka. Pełnił funkcję dyrektora Kancelarii Metropolitalnej w Warszawie (1966–1970) i prowadził wykłady w PSD i CHAT. W 1969 otrzymał godność igumena, a 1970 archimandryty. W latach 1970–1979 był przeorem monasteru pw. św. Onufrego w Jabłecznej, a w latach 1974–1979 pełnił funkcję rektora w PSD, mieszczącego się od 1974 w monasterze. W 1977 powrócił do Warszawy i podjął wykłady z dogmatyki prawosławnej na CHAT. Habilitował się w 1978 (*Mał-*

żeństwo w Kościele prawosławnym), a rok później został docentem. W 1979 został biskupem ordynariuszem diecezji łódzko-poznańskiej (1979–1981), a następnie ordynariuszem diecezji białostocko-gdańskiej (1981–1998). W 1987 podniesiony został do godności arcybiskupa. W tym czasie pełnił ponadto funkcję kierownika Sekcji Teologii Prawosławnej CHAT i równocześnie Katedry Teologii Dogmatycznej i Moralnej (1979), a następnie prorektora CHAT (1984–1990). W 1990 został profesorem nadzwyczajnym, a w 1992 zwyczajnym. W latach 1993–1998 zorganizował i prowadził Prawosławny Ordynariat Wojska Polskiego w randze generała brygady (1996). W 1998 wybrany został na metropolitę – zwierzchnika Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. W 1999 w porozumieniu z władzami Uniwersytetu w Białymstoku doprowadził do utworzenia Katedry Teologii Prawosławnej i był jej kierownikiem do 2012. Uczestniczył w wielu zgromadzeniach i spotkaniach ekumenicznych na różnych szczeblach. Otrzymał szereg odznaczeń kościelnych.

Jako zwierzchnik Kościoła jest z urzędu członkiem Prezydium PRE. Jest ponadto członkiem honorowym Towarzystwa Biblijnego, Komitetu Międzynarodowej Konferencji Etyki. Był członkiem Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK (1980–1991) oraz Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Prawosławnym i Kościo-

łem Rzymskokatolickim (1979–1989). Uczestniczył aktywnie w procesie zbliżenia między Kościołem katolickim w Polsce a rosyjską Cerkwią prawosławną, którego efektem było podpisanie na Zamku Królewskim w Warszawie 2012 wspólnego Orędzia KEP i Patriarchatu Moskiewskiego (2012). Jest aktywnym uczestnikiem wielu wydarzeń i konferencji ekumenicznych; np. w 1968 brał udział jako członek delegacji Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego w III Ogólnochrześcijańskim Zgromadzeniu Pokojowym w Pradze. Jest zwolennikiem ekumenizmu pojmowanego jako płaszczyzna chrześcijańskiego zbliżenia i autoprezentacji Kościoła Prawosławnego braciom w Chrystusie. Zdecydowanie sprzeciwia się traktowaniu interkomunii jako środka na drodze do jedności chrześcijan.

PUBLIKACJE (wybrane)

Rozwód w pojmowaniu prawosławnym, RTCHAT 19 (1977) z. 2, s. 103–122.

Eucharystia w Kościele prawosławnym, RTCHAT 21 (1979) z. 2, s. 123–135.

Małżeństwo w Kościele prawosławnym. Prawo cerkiewne o małżeństwie, RTCHAT 23 (1981) z. 1, s. 54–98.

Modlitwa Jezusowa w duchowości prawosławnej, RTCHAT 24 (1982) z. 2, s. 65–76.

Nauka Kościoła prawosławnego o Św. Duchu, RTCHAT 26 (1984) z. 2, s. 5–21.

Ślady misyjnej działalności św. Metodego na ziemiach polskich, RTCHAT 27 (1985) z. 2, s. 15–28.

Prawosławne pojmowanie małżeństwa, Białystok 1994.

Sobór w Chalcedonie i jego dogmat, „Elpis” 13 (2000) z. 2, s. 69–84.

Historia Kościoła prawosławnego w Polsce w okresie międzywojennym, „Elpis” 19 (2006) z. 13, s. 9–12.

SAWICKI Doroteusz (1969–)

Kapłan Kościoła Prawosławnego, doktor teologii w zakresie historii Kościoła, referent ds. ekumenizmu diecezji białostocko-gdańskiej, a następnie diecezji warszawsko-bielskiej, członek Komisji Rewizyjnej PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 5 grudnia 1969 w Białymstoku. Po ukończeniu PSD w Warszawie i w Jabłecznej, w latach 1989–1993 odbył studia teologiczne w Moskiewskiej Akademii Teologicznej (Rosja), gdzie uzyskał tytuł magistra (*Chrześcijaństwo w Polsce w VIII–X w.*). Po powrocie do kraju ukończył kursy katechetyczne i nauczał religii (1993–1995). W 1995 przyjął święcenia kapłańskie z rąk arcybiskupa białostocko-gdańskiego Sawy (Hrycuniaka) i podjął pracę duszpasterską jako wikariusz parafii w Białymstoku. W 1995 został zatrudniony jako asystent w Katedrze Historii Kościoła CHAT. Podjął zajęcia z historii Kościoła powszechnego, historii Kościoła zachodniego, historii autokefalicznych Kościołów prawosławnych i homiletyki. W latach 1996–1999 był wikariuszem katedry biskupiej pw. św. Mikołaja

w Białymstoku. W latach 1997–1999 współpracował z TVP Białystok przy tworzeniu prawosławnych programów religijnych. W 1999 został przeniesiony do diecezji warszawsko-bielskiej, gdzie podjął m.in. obowiązki wikariusza katedry metropolitalnej pw. św. Marii Magdaleny w Warszawie. W 2003 uzyskał stopień doktora teologii na CHAT (*Historia klasztoru św. św. Marty i Marii na Św. Górze Grabarce ze szczególnym uwzględnieniem miejscowego kultu Chrystusa Zbawiciela*). W tym samym roku został adiunktem tej uczelni. Od 2013 jest starszym wykładowcą CHAT. W latach 1999–2013 był również pracownikiem naukowo-dydaktycznym Międzywydziałowej Katedry Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku. W latach 2011–2012 był wykładowcą PSD w Warszawie. W latach 2005–2013 współpracował z redakcją Orthodoxia w Radiu Warszawa-Praga (obecnie Radio Warszawa), a w 2001–2005 był członkiem Społecznego Komitetu Organizacyjnego Festiwalu „Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej”. Od 2005 jest dyrektorem Prawosławnego Metropolitalnego Ośrodka Miłosierdzia ELEOS.

W latach 1996–1999 był referentem ds. ekumenizmu diecezji białostocko-gdańskiej. Od 1999 jest referentem ds. ekumenizmu diecezji warszawsko-bielskiej. Uczestniczył w pracach komisji ekumenicznej przy Komitecie organizacyjnym Zjazdów Gnieź-

nieńskich. W latach 2002–2006 był członkiem Komisji Rewizyjnej PRE. Uczestniczył m.in. w pracach związanych z organizacją Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, Dni Biblijnych, warszawskiego Święta Biblii. W ramach ELEOS uczestniczył w wielu ekumenicznych akcjach charytatywnych.

PUBLIKACJE (wybrane)

- Najnowsza historia Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, „Elpis” 12 (1999) z. 1, s. 243–256.
- Sakrament chrztu świętego w Kościele prawosławnym*, [w:] *Chrzest na nowo odczytany*, red. J. Decyk, Warszawa 2001, s. 47–76.
- Teologiczne znaczenie głoszenia słowa Bożego w Kościele prawosławnym*, „Przegląd Homiletyczny” 10 (2006), s. 25–31.
- Działalność charytatywna i młodzieżowa PAKP w latach 1945–2007*, „Elpis” 20 (2007) z. 15–16, s. 141–170.
- Grabarka. Monaster na Świętej Górze*, Białystok 2007.
- Prawosławie i jego świadectwo socjalne*, „Elpis” 21 (2008) z. 17–18, s. 119–141.
- Czy historia jest nauczycielką we współczesnym świecie?*, „Elpis” 22 (2009) z. 19–20, s. 45–54.
- Krótką historią Prawosławnego Autonomicznego Kościoła Świętej Góry Synaj*, „Elpis” 23 (2010) z. 21–22, s. 365–385.
- Sakrament świętego chrztu*, „Elpis” 24 (2011) z. 23, s. 267–298.

SCHOLL Władysław Karol (1954–) Kaznodzieja świecki Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, działacz ekumeniczny.

Urodził się 28 marca 1954 w Warszawie. W latach 1974–1979 studiował teologię ewangelicką na CHAT. Od 1980 jest kaznodzieją świeckim Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. W latach siedemdziesiątych działał w Komisji Młodzieży Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych – w Komisji Katechetycznej Kościoła, m.in. organizując obozy dla dzieci i młodzieży w Polsce oraz wymianę młodzieży z Holandią. Brała w nich udział również młodzież innych wyznań. W latach 1980–1990 jako kaznodzieja świecki dojeżdżał do parafii ewangelicko-reformowanych w Pstrążnej i Strzelinie. W latach 1989–1995 i 2000–2006 był prezesem Kolegium Kościelnego parafii ewangelicko-reformowanej w Warszawie, a następnie wiceprezesem i zastępcą członka kolegium (do chwili obecnej). W 1998 został wybrany przez Synod na trzyletnią kadencję (do 2001) na zastępcę radcy świeckiego konsystorza Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. W 2013 został desygnowany przez Synod Kościoła na trzyletnią kadencję jako zastępca członka Synodalnej Komisji Rewizyjnej. Jest przewodniczącym Synodalnej Komisji Prawa przygotowującej zmiany do prawa wewnętrznego Kościoła

i członkiem Synodalnej Komisji Problemowej.

Od 1975 działał w Komisji Wychowania Chrześcijańskiego w PRE. W latach 1985–1995 był współorganizatorem (z Janem Turnauem, Grzegorzem Polakiem, Ingeborgą Niewieczerał, Ewą Józwiak) comiesięcznych nabożeństw ekumenicznych (początkowo przez 10 lat w parafii reformowanej w Warszawie, a od 1990 – w luterańskim kościele pw. Wniebowstąpienia Pańskiego).

SEWERYN Andrzej (1953–)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, doktor nauk teologicznych w zakresie ewangelickiej teologii historycznej, członek Prezydium PRE, sekretarz Zarządu PRE, wykładowca ekumenizmu, działacz ekumeniczny.

Urodził się 3 lutego 1953 w Chełmie (województwo lubelskie). W 1977 uzyskał magisterium z etnografii na Wydziale Historycznym UW (*Paulina Hołyszowa – wybitna poetka ludowa Chełmszczyzny. Monografia twórcy*). W 1983 ukończył również WBST w Warszawie. W latach 1981–1991 pełnił posługę duszpasterza zboru w Białymstoku, gdzie w 1986 został ordynowany na urząd prezbitera. Następnie w latach 1991–1999 był pastorem zboru w Kętrzynie oraz prezbitrem okręgowym Okręgu Mazurskiego. W 1987 został po raz pierwszy wybrany do Naczelnej Rady Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów, w której

zasiadał nieprzerwanie przez 22 lata. W latach 1987–2013 przewodniczył kościelnej Komisji Radiowej, przygotowując liczne nabożeństwa i programy radiowe oraz głosząc kazania za pośrednictwem Polskiego Radia. W latach 1993–1995 był redaktorem naczelnym baptystycznego miesięcznika „Słowo Prawdy”. W latach 1993–1999 pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Rady Kościoła, a 1999–2007 przez dwie kadencje był jej przewodniczącym (zwierzchnikiem Kościoła). Reprezentował swój Kościół na kongresach Europejskiej Federacji Baptystycznej w Brighton (1979) oraz Światowego Aliansu Baptystycznego w Melbourne (2000) i Birmingham (2005). W 2000 został wykładowcą homiletyki, ekumenizmu i nauk biblijnych w WDST Warszawie. Prowadził gościnne wykłady z homiletyki i duszpasterstwa rodzinnego w Biblijnym Seminarium Teologicznym we Wrocławiu, w Chrześcijańskim Instytucie Biblijnym w Warszawie oraz w Seminarium Biblijnym Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan w Bydgoszczy. W 2004 uzyskał w CHAT stopień doktora nauk teologicznych w zakresie ewangelickiej teologii historycznej (*Zaangażowanie ekumeniczne Kościoła Baptystycznego jako członka Polskiej Rady Ekumenicznej w latach 1945–1989*, prom. Karol Karcki). W roku akademickim 2008–2009 pełnił funkcję dziekana WDST w Warszawie, a 2009–2013 był rektorem

tej uczelni. Od września 2013 pełni posługę pastora w Polskim Kościele Chrześcijan Baptystów w Toronto (Kanada).

W latach 1999–2007 jako zwierzchnik Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP był z urzędu członkiem Prezydium PRE, a 2001–2005 sekretarzem Zarządu PRE. Uczestniczył czynnie w nabożeństwach ekumenicznych w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan w Warszawie, Białymstoku i Kętrzynie. W latach 2000–2001 brał udział w pracach Komisji Redakcyjnej ekumenicznego przekładu Nowego Testamentu w Towarzystwie Biblijnym w Warszawie. Był inicjatorem cyklicznych spotkań prezbiterów naczelnych (zwierzchników) Kościołów ewangelikalnych oraz uczestnikiem pierwszych rozmów i konsultacji międzykościelnych mających na celu powołanie do życia Aliansu Ewangelicznego w RP.

PUBLIKACJE (wybrane)

Problem małżeństw mieszanych w świetle Biblii, SP 45 (1984) nr 9, s. 20–24.

Dlaczego jesteśmy mniejszością?, SP 55 (1993) nr 3, s. 3–5.

Kościół Chrześcijan Baptystów w RP, [w:] *Ekumeniczny leksykon Kościołów i Wspólnot religijnych województwa warmińsko-mazurskiego*, red. W. Nowak, Olsztyn 1999, s. 101–108.

Czy deklaracja „Dominus Iesus” będzie miała wpływ na rozwój ekumenizmu?, „Jednota” 60 (2001) nr 1, s. 8.

Czy Kościoły powinny przepraszać za historię?, RTCHAT 43 (2001) z. 1, s. 253–254.

Na drodze dialogu. Zaangażowanie ekumeniczne Kościoła Baptystycznego jako członka Polskiej Rady Ekumenicznej w latach 1945–1989, Warszawa 2006.

Leksykon baptystów w Polsce po 1945 roku, Warszawa 2007.

Sylwetki najwybitniejszych polskich baptystów pierwszych 100 lat, SP 83 (2008) nr 7–8, s. 18–29.

Zarys historii baptystów w Polsce 1858–2008, [w:] *Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest: 150 lat baptystów na ziemiach polskich*, red. M. Wichary, Warszawa 2008, s. 15–23.

Jak rozumieć ekumenię?, SP 84 (2009) nr 1, s. 17–19.

Baptystyczny dyskurs o ekumenizmie po 1989 roku, [w:] *Ekumenizm i ewangelicyzm. Studia ofiarowane Profesorowi Karolowi Karskiemu [...]*, red. M. Hinc, T. J. Zieliński, Warszawa 2010, s. 393–416.

SEWERYNIAK Henryk (1951–)

Kapłan diecezji płockiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii fundamentalnej, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, członek Zespołu KEP ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów.

Urodził się 20 września 1951 w Budach Kozickich k. Gostynina. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Płocku (1969–1975), uwieńczone obroną pracy (*Kolegialność a Synod Biskupów*,

prom. ks. Wojciech Góralski). W 1975 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Bogdana Mariana Sikorskiego. W latach 1975–1977 pełnił funkcję wikariusza w parafii pw. św. Antoniego w Żyrominie i studiował teologię pastoralną w punkcie konsultacyjnym ATK w Płocku. W latach 1977–1980 rozpoczął studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej na KUL, gdzie w 1979 uzyskał tytuł magistra licencjata (*Słowo jako zdarzenie według Paula Ricoeura*, prom. ks. Czesław Bartnik). W latach 1980–1984 odbył studia z teologii fundamentalnej na PUG, uwieńczone stopniem doktora teologii (*Spes quaerens intellectum. Espérance et compréhension dans l'herméneutique de Paul Ricoeur*, prom. René Latourelle SJ). Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1993 na WT KUL (*Antropologia i teologia fundamentalna. Studium antropologii teologiczno-fundamentalnej Wolfharta Pannenberg*). W latach 1988–1993 był pracownikiem naukowym KUL – początkowo jako starszy asystent, a następnie jako adiunkt w Katedrze Eklezjologii. W 1994 podjął pracę na ATK (później UKSW), najpierw jako adiunkt, od 1995–2001 jako kierownik Katedry Chrystologii i Eklezjologii Fundamentalnej, a od 2002 kierownik Katedry Eklezjologii i Prakseologii Apologijnej. W 1997 został zatrudniony na stanowisku profesora uczelnianego. W 2001 uzyskał tytuł profesora nauk teologicznych. Od 2006 jest zatrudniony na stanowi-

sku profesora zwyczajnego. W latach 2005–2012 był kierownikiem Sekcji Teologii Fundamentalnej UKSW. W kadencji 2011–2015 jest członkiem Komitetu Nauk Teologicznych PAN.

Od 1984 prowadzi wykłady z teologii fundamentalnej, religioologii i teologii ekumenicznej w WSD w Płocku. Od 1995 jest referentem ds. ekumenizmu diecezji płockiej. Od 1996 do 2006 był konsultorem Rady ds. Dialogu Religijnego KEP i członkiem Komitetu ds. Dialogu z Religiami Niechrześcijańskimi KEP. W latach 1997–2012 był członkiem Zespołu KEP ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów.

PUBLIKACJE (wybrane)

Stolica Apostolska a mariawityzm, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 1995 nr 7, s. 211–217 (współautor R. Andrikowski).

„*Duch Święty wspiera nas w słabości naszej*”. *Rekolekcje ekumeniczne*, „stPł 26 (1998), s. 229–241.

Sprawozdanie z dotychczasowych prac Komisji Mieszanej do spraw dialogu teologicznego pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Starokatolickim Mariawitów, BE 31 (2002) nr 1, s. 38–45; to samo: *SiDe 18 (2002) nr 2*, s. 87–92.

Drogi polskiej ekumenii. W stulecie oficjalnego podjęcia „kwestii mariawickiej”, [w:] *Słowo pojednania. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin Księdza Michała Czajkowskiego*, red. J. Warzecha, Warszawa 2004, s. 492–499.

Święte Officium a mariawici, Płock 2014.

SIKORA Sławomir Janusz (1977-)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, przewodniczący Szczecińskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 19 lipca 1977 w Mikołowie. W 1997 rozpoczął studia teologiczne na CHAT, gdzie w 2002 uzyskał tytuł magistra (*Hamartologia w Liście św. Pawła do Rzymian*, prom. ks. Manfred Uglorz). Służbę w Kościele Ewangelicko-Augsburskim rozpoczął już na piątym roku studiów w Poznaniu i Lesznie. W 2002 został ordynowany na prezbitera przez bp. Janusza Jaguckiego. Pracował jako wikariusz parafii w Poznaniu z siedzibą w Lesznie (2002–2006), następnie przez rok w Wiśle. W 2007 został proboszczem administratorem, a od 2009 proboszczem wybranym przez parafian w Szczecinie.

Był członkiem Poznańskiej Grupy Ekumenicznej. Jako proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej w Szczecinie inicjuje nabożeństwa ekumeniczne m.in. w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan i bierze w nich udział. Od 2010 jest przewodniczącym Szczecińskiego Oddziału PRE oraz współprzewodniczącym Szczecińskiej Inicjatywy Ekumenicznej, która oprócz Kościołów PRE zrzesza Kościoły Rzymskokatolicki i inne Kościoły protestanckie (organizuje m.in. Ekume-

niczne Święta Biblii). Jest pomysłodawcą i głównym organizatorem (od 2011) Ekumenicznych Biegów Charytatywnych. W 2009 przy współpracy z gazetą ekumeniczną „Prosto z Mostu. Młodzi. Ekumenizm. Bóg”, która redagowana jest przez duchownych oraz młodych ludzi z różnych Kościołów.

SITEK Jan Maria Michał
(1906–1970)

Biskup naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, członek Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów, członek Prezydium PRE.

Urodził się 23 października 1906 w Nowostawach. Ukończył biskupi konwikt dla nowicjuszków (tzw. mariawickie wsd) w Płocku. Święcenia kapłańskie przyjął w 1934 w Płocku z rąk bp. Romana Jakuba Próchniewskiego. Od 1935 był proboszczem parafii mariawickiej w Strykowie. W 1957 otrzymał w Płocku sakrę biskupią. W latach 1957–1965 był biskupem naczelnym Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Był także propagatorem języka esperanto - dokonał przekładu tekstu liturgii mszy świętej na język esperanto; był głównym celebrazem ekumenicznej mszy świętej odprawionej w ewangelickim kościele pw. Świętej Trójcy w Warszawie podczas 44. Światowego Kongresu Esperantystów (1959). Zmarł 24 listopada 1970 w Strykowie.

Należał z urzędu do Prezydium PRE. Był aktywnym uczestnikiem europej-

skich kongresów i zgromadzeń ekumenicznych organizowanych przez ŚRK i KKE. Pełnił posługę kaznodziei podczas nabożeństw ekumenicznych organizowanych przez Kościoły członkowskie PRE.

SIUDA Tomasz (1960–)

Kapłan archidiecezji poznańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, referent ds. ekumenizmu i przewodniczący Referatu Dialogu Kurii Metropolitalnej w Poznaniu, członek Zespołu KEP ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Adwentystów Dnia Siódmego, współprzewodniczący Poznańskiej Grupy Ekumenicznej.

Urodził się 25 lutego 1960 w Poznaniu. W latach 1980–1986 odbył studia filozoficzno-teologiczne w Arcybiskupim Seminarium Duchownym i PWT w Poznaniu. W 1985 uzyskał tytuł magistra teologii (*Ewangelia Dzieciństwa [Mt 1–2; Łk 1–2] w polskiej literaturze biblijnej xx w.*), a w 1987 licencjata teologii. Święcenia kapłańskie przyjął w 1986. W latach 1991–1995 odbył studia specjalistyczne z zakresu bibliistyki na Uniwersytecie im. Ludwiga Maximiliana w Monachium, gdzie w 1996 uzyskał stopień naukowy doktora teologii (*Die Theologie des Geistes im lukanischen Doppelwerk*, prom. Joachim Gnilka). W latach 1996–1998 prowadził wykłady na PWT w Poznaniu, a od włączenia PWT w strukturę UAM (1998) jest wykładowcą na WT tej uczelni. W roku akademickim 2004–

2005 prowadził wykłady w Dominikańskim Studium Filozofii i Teologii w Warszawie. Od 2012 jest ponadto wykładowcą w Wyższej Szkole Filologii Hebrajskiej w Toruniu, gdzie pełni funkcję prorektora ds. dydaktyki i dialogu. Od 2006 jest moderatorem Dzieła Biblijnego w archidiecezji poznańskiej, a od 2014 prezesem Zarządu i dyrektorem naczelnym Drukarni i Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu.

Od 2001 jest przewodniczącym Archidiecezjalnej Komisji Ekumenicznej (od 2003 Referatu Dialogu Kurii Metropolitalnej w Poznaniu) i referentem ds. ekumenizmu archidiecezji poznańskiej. W 2004 współorganizował ogólnopolskie obchody Dnia Judaizmu w Poznaniu, a podczas synodu diecezjalnego (2004–2008) przewodniczył Komisji Synodalnej ds. Dialogu Ekumenicznego, Międzyreligijnego i Światopoglądowego. Od 2007 jest członkiem Zespołu KEP ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Adwentystów Dnia Siódmego. Jest współprzewodniczącym Poznańskiej Grupy Ekumenicznej, która inicjuje i organizuje wydarzenia ekumeniczne. Przedmiotem jego działalności naukowo-dydaktycznej są zagadnienia zarówno biblijne, jak i z pogranicza Biblii oraz ekumenii.

PUBLIKACJE (wybrane)

Idea jedności Kościoła w działalności apostołskiej św. Pawła, [w:] *Pojednanie drogą Kościoła*, red. J. Budniak, Katowice 2006, s. 227–236.

Duszpasterstwo ekumeniczne w archidiecezji poznańskiej, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 134–146.

SIWECKI Leon (1967–)

Kapłan diecezji sandomierskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 20 lutego 1967 w Koprzywnicy (woj. świętokrzyskie). W latach 1986–1992 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Sandomierzu. W 1992 uzyskał tytuł magistra („*Praca poniekąd tworzy człowieka*”. *Antropologiczna interpretacja pracy w nauczaniu Jana Pawła II*) i przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Wacława Świrzawskiego. Pracował jako wikariusz w parafii w Ostrowcu Świętokrzyskim (1992–1994). Specjalizował się w zakresie teologii dogmatycznej na PUG, gdzie w 1996 zdobył licencjat (*Fattori dello sviluppo del dogma nelle opere di Zoltán Alszeghy e Maurizio Filck*), a w 1999 doktorat (*Dogma e storia. Lo sviluppo del dogma secondo alcuni teologi dell'Università Gregoriana dall'Enciclica „Humani generis” [1950] alla Dichiarazione „Mysterium Ecclesiae” [1973]*). Habilitował się w 2008 na KUL (*Ecclesia universalis – Ecclesia localis. Teologiczne relacje w posoborowej eklezjologii włoskiej*). Jest wykładowcą teologii dogmatycznej i teologii ekumenicznej w WSD w Sandomierzu

(od 1999), w Instytucie Teologicznym w Sandomierzu (od 1999) oraz na WT KUL (od 2003). Od 2011 jest zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego KUL. W swojej diecezji pełnił funkcję prefekta (1999–2005) oraz wikarektora (2004–2006) WSD, a od 2006 jest wikariuszem biskupim ds. personalnych, pełnomocnikiem biskupa sandomierskiego ds. koordynacji studiów zagranicznych, ds. kontaktów z uniwersytetami w kraju i za granicą, ds. intelektualnej formacji księży w diecezji oraz delegatem biskupa sandomierskiego do oceny treści książek religijnych w zakresie ortodoksji. W latach 2000–2014 był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu.

SIWICKI Piotr (1973–)

Diakon Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej UKGK, doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, adiunkt w Katedrze Historii Ustroju i Administracji KUL, sekretarz-koordynator Rady Ekumenicznej Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej UKGK, archidiecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 6 października 1973 w Lublinie. W rodzinnym mieście ukończył szkołę podstawową i średnią. W latach 1992–1997 odbył na KUL stacjonarne studia historyczne, zaś w latach 1997–2002 eksternistyczne studia teologiczne. Doktoryzował się z historii w 2005. W 1993 przyjął święcenia lektoratu, w 2002 subdiakonatu, a w 2003

otrzymał z rąk abp. Jana Martyniaka święcenia diakonatu. Jest pierwszym w Kościele katolickim w Polsce powojennej żonatym diakonem, wyświęconym nie jako kandydat do prezbiteratu. Był delegatem na Zgromadzenie Patriarchalne UKGK (Lwów, 1998) i dwa Zgromadzenia UKGK w Polsce (Przemysł – 2002 i 2014). Od 1997 jest pracownikiem Instytutu Historii KUL, a od 2006 – adiunktem. Prowadzi wykłady z historii Kościoła Grekokatolickiego w metropolitalnym WSD w Lublinie (od 2012). Jest zastępcą grekokatolickiego kapelana więziennego okręgu lubelskiego (od 2008), członkiem Metropolitalnej Komisji Liturgicznej do przygotowania grekokatolickich tekstów liturgicznych w tłumaczeniu na język polski (od 2014), członkiem Komisji Liturgicznej Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej (od 2014).

W latach 2006–2011 był sekretarzem-koordynatorem Rady Ekumenicznej Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej UKGK oraz archidiecezjalnym referentem ds. ekumenizmu. W 2007 wziął udział, jako członek delegacji KEP, w III Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym w Sibiu (Rumunia). W tym samym roku uczestniczył jako członek delegacji UKGK w Polsce w VII Zjeździe Gnieźnieńskim. Wygłosił referat na temat ekumenizmu na Zgromadzeniu UKGK w Przemysłu w 2002. Kierował także pracami pozgromadzeniowej komisji ekumenicznej, będąc m.in. faktycznym au-

torem pierwotnego projektu normatywu ekumenicznego *Podstawowe zasady stosunków międzywyznaniowych i działalności ekumenicznej* (po dokonanych zmianach promulgowane w obu diecezjach greckokatolickich w Polsce w 2005). W swoich ukraińsko- i polskojęzycznych publikacjach porusza m.in. problematykę ekumeniczną.

SKŁADANOWSKI Marcin (1979–)

Kapłan diecezji drohiczyńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany teologii ekumenicznej, pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Ekumenicznego KUL.

Urodził się 18 marca 1979 w Sokołowie Podlaskim. W latach 1998–2004 odbył studia teologiczne w WSD w Drohiczyźnie (afiliowanym do PWT w Warszawie – Sekcji św. Jana Chrzciciela) uwieńczone magisterium z teologii (*Josepha Ratzingera koncepcja duszy ludzkiej*). Świecenia kapłańskie przyjął w 2004. W latach 2004–2006 był wikariuszem parafii w Ciechanowcu. W latach 2006–2010 odbył studia licencjacko-doktoranckie w Instytucie Ekumenicznym KUL, a w latach 2008–2010 studia licencjackie w Instytucie Teologii Dogmatycznej KUL. Uzyskał licencjat kościelny z ekumenizmu (2008) i z teologii dogmatycznej (2010). W 2010 uzyskał stopień doktora z nauk teologicznych w zakresie teologii ekumenicznej (*Tożsamość wyznaniowa w chrześcijańskiej myśli teologicznej. Studium ekumeniczne*, prom.

ks. Przemysław Kantyka). Habilitował się w 2014 (*Niewiele mniejszy od aniołów. Wspólne chrześcijańskie świadectwo o człowieku*). Od 2010 wykładowca w WSD w Drohiczyźnie.

Od 2011 zatrudniony w Instytucie Ekumenicznym KUL, najpierw w Katedrze Teologii Ekumenicznej, od 2012 w Katedrze Teologii Protestantckiej. Zajmuje się problematyką antropologiczną w ujęciu ekumenicznym, zagadnieniami etycznymi w relacjach międzychrześcijańskich oraz chrześcijańską refleksją nad teorią gender. W optyce jego badań znajdują się fundamenty ekumenizmu, eklezjologia ekumeniczna, zagadnienie tożsamości wyznaniowej i wybrane problemy ruchu ekumenicznego, jak też dzieje Kościoła lokalnego w kontekście ekumenicznym oraz społeczna i polityczna rola rosyjskiego prawosławia. Zaangażowany w dydaktyczno-naukowe prace Instytutu Ekumenicznego KUL. Członek Europejskiego Stowarzyszenia „Societas Oecumenica”. Autor wielu publikacji o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Chrzest. Eucharystia. Posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze, Lublin 2012 (współred. P. Kantyka, S. Pawłowski).

Tożsamość wyznaniowa. Studium ekumeniczne, Lublin 2012.

Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażo-

- wania na rzecz jedności chrześcijan, Lublin 2013 (współred. T. Syczewski).
- Niewiele mniejszy od aniołów. Wspólne chrześcijańskie świadectwo o człowieku*, Lublin 2014.
- O ekumenizmie w Roku Wiary. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 30-lecia Instytutu Ekumenicznego KUL*, Lublin 2013 (współred. P. Kantyka, P. Kopiec) [= OERW].
- ARTYKUŁY:**
- „*Vademecum ekumenizmu duchowego*” kard. Waltera Kaspera, BE 38 (2009) nr 1–4, s. 102–124.
- Charyzmaty w życiu Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. Ujęcie ekumeniczne*, [w:] *Duch Święty w naszej codzienności*, red. K. Guzowski, G. Barth, Lublin 2010, s. 219–228.
- Być sobą w jedności z braćmi. Refleksja o tożsamości wyznaniowej w dialogu ekumenicznym*, STBDŁ 28 (2010), s. 131–145.
- „*Anglicanorum coetibus*” wobec problemu anglikańskiej tożsamości, RTE 2 (2010), s. 99–121.
- Synergizm Bożej łaski i ludzkiej wolności. Czy droga przeobstwienia człowieka w teologii wschodniej jest pelagiańska?*, RTE 3 (2011), s. 71–87.
- Małżeństwa mieszane wyznaniowo – ekumeniczna szansa i życiowe problemy. Perspektywa teologiczna i duszpasterska*, „*Studia nad Rodziną*” 15 (2011) nr 1–2 (28–29), s. 43–69.
- Elementy eklezjologii komunijnej w Dokumentie z Limy i ich znaczenie dla wspólnego ruchu ekumenicznego*, [w:] *W trosce o communio*, red. J. Rzymiski, T. Syczewski, Drohiczyn 2012, s. 101–116.
- Wielokulturowość a jedność orędzia chrześcijańskiego*, „*Drohiczyński Przegląd Naukowy*” 4 (2012), s. 143–156.
- Aby sól nie utraciła smaku. Dylematy współczesnego świadectwa chrześcijańskiego*, STBDŁ 30 (2012), s. 55–74.
- Problemy recepcji Dokumentu z Limy z perspektywy katolickiej*, RTE 4 (2012), s. 141–162.
- From Jesus Christ to „green issues”. Development or degeneration of the ecumenical movement?*, RTE 4 (2012), s. 163–178.
- Chciwi nie odziedziczą królestwa Bożego. Ubóstwo a wiarygodność misji chrześcijańskiej*, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 157–169.
- Ekumeniczne przesłanie wizyty Jana Pawła II w Drohiczyńcu 10 czerwca 1999 r.*, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 271–283.
- Polityka sprawiedliwości genderowej Światowej Federacji Luteranckiej. Uzasadnienie teologiczne i znaczenie dla ruchu ekumenicznego*, [w:] OERW, s. 203–215.
- Wykluczeni w zglobalizowanym świecie. Ekumeniczne zaangażowanie chrześcijan w perspektywie X Zgromadzenia Światowej Rady Kościołów (Pusan, Korea Południowa, 30 X – 8 XI 2013)*, „*Drohiczyński Przegląd Naukowy*” 5 (2013), s. 119–133.
- Sukcesja apostołska w Kościele Szwecji z perspektywy katolickiej. Między teologiczną*

precyzją a poszukiwaniem ekumenicznych sukcesów, RTE 5 (2013), s. 75–90.

Kościół i Wspólnoty kościelne na Zachodzie o godności życia ludzkiego. Perspektywa antropologiczna, [w:] *Pragnę żyć! Interdyscyplinarna dyskusja o bezpieczeństwie i godności życia ludzkiego*, red. P. Wójcik, M. Składanowski, T. Syczewski, J. Połowianiuł, Lublin 2014, s. 445–459.

Wolność sumienia i odpowiedzialność Kościoła. Problem argumentacji moralnej w katolicko-protestanckich dialogach na temat aborcji, FT 15 (2014), s. 55–65.

Czy rodzina przemija? Definicja i przyszłość rodziny według Kościoła Ewangelickiego w Niemczech (EKD) w perspektywie ekumenicznej, „Teologia i Człowiek” 2014 nr 2, s. 175–192.

Anthropological arguments in an inter-confessional discussion of homosexuality, „Rocznik Teologii Katolickiej” 13 (2014) z. 2, s. 89–100.

Teologia przesiąknięta żywą wiarą. Wschodnie akcenty wspólnej tradycji teologicznej, STBDE 32 (2014), s. 43–59.

SKOWRONEK Alfons Józef (1928-)

Kapłan archidiecezji katowickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Teologii Ekumenicznej ATK, członek Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu, członek Komisji Mieszanej i Podkomisji ds. Dialogu z Kościołami zrzeszonymi w PRE.

Urodził się 26 stycznia 1928 w Piekarach Śląskich. Studiował filozofię

i teologię w różnych ośrodkach w kraju (UJ, KUL) i za granicą. Święcenia kapłańskie przyjął w 1954 z rąk bp. Zbigniewa Golińskiego. W 1964 uzyskał stopień doktora na KUL, zaś 1970 habilitował się na Uniwersytecie w Münster (*Sakrament in der evangelischen Theologie der Gegenwart*). Od 1970 do przejścia na emeryturę w 1993 był związany z ATK. Tam też w 1977 otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego, a w 1985 tytuł naukowy profesora. Należał do wielu gremiów naukowych i kościelnych. Był m.in. członkiem redakcji pisma „Concilium” (1970–1975), członkiem Komisji ds. Tytułów Naukowych i Stopni Naukowych przy Prezisie Rady Ministrów (1991–1993), założycielem i pierwszym przewodniczącym Polskiego Oddziału Światowej Konferencji Religii dla Pokoju (1993–1998). Służył jako duszpasterz niemieckojęzycznej gminy w Warszawie.

W latach 1977–1996 był członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu, zaś w 1978–1993 członkiem Komisji Mieszanej i Podkomisji ds. Dialogu z Kościołami zrzeszonymi w PRE. W latach 1987–1993 był kierownikiem Katedry Teologii Ekumenicznej ATK, w 1964–1970 prowadził wykłady z dogmatyki i ekumenizmu w WŚSD w Krakowie. Tematyka ekumeniczna zajmowała ważne miejsce w jego działalności dydaktyczno-naukowej. W swoich wykładach i publikacjach naukowych opowiadał się za pluralistyczną wizją Kościoła, misternie

kreślił optymistyczną wizję Kościoła jako wspólnoty bogatej w różnorodność tradycji. Swoje tezy uzasadniał biblijnie, historycznie i systematycznie, posiłkując się nauczaniem II Soboru Watykańskiego, a nieraz je przekraczając – stawiając nowe radykalne pytania, z jakimi boryka się współczesny świat, a których sobór nie mógł przewidzieć. Jest autorem ponad 300 artykułów, przyczynków naukowych i popularnonaukowych w języku polskim, niemieckim, francuskim i angielskim. Wiele z nich dotyczy problematyki ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Sakrament in der evangelischen Theologie der Gegenwart, München–Paderborn–Wien 1971.

Martin Luther in ökumenischer Reflexion, Warszawa 1984.

Światła ekumenii, Warszawa 1984.

Odkrywanie jedności, Warszawa 1988.

Eucharystia w dialogu ekumenicznym, Warszawa 1989 (współred. H. Paprocki).

Teologia zbliżenia. Węzłowe problemy Vaticanum II w aspekcie ekumenicznym, Warszawa 1993.

Drogi i bezdroża ekumenii, Kraków 1993.

Sakramenty w ogólności: chrzest i bierzmowanie, Włocławek 1995.

Sakrament pojednania: wina, grzech, pojednanie, Włocławek 1995.

Małżeństwo i kapłaństwo jako spotęgowanie chrześcijańskiej egzystencji, Włocławek 1996.

Chorzy i ich sakrament, Włocławek 1997.

Eucharystia – sakrament wielkanocny, Włocławek 1998.

Z Kościołem w trzeciej tysiąclecie. Czego oczekuję od Kościoła?, Włocławek 1999.

Kościół chrześcijański na niemieckojęzycznym obszarze Europy Zachodniej, Łódź 2000.

Kościół w burzliwych czasach, Warszawa 2007.

ARTYKUŁY:

W stronę czynu ekumenicznego. Rozważania na temat „Dyrektorium ekumenicznego”, RBL 20 (1967), s. 253–260.

Ekumeniczny profil VIII rozdziału Konstytucji o Kościele, CT 37 (1967), cz. II, s. 17–28.

Nauka Marcina Lutra o Wieczery Pańskiej, CT 43 (1973) nr 1, s. 29–38.

Niespodzianka ekumeniczna, „Więź” 19 (1976), s. 10–21.

Piotrowy Prymat, „Znaki Czasu” 5 (1979), s. 10–12.

Ekumenia u kresu podziałów, „Życie i Myśl” 1981 nr 1, s. 62–72.

Wizja ekumenizmu Jana Pawła II, BE 11 (1982) nr 1, s. 55–68.

Papiestwo w służbie ekumenii, „Więź” 27 (1984) nr 1, s. 3–13.

W kręgu katolickiej recepcji Marcina Lutra, SiDE 2 (1984) nr 1, s. 24–32.

Międzywyznaniowy Instytut Ekumeniczny w Jerozolimie (Tantur), SiDE 3 (1985) nr 10, s. 102–107.

Ekumenizm w 20 lat po Soborze, AK 78 (1986) z. 7–8, s. 50–66.

Eucharystia – Komunią dzielącą Kościoły? „Chrześcjanin a Współczesność” 1987 nr 3, s. 13–27.

- Tajemnica – Ofiara – Obecność. Eucharystia w dialogu anglikańsko-katolickim*, *SIDE* 5 (1987) nr 3, s. 24–35.
- Katolickie zasady ekumenizmu*, *SIDE* 5 (1987) nr 4, s. 11–19.
- Wokół urzędu w Kościele*, [w:] *CHEPD-1*, s. 119–123.
- Ćwierćwiecze soborowego Dekretu o ekumenizmie*, *PP* 104 (1991) nr 1, s. 88–111.
- Zagadnienia maryjne w historii ekumenizmu. Problemy – poszukiwania – perspektywy*, *PP* 104 (1991) nr 5, s. 218–239.
- Jedność Kościoła – jedność Europy*, *BE* 20 (1991) nr 3, s. 72–82.
- Urząd Piotrowy – problem ekumeniczny numer jeden?*, *PP* 105 (1992) nr 1, s. 22–33.
- W trzydziestolecie Dekretu o ekumenizmie*, *AK* 86 (1994) nr 1, s. 25–35.
- Tak zwana „interkomunia”, czyli eucharystyczna gościnność*, [w:] *Nauka – Kościół – ekumenizm. Studia ofiarowane Księdzu Bogdanowi Trandzie*, red. K. Karski, Warszawa 1994, s. 35–41.
- Próba określenia ekumenizmu*, [w:] *KCHJ*, s. 27–36.
- Cel i zadania ruchu ekumenicznego*, [w:] *KCHJ*, s. 37–40.
- Eucharystia – rozdroże czy pomost między Kościołami?*, „*Więź*” 40 (1997) nr 4, s. 103–113.
- Z ekumenią w XXI wiek*, „*Życie Duchowe*” 4 (1997) nr 10, s. 13–30.

SOJKA Jerzy (1984–)

Luterański działacz ekumeniczny, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii systematycznej, członek Komisji Dialogu *PRE*.

Urodził się 21 września 1984 w Cieszynie. W 2008 uzyskał na *CHAT* magisterium w zakresie teologii ewangelickiej (*Usprawiedliwienie w teologii Marcina Lutera w latach 1512–1520*, prom. ks. Marcin Hintz). W latach 2008–2010 był rzecznikiem prasowym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego oraz pełnił obowiązki bibliotekarza Biblioteki Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP. Jednocześnie prowadził wykłady i ćwiczenia w Katedrze Teologii Systematycznej *CHAT*. W latach 2008–2012 odbył studia doktoranckie na *CHAT*, w trakcie których w latach 2010–2011 przebywał na rocznym stypendium na Reńskim Uniwersytecie Fryderyka Wilhelma w Bonn. Stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii systematycznej uzyskał w 2012 (*Wieczera Pańska jako „nota ecclesiae” w publikacjach Światowej Federacji Luterańskiej*, prom. bp Marcin Hintz). Od 2012 pracuje jako adiunkt w Katedrze Teologii Systematycznej *CHAT*. Od 2013 jest sekretarzem Zarządu Komitetu Krajowego *ŚFL*. Obok aktywności na polu naukowym zajmuje się popularyzacją historii i teologii Reformacji wittenberskiej, zarówno poprzez działalność wykładową, jak również poprzez cykliczne publikacje w prasie ewangelickiej („*Zwiastun Ewangelicki*”, „*Warto*”, „*Luteranin*”). W latach 2013–2014 jako jeden z konsultantów brał udział w przygotowaniu nowego przekładu *Małego katechizmu* Mar-

cina Lutra na język polski (M. Luter, *Mały katechizm. Nowy przekład*, tłum. M. Brzóska, Bielsko-Biała 2014).

Od 2011 jest członkiem Komisji Dialogu PRE. Od 2014 bierze udział w pracach ekumenicznej Grupy roboczej powołanej przez PRE, zajmującej się kwestiami eklezjologii ekumenicznej. W ramach jej prac we współpracy z CHAT organizował dwie konferencje ekumeniczne poświęcone eklezjologii. Brał udział w tego rodzaju konferencjach organizowanych w kraju i za granicą, jak również w innych wydarzeniach ekumenicznych, np. w ramach Tygodnia Modlitwa o Jedność Chrześcijan. Jest autorem publikacji o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Czytanie Reformatora. Marcin Luter i jego pisma, Wisła 2014.

Reformatory, Bielsko-Biała 2013 (współred. Ł. Barański, M. Hintz).

Kościół i urząd kościelny w dokumentach i opracowaniach Światowej Federacji Luterńskiej, Bielsko-Biała 2014 (współred. M. Hintz).

ARTYKUŁY:

Wokół Stołu Pańskiego – sakramentalne dziedzictwo Reformacji, „Gdański Rocznik Ewangelicki” 6 (2012), s. 197–212.

Konkordia leuenberska jako współczesny katechizm ekumeniczny?, *stoe* 13 (2013), s. 201–212.

Argumentacja z Pisma Świętego i tradycji Kościoła pierwszego tysiąclecia w „Wyzna-

niu augsburskim” (1530), *RTCHAT* 55 (2013) z. 1–2, s. 47–66.

Sprawiedliwy z wiary żyć będzie – nauka o usprawiedliwieniu w teologii Marcina Lutra w latach 1513–1520, [w:] *Reformatory*, red. Ł. Barański, M. Hintz, J. Sojka, Bielsko-Biała 2013, s. 34–45.

Wolność i kryteria etycznego osądu – tematyka encykliki Jana Pawła II „Veritatis splendor” z perspektywy ewangelickiej, [w:] *Prawda oświeca rozum i kształtuje wolność. Encyklika „Veritatis splendor” Jana Pawła II po 20 latach*, Lublin 2014, s. 61–90.

Kościół w refleksji Światowej Federacji Luterńskiej. Wprowadzenie do wyboru dokumentów i opracowań, [w:] *Kościół i urząd kościelny w dokumentach i opracowaniach Światowej Federacji Luterńskiej*, red. M. Hintz, J. Sojka, Bielsko-Biała 2014, s. 15–27.

Urząd kościelny w refleksji Światowej Federacji Luterńskiej. Wprowadzenie do wyboru dokumentów, [w:] *Kościół i urząd kościelny w dokumentach i opracowaniach Światowej Federacji Luterńskiej*, red. M. Hintz, J. Sojka, Bielsko-Biała 2014, s. 157–169.

SROKA Józef (1938–2004)

Kapłan diecezji przemyskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu.

Urodził się 28 stycznia 1938 w Kraczkowej k. Łańcuta. Po ukończeniu WSD w Przemyślu, w 1963 przyjął święcenia kapłańskie. Studia specjalistyczne

z teologii dogmatycznej odbył na PUG i w Instytucie Liturgicznym św. Anzelma w Rzymie. W 1973 obronił pracę doktorską (*L'apport de l'abbé Michel Kordel au mouvement liturgique polonai*, prom. Burkhard Neunheuser OSB). W latach 1976–1990 prowadził wykłady z teologii ekumenicznej, teologii liturgii i misjologii w WSD i w Instytucie Teologicznym w Przemyślu. W latach 1974–2001 był konsultorem Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego. Był ponadto członkiem Archidiecezjalnej Komisji Liturgicznej i sędzią Sądu Metropolitalnego w Przemyślu. W ramach komisji II Polskiego Synodu Plenarnego pracował nad przygotowaniem dokumentu *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*. W latach 1986–1992 był dyrektorem Papieskich Dzieł Misyjnych. Zmarł 8 maja 2004.

STAHL Barbara (1939–)

Ewangelicko-reformowana działaczka ekumeniczna, redaktor naczelna „Jednoty”.

Urodziła się 9 sierpnia 1939 w Warszawie. Studiowała na Wydziale Filologii Polskiej UW, gdzie uzyskała w 1961 magisterium. W latach 1964–1992 była sekretarzem redakcji, zaś 1993–1995 redaktor naczelną miesięcznika „Jednota”. Skupiła wokół tegoż czasopisma zespół autorów różnych wyznań, pragnących krzewić w Polsce ideę jedności chrześcijan. Przez wiele lat zajmowała się chrześcijańskim

wychowaniem dzieci i młodzieży, najpierw w parafii ewangelicko-reformowanej w Warszawie, a w latach 1975–1986 w Łodzi. Od 1986 pracowała społecznie w grupie diakonijnej przy stołecznej parafii ewangelicko-reformowanej. Była też przez dwie kadencje delegatką tej parafii na Synod Kościoła, a w latach 1998–2000 została wybrana na stanowisko sekretarza tego najwyższego gremium kościelnego. W latach 1997–1999 uczestniczyła w pracach Rady Programowej, a obecnie pracuje w Synodalnej Komisji Prawa Kościoła Ewangelicko-Reformowanego RP. Aktywnie działała wraz z mężem Jerzym (zm. 1997), duchownym ewangelicko-reformowanym, w nieformalnych grupach ekumenicznych działających na rzecz dialogu i pojednania między chrześcijanami. Jest autorką artykułów o tematyce społecznej, biblijno-teologicznej i ekumenicznej (relacje z pielgrzymek Jana Pawła II do Polski i analiza wypowiedzi papieskich pod kątem ekumenicznym).

PUBLIKACJE (wybrane)

Z ufnością w przyszłość. Studia ekumeniczne, Warszawa 1975 (współred. K. Karski, A. Wójtowicz).

STAHL Jerzy (1939–1997)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, redaktor naczelny „Jednoty”, działacz ekumeniczny.

Urodził się 13 czerwca 1939 w Warszawie. W 1956 podjął studia na Po-

litechnice Warszawskiej, ale ich nie ukończył. W latach 1964–1969 studiował na CHAT i po uzyskaniu w 1970 tytułu magistra teologii został ordynowany na duchownego Kościoła Ewangelicko-Reformowanego. Wikariat odbywał w stołecznej parafii ewangelicko-reformowanej. W latach 1974–1986 był duszpasterzem parafii ewangelicko-reformowanej w Łodzi. Dwukrotnie (1972 i 1983) uczestniczył w letnich kursach Instytutu Ekumenicznego w Bossey k. Genewy. W latach 1980–1995 pięciokrotnie wybierany był przez Synod Kościoła Ewangelicko-Reformowanego na urząd radcy duchownego konsystorza. Przez wiele lat przewodniczył kościelnej Komisji Katechetycznej i synodalnej Komisji Problemowej. W 1995 został wybrany na notariusza Synodu i w lipcu tego samego roku objął funkcję redaktora naczelnego „Jednoty”. Zmarł 16 lutego 1997 w Warszawie.

Jako redaktor naczelny dokładał starań, aby „Jednota” pozostała „pismem religijno-społecznym poświęconym – jak głosi podtytuł – polskiemu ewangelicyzmowi i ekumenii”. Przewodniczył delegacji kościelnej w trójstronnej Komisji Współpracy z Kościołami ewangelickimi (augsburskim, metodystycznym i reformowanym). Zaangażowany był nie tylko w oficjalne dialogi międzykonfesyjne, ale także w działalność nieformalnych grup różnowyznaniowych działają-

cych na rzecz pojednania chrześcijan. Jest autorem wielu artykułów o historii i nauce Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, a także szeroko pojętej ekumenii.

PUBLIKACJE (wybrane)

Porównanie wyznań: rzymskokatolickiego, prawosławnego, ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego, Warszawa 1988, 2002² (współautor haseł dotyczących wyznania ewangelicko-reformowanego).

Kościół reformowany, [w:] KCHJ, s. 171–177.

STANIECKI Krzysztof (1934–2003)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii z zakresu teologii ekumenicznej, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 20 listopada 1934 w Horodence w województwie stanisławowskim (obecnie Ukraina). W 1953 rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Nysie i Opolu, które ukończył w 1958. W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Franciszka Jopa. Po święceniach odbył studia specjalistyczne na KUL, gdzie uzyskał w 1961 tytuł magistra i licencjata teologii w zakresie teologii dogmatycznej (*Nauka Aleksandra Lwowicza Kantanskiego o Kościele – Mistycznym Ciele Chrystusa*, prom. Bogusław Waczyński SJ). W 1960 rozpoczął wykłady w WSD w Nysie i Opolu; w latach 1961–1964 był prefektem alumnów. Pracował również nad rozprawą habilitacyjną

(*Trójca Święta w relacji Wschodu i Zachodu*), której nie zdążył dokończyć. W latach 1977–1985 był rektorem kościoła ormiańskiego pw. Świętej Trójcy w Gliwicach i otrzymał pozwolenie na celebrowanie w języku polskim liturgii w obrządku ormiańskim. Był inicjatorem duszpasterstwa greckokatolickiego na Śląsku Opolskim. Otrzymał od Stolicy Apostolskiej prawo celebracji w obrządku bizantyjskim i został proboszczem parafii greckokatolickiej w Gliwicach. W latach 1967–1981 oraz 1993–2003 pełnił funkcję diecezjalnego referenta ekumenicznego. Od 1994 prowadził także wykłady w greckokatolickiej Akademii Duchownej we Lwowie i w Instytucie Teologiczno-Katechetycznym w Iwano-Frankiwsku. Angażował się aktywnie w prace duszpasterskie i synodalne. W 1994 został mianowany adiunktem na Wydziale Teologicznym UO, a w 2000 w Instytucie Ekumenizmu i Badań nad Integracją. Należał ponadto do Diecezjalnej Komisji ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej. Był cenzorem publikacji teologicznych i kapelanem Sióstr Szkolnych de Notre Dame w Gliwicach. W 2002 zamieszkał w Domu Księży Emerytów w Opolu. Zmarł 9 marca 2003 w Opolu. Pochowany został 12 marca 2003 na Cmentarzu Jerozolimskim w Raciborzu.

PUBLIKACJE (wybrane)

Działanie Trzech Osób Bożych w Kościele według Aleksandra Katańskiego. (Epizod

z historii trinitarnego ujęcia nauki o Kościele w teologii prawosławnej), RTSO 3 (1973), s. 179–195.

Rok liturgiczny w obrządku bizantyjskim, RTSO 4 (1974), s. 79–84.

Soteriologiczne znaczenie Chrystusowego zstąpienia do piekieł, RTSO 5 (1976), s. 91–94.

U źródeł terminologii trynitarniej, [w:] *Veritati et caritati. W służbie teologii i pojednania*, red. P. Jaskóła, Opole 1992, s. 91–96.

Posługiwanie ludu Bożego. Studium z zakresu nowszej rosyjskiej teologii prawosławnej, Opole 1996.

Eucharystyczny wątek w bizantyjskich tekstach liturgicznych Wielkiego Czwartku, [w:] *Inneffabile Eucharistiae donum. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Biskupowi Alfonsowi Nossolowi [...]*, red. T. Dola, Opole 1997, s. 407–411.

Kult Bogurodzicy w obrządku ormiańskim, [w:] *Nosicielka Ducha. Pneumatofora*, red. J. Wojtkowski, S. C. Napiórkowski, Lublin 1998, s. 161–167.

Około Paschy, RTSO 18 (1998), s. 153–158.

„Historyczne winy” Kościoła, [w:] *Kościół na przełomie tysiącleci*, red. S. Rabiej, Opole 2000, s. 67–72.

Trójca Święta w patrystycznej nauce Zachodu i Wschodu, [w:] *Wokół Tajemnicy Trójcy Świętej*, red. A. Czaja, P. Jaskóła, Opole 2000, s. 25–71.

Diakonat w głównych tekstach święceń, RTK 48 (2001) z. 2, s. 51–53.

Idea „Kościółów siostrzanych” a aktualna sytuacja międzykościelna, [w:] *Kościół siostrzane w dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole 2002, s. 81–84.

Trójca Święta w tradycji Wschodu i Zachodu, [w:] *Kapłan trzech obrządków*, red. P. Jaskóła, Opole 2004, s. 11–111.

STANKIEWICZ Michał (1923–1985)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, magister nauk humanistycznych, członek Prezydium PRE, członek Komisji Mieszanej KEP i PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 12 września 1923 w Białowieży. W 1947 rozpoczął studia teologiczne w BST w Malborku, które ukończył w 1949, po czym został skierowany do służby kaznodziejskiej w zborze w Krakowie, którą pełnił przez cztery lata. W tym samym czasie ukończył studia polonistyczne na UJ, uzyskując dyplom magistra nauk humanistycznych. Pracował jako nauczyciel języka polskiego, redaktor naczelny miesięcznika kościelnego „Słowo Prawdy”, wkładowca homiletyki i języka polskiego w BST w Warszawie. W 1962 został wybrany na członka Naczelnej Rady Kościoła, a trzy lata później jej wiceprezesem. W 1967 został tam ordynowany na urząd prezbitera. W latach 1967–1968 odbył studia uzupełniające w Międzynarodowym BST w Rüschlikonie (Szwajcaria). W latach 1968–1980 pełnił funkcję prezesa Naczelnej Rady Kościoła, a następnie sekretarza tejże rady i ponownie prezesa. Uczestniczył w wielu konferencjach i kongresach Europejskiej Federacji Baptystycznej i Światowego Aliansu Baptystyczne-

go, m.in. w Tokio (1970), Sztokholmie (1975), Toronto (1980) i Nairobi (1982).

W latach 1968–1984, jako zwierzchnik Kościoła, zasiadał z urzędu w Prezydium PRE. W latach 1978–1980 był członkiem Komisji Mieszanej KEP i oraz PRE. Był współorganizatorem i uczestnikiem wielu sympozjów i wydarzeń ekumenicznych. Pełnił posługę kaznodziei podczas wielu nabożeństw organizowanych w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan.

PUBLIKACJE (wybrane)

Dążenia ekumeniczne w Kościele Baptystów, [w:] *Kalendarz „Słowo i Praca”*, Warszawa 1980, s. 109–111.

STEFANOWSKI Paweł (1970–)

Kapłan diecezji wrocławsko-szczecińskiej Kościoła Prawosławnego, członek Komitetu Centralnego ŚRK, członek Komisji „Wiara i Ustrój”, działacz ekumeniczny.

Urodził się 6 lipca 1970 we Wrocławiu. W 1995 ukończył PSD (praca licencjacka: *Grzech pierworodny według Kościołów prawosławnego, rzymskokatolickiego i protestanckich*). Kontynuował studia na CHAT, gdzie uzyskał tytuł magistra (*Zstąpienie Chrystusa do otchłani, jako temat tekstów liturgicznych Wielkiej Soboty*). Święcenia kapłańskie przyjął w 1996 z rąk arcybiskupa wrocławskiego i szczecińskiego Jeremiasza (Anchimiuka). Pracował jako wikariusz (1996), a następnie proboszcz (1997) parafii w Szczecinie.

Uczestniczył jako delegat w VIII Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Hare (1998). Przez to zgromadzenie, jak i kolejne w Porto Alegre (2006) został wybrany na członka Komitetu Centralnego. W 2013 został członkiem Komisji „Wiara i Ustrój”. Od 1997 jako członek Szczecińskiego Oddziału PRE współorganizuje nabożeństwa w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan i bierze udział w innych wydarzeniach ekumenicznych. Od 2008 współpracuje z czasopismem ekumenicznym „Prosto z Mostu. Młodzi. Ekumenizm. Bóg”. W ramach nieformalnej Szczecińskiej Inicjatywy Ekumenicznej od 2010 bierze udział w organizacji Ekumenicznego Święta Biblii.

STRANZ Jerzy (1967–)

Kapłan archidiecezji poznańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii duchowości, adiunkt w Zakładzie Teologii Fundamentalnej i Ekumenicznej UAM, członek Komisji Ekumenicznej Archidiecezji Poznańskiej.

Urodził się 6 stycznia 1967 w Poznaniu. Studiował na PWT w Poznaniu, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii (*Wydarzenia Krzyża ostatecznym prześłaniem objawiającego się Boga na podstawie wybranych tekstów Hansa Ursa von Balthasara*). W 1992 przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1994–1998 odbył studia specjalistyczne na PUG, uzyskując stopień doktora w zakresie teologii duchowości (*L'evento dell'amore misericordioso come la verità del ri-*

torno dell'uomo di oggi a Dio nel magistero di Giovanni Paolo II alla luce dell'esperienza e pensiero di s. Teresa di Lisieux e di b. Faustina Kowalska, prom. Marek I. Rupnik SJ). W latach 1999–2008 był adiunktem w Zakładzie Teologii Fundamentalnej i Ekumenizmu UAM, a od 2007 jest redaktorem naczelnym Wydawnictwa Świętego Wojciecha w Poznaniu. Od 2002 jest członkiem Komisji Ekumenicznej Archidiecezji Poznańskiej. W latach 2002–2006 był sekretarzem Poznańskiej Grupy Ekumenicznej, a obecnie jest jej członkiem. Od 2003 pełni funkcję referenta ds. dialogu międzyreligijnego archidiecezji poznańskiej oraz organizatora obchodów Dnia Judaizmu w Poznaniu. Od 2007 członkiem Komitetu ds. Dialogu z Judaizmem przy KEP.

STROJNY Adam (1974–)

Kapłan rzymskokatolicki, członek Kleryckiego Instytutu Zakonnego Chemin Neuf, doktor teologii, wykładowca ekumenizmu, referent ds. ekumenizmu we Wspólnocie Chemin Neuf we Francji.

Urodził się w Skierniewicach 25 września 1974. Po maturze wstąpił do WSD diecezji łowickiej. W 1998 uzyskał tytuł magistra teologii na PWT w Warszawie (*Bernharda Häringa koncepcja moralności*, prom. ks. Stanisław Skobel). Święcenia kapłańskie przyjął w 1999 w Łowiczu. Kontynuował studia na Papieskim Uniwersytecie

św. Tomasza z Akwinu w Rzymie, gdzie w 2002 uzyskał licencjat kanoniczny z teologii (*Il sensus fidelium nella communio della Chiesa secondo Jean-Marie Roger Tillard OP*, prom. Charles Morerod OP). W 2010 obronił tam pracę doktorską (*La sinfonia ecclesiale. Articolazione tra Chiesa-communio e ministero secondo Jean-Marie Roger Tillard OP*, prom. James Puglisi SA). W latach 2008–2009, równoległe z pracą duszpasterską w parafii pw. św. Jakuba w Głownie, wykładał eklezjologię w WSD diecezji łowickiej. W 2009 wstąpił do nowicjatu Instytutu Zakonnego Chemin Neuf przy Wspólnocie Chemin Neuf we Francji. Chemin Neuf jest katolicką wspólnotą o powołaniu ekumenicznym, gromadzącą osoby konsekrowane, pary małżeńskie oraz świeckich stanu wolnego, żyjących duchowością ignacjańską i doświadczeniem Odnowy Charyzmatycznej. W 2013 złożył śluby wieczyste w Instytucie Chemin Neuf.

Po wyjeździe w 2009 do Francji mieszkał przez trzy lata w opactwie Hautecombe w Sabaudii (we Francji), pracując duszpastersko w międzynarodowym centrum formacyjnym Wspólnoty Chemin Neuf. Od 2010 jest referentem ds. ekumenizmu w tejże wspólnotcie oraz prowadzi wykłady z eklezjologii, sakramentologii i teologii ekumenicznej w Instytucie Teologicznym przy prowadzonym przez Wspólnotę Chemin Neuf opactwie Notre Dame des Dombes, w pobliżu

Lyonu. W ramach Wspólnoty Chemin Neuf organizował lub współorganizował ekumeniczne spotkania formacyjne, służące wzrastaniu braterskiej komunii między członkami Chemin Neuf należącymi do różnych Kościołów oraz sesje ekumeniczne odbywające się w Opactwie Hautecombe i gromadzące wybitnych teologów różnych wyznań. Każdego roku w spotkaniach tych uczestniczą również Polacy. Na gruncie polskim współorganizował i prowadził weekendy ekumeniczne w domu Wspólnoty Chemin Neuf w Warszawie-Wesołej, na terenie prowadzonej przez wspólnotę parafii pw. Opatrzności Bożej, w której jest obecnie wikariuszem. Uczestniczył w przygotowywaniu polskich wersji językowych filmów z cyklu *Net for God*, będących narzędziami formacji w ramach Międzynarodowej Fraternali Ekumenicznej, powołanej do życia przez Wspólnotę Chemin Neuf. W jego działalności i refleksji ważne miejsce zajmuje problematyka jedności Kościoła, realizowanej w różnorodności stanów życia, posług i charyzmatów, jak również jedności poszukiwanej w sytuacji podziału między wspólnotami chrześcijańskimi.

PUBLIKACJE

Spojrzenie Bernharda Häringa na problem godności sumienia, „Studia Loviciensia” 2 (2000), s. 363–372.

Le Peuple de Dieu en chemin, „Foi” (revue de la Communauté du Chemin Neuf) 2008 nr 18, s. 12–13.

Les charismatiques et l'œcuménisme, „Foi” (revue de la Communauté du Chemin Neuf) 2012 nr 32, s. 14–16.

Die Taufe im Heiligen Geist, „Schweizerischen Kirchenzeitung” 2013 nr 15–16, s. 243–244.

SURÓWKA Wojciech (1975–)

Kapłan rzymskokatolicki Zakonu Kaznodziejskiego, licencjat kościelnych nauk wschodnich, wykładowca ekumenizmu, działacz ekumeniczny.

Urodził się 6 marca 1975 w Ostrowsku. Po ukończeniu szkoły średniej studiował na Wydziale Rehabilitacji Medycznego Studium Zawodowego w Rabce, a następnie pracował w szpitalu. W 1998 wstąpił do zakonu dominikanów. W latach 1999–2005 studiował w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym Ojców Dominikanów w Warszawie i Krakowie. Uzyskał tytuł magistra teologii (*Iwan Iljin wobec chrześcijaństwa*, prom. Jan Andrzej Kłoczowski OP). W latach 2005–2007 pracował jako duszpasterz akademicki w Szczecinie. W latach 2007–2009 studiował na Wydziale Kościelnych Nauk Wschodnich Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie, gdzie uzyskał tytuł licencjata (*La cattolicità della Chiesa nel pensiero di Nicola Afanassieff*, prom. Edward G. Farrugia SJ). W latach 2009–2011 pracował duszpastersko w Sankt Petersburgu.

Od 2011 pełni funkcję dyrektora Instytutu Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie i od 2014 dyrektora dominikańskiego wydawnictwa „Kairos”.

Podjeżdżuje wielopłaszczyznową działalność ekumeniczną. Od 2010 prowadzi wykłady z ekumenizmu w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym Ojców Dominikanów w Krakowie. Pełniąc funkcję dyrektora Instytutu św. Tomasza z Akwinu w Kijowie, m.in. wspólnie z prawosławnym Centrum św. Klemensa organizuje coroczne konferencje „Uspenskie Čtenija” w Kijowie. W centrum jego zainteresowań naukowych znajduje się teologia dogmatyczna w ujęciu ekumenicznym, rozwój doktryny w teologii prawosławnej, prawosławna teologia moralna, współczesna filozofia rosyjska. Jest autorem artykułów z zakresu ekumenizmu i chrześcijaństwa wschodniego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Iwan Iljin i poszukiwanie pewności, „Actum” 2010 nr 2, s. 83–95.

Problem antykoncepcji w tradycji prawosławnej, *stoe* 10 (2010), s. 123–141.

Teologia Mikołaja Afanasjewa i Sobór Watykański II, „Przegląd Tomistyczny” XVI (2010), s. 435–446.

Teologia moralna jako wyzwanie stojące przed prawosławiem, „Przegląd Tomistyczny” XVII (2011), s. 329–344.

Drogi pojednania – wokół „Wspólnego przesłania do narodów Polski i Rosji”,

„Przegląd Tomistyczny” XVIII (2012), s. 255–265.

Православна моральна теологія на роздоріжжі (B. Petrà, *Letica ortodossa: storia, fonti, identità*, 2010), „Kolegia” 2012 nr 8, s. 267–279 (recenzja).

„Z inspiracji ołtarza” – geneza eklezjologii eucharystycznej, „Teofil” 2013 nr 3, s. 120–136.

SZAREK Jan (1936–)

Biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, prezes PRE, współprzewodniczący Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, wiceprzewodniczący Śląskiego Oddziału PRE, członek Komisji Wychowania i Młodzieży przy PRE, działach ekumenicznych.

Urodził się 13 lutego 1936 w Bielsku-Białej. W latach 1956–1960 studiował na CHAT, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii (*Życie i działalność Tomasza Münzera i jego stosunek do reformacji Marcina Lutra*). W 1960 został ordynowany na duchownego przez bp. Andrzeja Wantułę. Pracował przez dwa lata jako wikariusz w Nawiadach k. Mrągowa, następnie proboszcz-administrator parafii w Giżycku, a od 1966 jej proboszcz. W tym okresie pełnił funkcję duszpasterza młodzieży diecezji mazurskiej. W 1970 został wikariuszem w Bielsku, pięć lat później drugim proboszczem, a w 1979 konse-niorem diecezji cieszyńskiej. Od 1980 pełnił funkcję proboszcza parafii bielskiej i seniora diecezji cieszyńskiej. Od 1980 był delegatem na Synod Kościoła, a w latach 1984–1991 członkiem

Konsystorza. W latach 1991–2001 był biskupem (zwierzchnikiem) Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Wspierał szczególnie działalność ewangelizacyjną i diakonijną (charytatywną). W latach 2000–2005 był pierwszym prezesem Diakonii Kościoła w Polsce. Reprezentował Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce na wielu światowych konferencjach.

W latach 1993–2001 był prezesem PRE. Za jego prezesury powstała (1997) Komisja ds. Dialogu KEP i PRE. W latach 1998–2001 był współprzewodniczącym tej komisji. Podczas jego kadencji powołano również Wspólną Komisję Redakcyjną PRE i Kościoła Rzymskokatolickiego, która przygotowuje materiały na Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan. Doprowadził do wspólnoty ołtarza i ambony między Kościołem Ewangelicko-Augsburskim i Ewangelicko-Methodystycznym (1994). Przyczynił się do utworzenia Komisji ds. Dialogu katolicko-luterańskiego w Polsce (2000). W latach siedemdziesiątych XX wieku był członkiem Komisji Wychowania i Młodzieży przy PRE. Przez dwie kadencje uczestniczył w pracach Komisji Ewangelizacyjnej przy PRE. Był także wiceprzewodniczącym Śląskiego Oddziału PRE. Uczestniczył w dwóch zgromadzeniach ogólnych ŚRK: w Canberze (1991) i Harare (1998). W latach 1991–1998 był członkiem Komitetu Naczelnego ŚRK. Za pracę w dziedzinie ekumenizmu otrzymał

m.in. tytuł doktora *honoris causa* CHAT oraz Nagrodę im. Brata Alberta.

PUBLIKACJE (wybrane)

Biskup Juliusz Bursche – prorok odnowy Kościoła i pojednania, [w:] *Więksi i mniejsi prorocy Europy Środkowo-Wschodniej XX wieku*, red. K. Klauza, S. C. Napiórkowski, K. Pek, Lublin 2003, s. 269–289.

Ekumenizm – głównym zadaniem naszych Kościołów, „Biuletyn KAI” 1997 nr 30 (29.07.1997), s. 28–29.

Idziemy razem do Zbawiciela, „Przewodnik Katolicki” 2000 nr 3 (16.01.2000), s. 14–15.
Modlitwa o jedność, ТРОВО (2000) nr 4 (23.01.2000), s. 2.

O jedności w różnorodności, [w:] *Jan Paweł II. Pielgrzym nadziei*, Warszawa 2001, s. 32–47.

Ruch dwustronny – rola Kościołów w procesie polsko-niemieckiego pojednania, „Przeгляд Ewangelicki” 2005 nr 3, s. 44–55.

SZCZUREK Tadeusz (1922–1981)

Kapłan archidiecezji przemyskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, członek Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu.

Urodził się 12 czerwca 1922 w KozłóWKU. Ukończył Seminarium Duchowne w Przemyślu (działające wtedy w Brzozowie). Święcenia kapłańskie przyjął w 1949 w Przemyślu. Przez dwa lata był wikariuszem w Łące, przez cztery lata w Stalowej Woli. W 1955 rozpoczął specjalistyczne studia biblijne na ATK, a następnie na KUL. W 1961

obronił pracę doktorską (*Anijim i anawim w księdze Izajasza Proroka*). Przez rok pracował jako wikariusz w Przemyślu. Następnie był wicerektorem, wykładowcą (do końca życia) i ojcem duchowym w WSD w Przemyślu. Przez rok był rektorem kościoła Sióstr Karmelitanek, od 1969 rektorem kościoła Sióstr Benedyktynek w Przemyślu, a od 1970 proboszczem tejże parafii. W latach 1978–1981 był referentem diecezjalnym ds. ekumenizmu, w 1975–1979 członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Zmarł 9 sierpnia 1981.

SZMULEWICZ Henryk (1963–)

Kapłan diecezji tarnowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, kierownik Katedry Teologii Fundamentalnej i Ekumenizmu WT UPJPII Sekcja w Tarnowie, wykładowca ekumenizmu, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 2 września 1963 w Dąbrowie Tarnowskiej. W latach 1982–1988 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Tarnowie. W 1988 przyjął święcenia kapłańskie. Po święceniach pracował jako wikariusz w parafiach w Limanowej (1988–1991) i w Tarnowie (1991–1992). W latach 1992–1995 specjalizował się z teologii dogmatycznej na Uniwersytecie Nawarry w Pampelunie, gdzie obronił pracę doktorską (*La dimensión corporal de la resurrec-*

ción de los muertos en los escritos teológicos españoles – 1965–1995). Od 1996 jest wykładowcą teologii dogmatycznej na WT PAT/UPJPII w Tarnowie. Habilitował się w 2004 na PAT (*Chrystocentryzm eschatologii. Analiza polskich publikacji teologicznych po ukazaniu się „Katechizmu Kościoła Katolickiego” [1992–2002] w kontekście postulatów eschatologii chrystocentrycznej A. Nosola*).

Od 2005 jest kierownikiem Katedry Teologii Fundamentalnej i Ekumenizmu WT UPJPII Sekcja w Tarnowie, gdzie prowadzi m.in. wykłady z ekumenizmu; od 2008 zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego tejże uczelni. W latach 1997–2000 był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu. Zajmuje się chrystologią, eschatologią i ekumenizmem. Wskazuje na podobieństwa i różnice teologii katolickiej i wybranych Kościołów chrześcijańskich. Jest autorem szeregu artykułów o tematyce ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Aby wzajemnie lepiej się poznać. Lektura eschatologii baptystycznej opracowanej przez Konstantego Wiazowskiego, Tarnów 2001.

Zaangażowanie ekumeniczne, [w:] *Wyptyń na głębię. Wprowadzenie do praktyki chrześcijaństwa w świetle listu apostołskiego Jana Pawła II „Novo millennio ineunte”*, red. J. Królikowski, J. Stala, Katowice 2001, s. 226–238.

Wierność jako fundament działalności komisji ekumenicznych dla dialogu ekumenicznego, siDE 17 (2001) nr 1, s. 45–55.

Zmartwychwstanie ciała według teologii baptystycznej, siDE 18 (2002) nr 1, s. 61–75.

Ogólna charakterystyka mariologii Kościołów należących do Polskiej Rady Ekumenicznej, „*Studia Catholica Podoliae*” 5 (2006), s. 505–530.

Jezusowa miłość źródłem działalności misyjnej i ekumenicznej Kościoła, [w:] *Lex tua veritas. Księga pamiątkowa dedykowana Jego Magnificencji Księdzu Profesorowi Janowi Maciejowi Dyduchowi [...]*, red. P. Majer, A. Wójcik, Kraków 2010, s. 315–323.

TOFILUK Jerzy (1957–)

Kapłan Kościoła Prawosławnego, doktor teologii dogmatycznej, przewodniczący Sekcji Młodzieżowej PRE, przewodniczący Komisji Dialogu PRE, członek Zespołu Bilateralnego Katolicko-Prawosławnego w Polsce.

Urodził się 20 listopada 1957 w Szczecinku. W latach 1976–1978 odbył studia w PSD w Jabłecznej i na CHAT, gdzie w 1981 uzyskał tytuł magistra teologii (*Przebóstwienie wg św. Grzegorza Palamasa*, prom. bp Sawa [Hrycuniak]). W 1981 przyjął święcenia kapłańskie z rąk metropolity Bazylego. W latach 1981–1989 pełnił funkcję wikariusza katedry metropolitalnej w Warszawie. W 1982 rozpoczął pracę asystenta stażysty w Katedrze Prawosławnej Teologii Dogmatycznej i Moralnej CHAT, a w 1984 został asystentem. Od 1985 jest wykładow-

cą w PSD w Warszawie, gdzie od 1987 pełni funkcję rektora. W 1996 obronił pracę doktorską *Eschatologia o. Sergiusza Bułhakowa. Próba kontynuacji patrystycznej koncepcji apokatastazy* przygotowaną pod kierunkiem metropolity Sawy (Hrycuniaka). Od 1996 wykłada w Policealnym Studium Ikono-graficznym w Bielsku Podlaskim. W latach 1998–2012 prowadził wykłady dla studentów studiów doktoranckich w Sekcji Ekumenicznej UKSW. W latach 1999–2012 pracował jako adiunkt w Katedrze Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku. W 2008 na wniosek CHAT Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nadało mu tytuł profesora nauk teologicznych. Od 2009 sprawuje obowiązki p.o. kierownika Katedry Patrologii CHAT. Od 2004 jest członkiem Zespołu Języka Religijnego przy Radzie Języka Polskiego PAN.

Zainteresowanie ekumenizmem i pierwsze doświadczenia ekumeniczne zdobywał na młodzieżowych obozach ekumenicznych. W latach 1990–1996 kontynuował pracę z młodzieżą już jako przewodniczący Sekcji Młodzieżowej PRE. W latach 1984–1998 brał udział w konferencjach przygotowawczych sobór panprawosławny. Jako przedstawiciel Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego uczestniczył w licznych spotkaniach i konferencjach ekumenicznych krajowych i zagranicznych. Od 1999 jest członkiem Komisji Dialogu PRE;

w latach 2008–2011 był jej przewodniczącym. Od 2001 jest członkiem Zespołu Bilateralnego Katolicko-Prawosławnego w Polsce. W centrum jego zainteresowań badawczych znajdują się m.in. takie problemy ekumeniczne, jak małżeństwa mieszane, prymat biskupa Rzymu, które rozpatruje z perspektywy prawosławnej.

PUBLIKACJE (wybrane)

A. Zuberbier i in., *Porównanie wyznań: rzymskokatolickiego, prawosławnego, ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego*, Warszawa 1988, 2002² (współautor haseł dotyczących wyznania prawosławnego).

Kościół prawosławny, [w:] KCHJ, s. 104–111.

Problem małżeństw mieszanych w perspektywie prawosławnej, [w:] *Małżeństwa mieszane*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000, s. 29–41.

Przez Jezusa do Maryi – perspektywa prawosławna, [w:] *Przez Jezusa do Maryi*, red. S. C. Napiórkowski, K. Pek, Częstochowa–Licheń 2002, s. 193–202.

Prymat biskupa Rzymu z perspektywy Kościoła prawosławnego, [w:] *Posłannictwo biskupa Rzymu*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2002, s. 135–148.

Charta Oecumenica – prawosławny punkt widzenia, „Elpis” 16 (2003), s. 305–316.

Dekret o ekumenizmie w spojrzeniu teologów prawosławnych, STV 43 (2005) z. 1, s. 183–191.

Die Kirchliche Amt im Kontext der Eucharystie aus orthodoxer Sicht, [w:] *Nicht getrennt und nicht geeint. Der ökumenische*

Diskurs über Abendmahl, Hrsg. I. Bokwa, P. Jaskóła, U. Link-Wieczorek, Frankfurt am Main 2006, s. 231–241.

Ekumenia w sytuacji wolności Europy środkowo-wschodniej, [w:] *Ku duchowej integracji Europy*, red. A. Kaim, P. Kantyka, Lublin 2005, s. 31–40.

Posługa papieża na podstawie encykliki „Ut unum sint” z perspektywy Kościoła prawosławnego, [w:] *A nadzieja zawieść nie może...* (Rz 5, 5). *Książka dedykowana papieżowi Janowi Pawłowi II w pierwszą rocznicę jego śmierci*, red. S. Skobel, Łódź 2006, s. 24–32.

Chrystus w ikonografii Kościoła prawosławnego, [w:] *Oblicza Jezusa Chrystusa w kulturach i religiach świata*, red. T. Szyszka, A. Wąs, Warszawa 2007, s. 25–36, 144–157.

Prawosławie w jednoczącej się Europie, „Elpis” 21 (2008), s. 29–43.

TOMCZYK Marcin (1949–)

Kapłan diecezji opolskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, magister-licencjat teologii, działacz ekumeniczny.

Urodził się 6 listopada 1949 w Bytomiu-Stolarzowicach. W latach 1967–1973 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Nysie i w Opolu. Święcenia kapłańskie przyjął w 1973 z rąk bp. Franciszka Jopa. Posługę wikariusza parafialnego pełnił w następujących parafiach: pw. Niepokalanego Serca NMP w Komornikach (1973–1974), pw. św. Wacława w Krzanowicach (1974–1976), pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła w Opolu (1976–1979), pw. Chrystusa Króla w Gliwicach (1979–1981). W 1981 został proboszczem parafii pw. Wszyst-

kich Świętych w Lasowicach Wielkich w dekanacie kluczborskim. W 1999 na WT UO uzyskał tytuł magistra teologii (*Historyczny rozwój Parafii Lasowice Wielkie ze szczególnym uwzględnieniem relacji międzywyznaniowych*, prom. ks. Piotr Jaskóła), a w 2013 tytuł licencjata teologii (tzw. licencjat rzymski).

W latach 1992–2005 był członkiem Międzydiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu (dla diecezji opolskiej i gliwicznej); w latach 2002–2005 należał do Synodalnej Komisji ds. Ekumenizmu i Synodu Diecezji Opolskiej. Od 1981 utrzymuje liczne kontakty z duszpasterzami ewangelickimi. Od 1982 organizuje nabożeństwa ekumeniczne parafialne oraz dekanalne. Odbywają się one przy licznych udziałach duchownych i wiernych katolickich i pozakatolickich.

TONKIEL Zbigniew (1936–)

Kapłan diecezji siedleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, wykładowca ekumenizmu, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, członek Zespołu ds. Dialogu z Polskim Autokefalicznym Kościołem Prawosławnym oraz członkiem Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościoła Mariawitów przy KEP.

Urodził się 21 listopada 1936 w Zańkowie. Po ukończeniu w 1961 WSD w Siedlcach przyjął święcenia kapłańskie. Po święceniach przez cztery lata pracował duszpastersko. W 1965 podjął studia specjalistyczne na PUG i na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza

z Akwinu w Rzymie. W 1970 obronił rozprawę doktorską (*Actualisatio ecclesiae universalis In ecclesia locali iuxta Concilium Vaticanum II*). W latach 1970–2007 był wykładowcą ekumenizmu w WSD, a w latach 1994–2007 także w Instytucie Teologicznym w Siedlcach. W latach 1969–2002 pełnił funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu. W latach 1978–2006 był członkiem Zespołu ds. Dialogu z Polskim Autokefalicznym Kościołem Prawosławnym oraz członkiem Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościoła Mariawitów przy KEP.

PUBLIKACJE (wybrane)

Zagadnienia wybrane z ekumenizmu, Siedlce 1999.

TRANDA Bogdan Stanisław (1929–1996)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, redaktor naczelny „Jednoty”, działacz ekumeniczny.

Urodził się 13 listopada 1929 w Poznaniu. W latach 1949–1953 studiował na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW, gdzie uzyskał magisterium z teologii (*Z dziejów Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce 1918–1928*). W 1953 został ordynowany na duchownego. Po ordynacji pracował jako wikariusz w Warszawie, a od 1959 w Gdańsku. W roku akademickim 1958–1959 odbył studia uzupełniające w Instytucie Ekumenicznym w Bossey k. Genewy. W 1966 został wybrany na urząd dru-

giego proboszcza parafii ewangelicko-reformowanej w Warszawie.

W latach 1957–1969 członek redakcji, a w 1969–1993 redaktor naczelny miesięcznika „Jednota”, poświęconego polskiemu ewangelicyzmowi i ekumenii. W 1957 został przewodniczącym Komisji Młodzieżowej PRE. W latach 1977–1996 był członkiem, a później współprzewodniczącym Podkomisji ds. Dialogu KEP i PRE. W latach 1974–1994 był członkiem międzywyznaniowego zespołu tłumaczy Nowego Testamentu, wydanego w 1992 przez Towarzystwo Biblijne w Polsce. W 1985 powołano go do Naukowej Rady Konsultacyjnej przy Instytucie Ekumenicznym KUL. Swym talentem kaznodziejskim służył wielokrotnie w różnych kościołach stolicy podczas Tygodni Modlitw o Jedność Chrześcijan. Publikował swoje artykuły m.in. na łamach „Jednoty”, „Zwiastuna”, „Tygodnika Powszechnego”. Był autorem haseł w EK. Zmarł 21 września 1996 w Warszawie.

PUBLIKACJE (wybrane)

A. Zuberbier i in., *Porównanie wyznań: rzymskokatolickiego, prawosławnego, ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego*, Warszawa 1988, 2002² (współautor haseł dotyczących wyznania ewangelicko-reformowanego).

Małżeństwa mieszane. Punkt widzenia innych chrześcijan, [w:] KChJ, s. 650–656.

Ekumenizm Kościołów wzbogaceniem czy zagrożeniem wiary?, ŚTJed, s. 141–148.

Postylla, red. K. Brzezińska-Lindenberg, Warszawa 2006 [wybór kazań].

TRANDA Lech Jerzy (1956–2012)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, redaktor naczelny „Jednoty”, działacz ekumeniczny.

Urodził się 24 listopada 1956 w Warszawie. Studiował na CHAT, gdzie w 1990 uzyskał magisterium z teologii ewangelickiej. W 1993 odbył studia uzupełniające w reformowanym Seminarium Pastoralnym w Wuppertalu (Niemcy). W 1990 został ordynowany na duchownego przez bp. Zdzisława Trandę. W latach 1986–1990 pracował jako świecki kaznodzieja w parafii ewangelicko-reformowanej w Żyrardowie. W latach 1990–1992 był wikariuszem w parafii w Kleszczowie, a do 1994 wikariuszem parafii w Bełchatowie. W latach 1994–1998 administrował parafią w Kleszczowie, a w 1996–2008 był proboszczem parafii ewangelicko-reformowanej w Warszawie. Pełnił też funkcję wiceprzewodniczącego Społecznego Komitetu Opieki nad Zabytkami Cmentarza Ewangelicko-Reformowanego w Warszawie. W latach 1995–2001 przez dwie kadencje sprawował funkcję radcy duchownego konsystorza. W latach 2002–2007 był wiceprzewodniczącym Rady Zarządzającej, a w 2007–2008 członkiem Zarządu Polskiego Komitetu Narodowego UNICEF. W latach 2009–2011 zarządzał Domem Pomocy Społecznej Fundacji „Pomocna Dłoń”

w Warszawie. Zmarł 23 lutego 2012 w Warszawie.

W latach 2005–2007 był redaktorem naczelnym miesięcznika „Jednota”. Do 2007 był z ramienia Kościoła konsultantem Redakcji Ekumenicznej II Programu TVP i pracował w Komisji ds. Mediów PRE. Wspólnie ze Zbigniewem Nosowskim był pomysłodawcą spotkań „Drogi chrześcijaństwa”, organizowanych przez parafię ewangelicko-reformowaną i redakcję „Więzi” w Warszawie. Efektem ich współpracy była książka wydana pod tym samym tytułem w Bibliotece Więzi (2008).

TRANDA Zdzisław (1925–)

Superintendent (biskup) Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, prezes PRE, członek Komisji Ewangelizacji PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 18 grudnia 1925 w Poznaniu. W latach 1947–1948 studiował na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Wrocławskiej, a 1948–1952 na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW, gdzie w 1953 uzyskał magisterium z teologii. W 1952 został ordynowany na duchownego przez superintendenta Jana Niewieczera. W latach 1952–1982 pracował jako wikariusz, potem administrator parafii ewangelicko-reformowanej w Zelowie, a w 1972–1974 dodatkowo w Łodzi. W 1978 został wybrany na superintendenta (biskupa) Kościoła. Równoległe ze służbą biskupią od 1982 był pierw-

szym proboszczem parafii ewangelicko-reformowanej w Warszawie. Jest członkiem Rady Krajowej i przewodniczącym Komisji Programowej Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”.

W latach 1990–1993 był prezesem PRE. Za jego prezesury nastąpiło ożywienie współpracy między PRE i Kościołem Rzymskokatolickim, a Kościoły Ewangelicko-Reformowany i Ewangelicko-Methodystyczny wprowadziły wspólnotę ambony i Stołu Pańskiego (1990). W latach 1997–2005 przewodniczył Komitetowi Krajowemu Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Przez wiele lat działał w Komisji Ewangelizacji PRE. Był wieloletnim uczestnikiem i kaznodzieją nabożeństw o jedność chrześcijan, odprawianych w rzymskokatolickim kościele pw. św. Marcina w Warszawie i innych kościołach warszawskich. Brał udział w wielu międzynarodowych spotkaniach ekumenicznych, m.in. w VII Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Canberze (1991) i w zgromadzeniach ККЕ. Otrzymał m.in. Nagrodę im. św. Brata Alberta oraz nagrodę „Pontifici” – Budowniczemu Mostów (2012), przyznanej „za zasługi w szerzeniu wartości dobra wspólnego, dialogu i poświęcenia na rzecz bliźnich”.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumenizm – postępy czy regres?, [w:] *Colloquium Charitativum Secundum. Materiały z sympozjum w Toruniu w 1995 roku*, red. K. Maliszewski, Toruń 1996, s. 77–87.

Stosunki międzywyznaniowe w Polsce. Spojrzenie chrześcijanina reformowanego, [w:] KCHJ, s. 410–419.

Wymogi sytuacji ekumenicznej, [w:] KCHJ, s. 17–21.

Eucharystia – problem ekumeniczny?, [w:] RWZgod, s. 263–277.

Bracia czescy w Kościele Ewangelicko-Reformowanym w Polsce, [w:] *Ku Słowu, ku Kościołowi, ku światu*, red. K. Wojciechowska, W. Konach, Warszawa 2013, s. 479–495.

TRENKLER Ryszard (1912–1993)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, działacz ekumeniczny.

Urodził się 1 lutego 1912 we Władysławowie k. Turku. W 1936 ukończył studia teologiczne na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW. W tym samym roku został ordynowany na duchownego. Pracował duszpastersko w parafiach: w Bydgoszczy, w Toruniu i w Grudziądzu. W latach 1937–1939 był proboszczem parafii w Toruniu. W czasie wojny ukrywał się w Koninie, a potem w Warszawie. W 1944 podjął pracę w parafii w Lublinie. Do Warszawy wrócił w maju 1945. Od 1946 był zwierzchnikiem diecezji pomorsko-wielkopolskiej, zaś w 1952 został wybrany seniorem. Pełnił tę nową funkcję równoległe z obowiązkami proboszcza w Toruniu do 1959, kiedy to został najpierw zastępcą, a potem proboszczem parafii pw. Świętej Trójcy w Warszawie. Od 1966 do czasu przejścia na emeryturę (1979) był se-

niorem diecezji i proboszczem tejże parafii. Był również odpowiedzialny za urządzenie i funkcjonowanie Domu Opieki „Tabita” w Konstancinie-Jeziorniej. Zmarł w Warszawie 9 grudnia 1993. Wchodził w skład komitetu redakcyjnego czasopisma „Zwiastun”. Był zastępcą redaktora naczelnego „Jednoty”.

Z racji sprawowanych urzędów uczestniczył w wielu wydarzeniach ekumenicznych w kraju i za granicą. Był szczególnie aktywny w kontaktach z Kościołami ewangelickimi w RFN i NRD w ramach działań na rzecz pojednania niemiecko-polskiego. W 1960 uczestniczył w trzeciej konferencji przygotowującej powołanie do życia ChKP. Przez wiele lat był przewodniczącym Polskiego Oddziału ChKP. W 1968 był delegatem Kościoła na IV Zgromadzenie Ogólne ŚRK w Uppsali (Szwecja). Angażował się w działalność PRE.

TURNAU Jan (1933–)

Dziennikarz rzymskokatolicki, magister teologii, działacz ekumeniczny.

Urodził się 23 lutego 1933 we Włoniczach (rejon Sandomierza). Ukończył Wydział Polonistyki UW (1955). Rozpoczął pracę dziennikarską we „Wrocławskim Tygodniku Katolickim”. W 1959 przeniósł się do Warszawy i przez ponad trzydzieści lat pracował w „Więzi”, zajmując się problematyką religijną, w szczególności ekumeniczną. We współpracy z „Więzią” i warszawskim KIK podejmował szereg

inicjatyw na rzecz jedności chrześcijan. Był członkiem Zarządu Ośrodka Ekumenicznego w warszawskiej kurii metropolitalnej. W 1973 ukończył zaoczne studia teologiczne na ATK, gdzie uzyskał tytuł magistra (*Funkcja kerigmatyczna poezji ks. Jana Twardowskiego*). W 1981, wraz z Grzegorzem Polakiem, zainicjował comiesięczne nabożeństwa ekumeniczne organizowane przez świeckich, początkowo w parafii ewangelicko-reformowanej, a dziesięć lat później w kościele ewangelicko-augsburskim pw. Wniebowstąpienia Pańskiego w Warszawie. W 1983 podjął prywatną inicjatywę przekładu ksiąg Nowego Testamentu w zespole złożonym z trzech biblistów trzech różnych wyznań: abp. Jeremiasza (Kościół Prawosławny), pastora Mieczysława Kwietnia (Kościół Zielonoświątkowy) i ks. Michała Czajkowskiego (Kościół Rzymskokatolicki). Owocem ich pracy jest *Nowy Testament. Ekumeniczny Przekład Przyjaciół* (Warszawa 2012). Obecnie trwają prace nad wydaniem drugim poprawionym. Od 1990 pracuje w „Gazecie Wyborczej” jako publicysta religijny i redaktor „Arki Noego” oraz w dzienniku „Metro”. Jego felietony ukazują się także w innych czasopismach, m.in. w „Gościu Niedzielnym”, „Myśli Protestanckiej” oraz „Tygodniku Powszechnym”.

PUBLIKACJE (wybrane)

Pacierz ekumenisty. Dekalog ekumenisty. Siedem błędów głównych ekumenii prze-

szkadzających, [w:] *Nauka – Kościół – ekumenizm. Studia ofiarowane Księdzu Bogdanowi Trandzie*, red. K. Karski, Warszawa 1994, s. 23–27.

Działalność ekumeniczna na płaszczyźnie krajowej i lokalnej. Mnożenie znaków jedności, [w:] KChJ, s. 730–735.

TYKFER Mirosław (1976–)

Kapłan archidiecezji poznańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii fundamentalnej.

Urodził się 22 stycznia 1976 w Czarnkowie. W latach 1995–2001 odbył studia filozoficzno-teologiczne w AWSĐ w Poznaniu. Magisterium z teologii uzyskał na WT UAM (*Reinterpretacja teologiczna dogmatu w dialogu ekumenicznym na przykładzie wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu*). Świecenia kapłańskie przyjął w 2001. W 2005 ukończył studia licencjackie pomagisterskie z teologii pastoralnej na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie. Na PUG uzyskał w 2011 stopień doktora z teologii fundamentalnej (*Verità della fede ed ordine degli affetti: la teologia della fede pasquale nella prospettiva dialogica della conoscenza affettiva*). Od 2014 pełni funkcję redaktora naczelnego „Przewodnika Katolickiego”.

Od 2010 jest członkiem Poznańskiej Grupy Ekumenicznej, współtwórcą Poznańskiej Grupy Ekumenicznej „Młodzi” i członkiem Referatu Dialogu Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. Wielokrotnie organizował wyjazdy

młodzieży do Taizé i Europejskie Spotkania Młodych. Prowadził zajęcia z ekumenizmu na WT UAM.

PUBLIKACJE (wybrane)

Reinterpretacja teologiczna dogmatu w dialogu ekumenicznym na przykładzie wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu, Poznań 2002.

UGLORZ Manfred (1940–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, profesor nauk teologicznych, członek Komisji ds. Kontaktów między PRE i Kościołem Rzymskokatolickim w Polsce, działacz ekumeniczny.

Urodził się 12 listopada 1940 w Łaziskach Górnych. W latach 1958–1962 studiował teologię ewangelicką na WT ChAT, gdzie uzyskał tytuł magistra (*Geneza i życie prazboru w Jerozolimie*). W 1962 został ordynowany na duchownego przez bp. Andrzeja Wantułę. W 1979 rozpoczął pracę w ChAT jako asystent w Katedrze Wiedzy Nowotestamentowej i Języka Greckiego. W 1984 obronił pracę doktorską (*Profetyczne posłannictwo Kościoła*, prom. ks. Jan Bogusław Niemczyk) i został adiunktem w Katedrze Wiedzy Nowotestamentowej i Języka Greckiego. Habilitował się w 1988 (*Obecność Boga w chrystologicznej refleksji ewangelisty Jana*). W tym samym roku został docentem i profesorem nadzwyczajnym ChAT, a w 2000 uzyskał tytuł profesora nauk teologicznych. Od 1997

pracował również na uś (filia w Cieszynie), od 2001 na WT uś, gdzie w latach 2001–2004 był kierownikiem Katedry Teologii Ewangelickiej, a od 2004 prodziekanem do spraw nauki filii w Cieszynie. Pracował jednocześnie duszpastersko jako wikariusz w parafii ewangelicko-augsburskiej w Jaworzu (1962–1968), a następnie proboszcz parafii w Starym Bielsku (1968–1992). W 1992 objął stanowisko redaktora wydawnictw książkowych, a w 1993 także dyrektora w Ośrodku Wydawniczym „Augustana” w Bielsku-Białej. Od 1997 zajął się wyłącznie pracą naukowo-dydaktyczną, a po przejściu na emeryturę pracą pisarską. W 2014 powrócił do czynnej pracy dydaktycznej. Został także dziekanem Wydziału Pedagogiki w Wyższej Szkole Administracji w Bielsku-Białej, a następnie jej rektorem.

W latach osiemdziesiątych XX wieku był członkiem Komisji ds. Kontaktów między PRE i Kościołem Rzymskokatolickim w Polsce. Uczestniczył w wielu konferencjach ekumenicznych organizowanych przez Kościół Ewangelicko-Augsburski oraz ośrodki akademickie Kościoła Rzymskokatolickiego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Marcin Luter – ojciec reformacji, Bielsko-Biała 1995.

Od samoświadomości do świadectwa wiary, Warszawa 1995.

Kościóło luterskie, współautor J. Gross, [w:] KChJ, s. 162–169 (współautor J. Gross).

UGLORZ Marek Jerzy (1964–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, profesor nauk teologicznych, działacz ekumeniczny.

Urodził się 12 listopada 1964 w Cieszynie. W latach 1984–1989 studiował na WT (Sekcji Ewangelickiej) ChAT, gdzie uzyskał tytuł magistra (*Artykuł descendit ad inferna w Księgach Symbolicznych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego*). Świecenia kapłańskie przyjął w 1990 z rąk bp. Janusza Narzyńskiego. Pracował duszpastersko w Mikołajkach na Mazurach, a następnie w Skoczowie na Śląsku, gdzie pełnił funkcję wikariusza do 1996. W latach 1996–2004 był proboszczem w Brennej, po czym zajął się wyłącznie pracą naukowo-dydaktyczną w ChAT. W 1992 został zatrudniony jako asystent w Katedrze Wiedzy Nowotestamentowej i Języka Greckiego. W 2002 uzyskał doktorat z teologii biblijnej (*Artykuł o grzechu pierwotnym w świetle współczesnej egzegezy i teologii biblijnej*, prom. abp Jeremiasz [Anchimiuk]) i został adiunktem. Habilitował się w 2010 (*Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam i na wieki. Chrystologiczne wyznanie Listu do Hebrajczyków*). W 2011 został zatrudniony jako profesor nadzwyczajny ChAT i został kierownikiem Katedry Wiedzy Nowotestamentowej i Języka Greckiego w ChAT. W latach 2002–2009 był ponadto adiunktem na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji uś w Cieszynie. Od 2008 jest także katechetą w LO

Towarzystwa Szkolnego im. Mikołaja Reja w Bielsku-Białej. Od 2010 prowadzi wykłady i ćwiczenia w Wyższej Szkole Administracji w Bielsku-Białej, a w 2014 został prorektorem tej uczelni. Od wielu lat zasiada w Radzie Naukowej Instytutu Pastoralnego przy Kościele Ewangelicko-Augsburskim. Od 2007 należy do Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, a od 2012 zasiada w Radzie Synodalnej Synodu tegoż Kościoła. Jest też członkiem Rady Programowej „Zwiastuna Ewangelickiego”.

Jako proboszcz w Brennej (1996–2004) ściśle współpracował z proboszczem parafii rzymskokatolickiej, ks. J. Budniakiem. Za rozwijanie tej współpracy ekumenicznej na szczeblu lokalnym otrzymali wspólnie Nagrodę im. św. Brata Alberta – Adama Chmielowskiego (2001). Organizował lub współorganizował konferencje ekumeniczne. Regularnie bierze udział w tego rodzaju konferencjach oraz nabożeństwach poświęconych jedności chrześcijan.

PUBLIKACJE (wybrane)

Chrystus i Jego Kościół, Bielsko-Biała 2000 (red.).

Z Duchem Świętym w nowe tysiąclecie, Cieszyn 2002 (współred. J. Budniak).

Eucharystia a Kościół z perspektywy Kościołów luteranckich, symp 15 (2011) nr 1, s. 61–82.

ULACZYK Stanisław (1955–)

Kapłan diecezji drohiczyńskiej, doktor teologii w zakresie teologii dogmatycznej, wykładowca ekumenizmu, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, członek Bilateralnego Zespołu Katolicko-Prawosławnego ds. Małżeństw Mieszanych.

Urodził się 27 stycznia 1955 w Samułkach Dużych k. Bielska Podlaskiego. W latach 1974–1980 odbył studia filozoficzno-teologiczne w wsd w Drohiczynie. Magisterium z teologii uzyskał w 1980. W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Władysława Jedruszuka. W latach 1980–1982 pracował duszpastersko jako wikariusz w parafii Matki Bożej z Góry Karmel w Bielsku Podlaskim. W 1982 rozpoczął studia doktoranckie na KUL, gdzie w 1988 uzyskał doktorat z teologii dogmatycznej. W latach 1987–1990 był wicekanclerzem, a w 1990–2003 – kanclerzem kurii diecezjalnej. Od 2003 jest wikariuszem generalnym diecezji drohiczyńskiej. Od 1987 jest wykładowcą teologii dogmatycznej w wsd w Drohiczynie. Jest dziekanem dekanatu Siemiatycze i jednocześnie od 2010 proboszczem parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Siemiatyczach.

W latach 1987–2010 prowadził wykłady z ekumenizmu w wsd w Drohiczynie. W latach 1989–1996 był członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Od 1988 jest diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu,

a od 2001 członkiem Bilateralnego Zespołu Katolicko-Pravosławnego ds. Małżeństw Mieszanych.

PUBLIKACJE (wybrane)

Zespół Bilateralny Katolicko-Pravosławny. Spojrzenie historyczne z nutą optymizmu na przyszłość, [w:] Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 51–63.

WACZYŃSKI Bogusław (1907–1981)

Kapłan rzymskokatolicki Towarzystwa Jezusowego, doktor habilitowany teologii, prekursor ekumenizmu.

Urodził się 19 października 1907 w Zblewie na Pomorzu. W 1923 wstąpił do Towarzystwa Jezusowego. Studia filozoficzne odbył w Krakowie (1927–1930), a teologiczne w Collegium Bobolanum w Lublinie (1930–1934), które zwieńczył dyplomem licencjackim. W 1934 przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1934–1935 pracował w Papieskim Seminarium Wschodnim w Dubnie jako wykładowca Pisma Świętego i teologii dogmatycznej. W latach 1935–1937 odbył studia specjalistyczne w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie, gdzie uzyskał stopień doktora teologii (*Prymat papieski w literaturze polemicznej w okresie Unii Brzeskiej w latach 1577–1612*). Po powrocie do kraju podjął wykłady z teologii porównawczej i dogmatycznej na wT Bobola-

num w Lublinie. Pełnił szereg funkcji zakonnych, m.in. wiceprowincjała (1950–1952) i prowincjała (1952–1956) prowincji wielkopolsko-mazowieckiej. W latach 1946–1952 oraz 1956–1968 był związany z KUL, najpierw jako kierownik Katedry Teologii Porównawczej, następnie jako kierownik Sekcji Teologii Fundamentalnej. Habilitował się w 1966 (*Antitypos w Nowym Testamentie oraz w literaturze chrześcijańskiej pierwszych wieków*). Z jego inicjatywy reaktywowano Sekcję Teologii Porównawczej KUL (od 1966), co przyczyniło się do utworzenia Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL (1970). W 1968 z powodu poważnej i przewlekłej choroby złożył rezygnację z zajęć na KUL. Przez kolejne lata prowadził wykłady z teologii dogmatycznej oraz teologii Kościoła wschodniego na wT Ojców Jezuitów w Warszawie. Był prekursorem w odkrywaniu spuścizny doktrynalnej i duchowej chrześcijańskiego Wschodu. Jednocześnie aktywnie uczestniczył w lokalnym ruchu ekumenicznym, wygłaszając prelekcje dotyczące aktualnych problemów ekumenicznych. Zmarł 25 września 1981 w Warszawie.

PUBLIKACJE (wybrane)

Druga schizma Focjusza. Rzut oka na wyniki najnowszych prac o Focjuszu, „Oriens” 4 (1936) z. 2, s. 35–39; z. 3, 69–73.

Tło pierwszej schizmy Focjusza, „Oriens” 6 (1938) z. 4, s. 3–8.

Focuzsz jako przeciwnik „Filioque” a papież, „Oriens” 6 (1938) z. 2, s. 46–49.

Idea unijna w Polsce w XVI wieku, „Oriens” 6 (1938) z. 5, s. 134–139.

Źródła do Soboru Florenckiego, „Oriens” 7 (1939) z. 2, s. 38–43.

Sobór Florencki w dziejach teologii katolickiej. Jubileusz 500-lecia Soboru Florenckiego, PP 56 (1939) z. 2, s. 20–39.

Przegląd literatury teologicznej o Wschodzie chrześcijańskim w latach 1939–1947, RTK 1 (1949) z. 1, s. 253–302.

Nauka o Kościele teologów niekatolickiego Wschodu, [w:] W. Granat, Dogmatyka katolicka, t. 4, Lublin 1960, s. 234–240.

Nauka o sakramentach w ogólności teologów niekatolickiego Wschodu, [w:] W. Granat, Dogmatyka katolicka, t. 7, Lublin 1961, s. 136–153.

Eschatologia niekatolickiego Wschodu chrześcijańskiego, [w:] W. Granat, Dogmatyka katolicka, t. 8, Lublin 1962, s. 343–354.

Sobór Florencki. Wykłady Sekcji Historii Kościoła Wydziału Teologicznego w roku akademickim 1958/59, RTE 3 (2011), s. 177–205.

WALKOWIAK Katarzyna Kinga (1970–)

Rzymskokatolicka siostra zakonna ze Stowarzyszenia Życia Apostolskiego „Koinonia św. Pawła” w Kielcach (Kościół Rzymskokatolicki), doktor teologii w zakresie teologii dogmatycznej, członkini Diecezjalnej Rady Ekumenicznej w Kielcach, działaczka ekumeniczna.

Urodziła się 21 września 1970 w Rawiczu (woj. wielkopolskie). Po ma-

turze wstąpiła do Wspólnoty Sióstr Uczennic Krzyża w Szczecinie, gdzie pracowała m. in. jako katechetka. Studia magisterskie odbyła w Instytucie Studiów nad Rodziną w Łomiankach pod Warszawą, uzyskując tytuł magistra w zakresie pedagogiki rodziny. W 1995 zetknęła się ze Szkołami Nowej Ewangelizacji i zaangażowała się w prowadzenie kursów i rekolekcji ewangelizacyjnych. W 1999 wstąpiła do Stowarzyszenia Życia Apostolskiego „Koinonia św. Pawła” w Kielcach, gdzie w 2007 złożyła profesję wieczystą. W latach 2004–2009 odbyła studia licencjacko-doktoranckie na PAT i uzyskała stopień doktora teologii w zakresie teologii dogmatycznej (*Ekumeniczny wymiar nowej ewangelizacji w nauczaniu Kościoła i jego percepcja w Stowarzyszeniu Życia Apostolskiego „Koinonia św. Pawła*, prom. Zdzisław J. Kijas OFMconv). Prowadziła wykłady zlecone na UPJPII.

Należy do Diecezjalnej Rady Ekumenicznej w Kielcach. Aktywnie uczestniczy w obchodach Tygodni Modlitw o Jedność Chrześcijan. Posługuje w Szkole Nowej Ewangelizacji św. Pawła w Kielcach, prowadząc kursy formacyjne oraz rekolekcje w kraju i za granicą, promując konieczność dążenia do zjednoczenia chrześcijan. Angażuje się w realizację Programu Pastoralnego „Redemptoris Missio”, którego twórcą jest „Koinonia św. Pawła” w Kielcach. Wraz ze wspólnotą podejmuje posługę ewangelizacyjną na tere-

nach misyjnych, także dla osób innych wyznań. W swojej pracy ewangelizacyjnej i poszukiwaniach naukowych koncentruje się wokół problematyki ekumenicznej ewangelizacji opartej na głoszeniu kerygmatu jako fundamentu wiary każdego chrześcijanina. Poszukuje obszarów dla realizacji wezwania do nowej ewangelizacji w Kościele Rzymskokatolickim w jedności z innymi wyznaniem chrześcijańskimi.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Ekumeniczny wymiar nowej ewangelizacji w nauczaniu Kościoła i jego percepcja w Stowarzyszeniu Życia Apostolskiego „Koinonia św. Pawła”, Kielce 2009.

Dialog i służba w nowej ewangelizacji: formacja ewangelizatorów chrześcijańskich, Górna Grupa 2014.

ARTYKUŁY:

Co dalej z ekumenizmem? Spojrzenie w przeszłość i nadzieje na przyszłość, PS 14 (2010) nr 27, s. 229–251.

Biblijny model ewangelizacji. Propozycja dla formacji świeckich w Kościele prawosławnym, ACR 42 (2010), s. 337–355.

Kościół trwał niezmiennie... trwa i trwać będzie..., „Symposium” 15 (2011) nr 1 (20), s. 123–135.

Słowo Boże reformuje Kościół czy dzieli?, stoe 11 (2011), s. 75–97.

Nowość w Ewangelii darem Boga i wyzwaniem dla nowej ewangelizacji, czyli: co chrześcijaństwo może zaproponować światu?, „Warszawskie Studia Pastoralne” 16 (2012), s. 57–86.

Implikacje dialogu – studium na temat spotkania Jetro i Mojżesza, RBL 65 (2012) nr 4, s. 345–364.

Świadectwo w służbie głoszenia kerygmatu, CT 83 (2013) nr 2, s. 125–146.

Nouvelle evangelisation – espoir pour l’œcuménisme, ACR 45 (2013), s. 215–234.

WALTER Jan (1934–1995)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, przewodniczący Poznańskiego Oddziału PRE, przewodniczący Sekcji Młodzieżowej PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 6 grudnia 1934 w Kaliszu. Studia teologiczne odbył na Wydziale Teologii Ewangelickiej UW i na CHAT. Dyplom magistra teologii uzyskał w 1957 (*Idea stworzenia w Starym Testamencie*). W 1958 został ordynowany na duchownego. W 1963 zawarł związek małżeński z Ewą Hoffman, która odtąd towarzyszyła mu i wiernie go wspomagała w służbie pastoralnej. Pracował jako wikariusz w Łodzi (1958–1962), proboszcz w Poznaniu (1962–1979), a następnie w Warszawie (1980–1995) i jednocześnie senior diecezji warszawskiej. Od 1975 był członkiem Synodu Kościoła i uczestniczył w pracach komisji synodalnych: młodzieżowej, pastoralnej, ewangelizacyjno-misyjnej oraz ds. diakonii. Pełnił funkcję kuratora domu opieki „Tabita” w Konstancinie-Jeziornej. Współpracował ze Stowarzyszeniem Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę. Zmarł nagle 27 stycznia 1995 w Warszawie.

Był przewodniczącym Sekcji Młodzieżowej PRE i przewodniczącym Poznańskiego Oddziału PRE (1963–1975). Należał do zarządu Ekumenicznej Rady Młodzieży w Europie (1971–1974). Prowadził rozległą działalność społeczną i ekumeniczną. Był m.in.: członkiem Ekumenicznej Komisji Mieszanej i przewodniczącym zarządu ekumenicznej Fundacji Pomocy „Samaritanus”. Był członkiem Rady Nadzorczej Fundacji Pojednania Polsko-Niemieckiego. Uczestniczył m.in. w Pierwszym Europejskim Kongresie Ekumenicznym Młodzieży w Lozannie w 1960 oraz w miesięcznym ekumenicznym studium formacyjno-studiowym w Instytucie Ekumenicznym w Bossey. Głosił wielokrotnie słowo Boże w świątyniach Kościołów członkowskich PRE, jak i w kościołach katolickich.

WALUŚ Stanisław (1947–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny, doktor habilitowany inżynier w dyscyplinie naukowej automatyka i robotyka.

Urodził się 10 marca 1947 w Lipniku (obecnie Bielsko-Biała). W 1970 ukończył studia o specjalności automatyka przemysłowa na Wydziale Automatyki Politechniki Śląskiej w Gliwicach, a w 1980 obronił rozprawę doktorską. W 2004 na Wydziale Automatyki, Elektroniki i Informatyki uzyskał stopień dr. hab. inż. w dyscyplinie naukowej automatyka i robotyka (specjalności:

metrologia, miernictwo przemysłowe). W 2009 został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego Politechniki Śląskiej (do przejścia na emeryturę w 2014). Prowadził wykłady z zakresu podstaw miernictwa i miernictwa przemysłowego. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Techniki Sensorowej i Polskiego Towarzystwa Metrologicznego. Obecnie jest członkiem Chrześcijańskiego Forum Pracowników Nauki oraz przewodniczącym Komisji Metrologii Oddziału PAN w Katowicach. Od 1980 jest aktywnym członkiem KIK w Katowicach, od 1989 członkiem zarządu klubu, a od 2006 jest wiceprezesem.

Równoległe do pracy zawodowej aktywnie uczestniczył w wielu wydarzeniach ekumenicznych oraz religijno-społecznych w kraju i poza jego granicami. Był stałym uczestnikiem spotkań Duszpasterstwa Akademickiego w Gliwicach i Katowicach, które dawały możliwość do nawiązania osobistych kontaktów ekumenicznych z przedstawicielami innych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. Brał aktywny udział w kilku spotkaniach ekumenicznych, między innymi w Lipsku, Dreźnie, Budziszynie i Bukowinie Tatrzańskiej. Uczestniczył w miesięcznym kursie teologii ekumenicznej w Bossey w Szwajcarii oraz Europejskiej Konferencji Grup Parafialnych w Poczdamie, zorganizowanej przez ŚRK. Jako uczestnik tej konferencji udzielił wywiadu katolic-

kiemu Radiu Berlin na temat życia Kościoła i problemów ekumenicznych w Polsce. Opublikował krótkie sprawozdanie z tej konferencji w „Gościu Niedzielnym”. Jest redaktorem biuletynu (miesięcznika) KIK w Katowicach „Dłatego”, gdzie zamieszcza informacje i publikacje z zakresu tematyki ekumenicznej.

WANTUŁA Andrzej (1905–1976)

Biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, profesor nauk teologicznych, wiceprezes PRE, członek Międzywyznaniowej Komisji Przekładu Pisma Świętego w Brytyjskim i Zagranicznym Towarzystwie Biblijnym, działacz ekumeniczny.

Urodził się 26 listopada 1905 w Ustroniu na Śląsku Cieszyńskim. Studia teologiczne odbył na Wydziale Teologii Ewangelickiej uw (1925–1929), a następnie (1929–1931) we Francji (Montpellier, Paryż, Strasburg). Ukończył je obroną pracy dyplomowej (*Nowe prawo religijne w zwiastowaniu Jezusa*). Na jej podstawie otrzymał tytuł kandydata nauk teologicznych. W 1931 został ordynowany na duchownego. Pracował duszpastersko jako wikariusz i proboszcz parafii w Wiśle (1934–1940 i 1949–1956). Stopień naukowy doktora teologii uzyskał w 1937 (*Porządek kościelny Wacława Adama. Początek organizacji Kościoła ewangelickiego na Śląsku Cieszyńskim*). W czasie II wojny światowej był więziony m.in. w obozach koncentra-

cyjnych w Mauthausen-Gusen i Dachau. W latach 1945–1948 przebywał na emigracji we Włoszech i w Anglii, gdzie pełnił służbę polskiego kapelana wojskowego. Po powrocie do kraju był proboszczem w Wiśle (1949–1956). W 1950 wszedł do Konsystorza i został wybrany na członka Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. W latach 1963–1970 był wiceprezydentem ŚFL. W 1952 został zatrudniony w Katedrze Teologii Praktycznej Wydziału Teologii Ewangelickiej uw (później CHAT) w Warszawie. W latach 1954–1956 był jej prorektorem. W 1966 został mianowany profesorem zwyczajnym. W latach 1959–1975 pełnił urząd biskupa Kościoła. W 1975 zrezygnował z urzędu biskupa i przeszedł w stan spoczynku. Zmarł 15 czerwca 1976 w Warszawie.

Brał czynny udział w działalności ekumenicznej w ramach PRE, której był sekretarzem, a następnie przez wiele lat wiceprezesem. W latach 1959–1974 był członkiem Komitetu Doradczego KKE. Brał udział w III (1961) i IV (1968) Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK. Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku był zaangażowany w tworzenie CHKP. Był członkiem Międzywyznaniowej Komisji Przekładu Pisma Świętego w Brytyjskim i Zagranicznym Towarzystwie Biblijnym, a od 1961 jej przewodniczył. Opublikował szereg prac naukowych, tłumaczeń, artykułów, kazań.

PUBLIKACJE (wybrane)

Chrystus wyzwala i jednoczy: tezy przyjęte przez Trzecie Walne Zgromadzenie Luteńskiego Federacji, Warszawa 1958.

Mały i duży katechizm doktora Marcina Lutera, Warszawa 1973 (tłum.).

Wybrane księgi symboliczne Kościoła ewangelicko-augsburskiego, Warszawa 1980 (tłum.).

Konfesja augsburska z 1530 r., Bielsko-Biała 1992 (tłum.).

WIAZOWSKI Konstanty (1935–)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, magister teologii, członek Prezydium PRE, sekretarz w Zarządzie PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 17 lutego 1935 w Zubowie k. Bielska Podlaskiego. Po ukończeniu Liceum Pedagogicznego (1955) pracował jako nauczyciel w szkole podstawowej (1955–1959). W 1963 uzyskał tytuł magistra teologii na CHAT (*Postawa religijna młodzieży współczesnej na tle przemian ideologicznych i społecznych w Polsce Ludowej*). Po odbyciu studiów uzupełniających w Rüşchlikon, w Szwajcarii (1963–1965) został drugim kaznodzieją zboru w Bielsku Podlaskim (1965–1966), następnie samodzielnym duszpasterzem zboru w Hajnówce (1967–1969), a potem sekretarzem redakcji baptystycznego miesięcznika „Słowo Prawdy” (1969–1981). Ponadto sprawował opiekę duszpasterską nad nowo powstałym zborom w Lublinie (1970–1976). W 1976 został wykładowcą w BST, a w latach

1981–1984 pełnił funkcję jego dyrektora. W maju 1980 został wybrany na członka Naczelnej Rady Kościoła, zaś w kadencji 1984–1987 pełnił funkcję jej sekretarza. W 1986 w zborze warszawskim został ordynowany na urząd prezbitera. W maju 1987 został wybrany na stanowisko prezesa Naczelnej Rady Kościoła (zwierzchnika Kościoła). Stanowisko to piastował przez dwie kolejne kadencje do października 1995, kiedy to otrzymał tytuł prezbitera honorowego Kościoła. W latach 2005–2009 był wykładowcą teologii systematycznej w Wyższym BST w Warszawie.

W latach 1987–1995, jako zwierzchnik Kościoła baptystycznego, zasiadał z urzędu w Prezydium PRE, a w Zarządzie PRE pełnił funkcję sekretarza. Udziela się także w życiu ekumenii warszawskiej, uczestnicząc w wielu nabożeństwach ekumenicznych organizowanych w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Od powstania w 2012 Ekumenicznego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, nad którym patronat sprawuje CHAT, jest członkiem jego Zarządu odpowiedzialnym za prowadzenie Grupy Miłośników Dialogu i Harmonii.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumeniczny Tydzień Modlitwy, SP 38 (1976) nr 4, s. 26.

Kościół – jedność w różnorodności, SP 57 (1995) nr 9, s. 3–7.

Kształcenie teologiczne w Kościele Chrześcijan Baptystów w Polsce, Warszawa 2000.

Siedem cech Kościoła baptystycznego, SP 62 (2000) nr 2, s. 15–16.

Chrzest święty – jego znaczenie i praktyka, Warszawa 2005.

WICHARY Mateusz (1976–)

Duchowny Kościoła Chrześcijan Baptystów, doktor teologii, członek Prezydium PRE, członek Gdańskiego Oddziału PRE, działacz ekumeniczny.

Urodził się 5 sierpnia 1976 we Wrocławiu. W 1998 ukończył studia teologiczne w BST we Wrocławiu. Kształcił się również w Instytucie Teologicznym w Elgin (Szkocja). W 2003 został ordynowany na urząd pastora w zborze toruńskim. Kontynuował studia teologiczne na CHAT, gdzie uzyskał w 2005 tytuł magistra (*Ruch charyzmatyczny „Trzeciej Fali”*. Studium dogmatyczne w perspektywie teologii reformowanej). Od 2005 pracuje jako wykładowca dogmatyki, specyfiki wyznaniowej oraz teologii Nowego Testamentu w Wyższym BST w Warszawie. Od 2008 jest dyrektorem Wydawnictwa „Słowo Prawdy”, a od 2009 również jego redaktorem naczelnym. Od 2009 sprawuje urząd pastora zboru w Sopocie. Od 2010 jest przedstawicielem Okręgu Gdańskiego w Radzie Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP jako członek jej Prezydium w kadencji 2010–2013, a także przewodniczący Komisji Komunikacji, Promocji i Rozwoju. W 2012 uzyskał stopień doktora teologii w CHAT (*Abraham Kuyper [1837–1920] jako przedstawiciel kalwi-*

nistycznej teologii politycznej, prom. Tadeusz J. Zieliński). W 2013 został wybrany na urząd przewodniczącego Rady Kościoła (zwierzchnika Kościoła) na czteroletnią kadencję i otrzymał tytuł prezbitera.

Od 2013, jako zwierzchnik Kościoła baptystycznego, jest z urzędu członkiem Prezydium PRE. W latach 2011–2013 był przedstawicielem swojego Kościoła w Gdańskim Oddziale PRE. Jest jednym z inicjatorów powstania (2009) Forum Dialogu i Współpracy Trójmiejskich Kościołów, Wspólnot i Organizacji Chrześcijańskich i organizuje kwartalne spotkania trójmiejskich Kościołów oraz organizacji o specyfice ewangelikalnej, zarówno protestanckich, jak i katolickich. Prowadzi blog poświęcony teologii protestanckiej. Współpracował z religia.tv oraz współpracuje z redakcją programów ekumenicznych Telewizji Polskiej. Od 2000 był inicjatorem i pierwszym przewodniczącym corocznych obchodów Święta Reformacji w Toruniu, które zaowocowały powstaniem Toruńskiego Przymierza Protestantckiego. Jest również jednym z założycieli i członkiem rady międzywyznaniowego ruchu protestanckiego „Razem dla Ewangelii”, który powstał w 2008.

PUBLIKACJE (wybrane)

Reformacja czy deformacja? Nauczanie Ruchu Trzeciej Fali w świetle zasad protestanckiej reformacji na przykładzie teologii reformowanej, Toruń 2007.

Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest. 150 lat baptyzmu na ziemiach polskich, Warszawa 2008 (red.).

Najczęstsze pytania o protestantyzm, Warszawa 2013.

WITT Regina (1921–1998)

Diakonisa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, ekumenistka.

Urodziła się 7 września 1921 w Warszawie. Pochodziła z rodziny wyznaniowo mieszanej: jej matka była luteranką, ojciec katolikiem. W 1939 ukończyła szkołę pielęgniarstwa przy szpitalu ewangelickim w Warszawie i wstąpiła do warszawskiego Diakonatu Ewangelickiego „Tabita”. Pracowała w szpitalu ewangelickim w Warszawie oraz w licznych placówkach charytatywnych. W czasie Powstania Warszawskiego była sanitariuszką Batalionu AK „Kiliński”. W latach 1945–1962 pracowała w ewangelicko-augsburskiej parafii pw. Świętej Trójcy w Warszawie, gdzie była m.in. sekretarką ks. Zygmunta Michelisa. Zmarła w Laskach w 1998.

Pełniła funkcję sekretarki ks. Zygmunta Michelisa przy tworzącej się PRE. Przez blisko 40 lat współpracowała z katolicką zakonnicą s. Joanną Lossow. Wspólnie z nią organizowała ekumeniczne rekolekcje dla księży i dla młodzieży. W 2003 wydały książkę poświęconą ks. Z. Michelisowi (*Sługa słowa Bożego i jedności chrześcijan*). W 1997 obie siostry za działalność ekumeniczną otrzymały od miesięcznika

„Powściągliwość i Praca” nagrodę „Bóg zapłać”.

PUBLIKACJE (wybrane)

Sługa słowa Bożego i jedności chrześcijan. W 25. rocznicę śmierci ks. Zygmunta Michelisa, Warszawa 2003 (współautor J. Lossow).

WOJTKIEWICZ Krzysztof (1964–)

Kapłan archidiecezji szczecińsko-kamińskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor habilitowany teologii dogmatycznej, diecezjalny referent ds. ekumenizmu, członek Zespołu ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim.

Urodził się 22 czerwca 1964 w Drawnie (woj. zachodniopomorskie). W latach 1984–1990 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Szczecinie. Po święceniach kapłańskich (1990) przez dwa lata pracował jako wikariusz w Międzyzdrojach, a następnie był wikariuszem w parafii w Szczecinie (1992–1997). W latach 1992–1996 odbył studia doktoranckie z teologii dogmatycznej na KUL, zwieńczone doktoratem na podstawie rozprawy *Personalizm w Traktacie o człowieku św. Tomasza z Akwinu*. W latach 1996–2003 był wykładowcą teologii dogmatycznej w WSD w Szczecinie. W 1999–2004 przebywał na urlopie naukowym w Regensburgu. W latach 2004–2007 był adiunktem na WT USZ. Po habilitacji (*Trójca Święta jako zasada życia chrześcijańskiego. Studium*

teologiczno-krytyczne trynitologii Gisberta Greshakego, 2007), w latach 2007–2013 był kierownikiem Katedry Teologii Dogmatycznej usz (od 2008–2013 także profesorem nadzwyczajnym usz). W 2014 został koordynatorem duszpasterstwa polonijnego w Szwajcarii.

W latach 2000–2012 był diecezjalnym referentem ds. ekumenizmu, zaś w 2008–2012 członkiem Zespołu ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim. Aktywnie uczestniczył w sympozjach i innych wydarzeniach ekumenicznych.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ruch ekumeniczny jako droga kościelnej integracji, „Colloquia Theologica Ottoniana” 2006 nr 1, s. 27–48.

Perspektywy nowego sprawowania papieskiego prymatu w świetle „Communio sanctorum”, „Studia Sandomierskie” 13 (2006) z. 1, s. 89–110.

Vom gemeinsamen Gebet zur Freundschaft. Der Prozess der Stettiner Ökumene, „Greifswalder Theologische Forschung” 19 (2009), s. 141–160.

Prymat Piotrowy jako paradoksalny znak jedności chrześcijan, [w:] *Dialog ekumeniczny: Rzym – Kościoły Unii Utrechckiej* (2009), Olsztyn 2013, s. 59–83.

WOJTKOWSKI Jacek Maciej (1969–)

Kapłan archidiecezji warmińskiej, doktor teologii w zakresie teologii ekumenicznej, członek i przewod-

niczący Archidiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu.

Urodził się 1 października 1969 w Olsztynie. Po maturze (1988) odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD „Hosianum” w Olsztynie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1994 z rąk bp. Edmunda Piszczka. Po święceniach był wikariuszem w parafii w Braniewie. W 1996 rozpoczął studia specjalistyczne z historii Kościoła na KUL, gdzie w 1998 uzyskał stopień kościelnego licencjata historii Kościoła. Jednocześnie w 1997 rozpoczął studia specjalistyczne w Instytucie Ekumenicznym KUL, gdzie w 2001 uzyskał stopień doktora teologii w zakresie teologii ekumenicznej (*Starania Diecezji Warmińskiej o kościoły ewangeliczne w latach 1972–1992. Studium z ekumenizmu praktycznego*, prom. Stanisław C. Napiórkowski OFMConv). W latach 1999–2006 pracował jako notariusz w kancelarii kurii biskupiej. W 2006, po przybyciu na Warmię abp. Wojciecha Ziemby, pełnił funkcję osobistego sekretarza i kapelana metropolity, a w październiku tego samego roku został mianowany archidiecezjalnym konserwatorem zabytków. Od 2003 jest pracownikiem naukowym Wydziału Sztuki UWM, a od 2012 proboszczem parafii katedralnej we Fromborku.

W latach 2000–2013 był członkiem, a w 2008–2013 przewodniczącym Archidiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu. W latach 2000–2008, jako ekspert, uczestniczył w pracach Zespołu

ds. Dialogu KEP ze Wspólną Kościelną Polskokatolicką. Brał czynny udział w międzynarodowej inicjatywie ekumenicznej Luterańskiej Diecezji Visby na Gotlandii – THEOBALD – Sieć Kościołów Chrześcijańskich wokół Morza Bałtyckiego. W latach 2008–2012 był członkiem Komisji Głównej i Synodu Archidiecezji Warmińskiej i przewodniczącym Komisji Synodalnej ds. Ekumenizmu.

PUBLIKACJE (wybrane)

KSIĄŻKI:

Świątynie ewangelickie przekazane katolikom na Warmii i Mazurach w latach 1972–1992, Olsztyn 2002. *Ku jedności chrześcijan*, Olsztyn 2009.

ARTYKUŁY:

Ekumeniczny wymiar pobożności w sanktuariach, [w:] *Liturgia i pobożność ludowa*, red. W. Nowak, Olsztyn 2003, s. 178–188.

Formacja ekumeniczna w archidiecezji warmińskiej, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 164–196.

Rządcy diecezji i archidiecezji warmińskiej o dialogu ekumenicznym, [w:] *W służbie Boga bogatemu w miłosierdzie. W przestrzeni Kościoła w Elku, Białymstoku i na Warmii*, red. S. Kozakiewicz, Olsztyn 2007, s. 432–440.

Kościół rzymskokatolicki o święceniach udzielanych kobietom, [w:] *Biskup – prezbiter – diakon. Perspektywa polskokatolicka i rzymskokatolicka*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2008, s. 163–185.

Losy ewangelickich obiektów sakralnych na terenie Warmii i Mazur w latach 1945–

1989, [w:] *Polski protestantyzm w czasach nazizmu i komunizmu*, red. J. Kłaczko, Toruń 2009, s. 597–634.

Ekumenizm na Warmii z perspektywy dwudziestolecia, [w:] *Dwudziestolecie Archidiecezji i Metropolii Warmińskiej. Wierność tradycji służba – współczesności*, red. A. Kopiczko, Olsztyn 2012, s. 125–164.

WÓJTOWICZ Andrzej (1940–)

Luterański działacz ekumeniczny, magister teologii ewangelickiej, dyrektor biura PRE, członek Komisji ds. Kontaktów PRE i Kościoła Ewangelickiego Niemiec, inicjator międzynarodowego projektu „Pojednanie w Europie”.

Urodził się 21 września 1940 w miejscowości Łowczówek k. Tarnowa. Po maturze podjął studia na Wydziale Historii Studium Nauczycielskiego w Cieszynie, a następnie w Sekcji Teologii Ewangelickiej CHAT (1961–1966). Kontynuował studia w Instytucie Ekumenicznym w Bossey k. Genewy (1969–1970), łącząc je z ekumenicznym stażem w instytucjach kościelnych Kościoła Ewangelickiego Niemiec. W latach 1979–1980 odbył staż naukowo-studyjny w Londynie i w Coventry. Już podczas studiów rozpoczął pracę publicystyczno-dziennikarską. Początkowo związany był z prasą Stowarzyszenia PAX, publikując materiały na temat polskiego i światowego ruchu ekumenicznego. W latach 1966–1968 był redaktorem miesięcznika „Jednota” – czasopisma Kościoła Ewangelicko-Reformowa-

nego. W latach 1972–1989 był korespondentem Ewangelickiej Agencji Prasowej EPD z siedzibą we Frankfurcie nad Menem. Z racji zainteresowań stosunkami polsko-niemieckimi przez ponad 20 lat (do 2013) był członkiem Kuratorium Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu. W latach 1985–1990 był pełnomocnikiem Żydowskiej Fundacji Sary i Manfreda Frenkel, która między innymi odrestaurowała dwa cmentarze żydowskie, a na jednym z nich wybudowała synagogę-mauzoleum. Współpracował z wieloma fundacjami, m.in. z niemiecką ewangelicką fundacją „Znaki Nadziei”, niosącą pomoc byłym polskim więźniom obozów koncentracyjnych II wojny światowej. Nadal jest członkiem Kuratorium niemieckiej Fundacji Gerty Scharffenorth, współpracującej z polskimi instytucjami naukowymi i kościelnymi, w tym z UJ.

W 1968 podjął pracę w PRE, najpierw na stanowisku kierownika Wydziału Prasy i Ekumenicznych Kontaktów Zagranicznych, a od 1992 do przejścia na emeryturę w 2008 był dyrektorem biura PRE. Był członkiem Komisji ds. Kontaktów PRE i Kościoła Ewangelickiego Niemiec oraz Komisji ds. Kontaktów ze Związkiem Kościołów Ewangelickich NRD. Był inicjatorem międzynarodowego projektu: „Pojednanie w Europie” z udziałem Kościołów z Polski, Białorusi, Niemiec i Ukrainy. Z ramienia PRE był członkiem Zarządu Eurodiakonii,

organizacji charytatywnej z siedzibą w Brukseli skupiającej ewangelickie organizacje diakonijne Kościołów członkowskich KKE. Z racji sprawowania funkcji w PRE był członkiem wielu gremiów międzynarodowych i organizacji ekumenicznych. Współpracował między innymi z Wydziałem Mediów ŚRK. Uczestniczył w dwóch zgromadzeniach ogólnych ŚRK: w Uppsali (1968) i Vancouver (1983). Jest autorem ponad 300 tekstów o tematyce ekumenicznej oraz dotyczących stosunków polsko-niemieckich.

PUBLIKACJE (wybrane)

Begegnung mit Polen. Evangelische Kirchen Und die Herausforderung durch Geschichte Und Politik, München 1974.

Neue Bäume pflanzen. Versöhnungsbemühungen zwischen dem Polnischen Ökumenischen Rat und der Evangelischen Kirche in Deutschland, Frankfurt a. Main 1984.

Kościół zakładnikami czasów. Kościoły protestanckie Niemiec i Polski w XX wieku: z prac Komisji Historii Kościoła PRE i EKD 1989–1999, Warszawa 2003.

WYSOCZAŃSKI Wiktor (1939-)

Biskup starokatolicki, zwierzchnik Kościoła Polskokatolickiego, profesor nauk teologicznych, członek Prezydium PRE, członek Komisji ds. Dialogu KEP i PRE, członek Komisji Mieszanej Prawosławno-Starokatolickiej, współprzewodniczący Zespołu ds. Dialogu Teologicznego między

Kościółem Polskokatolickim i Kościołem Rzymskokatolickim w Polsce.

Urodził się 24 marca 1939 w Wysocku Wyżnym k. Stryja. Studiował teologię na CHAT (1960–1964) oraz prawo na Wydziałach Prawa i Administracji Uniwersytetów w Toruniu i Warszawie (1965–1971). W latach 1971–1972 kontynuował studia teologiczne na Wydziale Teologii Starokatolickiej uniwersytetu w Bernie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1963 z rąk ówczesnego zwierzchnika Kościoła Polskokatolickiego, bp. Maksymiliana Rodego. Pracował jako duszpasterz akademicki studentów Sekcji Teologii Starokatolickiej CHAT, a następnie w parafiach polskokatolickich w: Bydgoszczy, Hucisku, Sieradzu i Warszawie. Od 1971 pełnił funkcję sekretarza Rady Synodalnej. W 1975 został wybrany na biskupa, a w 1983 otrzymał sakrę biskupią z rąk arcybiskupa Utrechtu Marinusa Koka. Od 1995 jest zwierzchnikiem Kościoła Polskokatolickiego, od 1996 ordynariuszem diecezji warszawskiej. Od 1966 jest związany z CHAT (1982 – doktor, 1985 – doktor habilitowany, 2003 – profesor nauk teologicznych, 2004 – profesor zwyczajny). Był kierownikiem Katedry Starokatolickiej Teologii Dogmatycznej i Moralnej oraz Katedry Prawa Wyznaniowego i Kanonicznego CHAT. Przez cztery kadencje (1990–1996, 2002–2008) pełnił funkcję rektora CHAT, czterokrotnie wybierano go na stanowisko prorektora ds. naukowych

(1987–1990, 1996–2002 i 2008–2012). Jest organizatorem Międzynarodowego Centrum Konferencyjno-Studyjnego w Konstancinie im. bp. E. Herzoga, a także twórcą szkoły, która dostosowała do polskich warunków światowy dorobek teologiczny myśli starokatolickiej i twórczo go rozwinęła przez tłumaczenia i upowszechnianie literatury starokatolickiej w Polsce.

Jest człowiekiem szeroko rozumianego dialogu. Jako zwierzchnik Kościoła należy do Prezydium PRE; od 2011 pełni funkcję wiceprezesa. W latach 1974–1998 był członkiem Komisji Mieszanej PRE i Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu, a od 1998 Komisji ds. Dialogu KEP i PRE. W latach 1973–1987 jest członkiem Komisji Mieszanej Prawosławno-Starokatolickiej. Od 1997 jest współprzewodniczącym Zespołu ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Polskokatolickim i Kościołem Rzymskokatolickim w Polsce. Organizował międzynarodowe i krajowe sympozja naukowe, na których też głosił referaty. Podczas nabożeństwa ekumenicznego we Wrocławiu z okazji Wielkiego Jubileuszu 2000-lecia Chrześcijaństwa, zorganizowanego wspólnie przez Kościół Rzymskokatolicki i Kościół Polskokatolicki, bp. Wysoczański przedstawił tekst *Akt przebaczenia i prośba o przebaczenie*. Jest autorem wielu publikacji książkowych i artykułów o tematyce starokatolickiej i ekumenicznej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Prawo wewnętrzne nierzymskokatolickich Kościołów i wyznań w PRL, Warszawa 1971.

Polski nurt starokatolicyzmu, Warszawa 1977.

Dialog starokatolicko-prawosławny, jego przebieg i dotychczasowe wyniki, „Posłannictwo” 1986 nr 3–4, s. 5–14.

Kościół Polskokatolicki, [w:] KCHJ, s. 234–245.

Polskokatolicyzm. Geneza, dzieje, położenie prawne, [w:] U. Küry, *Kościół starokatolicki. Historia, nauka, dążenia*, Warszawa 1996, s. 425–459.

ZEMBRZUSKI Zbigniew (1964–)

Kapłan archidiecezji warszawskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii ekumenicznej, wykładowca ekumenizmu, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

Urodził się 9 marca 1964 w Makowie Mazowieckim. W latach 1984–1990 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Warszawie. Magisterium z teologii uzyskał w 1990 na PWT w Warszawie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1990 z rąk kard. Józefa Glempa. Przez cztery lata pracował duszpastersko w parafii w Skolimowie. Kontynuował studia teologiczne na Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża w Rzymie (1994–1996), gdzie uzyskał licencjat, a następnie na KUL (1996–1999), gdzie obronił pracę doktorską (*Ekumenizm w Warszawie. Studium historyczno-teologiczne*, prom. Stanisław C. Napiórkowski OFMConv).

W latach 1999–2007 pracował jako prefekt i wykładowca teologii ekumenicznej w WMSD w Warszawie. W latach 1999–2007 był notariuszem w Ośrodku ds. Jedności Chrześcijan w Kurii Metropolitalnej Warszawskiej przekształconego w Referat ds. Ekumenizmu Archidiecezji Warszawskiej. W latach 1999–2007 pełnił funkcję diecezjalnego referenta ds. ekumenizmu. Od 2007 pełni funkcję dyrektora Caritas Archidiecezji Warszawskiej.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ekumenizm w Warszawie. Studium historyczno-teologiczne, Warszawa 2001.

Papieskie pragnienie jedności. Doktrynalne wypowiedzi Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Ojczyzny (1979–2001), WST 15 (2002), s. 181–190.

Życie ekumenią w Warszawie, [w:] ŻEKL, s. 27–36.

Odeszła s. Joanna Lossow, BE 34 (2005) nr 1, s. 39–40.

ZIELIŃSKI Tadeusz Jacek (1966–)

Działacz ekumeniczny Kościoła Chrześcijan Baptystów, doktor nauk teologicznych w zakresie teologii ewangelickiej, doktor nauk prawnych, przewodniczący Komisji Wychowania Chrześcijańskiego PRE, członek i przewodniczący Komisji Dialogu PRE, członek Międzynarodowej Komisji ds. Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim a Światowym Aliansem Baptystycznym.

Urodził się 1 czerwca 1966 w Katowicach. Ukończył studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji UŚ (1991). Następnie studiował teologię ewangelicką na CHAT, gdzie w 1996 uzyskał stopień doktora nauk teologicznych (*Roger Williams (1603–1683). Zarys myśli teologicznej i polityczno-wyznaniowej*). Równolegle był wykładowcą WBST w Warszawie, gdzie w 2002–2008 pełnił funkcję dziekana. Habilitował się w 2003 na WT CHAT (*Iustificatio impii. Usprawiedliwienie „sola fide” jako główny artykuł wiary protestancko-konserwatywnego nurtu Kościoła Anglii na przykładzie teologii Alistera E. McGratha, Jamesa I. Packera i Johna R. W. Stotta*). W 2007 na Wydziale Prawa i Administracji UW uzyskał jednocześnie stopień doktora nauk prawnych (*Państwo wobec religii w podstawowym i średnim szkolnictwie publicznym według orzecznictwa Sądu Najwyższego USA*). Od 1997 jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym CHAT, najpierw adiunktem, w 2003 profesorem nadzwyczajnym. W latach 2008–2012 pełnił funkcję dziekana WT CHAT, a następnie został wybrany na lata 2012–2016 na stanowisko dziekana nowo utworzonego Wydziału Pedagogicznego CHAT.

W Kościele Chrześcijan Baptystów zasiadał w wielu komisjach przy Radzie Kościoła, m.in. w Komisji ds. Mediów oraz Komisji Reformy Ustroju Kościoła. Dwukrotnie przewodniczył Krajowej Konferencji Kościoła (organ

synodalny). Należy do różnych towarzystw, m.in. Polskiego Towarzystwa Badań Reformacji (członek zarządu) i Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego (prezes zarządu od 2008, ponownie wybrany w 2012). Jest członkiem kolegiów redakcyjnych czasopism, m.in. w latach 1997–2004 był członkiem kolegium redakcyjnego kwartalnika „Myśl Protestancka”, a 2001–2004 jego redaktorem naczelnym; w 1995–1998 zajmował stanowisko redaktora naczelnego miesięcznika „Słowo Prawdy”. Był posłem na Sejm RP II kadencji (1993–1997) i III kadencji (1997–2001), wybranym z list Unii Demokratycznej i Unii Wolności w okręgu wyborczym Katowice. W 1997–2001 był członkiem rady programowej Oddziału Telewizji Polskiej w Katowicach, a w latach 2000–2001 jej przewodniczącym.

W latach 2002–2007 był przewodniczącym Komisji Wychowania Chrześcijańskiego PRE; w 2007–2012 członkiem Komisji Dialogu PRE, a od 2012 jej przewodniczący. W latach 2012–2013 występował jako ekspert Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu RP i PRE. W 2003 został zaproszony przez Światowy Alians Baptystyczny do uczestnictwa w dialogu ekumenicznym z Kościołem Rzymskokatolickim na szczeblu światowym. Uczestniczył w konsultacjach Aliansu z Papieską Radą ds. Jedności Chrześcijan na temat perspektywy przystąpienia przez stronę baptystyczną do *Wspólnej deklaracji*

cji o usprawiedliwieniu, podpisanej 1999 przez Kościół Rzymskokatolicki i ŚFL. Następnie w latach 2006–2010 uczestniczył w charakterze stałego członka Międzynarodowej Komisji ds. Dialogu Między Kościołem Rzymskokatolickim a Światowym Aliansem Baptystycznym w II fazie dialogu między tymi wspólnotami. Aktywnie uczestniczył w wielu krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, w tym o tematyce ekumenicznej.

Jego badania naukowe w zakresie teologii dotyczą tożsamości protestantyzmu, ze szczególnym uwzględnieniem anglikanizmu, baptyzmu i ewangelikalizmu, ekumenizmu wewnątrzprotestanckiego, ekumenicznych relacji katolicko-protestanckich oraz ustroju i prawa Kościołów protestanckich. Na gruncie nauk prawnych zajmuje się m.in. statusem związków wyznaniowych i innymi zagadnieniami wolności sumienia i wyznania. W publicznych wystąpieniach opowiada się za instytucjonalnym zjednoczeniem Kościołów protestanckich w Polsce, na wzór utworzonego 2011 w Szwecji przez baptystów, metodystów i prezbiterian Kościoła Ekumenicznego (Ekmuniakyrkan). Jest rzecznikiem bliskiego współdziałania z Kościołem Rzymskokatolickim i Prawosławnym.

PUBLIKACJE (wybrane)

Luterska doktryna powszechnego kapłaństwa wszystkich chrześcijan jako dobro

wspólne protestantyzmu, *SiDE* 13 (1997) nr 1, s. 31–52.

Służba Boża w Kościołach tradycji reformowanej, *SiDE* 14 (1998) nr 2, s. 61–80.

Przegląd dziejów ewangelikalnego nurtu Kościoła Anglii, *SiDE* 15 (1999) nr 1, s. 17–62.

Współczesność ewangelikalizmu w Kościele Anglii, „*Myśl Protestancka*” 3 (1999) nr 3, s. 37–64.

Doktryna usprawiedliwienia w tradycji anglikańskiej, *RT CHAT* 42 (2000) z. 1–2, s. 79–103.

Podstawowe dogmatyczne wyznaczniki baptystycznej tożsamości konfesyjnej, „*Baptystyczny Przegląd Teologiczny*” 1 (2002), s. 53–65.

Dobro wspólne katolicyzmu i baptyzmu według raportu z dialogu baptystyczno-rzymskokatolickiego na szczeblu światowym, *StoE* 3 (2003), s. 53–63.

„*Sam Chrystus jest naszą sprawiedliwością*”. *Baptystyczna ocena „Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu”*, *SiDE* 20 (2004) nr 1, s. 70–80.

Ekumeniczna lektura adhortacji „Ecclesia in Europa” – perspektywa protestancka, *KielST* 3 (2004), s. 323–335.

Polskie Kościoły protestanckie wobec Unii Europejskiej, [w:] *Polska w Unii Europejskiej a stosunki wyznaniowe*, red. C. Janik, Toruń 2005, s. 131–141.

Potrzeba dialogu Kościołów z grupami marginesu religijnego w świetle dokumentów środowiska ekumenicznego, [w:] *Sekty jako wyzwanie społeczne i religijne*, red. W. Nowak, S. Ropiak, Olsztyn 2005, s. 35–47.

- Etyka misji chrześcijańskiej według międzynarodowych ustaleń ekumenicznych*, [w:] *Misja w Polsce jako problem międzykościelny*, Warszawa 2006, s. 87–112.
- Kościół Chryścjan Baptystów*, [w:] *W drodze za Chrystusem. Kościoły chrześcijańskie w Polsce mówią o sobie*, red. M. Patalon, H. Tranda, Kraków 2009, s. 15–42.
- Ku zjednoczonemu Kościołowi protestanckiemu w Polsce*, [w:] *Ekumenizm i ewangelicyzm. Studia ofiarowane Profesorowi Karolowi Karskiemu w 70. urodziny*, red. M. Hinc, T. J. Zieliński, Warszawa 2010, s. 497–510.
- Papieska konstytucja „Anglicanorum coetibus” w optyce protestanckiej*, [w:] *Wspólnota Anglikańska a ekumenia. Wokół konstytucji apostołskiej „Anglicanorum coetibus” Benedykta XVI*, red. T. Kałużny, Z. J. Kijas, Kraków 2010, s. 119–137.
- Eucharystia w Kościołach oraz innych środowiskach ewangelikalnych*, „Symposium” 15 (2011) nr 1, s. 83–101.
- Urząd papieski w tradycyjnej i ekumenicznej perspektywie baptystycznej*, *SiDE* 27 (2011) nr 1–2, s. 38–58.
- Dzieje rzymskokatolicko-ewangelikalnego dialogu teologicznego*, [w:] *Bóg i Jego człowiek. Księga jubileuszowa na 50-lecie ordynacji ks. prof. Manfreda Uglorza*, red. T. Konik, Bielsko-Biała 2012, s. 107–126.
- Komisja Wspólna Przedstawicieli Rządu RP i Polskiej Rady Ekumenicznej – status prawny i działalność ze szczególnym uwzględnieniem lat 2010–2013*, [w:] *Ku Słowu, ku Kościołowi, ku światu*, red. K. Wojciechowska, W. Konach, Warszawa 2013, s. 605–619.
- Protestantyzm ewangelikalny. Studium specyfiki religijnej*, Warszawa 2013.

ZUBERBIER Andrzej (1922–2000)

Kapłan diecezji kieleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, profesor nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, wykładowca teologii ekumenicznej w WSD w Kielcach, członek Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu.

Urodził się 16 kwietnia 1922 w Warszawie. W 1940 wstąpił do WSD w Kielcach i po ukończeniu studiów filozoficzno-teologicznych (1946) przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1946–1948 pełnił funkcję prefekta w Liceum im. św. Stanisława Kostki w Kielcach. W 1948 został wikariuszem w Olkuszku oraz podjął studia magisterskie na WT UJ, które ukończył w 1949 uzyskaniem tytułu magistra teologii. W latach 1949–1951 kontynuował studia specjalistyczne na KUL, gdzie uzyskał w 1951 stopień doktora nauk teologicznych (*Znaczenie wyrazu „nadprzyrodzony” u św. Tomasza z Akwinu*, prom. ks. Antoni Słomkowski). Od 1951 wykładał teologię dogmatyczną, teodyceę, etykę i socjologię religii, a później także teologię ekumeniczną w WSD w Kielcach. Pełnił tam również funkcję wychowawcy oraz dyrektora niższego seminarium duchownego. Przez dwa lata, na prośbę abp. Karola Wojtyły, prowadził wykłady z eklezjologii dla księży studiujących w ramach studium liturgiczno-pastoralnego w Krakowie.

W latach 1966–1967 był stypendystą Katolickiego Uniwersytetu w Leuven. Od 1968 prowadził wykłady zleczone na ATK, gdzie w 1971 uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej (*Relacja natura – nadprzyrodzoność w świetle badań teologii współczesnej*). W 1972 zatrudniony w ATK na stanowisku docenta, a w 1985 na stanowisku profesora zwyczajnego. W latach 1972–1992 był kierownikiem Katedry Teologii Dogmatycznej, a w latach 1976–1980 kierował także Katedrą Homiletyki. W latach 1966–1968 był członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu, a w 1986–2000 członkiem, a następnie współprzewodniczącym Komisji Episkopatu ds. Dialogu z Judaizmem. W pracy naukowej koncentrował się przede wszystkim na podejmowaniu zagadnień z zakresu eklezjologii, antropologii teologicznej, chrystologii, sakramentologii i eschatologii. Badał relacje między religią, kulturą i życiem społecznym. Uprawiał teologię w duchu ekumenicznym. Budował pomosty między Kościołami i religiami. Jego publikacje mają charakter ekumeniczny. Często nazywany jest „teologiem dialogu”. Zmarł 27 czerwca 2000 w Piotrkowicach k. Chmielnika.

PUBLIKACJE (wybrane)

W dążeniu do jedności, TPow 6 (1950) nr 24, s. 1.

Katolicy wobec problemu zjednoczenia, „Znak” 11 (1959) nr 10 (64), s. 1243–1256.
Znaczenie ekumeniczne, „*Dei verbum*”, AK 72 (1969) nr 3 (362), s. 455–464.
Różne formy ekumenizmu, AK 73 (1969) nr 1 (363), s. 39–47.
Teologia jako spotkanie, „Znak” 21 (1969) nr 3 (177), s. 295–305; 21(1969) nr 6 (180), s. 729–733 (współautor L. Kuc).
Wykład zagadnień ekumenicznych w seminariach duchownych, CT 37 (1967) nr 2, s. 28–34.
Ekumenizm, „Gość Niedzielny” 64 (1987) nr 3, s. 5.
Porównanie wyznań: rzymskokatolickiego, prawosławnego, ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego, Warszawa 1988, 2002² (autor haseł: wyznanie rzymskokatolickie).
Zjednoczenie Kościołów chrześcijańskich w perspektywie trzeciego tysiąclecia, [w:] *In vinculo communionis. Księga jubileuszowa ku czci biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana*, Kielce 1999, s. 347–352.

ŻELEŹNIAKOWICZ Serafin (1913–2004)

Kapłan Kościoła Prawosławnego, doktor teologii, członek Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu między Kościołem Prawosławnym a Kościołami Starokatolickimi Unii Utrechckiej.

Urodził się 27 grudnia 1913 w Timkowiczach k. Mińska. W 1935 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie, a w 1939 Studium Teologii Prawosławnej UW. W 1942 przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa grodzieńskiego

go i białostockiego Benedykta i został proboszczem nowo utworzonej parafii w Hajnówce (1944–1951). Następnie pracował jako rektor Prawosławnego Seminarium w Warszawie (1951–1970). W 1958 w Moskiewskiej Akademii Teologicznej w Siergijewom Posadie (dawniej Zagorsk) otrzymał tytuł magistra teologii, a w 1964 stopień doktora teologii (*История Яблочинского Св. Онуфриевского монастыря*). W latach 1962–1991 był wykładowcą w CHAT. Prowadził zajęcia z egzegezy Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu. Pracował jednocześnie duszpastersko jako proboszcz katedralnej cerkwi pw. św. Mikołaja w Białymstoku (od 1970, a od 1986 także dziekan okręgu białostockiego). Prowadził duszpasterstwo młodzieży licealnej i akademickiej. Zmarł 25 grudnia 2004 w Białymstoku.

Był członkiem Międzynarodowej Komisji Mieszanej ds. Dialogu między Kościołem Prawosławnym a Kościołami Starokatolickimi Unii Utrechckiej. Jako wykładowca przybliżał nieprawosławnym studentom teologię i obrzędowość Kościoła Prawosławnego. Występował z odczytami i referatami konferencjach i na spotkaniach o charakterze ekumenicznym. Reprezentował polskie prawosławie na spotkaniach międzynarodowych.

PUBLIKACJE (wybrane)

Ogólnoprawosławna konferencja teologiczna w Belgradzie a sprawa dialogu z Kościo-

łem starokatolickim, „Cerkiewny Wiestnik” 13 (1966) nr 11, s. 9–12.

Dialog prawosławno-rzymskokatolicki. Trzecia Plenarna Sesja Komisji Mieszanej, WPKP 26 (1984) nr 2, s. 90–92 (współautor M. Bendza).

ŻYCIŃSKI Józef (1948–2011)

Arcybiskup, metropolita archidiecezji lubelskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, doktor teologii, profesor filozofii, członek Wspólnej Grupy Roboczej Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów, promotor jedności chrześcijan.

Urodził się 1 września 1948 w Nowej Wsi k. Piotrkowa Trybunalskiego. W latach 1966–1972 odbył studia filozoficzno-teologiczne w Częstochowskim WSD w Krakowie. W 1972 przyjął święcenia kapłańskie. Po dwuletniej pracy wikariuszowskiej (w Wieluniu i w Gidlach) był prefektem Częstochowskiego WSD w Krakowie (1974–1978). W 1976 uzyskał stopień doktora teologii na PWT w Krakowie (*Zagadnienie ontologicznych implikacji fizykalnych ujęć stanu szczególnego modeli kosmologicznych*), a w 1978 stopień doktora filozofii na ATK (*Filozoficzne aspekty osobliwości początkowej w modelach kosmologicznych*). Studiował także na Katolickim Uniwersytecie Ameryki w Waszyngtonie i na Katolickim Uniwersytecie w Leuven w Belgii. Habilitował się z filozofii w 1980 (*Prostota i dyskonfirmowalność jako kryteria w kosmologii relatywi-*

stycznej). W 1979 został asystentem w Katedrze Logiki i Metodologii PAT, w latach 1982–1985 był prodziekanem Wydziału Filozoficznego PAT, a w latach 1988–1991 dziekanem Wydziału Filozoficznego PAT. W 1981 został profesorem nadzwyczajnym, a w 1988 profesorem zwyczajnym filozofii. W 1990 został biskupem tarnowskim, a w 1997 arcybiskupem metropolitą lubelskim, Wielkim Kanclerzem KUL. Od 1998 był kierownikiem Katedry Relacji między Nauką a Wiarą KUL. Członek Papieskiej Rady Kultury i watykańskiej Kongregacji Wychowania Katolickiego, przewodniczący Rady Programowej KAI, członek Komisji Biologii Ewulcyjnej i Teoretycznej PAN. Zmarł nagle 10 lutego 2011 w Rzymie.

W latach 1999–2005 był członkiem Wspólnej Grupy Roboczej Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów. Jako pasterz archidiecezji lubelskiej powołał Archidiecezjalną Radę Ekumeniczną, wspierał wydawanie „Kalendarza ekumenicznego”, uczestniczył w modlitwach ekumenicznych, m.in. w ramach dorocznego Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Jako Wielki Kanclerz KUL wspierał ekumeniczne inicjatywy uniwersytetu. W 2000 wraz z prawosławnym biskupem chełmskim i lubelskim Ablem wystosował list do katolików i prawosławnych, w którym wspólnie wyrażają jubileuszową radość i deklarują wolę współpracy dla królestwa Chrystusa i dobra świata.

PUBLIKACJE (wybrane)

Wspólny List Arcybiskupów Józefa Życińskiego i Abła Popławskiego, [w:] OERW, s. 100–102.

ŻYCIŃSKI Wojciech (1953–)

Kapłan rzymskokatolicki Towarzystwa św. Franciszka Salezego (salezjanie), doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej, profesor UPJPII, autor publikacji ekumenicznych.

Urodził się 22 lutego 1953 w Nowej Wsi (woj. łódzkie). Po ukończeniu LO w Piotrkowie Trybunalskim, w 1973 wstąpił do nowicjatu Towarzystwa św. Franciszka Salezego w Kopcu k. Częstochowy. W latach 1977–1981 studiował w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie i przyjął święcenia kapłańskie (1981). Kontynuował studia na KUL (1981–1985), gdzie uzyskał tytuł magistra (*Symbolika drzewa figowego [Mk 11, 12–14]*, prom. ks. Ryszard Rubinkiewicz SDB), a w 1985 stopień doktora teologii (*Newmana teoria rozwoju doktryny mariologicznej*, prom. Stanisław C. Napiórkowski OFMConv). Habilitował się w 1992 na KUL (*Jedność w wielości. Perspektywy mariologii ekumenicznej*). Od 1984 prowadzi wykłady w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie. W latach 1989–1994 pracował jako asystent w Katedrze Mariologii WT KUL, a od 1994 jako adiunkt w Katedrze Dogmatyki PAT. W latach 1994–1997 pełnił funkcję prodziekana, w 1997–2000 dziekana WT PAT, a w latach 2000–2006 pro-

rektora UPJPII. Od 2000 zatrudniony na stanowisku profesora uczelnianego.

PUBLIKACJE (wybrane)

Jedność w wielości. Perspektywy mariologii ekumenicznej, Kraków 1992.

Pismo Święte i Tradycja Kościołów chrześcijańskich a dogmaty mariologiczne, [w:] *Tradycja w Kościele*, red. T. Dzidek, Kraków 1994, s. 170–190.

Ekumenizm a wolność religijna, [w:] KChJ, s. 712–717.

Międzykościelne nadzieje i oczekiwania w zakresie ekumenizmu maryjnego, [w:] *Tożsamość i dialog*, red. P. Jaskóła, Opole 1997, s. 71–83.

Mariologia ekumeniczna Maxa Thuriana, PS 1 (1997), s. 339–344.

Rola argumentów biblijnych Starego Testamentu w teotologii prawosławnej, PS 4 (1999), s. 247–260.

Maria un dono per l'unità della Chiesa. Uno studio di mariologia ecumenica, [w:] *San Massimiliano Kolbe e la Nuova Evangelizzazione*, a cura di E. Galignano, Roma 1999, s. 385–404.

Mariologia Kościoła anglikańskiego, [w:] *Teksty o Matce Bożej. Chrześcijaństwo ewangeliczne*, red. S. C. Napiórkowski, t. 10, Niepokalanów 2000, s. 97–129.

Miejsce Maryi w teologii i pobożności Kościoła anglikańskiego, ACR 32 (2000), s. 271–286.

50 lat dogmatu o wniebowzięciu Maryi. Ekumeniczne wątpliwości i nadzieje, [w:] *Mariologia na przełomie wieków*, red. L. Balter, Częstochowa–Niepokalanów 2001, s. 117–130.

Bycie współpracownikiem Boga. Protestantcko-katolicki spór wokół doktryny o Niepokalanym Poczęciu Maryi, PS 8 (2004), s. 321–334.

Dogmat o Niepokalanym Poczęciu Maryi w anglikańskiej świadomości wiary, [w:] *Tota pulchra es Maria*, Licheń 2004, s. 427–440.

Dogmat o Niepokalanym Poczęciu Maryi jako problem ekumeniczny, [w:] *Niepokalana w wierze i teologii Kościoła*, red. S. Drzyżdżyk, Kraków 2005, s. 63–76.

Między wiarą a pobożnością. Ekumeniczny wymiar duszpasterstwa maryjnego w Polsce, smat 7 (2005) nr 2, s. 342–354.

Prospettive ecumeniche della mariologia di Giovanni Paolo II, [w:] *La Vergine Maria del magistero di Giovanni Paolo II*, a cura di T. Siudy, Città del Vaticano 2007, s. 239–254.

Mariologia ekumeniczna? Mariologia Jana Pawła II. Problem interpretacji – sposób recepcji, red. K. Klauza, K. Pek, Lublin 2007, s. 75–92.

Ekumeniczne wartości mariologii pneumatologicznej, smat 10 (2008) nr 2, s. 269–278.

Johna H. Newmana teoria rozwoju doktryny mariologicznej, Lublin 2010.

Lex orandi – lex credendi. Renzo Bertalota interpretacja dogmatu o Niepokalanym Poczęciu, [w:] *Lex tua veritas. Księga pamiątkowa dedykowana Jego Magnificencji Księdzu Profesorowi Janowi Maciejowi Dyduchowi [...]*, red. P. Majer, A. Wójcik, Kraków 2010, s. 371–379.

Mütter des Glaubens. Maria und die großen Frauengestalten des Ersten Testaments, Wien 2014.

*A*NEKSY

*A. Struktury ekumeniczne
w Polsce*

ANEKS 1

Prezydium i Zarząd PRE

Skład osobowy (2015)

1. Prezydium PRE

abp Jeremiasz Anchimiuk

Prawosławny Arcybiskup Wrocławski i Szczeciński

Prezes PRE

bp Edward Puślecki

Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP

Sekretarz Zarządu PRE

pastor Mateusz Wichary

Przewodniczący Rady Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP

bp Jerzy Samiec

Biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP

ks. superint. Andrzej Malicki

Superintendent naczelny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP

bp Marek Izdebski

Biskup Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP

bp Wiktor Wysoczański

Biskup Kościoła Polskokatolickiego w RP

bp Ludwik Jabłoński

Biskup Naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP

abp Sawa (Hrycuniak)

Prawosławny Metropolita Warszawski i całej Polski

Małgorzata Platajs

Dyrektor Generalny Towarzystwa Biblijnego w Polsce

2. Zarząd PRE

Prezes: abp Jeremiasz (Anchimiuk)

Wiceprezesa: bp Jerzy Samiec

bp Wiktor Wysoczański

Sekretarz: bp Edward Puślecki

Skarbnik: bp Marek Izdebski

3. Prezesi PRE (od 1946 – do chwili obecnej)

- 1946–1960: ks. Zygmunt Michelis (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
1960–1975: bp Jan Niewieczyca (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
1975–1983: ks. Witold Benedyktowicz (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
1983–1986: bp Janusz Narzyński (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
1986–1990: ks. Adam Kuczma (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
1990–1993: bp Zdzisław Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
1993–2001: bp Jan Szarek (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
2001 – do chwili obecnej: bp Jeremiasz (Anchimiuk) (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

ANEKS 2

Komisje Statutowe PRE

Skład osobowy

1993–1996

KOMISJA EWANGELIZACYJNA

- ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
- ks. Marcin Undas (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- ks. Andrzej Malicki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- ks. Bogusław Kropielnicki (Kościół Polskokatolicki)
- ks. Mieczysław Kaczmarek (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- ks. Henryk Paprocki (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

KOMISJA DIAKONIJNA

- ks. Tadeusz Jelinek (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
- Wanda Falk (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- ks. superint. Jan Ostryk (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- ks. Henryk Buszka (Kościół Polskokatolicki)
- ks. Tadeusz Kaczmarek (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- ks. Jerzy Tofiluk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- Władysław Tołopiło (Kościół Chrześcijan Baptystów)

KOMISJA KOBIEC

- Krystyna Lindenberg (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
- Ewa Walter (Kościół Ewangelicko-Augsburski, Komitet Światowego Dnia Modlitwy Kobiet)

- Iwona Badowska (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- Joanna Kamińska (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- Hanna Smuga (Kościół Polskokatolicki)
- Pelagia Jaworska (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- Dorota Balicka (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- Jadwiga Wazowska (Kościół Chrześcijan Baptystów)

KOMISJA MŁODZIEŻY

- Piotr Niewieczerał (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
- ks. Grzegorz Gieźa (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- ks. superint. Piotr Gąsiorowski (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- ks. Eugeniusz Stelmach (Kościół Polskokatolicki)
- ks. Ireneusz Bankiewicz (Kościół Starokatolicki Mariawitów)

ks. Andrzej Jaroszuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
Leszek Wakula (Kościół Chrześcijan Baptystów)

KOMISJA MEDIÓW

ks. Lech Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
ks. Tadeusz Szurman (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. superint. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
ks. Tomasz Wójtowicz (Kościół Polskokatolicki)
ks. Stanisław Kaczorek (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Anatol Szydłowski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
Andrzej Seweryn (Kościół Chrześcijan Baptystów)

KOMISJA DS. KONTAKTÓW Z RADĄ EPISKOPATU POLSKI DS. EKUMENIZMU

ks. Lech Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
ks. Jan Gross (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
bp Edwrad Puślecki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
bp Wiktor Wysoczański (Kościół Polskokatolicki)
ks. Witold Szymański (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Warsonofiusz Doroszkiewicz (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
Ryszard Gutkowski (Kościół Chrześcijan Baptystów)

1997–2001

KOMISJA EWANGELIZACYJNA

ks. Marcin Undas (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący
ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
ks. Andrzej Malicki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
ks. Bogusław Kropielnicki (Kościół Polskokatolicki)
ks. Mieczysław Kaczmarek (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Henryk Paprocki (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Gustaw Cieślar (Kościół Chrześcijan Baptystów)

KOMISJA DIAKONIJNA

ks. superint. Jan Pstryk (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) –
przewodniczący
Władysław Tołopiło (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Henryk Buszka (Kościół Polskokatolicki)
ks. Tadeusz Kaczmarek (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
Wanda Falk (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Jerzy Tofiluk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Tadeusz Jelinek (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA KOBIET

Joanna Kamińska (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – przewodnicząca
Krystyna Lindenberg (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
Pelagia Jaworska (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
Jadwiga Wiazowska (Kościół Chrześcijan Baptystów)
Joanna Koleff-Pracka (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
Dorota Balicka (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
Hanna Smuga (Kościół Polskokatolicki)
Ewa Walter (Kościół Ewangelicko-Augsburski, Komitet Światowego Dnia
Modlitwy Kobiet)

KOMISJA MŁODZIEŻY

ks. Ireneusz Bankiewicz (Kościół Starokatolicki Mariawitów) –
przewodniczący
ks. Alfred Borski (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
Krzysztof Skuza (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
ks. Wawrzyniec Markowski (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
ks. Leszek Wakuła (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Adam Stelmach (Kościół Polskokatolicki)
ks. Adam Misijuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
Marta Bujanowska (Bractwo Prawosławne)

KOMISJA MEDIÓW

ks. superint. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) –
przewodniczący
ks. Lech Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
ks. Adam Malina (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Aleksander Bielec (Kościół Polskokatolicki)
ks. Piotr Drózdź (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Anatol Szydłowski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Włodzimierz Tasak (Kościół Chrześcijan Baptystów)

KOMISJI MEDIÓW (KONSULTANCI REDAKCJI EKUMENICZNEJ TVP)

ks. superint. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) –
przewodniczący
ks. Anatol Szydłowski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Lech Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
ks. Kazimierz Bonczar (Kościół Polskokatolicki)
ks. Andrzej Dębski (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Piotr Drózdź (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Włodzimierz Tasak (Kościół Chrześcijan Baptystów)

KOMISJA DS. KONTAKTÓW Z RADĄ EPISKOPATU POLSKI DS. EKUMENIZMU

- bp Jan Szarek (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – współprzewodniczący
- bp Edward Puślecki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- bp Wiktor Wysoczański (Kościół Polskokatolicki)
- abp Jeremiasz (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- abp Abel (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- abp Edmund Piszcz (Kościół Rzymskokatolicki)
- bp Władysław Miziołek (Kościół Rzymskokatolicki)
- bp Alfons Nossol (Kościół Rzymskokatolicki)
- bp Jan Szlaga (Kościół Rzymskokatolicki)

2002–2006**KOMISJA DIALOGU TEOLOGICZNEGO**

- ks. Jerzy Tofiluk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – przewodniczący
- ks. Bogusław Milerski (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- bp Michał Jabłoński (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- ks. Aleksander Bielec (Kościół Polskokatolicki)
- ks. Konstany Wiazowski (Kościół Chrześcijan Baptystów)
- ks. Adam Kleszczyński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA WYCHOWANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

- Tadeusz Zieliński (Kościół Chrześcijan Baptystów) – przewodniczący
- Elżbieta Byrtek (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- Hanna Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
- ks. Kazimierz Kaczmarski (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- ks. Andrzej Mińko (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- ks. Leszek Kołodziejczyk (Kościół Polskokatolicki)
- ks. Sławomir Rodaszyński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)

KOMISJA DIAKONIJNA

- ks. Sławomir Sikora (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący
- Grażyna Drózdź (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- Marek Masalski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- ks. Andrzej Gontarek (Kościół Polskokatolicki)
- Władysław Tołopilo (Kościół Chrześcijan Baptystów)
- ks. Józef Bartos (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- Biruta Pachnik (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA KOBIET

Joanna Kamińska (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – przewodnicząca
Małgorzata Platajs (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
Grażyna Zychowicz (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
Walentyna Perzyńska (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
Hanna Smuga (Kościół Polskokatolicki)
Małgorzata Zielińska (Kościół Chrześcijan Baptystów)
Krystyna Lindenberg (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA MŁODZIEŻY

Julia Lewandowska (Kościół Ewangelicko-Reformowany) – przewodnicząca
ks. Jan Opala (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
Andrzej Dudicz (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Marek Pawełczyk (Kościół Polskokatolicki)
Łukasz Małojło (Kościół Chrześcijan Baptystów)
Jacek Olejniczak (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
Marta Otrębska (Kościół Ewangelicko-Augsburski)

KOMISJA MEDIÓW

ks. sup. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) –
przewodniczący
Halina Radacz (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Henryk Paprocki (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Jerzy Bajorek (Kościół Polskokatolicki)
ks. Włodzimierz Tasak (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Lech Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA DS. DIALOGU Z KONFERENCJĄ EPISKOPATU POLSKI

abp Jeremiasz (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) –
przewodniczący
bp Wiktor Wysoczański (Kościół Polskokatolicki)
bp Edward Puślecki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
abp Abel (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
bp Janusz Jagucki (Kościół Ewangelicko-Augsburski)

2007–2011**KOMISJA DIALOGU TEOLOGICZNEGO**

ks. Bogusław Milerski (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
bp Michał Jabłoński (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Szczepan Orzechowski (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Jerzy Tofiluk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

ks. Artur Aleksiejuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

ks. Aleksander Bielec (Kościół Polskokatolicki)

Tadeusz Zieliński (Kościół Chrześcijan Baptystów)

ks. Adam Kleszczyński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)

ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA WYCHOWANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

ks. Andrzej Mińko (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) –
przewodniczący

Elżbieta Byrtek (Kościół Ewangelicko-Augsburski)

ks. Leszek Kołodziejczyk (Kościół Polskokatolicki)

ks. Wiesław Kowalczewski (Kościół Starokatolicki Mariawitów)

Anna Madaj-Irrgang (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)

Mirosław Patalon (Kościół Chrześcijan Baptystów)

ks. Marek Budziński (Kościół Chrześcijan Baptystów)

Hanna Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA DIAKONIJNA

Biruta Przewłocka-Pachnik (Kościół Ewangelicko-Reformowany) –
przewodnicząca

Grażyna Drózdź (Kościół Starokatolicki Mariawitów)

Marek Masalski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

ks. Andrzej Gontarek (Kościół Polskokatolicki)

ks. Sławomir Sikora (Kościół Ewangelicko-Augsburski)

Wanda Falk (Kościół Ewangelicko-Augsburski)

ks. Ryszard Gutkowski (Kościół Chrześcijan Baptystów)

ks. Paweł Lewicki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)

KOMISJA KOBIET

Aldona Karska (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodnicząca

Grażyna Zychowicz (Kościół Starokatolicki Mariawitów)

Zofia Walczuk (Kościół Starokatolicki Mariawitów)

Walentyna Perzyńska (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

Barbara Kowalczyk (Kościół Polskokatolicki)

Hanna Smuga (Kościół Polskokatolicki)

Małgorzata Zielińska (Kościół Chrześcijan Baptystów)

Bożena Daszuta (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)

Joanna Kamińska (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)

Monika Polkowska (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

Hanna Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA MŁODZIEŻY

- ks. Jan Opala (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- ks. diak. Grzegorz Miller (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- Michał Zalewski (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- Andrzej Dudicz – Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny
- Sławomir Łukjaniuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- ks. Marek Pawełczyk (Kościół Polskokatolicki)
- Marta Otrębska (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- Łukasz Gaś (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- ks. Bogdan Wawrzeczko (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- ks. Mirosław Czyż (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- Łukasz Małojło (Kościół Chrześcijan Baptystów)
- Zofia Kozłowska (Kościół Chrześcijan Baptystów)
- Jacek Olejniczak (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- Ewa Jelinek (Kościół Ewangelicko-Reformowany)
- Agata Skierska (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA MEDIÓW

- ks. superint. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- ks. Adam Kleszczyński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- ks. Grzegorz Drózdź (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
- ks. Henryk Paprocki (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- Włodzimierz Wołosiuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- ks. Jerzy Bajorek (Kościół Polskokatolicki)
- ks. Tadeusz Urban (Kościół Polskokatolicki)
- ks. Adam Malina (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- diakon Halina Radacz (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
- Adam Wojnarowski (Kościół Chrześcijan Baptystów)
- Anna Cieślar (Kościół Chrześcijan Baptystów)
- Ewa Józwiak (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA DS. DIALOGU POMIĘDZY KONFERENCJĄ EPISKOPATU POLSKI A POLSKĄ RADĄ EKUMENICZNĄ

- abp Jeremiasz (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) –
współprzewodniczący
- bp Edward Puślecki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
- bp Janusz Jagucki (Kościół Ewangelicko-Augsburski) (do 2010)
- abp Abel (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
- bp Wiktor Wysoczański (Kościół Polskokatolicki)
- bp Jerzy Samiec (Kościół Ewangelicko-Augsburski) (od 2010)

bp Tadeusz Pikus (Kościół Rzymskokatolicki) – współprzewodniczący
ks. Sławomir Pawłowski SAC (Kościół Rzymskokatolicki) – sekretarz
abp Alfons Nossol (Kościół Rzymskokatolicki)
bp Zygmunt Zimowski (Kościół Rzymskokatolicki) (do 2009)
bp Tadeusz Rakoczy (Kościół Rzymskokatolicki)
bp Krzysztof Nitkiewicz (Kościół Rzymskokatolicki) (od 2009)
bp Andrzej Czaja (Kościół Rzymskokatolicki) (od 2010)
Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMconv (Kościół Rzymskokatolicki)

2012–2016

KOMISJA DIALOGU TEOLOGICZNEGO

Jerzy Sojka (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Szczepan Orzechowski (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Jerzy Tofiluk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Andrzej Gontarek (Kościół Polskokatolicki)
Tadeusz Zieliński (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Józef Bartos (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
ks. Roman Lipiński (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA WYCHOWANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Elżbieta Byrtek (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. M. Wiesław Kowalczewski (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Piotr Kosiński (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Henryk Dąbrowski (Kościół Polskokatolicki)
ks. Marek Budziński (Kościół Chrześcijan Baptystów)
Anna Madaj-Irrgang (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
Hanna Tranda (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA DIAKONIJNA

Wanda Falk (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
Katarzyna Babi (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
Marek Masalski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Paweł Walczyński (Kościół Polskokatolicki)
ks. Leszek Wakuła (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. superint. Jan Jerzy Ostryk (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
Biruta Pachnik (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA KOBIET

Bożena Giemza (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
Zofia Walczuk (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
Walentyna Perzyńska (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

Hanna Smuga (Kościół Polskokatolicki)
Urszula Nowak (Kościół Chrześcijan Baptystów)
Joanna Kamińska (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
Ewa Józwiak (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA MŁODZIEŻY

ks. Wojciech Płoszek (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Dominik Miller (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Jerzy Kulik (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Kamil Wołyński (Kościół Polskokatolicki)
ks. Mariusz Socha (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Dariusz Zuber (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
Agata Skierska (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA MEDIÓW**Radio:**

ks. Adam Malina (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Grzegorz Dróżdź (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
Włodzimierz Wołosz (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Tadeusz Urban (Kościół Polskokatolicki)
Urszula Lis (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Jan Ostryk (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
Ewa Józwiak (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

Telewizja:

Diakon Halina Radacz (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Adam Malina (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Grzegorz Dróżdź (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Henryk Paprocki (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Jerzy Bajorek (Kościół Polskokatolicki)
Urszula Lis (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. superint. Zbigniew Kamiński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
Ewa Józwiak (Kościół Ewangelicko-Reformowany)

KOMISJA DS. DIALOGU POMIĘDZY KEP I PRE

abp Jeremiasz (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) –
współprzewodniczący
abp Abel (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
bp Jerzy Samiec (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
bp Edward Puślecki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
bp Wiktor Wysoczański (Kościół Polskokatolicki)
bp Krzysztof Nitkiewicz (Kościół Rzymskokatolicki) – współprzewodniczący

bp Andrzej Czaja (Kościół Rzymskokatolicki)
bp Tadeusz Rakoczy (Kościół Rzymskokatolicki)
bp Marek Solarczyk (Kościół Rzymskokatolicki)

ANEKS 3

Oddziały Regionalne PRE*Skład osobowy (2015)***1. Oddział Dolnośląski PRE**

ZARZĄD ODDZIAŁU:

bp Ryszard Bogusz (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący
ks. radca Waldemar Pytel (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – zastępca
przewodniczącego

ks. Eugeniusz Cybulski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – drugi
zastępca przewodniczącego

ks. Krzysztof Wolnica (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – sekretarz

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów

Kościół Ewangelicko-Augsburski

Kościół Ewangelicko-Methodystyczny

Kościół Polskokatolicki

Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

2. Oddział Gdański PRE

ZARZĄD ODDZIAŁU:

bp Marcin Hintz (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący

ks. Dariusz Józwik (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – sekretarz

ks. Rafał Michalak (Kościół Polskokatolicki)

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Ewangelicko-Augsburski

Kościół Polskokatolicki

Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

3. Oddział Gorzowski

ZARZĄD ODDZIAŁU:

ks. Dariusz Chudzik (Kościół Chrześcijan Baptystów) – przewodniczący

ks. Bazyli Michalczuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – wi-
ceprzewodniczący

Paweł Leszczyński (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – sekretarz

ks. Sławomir Rodaszyński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – skarbnik

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

4. Oddział Kaliski**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

ks. Julian Kopiński (Kościół Polskokatolicki) – przewodniczący
ks. Tadeusz Jelinek (Kościół Ewangelicko-Reformowany) – zastępca przewodniczącego
ks. Mirosław Antosiuk (Kościół Prawosławny) – skarbnik
ks. Michał Kühn (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – sekretarz

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Reformowany
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

5. Oddział Koszaliński**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

ks. Sebastian Niedźwiedziński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – przewodniczący
ks. Dominik Gzieło (Kościół Polskokatolicki) – zastępca przewodniczącego

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

6. Oddział Krakowski**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

ks. superint. Józef Bartos (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – przewodniczący
ks. Roman Pracki (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – zastępca przewodniczącego
ks. Czesław Siepetowski (Kościół Polskokatolicki) – sekretarz
ks. Jarosław Antosiuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – skarbnik

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Polskokatolicki
Kościół Starokatolicki Mariawitów
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

7. Oddział Lubelski

ZARZĄD ODDZIAŁU:

ks. Andrzej Gontarek (Kościół Polskokatolicki) – przewodniczący
abp Abel (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Dariusz Chwastek (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
pastor Rendy Hacker (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Andrzej Łoś (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)
ks. Jacek Olejniczak (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
ks. Sławomir Rosiak (Kościół Starokatolicki Mariawitów)

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny (filia parafii)
Kościół Polskokatolicki
Kościół Starokatolicki Mariawitów
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

8. Oddział Łódzki

ZARZĄD ODDZIAŁU:

ks. Semko Koroza (Kościół Ewangelicko-Reformowany) – przewodniczący
ks. Marcin Undas (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – wiceprzewodniczący
ks. Michał Makula (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – sekretarz
bp M. Bernard Kubicki (Kościół Starokatolicki Mariawitów) – skarbnik
bp Jan Cieślak (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
bp M. Włodzimierz Jaworski (Kościół Starokatolicki Mariawitów)
ks. Adam Kleszczyński (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny)
ks. Leszek Wakuła (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Jacek Zdrojewski (Kościół Polskokatolicki)

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Ewangelicko-Reformowany
Kościół Polskokatolicki
Kościół Starokatolicki Mariawitów

9. Oddział Mazurski**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

bp Rudolf Bażanowski (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący
ks. Zygmunt Fedorczyk (Kościół Polskokatolicki) – wiceprzewodniczący
ks. Waldemar Eggert (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – sekretarz
ks. Aleksander Szełomow (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) –
członek zarządu

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

10. Oddział Pomorsko-Kujawski**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

ks. Janusz Olszański (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – przewodniczący
ks. Jerzy Molin (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – zastępca przewodniczącego
ks. Tadeusz Urban (Kościół Polskokatolicki) – sekretarz

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

11. Oddział Poznański**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

ks. superint. Jan Ostryk (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – przewodniczący
ks. Wojciech Płoszek (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – sekretarz
ks. Paweł Minajew (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – skarbnik

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

12. Oddział Szczeciński**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

ks. Sławomir Janusz Sikora (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący
ks. Stanisław Bosy (Kościół Polskokatolicki) – zastępca przewodniczącego

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

13. Oddział Śląski**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

bp Paweł Anweiler (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący
ks. Adam Stelmach (Kościół Polskokatolicki) – 1. wiceprzewodniczący
ks. Sergiusz Dziewiatowski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) –
2. wiceprzewodniczący
ks. superint. Andrzej Malicki (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – sekretarz
pastor Ireneusz Górczyński (Kościół Chrześcijan Baptystów) – skarbnik
ks. Tadeusz M. Ładysław Ratajczyk (Kościół Starokatolicki Mariawitów) –
członek Zarządu

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Ewangelicko-Reformowany
Kościół Polskokatolicki
Kościół Starokatolicki Mariawitów
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

14. Oddział Świętokrzyski**ZARZĄD ODDZIAŁU:**

ks. Janusz Daszuta (Kościół Ewangelicko-Methodystyczny) – przewodniczący

ks. Paweł Walczyński (Kościół Polskokatolicki) – sekretarz
pastor Waclaw Koziej (Kościół Chrześcijan Baptystów)
ks. Wojciech Rudkowski (Kościół Ewangelicko-Augsburski)
ks. Władysław Tyszuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny)

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

15. Oddział Warszawski

ZARZĄD ODDZIAŁU:

ks. Henryk Dąbrowski (Kościół Polskokatolicki) – przewodniczący
ks. Marek Maria Karol Babi (Kościół Starokatolicki Mariawitów) – sekretarz
ks. mitrat Anatol Szydłowski (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) –
skarbnik

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Ewangelicko-Reformowany
Kościół Polskokatolicki
Kościół Starokatolicki Mariawitów
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

16. Oddział Zielonogórski

ZARZĄD ODDZIAŁU:

ks. Dariusz Lik (Kościół Ewangelicko-Augsburski) – przewodniczący
pastor Mariusz Socha (Kościół Chrześcijan Baptystów) – wiceprzewodniczący
ks. Stanisław Stawowczyk (Kościół Polskokatolicki) – skarbnik
ks. Andrzej Dudra (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – sekretarz

KOŚCIOŁY CZŁONKOWSKIE ODDZIAŁU:

Kościół Chrześcijan Baptystów
Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Polskokatolicki
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

ANEKS 4

Komisja/Rada Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu
Skład osobowy (2015)

1966–1968

bp Jerzy Modzelewski – przewodniczący
ks. Władysław Miziołek – zastępca przewodniczącego

CZŁONKOWIE:

ks. Henryk Bogacki
ks. Józef Grzelczak TCh
ks. Władysław Hładowski
Krzysztof Kasznica OP
Stanisław Nagy SCJ
Stanisław Szymański SJ
ks. Andrzej Zuberbier
ks. Aleksander Bystry

1969–1974

bp Władysław Jędruszuk – przewodniczący
ks. Stanisław Bojko SJ – sekretarz

CZŁONKOWIE:

bp Jerzy Modzelewski
bp Władysław Miziołek
Dominik Michałowski OSB
ks. Władysław Hładowski
Stanisław Szymański SJ
Celestyn Napiórkowski OFMConv
ks. Zygmunt Chwiłkowski
Szczepan Jaroszewski OP
Jacek Bojarski OP

1975–1979

bp Władysław Miziołek – przewodniczący
bp Władysław Jędruszuk – zastępca przewodniczącego
Stanisław Szymański SJ – sekretarz (do 1978)
Lucjan Balter SAC – sekretarz (od 1978)

CZŁONKOWIE:

abp Henryk Gulbinowicz
ks. Władysław Hładowski
Roman Forycki SAC
Stanisław Nagy SCJ
ks. Stanisław Napierała
ks. Tadeusz Szczurek
ks. Arkadiusz Miś
Stanisław Bojko SJ
Aleksander Hauke-Ligowski OP
Dominik Michałowski OSB
Celestyn Napiórkowski OFMConv
Stefan Moysa SJ
Joanna Lossow FSK

1980–1983

bp Alfons Nossol – przewodniczący
bp Władysław Miziołek – zastępca przewodniczącego
Lucjan Balter SAC – sekretarz

CZŁONKOWIE:

bp Władysław Jędruszuk
bp Edward Ozorowski
ks. Władysław Hładowski
ks. Andrzej Bardecki
ks. Arkadiusz Miś
ks. Stanisław Napierała
ks. Alfons Skowronek
Stefan Moysa SJ
Roman Forycki SAC
Aleksander Hauke-Ligowski OP
Celestyn Napiórkowski OFMConv
Joanna Lossow FSK

1984–1988

bp Alfons Nossol – przewodniczący
bp Władysław Miziołek – zastępca przewodniczącego
Lucjan Balter SAC – sekretarz

CZŁONKOWIE:

bp Władysław Jędruszuk
bp Stanisław Napierała
bp Edward Ozorowski
ks. Władysław Hładowski
Roman Forycki SAC
Wacław Hryniewicz OMI
ks. Alfons Skowronek
Stefan Moysa SJ
Aleksander Hauke-Ligowski OP
Celestyn Napiórkowski OFMConv
ks. Arkadiusz Miś
ks. Andrzej Bardecki
Joanna Lossow FSK

1989–1995

bp Alfons Nossol – przewodniczący
bp Władysław Miziołek – zastępca przewodniczącego
Lucjan Balter SAC – sekretarz

CZŁONKOWIE:

bp Edward Białogłowski
bp Stanisław Napierała
bp Edward Ozorowski
bp Jan Szłaga
ks. Stanisław Gręś
ks. Wojciech Hanc
Wacław Hryniewicz OMI
Celestyn Napiórkowski OFMConv
ks. Łukasz Kamykowski
ks. Władysław Nowak
ks. Alfons Skowronek
Janusz Jędrzysek OFMConv
ks. Marcin Wójtowicz
ks. Karol Tomala
ks. Józef Łukaszewicz
Joanna Lossow FSK

1996–2000

bp Alfons Nossol – przewodniczący

bp Władysław Miziołek – honorowy zastępca przewodniczącego

CZŁONKOWIE:

bp Bronisław Dembowski

bp Edward Białogłowski

bp Jacek Jezierski

bp Teodor Majkowski

KONSULTORZY:

Celestyn Napiórkowski OFMConv

ks. Wojciech Hanc

ks. Łukasz Kamykowski

ks. Piotr Jaskóła

ks. Krzysztof Różański

2001–2005

abp Alfons Nossol – przewodniczący

ks. Piotr Jaskóła – sekretarz

CZŁONKOWIE:

bp Tadeusz Pikus

bp Jan Szlaga

bp Bronisław Dembowski

bp Jacek Jezierski

bp Zygmunt Zimowski (od 2002)

KONSULTORZY:

Celestyn Napiórkowski OFMConv

ks. Krzysztof Różański

ks. Wojciech Hanc

ks. Łukasz Kamykowski

2006–2011

bp Tadeusz Pikus – przewodniczący

bp Jacek Jezierski – zastępca przewodniczącego

ks. Sławomir Pawłowski SAC – sekretarz

CZŁONKOWIE:

abp Alfons Nossol

abp Damian Zimoń

bp Bronisław Dembowski

bp Ireneusz Pękalski
bp Krzysztof Nitkiewicz (od 2009)

KONSULTORZY:

Celestyn Napiórkowski OFMCONV
ks. Wojciech Hanc
ks. Łukasz Kamykowski
ks. Stanisław Rabiej

2012 – do chwili obecnej

bp Krzysztof Nitkiewicz – przewodniczący
Sławomir Pawłowski SAC – sekretarz

CZŁONKOWIE:

bp Andrzej Czaja
bp Bronisław Dembowski
bp Jacek Jezierski
bp Ireneusz Pękalski
bp Janusz Stepnowski

KONSULTORZY:

ks. Zygfryd Glaeser
ks. Wojciech Hanc
Tadeusz Kałużny SCJ
ks. Radosław Kimsza
ks. Jarosław Moskałyk
Celestyn Napiórkowski OFMCONV

ANEKS 5

Zespoły ds. Dialogu Ekumenicznego*Aktualny skład osobowy (2015)***Bilateralny Zespół Katolicko-Prawosławny**

KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI:

bp Marian Rojek – współprzewodniczący zespołu

ks. Radosław Kimsza

ks. Stanisław Ulaczyk

KOŚCIÓŁ PRAWOSŁAWNY:

abp Abel – współprzewodniczący zespołu

ks. Jerzy Boreczko

ks. Jerzy Tofiluk

Zespół ds. Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim i Wspólnotą Kościelną Polskokatolicką

KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI:

bp Marian Błażej Kruszyłowicz OFMconv – współprzewodniczący zespołu

Zdzisław Kijas OFMconv

ks. Krzysztof Wojtkiewicz

KOŚCIÓŁ POLSKOKATOLICKI:

bp Wiktor Wysoczański – współprzewodniczący zespołu

ks. Kazimierz Bonczar

ks. Andrzej Gontarek

ks. Kazimierz Mączalik

Zespół ds. Kontaktów między Kościołem Rzymskokatolickim i Wspólnotą Kościelną Ewangelicko-Augsburską

KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI:

bp Roman Pindel – współprzewodniczący zespołu

bp Marek Stolarczyk

ks. Józef Budniak

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI:

bp Marcin Hintz – współprzewodniczący zespołu

bp Jan Cieślar

ks. Marek Jerzy Uglorz

ANEKS 6

Diecezjalni referenci ds. ekumenizmu

Kościół Rzymskokatolicki

Archidiecezja białostocka

1967–2010: ks. Zygmunt Lewicki

2010 – do chwili obecnej: ks. Radosław Kimsza

Diecezja bielsko-żywiecka

1992 – do chwili obecnej: ks. Józef Budniak

Diecezja bydgoska

2004 – do chwili obecnej: ks. Krzysztof Panasiuk

Archidiecezja częstochowska

1967–1982: ks. Ireneusz Skubiś

1982–1994: ks. Franciszek Dylus

1994–1998: ks. Zdzisław Zgrzebny

1998–2009: ks. Sławomir Zieliński

2009 – do chwili obecnej: ks. Jarosław Grabowski

Diecezja drohiczyńska

1967–1988: ks. Władysław Hładowski

1988 – do chwili obecnej: ks. Stanisław Ulaczyk

Diecezja elbląska

1992 – do chwili obecnej: ks. Marek Karczewski

Diecezja ełcka

1992–2001: ks. Zygmunt Kopiczko

2001 – do chwili obecnej: ks. Jerzy Fidura

Archidiecezja gdańska

1972–1999: ks. Alojzy Rota

2000 – do chwili obecnej: ks. Dariusz Ławik

Diecezja gliwicka

2000 – do chwili obecnej: ks. Eugeniusz Gogoliński

Archidiecezja gnieźnieńska

1990–2004: ks. Piotr Józwiak

2004–2013: ks. Waldemar Szczerbiński

od 2013 – do chwili obecnej: ks. Rafał Białek

Diecezja kaliska

1999–2009: ks. Andrzej Szczeszyński

2009 – do chwili obecnej: ks. Jarosław Jasianek

Archidiecezja katowicka

1965–1992: ks. Arkadiusz Miś

1992–2012: ks. Jan Górski

2012 – do chwili obecnej: ks. Adam Palion

Diecezja kielecka

1992–2006: ks. Władysław Antoni Sowa

2006 – do chwili obecnej: ks. Paweł Borto

Diecezja koszalińsko-kołobrzeska

2000 – do chwili obecnej: ks. Janusz Bujak

Archidiecezja krakowska

1965–1990: ks. Andrzej Bardecki

1990 – do chwili obecnej: ks. Łukasz Kamykowski

Diecezja legnicka

1992–2000: ks. Władysław Bochniak

2000 – do chwili obecnej: ks. Andrzej Jarosiewicz

Archidiecezja lubelska

1963–1999: s. Stanisława Andronowska

1997–2012: ks. Krzysztof Grzesiak

2012 – do chwili obecnej: ks. Sławomir Pawłowski

Diecezja łomżyńska

1992–1994: ks. Ludwik Brzostowski
1994–2006: ks. Mieczysław Ozorowski
2006–2012: ks. Janusz Aptacy
2012–2014: ks. Andrzej Choromański
2014 – do chwili obecnej: ks. Sławomir Bartnicki

Diecezja łowicka

1992–1999: ks. Henryk Krzeszowski
1999 – do chwili obecnej: ks. Andrzej Luter

Archidiecezja łódzka

1966–1973: ks. Kazimierz Gabryel
1980–1989: ks. Henryk Elias
1989–2014: ks. Tadeusz Weber
2014 – do chwili obecnej: ks. Andrzej Dąbrowski

Diecezja opolska

1967–1981: ks. Krzysztof Staniecki
1981–1993: ks. Jerzy Bogusik
1993–2003: ks. Krzysztof Staniecki
2003–2015: ks. Piotr Jaskóła
2015 – do chwili obecnej: ks. Zygfryd Glaeser

Diecezja pelplińska

1968–1994: ks. Wacław Eborowicz (do 1992 – referent diecezji chełmińskiej)
1994 – do chwili obecnej: ks. Krzysztof Różański

Diecezja płocka

1995 – do chwili obecnej: ks. Henryk Seweryniak

Archidiecezja poznańska

1985–1992: ks. Leonard Poloch
1992–2001: ks. Paweł Czyż
2001 – do chwili obecnej: ks. Tomasz Siuda

Archidiecezja przemyska

1968–1978: ks. Zygmunt Trojnar

1978–1981: ks. Tadeusz Szczurek

1992 – do chwili obecnej: ks. Stanisław Janusz

Diecezja radomska

1992–1996: ks. Zdzisław Domagała

1996–2002: ks. Stanisław Drąg

2003 – do chwili obecnej: ks. Zbigniew Gaczyński

Diecezja rzeszowska

1999–2001: ks. Paweł Pietrusiak

2001–2013: ks. Jerzy Kurcek

2013–2014: ks. Paweł Pietrusiak

2014 – do chwili obecnej: ks. Stanisław Kamiński

Diecezja sandomierska

1963–2000: ks. Józef Krasiński

2000–2014: ks. Leon Siwecki

2014 – do chwili obecnej: ks. Paweł Kata

Diecezja siedlecka

1968–1969: ks. Tomasz Podziawo

1969–2002: ks. Zbigniew Tonkiel

2002–2011: ks. Ryszard Borkowski

2011 – do chwili obecnej: ks. Wojciech Hackiewicz

Diecezja sosnowiecka

1998–2008: ks. Jan Szkoc

2008 – do chwili obecnej: ks. Mariusz Karaś

Archidiecezja szczecińsko-kamińska

1973–1979: ks. Kazimierz Jakiełek SAC

1979–1988: ks. Stanisław Świerczek SAC

1989–1991: ks. Zygmund Falczyński

1991–2000: ks. Stanisław Skorodecki

2000–2012: Krzysztof Wojtkiewicz

Diecezja świdnicka

2005 – do chwili obecnej: ks. Jarosław Lipniak

Diecezja tarnowska

1968–1974: ks. Jerzy Bajda

1974–1997: ks. Kazimierz Kupiec

1997–2000: ks. Henryk Szmulewicz

2000 – do chwili obecnej: ks. Janusz Królikowski

Diecezja toruńska

1967–2004: ks. Stanisław Kardasz

2004 – do chwili obecnej: ks. Krzysztof Krzemiński

Archidiecezja warmińska

1968–2008: ks. Władysław Nowak

2008–2013: ks. Jacek Wojtkowski

2013 – do chwili obecnej: ks. Paweł Rabczyński

Archidiecezja warszawska

1999–2007: ks. Zbigniew Zembrzuski

2007 – do chwili obecnej: ks. Marek Danielewski

Diecezja warszawsko-praska

2006–2014: ks. Mateusz Matuszewski

2014 – do chwili obecnej: ks. Emil Parafiniuk

Diecezja włocławska

1982–1988: ks. Teodor Lenkiewicz

1988–1998: ks. Wojciech Hanc

1998–2005: ks. Roman Małecki

2005 – do chwili obecnej: ks. Grzegorz Karolak

Archidiecezja wrocławska

1998 – do chwili obecnej: ks. Bogdan Ferdek

Diecezja zamojsko-lubaczowska

1993–2001: ks. Leszek Oberda

2001–2013: ks. Henryk Krukowski

2013 – do chwili obecnej: ks. Jarosław Przytuła

Diecezja zielonogórsko-gorzowska

1992–2007: ks. Stanisław Gręś

2007–2013: ks. Marcin Siewruk

2013 – do chwili obecnej: ks. Tadeusz Kuźmicki

ANEKS 7

Animatorzy ekumenizmu w Polsce¹**ALEKSIEJUK Artur (1973–)**

Kapłan Kościoła Prawosławnego w Polsce; 2007–2012 członek Komisji Dialogu Teologicznego PRE; od 2013 członek Komitetu Naczelnego SRK.

APTACY Janusz (1968–)

Kapłan diecezji łomżyńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego; 2006–2012 diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

BARTMIŃSKI Stanisław (1936–)

Kapłan diecezji przemyskiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

BATORSKI Roman (1963–)

Kapłan rzymskokatolicki diecezji łowickiej.

BAŻANOWSKI Rudolf (1953–)

Biskup diecezji mazurskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, przewodniczący Mazurskiego Oddziału PRE.

BEDNARCZYK Adam (1963–)

Kapłan rzymskokatolicki diecezji łowickiej.

BEDNARSKI Kazimierz (1948–)

Kapłan diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

BELCZYK Joanna (1948–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

BIAŁEK Tadeusz (1933–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny (diecezja bielsko-żywiecka).

BORKOWSKI Ryszard (1944–)

Kapłan diecezji siedleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

BOROWIEC Stefan (1936–)

Kapłan diecezji kieleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

BORTNOWSKA-DĄBROWSKA Halina (1931–)

Katolicka działaczka społeczna i ekumeniczna.

BOZOWSKI Bronisław (1908–1987)

Kapłan Kościoła Rzymskokatolickiego; rektor kościoła Wizytek w Warszawie.

BRODA Jan (1958–)

Luterański działacz ekumeniczny (diecezja cieszyńska).

¹ Lista nazwisk w porządku alfabetycznym.

BRYŁA Jerzy (1928–)

Kapłan archidiecezji krakowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, duszpasterz ekumeniczny w referacie ekumenicznym krakowskiej kurii metropolitalnej.

CHOJNACKI Grzegorz Antoni (1967–)

Kapłan diecezji zielonogórsko-gorzowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, przewodniczącego diecezjalnej Komisji ds. Dialogu Ekumenicznego i Współpracy z Zagranicą.

CISŁO Mieczysław (1945–)

Biskup pomocniczy archidiecezji lubelskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, współprzewodniczący Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Luterańsko-Augsburską.

DANIELEWSKI Marek (1968–)

Kapłan archidiecezji warszawskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu archidiecezji warszawskiej, wykładowca ekumenizmu.

DĄBROWSKI Andrzej (1947–)

Kapłan archidiecezji łódzkiej Kościoła Rzymskokatolickiego, przewodniczący Komisji ds. Ekumenizmu przy kurii biskupiej w Łodzi.

DYLUS Franciszek (1939–)

Kapłan archidiecezji częstochowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

EBOROWICZ Waław (1915–1994)

Kapłan diecezji chełmińskiej (do 1992), a następnie pelplińskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu diecezji chełmińskiej, a następnie pelplińskiej.

EGGERT Waldemar (1964–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, superintendent Okręgu Mazurskiego, sekretarz Mazurskiego Oddziału PRE.

FERDEK Bogdan (1956–)

Kapłan archidiecezji wrocławskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

FRĄCZEK Janusz (1934–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny (diecezja bielsko-żywiecka).

GAŁKA Andrzej (1948–)

Kapłan rzymskokatolicki archidiecezji warszawskiej.

GĄSIOROWSKI Piotr (1965–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego (do 2003), a następnie (od 2007) Wesleyańskiego Kościoła Methodystycznego.

GEBAUER Zbigniew (1938–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny (diecezja bielsko-żywiecka).

GIELECIAK Cecylia Stanisława (1926–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

GIERASIMCZYK Tomasz Robert (1975–)

Kapłan diecezji zielonogórsko-gorzowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, członek Komisji ds. Dialogu Ekumenicznego i Współpracy z Zagranicą.

GOGOLIŃSKI Eugeniusz (1963–)

Kapłan diecezji gliwickiej, diecezjalny referent ds. ekumenizmu i członek Międzydiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu (Opole–Gliwice).

GÓRECKA Mariola (1958–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

GÓRSKI Wiesław (1935–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny (diecezja bielsko-żywiecka).

GRUCHLIK Jerzy (1935–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny (diecezja bielsko-żywiecka).

Gryniakow Jerzy (1925–1992)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

GURDA Kazimierz (1953–)

Biskup diecezji siedleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

HACKIEWICZ Wojciech (1972–)

Kapłan diecezji siedleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu, wykładowca ekumenizmu.

HOFFMAN Kazimierz (1930–1975)

Kapłan Kościoła Rzymskokatolickiego.

JAROSIEWICZ ANDRZEJ (1966–)

Kapłan diecezji legnickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

JAWORSKI Mieczysław (1930–2001)

Biskup diecezji kieleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

JĘDRUSZUK Władysław (1918–1994)

Biskup diecezji drohiczyńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego; 1969–1974 przewodniczący Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu.

KAMIŃSKI Kazimierz (1948–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny (diecezja bielsko-żywiecka).

KARDASZ Stanisław (1936–)

Kapłan diecezji toruńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

KLESZCZYŃSKI Adam (1939–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego; członek Komisji Dialogu Teologicznego PRE, członek Podkomisji ds. Dialogu między PRE i Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu.

KOLINEK Bogdan (1917–1996)

Kapłan diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, działacz ekumeniczny.

KOPICZKO Zygmunt (1948–)

Kapłan diecezji ełckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

KRZESZOWSKI Henryk (1939–)

Kapłan diecezji łowickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

KUKUCZKA Barbara (1937–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

KUSCHE Józef Paweł (1941–)

Kapłan diecezji gliwickiej (do 1992 opolskiej) Kościoła Rzymskokatolickiego, członek Komisji ds. Ekumenizmu diecezji opolskiej (Międzydiecezjalnej Komisji ds. Ekumenizmu).

LIPIŃSKI Karol OMI (1941–)

Kapłan rzymskokatolicki Zgromadzenia Oblatów Maryi Niepokalanej.

LUTER Andrzej (1956–)

Kapłan diecezji łowickiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

ŁACIAK Mateusz (1983–)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

MEBEL Bogumiła Maria (1954–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

MIAZGOWICZ-ŚLEZIŃSKA Krystyna (1938–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

MODZELEWSKI Jerzy (1905–1986)

Biskup pomocniczy archidiecezji warszawskiej Kościoła Rzymskokatolickiego; 1966–1969 pierwszy przewodniczący Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu.

MORAWSKA Anna (1922–1972)

Publicystka katolicka; działaczka ekumeniczna.

MOSING Anna Maria (1946–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

MYSTKOWSKI Stanisław (1892–1982)

Kapłan archidiecezji warszawskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, pionier ekumenizmu.

MYŚKÓW Józef (1927–1988)

Kapłan Kościoła Rzymskokatolickiego; profesor ATK.

NOWICKI Władysław (1946–)

Kapłan diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

OSTASZ Ryszard Franciszek (1967–)

Kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

PANASIUK Krzysztof (1965–)

Kapłan diecezji bydgoskiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

PAWŁOWSKI Antoni (1903–1968)

Biskup ordynariusz diecezji włocławskiej Kościoła Rzymskokatolickiego.

PIĘTKA Roman (1937–2011)

Kapłan Zgromadzenia Księży Marianów; długoletni proboszcz (1969–2007) neounickiej parafii w Kostomłotach nad Bugiem.

PISZCZ Edmund (1929–)

Arcybiskup senior archidiecezji warmińskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, współprzewodniczący Zespołu ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Luterańsko-Augsburską, członek Zespołu ds. Kontaktów z PRE.

PIWOWARCZYK Bogdan (1950–)

Rzymskokatolicki działacz ekumeniczny (diecezja bielsko-żywiecka).

PIWOWARCZYK Teresa (1944–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

PONIEWIERSKA Maria (1958–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna; sekretarz ITFED.

PRZYTUŁA Franciszek (1947–)

Kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

RADACZ Halina (1958–)

Diakon Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

RUBACH Zenon (1946–2011)

Kapłan archidiecezji gnieźnieńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, wykładowca ekumenizmu.

RUDNICKI Konrad Paweł (1926–2013)

Kapłan Kościoła Starokatolickiego Mariawitów.

RUMIŃSKI Marek Kazimierz (1959–)

Kapłan diecezji toruńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, diecezjalny referent ds. ekumenizmu.

SADOWSKA Irena (1934–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja bielsko-żywiecka).

SEMENIUK Atanazy (1904–1996)

Kapłan Kościoła Prawosławnego.

SIEWRUK Marcin (1974–)

Kapłan diecezji zielonogórsko-gorzowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

SKUBIŚ Ireneusz (1938–)

Kapłan archidiecezji częstochowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

ŚLAWIK Jerzy (1931–2009)

Luterański działacz ekumeniczny (diecezja cieszyńska).

SMUK-STRATENWERTH Ewa (1954–)

Rzymskokatolicka działaczka ekumeniczna (diecezja łowicka).

SOWA Antoni Władysław (1947–)

Kapłan diecezji kieleckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu

SZAMOCKI Grzegorz (1963–)

Kapłan archidiecezji gdańskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

SZCZERBIŃSKI Waldemar (1964–)

Kapłan archidiecezji gnieźnieńskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

SZKOC Jan (1932–)

Kapłan diecezji sosnowieckiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

SZLAGA Jan Bernard (1940–2012)

Biskup diecezji pelplińskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, członek Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu, członek Komisji ds. Dialogu między KEP i PRE.

SZYMAŃSKI Stanisław (1918–1982)

Kapłan Towarzystwa Jezusowego; 1966–1980 członek, od 1974 do 1978 sekretarz Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu.

TOMALA Karol (1941–2014)

Kapłan diecezji bielsko-żywieckiej (do 1992 katowickiej) Kościoła Rzymskokatolickiego, przewodniczący Diecezjalnej Komisji Ekumenicznej w Katowicach.

TROJNAR Zygmunt (1937–)

Kapłan diecezji przemyskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

TSCHIRSCHNITZ Alfred (1948–2011)

Duchowny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, członek Międzywyznaniowego Zespołu Tłumaczy Pisma Świętego.

URBANOWICZ Aniela (1899–1988)

Współzałożycielka i wieloletnia członkini Zarządu KIK; inicjatorka ruchu ekumenicznego w tym środowisku.

WALTER Ewa (1938–2006)

Luterańska działaczka ekumeniczna, przewodnicząca Sekcji Kobiet PRE.

WEBER Tadeusz (1959–)

Kapłan archidiecezji łódzkiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

ZGRZEBNY Zdzisław (1958–)

Kapłan archidiecezji częstochowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

ZIEJA Jan (1897–1991)

Kapłan Kościoła Rzymskokatolickiego; rektor kościoła Wizytek w Warszawie.

ZIELIŃSKI Sławomir (1963–)

Kapłan archidiecezji częstochowskiej Kościoła Rzymskokatolickiego, referent ds. ekumenizmu.

ANEKS 8

Strony internetowe Kościołów chrześcijańskich i instytucji ekumenicznych w Polsce

Kościoły członkowskie PRE

- Kościół Chrześcijan Baptystów w RP – www.baptysci.pl
- Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP – www.luteranie.pl
- Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP – www.methodysci.pl
- Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP – www.reformowani.pl
- Kościół Polskokatolicki w RP – www.polskokatolicki.pl
- Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP – www.mariawita.pl
- Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny – www.orthodox.pl

Członek stowarzyszony PRE

- Towarzystwo Biblijne w Polsce – www.tb.org.pl

Oddziały Regionalne PRE

- Śląski Oddział Polskiej Rady Ekumenicznej – www.slaskioddzialpre.republika.pl

Niektóre Kościoły w Polsce niezrzeszone w PRE

- Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w RP – www.adwent.pl
- Kościół Anglikański – www.anglicanchurch.pl
- Kościół Chrystusowy w RP – www.chrystusowi.pl
- Kościół Ewangelicznych Chrześcijan w RP – www.kech.pl
- Kościół Greckokatolicki – www.cerkiew.net
- Kościół Rzymskokatolicki (Konferencja Episkopatu Polski) – www.episkopat.pl
- Kościół Zielonoświątkowy w RP – www.kz.pl
- Warsaw International Church – www.wic.org.pl

Organizacje i inicjatywy międzywyznaniowe w Polsce

- Alians Ewangeliczny w RP – www.aliansewangeliczny.pl
- Polskie Towarzystwo Ewangelickie – www.ptew.org.pl
- Poznańska Grupa Ekumeniczna – www.ekumeniapoznan.wordpress.com
- Stowarzyszenie Pokoju i Pojednania EFFATHA – www.effatha.waw.pl
- Wrocław – miasto dialogu – www.miasto-dialogu.wroc.pl

Związek Dziewcząt i Kobiet Chrześcijańskich Polska YWCA – www.ywca.pl
Związek Młodzieży Chrześcijańskiej Polska YMCA – www.ymca.pl

Wybrane czasopisma kościelne oraz inne czasopisma i media podejmujące tematykę ekumeniczną

- „Jednota” – www.jednota.pl
- „Mariawita” – elektroniczna wersja czasopisma dostępna jest na stronie internetowej Kościoła Starokatolickiego Mariawitów – www.mariawita.pl w dziale „Pismo MARIAWITA”
- „Pielgrzym Polski” – www.metodysci.pl/pielgrzym-polski
- „Przegląd Prawosławny” – www.przegladprawoslawnny.pl
- „Rodzina” – www.polskokatolicki.pl/RODZINA
- „Słowo Prawdy” – elektroniczna wersja czasopisma dostępna jest na stronie internetowej Kościoła Chrześcijan Baptystów – www.baptysci.pl w dziale „Słowo Prawdy”
- „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” – www.orthodox.pl/media
- „Zwiastun Ewangelicki” – www.zwiastun.pl
- „Prosto z Mostu. Młodzi. Ekumenizm. Bóg” – www.radio.szczecin.pl/index.php?idp=129&idx=6350
Redakcja Audycji Religijnych Polskiego Radia – www.polskieradio.pl/ekumenia
Redakcja Ekumeniczna TVP – www.tvp.pl/religia/programy-ekumeniczne/programy-redakcji-ekumenicznej

Agencje i serwisy informacyjne

- Ekumenizm.pl – www.ekumenizm.pl
- Ekumeniczny Serwis Informacyjny Kosciol.pl – www.kosciol.pl
- Ecumenical News International – www.eni.ch
- European Protestant News Network – www.protestantnews.eu
- Cerkiew.pl – www.cerkiew.pl
- Katolicka Agencja Informacyjna – www.kai.pl
- Magazyn Internetowy Katolickiej Agencji Informacyjnej – www.ekai.pl
- Wiara.pl – www.wiara.pl

Instytuty ekumeniczne, jednostki edukacyjne

- Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie – www.chat.edu.pl
- Instytut Ekumeniczny na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – www.kul.lublin.pl/126.html

Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego – www.wt.uni.opole.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=168&Itemid=572

Instytut Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego w Krakowie – www.upjp2.edu.pl/instytut-teologii-fundamentalnej-ekumenii-i-dialogu/o-nas

Prawosławne Seminarium Duchowne w Warszawie – www.psd.edu.pl

Katedra Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku – <http://prawoslawie.uwb.edu.pl>

Wyższe Baptystyczne Seminarium Teologiczne w Warszawie – www.wbst.edu.pl

Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna we Wrocławiu – www.ewst.edu.pl

Ekumeniczny Uniwersytet Trzeciego Wieku – www.eutw.edu.pl

*B. Dokumenty
Kościołów chrześcijańskich
i instytucji ekumenicznych
w Polsce*

ANEKS 9

Statut PRE²**Wstęp**

Polska Rada Ekumeniczna, zwana dalej Radą, jest społecznością Kościołów w niej zrzeszonych, działających na obszarze Państwa Polskiego. Rada pielęgnuje polskie tradycje ekumeniczne, nawiązując do tego nurtu polskiej tradycji, który opowiada się za wolnością, równouprawnieniem i wzajemnym poszanowaniem wyznań. Rada troszczy się o umacnianie atmosfery duchowej sprzyjającej jedności chrześcijan w myśl arcykapłańskiej modlitwy Pana Kościoła „aby wszyscy byli jedno” (Ew. św. Jana 17, 21) oraz zgodnie z zasadami światowego ruchu ekumenicznego.

I Charakter i cel Rady

§1

Celem Rady jest duchowe zbliżenie i pielęgnowanie braterskich stosunków między Kościołami, w szczególności między Kościołami zrzeszonymi w Radzie. Cel ten i wynikające z niego działania jest realizowany przez:

1. szerzenie tolerancji religijnej i wzajemnego poszanowania wierzących należących do różnych wspólnot kościelnych,
2. pogłębianie świadomości ekumenicznej wśród członków różnych Kościołów,
3. prowadzenie i koordynowanie wspólnych programów i studiów nad tematyką ekumeniczną i wyznaniową,
4. tworzenie i utrzymywanie instytutów ekumenicznych, zakładów wychowawczych i pomocy społecznej,
5. promowanie działalności wydawniczej, informacyjnej i dokumentacyjnej w dziedzinie ekumenicznej i wyznaniowej,
6. nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów ekumenicznych z Kościołami, narodowymi radami ekumenicznymi, międzynarodowymi i wyznaniowymi organizacjami ekumenicznymi za granicą,
7. troskę o prawa człowieka,
8. umacnianie pokoju społecznego w kraju i w stosunkach międzynarodowych,
9. inicjowanie i realizowanie programów pomocy humanitarnej,

² Przedruk: <http://ekumenia.pl/kim-jestesmy/statut-polskiej-rady-ekumenicznej/> (3.09.2015).

10. wspieranie ruchów proekologicznych w imię poszanowania Boskiego dzieła stworzenia,

11. pośredniczenie w polubownym rozwiązywaniu ewentualnych sporów między Kościołami.

§2

1. Działalnością swoją Polska Rada Ekumeniczna obejmuje terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Siedzibą organów Rady jest miasto stołeczne Warszawa.

§3

Rada posiada osobowość prawną.

II Członkowie Rady

§4

W skład Rady wchodzi następujące Kościoły:

- Kościół Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej,
- Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej,
- Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w Rzeczypospolitej Polskiej,
- Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej,
- Kościół Polskokatolicki w Rzeczypospolitej Polskiej,
- Kościół Starokatolicki Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej,
- Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny,

jako członkowie zwyczajni oraz:

- Społeczne Towarzystwo Polskich Katolików,
 - Towarzystwo Biblijne w Polsce,
- jako członkowie stowarzyszeni.

§5

Do Rady mogą zostać przyjęte inne Kościoły posiadające osobowość prawną, nauczające, iż zgodnie z Pismem Świętym wyznają wiarę w Trójjedynego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego oraz uznają Jezusa Chrystusa jako Boga-Człowieka i Zbawiciela.

§6

1. Do wniosku o przyjęcie do Rady, podpisanego przez kierowniczy organ wykonawczy zainteresowanego Kościoła, składanego Zarządowi Rady, powinny być dołączone:

- prawo wewnętrzne (statut) Kościoła,
- informacje o składzie personalnym i siedzibie najwyższego organu Kościoła wraz z dokładnym adresem,

- wykaz jednostek administracyjnych (parafii, zborów) z podaniem ich stanu liczbowego,
 - lista duchownych wraz z informacją o zajmowanych przez nich stanowiskach.
2. Uchwałę o przyjęciu do Rady i wykluczeniu z Rady podejmuje jej Prezydium, a zatwierdza Zgromadzenie Ogólne. Do czasu zatwierdzenia uchwały przyjęty Kościół posiada status członka stowarzyszonego.

§7

1. O status członka stowarzyszonego Rady mogą ubiegać się chrześcijańskie związki, towarzystwa, instytucje i organizacje. Przy zgłaszaniu wniosku o przyjęcie do Rady właściwe władze organizacji składają jej statut i podają skład personalny jej kierownictwa.
2. Uchwałę o przyjęciu lub skreśleniu podejmuje Prezydium Rady, a zatwierdza Zgromadzenie Ogólne.

§8

Kościół członkowski zachowują w sprawach wewnętrznych i konfesyjnych niezależność od Rady.

III Prawa i obowiązki członków Rady

§9

Członkowie zwyczajni Rady mają prawo do:

1. poszanowania tożsamości konfesyjnej,
2. solidarnej, bratniej pomocy w przypadku doznawanych trudności,
3. czynnego i biernego prawa wyborczego na Zgromadzeniach Ogólnych Rady (punkt ten nie dotyczy członków stowarzyszonych),
4. korzystania z dobrodziejstw ekumenii światowej i krajowej,
5. dzielenia się z Radą informacjami o życiu i pracy własnego Kościoła.

§10

Do obowiązków członków zwyczajnych i stowarzyszonych Rady należą:

1. szerzenie i umacnianie zasady braterstwa i jedności społeczności ekumenicznej,
2. przestrzeganie zasad lojalności i braterstwa we wzajemnych stosunkach,
3. terminowe wnoszenie składek członkowskich w wysokości proponowanej przez Prezydium i zatwierdzonych przez członków na dany rok finansowy,
4. uczestniczenie w działaniach Rady i ekumenii,
5. podporządkowanie się postanowieniom ogólnym Rady, z zastrzeżeniem zawartym w par. 8.

IV Organa Naczelne Rady

§11

Organami Rady są:

1. Zgromadzenie Ogólne,
2. Prezydium,
3. Zarząd,
4. Komisja Rewizyjna.

§12

1. Zgromadzenie Ogólne składa się z delegacji poszczególnych Kościołów członkowskich, które są wyznaczane przez ich własne organy zwierzchnie.
2. Rozróżnia się zwyczajne i nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne.
3. Każdy Kościół członkowski jest reprezentowany przez pięciu delegatów, niezależnie od liczby wiernych. W skład delegacji wchodzi z urzędu zwierzchnicy Kościołów lub ich prawomocni przedstawiciele oraz Przewodniczący Komisji Rewizyjnej.
4. Członkowie stowarzyszeni mają prawo do delegowania po jednym przedstawicielu na Zgromadzenie Ogólne.
5. Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne jest zwoływane przez Prezydium po upływie pięcioletniej kadencji.
6. Zgromadzenie Ogólne zwyczajne ma charakter sprawozdawczo-wyborczy. Porządek obrad Zgromadzenia Ogólnego nadzwyczajnego może również przewidywać taki charakter obrad.
7. O terminie Zgromadzenia Ogólnego zwyczajnego członkowie są zawiadamiani listami poleconymi co najmniej na trzy tygodnie wcześniej, licząc od dnia wysłania zawiadomienia.
8. Zgromadzenie Ogólne nadzwyczajne zwołuje się w sprawach niecierpiących zwłoki, na podstawie decyzji Prezydium Rady.
9. Zawiadomienie o terminie nadzwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego powinno być wysłane co najmniej na 14 dni wcześniej.
10. Do zawiadomienia o Zgromadzeniu Ogólnym zwyczajnym lub nadzwyczajnym dołącza się porządek obrad.

§13

1. Do ważności uchwał Zgromadzenia Ogólnego niezbędna jest obecność co najmniej 2/3 liczby delegatów.
2. Uchwały Zgromadzenia Ogólnego zapadają zwykłą większością głosów obecnych delegatów, z wyjątkiem uchwał dotyczących zmiany Statutu oraz rozwiązania Rady.
3. Przy wyborach Zarządu każdy z Kościołów członkowskich ma jeden głos.

4. Kościoły członkowskie przed przystąpieniem do wyboru członków Zarządu powiadają Przewodniczącego Zgromadzenia, który z delegatów, o których mowa w par. 12 ust. 3, został wyznaczony na elektora.

5. Elektorzy realizują prawo Kościołów członkowskich, o których mowa w par. 13 ust. 3.

§14

Kompetencje Zgromadzenia Ogólnego są następujące:

1. wybór Przewodniczącego obrad, Sekretarza i jego Zastępcy,
2. wybory Zarządu, przewodniczącego Komisji Rewizyjnej i jej członków,
3. uchwalanie regulaminu obrad i wyborów,
4. zatwierdzanie sprawozdań Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz udzielanie absolutorium Zarządowi,
5. decyzje w sprawie wszelkich wniosków zgłoszonych przez Kościoły członkowskie, Zarząd, Prezydium lub Komisję Rewizyjną,
6. podejmowanie uchwał w sprawie zmiany statutu lub rozwiązania Rady,
7. podejmowanie uchwał w sprawach niezastrzeżonych dla innych organów Rady,
8. zatwierdzenie przyjęcia członków Rady lub ich skreślenie zapada zwykłą większością głosów Zgromadzenia Ogólnego.

§15

1. Prezydium Rady stanowią:
 - **zwierzchnicy Kościołów** będących członkami zwyczajnymi lub ich przedstawiciele wyznaczeni imiennie na dane posiedzenie,
 - **członkowie Zarządu.**
2. Członkowie stowarzyszeni mają prawo do wydelegowania na obrady Prezydium po jednym przedstawicielu z głosem doradczym.
3. W obradach Prezydium może uczestniczyć Rektor Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej z głosem doradczym.
4. Prezydium może zaprosić na swe obrady Przewodniczących Oddziałów Regionalnych oraz przedstawicieli Komisji z głosem doradczym.
5. Obradom Prezydium przewodniczy Prezes lub jeden z Wiceprezesów.
6. Prezes i Wiceprezesi reprezentują Radę na zewnątrz.

§16

Kompetencje Prezydium są następujące:

1. ogólny nadzór nad działalnością Rady,
2. przygotowanie wniosków na Zgromadzenie Ogólne,
3. podejmowanie uchwał w sprawie zwoływania Zgromadzenia Ogólnego zwyczajnego i nadzwyczajnego oraz przygotowywanie porządku ich obrad,

4. uchwalanie programów działania Rady,
5. uchwalanie budżetu i wysokości składek członkowskich na dany rok finansowy, a w nagłej potrzebie składek nadzwyczajnych i zmian budżetowych,
6. obsada personalna Biura Rady, a także nadanie mu schematu organizacyjnego i ustalenie zakresu funkcji,
7. przygotowywanie i uchwalanie programów działania,
8. powoływanie, rozwiązywanie i koordynowanie prac Komisji Rady,
9. powoływanie i rozwiązywanie Oddziałów Regionalnych Rady oraz zatwierdzanie ich Zarządów,
10. pośredniczenie w ewentualnych sporach między członkami Rady,
11. uchwalanie regulaminów niezastrzeżone dla innych organów Rady.

§17

Zarząd składa się z duchownych wybranych przez Zgromadzenie Ogólne w składzie: Prezes, dwóch Wiceprezesów, Sekretarz i Skarbnik.

Członkami Zarządu mogą być wyłącznie zwierzchnicy Kościołów członkowskich lub upoważnieni przez nich przedstawiciele tych Kościołów.

Wybór Prezesa Zarządu odbywa się spośród zgłoszonych kandydatów zwykłą większością głosów elektorów.

Po dokonaniu wyboru Prezesa Zarządu odbywa się wybór Wiceprezesów, Sekretarza i Skarbnika Zarządu w odrębnym głosowaniu spośród zgłoszonych kandydatów zwykłą większością głosów elektorów.

W przypadku niezyskania przez jednego z kandydatów na Prezesa Zarządu większości głosów, przeprowadza się ponowne wybory aż do skutku.

§18

Kompetencje Zarządu są następujące:

1. wykonywanie uchwał Prezydium,
2. prowadzenie bieżących spraw Rady,
3. opracowywanie projektów regulaminów i wniosków podlegających uchwałom Prezydium,
4. nadzór nad Biurem i finansami Rady,
5. reprezentowanie Rady w kontaktach zewnętrznych.

§19

1. Działalność organizacyjną Zgromadzenia Ogólnego, Prezydium i Zarządu normują regulaminy.

2. Na Zgromadzeniu Ogólnym delegaci mogą zgłosić wniosek o dokonanie zmian w regulaminach.

3. Do ważności pisemnych oświadczeń woli Rady wymagane są podpisy dwóch członków Zarządu w tym Prezesa lub jednego z Wiceprezesów.

§20

1. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi co najmniej trzech przedstawiciele Kościołów niezasiadający w Prezydium i wybrani przez Zgromadzenie Ogólne (par. 14, punkt 2).
2. Komisja Rewizyjna dokonuje sprawdzenia działalności finansowej Zarządu, kontrolując księgi rachunkowe i stan kasy przynajmniej raz w roku, i składa sprawozdanie o wynikach kontroli Prezydium, które może udzielić absolutorium Zarządowi.
3. Sprawozdanie za okres pięcioletniej kadencji Rady Komisja Rewizyjna przedstawia do zatwierdzenia Zgromadzeniu Ogólnemu.
4. Komisja Rewizyjna zgłasza wniosek w sprawie udzielenia absolutorium dla Zarządu za okres 5 lat.

§21

1. Rada ma prawo powoływać Oddziały Regionalne – wojewódzkie lub międzywojewódzkie – na tych obszarach, gdzie istnieją i działają parafie (zборы) co najmniej 4 Kościołów członkowskich.
2. Przewodniczący, Wiceprzewodniczący, Sekretarz i Skarbnik Oddziału, wybrani w czasie Zgromadzenia Oddziału, stanowią jego Zarząd.
3. Wybory Zarządu Oddziału odbywają się co 3 lata.
4. Zarząd Oddziału zatwierdzany jest przez Prezydium PRE.
5. Oddziały na swoim terenie dbają o realizację celów Rady (por. par. 1. punkty 1–11).
6. Oddziały nie mają osobowości prawnej.
7. Prezydium ma prawo rozwiązać Oddział, jeśli:
 - Oddział nie wykazuje aktywności przez okres jednego roku,
 - działalność Oddziału jest sprzeczna z celami Rady.

§22

1. Prezydium powołuje Komisje:
 - a. Wychowania Chrześcijańskiego,
 - b. Dialogu,
 - c. Diakonijną,
 - d. Kobiet,
 - e. Młodzieżową,
 - f. Mediów.
2. Prezydium w porozumieniu z Kościołami ustala liczbę, zakres działania i skład osobowy Komisji, w których reprezentowany jest każdy Kościół członkowski.
3. Komisje wybierają ze swego grona Przewodniczącego i Sekretarza.

v Zasady funkcjonowania organów Rady

§23

1. Naczelną zasadą przestrzeganą przez Radę jest dążenie do jednomyślności.
2. W sprawach, w których nie osiągnięto zgody, decyzje są podejmowane zwykłą większością głosów.
3. Rada wypowiada się w imieniu Kościołów członkowskich tylko za ich zgodą.

vi Sprawy majątkowe

§24

1. Fundusze Rady pochodzą z:
 - a. składek członkowskich Kościołów oraz członków stowarzyszonych Rady,
 - b. dotacji dla Rady pochodzących od członków lub innych instytucji,
 - c. ofiar, darowizn i zapisów oraz innych dochodów niestałych,
 - d. dochodów z majątku,
 - e. subwencji ze Światowej Rady Kościołów, Konferencji Europejskich Kościołów, światowych organizacji wyznaniowych oraz bratnich Kościołów z kraju i zagranicy.
2. Fundusze Rady nie mogą być użyte na cele niezgodne z działalnością statutową Rady.
3. Do ważności zobowiązań finansowych i majątkowych potrzebne są podpisy Prezesa lub jednego z Wiceprezesów i Skarbnika.

vii Postanowienia końcowe

§25

1. Członkostwo w Radzie ustaje, gdy Kościół członkowski lub członek stowarzyszony zgłosi wystąpienie z Rady w formie pisemnej deklaracji podpisanej przez właściwy organ wykonawczy. Decyzja taka nie zwalnia jednak z obowiązku uiszczenia składek należnych do daty wystąpienia.
2. Członkostwo w Radzie ustaje na podstawie skreślenia z listy członków w przypadku działania danego Kościoła lub członka stowarzyszonego na szkodę Rady.
3. Decyzja o skreśleniu należy do Prezydium Rady i wymaga zatwierdzenia przez Zgromadzenie Ogólne.
4. Kościół członkowski lub członek stowarzyszony opuszczający Radę w wyniku wystąpienia lub skreślenia, nie może wnosić żadnych pretensji majątkowych do Rady.

5. Członkostwo Kościoła lub członka stowarzyszonego zostaje zawieszono do czasu Zgromadzenia Ogólnego, jeśli nie płaci składek przez 2 lata.

§26

Do zmiany statutu wymagana jest kwalifikowana większość 3/4 głosów przy obecności co najmniej 2/3 delegatów Zgromadzenia Ogólnego.

§27

1. Uchwała o rozwiązaniu Polskiej Rady Ekumenicznej może nastąpić na wniosek Prezydium kwalifikowaną większością 3/4 głosów przy obecności na Zgromadzeniu Ogólnym co najmniej 2/3 delegatów.

2. Podejmując uchwałę o rozwiązaniu Rady, Zgromadzenie Ogólne powołuje 5-osobową Komisję Likwidacyjną. Zgromadzenie Ogólne podejmuje jednocześnie decyzję o przeznaczeniu majątku Rady na określone cele.

§28

Z chwilą uchwalenia niniejszego Statutu przez Zgromadzenie Ogólne traci moc obowiązującą dotychczasowy Statut z dnia 20 września 1996.

ANEKS 10

Konferencja Episkopatu Polski*Regulamin Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu*³**I ZASADY OGÓLNE**

1. Konferencja Episkopatu Polski w oparciu o dekret Soboru Watykańskiego Drugiego *O ekumenizmie* powołała do istnienia w roku 1966 r. „Komisję Episkopatu do spraw Ekumenizmu”.
2. Komisja do spraw Ekumenizmu działa w ramach Konferencji Episkopatu i kieruje się normami Dekretu o ekumenizmie, dyrektywami Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu oraz przepisami prawa kanonicznego i własnym Regulaminem.
3. Komisja do spraw Ekumenizmu może być zniesiona jedynie przez Konferencję Episkopatu na wniosek Rady Głównej.
4. Siedzibą Komisji jest Warszawa. Tu również znajduje się sekretariat Komisji.

II STRUKTURA KOMISJI

5. Komisja do spraw Ekumenizmu składa się z przewodniczącego, wiceprzewodniczącego, sekretarza oraz członków w liczbie od 8 do 20 osób. Wszyscy są mianowani przez Konferencję Episkopatu na okres pięciu lat.
6. Dla usprawnienia swej działalności Komisja do spraw Ekumenizmu wyłania sekcje stosownie do potrzeb i określa szczegółowy zakres ich pracy.
7. Na czele poszczególnych sekcji stoją kierownicy, wybierani zwykle większością głosów przez wszystkich członków Komisji.
8. Przewodniczący, wiceprzewodniczący, sekretarz oraz kierownicy sekcji tworzą Radę Komisji.

III ZADANIA KOMISJI

9. Zasadniczym zadaniem Komisji do spraw Ekumenizmu jest podejmowanie skutecznej działalności, zmierzającej do zjednoczenia w jednym Kościele Chrystusowym.

W szczególności Komisja:

- troszczy się o wprowadzenie w życie Dekretu o ekumenizmie oraz dyrektyw Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu, dotyczących rozwoju ruchu ekumenicznego w Polsce,

³ Przedruk: UU-1, s. 224–227.

- organizuje badania, odnoszące się do problemów ekumenizmu,
 - działa w kierunku kształtowania postaw ekumenicznych wśród duchowieństwa i wiernych w Polsce,
 - dąży do zbliżenia między Kościołem katolickim w Polsce a braćmi odłączonymi,
 - inspiruje, wspomaga, koordynuje aktywność diecezjalnych Komisji oraz lokalnych ośrodków i ugrupowań ekumenicznych diecezjalnych i zakonnych.
10. W realizacji swoich zadań Komisja posługuje się wszelkimi dostępnymi jej środkami:
- organizuje zjazdy ekumeniczne,
 - urządza nabożeństwa, rekolekcje oraz inne akcje ekumeniczne o zasięgu ogólnopolskim,
 - nawiązuje kontakty i dialog ekumeniczny z braćmi odłączonymi w kraju i za granicą,
 - stara się zapewnić sprawie zjednoczenia chrześcijan pomoc modlitwy i ofiary.

IV ZADANIA PRZEWODNICZĄCEGO I SEKRETARZA KOMISJI

11. Przewodniczący z Radą Komisji jest odpowiedzialny za całość prac Komisji.
12. W szczególności przewodniczący Komisji:
- zwołuje posiedzenia zwyczajne i nadzwyczajne,
 - przewodniczy na posiedzeniach Komisji,
 - w porozumieniu z Radą Komisji ustala porządek obrad,
 - powierza członkom Komisji opracowanie poszczególnych zagadnień,
 - składa sprawozdania z działalności Komisji na Konferencji Episkopatu,
 - w wypadku ustąpienia członka Komisji, po wysłuchaniu zdania Rady, zgłasza nowego kandydata do zatwierdzenia przez Konferencję Episkopatu,
 - sprawuje nadzór nad archiwum Komisji i przekazuje ją swojemu następcy.
13. W razie nieobecności przewodniczącego zastępuje go wiceprzewodniczący.
14. Czynną pomoc okazuje przewodniczącemu sekretarz. Działa on w ramach ustaleń Regulaminu Komisji i zadań wyznaczonych mu przez przewodniczącego. W szczególności sekretarz:
- sporządza protokoły zebrań,
 - prowadzi korespondencję,
 - troszczy się o archiwum pod kierunkiem przewodniczącego.

V SPOSÓB DZIAŁANIA KOMISJI

15. Komisja do spraw Ekumenizmu odbywa zasadniczo dwa razy w roku zwyczajne zebrania plenarne, na których Przewodniczący Komisji i Kierownicy Sekcji składają sprawozdania za miniony okres i przedkładają plany działania

na przyszłość. Ich przedłożenia i dyskusja stanowią podstawę dla ustalenia wytycznych dla dalszej działalności Komisji oraz dla przygotowania sprawozdania dla Konferencji Episkopatu.

16. W okresie międzysesyjnym przewodniczący z Radą Komisji może podejmować zadania właściwe Komisji, gdy tego wymaga dobro Kościoła. Na najbliższym posiedzeniu plenarnym informuje szczegółowo o wszystkim Komisję, która może wnieść swoje uwagi i zastrzeżenia,

17. Sekcje Komisji odbywają swoje zebrania odpowiednio do potrzeb. Mogą w nich brać udział także osoby współpracujące z daną Sekcją w zakresie powierzonych jej zadań ekumenicznych.

18. Z wszystkich posiedzeń Komisji i Sekcji prowadzone są protokoły.

19. Komisja i jej Sekcje mogą zaprosić do współpracy kompetentne osoby duchowne i świeckie.

20. Wszelkie prace wykonawcze związane z działalnością Komisji prowadzi Sekretariat Komisji. Zatrudnia on wystarczającą ilość osób, odpowiednio kwalifikowanych, by mógł sprawnie wykonywać swoje zadania.

21. Komisja czerpie fundusze potrzebne do jej działalności z ofiarności publicznej i z własnych środków. Raz w roku Sekretarz składa sprawozdanie finansowe na posiedzeniu plenarnym Komisji.

VI WSPÓŁPRACA KOMISJI Z KONFERENCJĄ EPISKOPATU

22. Komisja pracuje według kompetencji określonych ramowo w Regulaminie, zatwierdzonym przez Radę Główną Episkopatu.

23. Programy pracy i akcje ekumeniczne o charakterze zasadniczym przewodniczący w imieniu Komisji przedkłada do zatwierdzenia Konferencji Plenarnej Episkopatu.

24. Przewodniczący Komisji, przynajmniej dwa tygodnie przed Konferencją Plenarną Episkopatu, przedkłada na piśmie przewodniczącemu Konferencji Episkopatu i w odpisie sekretarzowi Episkopatu, sprawozdania, wnioski i postulaty z działalności Komisji, które mają być referowane na Konferencji Plenarnej.

VII PRZEPISY KOŃCOWE

25. W wypadku zaprzestania działalności Komisji wszystkie jej akta zostaną przekazane do Sekretariatu Episkopatu.

26. Niniejszy Regulamin jest zatwierdzony przez Radę Główną Episkopatu na okres pięciu lat.

(†) *bp W. Miziołek*
Przewodniczący
Komisji ds. Ekumenizmu

Warszawa, [brak daty]
(†) *Stefan kard. Wyszyński*
Przewodniczący
Konferencji Episkopatu

ANEKS 11

Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu

*Instrukcja dla referentów względnie kierowników
diecezjalnych ośrodków ekumenicznych*⁴

1. Podstawę prawną do powołania i działalności referentów względnie kierowników diecezjalnych ośrodków lub komisji ekumenicznych daje *Dyrektorium ekumeniczne* z dnia 14 maja 1967 r. nr 3–6.

„Wydaje się rzeczą jak najbardziej wskazaną, żeby w diecezjach łącznie wziętych, albo nawet w każdej diecezji – jeżeli skłaniają się, ku temu okoliczności – ustanowić radę, czy komisję lub sekretariat, który by z polecenia konferencji episkopatu względnie miejscowego ordynariusza dbał o postęp sprawy ekumenizmu. W tych zaś diecezjach które nie mogą mieć własnej komisji, niech będzie przynajmniej jedna osoba wydelegowana przez biskupa do tych spraw” (*Dyrektorium ekumeniczne*, nr 3).

2. Referat diecezjalny (względnie kierownik ośrodka diecezjalnego) działa w imieniu i z upoważnienia swojego ordynariusza, dlatego inicjatywy ekumeniczne uzgadnia z biskupem.

3. Referent utrzymuje kontakt z Komisją Ekumeniczną Episkopatu czerpie od niej informacje o krajowym programie ekumenicznym, zaopatruje się w jej biurze w odpowiednie materiały duszpasterskie, zasięga jej rady w sprawach trudnych czy wątpliwych większej wagi, informuje ją o pracy ekumenicznej w diecezji i sygnalizuje ważniejsze zdarzenia czy spostrzeżenia o znaczeniu ekumenicznym.

4. W celu osobistego przygotowania do pracy ekumenicznej referent powinien:

a) zdobyć gruntowną znajomość zagadnień ekumenicznych od strony doktrynalnej i praktycznej. Szczególnie powinien dokładnie poznać zasadnicze dokumenty Kościoła katolickiego dotyczące ekumenizmu, jak *Dekret o ekumenizmie*, *Deklaracja o wolności religijnej*, *Dekret o Kościołach wschodnich katolickich*, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele*, *Dyrektywy ekumeniczne*;

b) poznać sytuację ekumeniczną i stan działalności ekumenicznej w Polsce;

c) rozpoznać dokładnie sytuację ekumeniczną własnej diecezji, tj. liczbę, rozmieszczenie i praktyki religijne braci rozłączonych na terenie diecezji, nawiązane z nimi kontakty i stan dotychczasowej działalności ekumenicznej w diecezji.

⁴ Przedruk: UU-1, s. 228–230.

5. W ramach wydziału duszpasterskiego w kurii diecezjalnej referent do spraw ekumenicznych organizuje i przeprowadza prace powierzonego sobie odcinka duszpasterstwa ekumenicznego.

a) Dbą o ekumenizm duchowy i postawę ekumeniczną duchowieństwa i wiernych diecezji. W tym celu pracuje nad urabianiem odpowiedniego klimatu ekumenicznego, nad obiektywnym poznawaniem braci odłączonych i ich nauki, obyczajów i życia i okazywaniem szacunku i miłości w duchu Ewangelii

b) Organizuje referaty i sympozja mające na celu szerzenie idei ekumenicznej i praktyczne jej stosowanie.

c) Zapoznaje duchowieństwo diecezji ze stanem ruchu ekumenicznego w Kościele, w Polsce, z programem duszpasterskim ekumenicznym w Polsce i ważniejszymi inicjatywami ekumenicznymi.

d) Szczególną troską otacza Tydzień Powszechnej Modlitwy o zjednoczenie Chrześcijan (18–25 stycznia) i dba o należyte przeprowadzenie go w diecezji. Informuje duchowieństwo o każdorazowym programie Tygodnia, dostarcza i rozprowadza po dekanatach materiały potrzebne do nabożeństw w Tygodniu Modlitw o Zjednoczenie, a po odbyciu Tygodnia kieruje sprawozdanie do Komisji Ekumenicznej Episkopatu.

e) Za wiedzą i zgodą swego ordynariusza organizuje nabożeństwa ekumeniczne z udziałem braci rozłączonych. Referent dopomaga duszpasterzowi Kościoła, gdzie odbywa się takie nabożeństwo, w jego zaprogramowaniu, służy radą przy przygotowaniu i przeprowadzeniu nabożeństwa, zaprasza wspólnie z duszpasterzem braci z innych Kościołów czy Wspólnot chrześcijańskich.

f) Stara się utrzymywać kontakty z duchownymi innych wyznań chrześcijańskich na terenie diecezji i omawiać z nimi problemy ruchu ekumenicznego w Polsce i w diecezji. Ewentualne wspólne inicjatywy z braćmi rozłączonymi o charakterze religijnym, charytatywnym czy kulturalnym uzgadnia ze swoim ordynariuszem.

g) W porozumieniu z rektorem seminarium duchownego pomaga alumnom w zdobywaniu znajomości zagadnień ekumenicznych i włącza ich w dostępnym dla nich stopniu w problematykę duszpasterstwa ekumenicznego w diecezji.

h) Dopomaga w razie potrzeby w rozstrzyganiu w duchu ekumenicznym i w zgodzie z przepisami Kościoła ewentualnych trudności, wątpliwości i nieporozumień w sprawach między katolikami i braćmi z innych wyznań chrześcijańskich, jak np. małżeństw mieszanych, udziału w rzeczach duchowych i czynnościach sakramentalnych (*communicatio in sacris*) itp.

6. Dla skutecznego wypełnienia tych wszystkich zadań referent winien się zatroszczyć o znalezienie współpracowników w działalności ekumenicznej,

jakimi mogą być księża profesorowie i duszpasterze interesujący się problematyką ekumeniczną, zakonnicy i żeńskie zgromadzenia zakonne oraz katolicy świeccy, którzy by chcieli poświęcić swoją wiedzę, czas i zapał idei ekumenicznej.

7. Referent spełnia swoje zadania w duchu wiary: w zjednoczeniu z pragnieniem Chrystusa *ut sint unum* (J 17, 21), w przekonaniu konieczności jedności Kościoła, w wiernym i gorliwym posługiwaniu Kościoła powszechnego i lokalnego własnej diecezji.

ANEKS 12

Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu

*Wytyczne programowe w sprawie ekumenicznej formacji w seminariach duchownych i fakultetach teologicznych w Polsce*⁵

Sobór Watykański II, omawiając przygotowanie alumnów do służby kapłańskiej, podkreślił potrzebę formacji ekumenicznej:

„Biorąc należycie pod uwagę warunki różnych krajów, należy doprowadzić alumnów do pełniejszego poznania Kościołów i Wspólnot Kościelnych, od Rzymskiej Stolicy Apostolskiej odłączonych, aby mogli przyczynić się do przywrócenia jedności między wszystkimi chrześcijanami stosownie do wytycznych obecnego świętego Soboru” (DFK 16).

Na innym miejscu Sobór powiedział:

„Trzeba ich [alumnów] wychowywać w duchu ekumenizmu [...]” (DM 16).

Sekretariat do spraw Jedności Chrześcijan ogłosił 16 kwietnia 1970 r. drugą część *Dyrektorium ekumenicznego*, w której podał bardziej szczegółowe zasady i normy odnośnie do formacji ekumenicznej w wyższych seminariach duchownych oraz fakultetach teologicznych. Biorąc pod uwagę wspomniany dokument oraz sytuację chrześcijaństwa w naszym kraju, ustala się następujące *Wytyczne programowe w sprawie ekumenicznej formacji w seminariach i fakultetach teologicznych w Polsce*.

I EKUMENICZNY WYMIAR FORMACJI DUCHOWEJ I DOKTRYNALNEJ

Całej formacji duchowej i doktrynalnej należy nadać wymiar ekumeniczny (*Dyrektorium ekumeniczne* II, rozdz. II).

1. Ekumeniczny wymiar formacji duchowej obejmuje:

a) solidną formację religijną, której towarzyszy stałe nawrócenie serca i ciągła odnowa zakorzeniona w życiu Kościoła, jego liturgii i sakramentach (tamże nr 70);

b) ześrodkowanie życia wewnętrznego na Chrystusie, naszym Zbawicielu (tamże);

c) otwarcie się na całą tradycję chrześcijańską, w czym zawiera się rzeczywista katolickość:

„Ażeby znamieństwo katolickości i apostołskości Kościoła wyraźniej się okazało, ekumeniczne życie duchowe katolików winno się karmić ze skarbca róż-

⁵ Przedruk: UU-1, s. 230–233.

nych tradycji, przeszłych czy obecnych, które rozkwitają w innych Kościołach i Wspólnotach kościelnych; ze skarbów liturgii życia monastycznego i tradycji mistycznych chrześcijańskiego Wschodu; z kultu i pobożności anglikańskiej i duchowości protestanckiej” (tamże).

2. Ekumeniczny wymiar formacji doktrynalnej winien przejawiać się zarówno w postawie profesorów i studentów, jak też w wykładzie poszczególnych dyscyplin.

a) Postawę profesorów i studentów winno charakteryzować:

– umiłowanie prawdy i dobra niezależnie od tego, gdzie się je odkrywa; z radością winni uznawać elementy prawdy i świętości chrześcijańskiego dziedzictwa obecne we wszystkich Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich, mimo niekiedy różnych sformułowań teologicznych (tamże, nr 72);

– przede wszystkim winni dobrze poznać autentyczną doktrynę i duchowość własnego Kościoła zdążającego ku wewnętrznej odnowie, która tak bardzo sprzyja jedności między chrześcijanami, a następnie inne Kościoły i Wspólnoty, by w ten sposób właściwie zrozumieć, co nas łączy, a co rozdziela (tamże, nr 68);

– strzegąc zasady wierności prawdzie, będą szanowali zasadę „hierarchii prawd” oraz jasno odróżniali prawdy objawione wymagające naszego przyjęcia od doktryn teologicznych nieposiadających siły wiążącej, następnie treść objawienia od sformułowań teologicznych, które ją wypowiadają, a również Tradycję apostołską od tradycji czysto kościelnych (tamże, nr 74).

b) Wykłady poszczególnych dyscyplin w różny sposób mogą i powinny ekumenicznie formować studentów, np.:

– wykłady z filozofii winny pomóc odkryć filozoficzne dążenia egzegezy i teologii systematycznej autorów różnych Kościołów Wspólnot chrześcijańskich (tamże nr 69);

– historia Kościoła ukaże obiektywne przyczyny rozłamu, jak też próby pojednania; nie przestając zapoznawać z dziejami przede wszystkim własnego Kościoła, uwzględni szerzej niż dotychczas historię innych Kościołów chrześcijańskich (tamże);

– nauki biblijne uwzględnią dorobek biblistyki braci rozłączonych;

– dogmatyka ukaże doktrynę katolicką w nawiązaniu do prawosławia i reformacji, podkreślając wielkość wspólnego dziedzictwa;

– liturgika zwróci uwagę na wspaniałość i teologiczną głębię wielkich liturgii Wschodu i Zachodu;

– katechetyka i homiletyka uwzględni metody wypracowane i sprawdzone w Kościołach rozłączonych;

– w nauczaniu śpiewu kościelnego warto nie tylko poinformować o specyfice śpiewu i muzyki liturgicznej Wschodu i Zachodu, ale także przyswoić przysłyszonym duszpasterzom niektóre pieśni religijne braci rozłączonych (tamże, nr 69 i 73).

II EKUMENIZM JAKO DYSCYPLINA NAUKOWA

W seminariach i na wydziale teologii należy wykładać zagadnienia ekumeniczne jako osobny przedmiot. Ukaże on właściwy sens ruchu ekumenicznego, jego historię i podstawy teologiczne, poszerzy wiedzę o Kościołach i Wspólnotach rozłączonych ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji wyznaniowej i ekumenicznej w Polsce oraz wkładu braci rozłączonych w chrześcijańską kulturę polską, podkreśli pielęgnowane przez nich autentycznie chrześcijańskie wartości, następnie zapozna z katolickimi zasadami ekumenizmu, różnymi sposobami służenia jedności oraz typowymi dla współczesnego dialogu ekumenicznego problemami, jak hermeneutyka, chrzest, urząd kościelny (kapłaństwo) kult, interkomunia, małżeństwa mieszane i in. (tamże, nr 75).

Podkreśli się szczególne znaczenie w naszej sytuacji ekumenizmu duchowego oraz modlitwy o jedność.

III ZALECENIA SZCZEGÓŁOWE

Rektorzy oraz wszyscy odpowiedzialni za wychowanie i studia w wyższych seminariach duchownych oraz na wydziałach teologicznych uwzględnią następujące zalecenia szczegółowe:

1. Każde wyższe seminarium duchowne, a tym bardziej fakultety teologiczne, winny posiadać profesora (czy profesorów) wyspecjalizowanego w zagadnieniach ekumenicznych (tamże, nr 77);

2. Należy zadbać o oczyszczenie podręczników i skryptów z informacji i ocen nieprawdziwych, krzywdzących braci rozłączonych (tamże, nr 79c);

3. Zaleca się naukową współpracę wydziałów teologicznych z Chrześcijańską Akademią Teologiczną (por. tamże rozdz. iv). Przedmiotem takiej współpracy mógłby być m.in. ekumeniczny przekład Pisma Świętego;

4. Czasopisma teologiczne niech uwzględniają problematykę ekumeniczną (tamże, nr 79c);

5. Studenci teologii mają mieć łatwy dostęp do publikacji ekumenicznych, jak też czasopism przynajmniej znaczących Kościołów niekatolickich w Polsce (por. tamże, nr 79e);

6. Należy pochwalać zakładanie przez alumnów kółek ekumenicznych oraz służyć im pomocą, by młodzi, którzy czują powołanie do intensywniejszej

służby sprawie jedności chrześcijaństwa, skuteczniej ją pełnili już w okresie studiów i lepiej przygotowywali się do tej służby w późniejszej pracy;

7. Metodą pracy obok wykładów niech będą również ćwiczenia praktyczne, jak np. udział w Tygodniu Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan oraz w jego organizowaniu, a także spotkania, zwłaszcza na modlitwie, z braćmi rozłącznymi, z zachowaniem przepisów ustanowionych przez kompetentną władzę (tamże, nr 69d, 7o).

ANEKS 13

Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu

*Ramowy program wykładów nt. „Zagadnienia ekumeniczne”
(dla studentów teologii)⁶*

I Historia ruchu ekumenicznego (4 godz.)**II Sytuacja wyznaniowa i ruch ekumeniczny w Polsce (4 godz.)****III Teologiczne podstawy ekumenizmu (4 godz.)**

1. Powszechna zbawcza wola Boża
2. Przynależność do ludu Bożego
3. Elementy eklesjalne we Wspólnotach chrześcijańskich
 - a) Pismo św.
 - b) Wspólna „baza wyznaniowa”
 - c) Chrzest
 - d) Eucharystia
 - e) Inne sakramenty
 - f) Łaska, wiara, nadzieja, miłość oraz inne wewnętrzne dary Ducha Świętego jako dobra istniejące w całym chrześcijaństwie.

IV Urzeczywistnianie ekumenizmu (5 godz.)

1. Właściwa i niewłaściwa postawa ekumeniczna
 - a) Właściwa postawa ekumeniczna
 - Nawrócenie serca
 - Świadomość wspólnej winy
 - Otwarcie się na wszystkie wartości chrześcijańskie niezależnie od tego, gdzie się znajdują
 - Szacunek wobec innych chrześcijan
 - Zdrowy krytycyzm
 - b) Niewłaściwa postawa ekumeniczna
 - Indyferentyzm
 - Fałszywy irenizm
 - Polemika

⁶ Przedruk: UU-1, s. 234–235.

- Fanatyzm wyznaniowy
- Sekciarstwo
- 2. Formy działalności ekumenicznej
 - a) Praca nad wewnętrzną odnową Kościoła
 - b) Naprawianie wyrządzonych krzywd i szkód
 - c) Wspólna modlitwa
 - d) Dialog
 - e) Wspólne świadectwo
 - f) Współpraca
 - g) *Communicatio in sacris – Communicatio in spiritualibus*

v Specyficzne wartości doktryny i duchowości Kościołów i Wspólnot odłączonych (7 godz.)

vi Wybrane zagadnienia teologiczne (6 godz.)

1. Wzajemne uznanie chrztu
2. Interkomunia
3. Małżeństwa mieszane

ANEKS 14

Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej(11 marca 1987 r.)⁷

Episkopat Polski, kierując się troską o dobro rodziny i pomyślny rozwój współżycia między chrześcijańskimi wyznaniem w naszym kraju, wydaje niniejszą *Instrukcję* w sprawie opieki duszpasterskiej nad małżeństwami i rodzinami o różnej przynależności kościelnej. *Instrukcja* dotyczy duszpasterstwa małżeństw i rodzin, w których spotykają się dwa różne wyznania chrześcijańskie („mixta religio”). Natomiast w stosunku do małżeństw i rodzin, gdzie spotkają się wyznanie katolickie z religią niechrześcijańską („disparitas cultus”), niniejsze dyrektywy mają odniesienie tylko na zasadzie analogii.

Wskazaniami *Instrukcji* winni się kierować Duszpasterze zarówno w załatwianiu spraw związanych z zawarciem małżeństwa o różnej przynależności kościelnej, jak i w sprawowaniu stałego duszpasterstwa nad takimi małżeństwami i rodzinami.

I Potrzeba duszpasterskiej opieki nad małżeństwami o różnej przynależności kościelnej

Potrzeba specjalnego duszpasterstwa małżeństw i rodzin o różnej przynależności kościelnej wystąpiła szczególnie w naszych czasach. Przemiany we współczesnym świecie (migracja ludności, kontakty międzyludzkie, urbanizacja) oraz niekiedy słabe uświadomienie religijne spowodowały wzrost liczby małżeństw o różnej przynależności kościelnej. Przy tym na tle dążeń do jedności w dzisiejszym chrześcijaństwie wystąpiły wyraźniej zarówno niebezpieczeństwa i napięcia, które stwarza różnica wyznania w dziele zbliżenia wyznań.

Z jednej strony widoczne są zagrożenia i niebezpieczeństwa dla samych partnerów i ich związku, a w konsekwencji dla społeczności kościelnych i pomyślnego współżycia wyznań. Przez brak pełnej jedności wiary bywa zagrożona wierność małżonków względem własnego Kościoła. Rozdźwięk w wierze może również prowadzić do zagrożenia wspólnoty życia małżeńskiego. Niejednolitość wyznania utrudnia wreszcie religijne wychowanie dzieci i rozwój autentycznej religijności w rodzinie.

⁷ Przedruk: *Małżeństwa mieszane*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000, s. 133–144.

Z drugiej strony harmonijnie żyjące małżeństwa i rodziny niejednolite wyznaniowo mogą i powinny się stać w dzisiejszym klimacie ekumenicznym płaszczyzną, na której będą przewyciężone podziały. W atmosferze rodzinnej miłości łatwiej można osiągnąć poznanie odmiennych tradycji religijnych oraz obopólnie wzbogacać się autentycznymi wartościami religijnymi. Małżeństwa i rodziny o różnej przynależności kościelnej mogą stać się przykładem zgodnego dawania świadectwa Ewangelii.

Powyższe względy skłaniają do otoczenia specjalną opieką duszpasterską małżeństw i rodziny o różnej przynależności kościelnej.

II Podstawy kościelno-prawne duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej

Niniejsza *Instrukcja* opiera się na przepisach prawnych Kościoła katolickiego podanych w dekrecie II Soboru Watykańskiego o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, w deklaracji tegoż Soboru o wolności religijnej *Dignitatis humanae* i późniejszych dokumentach: w dekrecie św. Kongregacji dla Kościoła Wschodniego *Crescens matrimoniorum* z dnia 22 lutego 1967 r., a także w Kodeksie Prawa Kanonicznego, w szczególności w kanonach 1124–1129.

Ze względu na niebezpieczeństwa i trudności związane z małżeństwami o różnej przynależności kościelnej Kościół katolicki odradza ich zawierania. Ponieważ jednak wierni domagają się nieraz zawarcia takiego małżeństwa, Kościół określił bliżej w podanych wyżej dokumentach sytuację prawną małżeństw o różnej przynależności kościelnej oraz sformułował ogólne wytyczne duszpasterskie odnoszące się do ich zawierania.

Przepisy *Instrukcji* należy stosować w łączności z normami podanymi w wyżej wymienionych dokumentach. Jeżeli *Instrukcja* określa w nowy sposób jakiś przepis, jest to w niej wyraźnie zaznaczone. Ponieważ *Instrukcja* nie rozwiązuje wszystkich szczegółowych kwestii, głównie z powodu barku jeszcze wspólnych uzgodnień z innymi Kościołami, duszpasterze winni zwracać się w trudniejszych wypadkach do swojej Kurii.

III Zasady ogólne duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej

1. Troską duszpasterską należy otoczyć samych małżonków i ich dzieci, a także rodziny obojga małżonków (rodziców, krewnych).
2. Duszpasterstwo małżeństw i rodzin o różnej przynależności kościelnej przewiduje opiekę indywidualną nad poszczególnymi rodzinami, a także formę oddziaływania zespołowego.

3. Duszpasterstwo winno być prowadzone w duchu ekumenicznym, z podkreśleniem tego, co łączy, poza wszelką polemiką; jednocześnie atoli należy się wystrzegać sztucznego zacierania różnic.

4. Duszpasterze powinni znać zasady wiary strony niekatolickiej oraz obojętne ją przepisy prawne i liturgiczne.

5. Wynikające na tle religijnych przekonań konflikty należy rozwiązywać w duchu szczerości i miłości.

6. Owocne duszpasterzowanie nad rodzinami o różnej przynależności kościelnej wymaga harmonijnej współpracy duszpasterzy obu wyznań. Pożądane jest, by formy i zakres wspólnego duszpasterzowania zostały uzgodnione między Kościołami. Kościół katolicki szanuje prawo również drugiego Kościoła do roztaczania opieki duszpasterskiej nad małżeństwami o różnej przynależności kościelnej. Duszpasterze zaś katolicycy powinni być otwarci na współpracę w tym względzie. Mają chętnie przyjmować inicjatywy drugiej strony, a sami winni szukać odpowiedniej płaszczyzny dla wspólnego działania; zwłaszcza w sytuacjach konfliktowych niekiedy byłaby pożądana interwencja obu stron.

7. Wszystkie poczynania duszpasterskie winny mieć na względzie dobro wiary, małżeństwa i rodziny. Muszą one nawiązywać do sakramentalnej jedności chrześcijańskiego małżeństwa i jego istnienia w nadprzyrodzonym życiu Ludu Bożego. Chrześcijańskie małżeństwo o różnej przynależności kościelnej jest także „domowym Kościołem”, komórką Mistycznego Ciała Chrystusa.

8. Duszpasterstwo rodzin niejednolitych wyznaniowo stanowi specjalną dziedzinę i dlatego na jego usługach stają nie tyle zwykłe sposoby duszpasterzowania (np. ambona), co raczej sposoby i środki specjalne, o których będzie mowa niżej.

IV Wskazania dotyczące przygotowania do małżeństwa o różnej przynależności kościelnej

1. Na wszystkich szczeblach katechizacji należy pouczyć, że katolicy zasadniczo powinni zawierać małżeństwa z wyznawcami własnego Kościoła; jednolitość bowiem wyznania służy dobru wiary, jedności małżeństwa i religijnemu wychowaniu dzieci. Na kursach przedmałżeńskich, dniach skupienia dla narzeczonych itp. powinna być omawiana problematyka małżeństwa o różnej przynależności kościelnej.

2. W sprawie wymagań prawnych związanych z uzyskaniem potrzebnego zezwolenia lub dotyczących formy liturgicznej, zapisu czy ewentualnej konwalidacji małżeństwa, należy przestrzegać przepisów podanych w „Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Ka-

tolickim”. Poza tym duszpasterze winni się kierować na etapie przygotowania do małżeństwa niejednolitego wyznaniowo dyrektywami, które się tutaj podaje.

3. Zgłaszających się nupturientów o różnej przynależności kościelnej trzeba pouczyć o jedności i nierozzerwalności ważnie zawartego związku małżeńskiego, (winna to uznać strona niekatolicka nawet, gdyby w jej wyznaniu był dopuszczalny rozwód), jak również o tym, że jedność wyznania w rodzinie jest ze wszech miar pożądana, gdyż jest fundamentem pokoju i pełnej wspólnoty, podczas gdy z różnicy wyznania wynikają poważne trudności, zwłaszcza dla religijnego wychowania dzieci. Pouczenia te jednak mają być wolne od niewłaściwego prozelityzmu i nie mogą naruszać zasad wolności sumienia w podejmowaniu decyzji przez nupturientów.

4. Gdy strona niekatolicka chce trwać przy swoim wyznaniu, duszpasterz potraktuje tę decyzję lojalnie. W wypadku zaś, gdy wyrazi pragnienie przyjęcia wyznania katolickiego, należy dokładnie zbadać, czy ta decyzja jest dojrzała i czy została podjęta z pobudek religijnych. Tylko wtedy można rozpocząć przygotowania związane z przyjęciem do pełnej jedności z Kościołem katolickim. Z zasady czas tego przygotowania winien trwać dłużej niż trzy miesiące.

5. Jeśli zawarcie związku małżeńskiego zbiega się z przyjęciem do pełnej jedności kościelnej, należy:

a) pouczyć stronę niekatolicką, by się zwróciła do dotychczasowego duszpasterza i poprosiła o potrzebne dokumenty (metryka chrztu i świadectwa stanu wolnego); w wypadku niemożliwości otrzymania tych dokumentów należy je sporządzić na podstawie zeznania zaprzysiężonych świadków; w razie wątpliwości co do ważności chrztu strony niekatolickiej duszpasterz zwróci się do swej Kurii;

b) zażądać od obu stron świadectwa ukończenia kursu przedmałżeńskiego, względnie przeprowadzić taki kurs, zakończony sprawdzającym egzaminem;

c) przyjąć stronę niekatolicką do pełnej jedności kościelnej według nowej, skróconej formuły wyznania wiary (formuła w załączeniu);

d) po wygłoszeniu zapowiedzi (w Kościele katolickim) pobłogosławić związek małżeński w zwykły sposób.

6. Jeśli strona niekatolicka pragnie pozostać w swojej wierze i chce zawrzeć związek małżeński w Kościele katolickim, należy:

a) pouczyć stronę niekatolicką o obowiązku niezwłocznego zgłoszenia do swojego duszpasterza w celu załatwienia wymagań prawnych jej Kościoła i uzyskania potrzebnych dokumentów (jak wyżej p. 5a);

b) zażądać od strony katolickiej świadectwa ukończenia kursu przedmałżeńskiego, od strony niekatolickiej ewentualnego uzupełnienia wymaganej wiedzy w zakresie małżeństwa i rodziny;

c) przyjąć od strony katolickiej złożone na piśmie w trzech egzemplarzach oświadczenie, że uczyni wszystko, aby odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary oraz szczerze przyrzeczenie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim, następnie powiadomić drugą stronę o oświadczeniu i przyrzeczeniu złożonym przez stronę katolicką; potem pouczyć obie strony o celach i istotnych przymiotach małżeństwa (kan. 1125 KPK); jeden egzemplarz odesłać Ordynariuszowi, drugi zachować w parafii, a trzeci wręczyć stronom; gdyby strona katolicka nie chciała złożyć wymaganych oświadczeń i przyrzeczeń, sprawy należy zaniechać; w przypadku, gdy strona niekatolicka nie akceptuje oświadczenia i przyrzeczenia strony katolickiej, a wręcz stwierdza, że nie dopuści do ich realizacji, obydwie strony mają podjąć decyzję wspólną i dopiero wtedy, jeśli będzie potrzeba, duszpasterz zwróci się do Ordynariusza;

d) przypomnieć obu stronom o obowiązku przestrzegania zasad etyki małżeńskiej, wynikającej z prawa naturalnego (w zagadnieniu antykoncepcji, przerwania ciąży, rozwodu);

e) skierować w imieniu narzeczonych do Ordynariusza prośbę o zezwolenie na zawarcie małżeństwa (kan. 1124 KPK);

f) po otrzymaniu od Ordynariusza zezwolenia pobłogosławić związek małżeński; jeśli druga strona jest wyznania prawosławnego, ślub może się odbyć podczas Mszy św. i oboje mogą przystąpić do Komunii św., bez specjalnego pozwolenia Ordynariusza; jeśli druga strona należy do innego wyznania, konieczne jest pozwolenie Ordynariusza, by ślub mógł się odbyć podczas Mszy św.; w obrzędzie ślubnym małżeństwa o różnej przynależności kościelnej dozwolony jest, bez specjalnego pozwolenia Ordynariusza, udział duszpasterza niekatolickiego, ograniczający się jednak do czytania Pisma Świętego i do ewentualnego przemówienia, jeśli duszpasterz katolicki uzna, że nie wywoła to zgorzenia parafian; zabronione jest, aby asystujący duchowny katolicki i niekatolicki stosowali jednocześnie własny obrzęd i pytali o wyrażenie zgody strony; zabrania się również stosowania innego religijnego zawarcia tegoż małżeństwa w celu wyrażenia lub odnowienia zgody małżeńskiej (kan. 1127 § 3 KPK).

7. W wypadku, gdy strona niekatolicka wyrazi stanowczą wolę zawarcia związku małżeńskiego w swoim Kościele, a strona katolicka zgadza się, by ich ślub odbył się w tamtym Kościele, to wtedy:

a) duszpasterz przypomni stronie katolickiej, że obowiązuje ją zachowanie kanonicznej formy małżeństwa i pouczy obie strony o ewentualnych konsekwencjach niezachowania tej formy (nieważności związku lub jeśli ślub był zawarty w Kościele prawosławnym – brak godziwości, komplikacje z chrztem dzieci, zagrożenia nierozzerwalności małżeństwa);

b) jeśli strony będą trwać nadal przy swojej decyzji zawarcia małżeństwa w Kościele niekatolickim, duszpasterz pouczy stronę katolicką o obowiązku uzyskania za pośrednictwem własnego proboszcza, u Ordynariusza zezwolenia na zawarcie małżeństwa mieszanego oraz dyspensy od formy kanonicznej;

c) duszpasterz przeprowadzi czynności związane z protokołem rozmów kanoniczno-duszpasterskich przed zawarciem małżeństwa przynajmniej ze stroną katolicką (jeśli strona niekatolicka nie wyraziła woli przybycia) i po odpowiednim przygotowaniu (kan. 1063–1070) zwróci się do Ordynariusza o zezwolenie na zawarcie małżeństwa mieszanego oraz dyspensę od zachowania kanonicznej formy zawarcia małżeństwa (kan. 1127 § 2). Następnie duszpasterz wyda stronie katolickiej odpowiednie dokumenty dotyczące chrztu, bierzmowania, stanu wolnego, uczestnictwa w kursie przedmałżeńskim wraz z odpisem dyspensy od formy kanonicznej zawarcia małżeństwa.

8. Jeśli katolik lub katoliczka zawarą związek małżeński w innym Kościele bez uzyskania zezwolenia i dyspensy, duszpasterz będzie się starał pomóc im w naprawieniu tego stanu rzeczy. W wypadku zawarcia takiego związku małżeńskiego w Kościele prawosławnym należy nakłonić stronę katolicką do naprawienia winy względem swego Kościoła w sakramencie pokuty, zażądawszy uprzednio złożenia w kancelarii parafialnej post factum oświadczenia i przyrzeczenia (jak wyżej IV p. 6c). Duszpasterz odnotuje też fakt ślubu w metryce chrztu, najlepiej na podstawie dokumentu wydanego przez proboszcza prawosławnego, a jeśli nie można tego uzyskać – na podstawie zaprzysiężonego zeznania. W wypadku zaś zawarcia związku małżeńskiego w innym Kościele duszpasterz pomoże stronie katolickiej w uzyskaniu u Ordynariusza dekretu uważniającego małżeństwo.

9. Gdyby strona katolicka zdecydowała się wystąpić z Kościoła oraz przyjmując inne wyznanie i prosząc o potrzebne do zawarcia małżeństwa dokumenty, duszpasterz powinien je wydać. Jednak w tym wypadku duszpasterz miałby ścisły obowiązek sumienia podjąć wszelkie stosowne wysiłki (pouczenie, prośba, upomnienie), aby ją powstrzymać od tego kroku.

10. Z zasady należy powiadomić drugi Kościół o zawarciu małżeństwa mieszanego o różnej przynależności kościelnej.

v Wskazania dotyczące stałego duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej

1. Pielęgnowanie wiary i wiedzy religijnej

Wzgląd na szczególną sytuację małżeństw o różnej przynależności kościelnej winien skłaniać duszpasterza do specjalnej troski o życie wiary i poziom wiedzy religijnej małżonków i ich dzieci:

a) Duszpasterze powinni być zorientowani co do postawy religijnej i poziomu życia moralnego obu stron.

b) Duszpasterze winni utwierdzać rodziców i dzieci w postawie posłuszeństwa nauce Chrystusa oraz wierności sumieniu, jednocześnie pomagając im w pogłębianiu osobistej wiary.

c) Duszpasterze winni budzić u obu małżonków poczucie odpowiedzialności za życie religijne całej rodziny.

d) Duszpasterze będą chętnie służyli pomocą w wyjaśnianiu problemów religijnych, gdy małżonkowie okażą się nie dość kompetentni, a także wtedy, gdy będzie chodziło o należyte pouczenie dzieci w rzeczach wiary lub o autentyczną prezentację własnej tradycji religijnej wobec drugiej strony.

e) Należy organizować dla małżeństw o różnej przynależności kościelnej pogadanki, które służyłyby poznaniu tradycji religijnej obu wyznań. Łatwiej bowiem można uniknąć niebezpieczeństwa indyferentyzmu przez należyte poznanie doktryn i tradycji niż trwanie w nieświadomości.

f) Wskazane byłoby organizowanie wspólnot międzywyznaniowych dla wymiany doświadczenia i wzajemnej pomocy w rozwiązywaniu powstających problemów.

2. Kształcenie postaw moralnych

Szczególną troską duszpasterską musi być objęta również sprawa kształtowania postaw moralnych obu małżonków.

a) Należy budzić u małżonków przekonanie, że istotne znaczenie dla małżeńskiej wspólnoty ma, obok głębokiej i żarliwej wiary, dawane na co dzień świadectwo miłości. Uprzedzająca dobroć, pełna szlachetnej wyrozumiałości, jest koniecznym elementem klimatu, w jakim powinno przebiegać współżycie rodziny o różnym wyznaniu jej członków.

b) Lojalność i poszanowanie przekonań drugiej strony oraz troska o dobre współżycie nie zwalnia jednak katolika od przestrzegania zasad moralności własnego wyznania również w tym wypadku, gdy zaistnieje rozbieżność pomiędzy wymaganiami jednego i drugiego Kościoła.

3. Organizowanie praktyk religijnych i obchodów świąt

a) Wspólne dla obu wyznań elementy wiary powinny znajdować swój wyraz w życiu religijnym całej rodziny (lektura Pisma Świętego, modlitwa, emblematy religijne).

b) Na ile to możliwe pożądanymi byłyby wspólne praktyki religijne, jak np. wieczorna modlitwa. Szczególnie wspólne rozważanie Słowa Bożego mogłoby służyć lepszemu i zgodnemu jego zrozumieniu.

c) W obchodzeniu świąt należy brać pod uwagę tradycję obu wyznań, odnosząc się ze szczerym szacunkiem do zwyczajów religijnych drugiego wyznania.

d) Kwestię rozbieżności terminów świąt (katolicyzm-prawosławie) należy rozwiązać w ten sposób, by w życiu rodzinnym znajdowały wyraz również święta drugiego wyznania (życzenia, wspólny posiłek, zwolnienie z zajęć, powstrzymanie się od niektórych prac).

4. Więzy z Kościołem współmałżonka

a) Duszpasterz powinien budzić u małżonka katolickiego zrozumienie i życzliwość wobec zaangażowania się drugiej strony w sprawy i potrzeby jej Kościoła.

b) Strona katolicka powinna traktować wizytę duszpasterską duchownego współmałżonka jako odwiedzin całej rodziny.

c) Podtrzymywaniu właściwych więzi z Kościołem drugiej strony może służyć między innymi wspólny udział małżonków i dzieci w nabożeństwach ekumenicznych, a w szczególnych wypadkach – liturgii Kościoła współmałżonka, zawsze jednak w zgodzie z obowiązującymi przepisami.

d) W wyjątkowych wypadkach jeśli przez dłuższy czas strona katolicka nie ma fizycznej lub moralnej możliwości udziału w niedzielnej Mszy św. w świątyni katolickiej, a blisko znajduje się świątynia wyznania współmałżonka, może wziąć udział w nabożeństwie liturgicznym w tej świątyni, po uprzednim jednak uzgodnieniu tego z własnym duszpasterzem (w wypadku Kościoła prawosławnego strona katolicka mogłaby również przyjąć Komunię św.).

5. Chrzest i wychowanie dzieci

a) Wychowanie jednego dziecka w jednym wyznaniu, a drugiego w innym byłoby utrwaleniem podziału wyznaniowego w rodzinie; łatwo też mogłoby się stać podłożem indyferentyzmu. Dlatego Kościół katolicki żąda od swych wiernych przyrzeczenia, że dołożą wszelkich starań, by wszystkie dzieci w ich małżeństwie były ochrzczone i wychowane w wierze katolickiej.

b) W wypadku, gdyby strona niekatolicka nie respektowała zobowiązań strony katolickiej, strona katolicka powinna zrobić wszystko, co w jej mocy, by dobro wiary dziecka nie poniosło uszczerbku. Ewentualne spory w tym względzie winny być traktowane przez duszpasterzy z największą delikatnością i miłością.

c) Przed chrztem dziecka rodzice i chrzestni muszą być szczególnie starannie przygotowani przez katechezę specjalnie im poświęconą.

d) Chrzestni winni być dobierani ze szczególną troską. Ponieważ mogą im przypaść w udziale ważne zadania nie tylko w stosunku do dziecka, ale także wobec całej rodziny. Chrzestnymi mogą być tylko katolicy. Osoba niekatolicka może być tylko świadkiem chrztu, występując obok chrzestnego lub chrzestnej (kan. 874 § 1 p. 3 i § 2 KPK).

e) Przekazywanie wiary dzieciom jest wspólnym obowiązkiem obojga rodziców. We wszystkich sprawach, gdzie zachodzi zasadnicza zgodność obu wyznań, będą kształtować wspólnie swoje dzieci. Zasada jednak współdziałania w religijnym wychowaniu dzieci wymaga, by małżonek, którego dzieci zostały ochrzczone w drugim Kościele i są wychowywane według zasad tamtego Kościoła, nie czuł się i w tym wypadku zwolniony od zadań wychowawczych. Jego wpływ wychowawczy będzie się wyrażał m.in. w przykładowym życiu według wiary oraz w pielęgnowaniu modlitwy rodzinnej.

VI Małżeństwo o różnej przynależności kościelnej w służbie dążeń ekumenicznych

a) Harmonijne współzycie w rodzinach o różnej przynależności kościelnej winno się stać wzorem dla chrześcijan w ich ekumenicznych dążeniach. Opieka zaś duszpasterska nad rodzinami o różnej przynależności kościelnej powinna być prowadzona tak, by służyła dalszym osiągnięciom na drodze jedności.

b) Należy pomagać rodzinom o różnej przynależności kościelnej w radosnym odkrywaniu tego wszystkiego, co łączy Kościoły. W odniesieniu zaś do elementów odmiennych trzeba ukazywać, że często są one względem siebie komplementarne i jako takie mogą pomagać w pełniejszym odczytaniu prawdy objawionej.

c) Duszpasterze winni uwrażliwiać małżonków na wartości religijno-moralne, które może ubogacić druga strona. Małżonkowie mogą korzystać z formuł modlitewnych i pieśni drugiego wyznania, o ile nie wnoszą różnic dogmatycznych.

d) Modlitwa o jedność chrześcijan ma być „wołaniem nieustannym” w codziennych wspólnych praktykach religijnych.

e) Rodziny o różnej przynależności kościelnej powinny wykazywać szczególną gorliwość w organizowaniu spotkań ekumenicznych w Tygodniu Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan, w Oktawie Zesłania Ducha Świętego lub przy innych okazjach.

f) W rodzinach o różnej przynależności kościelnej powinni wzrastać chrześcijanie oddani jedności Kościoła.

Zakończenie

Instrukcja, służąc pomocą w rozwiązywaniu konkretnych problemów, ma wprowadzić jednolitą praktykę duszpasterską w stosunku do małżeństw i rodzin o różnej przynależności kościelnej w całym kraju.

Episkopat, kierując niniejszą *Instrukcją* do duszpasterzy katolickich, jednocześnie żywi nadzieję, że inne Kościoły chrześcijańskie w Polsce wydadzą dla swoich duszpasterzy analogiczne wskazania, podyktowane troską o dobro wiary i naszych rodzin.

Warszawa, dnia 11 marca 1987 r.

Instrukcja została przyjęta na 219 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski (10–11 marca 1987 r.)

Bp Alfons Nossol
Przewodniczący Komisji do spraw Ekumenizmu
Episkopatu Polski

Józef Kard. Glemp
Prymas Polski
Przewodniczący Konferencji

ANEKS 15

II Polski Synod Plenarny (1991)

*Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu*⁸

I WEZWANIE DO JEDNOŚCI

1. Jezus Chrystus, który jest światłością świata (por. Łk 2, 32; J 1, 9), powołał swój Kościół jako „znak i narzędzie” jedności całej ludzkości (por. κκ 1). W przeddzień swej męki i śmierci krzyżowej w arcykapłańskiej modlitwie prosił On Ojca za swych uczniów i za chrześcijan przyszłych pokoleń (J 17, 20), „aby wszyscy stanowili jedno [...], aby świat uwierzył” (J 17, 21). Dlatego podziały wśród chrześcijan jawnie się sprzeciwiają woli Chrystusa, są zgorszeniem dla świata i szkodzą świętej sprawie głoszenia Ewangelii (por. DE 1). Historia podziałów między chrześcijanami i wynikających stąd napięć oraz wzajemnej wrogości jest dla Kościoła katolickiego bolesną nauką.

Chrześcijanie wszystkich wieków wyznawali wiarę w „jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół”, zbudowany na fundamencie apostołów i proroków. Jedność jest podstawowym wymiarem i pierwszoplanową cechą Kościoła Chrystusowego. Kościół ten trwa (*subsistit*) w Kościele katolickim (κκ 8). Z jedności i jedyności Kościoła Chrystusowego wypływa zobowiązanie chrześcijan do współpracy nad przywróceniem wśród nich pełnej jedności (por. DE 1).

2. Sobór Watykański II uznał ekumenizm, czyli działalność zmierzającą do przywrócenia jedności chrześcijan, za wyraźny znak czasu (DE 4) i owoc działania Ducha Świętego (DE 1). Tenże Sobór poucza, że „o przywrócenie jedności troszczyć się ma cały Kościół, zarówno wierni, jak i ich pasterze, każdy wedle własnych sił” (DE 5).

Ekumeniczne zaangażowanie chrześcijan wpisuje się w proces stałej odnowy życia Kościoła i kształtowania go w duchu Ewangelii. „Do pielgrzymującego Kościoła kieruje Chrystus wołanie o nieustanną reformę (*ad perennem reformationem*), której Kościół, rozpatrywany jako ziemską i ludzką instytucją, wciąż potrzebuje” (DE 6). Początkiem wszelkiej odnowy jest biblijna metanoia (por. Mk 1, 15). Dlatego Sobór poucza, że „nie ma prawdziwego ekumenizmu bez wewnętrznej przemiany (*conversio*). Bo z nowości ducha (por. Ef 4, 23) prze-

⁸ Zob. II Synod Plenarny, *Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu* [1991], [w:] II Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze*, Poznań–Warszawa 1991, s. 95–114. Do dokumentu dołączono aneksy: zob. tamże, s. 114–126.

cież, z zaparcia się samego siebie i z nieskrępowanego wylania miłości rodzą się i dojrzewają pragnienia jedności” (DE 7).

Doświadczenie Kościołów w okresie posoborowym potwierdza, że na wezwania ekumeniczne bardziej wrażliwe okazały się te grupy i ruchy chrześcijańskie, które programowo zaangażowały się na rzecz duchowej odnowy Kościołów.

Teologiczne podstawy ekumenizmu

3. Kościół katolicki w Polsce zdaje sobie sprawę z wezwania do czynnego zaangażowania się w ruch ekumeniczny, którego podstaw należy upatrywać:

1) W jednoczącym działaniu zbawczym Trójjedynego Boga, objawiającego się w Chrystusie, w którym należy widzieć centrum i ośrodek wszelkiej działalności ekumenicznej. Bóg Ojciec, który jest zasadą (*arché*) jedności Trójcy (w Jej życiu wewnętrznym i w działaniu na zewnątrz), po to zesłał na świat swojego Jednorodzonego Syna, by On, stawszy się człowiekiem, odrodził przez odkupienie cały rodzaj ludzki i zjednoczył go w jedno (por. 1 J 4, 9; Kol 1, 18–20; J 11, 52). Przeszkodą na tej drodze jest grzech, także grzech rozbicia uczniów Chrystusa. Grzech, który wymaga odkupienia ze strony Chrystusa. Według słów Ewangelii Jezus Chrystus umarł na krzyżu, „aby rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno” (J 11, 52), dlatego stanowi On źródło i przedmiot jedności wiary, nadziei i miłości, na drodze których można dojść do jednej zbawczej wspólnoty.

2) W objawiającym Słowie Bożym, które samo w sobie stanowi punkt oparcia dla pracy na polu jedności, przy czym szczególnym Jego wyrazem jest autorytet Pisma świętego, stanowiący wspólną własność wszystkich chrześcijan.

3) W sakramentalno-wspólnotowym wymiarze Kościoła, co pozwala patrzeć na Ciało Chrystusa daleko szerzej i bardziej biblijnie, niż czyniły to wieki poprzednie. Ponadto w nowym świetle stawia to zarówno zagadnienie przynależności do Kościoła Chrystusowego, jak i eklezjalny charakter innych Kościołów i Wspólnot kościelnych (por. DE 3).

4) W Duchu Świętym, stanowiącym zasadę jedności Kościoła, źródło charyzmatów i wszelkiej posługi budującej Ciało Chrystusa, a więc w Duchu Pocieszycielu będącym „duszą” ekumenizmu. Całe zadanie i skuteczność działalności ekumenicznej zależy zawsze od źródła, mocy i potęgi działania Ducha Świętego (por. DE 2).

5) W sakramencie chrztu. Albowiem „jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest” (Ef 4, 5). Właśnie chrzest jest sakramentem prawdziwie ekumenicznym, łączącym wszystkich chrześcijan pomimo ich wyznaniowego podziału. Chrzest wciela bowiem w Chrystusa ukrzyżowanego i uwielbionego oraz daje

udział w życiu Bożym, dokonując równocześnie włączenia we wspólnotę Ludu Bożego. Włączenie w Kościół Chrystusowy, jakie dokonuje się poprzez chrzest, ma charakter jednoczący człowieka z tajemnicą Boga Ojca, objawiającego się w historii poprzez Jezusa i działanie Ducha Świętego. Ponadto sakrament ten, dając „esse in Christo”, łączy wzajemnie ludzi między sobą (por. KK 1).

4. Rozwój ekumenizmu jest możliwy na gruncie uznania prawa do wolności religijnej i w atmosferze wzajemnej tolerancji (por. DWR 11; 12 i 15). Niemniej w ekumenizmie chodzi o coś więcej niż o wzajemną tolerancję. Chodzi w nim o odkrywanie więzi wynikających z wiary w Chrystusa i ze wspólnego chrztu. Dzięki łasce Ducha Świętego chrześcijanie różnych wyznań coraz bardziej uświadamiają sobie, że „chrzest jest znakiem i przypieczętowaniem naszego wspólnego uczniostwa. Przez chrzest chrześcijanie jednoczą się z Chrystusem, wzajemnie ze sobą oraz z Kościołem każdego czasu i każdego miejsca. Nasz wspólny chrzest jednoczy nas z Chrystusem w wierze, jest zatem fundamentalną więzią jedności” (Dokument z Limy. 1982, Chrzest, nr 6, cytowany w Przemówieniu papieża Jana Pawła II do przedstawicieli Kościołów chrześcijańskich w Warszawie, 8 VI 1987 r.). Fakt ten skłania do głębokiej wdzięczności wobec wspólnego Pana i Zbawiciela i do nieustawania w odkrywaniu braterstwa w Chrystusie wypływającego ze wspólnego chrztu (por. Przemówienie papieża Jana Pawła II, 8 VI 1987 r., jw.). W tej perspektywie ekumenizm oznacza drogę pojednania chrześcijan i służy pogłębieniu świadomości wyznaniowej nie zaś przyczynę indyferentyzmu postaw i przekonań.

5. Jak to zostało stwierdzone przez Nadzwyczajny Synod Biskupów w roku 1985 „ekumenizm wpisał się głęboko i na stałe w świadomość Kościoła” (Relacja końcowa, 11. C). Rozwinął się on na trzech zasadniczych płaszczyznach: ekumenizmu duchowego, ekumenizmu naukowego i ekumenizmu praktycznego.

Dekret o ekumenizmie określa ekumenizm duchowy jako „nawrócenie serca i świętość życia łącznie z publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan” (DE 8). Ekumenizm duchowy jest postawą wewnętrznego nawrócenia, czyli nowością ducha, która pozwala dostrzegać chrześcijan innych Kościołów jako braci w Chrystusie. Oznacza on ponadto odrzucenie wszelkiej wyniosłości i pychy wyznaniowej i uznanie, że wina za podziały obciąża również nas – katolików (por. DE 7). Zasadniczym postulatem ekumenizmu duchowego jest życie zgodne z Ewangelią i szczerą modlitwą o pojednanie i jedność chrześcijan. W ekumenizmie duchowym winni uczestniczyć wszyscy katolicy, także na tych terenach, gdzie liczba niekatolików jest znikoma.

Ekumenizm naukowy oznacza wysiłek teologów, którzy w duchu dialogu badają tradycję innych Kościołów i dbają o obiektywne poznanie jej przez ka-

tolików. Oznacza to odrzucenie wszelkich powierzchownych i tendencyjnych opinii na temat chrześcijan innych wyznań.

Sprawą pierwszorzędą jest ekumeniczna formacja przyszłych duszpastarzy w seminariach duchownych. Dekret o ekumenizmie wyraźnie postuluje, by duchem ekumenicznym przepojone były wszystkie dyscypliny teologiczne, by odrzucono metodę polemiki i nadano wymiar ekumeniczny całej teologii katolickiej (por. DE 10).

Ekumenizm praktyczny oznacza współdziałanie chrześcijan różnych wyznań w zakresie życia społecznego, wspólnej pomocy potrzebującym, obrony godności osoby ludzkiej, obrony życia ludzkiego, pokoju, sprawiedliwości itd. Płaszczyzną współdziałania chrześcijan winna też być dziedzina nauki, kultury, sztuki (por. DE 12). „Dzięki tej współpracy wszyscy wierzący w Chrystusa łatwo mogą się nauczyć, jak można nawzajem lepiej poznać i wyżej cenić oraz utorować drogę do jedności chrześcijan” (DE 12).

Ważną formą ekumenizmu praktycznego może też być współpraca chrześcijan dwóch różnych wyznaniowo parafii, i to zarówno w zakresie spraw społecznych, jak też na przykład wspólnego przygotowania nabożeństw ekumenicznych (w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan i przy innych okazjach).

6. Dekret o ekumenizmie oraz inne dokumenty Soboru Watykańskiego II, a także nauczanie Kościoła katolickiego w okresie posoborowym wskazuje na dialog, jako na metodę spotkania i zbliżenia z braćmi z innych Kościołów chrześcijańskich (por. Paweł VI, Encyklika *Ecclesiam suam*, 109 oraz DE 11). W okresie posoborowym dialog Kościoła Rzymskokatolickiego z innymi Kościołami przyniósł wiele owoców na wszystkich trzech płaszczyznach: ekumenizmu duchowego, naukowego i praktycznego.

Na płaszczyźnie teologicznej Kościół Rzymskokatolicki podjął dialog z Kościołami wszystkich tradycji: Kościołem prawosławnym, Kościołami przedchalcedońskimi, Kościołami starokatolickimi, z Kościołem anglikańskim i metodystycznym, z Kościołami luterańskimi, reformowanymi i Kościołami wolnymi. Odbywa się on zarówno w skali światowej, jak też regionalnej i krajowej. Wkroczenie Kościołów chrześcijańskich na płaszczyznę dialogu stanowi nową kartę i nową jakość w dziejach ich wzajemnych stosunków i jest niewątpliwym owocem działania Ducha Świętego. (Ogólna liczba dialogów międzywyznaniowych przekracza liczbę stu, zob. Aneks III). Dialog Kościoła Rzymskokatolickiego z Kościołami innych tradycji umożliwił zbliżenie stanowisk w wielu ważnych kwestiach teologicznych.

Wśród dialogów międzykościelnych rolę szczególnie doniosłą zajmuje dialog Kościoła katolickiego z Kościołem prawosławnym.

Dialog jest wspólnym poszukiwaniem prawdy. Ze strony katolickiej odbywa się on w duchu umiłowania prawdy i odrzucenia fałszywego irenizmu. Umożliwia on katolikom poznanie prawdziwego oblicza innych Kościołów chrześcijańskich, a im z kolei ułatwia pełniejsze poznanie Kościoła katolickiego. Nieodłącznym czynnikiem dialogu jest „nastawienie pełne miłości i pokory” (DE 11). Mimo różnorodnych trudności, jakie pojawiają się w dialogu między Kościołami, dialog ekumeniczny jawi się jako program pojednania braci w Chrystusie oraz jako płaszczyzna odkrywania wielowymiarowego bogactwa Kościoła Chrystusowego, co w konsekwencji prowadzi do ubogacenia własnej tradycji wyznaniowej.

7. Chociaż ekumenizm w sensie ścisłym dotyczy wzajemnych stosunków chrześcijan między sobą, Kościół katolicki w duchu ekumenicznego otwarcia i dialogu patrzy na wyznawców innych religii. Ze szczerym szacunkiem odnosi się do ich duchowych wartości i wzywa katolików, „aby z roztropnością i miłością przez rozmowy (dialog) i współpracę z wyznawcami innych religii, dając świadectwo wiary i życia chrześcijańskiego, uznawali, chronili i wspierali owe dobra duchowe i moralne, a także wartości społeczno-kulturalne, które u tamtych się znajdują” (DRN 2).

Z szacunkiem odnosi się Kościół katolicki do muzułmanów, oddających cześć jednemu Bogu, miłosiernemu i wszechmocnemu, i ceni wartości duchowe i moralne Islamu. Kościół katolicki w Polsce pragnie zachować postawę wzajemnego zrozumienia i przyjaźni z muzułmanami zamieszkującymi w Polsce. Zarówno z tymi, którzy w niej zamieszkują od wielu wieków, jak i z tymi, którzy przebywają tu czasowo. Wiara w Jednego Boga winna stać się płaszczyzną wzajemnego zrozumienia i współdziałania dla dobra ogólnoludzkiego.

8. Kościół katolicki w Polsce w pełni dostrzega „wielość i różnorodność powiązań, jakie zachodzą między Kościołem a religią mojżeszową i narodem żydowskim” (List pasterski Episkopatu Polski, 20 I 1991 r., zob. Aneks II). Zgodnie z nauką soborowej Deklaracji *Nostra aetate* Kościół „uznaje, iż początki jego wiary i wybrania znajdują się według Bożej tajemnicy zbawienia już u Patriarchów, Mojżesza i Proroków (DRN 4). Dlatego Żydów uznaje się za „naszych starszych braci” w wierze (por. Przemówienie papieża Jana Pawła II w rzymskiej synagodze w dniu 13 VI 1986 r.).

Kościół zakorzeniony jest w narodzie żydowskim i wierze Żydów przede wszystkim przez fakt, że z tego narodu wywodzi się wedle ciała Jezus Chrystus (por. List pasterski Episkopatu Polski, 20 I 1991 r.). Ze względu na wielkie dziedzictwo duchowe, wspólne chrześcijanom i Żydom, Kościół zaleca obustronne

poznanie się i poszanowanie. Można to osiągnąć przez życzliwy dialog na różnych płaszczyznach (por. DRN 4).

Z narodem żydowskim łączą Polaków szczególne więzy historyczne. Niestety w czasie II wojny światowej Żydzi mieszkający w Polsce stali się ofiarami bezprzykładnej eksterminacji ze strony rasistowskiej ideologii nazizmu hitlerowskiego, ideologii, której ofiarą stali się także Polacy jako naród. „Ta sama ziemia, która przez wieki była wspólną ojczyzną Polaków i Żydów, wspólnie przelana krew, morze potwornych cierpień, doznanych krzywd” (List pasterski Episkopatu Polski, 20 I 1991 r.), są wezwaniem, by przewyciężyć istniejące między chrześcijanami i Żydami w Polsce uprzedzenia i ukształtować wzajemne stosunki w duchu dialogu.

II SYTUACJA WYZNANIOWA I EKUMENICZNA W POLSCE

9. Na ponad tysiącletnią tradycję chrześcijaństwa w Polsce składa się ewangelizacyjna i kulturotwórcza posługa Kościoła katolickiego oraz bratnich Kościołów chrześcijańskich. U początków chrześcijaństwa w Polsce leży zarówno tradycja łacińska, jak też przenikanie tradycji bizantyjskiej. Tradycja bizantyjska była przez wieki kultywowana w Kościele prawosławnym oraz w Kościele Greckokatolickim. W okresie Reformacji na ziemiach Polski pojawiły się Kościoły Ewangelicko-Augsburski oraz Ewangelicko-Reformowany. Godny podkreślenia jest ich wkład w rozwój polskiej kultury religijnej w ciągu wieków.

W następnych wiekach na ziemiach polskich poczęły działać wolne Kościoły protestanckie oraz Kościoły starokatolickie.

Wszystkie Kościoły chrześcijańskie wniosły swój wkład – każdy w sobie właściwym zakresie i czasie – w ukształtowanie się obecnego oblicza chrześcijaństwa w Polsce.

10. Aktualnie na terenie Rzeczypospolitej Polskiej działają następujące Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie:

a) Kościół Katolicki, który obejmuje:

Kościół Rzymskokatolicki, skupiający większość Polaków,

Kościół Greckokatolicki (Ukraiński Kościół Katolicki), obejmujący ok. 300 000 wiernych, nad którymi opiekę duchową roztacza biskup greckokatolickiej diecezji przemyskiej,

Wspólnotę katolików obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (tzw. neounitów),

Wspólnotę katolików obrządku ormiańskiego, będącą spadkobierczynią archidiecezji lwowskiej obrządku ormiańskiego.

b) Kościoły zrzeszone w Polskiej Radzie Ekumenicznej:

- Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, obejmujący ok. 800 000 wiernych, skupionych w 6 diecezjach,
- Kościół Ewangelicko-Augsburski (lutrański), obejmujący ok. 80 000 wyznawców, skupionych w 6 diecezjach,
- Kościół Ewangelicko-Reformowany, skupiający ok. 5000 wyznawców,
- Kościół Polskokatolicki, obejmujący ok. 50 000 wiernych, skupionych w 3 diecezjach,
- Starokatolicki Kościół Mariawitów, obejmujący ok. 30 000 wiernych, skupionych w 3 diecezjach,
- Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, obejmujący ok. 5000 wiernych, skupionych w 3 okręgach,
- Polski Kościół Chrześcijan Baptystów, skupiający ok. 7000 członków w 9 okręgach.

c) Inne Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie:

- Kościół Katolicki Mariawitów (tzw. Grupa Felicjanowska), skupiający ok. 4000 wiernych,
- Kościoły Zielonoświątkowe (tzn. Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Polski Kościół Zielonoświątkowy, Protestancka Wspólnota Regionu Bieszczadzkiego), łącznie ok. 15000 wiernych,
- Kościół Chrystusowy (ok. 4000 wiernych).
- Kościół Ewangelicznych Chrześcijan (ok. 4000 wiernych),
- Kościół Wolnych Chrześcijan (ok. 2000 wiernych),
- Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, skupiający ok. 10.000 członków,
- kilka innych Wspólnot wyznaniowych odwołujących się do Pisma Świętego.

d) Liczną i aktywną grupę wyznaniową (ponad 100 000 członków) stanowią Świadkowie Jehowy. Ponieważ odrzucają oni fundamentalną dla chrześcijan prawdę o Trójcy Świętej i Bóstwie Chrystusa, nie można ich uznać za chrześcijan i nie ma podstaw do dialogu ekumenicznego z nimi.

11. Polska tolerancja religijna ma długą historię. Polska była państwem bez stosów. Znana jest postać Pawła Włodkowica z Brudzenia († 1435) i jego wystąpienie w obronie wolności religijnej na Soborze w Konstancji. Polscy arianie, Jan Crell, Jonasz Szlichtyng, Samuel Przypkowski, już w XVII wieku głosili potrzebę tolerancji. Łukasz Głuchowski (karmelita bosy, w zakonie o. Wacław od św. Eliasza, † 1705 r.) głosił potrzebę dialogu z protestantami. Cennym wysiłkiem pre-ekumenicznym było toruńskie Colloquium Charitativum (r. 1645), na którym szukano porozumienia katolików, luteran i reformowanych. W dziejach wzajemnych stosunków chrześcijan w Polsce nie brakło wszakże doświad-

czeń przykrych i bolesnych. Często miały one podłoże polityczne. Pozostawiły w świadomości wiernych różnych wyznań wiele nieufności i wzajemnej obcości.

Po Soborze Watykańskim II Kościół katolicki wkroczył oficjalnie na drogę ekumenizmu, we wzajemnych stosunkach chrześcijan w Polsce dokonało się wiele pozytywnych zmian. Były one owocem trudu pionierów ekumenizmu, którzy już przed Soborem zaczęli torować drogę idei jedności chrześcijan.

Ze strony katolickiej należeli do nich biskup Antoni Pawłowski (Włocławek), ks. Henryk Hlebowicz (profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie), ks. inf. Stanisław Mystkowski (Warszawa), ks. Tomasz Podziawo (marianin), ks. prof. Bogusław Waczyński (jezuita), ks. prof. Wincenty Granat (KUL), ks. prof. Mieczysław Żywczyński (KUL) i inni.

Po stronie bratnich Kościołów chrześcijańskich wspomnieć należy ks. Zygmunta Michelisa i ks. Woldemara Gastparyego (obaj z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego), ks. Jana Niewieczerzała z Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, prezbitera Aleksandra Kircuna z Kościoła baptystów.

Znaczący wkład na pierwszym etapie rozwoju ekumenizmu w Polsce wniosły zgromadzenia zakonne Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża (z Lasek Warszawskich), księży marianów i księży pallotyńców.

Spśród osiągnięć ekumenicznych po stronie Kościoła Rzymskokatolickiego należy wymienić:

- Działający od 1 x 1962 r. Ośrodek do spraw Jedności Chrześcijan przy Kurii Metropolitalnej w Warszawie.
- Doroczne ogólnopolskie rekolekcje ekumeniczne dla duchownych (z udziałem braci z innych Kościołów chrześcijańskich) organizowane od r. 1964 w Laskach (w Prymasowskim Domu Rekolekcyjnym i Zakładzie ss. Franciszkanek Służebnic Krzyża).
- Doroczne ogólnopolskie rekolekcje i sesje ekumeniczne dla młodzieży, organizowane od r. 1967 również w Laskach.
- Studium chrześcijańskiego Wschodu, działające w Warszawie od r. 1965.

12. Nowy rozdział w działalności ekumenicznej Kościoła katolickiego w Polsce rozpoczął się z chwilą powołania do życia Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu (dnia 10 II 1966 r.). Z jej inicjatywy zorganizowano w diecezjach przy Kuriach biskupich referaty lub ośrodki ekumeniczne. Z inicjatywy Komisji odbywają się doroczne konferencje sekcji teologów – wykładowców ekumenizmu w seminariach duchownych oraz analogiczne spotkania diecezjalnych i zakonnych referentów i duszpasterzy ekumenicznych. Komisja wydaje kwartalnik „Biuletyn Ekumeniczny” oraz coroczne opracowanie materiałów na styczniowy Tydzień Modlitw o Jedność. Komisja zaprojektowała

wykłady zagadnień ekumenicznych w seminariach duchownych oraz zabiegała o utworzenie Instytutu Ekumenicznego, który powstał w r. 1983 na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (na Wydziale Teologicznym).

Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu zainicjowała w roku 1971 oficjalne kontakty z Polską Radą Ekumeniczną. Od 1974 r. działa Komisja Mieszana służąca pomocą w zakresie współpracy Kościoła Rzymskokatolickiego z Kościołami zrzeszonymi w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Od r. 1977 działa też Podkomisja Dialogu (teologicznego). Zajął się ona w pierwszej kolejności rozmowami z poszczególnymi Kościołami zrzeszonymi w PRE na temat wzajemnego uznania ważności chrztu udzielanego w Kościele katolickim i w Kościołach należących do PRE.

Nowy etap prac Podkomisji stanowi kwestia małżeństw mieszanych oraz ekumenicznego charakteru podręczników teologii.

13. Z inicjatywy Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu w latach 1974–1984 zostały przeprowadzone rozmowy o chrzcie pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim a innymi Kościołami chrześcijańskimi w Polsce. (W latach 1978–1982 dialog ten prowadziła Podkomisja ds. Dialogu).

Bilateralne rozmowy z poszczególnymi Kościołami zakończone zostały podpisaniem protokołów, w których strona katolicka uznaje ważność chrztu udzielanego w następujących Kościołach:

- Polskim Autokefalicznym Kościele Prawosławnym (prot. z dnia 4 x 1978 r.),
- Starokatolickim Kościele Mariawitów (prot. z dnia 15 XI 1978 r., podpisany w Warszawie oraz wyjaśnienie z dnia 11 XI 1982 r.),
- Kościele Metodystycznym (dziś: Ewangelicko-Methodystyczny, prot. z dnia 5 XI r.),
- Kościele Ewangelicko-Reformowanym (prot. z dnia 20 II 1979 r.),
- Kościele Ewangelicko-Augsburskim (prot. z dnia 11 V 1979 r.),
- Kościele Polskokatolickim (prot. z dnia 7 V 1980 r.).

Wyżej wymienione Kościoły uznają również chrzest udzielany w Kościele Rzymskokatolickim.

Strona katolicka uznaje również chrzest udzielany w:

- Polskim Kościele Chrześcijan Baptystów (nie rebaptyzację, prot. z dnia 2 IV r.)
- i
- Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym (również nie rebaptyzację, prot. z dnia 24 V 1982 r.).

Oba te Kościoły za warunek niezbędny dla członkostwa w swoich zborach uznają jednak tylko chrzest na podstawie osobistego wyznania wiary (a więc w praktyce udzielany w wieku świadomym i przez zanurzenie).

Rozmowy przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego ze zwierzchnikiem Kościoła Katolickiego Mariawitów (w dniu 9 x 1984 r.) doprowadziły do ustalenia ważności chrztu udzielanego w obu Kościołach, strona rzymskokatolicka oczekuje wszakże zapewnienia, by do formuły chrztu w Katolickim Kościele Mariawitów (Grupa Felicjanowska) nie dodawano imienia Założycielki (Mateczki). Nie udało się przeprowadzić rozmów o chrzcie z Kościołem Adwentyistów Dnia Siódmego. (Oдноśnie do dialogów o chrzcie zob. Aneks 1).

Z teologicznego punktu widzenia można nadal uznawać chrzest udzielany w nowych związkach wyznaniowych, które powstały po rozwiązaniu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (w 1989/90 r.), tzn. w Kościele Zielonoświątkowym, Kościele Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Kościele Ewangelicznych Chrześcijan, pożądane byłyby wszakże dwustronne rozmowy na ten temat, co z różnych względów aktualnie nie jest łatwe.

Istnieje też pastoralna potrzeba, by Konferencja Episkopatu Polski wydała oficjalny dekret uznający ważność chrztu udzielanego w Kościołach, z którymi podpisano protokoły porozumień i polecający duszpasterzom katolickim respektowanie metryk chrztu wydanych przez owe Kościoły oraz wydawanie metryk chrztu wiernym, którzy chcieliby je przedstawić w innym Kościele. Pożądane jest też analogiczne oświadczenie Kościołów, z którymi przeprowadzono dialog.

14. Na płaszczyźnie ekumenizmu naukowego zaangażowane są w Polsce Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Specjalizacja Ekumeniczna w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. W placówkach tych istnieje możliwość zdobycia wykształcenia uniwersyteckiego w zakresie teologii ekumenicznej. Niestety ilość studentów (duchownych i świeckich) jest ciągle niewielka. Powyższe placówki prowadzą też prace badawcze w zakresie różnych problemów ekumenicznych oraz współpracują z analogicznymi ośrodkami za granicą.

15. Na płaszczyźnie ekumenizmu praktycznego ważnym czynnikiem kształtującym nową atmosferę w stosunkach międzywyznaniowych jest Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan obchodzony corocznie w dniach 18–25 stycznia. Jest on na ogół organizowany w parafiach katolickich w większych miastach, coraz częściej z udziałem duchownych innych wyznań. W skali ogólnopolskiej Tydzień Ekumeniczny jest wciąż wykorzystywany w zakresie niewystarczającym. Istnieje potrzeba wspólnych nabożeństw i spotkań modlitewnych (nie tylko zresztą w ramach Tygodnia Modlitw) także w parafiach małych miasteczek, osad i wsi. Potrzeba ta dotyczy zarówno terenów mieszanych wyznaniowo (gdzie obecność niekatolików jest znacząca), jak i tych parafii,

gdzie niekatolików nie ma w ogóle. Chodzi bowiem o formację ekumeniczną wszystkich wiernych Kościoła katolickiego i o ich udział w ekumenizmie duchowym.

16. Mimo wyraźnych osiągnięć w zakresie ekumenizmu w skali ogólnokrajowej, w wielu regionach stwierdza się nadal wyraźne braki w formacji ekumenicznej zarówno duszpasterzy, jak i wiernych. Istnieje pilna potrzeba powierzenia formacji ekumenicznej w seminariach duchownych (diecezjalnych i zakonnych) oraz w nowicjatach i junioratach zakonnych, a także na kursach przygotowujących katechetów, osobom posiadającym uniwersyteckie przygotowanie w zakresie ekumenizmu.

17. Znaczącą rolę w kształtowaniu świadomości ekumenicznej chrześcijan w Polsce spełnia prasa chrześcijańska. Także i w tym zakresie sytuacja jest niezadowolająca, zwłaszcza jeśli chodzi o prasę specjalistyczną. Likwidacji uległ (ze względów ekonomicznych) kwartalnik „Studia i Dokumenty Ekumeniczne”, wiele trudności ekonomicznych przeżywa kwartalnik Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu „Biuletyn Ekumeniczny”. Brak periodyku programowo zajmującego się informacją i formacją ekumeniczną szerokich kręgów chrześcijan w Polsce. Tylko częściowo rolę tę może spełniać miesięcznik „Jednota”, wydawany przez Kościół Ewangelicko-Reformowany.

18. Dużą trudnością w dziedzinie rozwoju stosunków ekumenicznych jest prozelicka działalność niektórych ugrupowań chrześcijańskich. Ich działanie, skierowane na pozyskanie sobie zwolenników wśród chrześcijan należących do innych Kościołów, przynosi szkody zarówno Kościołowi Rzymskokatolickiemu, jak też innym Kościołom chrześcijańskim (np. luteranom na Śląsku Cieszyńskim czy prawosławnym na Białostocczyźnie).

19. Całkowicie sprzeczna z duchem ekumenizmu jest działalność świadków Jehowy, którzy wykazują duży dynamizm „misyjny” na terenie całego kraju.

W ostatnich latach zauważa się też dużą aktywność różnego rodzaju sekt (zarówno parachrześcijańskich, np. mormoni, moniści, armstrongianie, jak też niechrześcijańskich, np. krisznaici), które starają się dotrzeć zwłaszcza do ludzi oddalonych od Kościoła. Ich działalność jest trudnym wyzwaniem dla duszpasterstwa katolickiego.

20. Nierozwiązaną trudnością we wzajemnych stosunkach ekumenicznych w Polsce pozostaje sprawa małżeństw o różnej przynależności kościelnej (małżeństw mieszanych). Chrześcijanie nierzymskokatolickcy oczekują w tej kwestii większego zrozumienia ze strony rzymskokatolickiej, m.in. łatwiejszego uzyskania zgody na zawarcie ślubu w świątyni innego wyznania (dyspensy od formy kanonicznej) oraz respektowania wolności sumienia strony nierzymskokoka-

tolickiej co do wychowania dzieci. Nie służą też ekumenizmowi pośpieszne konwersje do Kościoła katolickiego z okazji ślubu kościelnego.

21. Nowa sytuacja duszpasterska z punktu widzenia ekumenizmu powstała w Polsce w związku z wprowadzeniem lekcji religii do programu szkół państwowych. Obok Kościoła Rzymskokatolickiego korzystają z tej możliwości niektóre Kościoły chrześcijańskie, inne prowadzą katechizację dzieci i młodzieży w ramach punktów katechetycznych przy swoich parafiach i zborach. Ta nowa sytuacja wymaga szczególnej wrażliwości duszpasterzy i katechetów, by także na terenie szkoły kształtować w młodzieży postawę tolerancji religijnej dla odmiennych poglądów religijnych, a gdy idzie o chrześcijan, by uczyć młodzież poczucia braterstwa z chrześcijanami innych wyznań.

22. Rzymskokatolików łączy z katolikami obrządków wschodnich (grekokatolikami, Ormianami) pełnia wspólnej wiary, stąd wzajemne relacje między Kościołem Rzymskokatolickim a Ukraińskim Kościołem Katolickim w Polsce nie są przedmiotem działań ekumenicznych. Niemniej w okresie powojennym wzajemne stosunki między rzymskokatolikami a grekokatolikami w Polsce, zwłaszcza na płaszczyźnie parafialnej, nie wszędzie układały się w duchu braterstwa. Ciążyły nad nimi pewne zaszłości historyczne między Polakami i Ukraińcami, pogłębiane jeszcze przez czynniki państwowe. W nowych warunkach, kiedy grekokatolicy otrzymali swego biskupa diecezjalnego (z siedzibą w Przemysłu), istnieje pilna potrzeba, by w duchu pojednania i głębokiego braterstwa kształtować wzajemne stosunki i okazać niezbędną pomoc w funkcjonowaniu normalnego duszpasterstwa we wszystkich skupiskach grekokatolickich.

23. Nowe pole działalności ekumenicznej zostało otwarte w związku z możliwościami pracy duszpasterskiej i misyjnej kapłanów i świeckich z Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce na terenach Ukrainy, Białorusi, Rosji, krajów bałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia). Duszpasterz często styka się tam z braćmi prawosławnymi lub protestantami (Łotwa, Estonia). Jest dużą, choć trudną, szansą uczenie tamtejszych katolików (także tych, którzy przyjmują chrzest) chrześcijańskiego braterstwa i postawy ekumenicznej życzliwości w stosunku do chrześcijan innych wyznań (zgodnie z soborową nauką Kościoła), przy jednoczesnym zachowaniu własnej tożsamości.

III KIERUNKI DUSZPASTERSTWA EKUMENICZNEGO

24. Aby zgodnie z życzeniem papieża Jana Pawła II „odważnie kształtować lepszą przyszłość ekumeniczną” w Polsce (por. Przemówienie papieża Jana Pawła II do przedstawicieli Kościołów chrześcijańskich w Warszawie, 8 VI 1987 r.), należy podjąć konkretne i wielopłaszczyznowe działania duszpaster-

skie. Pasterze i wierni, zwłaszcza terenów wyznaniowo mieszanych, mają już w tej dziedzinie pewne doświadczenia, a ich wymiana w różnych gremiach w związku z II Synodem Plenarnym może być inspiracją do dalszych poczynań ekumenicznych. Katolicy winni pamiętać, że ich przewaga liczbowa daje też możliwość większej aktywności oraz wychodzenia naprzeciw braciom z innych Kościołów. Działalność ekumeniczna winna stać się jednym z priorytetów pastoralnych Kościoła w Polsce (por. Przemówienie Jana Pawła II do przedstawicieli Kościołów chrześcijańskich w Warszawie, dnia 8 VI 1987 r.).

25. Dla zaktywizowania duszpasterstwa ekumenicznego we wszystkich diecezjach powinny działać diecezjalne komisje ds. ekumenizmu (należy je powołać tam, gdzie ich jeszcze nie ma). W dekanatach wyznaniowo mieszanych działaniami ekumenicznymi powinien z polecenia biskupa kierować dekanalny referent ds. ekumenizmu.

W zgromadzeniach zakonnych męskich i żeńskich winni działać referenci-animatory do spraw ekumenizmu.

26. Zasadnicze znaczenie w dziedzinie duszpasterstwa ekumenicznego posiada wzajemne poznanie się Kościołów i pogłębianie świadomości ekumenicznej.

Poznanie to trzeba rozpocząć od właściwego ukształtowania wykładów z ekumenizmu w seminariach duchownych i innych uczelniach przygotowujących duszpasterzy oraz katechetów. Komisja synodalna postuluje, by wykłady z zakresu ekumenizmu w seminariach duchownych oraz wydziałach teologicznych prowadzono na II i IV roku nauczania, a nie, jak to często bywa, na roku ostatnim. (Na roku III należałoby zaprezentować obiektywnie poszczególne Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie, na roku IV zaś wyłożyć katolickie zasady ekumenizmu). Wykładowcy problematyki ekumenicznej w seminariach duchownych powinni posiadać uniwersyteckie przygotowanie specjalistyczne.

Biblioteki seminaryjne należy wzbogacać najnowszą literaturą ekumeniczną, łącznie z czasopismami wydawanymi przez bratnie Kościoły.

27. Ekumeniczne inicjatywy duszpasterskie winny być inspirowane na różnych spotkaniach diecezjalnych, jak: konferencje rejonowe księży, dni teologiczne, sympozja. Wzajemnemu poznaniu i wyjaśnieniu wielu problemów teologicznych, prawnych, duszpasterskich mogłyby służyć regionalne spotkania duchownych różnych wyznań. Należy na nich unikać polemiki, trzymając się rzeczowego przedstawienia stanowiska swojego Kościoła. Spotkania takie warto ubogacić chwilą wspólnej modlitwy lub medytacji biblijnej.

Szczególną okazją poznania się duchownych w atmosferze modlitwy są różnego rodzaju rekolekcje ekumeniczne (np. w Laskach koło Warszawy), które zasługują na szersze rozpropagowanie.

28. Duch ekumenizmu winien przenikać całą katechezę (por. adhortację *Catechesi tradendae*, 32). O innych Kościołach chrześcijańskich należy mówić obiektywnie i bez ducha polemiki. W starszych klasach korzystne może być spotkanie w ramach katechezy z duchownym innego Kościoła (który mógłby przedstawić swe wyznanie), jak też odwiedziny przez grupę katolicką ze swym katechetą świątyni bratniego Kościoła chrześcijańskiego.

Wychowanie młodzieży do kontaktów ekumenicznych winno być oparte na solidnym przygotowaniu teologicznym i połączone z umiłowaniem swojego Kościoła. Tylko w ten sposób można uniknąć indyferentyzmu religijnego.

29. W duchu Ewangelii należy w ramach katechezy oraz w innych formach pracy duszpasterskiej uczyć szacunku dla religijnej tradycji żydowskiej i dla żydowskiego rozumienia tragedii holocaustu. Chodzi o zapobieganie niebezpieczeństwu antysemityzmu, który zawsze gotów jest pojawić się w różnych formach (por. Instrukcja *Żydzi i judaizm w głoszeniu słowa Bożego i katechezie Kościoła katolickiego* z dnia 24 VI 1985 r., nr 8). Ważne jest, by poznawać i oceniać treści religijne żydów tak, jak je dzisiaj przeżywają sami żydzi (por. List pasterski Episkopatu Polski, 20 I 1991; zob. Aneks 11). Całość katechezy powinna odbywać się w duchu tolerancji i szacunku dla ludzi odmiennych przekonań religijnych i światopoglądowych.

30. Odpowiedzią na wyzwanie, jakie stanowi działalność różnorodnych sekt (zob. p. 19), winno być ożywienie duszpasterstwa biblijnego pogłębiającego znajomość Pisma Świętego wśród katolików. Szczególną uwagę należy zwrócić na młodzież (zwłaszcza wymykającą się tradycyjnym formom katechezy i duszpasterstwa) oraz na ludzi duchowo zagubionych, by dotrzeć do nich z ewangelizacyjną posługą Kościoła. Należy wytrwale i umiejętnie rozwijać różne formy spotkań modlitewnych i biblijnych, które pozwalają na bardziej osobiste przeżywanie wiary. Warto wykorzystać w tej dziedzinie pozytywne doświadczenie grup, wspólnot i ruchów ewangelizacyjnych (np. grup oazowych, wspólnot neokatechumenalnych, wspólnot Odnowy w Duchu Świętym, grup pielęgnujących modlitwę medytacyjną w stylu Taizé itd.).

W docieraniu do środowisk oddalonych od Kościoła mogą być też pomocne różne ekumeniczne inicjatywy ewangelizacyjne, służące budzeniu żywej wiary. Wymagają one zawsze pogłębionej formacji ekumenicznej tych, którzy je podejmują.

31. We wszystkich parafiach i świątyniach katolickich należy pielęgnować i rozwijać wspólną modlitwę o jedność chrześcijan, zwłaszcza w styczniowym Tygodniu Modlitw o Jedność (18–25 stycznia). Nie należy jednak ograniczać się tylko do tego okresu, ale kontynuować modlitwę ekumeniczną w święto

Objawienia Pańskiego czy w okresie między Wniebowstąpieniem a Zesłaniem Ducha Świętego (nowenna przed Pięćdziesiątnicą). Dniem szczególnej modlitwy o jedność chrześcijan powinien być też Wielki Czwartek i Wielki Piątek.

Duchownych bratnich wyznań, obecnych na nabożeństwach ekumenicznych, należy poprosić do czynnego uczestnictwa, jak czytanie słowa Bożego, głoszenie kazań homilii, prowadzenie modlitwy czy udzielenie błogosławieństwa.

Duszpasterze winni zadbać, by nie przeoczono modlitewnej łączności z braćmi innych Kościołów chrześcijańskich przy takich uroczystościach, jak wizytacja biskupia, odpust parafialny, pamiątka założenia kościoła, pierwsza Komunia święta, confirmacja, rekolekcje, misje, tydzień ewangelizacyjny itp. Niech przynajmniej w modlitwie powszechnej, poprzez odpowiednie wezwania, pamięta się w te dni ożywionej pobożności o braciach innych wyznań.

Godną polecenia jest inicjatywa tak zwanych parafii bliźniaczych, to znaczy nawiązania duchowej więzi i praktycznego współdziałania dwóch parafii różnych wyznaniowo, znajdujących się w różnych regionach kraju. Pozwala to na ożywienie kontaktów ekumenicznych także tam, gdzie liczba niekatolików jest niewielka. Praktyka ta dobrze może służyć oddolnemu „odbudowywaniu przyjaźni Kościołów Bożych” (św. Bazyli, *List* 70, cyt. w Przemówieniu papieża Jana Pawła II do przedstawicieli Kościołów chrześcijańskich w Warszawie, 8 VI 1987 r.).

32. Ponieważ chrzest jest fundamentem wszelkich działań ekumenicznych, proboszczowie parafii katolickich winni bez przeszkód wydawać metrykę chrztu swojemu parafianinowi, gdy będzie ona potrzebna dla celów duszpasterskich w bratnim Kościele chrześcijańskim. Pożądane jest, by w oparciu o bilateralne ustalenie (zob. p. 13 oraz Aneks 1) Konferencja Episkopatu podała oficjalną listę Kościołów chrześcijańskich w Polsce, których chrzest jest uznawany za bezwarunkowo ważny.

Przy chrzcie katolika świadkiem może być członek innego Kościoła chrześcijańskiego (praktykujący w swym Kościele), ale tylko razem z chrzestnym katolikiem.

Ekumeniczną praktyką będzie też stosowanie w pewnych warunkach chrztu przez zanurzenie (na co pozwalają *Obrzędy Chrztu*; zob. *Wtajemniczenie chrześcijańskie*, 22) oraz przestrzeganie w stosunku do dorosłych inicjacji chrześcijańskiej w kolejności zgodnej ze starożytną praktyką: chrzest – bierzmowanie – Eucharystia (zob. *Wtajemniczenie chrześcijańskie*, 34 i 36).

33. W razie zmiany wyznania należy się przekonać, czy konwertyta do Kościoła katolickiego nie został moralnie przymuszony do tego kroku (zwłaszcza chodzi przygotowujących się do małżeństwa). Przyjęcie do pełnej wspólnoty

z Kościołem katolickim winien poprzedzić okres odpowiedniego przygotowania, którego czas będzie zależny od wiedzy i świadomości religijnej zainteresowanego (por. *Obrzęd przyjęcia ważnie ochrzczonego do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim*, 5 i 6). Aby uniknąć podejrzeń o prozelityzm, dobrą praktyką będzie podanie (przez zainteresowanego) na piśmie motywów tego kroku.

34. Zanim Kościoły dojdą do uznania prawa swoich wiernych do pełnego współuczestnictwa w Eucharystii (zwłaszcza z Kościołami poreformacyjnymi), należy modlitwą wspierać wysiłki teologów zmierzające do wyjaśnienia rozbieżności i poznania różnych tradycji oraz dążyć do przyszłej wspólnej celebracji. Należy też pamiętać, o czym przypomniiał Jan Paweł II w swym przemówieniu ekumenicznym wygłoszonym w Warszawie (8 VI 1987 r.), że przyzywanie Ducha Świętego w celebracji każdej Eucharystii, czyli tak zwana epikleza, jest wielką modlitwą o jedność chrześcijan, nieustannym apelem o zjednoczenie.

Kiedy katolik znajdzie się w niedzielę lub święto nakazane na terenach, gdzie Eucharystia odprawiana jest tylko przez prawosławnych, ze względu na pożytek duchowy powinien w niej uczestniczyć. Przy celebrowaniu Eucharystii z udziałem chrześcijan innych wyznań zaleca się udzielanie Komunii świętej z hostii konsekrowanych w czasie tejże celebracji, a jeżeli przepisy na to pozwalają, także pod dwiema postaciami. Względy ekumeniczne i liturgiczne przemawiają za powszechnym i stałym stosowaniem tej praktyki. Kiedy chrześcijanin innego wyznania znajdzie się w wyjątkowych warunkach (choroba, szpital, zakład karny, duża odległość od swego duchownego) i nie może skorzystać z posługi duchownego swego wyznania, a odczuwa wielkie pragnienie przyjęcia Komunii świętej, należy spełnić jego prośbę, żądając jednak, by wyraził wiarę w rzeczywistą obecność Chrystusa w postaciach eucharystycznych. Na dłuższą taką praktykę należy uzyskać zgodę biskupa.

35. Jednym z najbardziej skomplikowanych w zakresie ekumenicznym działań duszpasterskich jest troska o małżeństwa mieszane. Narzeczony (narzeczona) akatolik, zawierający małżeństwo w naszym Kościele, przeżywa zwykle wiele rozterek duchowych, stąd należy go traktować z braterskim zrozumieniem, delikatnością i szacunkiem dla jego sumienia. Trzeba mu udzielić informacji o możliwości pozostania we własnym wyznaniu, a obie strony zachęcić, by wykazały tym większą gorliwość w umacnianiu swej wiary i utrzymywały żywą więź ze swoim Kościołem.

Przy obrzędach ślubnych powinno się unikać tych sformułowań, które mogą stwarzać stronie niekatolickiej problemy sumienia. Zwłaszcza chodzi o pytania dotyczące katolickiego wychowania potomstwa oraz o słowa przyrzeczeń kończące się wersetem „i wszyscy święci”.

Gdyby Kościoły doszły do porozumienia, chwalebny byłoby wzajemne powiadomianie się o zawieraniu małżeństwa mieszanego, a także głoszenie zapowiedzi i odnotowanie tegoż faktu w księdze chrztów.

Po ślubie duszpasterze winni otoczyć małżeństwa mieszane szczególną troską, by inspirować je do wielkiej kultury międzywyznaniowego współżycia i właściwego religijnego wychowania dzieci.

36. W miejscowościach wyznaniowo mieszanych częstym spotkaniem wiernych różnych wyznań są pogrzeby.

Duszpasterze winni starać się, by tak ukształtować liturgię, zwłaszcza homilię, by bardziej odzwierciedlała ona te prawdy eschatologiczne, które obecnych łączą.

W parafiach, gdzie chrześcijanie bratniego wyznania nie posiadają swojego kościoła czy kaplicy dla odprawienia obrzędów pogrzebowych, należy udostępnić im na ten cel świątynię katolicką. Można też uczcić zmarłego biciem w dzwony, według miejscowych zwyczajów.

37. Praktyka wykazuje, że podziały wyznaniowe przygasają i budzi się międzyludzka solidarność, gdy wiernych dotyka klęska żywiołowa, cierpienia czy nędza ludzka.

Kościół katolicki, jego instytucje charytatywne tak ogólnokrajowe, jak diecezjalne czy parafialne, a także szpitale czy Domy Opieki prowadzone lub obsługiwane przez zgromadzenia zakonne postarają się, by służyć potrzebującym bez względu na wyznanie. Niekatolikom w charytatywnych zakładach zamkniętych, prowadzonych przez Kościół katolicki, należy stworzyć warunki pełnej swobody wykonywania swych praktyk religijnych i korzystania z posługi duchownego swego Kościoła.

Kapelanów szpitali oraz zakładów karnych zachęca się, by powiadamiali duchownych innych wyznań o obecności w nich ich wiernych. W razie niemożności przybycia tychże (np. zbyt wielka odległość), niechaj wspierają duchowo akatolików, unikając przy tym prozelityzmu.

38. Dobrą płaszczyzną międzywyznaniowej współpracy mogą być wszelkie inicjatywy w zakresie pomocy ludziom ubogim oraz ludziom z tzw. marginesu społecznego, zagrożonym przez alkohol, narkotyki itd. Istniejące w tej dziedzinie pozytywne osiągnięcia zachęcają do rozwijania tego typu inicjatyw z zachowaniem duszpasterskiej roztropności i odpowiedzialności, a także ekumenicznej lojalności.

39. Okazją do spotkań międzywyznaniowych są także Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej, koncerty muzyki czy pieśni religijnej i podobne inicjatywy. Niechaj dochodzi wtedy do wymiany prelegentów, chórów i zespołów. Niektóre

wyznania mają w tej dziedzinie bogatą tradycję i wspaniały dorobek, który może posłużyć wzajemnemu ubogaceniu.

Należy popierać wszelką współpracę i współdziałanie chrześcijan w zakresie tworzenia i upowszechniania kultury chrześcijańskiej oraz przeciwstawiania się zalewowi pseudokultury, pornografii i innych zjawisk społecznie szkodliwych.

40. Pytania do refleksji i dyskusji

1) Jakie Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie działają na terenie waszej parafii, miasta, diecezji? Jaki jest stosunek katolików do nich, czy w ostatnich 10 latach były jakieś konflikty i dlaczego? Jaki jest ich stosunek do katolików i do ekumenizmu?

2) Co najbardziej blokuje rozwój współpracy między chrześcijanami różnych wyznań na waszym terenie? Jakie widzisz możliwości zmiany sytuacji na lepsze?

3) Czy w twoim (waszym) środowisku działa stereotyp: Polak-katolik? Czy znane są ofiary, jakie duchowieństwo ewangeliczne poniosło w czasie ostatniej wojny za wierność polskości?

4) Które z zaleceń zawartych w III części niniejszego dokumentu (punkty 24–39) uważasz za najbardziej aktualne na terenie waszej parafii, miasta, diecezji? Które z nich uważasz za niemożliwe do realizacji i dlaczego?

5) Jak widzisz możliwość twego osobistego włączenia się w realizację ekumenicznych zaleceń Kościoła (zawartych m.in. w niniejszym dokumencie)?

Odpowiedzi na postawione pytania i podsumowanie dyskusji prosimy przesłać na piśmie do Sekretariatu II Polskiego Synodu Plenarnego.

*c. Dokumenty
dialogów ekumenicznych w Polsce*

ANEKS 16

*Jedność Ducha w spójni pokoju.**Odezwa na 400-lecie Ugody Sandomierskiej*

Dokument dialogu luterkańsko-reformowanego
(Warszawa, 14 kwietnia 1970 r.)⁹

Dzieje Reformacji w Polsce obfitowały w wiele godnych pamięci wydarzeń. Jednym z nich był akt Ugody Sandomierskiej, podpisany 14 kwietnia 1570 roku, kiedy przedstawiciele trzech bratnich wyznań, braci czeskich, kalwinów i luteran, podali sobie prawicę do zgody, stwierdzając, że nauka zaprzyjaźnionych Kościołów jest zgodna ze Słowem Bożym. Uzgodniono, że w Komunii Świętej, która jest sakramentem jedności chrześcijan, wszystkie wyznania znajdują jedność z Jezusem Chrystusem, Panem Kościoła. Przyrzeczono sobie puścić w niepamięć wszystko, co naruszało i niszczyło przyjętą wtedy jedność wyznawców Jezusa Chrystusa. Nadrzędnym celem Zgody dla wszystkich poczynających tych trzech wyznań miało być „braterskie zjednoczenie i budowa Kościoła”. Niemal więc od samego początku ujawniły się wśród polskich protestantów dążenia do jedności, zgodnie z myślą najwybitniejszego polskiego reformatora – Jana Łaskiego.

Z perspektywy 400 lat nie widzimy wielkości tego aktu tak wyraźnie, jak by go widzieć należało, a ekumeniczna atmosfera naszych czasów jeszcze bardziej przesłania jego niezwykłość. Należy jednak pamiętać, że stosunki wówczas układały się inaczej niż dzisiaj. Napięcia między wyznaniem były świeże, a więc i ostrzejsze. Zgoda między tymi trzema, pokrewnymi zresztą, Kościołami okazała się zdarzeniem wyjątkowym nie tylko w Polsce, lecz i w Europie.

Nie dziwimy się, że nie dała ona natychmiast praktycznych wyników w postaci zjednoczenia. Patrzymy z uznaniem na tych, którzy podjęli trud kontynuowania tego dzieła i wznawiania go w ciągu czterech wieków. Fakt nieustannego powracania do myśli o jedności Kościołów dowodzi, że idea ta, choć trudna do zrealizowania, jest zdrowa i stale aktualna.

Gdy więc nadszedł dzień 400-lecia pamiętnego aktu, te same Kościoły, Ewangelicko-Augsburski i Ewangelicko-Reformowany w Polsce, odnawiają dotychczasową więź i przyrzekają sobie wzajemnie braterstwo i zgodę, zachowując jedność w duchu wspólnego Pana, Jezusa Chrystusa.

⁹ Przedruk: *SiDe* 10 (1994) nr 2, s. 99–101.

Apelujemy, by w roku jubileuszowym wszystkie parafie obu Kościołów uroczyście uczciły pamiętną rocznicę przez wspólne nabożeństwa, ewangelizację, wieczory zborowe z referatami i dyskusjami na temat przeszłości, teraźniejszości i przyszłości polskiego protestantyzmu. Oba Kościoły pragną służyć wzajemnie swym wiernym tymi dobrami, które posiadają:

- Słowem Bożym przez wspólnotę kazalnicy,
- sakramentami przez wspólnotę chrzcielnicy i Stołu Pańskiego.

We wszystkich zaś dziedzinach, jak na przykład w pracy Synodów, we wspólnym kształceniu duchownych, w programach nauczania religii i w wychowywaniu dzieci, we współpracy wydawnictw, w działalności społeczno-charytatywnej będą dążyły do zbliżenia, którego celem jest jedność Kościoła Chrystusowego w widzialnych kształtach. Pragniemy traktować możliwość braterskiej współpracy jak najrzetelniej i dbać o jej pogłębienie, nawiązując w ten sposób do dzieła rozpoczętego przed czterema wiekami i dając wyraz naszej gotowości do jego rozwijania.

Dziś żyjemy i pracujemy w zupełnie odmiennych warunkach społeczno-politycznych i w innym układzie wyznaniowym. Na tym tle rysują się przed nami nowe zadania, które – podobnie jak dawniej – wymagają porozumienia i zgodnego współdziałania wszystkich ewangelików. Powinniśmy więc w gorących modlitwach podziękować Bogu za jedność, którą nam dał w osobie Jezusa Chrystusa, za sposobność pełnienia wspólnej służby na rzecz naszych bliźnich, i prosić Go o ducha odnowy.

Kościoły Ewangelicko-Reformowany i Ewangelicko-Augsburski są bezpośrednimi spadkobiercami twórców Ugody Sandomierskiej, ale uważają, że jak Ugoda objęła wszystkie wówczas istniejące na terenie Rzeczypospolitej wyznania protestanckie, tak i dzisiaj duch, z którego ona wyrosła, powinien być natchnieniem do współpracy dla wszystkich współcześnie istniejących w naszym kraju wyznań protestanckich. Pragnęlibyśmy więc, aby Kościoły wyrosłe na gruncie reformacyjnym dały wyraz jedności przez uczczenie rocznicy Ugody i przez nawiązanie ściślejszej współpracy.

Uznajemy, że Ugoda była owocem ducha braterstwa i tęsknoty za jednością Kościoła. Idee te odżyły ze szczególną mocą w ruchu ekumenicznym, który objął wszystkie Kościoły chrześcijańskie na całym świecie. Widomym ich wyrazem w naszym kraju jest Polska Rada Ekumeniczna, której twórców ożywił duch Ugody Sandomierskiej. Kościoły w niej zrzeszone pragną realizować wolę Jezusa Chrystusa, wyrażoną w modlitwie arcykapłańskiej „aby wszyscy byli jedno”. W tym też duchu zwracamy się do nich z braterskim zaproszeniem

do wspólnego przeżywania dni jubileuszowych i dalszego budowania jedności chrześcijańskiej.

W dążeniu do współdziałania chcemy się kierować przede wszystkim troską o to, aby szczere Słowo Boże było na całej naszej ziemi ojczystej głoszone i docierało do wszystkich. Chcemy być posłuszni Panu Kościoła, który wymaga od nas zgody i jedności, aby wiarygodne było nasze świadectwo o tym, że Bóg w Jezusie Chrystusie pojednał świat ze sobą i że nam powierzył służbę pojednania. Tę służbę pragniemy spełniać dla dobra narodu, którego członkami uczynił nas Pan, a owocną pracą zawodową i społeczną dawać świadectwo przywiązania do ziemi ojczystej. Pragniemy, stosownie do naszych duchowych i fizycznych możliwości, przyczynić się do tego, aby Ojczyzna nasza, podobnie jak w wieku złotym, słyęła pośród narodów wolnością, kulturą i wielkością ducha.

Niechaj nam zawsze przyświecają słowa Apostoła: „Napominam was tedy... abyście postępowali jak przystoi na powołanie wasze, z wszelką pokorą i łagodnością, z cierpliwością, znośząc jedni drugich w miłości, starając się zachować jedność Ducha w spójni pokoju: jedno ciało, jeden Duch, jak też powołani jesteście do jednej nadziei, która należy do powołania waszego; jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest; jeden Bóg i Ojciec wszystkich, który jest ponad wszystkich, przez wszystkich i we wszystkich (Ef 4, 1–6).

*Prezydium Synodu Ewangelicko-Augsburskiego
Prezydium Synodu Ewangelicko-Reformowanego*

ANEKS 17

Deklaracja braterskiej współpracy

Dokument dialogu reformowano-metodystycznego
(Ostróda–Warszawa, kwiecień 1990 r.)¹⁰

Polskie Kościoły chrześcijańskie, Ewangelicko-Reformowany i Ewangelicko-Metodystyczny, wyrażają Bogu Wszechmocnemu wdzięczność za to, że możliwym uczynił ich świadectwo w Ojczyźnie, że chronił je i otaczał swoją opieką w ciągu minionych, trudnych dla całego narodu dziesięcioleci życia w warunkach zniewolenia przez narzucony system.

Ufamy, że Kościoły chrześcijańskie znajdą teraz szansę nieskrępowanego rozwoju, a przede wszystkim spełniania swego posłannictwa w głoszeniu Ewangelii, pogłębianiu życia duchowego, zaszczepianiu i odnawianiu zasad moralnych we wszystkich sferach ludzkiej działalności, ku czci i chwale Boga w Trójcy Świętej Jedynego. Obydwa Kościoły zgodnie wyznają, że w czasach mroków nie dość wyraźnie składały świadectwo swych przekonań płynących z Chrystusowej Ewangelii. Kościół Ewangelicko-Reformowany i Kościół Ewangelicko-Metodystyczny zgodnie stwierdzają, że dotychczas niedostatecznie ze sobą współpracowały, aby wzajemnie dodawać sobie odwagi, wzmacniać siłę świadectwa, wzmacniać opór wobec zła, bezbożności i nieprawości, krzewić wiarę w Chrystusa, Syna Boga Żywego, aby stała się niewzruszona jak skała.

Obydwa Kościoły postanawiają od tej chwili rozwijać i pogłębiać braterską współpracę we wszystkich możliwych zakresach.

Przede wszystkim więc, jako metodyści i ewangelicy reformowani, stwierdzamy, że w Piśmie Świętym Starego i Nowego Testamentu znajduje się jedyne źródło naszej wiary, że z niego czerpiemy zasady życia zgodnego z wolą Boga, potwierdzamy też zasadniczą zgodność rozumienia posłannictwa Ewangelii, uznajemy wzajemnie wartość udzielanego Chrztu jako znaku wyznania wiary, odrodzenia i nowego życia, pragniemy wspólnie przystępować do Stołu Pańskiego na znak odkupienia przez śmierć Chrystusa, gdy przez wiarę przyjmujemy Ciało i Krew naszego Pana. Wzajemnie uznajemy prawomocność ordynacji duchownych, a więc będziemy usługiwali jedni drugim darami Ducha Świętego w Słowie Bożym, sakramentach i bratniej miłości. Tam, gdzie zaistnieje potrzeba, będziemy przyjmowali jedni drugich do wspólnoty zborowej, nie żądając

¹⁰ Przedruk: *SIDE 10* (1994) nr 2, s. 101–102.

zmiany wyznania, jeśli ktoś mieszka z dala od swego Kościoła i o przyjęcie poprosi.

Z Bożym błogosławieństwem chcemy wprowadzać w życie treści zawarte w tej deklaracji, a szczególne postanowienia dotyczące zakresu współpracy podejmą właściwe gremia obu Kościołów.

Prosimy więc Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego, aby zechciał pobłogosławić nasze zamiary i przyoblec je w czyny.

*LXIX Konferencja Doroczna
Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Polsce
Ostróda, 21 kwietnia 1990 r.*

*Synod Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce
Warszawa, 28 kwietnia 1990 r.*

ANEKS 18

Deklaracja współpracy

Dokument dialogu luterańsko-metodystycznego
(Warszawa, kwiecień–maj 1994 r.)¹¹

Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej i Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w Polsce, po wspólnej modlitwie i rozwadze, pragną osiągnąć pełniejszą społeczność w sprawach wiary i świadectwa. Wyrażają wolę zawiązania wspólnoty w służbie Słowa i sprawowania sakramentów. Po odbyciu szeregu rozmów w obrębie Komisji powołanej przez zwierzchności obu Kościołów stwierdzają co następuje:

- Dialog prowadzony między naszymi Kościołami uświadomił nam zgodność w rozumieniu treści wiary i powołania do składania świadectwa wobec świata.
- Wspólnie wierzymy, że Jezus Chrystus jest wcielonym Synem Bożym, jedynym Panem i Pośrednikiem między Bogiem a ludźmi.
- Wyznajemy, że Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu jest jedyną normą wiary i życia naszego.
- Wyznajemy wspólnie, że według Pisma Świętego usprawiedliwienie jest dziełem Boga w Chrystusie. Usprawiedliwieni jesteśmy z łaski przez wiarę w Syna Bożego, a nie na podstawie własnych zasług.
- Wyrazem naszej chrześcijańskiej wiary jest posłuszeństwo Słowu Bożemu i czynna miłość inspirowana przez Ducha Świętego.
- Potwierdzamy zgodność posłannictwa Ewangelii, uznajemy ważność udzielanego w obu Kościołach Sakramentu Chrztu Świętego i Wieczerzy Pańskiej oraz prawomocność ordynacji duchownych.
- Ustanawiamy wspólnotę ołtarza i ambony.

Ufamy, że Duch Święty ukaże nam jeszcze inne formy świadectwa i służby, które pozwolą zademonstrować nasze posłuszeństwo Bogu i miłość do Pana naszego Jezusa Chrystusa. Z Bożą pomocą chcemy współpracować, wypełniać posłannictwo głoszenia Ewangelii, krzewić wiarę w Chrystusa, pogłębiać życie duchowe, wzajemnie dodawać sobie odwagi, przestrzegać zasad moralnych we wszystkich sferach ludzkiej działalności ku czci i chwale Boga żywego.

¹¹ Przedruk: *SIDE 10* (1994) nr 2, s. 102–103.

Uznajemy, że wszędzie tam, gdzie zajdzie potrzeba, będziemy za obopólną zgodą zwierzchności Kościołów roztaczali wzajemną opiekę duszpasterską nad wyznawcami naszych Kościołów, nie oczekując od nich zmiany wyznania.

Treść tej deklaracji chcemy realizować w codziennym życiu, świadectwie wiary i w społeczności modlitwy. Kościoły nasze podejmować będą wysiłki i starania, mające na celu rozwój i pogłębienie bratniej współpracy we wszystkich dziedzinach życia kościelnego. Prosimy Boga w Trójcy Świętej jedynego o błogosławieństwo i Jemu powierzamy pieczę nad wspólnie podjętym dziełem budowania naszej wiary, nadziei i miłości.

Konferencja Doroczna Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego

ks. superintendent Edward Puślecki

ks. Andrzej Komraus

Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego

ks. bp Jan Szarek

ks. Manfred Uglorz

ANEKS 19

Sakrament chrztu znakiem jedności.

Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia
(Warszawa, 23 stycznia 2000 r.)¹²

Dziękując Trójjedynemu Bogu, Ojcu i Synowi, i Duchowi Świętemu, za dwa tysiące lat Nowego Przymierza i za ponad tysiąc lat chrześcijaństwa na ziemiach polskich, podpisane niżej Kościoły, w nawiązaniu do wieloletnich prac teologiczno-ekumenicznych w świecie i w Polsce oraz przyjętych wspólnie dokumentów (zwłaszcza Dokumentu z Limy, 1982), z radością uznają i potwierdzają swoją posługę poprzez chrzest, i oświadczają:

1. Jezus Chrystus, nasz Zbawiciel, sam ustanowił sakrament chrztu i polecił go udzielać (Mt 28, 19; Mk 16, 16). Chrzest jest wyjściem z niewoli (1 Kor 10, 1–2), wciela w Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego, wprowadza w Nowe Przymierze, jest znakiem nowego życia w Chrystusie, obmyciem z grzechu (1 Kor 6, 11), oświeceniem przez Chrystusa (Ef 5, 14), nowymi narodzinami (J 3, 5), przyobleczeniem się w Chrystusa (Ga 3, 27), odnowieniem przez Ducha (Tt 3, 5), zwróconą do Boga prośbą o dobre sumienie (1 P 3, 21) i wyzwoleniem, które prowadzi do jedności w Jezusie Chrystusie, gdzie zostają przezwyciężone podziały ze względu na stan społeczny, rasę czy płeć (Ga 3, 27–28; 1 Kor 12, 13).

2. Chrzest jest z wody i Ducha Świętego; udziela się go w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Chrzest jednoczy ochrzczonego z Chrystusem, chrześcijan między sobą. Wprowadza do Kościoła i stanowi początek nowego życia w Chrystusie, którego celem jest uwielbienie chwały Bożej (Ef 1, 14).

3. Ochrzczeni żyjący w jednym miejscu i czasie wspólnie ponoszą odpowiedzialność za świadectwo składane Chrystusowi i Ewangelii: Ochrzczeni żyją dla Chrystusa, dla Jego Kościoła i dla świata, który On miłuje, oczekując w nadziei na objawienie się nowego stworzenia Bożego oraz na czas, gdy Bóg będzie wszystkim we wszystkim (Rz 8, 18–24; 1 Kor 15, 22–28. 49–57) [Dokument z Limy, nr 9]. Chrzest w Chrystusie jest wezwaniem dla Kościołów, aby przezwyciężyły swoje podziały i w widzialny sposób zmanifestowały swoją wspólnotę.

¹² Przedruk: *SIDE* 16 (2000) nr 1, s. 143–144.

Niżej podpisane Kościoły uroczyście uznają ważność chrztu świętego udzielonego przez duchownego tych Kościołów:

Kościół Ewangelicko-Augsburski
Kościół Ewangelicko-Methodystyczny
Kościół Ewangelicko-Reformowany
Kościół Katolicki
Kościół Polskokatolicki
Kościół Starokatolicki Mariawitów
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

ANEKS 20

Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej.

Deklaracja Kościołów w Polsce na początku trzeciego tysiąclecia
(projekt dokumentu z 10 maja 2011 r.)¹³

Kościół zrzeczony w Polskiej Radzie Ekumenicznej oraz Kościół Rzymskokatolicki w Roku Jubileuszowym 2000 podpisały wspólny dokument o Chrście świętym: *Sakrament Chrztu znakiem jedności. Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia.*

Wdzięczne Panu Kościoła za ten istotny krok w stronę pełniejszej wspólnoty, nasze Kościoły podjęły pracę nad trudną kwestią małżeństwa chrześcijańskiego osób o różnej przynależności wyznaniowej, czyli tzw. małżeństwa mieszanego. Omawiając to zagadnienie, Kościoły pragną wyrazić o małżeństwie to, co jest wspólne, jak i to, co je różni.

I Wspólnie nauczamy o małżeństwie

1. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo nie jest instytucją tylko ludzką, lecz jest wyrazem woli Bożej, o czym świadczy Pismo Święte. Ma ono swój początek w akcie stworzenia człowieka. Bóg stworzył człowieka jako mężczyznę i kobietę, jedno ze względu na drugie (por. Rdz 1, 27).

2. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo chrześcijańskie we wzajemnej miłości obojga małżonków jest odzwierciedleniem miłości Boga objawionej w Jezusie Chrystusie względem człowieka. W tym sensie w akcie zawarcia małżeństwa, na wzór Jezusa Chrystusa, miłujący się małżonkowie ofiarują się sobie wzajemnie i wspólnie ofiarują siebie Bogu, tworząc nowy związek – komunie miłości i wzajemnego oddania.

3. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo jest obrazem przymierza Boga z jego Ludem (por. Iz 54; Jr 3; Oz 2) oraz związku istniejącego między Chrystusem i Kościołem: „Dlatego opuści człowiek ojca i matkę, a połączy się z żoną swoją, i będą dwoje jednym ciałem. Tajemnica to wielka, a ja mówię: w odniesieniu do Chrystusa i do Kościoła” (Ef 5, 31–32).

¹³ Przedruk: <http://ekumenia.pl/czytelnia/dokumenty-ekumeniczne/malzenstwo-chrzesci-janskie-osob-o-roznej-przynaloznosci-wyznaniowej/> (25.06.2015).

4. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo z ustanowienia Bożego jest związkiem między mężczyzną i kobietą, którzy za obopólną zgodą łączą się jako mąż i żona. Żadne inne związki między ludźmi nie mogą być uznawane za małżeństwo.

5. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo wyraża jedność życia obojga małżonków: „Dlatego to mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę swoją i łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem” (Rdz 2, 24). „A tak już nie są dwoje, lecz jedno ciało” (Mt 19, 6). Biblijne pojęcie jedności ciał oznacza nie tylko możliwość zjednoczenia fizycznego, lecz również duchowego, z czego wynika wspólnota osobistych losów. W tym sensie mąż i żona przeżywają wspólnotę życia. Jako powołani do miłości żyją jedno dla drugiego, we wzajemnym poszanowaniu, uczciwości, obdarowywaniu siebie, przebaczeniu i podporządkowaniu Chrystusowi.

6. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo domaga się wierności. Wierność małżeńska nie ogranicza się jedynie do sfery seksualności, lecz dotyczy także wzajemnego wzrastania we wszystkich wymiarach życia. Wspólne podejmowanie różnych aktywności życiowych o charakterze rodzinnym, religijnym, społecznym, kulturalnym czy zawodowym, w których małżonkowie rozwijają swoje talenty, jest znakiem miłości małżeńskiej.

7. Wspólnie nauczamy, że związek małżeński chrześcijanie zawierają na zawsze: „Co więc Bóg złączył, niech człowiek nie rozdziela” (Mt 19, 6).

8. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo jest otwarte na życie, co wyraża się zarówno w rodzicielstwie, jak też w innych formach budowania wspólnoty między ludźmi, np. przez adopcję, przygarnięcie, gościnność.

9. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo, które daje podwaliny życia rodzinnego, jest powołane do wychowania dzieci w duchu Ewangelii i składania świadectwa wiary wobec świata.

II Odmiennie nauczamy o małżeństwie

1. *Sakramentalność małżeństwa*. Kościoły katolickie różnych tradycji i Kościół prawosławny uznają małżeństwo za sakrament. Zaliczają małżeństwo nie tylko do naturalnego porządku stworzenia, ale także do porządku odkupienia i zbawienia. Według Kościoła katolickiego między ochrzczonymi nie może istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem. Według Kościołów ewangelickich, uznających za sakrament jedynie znaki usprawiedliwiającej łaski Bożej, ustanowione przez Jezusa Chrystusa, a więc chrzest i Wieczerzę Pańską (Eucharystię), małżeństwo nie jest sakramentem, lecz przynależy do Bożego porządku stworzenia.

2. *Ważność i godziwość małżeństwa.* W tej kwestii Kościoły kierują się własną nauką i prawem.

3. *Nierozzerwalność małżeństwa.* Wszystkie Kościoły opowiadają się za nierozzerwalnością małżeństwa. Kościół katolicki nie dopuszcza możliwości rozwiązania małżeństwa dopełnionego, zawartego przez osoby ochrzczone, a w konsekwencji zawarcia nowego małżeństwa. Kościoły starokatolickie w sytuacji nieodwracalnego rozpadu małżeństwa przyjmują ten stan rzeczy do wiadomości i dopuszczają postępowanie przed sądem kościelnym celem udzielenia dyspensy od zawartego związku. Kościół prawosławny – uznając, że miłość małżeńska jest mierzona wiecznością – naucza o niepowtarzalności i nierozzerwalności małżeństwa. Jednak w przypadku cudzołóstwa lub całkowitego rozkładu pożycia rozwiązanie małżeństwa nie tyle jest aprobowane, ile tolerowane. Kościoły ewangelickie, opowiadając się za trwałością małżeństwa, nie przeprowadzają postępowania rozwodowego. W sytuacji nieodwracalnego rozpadu małżeństwa przyjmują do wiadomości istniejący stan rzeczy, a po uzyskaniu dyspensy nie wykluczają możliwości ponownego zawarcia małżeństwa przez rozwiedzionych.

4. *Przekazywanie życia.* W ujęciu Kościoła katolickiego wykluczenie potomstwa przez jedną lub obie strony powoduje nieważność małżeństwa. Przekazywanie życia jest także istotną cechą małżeństwa w rozumieniu Kościołów starokatolickich. Według Kościoła prawosławnego łaska udzielana w sakramencie małżeństwa uświęca małżonków ku wzrastaniu w miłości, jedności, rodzeniu i chrześcijańskiemu wychowaniu dzieci, jednak prokreacja nie jest celem małżeństwa, ponieważ jest nim miłość wzajemna mężczyzny i kobiety na wzór miłości, która łączy Chrystusa i jego Kościół (Ef 5, 31). Małżeństwo jest ważne nawet wtedy, kiedy osoba ślubuje czystość. W opinii Kościołów ewangelickich przekazywanie życia jest czymś ważnym, jednak prokreacja nie przynależy do istoty małżeństwa. Wszystkie Kościoły odrzucają aborcję traktowaną jako środek regulacji poczęć. Różnią się natomiast w ocenie metod antykoncepcji, w części dopuszczanych przez Kościoły ewangelickie, które te kwestie na ogół pozostawiają odpowiedzialności i sumieniom swoich wyznawców. Do odpowiedzialności i sumień swoich wyznawców odwołują się także Kościoły starokatolickie. Kościół katolicki nie dopuszcza regulowania poczęć przez antykoncepcję. Różnice te winny być poważnie brane pod uwagę i wyjaśniane jeszcze przed ślubem, ponieważ w małżeństwie powinna być zachowana zasada wzajemnego poszanowania sumień.

III Wspólnie nauczamy o małżeństwie osób o różnej przynależności wyznaniowej

1. Wspólnie nauczamy, że małżeństwo między chrześcijanami, którzy należą do różnych wyznań, dokonuje się „w Panu” (1 Kor 7, 39), a zatem w Jego Ciele, którym jest Kościół Chrystusowy.

2. Wspólnie nauczamy, że jednoczącą podstawą małżeństw o różnej przynależności wyznaniowej jest zakorzenienie obojga małżonków w chrzcie i wierze w tego samego Trójjedynego Boga. Dzięki otwarciu się na Ducha Świętego, wzywającego do jedności, zakorzenienie to mogłoby przyjmować różne treści i wyrażać się w różnych formach, umożliwiając – wolne od przymusu bądź instrumentalizacji – wspólne przeżywanie ekumenicznych doświadczeń. Mogłoby ono również budzić gotowość każdego z małżonków do uczestniczenia w ważniejszych momentach życia wspólnoty religijnej współmałżonka.

3. Wspólnie nauczamy, że osoby o różnej przynależności wyznaniowej, zawierając związek małżeński, pozostają członkami własnych Kościołów. Zróżnicowanie wyznaniowe może z jednej strony rodzić trudności w relacjach między małżonkami, z drugiej natomiast może ono zbliżać i wzbogacać samych małżonków oraz ich rodziny. Wspólnoty lokalne, do których należą małżonkowie, powinny im pomagać przez działalność ekumeniczną prowadzącą do przewycięzania przeszkód utrudniających wspólne przeżywanie powołania chrześcijańskiego.

4. Wspólnie nauczamy, że pielęgnowanie więzi łączących małżonków ze swoimi wspólnotami może stanowić szansę, a nie przeszkodę, w budowaniu dojrzałego małżeństwa. Osobista wiara i doświadczenie małżonków mogą stać się bodźcem kształtującym ekumeniczną wrażliwość Kościołów.

IV Wspólnie ustalamy zasady traktowania małżeństw osób o różnej przynależności wyznaniowej

1. *Zasada równej godności sumień i jednakowego dla nich szacunku.* Żadna ze stron, narzeczeni, małżonkowie i ich rodzice, nie będzie ograniczać sumienia drugiej strony, lecz będzie dawać świadectwo wiary i moralności.

2. *Zasada szacunku dla kościelnych wymagań prawnych.* W kwestii zawarcia małżeństwa Kościoły kierują się własną nauką i prawem. Duchowny, do którego zgłasza się osoba innego wyznania, powinien ją zachęcić do uzyskania zezwolenia w swoim Kościele, jeżeli jest ono wymagane do zawarcia małżeństwa.

3. *Zasada rozstrzygającego znaczenia decyzji narzeczonych i małżonków.* Kościoły, oprócz tego, że stawiają pewne wymagania swoim wyznawcom, powinny wspierać narzeczonych we właściwej ocenie sytuacji i podjęciu decyzji co do miejsca i sposobu zawarcia małżeństwa oraz wychowania dzieci w duchu

chrześcijańskim. W obu kwestiach ostateczną decyzję podejmują narzeczeni i małżonkowie, a Kościoły ją z szacunkiem przyjmują.

4. *Zasada wspólnego obowiązku religijnego wychowania dzieci.* Każdy Kościół – co jest zrozumiałe – dzieci z małżeństw o różnej przynależności wyznaniowej pragnie wychować we własnej tradycji. Z tym większą odpowiedzialnością należy rozwiązywać ten trudny i delikatny problem, który może rodzić wiele konfliktów. Odpowiedzialność za chrześcijańskie wychowanie dzieci spoczywa na obojgu rodzicach. Podstawowym punktem odniesienia dla wychowania w rodzinie chrześcijańskiej jest Chrystus. W Nim bowiem zostaliśmy ochrzczeni, do Niego należymy w życiu i śmierci, stanowiąc część Jego Ciała (por. 1 Kor 12, 27). Dziecko potrzebuje świadectwa ewangelicznego życia obojga rodziców.

5. *Zasada konfesyjności.* Kościoły nie widzą możliwości ponadkonfesyjnego wychowania dzieci. Budowanie tożsamości chrześcijańskiej wymaga zawsze zakorzenienia w określonej tradycji, czemu równocześnie powinna towarzyszyć wrażliwość ekumeniczna.

6. *Zasada współpracy duszpasterskiej.* Współpracę duszpasterską, w którą angażują się nie tylko duchowni poszczególnych Kościołów, ale także całe wspólnoty, uznajemy za bardzo wskazaną czy wręcz nieodzowną formę wsparcia małżeństw o różnej przynależności wyznaniowej.

v Wspólnie ustalamy zasady składania oświadczeń przez narzeczonych

1. Kościoły, które wymagają od narzeczonych składania oświadczeń dotyczących zachowania wiary oraz chrztu i religijnego wychowania dzieci, uwzględniają w duchu ekumenicznym zobowiązania drugiej strony.

2. Treść oświadczenia brzmi następująco:

„Oświadczam, że będę trwał/trwała w mojej wierze i uznaję prawo mojego małżonka/mojej małżonki do trwania we własnej wierze. Przyrzekam uczynić, co będzie w mojej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w wierze mojego Kościoła, biorąc pod uwagę, że mój małżonek/moja małżonka ma to samo prawo i obowiązek w swoim Kościele. Dlatego będę poszukiwać zgody z moim małżonkiem/małżonką w podejmowaniu wyborów dla dobra naszej wspólnoty i życia duchowego naszych dzieci”.

Niniejszą deklarację Kościoły uznają za obowiązującą¹⁴.

¹⁴ [Powyższy tekst jest projektem dokumentu, owocem wieloletniej współpracy Komisji Teologicznej Polskiej Rady Ekumenicznej i Komisji ds. Dialogu między Polską Radą Ekumeniczną a Konferencją Episkopatu Polski Kościoła Rzymskokatolickiego. Obecnie projekt dokumentu znajduje się w fazie konsultacji z Kościołami].

ANEKS 21

Wspólne przesłanie do narodów Polski i Rosji(Warszawa, 17 sierpnia 2012 r.)¹⁵

W poczuciu odpowiedzialności za terażniejszość i przyszłość naszych Kościołów i narodów oraz kierując się pasterską troską, w imieniu Kościoła Katolickiego w Polsce i Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego, zwracamy się ze słowem pojednania do wiernych naszych Kościołów, do naszych narodów i do wszystkich ludzi dobrej woli.

W Chrystusie Bóg jednak ze sobą świat, nie poczytując ludziom ich grzechów, nam zaś przekazując słowo jednania (2 Kor 5, 19).

Wyznając prawdę, że Jezus Chrystus jest naszym pokojem i pojednaniem (por. Ef 2, 14; Rz 5, 11), i mając świadomość powołania powierzonego nam w duchu Chrystusowej Ewangelii, pragniemy wnieść swój wkład w dzieło zbliżenia naszych Kościołów i pojednania naszych narodów.

1. DIALOG I POJEDNANIE

Nasze bratnie narody łączą nie tylko wielowiekowe sąsiedztwo, ale także bogate chrześcijańskie dziedzictwo Wschodu i Zachodu. Świadomi tej długiej wspólnoty dziejów i tradycji wyrastającej z Ewangelii Chrystusa, która wywarła decydujący wpływ na tożsamość, duchowe oblicze i kulturę naszych narodów, a także całej Europy, wkraczamy na drogę szczerego dialogu w nadziei, że przyczyni się on do uleczenia ran przeszłości, pozwoli przezwyciężyć wzajemne uprzedzenia i nieporozumienia oraz umocni nas w dążeniu do pojednania.

Grzech, który jest głównym źródłem wszelkich podziałów, ludzka ułomność, indywidualny i zbiorowy egoizm, a także naciski polityczne, doprowadzały do wzajemnej obcości, jawnej wrogości, a nawet do walki między naszymi narodami. W następstwie podobnych okoliczności doszło wcześniej do rozpadu pierwotnej jedności chrześcijańskiej. Podziały i rozłam, sprzeczne z wolą Chrystusa, stały się wielkim zgorszeniem, dlatego też podejmujemy nowe wysiłki, które mają zbliżyć nasze Kościoły i narody oraz uczynić nas bardziej wiarygodnymi świadkami Ewangelii wobec współczesnego świata.

Po II wojnie światowej i bolesnych doświadczeniach ateizmu, który narzucano naszym narodom, wchodzimy dzisiaj na drogę duchowej i materialnej odnowy. Jeśli ma być ona trwała, musi przede wszystkim dokonać się odnowa człowieka, a przez człowieka odnowa relacji między Kościołami i narodami.

¹⁵ Przedruk: *SIDE* 29 (2013) nr 1–2, s. 162–165.

Drogą ku takiej odnowie jest braterski dialog. Ma on dopomóc w lepszym poznaniu się, odbudowaniu wzajemnego zaufania i w taki sposób doprowadzić do pojednania. Pojednanie zaś zakłada również gotowość do przebaczenia doznanych krzywd i niesprawiedliwości. Zobowiązuje nas do tego modlitwa: *Ojcze nasz [...] odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom.*

Apelujemy do naszych wiernych, aby prosili o wybaczenie krzywd, niesprawiedliwości i wszelkiego zła wyrządzonego sobie nawzajem. Jesteśmy przekonani, że jest to pierwszy i najważniejszy krok do odbudowania wzajemnego zaufania, bez którego nie ma trwałej ludzkiej wspólnoty ani pełnego pojednania.

Przebaczenie nie oznacza oczywiście zapomnienia. Pamięć stanowi bowiem istotną część naszej tożsamości. Jesteśmy ją także winni ofiarom przeszłości, które zostały zamęczone i oddały swoje życie za wierność Bogu i ziemskiej ojczyźnie. Przebaczyć oznacza jednak wyrzec się zemsty i nienawiści, uczestniczyć w budowaniu zgody i braterstwa pomiędzy ludźmi, naszymi narodami i krajami, co stanowi podstawę pokojowej przyszłości.

2. PRZESZŁOŚĆ W PERSPEKTYWIE PRZYSZŁOŚCI

Tragiczne doświadczenia XX wieku dotknęły w większym lub mniejszym stopniu wszystkie kraje i narody Europy. Zostały nimi boleśnie doświadczone nasze kraje, narody i Kościoły. Naród polski i rosyjski łączy doświadczenie II wojny światowej i okres represji wywołanych przez reżimy totalitarne. Reżimy te, kierując się ideologią ateistyczną, walczyły z wszelkimi formami religijności i prowadziły szczególnie okrutną wojnę z chrześcijaństwem i naszymi Kościołami. Ofiarę poniosły miliony niewinnych ludzi, o czym przypominają niezliczone miejsca kaźni i mogiły znajdujące się na polskiej i rosyjskiej ziemi.

Wydarzenia naszej wspólnej, często trudnej i tragicznej historii, rodzą niekiedy wzajemne pretensje i oskarżenia, które nie pozwalają zagoić się dawnym ranom.

Obiektywne poznanie faktów oraz ukazanie rozmiarów tragedii i dramatów przeszłości staje się dzisiaj pilną sprawą historyków i specjalistów. Z uznaniem przyjmujemy działania kompetentnych komisji i zespołów w naszych krajach. Wyrażamy przekonanie, że ich wysiłki pozwolą poznać niezakłamaną prawdę historyczną, dopomogą w wyjaśnieniu wątpliwości i przyczynią się do przezwyciężenia negatywnych stereotypów. Wyrażamy przekonanie, że trwałe pojednanie jako fundament pokojowej przyszłości, może się dokonać jedynie w oparciu o pełną prawdę o naszej wspólnej przeszłości.

Apelujemy do wszystkich, którzy pragną dobra, trwałego pokoju oraz szczęśliwej przyszłości: do polityków, działaczy społecznych, ludzi nauki, kultury i sztuki, wierzących i niewierzących, do przedstawicieli Kościołów – stale podejmujcie wysiłki na rzecz rozwijania dialogu, wspierajcie to, co umożliwia od-

budowanie wzajemnego zaufania i zbliża ludzi do siebie oraz pozwala budować wolną od przemocy i wojen pokojową przyszłość naszych krajów i narodów.

3. WSPÓLNIE WOBEC NOWYCH WYZWAŃ

W wyniku politycznych i społecznych przemian, pod koniec XX wieku nasze Kościoły uzyskały możliwość pełnienia swojej misji ewangelizacyjnej, a zatem także kształtowania naszych społeczeństw w oparciu o tradycyjne wartości chrześcijańskie. Chrześcijaństwo wniosło w minionych dziejach ogromny wkład w formowanie duchowego oblicza i kultury naszych narodów. Dążymy także dziś, w dobie indyferentyzmu religijnego oraz postępującej sekularyzacji, do podjęcia wszelkich starań, aby życie społeczne i kultura naszych narodów nie zostały pozbawione podstawowych wartości moralnych, bez których nie ma trwałej pokojowej przyszłości.

Pierwszym i najważniejszym zadaniem Kościoła po wszystkie czasy pozostaje nadal głoszenie Ewangelii Chrystusa. Wszyscy chrześcijanie, nie tylko duchowni, ale i wierni świeccy są powołani, by głosić Ewangelię Pana i Zbawiciela Jezusa Chrystusa oraz nieść Dobrą Nowinę słowem i świadectwem własnego życia, zarówno w wymiarze prywatnym, rodzinnym, jak i społecznym.

Uznajemy autonomię władzy świeckiej i kościelnej, lecz opowiadamy się także za współpracą w dziedzinie troski o rodzinę, wychowania, ładu społecznego i innych kwestii ważnych dla dobra społeczeństwa. Chcemy umacniać tolerancję, a przede wszystkim bronić fundamentalnych swobód na czele z wolnością religijną oraz bronić prawa do obecności religii w życiu publicznym.

Dzisiaj nasze narody stanęły wobec nowych wyzwań. Pod pretekstem zachowania zasady świeckości lub obrony wolności kwestionuje się podstawowe zasady moralne oparte na Dekalogu. Promuje się aborcję, eutanazję, związki osób jednej płci, które usiłuje się przedstawić jako jedną z form małżeństwa, propaguje się konsumpcjonistyczny styl życia, odrzuca się tradycyjne wartości i usuwa z przestrzeni publicznej symbole religijne.

Nierzadko spotykamy się też z przejawami wrogości wobec Chrystusa, Jego Ewangelii i Krzyża, a także z próbami wykluczenia Kościoła z życia publicznego. Fałszywie rozumiana świeckość przybiera formę fundamentalizmu i w rzeczywistości jest jedną z odmian ateizmu.

Wzywamy wszystkich do poszanowania niezbywalnej godności każdego człowieka stworzonego na *obraz i podobieństwo Boga* (Rdz 1, 27). W imię przyszłości naszych narodów opowiadamy się za poszanowaniem i obroną życia każdej istoty ludzkiej od poczęcia do naturalnej śmierci. Uważamy, że ciężkim grzechem przeciw życiu i hańbą współczesnej cywilizacji jest nie tylko terroryzm i konflikty zbrojne, ale także aborcja i eutanazja.

Trwałą podstawę każdego społeczeństwa stanowi rodzina jako stały związek mężczyzny i kobiety. Jako instytucja ustanowiona przez Boga (por. Rdz 1, 28; 2, 23–24), rodzina wymaga szacunku i obrony. Jest ona bowiem kolebką życia, zdrowym środowiskiem wychowawczym, gwarantem społecznej stabilności i znakiem nadziei dla społeczeństwa. To właśnie w rodzinie dojrzewa człowiek odpowiedzialny za siebie, za innych oraz za społeczeństwo, w którym żyje.

Ze szczerą troską, nadzieją i miłością patrzemy na młodzież, którą pragniemy uchronić przed demoralizacją oraz wychowywać w duchu Ewangelii. Chcemy uczyć młodych miłości do Boga, człowieka i ziemskiej ojczyzny oraz kształtować w nich ducha chrześcijańskiej kultury, której owocem będzie szacunek, tolerancja i sprawiedliwość.

Jesteśmy przekonani, że Zmartwychwstały Chrystus jest nadzieją nie tylko dla naszych Kościołów i narodów, ale także dla Europy i całego świata. Niech On sprawi swoją łaską, aby każdy Polak w każdym Rosjaninie i każdy Rosjanin w każdym Polaku widział przyjaciela i brata.

Zarówno Polacy, jak i Rosjanie żywią głęboką cześć do Najświętszej Maryi Panny. Ufając wstawiennictwu Matki Bożej, polecamy Jej opiece wielkie dzieło pojednania i zbliżenia naszych Kościołów i narodów. Przywołując słowa Pawła Apostoła: *Sercami waszymi niech rządzi pokój Chrystusowy* (Kol 3, 1), błogosławimy wszystkim w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego.

*Arcybiskup Józef Michalik, Metropolita Przemyski
Cyryl, Patriarcha Moskiewski i Wszechrusi*

ANEKS 22

Apel Kościołów w Polsce o ochronę stworzenia(Warszawa, 16 stycznia 2013 r.)¹⁶

Drodzy Bracia i Siostry!

Kierujemy do Was ekumeniczny list, który jest apelem i prośbą o zachowanie stworzenia jako dzieła Bożego.

„Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię” (Rdz 1, 1) – tymi uroczystymi słowami zaczyna się Pismo Święte. Świat nie powstał w wyniku ślepego przypadku, lecz z woli kochającego i mądrego Boga, podobnie jak człowiek, którego „Bóg stworzył na swój obraz” (por. Rdz 1, 27). Potem, jak stwierdza Pismo, „Pan Bóg wziął człowieka i umieścił go w ogrodzie Eden, aby uprawiał go i doglądał” (Rdz 2, 15). Stwórca zaprasza człowieka do współpracy w trosce o swoje dzieło, służące wszystkim żywym istotom. Każda chrześcijańska tradycja podaje przykłady wybitnych ludzi, którzy z miłością traktowali całe Boże stworzenie. Niestety, nie zawsze jesteśmy wierni temu wezwaniu.

Produkujemy góry śmieci, trującą żywność, wycinamy lasy, otaczamy się światem z plastiku. Oślepienie żądzą zysku sprawia, że czyste strumienie zamieniamy w trujące ścieki, a bujne lasy i łąny zboża w jałową i pustą ziemię, zaś cuda natury w zwały betonu. Żyjemy tak, jakbyśmy byli ostatnim pokoleniem, które zamieszkuje Ziemię.

Ochrona środowiska to nie tylko techniczny problem równowagi ekologicznej, ale także problem moralny i duchowy współczesnego człowieka, który przypomina, że on sam i świat są Bożym stworzeniem.

Wielu chrześcijan na całym świecie angażuje się w konkretne programy służące ochronie Bożego stworzenia. Do najbardziej znanych należą projekty zarządzania budynkami w celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej i ciepłej, a także zmniejszenia produkcji odpadów, odzysku surowców, kompostowania itp.

Bracia i Siostry, trzeba propagować tę wrażliwość! Ufamy, że nasz apel spowoduje, że ludzie wierzący wpłyną na swoje otoczenie, by zlikwidować szkodliwe działania, takie jak wywożenie śmieci do lasu czy bezmyślne zaśmiecanie ulic, dróg i pól.

Nasz apel kierujemy także do władz państwowych i samorządowych. Wyrażamy troskę w kwestii prywatyzacji i komercjalizacji zasobów wody i przestrzeni publicznej.

¹⁶ Przedruk: siDE 29 (2013) nr 1–2, s. 169–171.

Zachęcamy do kształtowania takiej polityki społecznej, która promuje bezpieczne przetwarzanie i utylizację trujących odpadów. Wzywamy przede wszystkim do:

- redukcji odpadów miejskich, odzyskiwania i utylizacji wysypisk śmieci, oczyszczania powietrza, wody i gleby;
- ochrony lasów oraz zagrożonych gatunków roślin i innych skarbów przyrody, do odtwarzania ekosystemów;
- stosowania technologii ekologicznych w przetwarzaniu i konserwacji żywności oraz produkcji opakowań;
- opracowania umów międzynarodowych dotyczących sprawiedliwego wykorzystywania zasobów morskich, które nie doprowadzą do zachwiania równowagi ekologicznej.

Przez zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa i zesłanie Ducha Świętego Bóg objawił, że przewycięża wszelkie zepsucie i śmierć. Chrześcijanin jest wezwany do ukazania swej wiary w Boga, Stwórcę i Pana wszechświata przez swe czyny. Dlatego zabiegamy o ochronę życia człowieka od samego poczęcia i o respektowanie jego godności. Apelujemy o wspieranie takiej polityki społecznej, która pozwala na krzewienie życia wszędzie tam, gdzie radykalnie zmniejsza się przyrost naturalny. Świat potrzebuje takiego świadectwa nie tylko tych nielicznych, zaangażowanych w ochronę środowiska, ale wszystkich uczniów Chrystusa. W zrozumieniu tych procesów pomocna dla chrześcijan może stać się dynamicznie rozwijająca się refleksja biblijna i teologiczna na temat stworzenia.

Nasze wspólne działania winny wyrażać prawdę o potrzebie roztropnego i umiarkowanego postępowania we wszystkim, co jest związane z naszym środowiskiem. Mądra asceza wyraża się unikaniem nadmiernej konsumpcji, odpowiedzialnym korzystaniem z dóbr naturalnych oraz rezygnacją z produkowania i gromadzenia nadmiaru przedmiotów i opakowań. Jednym z jej przejawów jest coraz bardziej zapominany post, który jako samoograniczenie własnych pożądań, staje się narzędziem duchowej przemiany i pomocy potrzebującym. Zlecone nam przez Stwórcę zadanie panowania nad rzeczami służy temu, aby nie zapanowały one nad nami.

Bracia i Siostry, żyjąc dzisiaj, pomyślmy o jutrze. Pomyślmy o tym, że my i całe stworzenie jesteśmy powołani do życia w rzeczywistości opisanej w ostatniej księdze Biblii jako „nowe niebiosa i nowa ziemia” (Ap 21, 1). Dlatego codziennie dokonujemy odpowiedzialnych wyborów oszczędzających energię i zasoby ziemi oraz szanujemy wszystko, co żyje. Nawet niewielkie, ale konsekwentne działania

przyniosą ogromny skutek w ochronie całego stworzenia, które, jak czytamy w pierwszej księdze Pisma Świętego, „Bóg uczynił bardzo dobre” (por. Rdz 1, 31). W imieniu Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej i Konferencji Episkopatu Polski podpisali:

ks. prezbiter Gustaw Ciešlar, Przewodniczący Rady Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP

ks. bp Jerzy Samiec, Biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP

ks. bp Edward Pušlecki, Biskup Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP

ks. bp Marek Izdebski, Biskup Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP

ks. bp Wiktor Wysoczański, Biskup Kościoła Polskokatolickiego w RP

ks. bp Ludwik Jabłoński, Biskup Naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP

Metropolita Sawa, Prawosławny Metropolita Warszawski i całej Polski

ks. abp Józef Michalik, Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski

ANEKS 23

*Apel Kościołów w Polsce
o poszanowanie i świętowanie niedzieli*

(Warszawa, 20 stycznia 2015 r.)¹⁷

Siostry i Bracia, Współwyznawcy Jezusa Chrystusa!
Zwracamy się do Was ze wspólnym apelem dotyczącym świętowania dnia Pańskiego – niedzieli.

Fundamentem chrześcijańskiego życia jest wiara w Jezusa Chrystusa, który umarł i zmartwychwstał, by nas zbawić. Dzięki Niemu otrzymaliśmy Ducha Świętego, by odziedziczyć błogosławione królestwo Ojca. Niedzielne przeżywanie tych wydarzeń, spotkanie ze słowem Bożym i modlitwą, pogłębia i umacnia tę wiarę. Co więcej, Pan Jezus zapewnił: „Gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18, 20). Niedziela, dzień zmartwychwstania Jezusa Chrystusa, powinna być zatem dniem modlitwy, świętowania, świadectwa. Wypełnia ona duchową prawdę Bożego przykazania: „Pamiętaj, abyś dzień święty święcił” (por. Wj 20, 8–11) – przynajmniej jeden dzień w tygodniu poświęć Bogu, sobie i bliźniemu; wypocznij fizycznie, intelektualnie, duchowo.

Zauważamy jednak, że w naszym codziennym życiu niedziela traci swój wyjątkowy charakter. Staje się takim samym dniem, jak pozostałe dni tygodnia. Praca ponad miarę odbiera jej sakralny charakter. Coraz częściej chrześcijanie są zmuszani do rezygnowania z udziału w niedzielnych nabożeństwach. A przecież po wielodniowej pracy człowiek ma prawo nie tylko do odpoczynku, ale także – jako chrześcijanin – do świętowania dnia Pańskiego zgodnie ze swoją wiarą.

Dlatego apelujemy do wszystkich chrześcijan w Polsce, by na nowo odkryli wartość dnia Pańskiego jako dnia wspólnotowego i rodzinnego świętowania w duchu wiary. Jego istotnym wyrazem jest modlitewne zgromadzenie wokół daru Bożego Słowa oraz Eucharystii przeżywane zgodnie z tradycją swojego Kościoła. Przypomnijmy sobie nawoływanie zawarte w Liście do Hebrajczyków: „Nie opuszczajmy naszych wspólnych zebrań, jak się to stało zwyczajem niektórych, ale zachęcajmy się nawzajem...” (Hbr 10, 25a).

Jako pasterze Kościołów w Polsce wspieramy wszelkie inicjatywy społeczne, które mają na celu zachowanie świątecznego wymiaru niedzieli, przywracanie w przestrzeni społecznej jej uroczystego charakteru oraz troskę o zgodne z chrześcijańskim duchem formy niedzielного wypoczynku. Pragniemy przy tym pod-

¹⁷ Przedruk: *SiDE* 31 (2015) nr 1–2, s. 198–199.

kreślić, że szanujemy inne rozumienie dnia świętego. Dlatego kierujemy nasz apel także do tych, od których zależy społeczny kształt świętowania niedzieli w Polsce:

- apelujemy do pracowników, by w niedziele i święta nie podejmowali niekoniecznej pracy zarobkowej;
- apelujemy do pracodawców, by uszanowali świętość dnia Pańskiego, nie angażując zawodowo pracowników, jeżeli nie jest to bezwzględnie konieczne;
- apelujemy do parlamentarzystów, by zapewnili takie rozwiązania prawne, które uszanują w naszej ojczyźnie prawo ludzi pracy do niedzielnego wypoczynku i świętowania;
- apelujemy do władz, by uczyniły wszystko w celu ochrony niedzieli, tak aby człowiek nie był traktowany jako narzędzie zysku i mógł przeżywać niedzielę zgodnie ze swoimi przekonaniem;
- apelujemy do wszystkich ludzi dobrej woli o poszanowanie niedzieli i świąt z uwagi na społeczny pożytek należnego odpoczynku i świętowania – dla dobra naszych rodzin, dla dobra obywateli naszego państwa.

Siostry i Bracia w Chrystusie!

Uwielbienie Boga za Jego wspaniałość, pamięć o Jego dziełach i wdzięczność za Jego dobrodziejstwa, radość ze zmartwychwstania Chrystusa i z daru Ducha Świętego, modlitwa za siebie i za bliźnich są charakterystyczną cechą chrześcijańskiego świętowania niedzieli. Dlatego zachęcamy, by przeżywać dzień Pański jako czas łaski i umocnienia do nowego zaangażowania w głoszenie światu Ewangelii. Chrystus idzie z nami w drodze do domu Ojca. We wspólnocie Kościoła mocą Ducha Świętego wyjaśnia nam Słowo Boże i karmi Chlebem Życia. Nie możemy nie dzielić się tak wielką radością! Pragniemy, by każdy usłyszał w swym sercu głos Ducha Świętego, spotkał Jezusa Chrystusa i przyjął miłość Ojca, który jest w niebie.

W imieniu Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej i Konferencji Episkopatu Polski

ks. prezbiter Mateusz Wichary, Przewodniczący Rady Kościoła Chrześcijańskich w RP

ks. bp Jerzy Samiec, Biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP

ks. superint. Andrzej Malicki, Superintendent Naczelny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP

ks. bp Marek Izdebski, Biskup Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP

ks. bp Wiktor Wysoczański, Biskup Kościoła Polskokatolickiego w RP

ks. bp Ludwik Jabłoński, Biskup Naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP

Metropolita Sawa, Prawosławny Metropolita Warszawski i całej Polski

ks. abp Stanisław Gądecki, Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski

Bibliografia¹⁸

A. ŹRÓDŁA

1. Źródła biblijne

Novum Testamentum Graece, Hrsg. E. Nestle, K. Aland, Stuttgart 1993²⁷.

Nowy Testament. Ekumeniczny Przekład Przyjaciół, Warszawa 2012.

Pismo Święte Nowego Testamentu, opr. K. Romaniuk, Poznań 1978².

2. Dokumenty Kościołów i instytucji ekumenicznych

II Synod Diecezji Włocławskiej, *Statuty: Aneks nr 6*, Włocławek 1994, s. 159–161.

II Synod Plenarny, *Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu* [1991], [w:]

II Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze*, Poznań-Warszawa 1991, s. 95–126.

Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej (14 marca 1987), [w:] *Małżeństwa mieszane*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000, s. 133–144.

Jan Paweł II, *Encyklika o działalności ekumenicznej „Ut unum sint”*, Watykan 1995.

Jan Paweł II, *Nasze Kościoły są Kościołami siostrzanymi. Nabożeństwo ekumeniczne w prawosławnej katedrze św. Mikołaja w Białymstoku* (5 czerwca 1991), [w:] UU-2, s. 576–578.

Jan Paweł II, *Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II podczas spotkania ekumenicznego w Polsce* (9 czerwca 1991), [w:] UU-2, s. 579–582.

Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone w czasie spotkania z wiernymi Kościoła ewangelicko-augsburskiego* (Skoczów, 22 maja 1995), [w:] Jan Paweł II, *Pielgrzymki do ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997. Przemówienia, homilie*, Kraków 1997, s. 839–840.

Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone w czasie nabożeństwa ekumenicznego w Hali Ludowej* (Wrocław, 3 maja 1997), [w:] Jan Paweł II, *Pielgrzymki do ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997. Przemówienia, homilie*, Kraków 1997, s. 868–873.

Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, *List w sprawie chrztu* [9 stycznia 1971], BE (1971) nr 15, s. 50–52; także UU-1, s. 235–237.

¹⁸ Wykaz bibliografii odnosi się do części pierwszej niniejszego opracowania.

- Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, *Instrukcja dla referentów względnie kierowników diecezjalnych ośrodków ekumenicznych*, [w:] UU-1, s. 228–230.
- Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu, *Ramowy program wykładów nt. „Zagadnienia ekumeniczne” (dla studentów teologii)*, [w:] UU-1, s. 234–235.
- List Pasterski Episkopatu „O dążeniu do jedności chrześcijan” (Warszawa, 23 października 1968), [w:] UU-1, s. 209–214.
- I Synod Diecezji Włocławskiej, *Statuty i załączniki*, Włocławek 1967 (mps).
- Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej, *Statuty i Aneksy. Parafia u progu nowego tysiąclecia*, Opole 2005.
- I Synod Archidiecezji Poznańskiej, *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego*, Poznań 1972.
- Poznański Synod Archidiecezjalny 1992–1993, *Dokumenty*, Poznań 1995.
- Rada ds. Ekumenizmu Konferencji Episkopatu Polski, *Opinia w sprawie ważności chrztu udzielanego w Kościele Katolickim Mariawitów*, 29 czerwca 2010, BE 39 (2010) nr 1–2, s. 100–104.
- Regulamin Instytutu Ekumenicznego KUL, [w:] OERW, s. 61–62.
- Statut Instytutu Ekumenicznego KUL, [w:] *W służbie jedności chrześcijan. Instytut Ekumeniczny KUL 1983–2001*, red. L. Górka, S. J. Koza, Lublin 2002, s. 59–60.
- Regulamin Instytutu Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (18 marca 2013 r.), https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/fs.siteor.com/upjp2/article_attachments/attachments/43710/original/Regulamin_Instytutu_Teologii_Fundamentalnej_Ekumenii_i_Dialogu.pdf?1368614725 (20.07.2015).
- Regulamin Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu, [w:] UU-1, s. 224–227.
- Statut Polskiej Rady Ekumenicznej, <http://ekumenia.pl/kim-jestesmy/statut-polskiej-rady-ekumenicznej/> (15.02.2014).
- Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008, *Dokumenty*, t. 1, Poznań 2008.
- Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008, *Statuty*, t. 2, Poznań 2008.
- W drodze do Emaus. Dokumenty robocze Komisji Synodalnych*, Opole 2003.

3. Dokumenty dialogu ekumenicznego

- Apel Kościołów w Polsce o ochronę stworzenia* (Warszawa, 16 stycznia 2013), <http://ekumenia.pl/czytelnia/dokumenty-ekumeniczne/apel-kosciolow-w-polsce-o-ochrona-stworzenia-2/> (22.02.2014).
- Chrzest. Dokument z Akry*, Warszawa 1982.
- Comitato episcopale cattolico per l'unità e Comitato interepiscopale ortodosso di Francia, *La pastorale comune dei matrimoni misti* (1971), [w:] *Enchiridion*

- Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale*, vol. 2: *Dialoghi locali 1965–1987*, a cura di G. Cereti, S. J. Voicu, Bologna 1988, s. 293–310.
- Commissione internationale per il dialogo tra i Discepoli di Cristo e la Chiesa cattolica, Rapporto (1981), [w:] *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico internazionale*, vol. 1: *Dialogi internazionali 1931–1984*, a cura di S. J. Voicu, G. Cereti, Bologna 1986, s. 533–536.
- Conferenza Episcopale Italiana Chiesa, Evangelica Valdese (*Unione delle Chiese Valdesi e Metodiste*). *I matrimoni tra cattolici e valdesi e metodisti in Italia*, Torino 2001.
- Deklaracja Komisji Mieszanej Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w sprawie sakramentu chrztu świętego* [11 czerwca 1974], [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 48.
- Dwustronna refleksja na temat podstawowych pism Matki Marii Franciszki Kozłowskiej dotyczących Dzieła Wielkiego Miłosierdzia*, Łódź–Włocławek 2006.
- Homilia Biskupa Opolskiego arcybiskupa Alfonsa Nossola wygłoszona w katedrze opolskiej na rozpoczęcie I Synodu Diecezji Opolskiej* (2.04.2002), „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” 2002 nr 1, s. 6–10.
- Jeden chrzest*, Warszawa 1993.
- Karta ekumeniczna. Wytyczne dla wzrastającej współpracy pomiędzy Kościołami w Europie* (Strasburg, 22 kwietnia 2001), „Wiadomości KAI” 13 maja 2001, s. 38–40.
- Komisja Mieszana ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów, *Ze źródeł kwestii mariawickiej. Nieznane dokumenty z lat 1903–1904*, Płock 2011.
- Komisja „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów, *Chrzest, Eucharystia i posługiwanie duchowne. Dokument z Limy (1982)*, [w:] *Chrzest. Eucharystia. Posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze*, red. P. Kantyka, S. Pawłowski, M. Składanowski, Lublin 2012, s. 17–68.
- Konferencja Doroczna Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego i Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, *Deklaracja współpracy* (Warszawa, kwiecień–maj 1994), *SIDE 10* (1994) nr 2, s. 102–103.
- List Arcybiskupa Kościoła Katolickiego Mariawitów w PRL do Komisji Episkopatu do spraw Ekumenizmu* (6 sierpnia 1971), [w:] N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia między niektórymi Kościołami w Polsce*, Warszawa 2003, s. 149–150.
- Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej. Deklaracja Kościołów w Polsce na początku trzeciego tysiąclecia* [projekt dokumentu z dnia 10 maja 2011], <http://ekumenia.pl/czytelnia/dokumenty-ekumeniczne/malzenstwo-chrzescijanskie-osob-o-roznej-przynaleznosci-wyznaniowej/> (25.06.2015).

- Oświadczenie Komisji Roboczej przedstawicieli Kościołów Rzymskokatolickiego i Metodystycznego na temat doktryny i praktyki chrztu w tych Kościołach, Warszawa, 5 listopada 1978, [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 43.
- Oświadczenie Rady Konferencji Episkopatu do spraw Ekumenizmu Kościoła Katolickiego w Polsce i Zwierzchności Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Polsce z okazji 15-lecia międzywyznaniowego dialogu, *SiDE* 16 (2000) nr 1, s. 149–151.
- Nossol A., *Zarządzenie w sprawie udostępniania świątyń katolickich ewangelikom dla ich nabożeństw* (8 stycznia 1981), [w:] *Rozporządzenia i instrukcje Biskupa Opolskiego. Wybór z lat 1977–2000*, red. G. Strzeduła, Opole 2001, s. 63.
- Papieska Rada do spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (25 marca 1993), [w:] *UU-2*, s. 30–101.
- LXIX Konferencja Doroczny Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Polsce i Synod Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce, *Deklaracja braterskiej współpracy* (Ostróda–Warszawa, kwiecień 1990), *SiDE* 10 (1994) nr 2, s. 101–102.
- Pontificium Consilium ad Christianorum Unitatem Fovendam, *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*, Opole 1998.
- Prezydium Synodu Ewangelicko-Augsburskiego i Prezydium Synodu Ewangelicko-Reformowanego, *Jedność Ducha w spójni pokoju. Odezwa na 400-lecie Ugody Sandomierskiej* (Warszawa, 14 kwietnia 1970), *SiDE* 10 (1994) nr 2, s. 99–101.
- Protokół rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Katolickiego Mariawitów (Felicjanów), [w:] N. Przyborowski, *Chrzest. Teologiczne zbliżenia między niektórymi Kościołami w Polsce*, Warszawa 2003, s. 151–152.
- Protokół [końcowy rozmów na temat chrztu przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego], [Warszawa, 11 maja 1979], [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 40–41.
- Protokół końcowy rozmów na temat chrztu przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, Warszawa, 20 lutego 1979, [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 42.
- Protokół końcowy rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów, Warszawa, 2 kwietnia 1979, [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 44–45.
- Protokół końcowy rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Warszawa, 4 października 1978, [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 37–39.
- Protokół końcowy rozmów o chrzcie Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Polskokatolickiego, Warszawa, 7 maja 1980, [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 51–53.

- Protokół końcowy rozmów o chrzcie świętym przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*, Warszawa, 15 listopada 1978, [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 49–50.
- Protokół końcowy rozmów o chrzcie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego i Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w PRL*, Warszawa, 24 maja 1982, [w:] *Jeden chrzest*, Warszawa 1993, s. 46–47.
- Sakrament chrztu znakiem jedności. Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia*, Warszawa, 23 stycznia 2001, siDE 16 (2000) nr 1, s. 143–144.
- Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (21 listopada 1964), [w:] UU-2, s. 11–29.
- Teologia małżeństwa a problem małżeństw międzywyznaniowych. Sprawozdanie końcowe Komisji naukowej Kościołów rzymskokatolickiego, luterańskiego i kalwińskiego za rok 1976*, [w:] *Małżeństwa mieszane*, red. Z. Kijas, Kraków 2000, s. 159–195.
- Ut unum sint. Dokumenty Kościoła Katolickiego na temat ekumenizmu*, red. S. C. Napiórkowski, Lublin 1982 [=UU-1].
- Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982–1998*, red. S. C. Napiórkowski, K. Leśniewski, J. Leśniewska, Lublin 2000 [=UU-2].
- Wiara, modlitwa i życie w Kościele katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej 1972–1975*, Katowice–Rzym 1976.
- Wiara, modlitwa i życie w Kościele katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*, Katowice 2012².
- Wspólne przesłanie do narodów Polski i Rosji* (Warszawa, 17 sierpnia 2012), siDE 29 (2013) nr 1–2, s. 162–165.
- Wytyczne do współpracy międzywyznaniowej w tłumaczeniu Biblii. Nowe przejrzane wydanie* (1987), siDE 26 (1989) nr 2, s. 77–87.

B. OPRACOWANIA

- Balter L., *Ekumenizm w Polsce po Soborze Watykańskim II*, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 107–128.
- Banak J., *Biblia ekumeniczna na rok 2000*, „Niedziela” 5 (1997) nr 1, s. 3–4.
- Baszkowska D., *Ekumenizm Zjazdów Gnieźnieńskich*, [w:] *Quo vadis Europa? Zjazdy Gnieźnieńskie 2003–2007*, red. A. Sujka, Gniezno 2007, s. 72–82.
- Biliński Z., *Tydzień Kultury Chrześcijańskiej*, „Wczoraj. Dziś. Jutro” 33 (1999) nr 3–4, s. 60–64.
- Budniak J., *Ekumenizm jutra na przykładzie Śląska Cieszyńskiego*, Katowice 2002.
- Charytański J., *Wymiar ekumeniczny*, [w:] *Podstawowe wymiary katechezy*, red. M. Majewski, Kraków 1991, s. 129–143.
- Chrześcijańska Rada Ekumeniczna w Polsce*, „Strażnica Ewangeliczna” 1947 nr 1, s. 6.

- Czajkowski M., *Pismo Święte w dialogu ekumenicznym*, CT 67 (1997) nr 1, s. 91–107.
- Czerski J., *Modlitwa ekumeniczna*, [w:] KCHJ, s. 758–766.
23. *Ekumeniczna Pielgrzymka do Wilna*, <http://ekai.pl/wydarzenia/ekumenizm/x91231/ekumeniczna-piesza-pielgrzymka-do-wilna> (11. 08.2015).
- Dziegielów: 65. Tydzień Ewangelizacyjny poświęcony „szczęściu blisko Boga”*, <http://nowaewangelizacja.org/dziegielow-65-tydzien-ewangelizacyjny-poswiecony-szczesciu-blisko-boga> (5.08.2015).
- Ekumeniczna modlitwa za zmarłych*, <http://info.wiara.pl/doc/661167.Modlitwa-ekumeniczna-za-zmarlych> (14.07.2015).
- Ekumeniczne rekolekcje młodzieżowe w Laskach*, BE 26 (1997) nr 1, s. 51–53.
- Ekumenizm serca*, <http://www.caritas.org.pl/aktualnosc/wiadomosci-z-polski-i-ze-swiata/7972-ekumenizm-serca> (7.07.2015).
- Enholc-Narzyńska B., *Ekumeniczny Przekład Pisma Świętego znakiem jedności w Jezusie Chrystusie. Współpraca Kościołów w przygotowaniu ekumenicznego tłumaczenia Biblii na język polski*, [w:] *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 289–401.
- Ewangelicy mówią o ekumenizmie*, <http://ekumenizm.wiara.pl/doc/478195.Ewangelicy-mowia-o-ekumenizmie/2> (5.08.2015).
- Festiwal twórczości religijnej „Kairos”, „Jednota” 2008 nr 1–2*, s. 1.
- Glaeser Z., *Życie ekumenia na Śląsku Opolskim – perspektywa katolicka*, [w:] ŻEKL, s. 47–61.
- Gniezno-Magdeburg: polsko-niemiecka pielgrzymka ekumeniczna*, <http://ekai.pl/diecezje/gnieznienska/x77877/gniezno-magdeburg-polsko-niemiecka-pielgrzymka-ekumeniczna-zapowiedz> (11.08.2015).
- Górka L., *Geneza Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL. Szkic historyczny*, [w:] *W służbie jedności chrześcijan. Instytut Ekumeniczny KUL 1983–2001*, red. L. Górka, S. J. Koza, Lublin 2002, s. 25–31.
- Górski R., *Małżeństwa między katolikami a prawosławnymi. Problemy natury konfesyjnej oraz próby ich rozwiązania w świetle dokumentów dialogu ekumenicznego*, Kraków 2015.
- Gromulak P., *Kodeńskie Dni Ekumeniczne*, <http://www.naszdziennik.pl/wiara-kosciol-w-polsce/78304,kodenskie-dni-ekumeniczne.html> (10.07.2015).
- Grześkowiak A., *Przebieg Tygodnia Modlitwy w Warszawie*, SIDE 7 (1989) nr 2, s. 92–94.
- Hanc W., „Biblioteka Ekumenii i Dialogu” w 10-lecie Międzywydziałowego Instytutu Ekumenii i Dialogu Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, [w:] *Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, red. M. Poniewierska, Kraków 2004, s. 95–122.
- Hanc W., *Ekumeniczny wymiar katechezy*, stoe 4 (2004), s. 183–207.

- Hilarion (Alfejew), *Wspólnym głosem*, [w:] *Europa Dialogu. Być chrześcijaninem w pluralistycznej Europie. VI Zjazd Gnieźnieński, Gniezno, 16–18 września 2005*, red. K. Boruń, K. Prus, J. Pękała, Gniezno 2005, s. 89–94.
- Jaskóła P., *Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko-rzymskokatolickich*, Opole 2013.
- Już w październiku ekumeniczny festiwal „Psallite Deo” w Kętach, <http://ekai.pl/wydarzenia/ekumenizm/x82675/juz-w-pazdzierniku-ekumeniczny-festiwal-psallite-deo-w-ketach> (9.07.2015).
- Jaworska P., *Komisja Kobiet PRE*, „Mariawita” 45 (2003) nr 10–12, <http://www.mariawita.pl/htmls/ekumenia/komisjakobietpre.html> (10.07.2015).
- Jaworska P., *Relacje między Komisją Kobiet Polskiej Rady Ekumenicznej a Polskim Krajowym Komitetem Światowego Dnia Modlitwy*, <http://www.marawita.lodz.pl/ekumenia/relacje-kom-kobiet.htm> (10.07.2015).
- Jeziński J., *Kalendarium z prac zespołu Konferencji Episkopatu Polski ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim w latach 1998–2004*, „Warمیńskie Wiadomości Archidiecezjalne” 60 (2005) nr 75, s. 50–54.
- Jóźwiak E., *Skarbonka Diakonijna 2004*, „Jednota” 2004 nr 5–6, s. 20.
- Kałużny T., *Na drogach jedności. Dwustronne dialogi doktrynalne Kościoła Rzymskokatolickiego na płaszczyźnie światowej*, Kraków 2012.
- Kamykowski Ł., *Ekumenizm w Archidiecezji Krakowskiej 1979–2003*, [w:] *Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, red. M. Poniewierska, Kraków 2004, s. 126–128.
- Kantyka P., *Instytut Ekumeniczny na katolickim uniwersytecie*, [w:] OERW, s. 21–29.
- Karski K., *Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, *SIDE* 12 (1996) nr 2, s. 37–45.
- Karski K., *Od Edynburga do Porto Alegre. Sto lat dążeń ekumenicznych*, Warszawa 2007.
- Karski K., *Symbolika. Zarys wiedzy o Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich*, Warszawa 1994.
- Karski K., *Z dziejów modlitwy o jedność*, „*Studia Humanistyczno-Teologiczne*” 2009 nr 1, s. 49–62.
- Kasprzyk P., *Sześć lat kieleckiej świątyni ekumenicznej*, „*Jednota*” 2007 nr 9–10, s. 16–17.
- Kasprzyk P., *Ekumenicznie na Świętym Krzyżu*, <http://www.ekumenizm.pl/ekumenizm-w-polsce/ekumenicznie-na-swiety-m-krzyzu/> (10.07.2015).
- Kiedzik M., *Polski przekład ekumeniczny Nowego Testamentu z języków oryginalnych – główne założenia i zmiany w brzmieniu przekładu oraz ich podstawy*, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 41 (2008) nr 1, s. 188–196.
- Kijas Z., *Dialog rzymskokatolicko-polskokatolicki. 5 lat pracy Zespołów ds. Dialogu Ekumenicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Polskokatolickim (1998–2003)*, *BE* 32 (2003) nr 2, s. 12–37.

- Kijas Z., *Der Dialog zwischen der Polnisch-katholischen Kirche und der Römisch-katholischen Kirche in Polen. Die Arbeit der Gemeinsamen Kommission in den Jahren 1998–2003*, „Internationale Kirchliche Zeitschrift”, Oktober–Dezember 2004, Heft 4, s. 217–248.
- Kijas Z., *Historia i przyszłość Międzywydziałowego Instytutu Ekumenii i Dialogu PAT*, [w:] *Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, red. M. Poniewierska, Kraków 2004, s. 59–62.
- Kijas Z., *Prawo małżeńskie Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Lex tua in corde meo. Studia i materiały dedykowane jego magnificencji bp. Tadeuszowi Pieronkowi [...]*, red. P. Majer, A. Wójcik, Kraków 2004, s. 279–299.
- Komisja Konferencji Episkopatu Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiej Rady Ekumenicznej ds. Dialogu*, BE 26 (1997) nr 4, s. 25–28.
- Kopiec P., *Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Panorama wybranych wydarzeń (2002–2013)*, [w:] OERW, s. 31–42.
- Kostorz J., *Ekumeniczny wymiar duszpasterstwa katechetycznego w parafii*, AK 156 (2011) z. 3, s. 449–479.
- Kostorz J., *Ekumeniczny wymiar posoborowej katechezy w Polsce*, Opole 2007.
- Kostorz J., *Wychowanie do postawy ekumenizmu w nauczaniu religii – doświadczenia katolickie*, „Paedagogia Christiana” 2010 nr 2 (26), s. 233–249.
- Koza S. J., *Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Panorama wybranych wydarzeń (1983–2001)*, [w:] *W służbie jedności chrześcijan. Instytut Ekumeniczny KUL 1983–2001*, red. L. Górka, S. J. Koza, Lublin 2002, s. 73–93.
- Kronika Książnicy Beskidzkiej*, [w:] *Archiwum Książnicy Beskidzkiej*, Bielsko-Biała 1999.
- Kruszyłowicz M., *Sprawozdanie z pracy Podkomisji ds. Dialogu z Kościołem Polskokatolickim w latach 2008–2010*, Szczecin 2010.
- Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, J. S. Gajek, S. J. Koza, Lublin 1996 [=KChJ].
- Lindenberg K., Tranda L., *Solidarni w obliczu powodzi*, „Jednota” 41 (1997) nr 8, s. 19–20.
- Łyko Z., *Kościół Adwentystów Dnia Siódmego*, SiDE 9 (1993) nr 2, s. 9–24.
- Łyko Z., *XX-lecie dialogu katolicko-adwentystycznego*, Warszawa 2005.
- Małżeństwa mieszane*, red. Z. J. Kijas, Kraków 2000.
- Michelis Z., *Kryzys ekumenii*, „Strażnica Ewangeliczna” 1953 nr 1, s. 6.
- Napiórkowski S. C., *„Matrimonia mixta” po polsku. Poszukiwania bardziej ekumenicznego modelu*, [w:] *Chrystus światłem ekumenii. W drodze na trzecie Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne w Sibiu*, red. R. Porada, Opole 2006, s. 115–128.
- Napiórkowski S. C., *O ważności chrztu w niektórych Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich w Polsce*, CT 41 (1971) nr 3, s. 41–59.

- Napiórkowski S. C., *Sakrament chrztu w dialogach międzykościelnych*, [w:] *Chrzest na nowo odczytany*, red. J. Decyk, Warszawa 2001, s. 25–46.
- Napiórkowski S. C., *Sprawa ważności chrztu w niektórych odłączonych Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich*, BE 1969 nr 10, s. 27–47 (mps).
- Niemiec M., *Życie ekumenią na Górnym Śląsku – perspektywa ewangelicka*, [w:] ŻEKL, s. 63–74.
- Nossol A., *Ekumenia Kościoła katolickiego w Polsce. Jej związek z IV pielgrzymką papieską oraz ogólne nauczanie Jana Pawła II*, [w:] A. Nossol, *Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia. Przez dialog i pojednanie ku ekumenicznej jedności*, Opole 2001, s. 199–217.
- Pawłowski S., *Dialog adwentystyczno-katolicki w Polsce*, Warszawa 2007 (wyd. komp.).
- 50 lat Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie*, red. W. Wysoczański, M. Bendza, J. Maciuszko, M. Ambroży, Warszawa 2005.
- Pojednanie – ekumeniczne wyzwania Grazu '97*, red. Z. Glaeser, P. Jaskóła, Opole 1998.
- Polak G., *Wizyta papieża Jana Pawła II w Polsce (aspekty ekumeniczne)*, SiDE 15 (1999) nr 2, s. 150–153.
- Przyborowski N., *Chrzest. Teologiczne zbliżenia między niektórymi Kościołami w Polsce*, Warszawa 2003.
- Quo vadis Europa? Zjazdy Gnieźnieńskie 2003–2007*, red. A. Sujka, Gniezno 2007.
- Rabiej S., *Powstanie i zadania Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją w Opolu*, [w:] *Rola placówek naukowych w dialogu ekumenicznym*, red. M. Poniewierska, Kraków 2004, s. 37–47.
- Seweryniak H., *Dialog katolicko-mariawicki w Polsce*, SiDE 28 (2002) nr 2, s. 87–92.
- Seweryniak H., *Święte Oficjum a mariawici*, Płock 2014.
- Sitek A., *Problem przejmowania kościołów ewangelickich przez katolików na Śląsku Opolskim po II wojnie światowej*, Opole 1985.
- Skoczów: *rozpoczął się ekumeniczny festiwal sztuki*, http://diecezja.bielsko.pl/wiadomosci/6059,skoczow_rozpocz_si_ekumeniczny_festiwal_sztuki (8.07.2015).
- Skowronek A., *Teologiczne zbliżenia*, Warszawa 1993.
- Słowo pozdrowienia prezesa Polskiej Rady Ekumenicznej ks. superintendenta naczelnego Adama Kuczmy*, SiDE 5 (1987) nr 4, s. 90–92.
- Sobolewski Z., *Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom 2007*, „Niedziela” 2007 nr 48, s. 20.
- Surówka W., *Drogi pojednania – wokół „Wspólnego przesłania do narodów Polski i Rosji”*, „Przegląd Tomistyczny” XVIII (2012), s. 255–265.
- Światowy Dzień Modlitwy*, <http://ekumenia.pl/komisje/komisja-kobiet/swiatowy-dzien-modlitwy/> (14.07.2014).
- Świętowanie dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów*, red. A. Czaja, Z. Glaeser, Opole 2012.

- Świętowanie w pluralistycznym społeczeństwie, red. S. Drzyżdżyk, T. Kałużny, Z. Kijas, Kraków 2014.
- Tempczyk K., *Kościół rzymskokatolicki wobec chrztów udzielonych w Kościele Katolickim Mariawitów – rys historyczny*, BE 39 (2010) nr 1–2, s. 77–89.
- Tranda L., *Życie ekumenią w Kościołach lokalnych – perspektywa ewangelicko-reformowana*, [w:] ŻEKL, s. 19–25.
- Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, 18–25 stycznia 2008. „Nieustannie się módlcie” (1 Tes 5, 17) [materiały], red. T. Pikus, E. Puślecki, Z. Tranda, H. Paprocki, Warszawa 2007.
- Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, 18–25 stycznia 2012. „Przemienieni przez zwycięstwo Jezusa Chrystusa (por. 1 Kor 15, 51–58) [materiały], Warszawa 2011.
- Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan 1986 w Warszawie, BE 15 (1986) nr 3, s. 10.
- Ulaczyk S., *Zespół bilateralny katolicko-prawosławny. Spojrzenie historyczne z nutą optymizmu na przyszłość*, [w:] *Ekumenizm w posoborowym półwieczu. Sukcesy i trudności katolickiego zaangażowania na rzecz jedności chrześcijan*, red. M. Składanowski, T. Syczewski, Lublin 2013, s. 51–63.
- Utworzenie Komisji Ekumenicznej Episkopatu Polski, BE 1 (1967) nr 1, s. 1.
- Wiśniewska J., *Rola katolików świeckich w dialogu ekumenicznym. Studium teologiczno-pastoralno-historyczne*, Wrocław 2011, wersja elektroniczna: <http://www.dbc.worc.pl/Content/15578/Wisniewska.pdf> (10.07.2015).
- Wojtkowski M., *Formacja ekumeniczna w archidiecezji warmińskiej*, [w:] *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*, red. J. Budniak, Katowice 2007, s. 164–196.
- Wyszomirski T., Koza S. J., *Ekumenizm na polskich wyższych uczelniach chrześcijańskich*, [w:] KChJ, s. 422–428.
- Zembrzuski Z., *Ekumenizm w Warszawie. Studium historyczno-teologiczne*, Warszawa 2001.
- Zembrzuski Z., *Życie ekumenią w Warszawie*, [w:] ŻEKL, s. 27–36.

INDEKSY

Indeks osobowy

A

Abel (Andrzej Popławski),
 abp 124, 323, 406, 418, 419, 421,
 423, 427, 436
Abramowicz Zofia 271
Abromeit Hans Jürgen 51
Achremczyk Stanisław 222, 223, 247
Adam Waław, książę 392
Adamiak Elżbieta 123, 124
Adamski Stanisław, bp 138, 139
Adenauer Konrad 314
Afanasjew Mikołaj 294, 375
Agostini Pino 307
Aland Kurt 117, 119, 531
Aleksiejuk Artur 420, 443
Aleksy II (Aleksiej Michajłowicz
 Ridigier), patriarcha 102
Alszeży Zoltán 361
Amato Pietro 243
Ambroży Marek 58, 118, 539
Ambroży, św. 263
Andres Stefan 125
Andrikowski Robert 359
Andronowska Stanisława 126,
 127, 198, 323, 438
Andrzej Bobola, św. 145
Andrzejewski Roman 286
Anton Angelo SJ 152
Antoni (Antoni Marcenko), bp 136
Antosiuk Jarosław 426
Antosiuk Mirosław 426
Anweiler Paweł, bp 97, 127, 215, 429
Aptacy Janusz 235, 439, 443
Arranz Miguel SJ 226
Augustyn Józef 145
Augustyn, św. 169, 299
Augustyński Franciszek 88

B

Babi Katarzyna 422
Babi Marek Maria Karol 430
Badowska Iwona 415
Badura Piotr Jerzy 129
Bagiński Jan, bp 158
Bagrowicz Jerzy 197, 266, 282, 286
Bahr Jerzy 103

Bajda Jerzy 441
Bajeński Andrzej 88
Bajorek Jerzy 97, 419, 421, 423
Balicka Dorota 415, 417
Balter Lucjan SAC 32, 33, 35, 83,
 99, 130, 311, 327, 407, 431, 432,
 433, 535
Balthasar Hans Urs von 243–245,
 247, 373
Bałakiera Edward 83
Banak Jerzy 115, 116, 118, 535
Baniak Józef 151
Bankiewicz Ireneusz 415, 417
Baraniak Antoni, abp 298
Barański Łukasz 368
Barciak Antoni 306
Bardecki Andrzej (ps. Stanisław
 Owczarski) 131, 231, 432, 433, 438
Bardski Krzysztof 118
Barth Grzegorz 364
Barth Karol 142, 213, 292, 301,
 313, 314
Bartłomiej I (Dimitrios Archon-
 donis), patriarcha 220, 235,
 294, 298
Bartmiński Stanisław 19, 443
Bartnicki Sławomir 439
Bartnik Czesław S. 221, 293, 294, 358
Bartos Józef 132, 418, 422, 426
Bartoszewski Jakub 257
Baszkowska Danuta Bożen-
 na 72, 133, 535
Batorski Roman 443
Batruch Stefan 134
Bazanek Rafał 136
Baziak Eugeniusz, abp 131
Bazyli (Włodzimierz Doroszkie-
 wicz), metropolita 136, 137, 219
Bazyli Wielki, św. 500
Bażanowski Rudolf, bp 428, 443
Bea Augustyn, kard. 240
Beach Bert 99
Bednarczyk Adam 443
Bednarczyk Krzysztof 82, 92
Bednarczyk Piotr 129

Bednarski Kazimierz 443
Bednarz Michał 263
Bednorz Herbert, bp 56, 138, 148,
 149, 186, 323, 324
Bejze Bogdan, bp 293, 303
Békés Gerardo OSB 164
Belczyk Joanna 443
Bendza Marian 58, 139, 405, 539
Benedykt (Wasilij Bobkowski),
 bp 405
Benedykt XVI, pap. (zob. też
 Ratzinger Joseph) 74, 84, 155,
 156, 181, 214, 215, 227, 230, 235,
 236, 249, 279, 335, 345, 347, 403
Benedyktowicz Witold 81, 116,
 117, 141, 230, 414
Bertalot Renzo 407
Betlejko Jerzy 118
Bialek Rafał 438
Bialek Tadeusz 443
Białogłowski Edward 433, 434
Biel Robert 317
Bielec Aleksander 417, 418, 420
Biliński Zygmunt 113, 535
Blaza Marek 143
Błachut Adam J. 148
Bochniak Władysław 438
Bodó Márta 124
Bogacki Henryk 431
Bogusiak Jerzy 145
Bogusz Ryszard, bp 146, 425
Bohác Vladimír 347
Bojarski Jacek OP 431
Bojko Stanisław SJ 85, 86, 431, 432
Bokwa Ignacy 197, 214, 380
Bolesław I Chrobry, król 72
Bolesława Lament, bł. 170, 171,
 242, 349
Bolleter Heinrich, bp 132, 285
Bonczar Kazimierz 417, 436
Bonhoeffer Dietrich 113, 146, 178,
 256, 257, 279, 300, 301
Borecki Tomasz 95
Boreczko Jerzy 436
Borkowski Andrzej 61

- Borkowski Ryszard 440, 443
 Borowiec Stefan 443
 Borski Alfred 417
 Bortnowska-Dąbrowska Halina 443
 Borto Paweł 19, 147, 236, 438
 Boruń Katarzyna 103, 537
 Bosy Stanisław 429
 Bozowski Bronisław 443
 Braun-Galkowska Maria 322
 Broda Jan 443
 Bryła Jerzy 244
 Brzegowy Tadeusz 263
 Brzezińska-Lindenberg Krystyna 382
 Brzostowski Ludwik 439
 Brzóska Marcin 368
 Brzuszek Salezy Bogdan 147, 148, 149
 Budniak Józef 6, 61, 63, 70, 72, 97, 105, 107, 108, 129, 130, 149, 151, 172, 180, 181, 187, 189, 191, 197, 213, 214, 240, 241, 262, 263, 279, 288, 295, 323, 324, 342, 347, 361, 387, 397, 436, 437, 535, 540
 Budzik Stanisław, abp 103
 Budziński Marek 420, 422
 Budzyński Jan 235
 Bujak Janusz 152, 438
 Bujanowska Marta 417
 Bultmann Rudolf 200
 Bułgakow Siergiej 245
 Bursche Juliusz, bp 177, 377
 Buszka Henryk 415, 416
 Byrtek Elżbieta 418, 420, 422
 Bystry Aleksander (ps. Krzysztof) 153, 156, 431
- C**
 Cades Giuseppe 243
 Canteri Germana 307
 Celary Ireneusz 352
 Cereti Giovanni 63, 106, 533
 Ceynowa Tomasz 153
 Chałupka Roman 101
 Charytański Jan SJ 108, 535
 Chenaux Philippe 247
 Chmiel Piotr 151
 Chmielewski Marek 168, 274
 Chmielewski Stanisław 52
 Chojnacki Grzegorz Antoni 444
 Chojnacki Marek Piotr 59, 232, 300, 301, 335, 344
 Cholewa Bożena 19
 Choromański Andrzej 152, 154–156, 197, 330, 439
 Chrzanowski Jan 156
 Chrzóstowska Małgorzata 124
 Chudzik Dariusz 157, 425
 Chwastek Dariusz 427
 Chwiłkowski Zygmunt 431
 Cichoń Jan 315
 Cichowski Andrzej Henryk 149
 Cierniak Urszula 188
 Ciešlar Anna 421
 Ciešlar Gustaw 52, 96, 416, 527
 Ciešlar Jan, bp 427, 436
 Ciešlar Mieczysław, bp 116, 118
 Cioroch Grzegorz 157
 Cisło Mieczysław, bp 186, 444
 Cisło Waldemar 155
 Clément Olivier 206
 Congar Yves 147, 164
 Couturier Paul 64
 Crell Jan 492
 Cullmann Oscar 240
 Cybulski Eugeniusz 425
 Cyran Eugeniusz 207
 Cyran S. 145
 Cyryl (Władimir Michajłowicz Gundiajew), metropolita 102, 103, 524
 Cyryl i Metody, św. św. 174, 185, 186, 209, 262, 275, 306, 307, 324
 Czaja Andrzej, bp 18, 55, 97, 129, 151, 158, 180, 181, 185, 207, 240, 286, 325, 328, 371, 422, 424, 435, 539
 Czajko Edward 88, 92, 116
 Czajkowski Michał 61, 69, 80, 82, 99, 119, 159, 161, 197, 224, 239, 359, 384, 536
 Czarnecki Mikołaj, bp 337
 Czerski Janusz 64, 161, 536
 Czerwik Stanisław 301
 Czogalik Kornelia 97
 Czyż Mirosław 421
 Czyż Paweł 163, 439
- D**
 Dajludzionek Piotr 164, 165
 Danielewski Marek 441, 444
 Daszuta Bożena 420
 Daszuta Janusz 429
 Dawidowicz Ireneusz Krzysztof 165
 Dąbrowski Andrzej 439, 444
 Dąbrowski Henryk 116, 422, 430
 Dąbrowski Kazimierz 19
 Decyk Jan 78, 355, 539
 Dembowski Bronisław, bp 39, 55, 86, 167, 168, 197, 286, 434, 435
 Derdziuk Andrzej OFMCap 318, 319
 Derkaczewska Kazimiera (pseud. Eleni Fotiju) 168
 Dewar Lindsay 319
 Dębski Andrzej 417
 Diagilew Aleksander 194
 Diagilew Ljubow 194
 Dietz Edward 27
 Dmitruk Michał 18
 Dobkowski Mariusz 175
 Dobrowolski Radosław 249
 Dola Kazimierz 180, 315, 343
 Dola Tadeusz 159, 163, 340, 371
 Domagała Zdzisław 440
 Domin Czesław, bp 152
 Doroszkiewicz Iraida 136
 Doroszkiewicz Jerzy 136
 Doroszkiewicz Mirosława 136
 Doroszkiewicz Warsonofiusz 61, 95, 116–118, 416
 Dostojewski Fiodor 251
 Dotolo Carmelo 202
 Drabina Jan 151
 Dług Stanisław 440
 Drozd-Orłowska Monika 127
 Drózd Michał 151
 Drózd Grażyna 418, 420
 Drózd Grzegorz 86, 421, 423
 Drózd Piotr 417
 Drzyżdżyk Szymon 97, 152, 227, 245, 407, 540
 Ducay Antonio 263
 Duda Krzysztof 252
 Dudek Wincenty (pseud. W. D., Z. Szukszta, P. Malisz) 168
 Dudicz Andrzej 419, 421
 Dudra Andrzej 430
 Dunajski Antoni 265
 Duszyk Dorota Jadwiga 170
 Dyczkowski Adam, bp 272
 Dyduch Jan Maciej 378, 407
 Dylus Franciszek 437, 444
 Dzidek Tadeusz 59, 301, 407
 Dziewiatowski Sergiusz 171, 429
 Dziub Krzysztof 335
 Dziwisz Stanisław, kard. 103, 228
- E**
 Eborowicz Waclaw 439, 444
 Eggert Waldemar 428, 444
 Eldarow Georgij 243
 Eliasz Henryk 171, 439
 Emilian Kowcz, bł. 135
 Enholc-Narzyńska Barbara 116, 536
 Erdő Peter 310
 Escott Kirk Kenneth 318, 319
 Ewdokimow Paul 175

- F
- Falczyński Zygmund 440
- Falk Wanda 415, 416, 420, 422
- Farrugia Edward G. SJ 375
- Faustyna Kowalska, św. 133
- Fedorczyk Zygmunt 428
- Ferdek Bogdan 156, 278, 441, 444, 543
- Fidura Jerzy 172, 437
- Filaret (Kirył Wachromiejew), metropolita 102
- Filck Maurizio 361
- Florenski Paweł A. 243–245, 247, 255
- Florovsky Georges 272, 273
- Focjusz, patriarcha 325, 388, 389
- Forycki Roman SAC 432, 433
- Foss Magdalena 251
- Franciszek z Asyżu, św. 148, 149, 157
- Frączek Janusz 444
- Fries Heinrich 299
- Fulman Marian Leon, bp 192
- G
- Gabryel Kazimierz 173, 439
- Gabryś Waldemar 156
- Gaczyński Zbigniew 440
- Gadacz Tadeusz 344
- Gajdecka-Majka Monika 19
- Gajek Jan Sergiusz 11, 56, 173, 185, 203, 206, 245, 259, 306, 338, 538
- Galignano Eugenio 407
- Gall Stanisław, abp 292
- Gałka Andrzej 444
- Garber Paul Neff 141
- Garutti Adriano 149
- Gaspary Woldemar 31, 91, 128, 140, 176, 238, 267, 493
- Gaś Łukasz 421
- Gaś Piotr 177
- Gawlik Maciej 260
- Gądecki Stanisław, abp 97, 118, 529
- Gąsiorowski Piotr 415, 444
- Gebauer Zbigniew 445
- Gieleciak Cecylia Stanisława 445
- Giemza Bożena 422
- Giemza Grzegorz 415
- Gieniusz Andrzej CR 118
- Gierasimczyk Tomasz Robert 445
- Ginter Władysław S. 19
- Glaeser Zygfryd 5, 6, 23, 49, 55, 57, 60, 70, 71, 77, 97, 115, 129, 151, 159, 163, 178, 181, 187, 196, 214, 218, 227, 235, 241, 246, 256, 259, 274, 305, 308, 309, 316, 329, 335, 342, 346, 371, 435, 439, 536, 539
- Glomp Józef, prymas 65, 66, 90, 102, 137, 224, 241, 335, 400, 485
- Glogier Marek 181, 182
- Głombik Czesław 149
- Głuchowski Łukasz 492
- Gnilka Joachim 360
- Gocko Jerzy 176, 319, 320
- Gogoliński Eugeniusz 438, 445
- Goliński Zdzisław, bp 291, 365
- Goliszek Piotr T. 236
- Goldyn Piotr 197
- Gołębiowski Krzysztof 183, 268
- Gondek Krystyn 148
- Gontarek Andrzej 19, 418, 420, 422, 427, 436
- Góralczyk Paweł 130, 197
- Góralski Wojciech 358
- Górczyński Ireneusz 429
- Górecka Mariola 445
- Górecki Jan 151, 256
- Górka Leonard SVD 11, 58, 168, 174, 183, 203, 205–207, 213, 225, 226, 234, 235, 240, 259, 260, 270, 274, 302, 304, 307, 328, 329, 532, 536, 538
- Górski Jan 186, 323, 438
- Górski Remigiusz 106, 536
- Górski Wiesław 445
- Góźdz Krzysztof 307, 320, 334
- Grabowski Jarosław 19, 187, 188, 437
- Graham Billy 138, 139, 165
- Granat Wincenty, sługa Boży 148, 184, 195, 202–204, 261, 298, 303, 313, 314, 321, 389, 493
- Grant-Skiba Karol 335
- Grasso Giacomo OP 329
- Greniuk Franciszek 317
- Greshake Gisbert 396
- Gręś Stanisław 188, 433, 442
- Griffiths Bede 251
- Gromulak Paweł 71, 536
- Gross Jan 80, 190, 386, 416
- Grossman Urszula 191
- Gruchlik Jerzy 445
- Gryglewicz Feliks 162
- Gryniakow Jerzy 177, 445
- Grzegorz Palamas, św. 168, 220, 378
- Grzelczak Józef TCh 431
- Grzesiak Krzysztof 191, 438
- Grzeszczak Władysław 186
- Grzybowska (Ekert) Irena 193, 194
- Grzybowski Jerzy 193, 194
- Grzybowski Michał 86
- Gulbinowicz Henryk, abp 432
- Curda Kazimierz 445
- Gutkowski Ryszard 416, 420
- Gutowski Piotr 207
- Guz Tadeusz 320
- Guzewicz Wojciech 173
- Guzowski Jan 222, 247
- Guzowski Krzysztof 364
- Gwiazda Paweł 335
- Gzielo Dominik 426
- H
- Hacker Rendy 427
- Hackiewicz Wojciech 440, 445
- Halkes Catharina 123
- Hallensleben Barbara 154
- Halleux André de OFM 243
- Hanc Wojciech 6, 19, 55, 59, 61, 77, 99, 101, 108, 194, 207, 222, 235, 240, 266, 285, 287, 331, 334, 433–435, 441, 536
- Harasimowicz Jan 161
- Harasym Igor 294
- Hareźga Stanisław 118
- Hastings Adrian 240
- Hauke-Ligowski Aleksander OP 80, 432, 433
- Hause Jan 197
- Heiler Friedrich 210, 258, 259, 268
- Herbut Józef 315
- Hercsik Donath SJ 237
- Herzog Eduard, bp 399
- Hessen Johann 313
- Heumann Jürgen 282
- Hilarion (Grigorij Walerijewicz Alfejew), abp 102, 103, 537
- Hild Helmut 51
- Hintz Marcin, bp 198, 199, 223, 238, 304, 317, 343, 345, 367, 368, 425, 436
- Hlebowicz Henryk 493
- Hładowski Władysław 79, 91, 199, 431–433, 437
- Hocken Peter 70
- Hodur Franciszek, bp 222, 246, 247
- Hoffman Ewa 390
- Hoffman Kazimierz 445
- Hoinkis Andrzej 97
- Holc Paweł Janusz 201
- Hołyszowa Paulina 356
- Homerski Józef 175
- Hopko Vasil 347
- Hozjusz Stanisław, kard. 221, 222, 247, 352

- Hryniewicz Waclaw OMI 10, 11, 13, 56, 58, 131, 143, 174, 179, 185, 191, 202, 205, 210, 225, 233, 239, 245, 258, 259, 270, 272, 286, 325, 433, 538
- Hübner Michael 51
- Häring Bernhard 373, 374
- I**
- Ignacy (Dmitrij Branczaninow), św. 220
- Iljin Ivan 375
- Illanes José Luis 263
- Izdębski Marek, bp 18, 52, 96, 98, 207, 413, 527, 529
- J**
- Jabłoński Michał Ludwik, bp 18, 52, 86, 96, 98, 116, 208, 300, 413, 418, 419, 527, 529
- Jadwiga Andegawerska, św. 228
- Jagucki Janusz, bp 359, 419, 421
- Jakielek Kazimierz 440
- Jakub (Jakub Kostiućuk), abp 209
- Jałosiński Stanisław Maria Andrzej, bp 214
- James Mary Ellen 67
- Jan Chryzostom, św. 163
- Jan Damascyński, św. 209
- Jan Paweł II (Karol Wojtyła), pap., św. 11, 36, 41, 48, 73, 74, 109, 114, 115, 128, 129, 132, 135, 137, 142, 147, 151, 172, 174, 175, 180, 186, 190, 196–198, 205, 214, 215, 218, 228, 230, 232, 235, 240, 241, 243, 245–247, 253, 256, 259, 268, 269, 274, 279, 294, 296, 298, 300, 301, 309, 314–317, 320, 329, 335, 339, 345, 346, 350, 351, 361, 364, 366, 368, 369, 377, 378, 380, 400, 403, 407, 488, 490, 497, 498, 500, 501, 531, 539
- Jan Sarkander, św. 124, 151
- Jan XXI, pap., św. 293
- Janik Czesław 402
- Jankowski Augustyn OSB 116
- Jankowski Czesław 83
- Jankowski Ryszard 101
- Jankowski Stanisław SDB 116–118
- Janos Simon Gracjan 86
- Janusz Stanisław 210, 440
- Jańczuk Leszek 116–118
- Jaromi Stanisław OFMConv 95
- Jarosiewicz Andrzej 438, 445
- Jaroszewski Szczepan OP 431
- Jaroszuk Andrzej 416
- Jarowiecki Jerzy 182
- Jasianek Jarosław 19, 211, 438
- Jaskóła Piotr 13, 32, 57, 60, 99, 106, 116, 124, 131, 151, 161, 163, 175, 176, 180, 186, 187, 197, 203, 206, 211, 213, 228, 232–235, 241, 246, 259, 300, 302, 304, 315, 339, 341, 342, 345, 346, 371, 372, 380, 407, 434, 439, 535–537, 539
- Jaworska Pelagia 19, 68, 215, 415, 417, 537
- Jaworski Mieczysław 157, 283, 445
- Jaworski Zdzisław Maria Włodzimierz, bp 85, 214, 427
- Jelinek Ewa 421
- Jelinek Tadeusz 215, 415, 416, 426
- Jeremiasz (Jan Anchimiuk), abp 18, 51, 52, 89, 95, 119, 199, 216, 221, 241, 335, 372, 384, 386, 413, 414, 418, 419, 421, 423
- Jerzy (Aleksy Korenistow), abp 218
- Jerzy (Jerzy Pańkowski), bp 219
- Jezińska Ewa OSU 116
- Jeziński Jacek, bp 19, 55, 84, 199, 221–223, 241, 246–248, 379, 397, 434, 435, 537
- Jeżyna Krzysztof 319, 320
- Jędruszek Władysław, bp 55, 387, 431–433, 445
- Jędryszek Janusz OFMConv 433
- Jop Franciszek, bp 47, 162, 313, 370, 380
- Journet Charles 231
- Jóźwiak Dariusz 425
- Jóźwiak Ewa 19, 112, 223, 356, 421, 423, 537
- Jóźwiak Piotr 224, 438
- Jóźwiak Wojciech 307
- Jung Carl Gustav 216
- K**
- Kaczmarek Kazimierz 418
- Kaczmarek Mieczysław 415, 416
- Kaczmarek Tadeusz 415, 416
- Kaczorek Stanisław 85, 416
- Kaczyński Lech, prezydent 179
- Kaim Andrzej 125, 207, 225, 233, 346, 380
- Kalwin Jan 206, 212, 213, 241, 246, 342, 343
- Kaluźny Tadeusz SCJ 6, 55, 59, 63, 84, 86, 97, 152, 181, 199, 209, 210, 226, 236, 241, 245, 320, 335, 403, 435, 537, 540
- Kamińska Joanna 68, 415, 417, 419, 420, 423
- Kamiński Kazimierz 445
- Kamiński Ryszard 176, 234, 259
- Kamiński Stanisław 440
- Kamiński Zbigniew 19, 70, 116–118, 229, 416, 417, 419, 421, 423
- Kamiński Zygmunt, bp 258
- Kamykowski Łukasz 59, 133, 220, 228, 230, 245, 301, 433–435, 438, 537
- Kania Wojciech 263
- Kantyka Przemysław 11, 58, 89, 125, 207, 225, 232, 236, 237, 257, 275, 328, 346, 363, 364, 380, 533, 537
- Karaś Mariusz 19, 237, 440
- Karczewski Marek 437
- Kardasz Stanisław 441, 445
- Karolak Grzegorz 441
- Karpiński Ryszard, bp 102
- Karpiński Włodzimierz 52
- Karska Aldona 420
- Karski Karol Hubert 5, 10, 23–25, 27, 28, 49, 64–67, 81, 83, 84, 91, 108, 112, 132, 199, 223, 237–239, 303, 304, 308, 310, 315, 317, 325, 357, 358, 367, 369, 385, 403, 537
- Kasabała Tadeusz 249
- Kasper Walter 364
- Kasparek Andrzej 262, 324
- Kasprzyk Przemysław Krzysztof 71, 76, 242, 537
- Kasznica Krzysztof OP 431
- Kaszowski Michał 191
- Kata Paweł 440
- Katański Aleksander Lwowiec 370, 371
- Kaucha Krzysztof 206, 235, 274, 320
- Kazanowski Andrzej 148
- Kica Marek 19
- Kiciński Andrzej 236
- Kiedzik Mirosław 118, 537
- Kijas Zdzisław J. OFMConv 5, 6, 23, 49, 59, 63, 84, 92, 97, 105, 129, 133, 152, 181, 199, 202, 209, 210, 220, 227, 228, 231, 232, 236, 239, 241, 243–246, 259, 290, 298, 304, 306, 316, 320, 325, 335, 342, 352, 379, 389, 403, 436, 476, 531, 535, 537, 538, 540
- Kimsza Radosław 19, 55, 248, 435–437

- Kircun Aleksander 27, 82, 249, 493
 Kircun Antoni 249
 Kircun Ludmiła 137
 Kisiel Edward, bp 310
 Kisieleska Jadwiga SM 19
 Kita Marek 59, 250, 271, 343, 344
 Kittel Rudolf 117
 Klauza Karol 135, 245, 247, 307, 320, 377, 407
 Klein Alois 172
 Klemens Rzymiski, św. 296
 Klepacz Michał, bp 219
 Kleszczyński Adam 91, 156, 321, 418, 420, 421, 427, 445
 Klich Anna Emmanuela 202
 Klinger Irena 253
 Klinger Jerzy 115, 140, 174, 206, 253, 324, 325
 Klinger Maria 253, 324
 Klinger Michał 253
 Klinger Raisa 253
 Klinger Witold 253
 Klupczyński Antoni 343
 Kłaczkow Jarosław 241, 397
 Kłoczowski Jan Andrzej OP 375
 Kmieciek Violetta 185, 240, 325
 Kneipp Sebastian 179
 Kochaniewicz Bogusław 147, 176, 181
 Koczanowska Margaryta 136
 Kok Marinus, abp 399
 Kolbe Maksymilian Maria, św. 276, 407
 Koleff-Pracka Joanna 417
 Kolinek Bogdan 446
 Kołacz Jakub 145
 Kołodziejczyk Leszek 418, 420
 Kołodziejczyk Mirosław, bp 187
 Kołtan Edyta Sybilla 254
 Kominek Bolesław, abp 160, 188
 Komraus Andrzej 513
 Konach Wsiewołod 19, 88, 199, 221, 241, 275, 255, 336, 383, 403
 Kondracki Andrzej 118
 Kondziela Joachim 175
 Konecki Krzysztof 207, 223, 240, 286, 287, 334
 Konik Tadeusz 241, 309, 403
 Kopeć Edward 204, 314
 Kopeć Jerzy Józef 204, 303
 Koperek Stefan 207, 228, 232, 247, 301
 Kopiczko Andrzej 397
 Kopiczko Zygmunt 437, 446
 Kopiec Jan, bp 180, 315, 343
 Kopiec Piotr 11, 58, 234, 256, 275, 364, 538
 Kopiński Julian 426
 Koroza Semko Przemysław 257, 427
 Kosiba Alojzy OFM 148
 Kosieleński Sławomir 175
 Kosiński Piotr 422
 Kostorz Jerzy 108, 538
 Kościelniak Krzysztof 59
 Kotkowska Elżbieta 274, 294
 Kowalczewski Wiesław 420, 422
 Kowalczyk Barbara 420
 Kowalczyk Bolesław 85
 Kowalczyk Marian 329
 Kowalik Krzysztof 325
 Kowalska-Stus Hanna 275
 Kowalski Stanisław Tymoteusz, bp 66, 208, 214, 258
 Kowalski Wojciech 252
 Koza Stanisław Józef 10, 11, 56, 58, 174–176, 203, 206, 210, 212, 234, 246, 258, 260, 302, 532, 536, 538, 540
 Kozakiewicz Stanisław 249, 397
 Koziej Waclaw 430
 Koziróg Bernard 99, 101, 335
 Kozłowska Maria Franciszka 86, 215, 533
 Kozłowska Zofia 421
 Kozłowska-Rajewicz Agnieszka 52
 Kozłowski Mikołaj 260
 Krajewska-Kułak Elżbieta 275
 Krasiński Józef 261, 440
 Kratochwil Maria Antonina, s. 270
 Krąpiec Mieczysław Albert OP 167
 Kreczmański Mirosław 335
 Krenz Otton 115
 Krętosz Józef 295
 Kroczek Piotr 261
 Kromer Marcin, bp 223, 316
 Kropielnicki Bogusław 415, 416
 Królikowski Janusz Stanisław 19, 262, 263, 269, 378, 441
 Krukowski Henryk 263, 442
 Krukowski Józef 175, 335
 Krupa Andrzej OFM 130, 301
 Kruszyłowicz Marian Błażej, bp 84, 102, 264, 436, 538
 Krysta Jan 99
 Krzemińska Urszula 18
 Krzemiński Krzysztof Eugeniusz 19, 265, 441
 Krzeszowski Henryk 439, 446
 Krzyszowski Zbigniew 320
 Krzywda Józef 202, 228, 244
 Kubacki Wojciech SJ 182
 Kubicki Maria Bernard, bp 266, 427
 Kubisz Karol 289
 Kubiś Adam 175, 205, 283, 299, 301
 Kuc Leszek 404
 Kuczma Adam 73, 81, 267, 268, 414, 539
 Kudasiewicz Józef 135
 Kühn Michał 426
 Kukuczka Barbara 446
 Kulik Jerzy 423
 Kułak Wojciech 275
 Kumala Janusz 279
 Kupiec Kazimierz 268, 441
 Kupka Elżbieta Amata 269
 Kurajew Andriej 228
 Kurcek Jerzy Kazimierz 19, 270, 440
 Küry Urs 400
 Kusche Józef Paweł 446
 Kuyper Abraham 394
 Kuźma Andrzej 19, 270
 Kuźmicki Tadeusz 272, 442
 Kwiatkowski Wincenty 200
 Kwiecień Mieczysław 119, 384
L
 Lake Kirsopp 319
 Lang Albert 299
 Lardner Natanael 319
 Latourelle René SJ 231, 358
 Lau Franz 305
 Laud William 319
 Laurentin René 302
 Law William 319
 Lazar Paweł 99
 Lechicki Czesław 182
 Ledwoń Ireneusz Sławomir 206, 274, 320, 335
 Lekka Danuta 236
 Lemaitre Georges 262
 Lenkiewicz Teodor 441
 Leszczyński Paweł 425
 Leszczyński Rafał 116, 117
 Leśniak Marek 232
 Leśniewska Jadwiga 13, 95, 303, 306, 535
 Leśniewski Krzysztof 13, 221, 272, 303, 306, 535
 Leudesdorff René 310
 Lewandowska Julia 419
 Lewicki Paweł 420
 Lewicki Zygmunt 249, 275, 437
 Lewko Jolanta 275
 Lew-Wojciechowski Zbigniew 335

- Libera Piotr, bp 102
 Lightfoot Joseph Barber 319
 Lightfoot Robert Henry 319
 Lik Dariusz 430
 Liniewicz Władysław Czesław OFM 276
 Link-Wieczorek Ulrike 180, 197, 235, 380
 Lipińska-Nałęcz Daria 52
 Lipiński Hipolit J. OFM 276
 Lipiński Karol OMI 71, 446
 Lipiński Roman 116–118, 277, 415, 416, 418, 420, 422
 Lipniak Jarosław M. 277
 Lis Urszula 423
 Lis-Wielgosz Izabela 307
 Longosz Stanisław 304
 Lossow Joanna Halina 69, 146, 149, 181, 280, 281, 326, 350, 351, 395, 400, 432, 433
 Lowe Christopher 270
 Lubac Henri de 147
 Ludwisiak Tomasz SJ 143
 Lukas Ireneusz 18, 51, 281
 Luter Andrzej 439, 446
 Luter Marcin 304, 305, 309, 368, 386
Ł
 Łabuda Piotr 263
 Łach Jan 116
 Łaciak Mateusz 446
 Ładysław Tadeusz M. 429
 Łaski Jan 507
 Ławik Dariusz 437
 Ławreszuk Marek 61
 Łęski Józef 167
 Łoś Andrzej 427
 Łukasik Paweł 235
 Łukaszewicz Józef 433
 Łukaszuk Cecylia Regina 275
 Łukjaniuk Sławomir 421
 Łukomski Juliusz 234
 Łydko Władysław 283
 Łyko Zachariasz 26, 99, 100, 101, 116, 118, 538
M
 Macharski Franciszek, kard. 102, 336
 Machnikowski Zbigniew 351
 Maciuszko Janusz 58, 285, 539
 Madaj-Irrgang Anna 420, 422
 Madej Andrzej OMI 70
 Maj Józef 283
 Majcher Edward 80
 Majdański Stanisław 135
 Majer Piotr 84, 247, 378, 407, 538
 Majewski Józef 206, 240, 286
 Majewski Mieczysław 108, 535
 Majewski Tadeusz, bp 66
 Majka Józef 298
 Majkowski Teodor, bp 434
 Makowska Halina 253
 Makowski Jarosław 206, 240, 252, 286
 Maksymilian Rode, bp 214, 399
 Maksymos (Maximos) IV Saigh, patriarcha 23
 Makula Michał 427
 Malicki Andrzej Jacek 18, 98, 285, 413, 415, 416, 429, 529
 Malina Adam 417, 421, 423
 Maliszewski Kazimierz 161, 383
 Małecki Henryk 335
 Małecki Roman 285, 286, 441
 Małojło Łukasz 419, 421
 Marcinkowska Paula 335
 Marcol Alojzy 213, 315
 Marczewski Jarosław R. 192
 Marczewski Marek 206, 286, 304, 325, 328
 Margañski Bolesław 317
 Mari Arturo 301
 Marin Emilio 247
 Markowski Wawrzyniec 417
 Marte Johann 218
 Martini Carlo M. 117
 Martyniak Jan, abp 135, 362
 Marzi Franco 301
 Masalski Marek 418, 420, 422
 Mastej Jacenty 206, 235, 274
 Mateja Erwin 163, 213, 308
 Materski Edward, bp 102
 Mateusz z Aquasparta OFM, kard. 148
 Matuszewski Mateusz 441
 Mazowiecki Tadeusz 51
 Mazur Jerzy, bp 173
 Mazurek Adam 149
 Mączalik Kazimierz 436
 McGrath Alister E. 401
 Mebel Bogumiła 446
 Melnyk Marek 294
 Metz Johann Baptist 237
 Metzger Bruce Manning 117
 Meyer-Blanck Michael 282
 Mędała Stanisław CM 116
 Miazgowicz-Ślesińska Krystyna 446
 Michalak Rafał 425
 Michalczak Krzysztof 124
 Michalczuk Bazyle 425
 Michalik Józef, abp 87, 96, 102, 103, 211, 524, 527
 Michalski Jarosław 282
 Michałek Beata 353
 Michałowski Dominik OSB 431, 432
 Michelis Zygmunt 26, 28, 65, 70, 115, 281, 287, 395, 414, 493, 538
 Mickiewicz Franciszek 130, 197
 Mieczkowski Janusz 145, 247
 Mielcarek Krzysztof 221, 235, 236
 Mielec Bogusław 232
 Mień (Мень) Aleksander 333, 334
 Mikler (Tacina) Ewa 289
 Mikler Erwin 108, 288
 Mikler Roman 289
 Mikołaj z Bari, św. 307
 Milerski Bogusław 282, 344, 418, 419
 Miller Dominik 423
 Miller Grzegorz 421
 Minajew Paweł 428
 Mińko Andrzej 418, 420
 Miron (Miroslaw Chodakowski), abp 290
 Misiejuk Grzegorz 79
 Misijuk Adam 417
 Misijuk Włodzimierz 273
 Misiurek Jerzy 135
 Misztal Wojciech 249, 311
 Miś Arkadiusz 42, 291, 432, 433, 438
 Miziołek Władysław, bp 32–34, 55, 65, 66, 89, 99, 291, 326, 418, 431–434, 466
 Mleczo Wojciech 249, 311
 Modzelewski Jerzy, bp 33, 55, 333, 431, 446
 Möhler Johann Adam 154, 200
 Molin Jerzy 428
 Montgomery Helen Berret 67
 Morawa Józef 59, 232, 300, 301, 335, 344
 Morawska Anna 446
 Morawski Marian TJ 153
 Morciniec Piotr 181, 213, 315
 Morerod Charles OP 374
 Morozowski Andrzej 238
 Mosing Anna Maria 446
 Moskal Piotr 236
 Moskałyk Jarosław 55, 274, 293, 294, 435
 Motyka Jan 80
 Moysa Stefan SJ 80, 82, 83, 432, 433
 Mozor Karol 295
 Mroczkowski Ireneusz 86
 Mróz Mirosław 197

- Mühlen Heribert 159, 265
 Münzer Tomasz 376
 Muszyński Henryk, abp 102, 103
 Mystkowski Stanisław 31, 447, 493
 Mysłków Józef 60, 196, 259, 447
N
 Nabywaniec Stanisław 174, 206, 306
 Nagórny Janusz 176, 318–320
 Nagy Stanisław SCJ, kard. 184, 210, 260, 295, 431, 432
 Najder Konstanty 24
 Napierała Stanisław 298, 432, 433
 Napiórkowski Andrzej
 Adam 129, 232, 245, 299–301, 335, 344
 Napiórkowski Stanisław Celestyn OFMconv 10, 13, 55, 58, 59, 78, 81, 87, 89, 91, 92, 94, 123, 158, 175, 176, 185, 211, 212, 239, 245, 247, 259, 265, 301, 302, 304, 327, 351, 371, 377, 379, 396, 400, 406, 407, 422, 431–435, 535, 538, 539
 Narzyński Janusz, bp 305, 308, 315, 352, 386, 414
 Nast Włodzimierz 281, 343
 Naumow Aleksander 306
 Nellas Panayiotis 286
 Nestle Erwin 117, 119, 531
 Neunheuser Burkhard OSB 369
 Newman John Henry, kard. 237, 406, 407
 Niedźwiedziński Sebastian 426
 Niemczyk Jan Bogusław 385
 Niemczyk Wiktor 307
 Niemiec Marian Rudolf 75, 108, 307
 Niemirski Zbigniew 116
 Niesmiałow Wiktor Iwanowicz 210
 Niewieczerał Ingeborga 224, 356
 Niewieczerał Jan, bp 29, 30, 51, 65, 242, 309, 310, 382, 414, 493
 Niewieczerał Paweł 415
 Nikodem (Boris Gieorgijewicz Rotow), metropolita 227, 228
 Nikolski Piotr 97
 Nikołajewicz Paweł 175
 Nikon (Nikita Minow), patriarcha 218
 Nissiotis Nikos Angelos 179–181
 Niszczota Emilia Janina, s. 215
 Nitkiewicz Krzysztof, bp 18, 55, 310, 422, 423, 435
 Nosowski Zbigniew 311, 382
 Nossol Alfons, abp 4, 44, 47, 51, 55, 56, 58, 60, 70, 74, 75, 89, 99, 158, 163, 176, 178–180, 186, 206, 211, 213, 214, 231, 241, 259, 305, 309, 312, 313, 342, 371, 378, 418, 422, 432–434, 485, 533, 534, 539
 Nowak Roman 85
 Nowak Urszula 423
 Nowak Władysław 197, 240, 316, 357, 397, 402, 433, 441
 Nowakowski Przemysław 145
 Nowicki Władysław 447
 Nowosad Sławomir 317
O
 Oberda Leszek 442
 Obolevitch Teresa 252
 Olegowicz Igor 210
 Olejniczak Jacek 419, 421, 427
 Olszański Janusz 320, 428
 Ołów Antoni 116
 Ołtarzewska-Wieja Ewa 205
 Opala Jan 419, 421
 Opatowczyk Adam 321
 Oprządek Marcin 148
 Orłowski Mariusz 127
 Orłowski Paweł 52
 Orygenes 216
 Orzechowski Stanisław 225
 Orzechowski Szczepan 419, 422
 Ostachiewicz Kazimierz 309
 Ostasz Ryszard Franciszek 447
 Ostrowski Dominik 279
 Ostryk Jan Jerzy 415, 422, 423, 428
 Otrębska Marta 419, 421
 Otton III, cesarz 72
 Owczarski Stanisław 131
 Ozorowski Edward, abp 248, 321, 322, 432, 433
 Ozorowski Mieczysław 439
 Ożóg Tomasz 322
P
 Packer James I. 401
 Padewski Józef, bp 27
 Palion Adam 19, 323, 438
 Pałucki Jerzy 185, 207
 Panasiuk Krzysztof 437, 447
 Pannenberg Wolfhart 201, 358
 Paprocki Henryk 19, 66, 239, 324, 366, 415, 416, 419, 421, 423, 540
 Parafiniuk Emil 441
 Parzych-Blakiewicz Katarzyna 222, 241, 248
 Paschalis-Ochędoski Władysław 325
 Pasławska-Iwanczewska Katarzyna 295
 Pasquale Gianluigi 202
 Pastwa Artur 151
 Paszkowska Teresa 320
 Patalon Mirosław 13, 252, 345, 403, 420
 Paweł VI, papież 489
 Paweł Włodkowic 492
 Pawełczyk Marek 419, 421
 Pawlak Zdzisław 207, 223, 240, 287, 334
 Pawlik Zdzisław 326
 Pawłowski Antoni, bp 169, 196, 200, 447, 493
 Pawłowski Sławomir SAC 12, 19, 55, 58, 89, 94, 99, 101, 168, 181, 185, 206, 207, 225, 234, 260, 274, 304, 307, 320, 327, 363, 422, 434, 435, 438, 533, 539
 Pek Kazimierz 237, 245–247, 274, 338, 377, 379, 407
 Perzyńska Walentyna 419, 420, 422
 Perzyński Andrzej Piotr 61, 329
 Petrà Babilio 376
 Petri Heinrich 299
 Pękała Julian 27
 Pękalski Ireneusz, bp 55, 435
 Pękała Joanna 103, 537
 Pękała Karol, bp 268
 Piasecki Adam 330
 Piech Stanisław 295
 Piecyk Mariusz Grzegorz 331
 Pieronek Tadeusz, bp 84, 102, 247, 538
 Pierskała Rudolf 159, 259, 308
 Pietrusiak Paweł 332, 440
 Piętka Roman 447
 Pikus Tadeusz, bp 55, 66, 94, 102, 103, 157, 333, 422, 434, 540
 Pilch Adam 336
 Pindel Roman, bp 336, 436
 Piotr Mohyla, św. 294
 Piotr z Goniądza 261
 Piovesana Gina 226
 Piszcz Edmund, abp 89, 396, 418, 447
 Piwowarczyk Bogdan 447
 Piwowarczyk Teresa 447
 Platajs Małgorzata 413, 419
 Płoszek Wojciech 423, 428
 Podziawo Tomasz 337, 440, 493
 Podzielny Edmund 338
 Pokrywka Marian 319

- Polak Grzegorz (pseud. Antoni Grześkowiak) 19, 74, 223, 339, 356, 384, 539
- Polkowska Monika 420
- Polkowski Andrzej 11, 205
- Pollok Jan 116, 117
- Poloch Leonard 340, 439
- Polok Grzegorz 352
- Polok Władysław 99
- Połowianiuk Jacek 365
- Poniatowski Zygmunt 210
- Poniewierska Maria 59, 133, 232, 234, 447, 536–539
- Poniński Antoni 286
- Porada Rajmund 13, 60, 91, 197, 213, 228, 235, 236, 241, 329, 335, 340, 345, 538
- Pracki Roman Piotr 343, 426
- Pracki Wojciech 19
- Preiss Waldemar 31, 116, 117
- Prochaska Antoni 339
- Próchniewski Roman Jan, bp 360
- Prus Krzysztof 103, 537
- Przekop Edmund 92
- Przewłocka-Pachnik Biruta 418, 420, 422
- Przyborowski Norbert 77–79, 81, 83–90, 533, 534, 539
- Przykucki Marian, bp 265, 351
- Przykowski Samuel 492
- Przytuła Franciszek 447
- Przytuła Jarosław 442
- Pstryk Jan 416
- Puglisi James SA 374
- Puślecki Edward, bp 52, 66, 89, 94, 96, 157, 230, 344, 413, 416, 418, 419, 421, 423, 513, 527, 540
- Pylak Bolesław, abp 221
- Pytel Waldemar 425
- R**
- Rabczyński Paweł 222, 242, 248, 441
- Rabiej Stanisław Jan 60, 180, 214, 315, 345, 371, 435, 539
- Radacz Halina 419, 421, 423, 447
- Radomska Natalia 19
- Radomski Bolesław 296
- Radoński Karol, bp 169
- Rafiński Grzegorz 118
- Rahlfs Alfred 117
- Rahner Karl 23, 311
- Rakoczy Tadeusz, bp 352, 422, 424
- Raszyk Tadeusz 156
- Ratzinger Joseph (zob. też Benedykt XVI, pap.), kard. 159, 214, 249, 347, 363
- Rembierz Marek 346
- Renöckl Helmut 181
- Ritter Cezary 135
- Robinson John Arthur Thomas 211, 212
- Rodaszyński Sławomir 418, 425
- Rogaczewski Jerzy 347
- Rogaczewski Stefan 156, 348
- Rogalewski Tadeusz 223
- Roger (Schulz), br. 139
- Rojecka Lilioza Czesława 348
- Rojek Marian, bp 436
- Romanuk Kazimierz, bp 115, 116, 531
- Romańczuk Szymon, bp 124
- Ropiak Sławomir 402
- Rosiak Sławomir 427
- Rospond Stanisław, bp 296
- Rota Alojzy 437
- Rother-Sacewicz Henryk 116
- Rottenberg Maria Krystyna, s. 69, 181, 281, 349
- Rozwadowski Józef, bp 329
- Rozynkowski Waldemar 241
- Różański Jarosław 155
- Różański Krzysztof 19, 99, 351, 434, 439
- Rubach Zenon 447
- Rubinkiewicz Ryszard SDB 406
- Rublow Andriej 248
- Rudkowski Wojciech 430
- Rudnicki Konrad Paweł 86, 447
- Rulka Kazimierz 223, 240, 286, 287, 334
- Rumiński Marek Kazimierz 448
- Rupnik Marko Ivan 248, 249, 373
- Rusecki Marian 11, 175, 186, 205, 206, 235, 259, 274, 320, 335
- Rusek Halina 172, 187, 347
- Rutski Józef Welamin, abp 294
- Rybak Tadeusz, bp 277
- Rychlewicz Bazyli 301
- Rychlicki Czesław 86, 87, 307, 320
- Ryczan Kazimierz, bp 176, 234, 237, 259
- Ryś Maria 194
- Rzepa Wojciech 320
- Rzymiski Jarosław 364
- S**
- Sadowska Irena 448
- Sakowicz Eugeniusz 228, 247, 320
- Salachas Dimitrios 311
- Salamon Maciej 245, 252
- Samiec Jerzy, bp 18, 52, 96, 98, 351, 413, 421, 423, 527, 529
- Samsel Robert Andrzej 352
- Santorski Andrzej 81
- Sapieha Adam, abp 131
- Sareło Zbigniew 319
- Sawa (Jerzy Sowietow), abp 136
- Sawa (Michał Hrycuniak), metropolita 79, 209, 220, 255, 290, 353, 354, 378, 379, 413
- Sawicki Doroteusz 354
- Scharffenorth Gert 398
- Scheebens Matthias Joseph 299
- Schmidt Sebastian 282
- Schneider Johannes 254
- Scholl Władysław Karol 224, 356
- Schäfer Franz, bp 229, 285, 321, 344
- Semeniuk Atanazy 448
- Serafin z Sarowa, św. 272
- Seweryn Andrzej 19, 116, 356, 416
- Seweryniak Henryk 86, 358, 439, 539
- Siciński Andrzej 99, 116
- Sielepin Adelajda 228
- Siemieniec Tomasz 234, 237
- Siepetowski Czesław 426
- Siewruk Marcin 442, 448
- Sikora Sławomir Janusz 359, 418, 420, 429
- Sikorski Bogdan Marian, bp 358
- Sionek Andrzej 70
- Siostry Franciszkańki Służebnice Krzyża 32, 69, 242, 280, 281
- Sitarz Mirosław 335
- Sitek Alojzy 75, 539
- Sitek Jan Maria Michał 360
- Sitienco (Сытенко) T. T. 228
- Siuda Tomasz 19, 101, 274, 294, 360, 407, 439
- Siwecki Leon 19, 361, 440
- Siwicki Piotr 362
- Skibiński Tomasz 130, 197, 329
- Skierska Agata 421, 423
- Składanowski Marcin 11, 19, 35, 89, 168, 207, 234, 236, 257, 275, 329, 363–365, 388, 533, 540
- Skobel Stanisław 241, 373, 380
- Skorodecki Stanisław 440
- Skorupa Leszek 176, 234, 259
- Skotnicki Jerzy 87
- Skowronek Alfons Józef 23, 60, 80, 81, 88, 91, 325, 329, 365, 432, 433, 539
- Skreczko Adam 249
- Skubiś Ireneusz 437, 448
- Skuza Krzysztof 417
- Slodička Andrej 151

- Slodičková Monika 151
 Sławik Jerzy 448
 Słomka Walerian 175
 Słomkowski Antoni 403
 Smotrycki Melecjusz, abp 124
 Smuga Hanna 415, 417, 419, 420, 423
 Smuk-Stratenwerth Ewa 448
 Snyczewski Tadeusz 168
 Sobański Remigiusz 261
 Sobeczko Helmut Jan 163, 175
 Sobolewski Zbigniew 112, 539
 Socha Mariusz 423, 430
 Sojka Jerzy 199, 367, 368, 422
 Solarczyk Marek, bp 424
 Solski Zbigniew 163
 Solowjow Włodzimierz 247, 251, 252, 265, 269, 295
 Sowa Władysław Antoni 438, 448
 Sroka Józef 368
 Stachowiak Lech 116
 Stachowiak Robert M. 236
 Stahl Barbara 238, 310, 369
 Stahl Jerzy 80, 369
 Stala Józef 378
 Staniecki Krzysztof 370, 439
 Stankiewicz Michał 165, 372
 Stanowska-Cichoń Bogusława 182
 Starczewski Karol 235
 Stawowczyk Stanisław 430
 Stefan (Stepan Rudyk), metropolita 219, 353
 Stefanek Stanisław, bp 102
 Stefanowski Paweł 372
 Stelmach Adam 417, 429
 Stelmach Eugeniusz 415
 Stepniowski Janusz, bp 55
 Stępień Stanisław 206
 Stępiak-Minczewska Wanda 306
 Stirnemann Alfred 227
 Stolarczyk Marek, bp 436
 Stott John R. W. 401
 Stranz Jerzy 373
 Strękowski Stanisław 173
 Stroba Jerzy, abp 164, 298
 Strojny Adam 373
 Stroka Jacek Maria 129
 Struzik Elżbieta 257
 Strzeduła Gerard 75, 534
 Styczeń Tadeusz 135, 351
 Styś Zenon Marian 148, 149
 Sujka Andrzej 72, 115, 134, 535, 539
 Superson Jarosław 247, 344
 Surówka Wojciech 104, 375, 539
 Suszyński Władysław, bp 275, 321
 Śwędrak Joanna 257
 Świetłow Paweł 269
 Świeżawski Stefan 347
 Syczewski Tadeusz 35, 236, 257, 275, 329, 364, 365, 388, 540
 Symeon Nowy Teolog 270
 Szafraniec Kazimierz OSPPE 276
 Szafrński Adam L. 195, 205, 245
 Szal Adam 210, 211
 Szamocki Grzegorz 448
 Szarek Jan, bp 51, 89, 93, 281, 376, 414, 418, 513
 Szczepaniec Stanisław 247
 Szczerbiński Waldemar 19, 438, 448
 Szczeszyński Andrzej 438
 Szczur Stanisław 232
 Szczurek Jan D. 352
 Szczurek Tadeusz 377, 432, 440
 Szelomow Aleksander 428
 Szeptycki Andrzej 293
 Szeruda Jan, bp 30, 141
 Szkoc Jan 440, 448
 Szlaga Jan Bernard, bp 89, 99, 418, 433, 434, 448
 Szlichtyng Jonasz 492
 Szmulewicz Henryk 377, 441
 Szot Adam 249
 Szulmiński Stanisław 225
 Szumilas Krystyna 52
 Szumił Halina Irena 298
 Szurman Tadeusz 190, 416
 Szydłowski Anatol 416, 417, 430
 Szymaniuk Anatol 141
 Szymański Stanisław SJ 431, 448
 Szymański Witold T. 85, 86, 91, 416
 Szymborski Jan 81, 88
 Szyszka Tomasz 380
 Ś
 Śpiewak Paweł 311
 Śliwka Eugeniusz 174, 186
 Śrutwa Jan, bp 191
 Świątkiewicz Wojciech 4, 97
 Świdorski Jarosław 80
 Świerczek Stanisław 440
 Świerzawski Waclaw, bp 361
 Święś Kazimierz 176, 234, 259
 Ś
 Śanjek Franio 247
 Śpidlik Thomas 248, 249
 T
 Tabet Michelangelo 332
 Tachiaos Anthony E. N. 175
 Tarasjusz, św. 271
 Tasak Włodzimierz 417, 419
 Tatarkiewicz Władysław 167
 Teilhard de Chardin Pierre 231
 Tempczyk Katarzyna 87, 540
 Teofan Pustelnik (Georgij Wasiljewicz Goworow), św. 264
 Teresa z Lisieux, św. 373
 Thils Gustave 202
 Thurian Max 407
 Tillard Jean-Marie Roger OP 374
 Titaniec Marta 351
 Tochmański Włodzimierz
 OCD 191
 Tofiluk Jerzy 378, 415, 416, 418, 419, 422, 436
 Tołopiło Władysław 415, 416, 418
 Tomala Karol 433, 448
 Tomasz z Akwinu, św. 395, 403
 Tomaszewski Henryk Ryszard 119
 Tomaszewski Ryszard 88
 Tomczyk Marcin 380
 Tonkiel Zbigniew, bp 79, 85, 380, 440
 Tranda Bogdan Stanisław 80, 91, 92, 238, 239, 304, 315, 367, 381, 385
 Tranda Hanna 13, 252, 345, 403, 418, 420, 422
 Tranda Lech 111, 112, 382, 416, 417, 419, 538, 540
 Tranda Zdzisław, bp 66, 215, 277, 382, 414, 540
 Trenkler Ryszard 80, 383
 Trębacz Tomasz 19
 Trigo Tomás 263
 Trojnar Janusz 210
 Trojnar Zygmunt 440, 449
 Tronina Antoni 118
 Trubieckoj Jewgienij 252
 Trzanowski Jerzy 281
 Tschirschnitz Alfred 118, 449
 Turchan Narcyz 148
 Turnau Jan 119, 223, 339, 356, 384
 Twardowski Bolesław, metropolita 131
 Twardowski Jan 384
 Tykfer Mirosław 385
 Tymosze Stanisław 319
 Tymoteusz (Jerzy Szretter), metropolita 219
 Tyrafa Robert 301
 Tyszkiewicz Stanisław 265
 Tyszuk Władysław 430
 U
 Uglorz Manfred 61, 91, 118, 241, 359, 385, 403, 513

- Uglorz Marek Jerzy 95, 191, 239, 308, 386, 436
 Ulaczyk Stanisław 35, 387, 436, 437, 540
 Undas Marcin 415, 416, 427
 Urban Jan TJ 184
 Urban Józef 60
 Urban Tadeusz 421, 423, 428
 Urban Wincenty, bp 269
 Urbanowicz Aniela 449
 Urbański Leonard 286
- V**
 Valls C. Aparicio 202
 Vergauwen Guido 154
 Visser't Hooft Willem A. 29
 Voicu Sever J. 63, 106, 533
- W**
 Wacław od św. Eliasza 492
 Waczyński Bogusław TJ 185, 191, 192, 370, 388, 493
 Wakuła Leszek 417, 422, 427
 Walczuk Zofia 420, 422
 Walczyński Paweł 422, 430
 Walkowiak Katarzyna Kinga 389
 Walsh Liam 154
 Walter Ewa 390, 415, 417, 449
 Walter Jan 390
 Waluś Stanisław 391
 Wantuła Andrzej, bp 30, 128, 190, 198, 289, 305, 376, 385, 392
 Warzecha Julian 79, 197, 224, 359
 Wattson Paul 64, 153
 Wawrzeczko Bogdan 421
 Wazowska Jadwiga 415
 Wąs Adam 380
 Wąsek Damian 59
 Weber Tadeusz 439, 449
 Wenda Edward 308
 Werbiński Ireneusz 286
 Wesley John 81, 285, 344
 Wiazowska Jadwiga 417
 Wiazowski Konstanty 378, 393, 418
 Wichary Mateusz 18, 98, 358, 394, 413, 529
 Wicks Jared SJ 201
 Widok Norbert 180, 315, 343
 Wierszyłowski Zbigniew 82
- Willebrands Johannes, kard. 241
 Williams Roger 401
 Wilski Teofil, bp 99, 101
 Wincenty Pallotti, św. 225
 Winczura Łukasz 263
 Winiarski Antoni 19
 Wiszowaty Edward 223
 Wiśniewska Jadwiga 115, 540
 Witczyk Henryk 118
 Witt Regina 146, 281, 395
 Władysław II Jagiełło, król 306
 Wojaczek Kristian 97
 Wojak Tadeusz 80
 Wojciech, bp, św. 36, 72
 Wojciechowska Kalina 241, 275, 336, 383, 403
 Wojciechowski Józef Maria Rafael, abp 86, 87
 Wojciechowski Michał 175
 Wojdecki Waldemar 85
 Wojnarowski Adam 421
 Wojtkiewicz Krzysztof 395, 436, 440
 Wojtkowski Jacek Maciej 19, 70, 222, 242, 248, 371, 396, 441, 540
 Wojtkun Jarosław 236
 Wojtyśka Henryk Damian 204, 303
 Wolnica Krzysztof 425
 Wolsza Kazimierz 214
 Wołosiuk Włodzimierz 421, 423
 Wołyniec Włodzimierz 279
 Wołyński Kamil 423
 Wons Norbert 60
 Worbs Marcin 282, 316
 Wójcik Andrzej 84, 247, 378, 407, 538
 Wójcik Piotr 365
 Wójtowicz Andrzej 238, 310, 369, 397
 Wójtowicz Marcin 99, 433
 Wójtowicz Tomasz 83, 91, 416
 Wróbel Józef 319
 Wycisk Wacław, bp 338
 Wyrostkiewicz Michał 236
 Wysoczański Wiktor, bp 18, 52, 58, 84, 89, 96, 98, 398, 399, 413, 416, 418, 419, 421, 423, 436, 527, 529, 539
- Wyszomirski Tadeusz 58, 259, 540
 Wyszyński Stefan, prymas 32, 137, 145, 167, 280, 288, 329, 466
- Y**
 Yanguas José María 262
 Yannaras Christos 275, 286
- Z**
 Zabielski Józef 248
 Zalewski Michał 421
 Zaperty Lucjan 230
 Zaręba Jan, bp 39
 Zdrojewski Jacek 427
 Zdybicka Zofia Józefa 175, 351
 Zembol Brunon 148
 Zembrzusi Zbigniew 34, 64–67, 69–72, 89, 111, 400, 441, 540
 Zemło Mariusz 249
 Zgrzebny Zdzisław 437, 449
 Zieja Jan 449
 Zielińska Małgorzata 419, 420
 Zieliński Sławomir 437, 449
 Zieliński Tadeusz Jacek 199, 223, 238, 304, 317, 345, 358, 394, 400, 403, 418, 420, 422
 Ziemia Wojciech 396
 Ziemiański Stanisław 143
 Zimoń Damian, abp 102, 295, 323, 434
 Zimowski Zygmunt, bp 422, 434
 Ziólek Jan 175
 Zizioulas John 274, 275, 286
 Zuber Dariusz 423
 Zuberbier Andrzej 80, 82, 91, 379, 381, 403, 431
 Zwingli Ulrich 213
 Zychowicz Grażyna 419, 420
 Zygarowicz Stanisław 210
- Ż**
 Żeleźniakowicz Serafin 141, 404
 Żuchowski Piotr 52
 Życiński Józef, abp 125, 305, 405, 406
 Życiński Wojciech 406
 Żywczyński Mieczysław 493

Indeks rzeczowy

A

- adhortacja *Catechesi tradendae* (1979) 109, 499
- adhortacja *Ecclesia in Europa* (2003) 234, 402
- adhortacja *Verbum Domini* (2010) 279
- adwentyści 26, 28, 57, 99
- Alians Ewangeliczny w RP 64, 166, 357, 450
- anglikanizm 236, 237, 253, 320, 402
- antysemityzm 499
- Apel Kościołów w Polsce o ochronę stworzenia* (2013) 8, 96, 525, 532
- Archidiecezjalna Rada Ekumeniczna w Lublinie 191, 192, 322, 323, 327, 328
- armstrongianie 496

B

- baptysty 166, 358, 395, 402
- „Beczka” (ośrodek duszpasterski) 182, 251
- Biblia (Pismo Święte) 15, 26, 46, 50, 66, 69, 71, 79, 81–83, 98, 100, 101, 107, 108, 116, 119, 133, 148, 161, 162, 166, 197, 207, 216–218, 220, 221, 231, 232, 234, 235, 245, 250, 255, 279, 281, 285, 303, 306, 326, 335, 336, 351, 355, 357, 358, 361, 368, 373, 383, 388, 390, 391, 394, 395, 403, 405, 407, 456, 468, 474, 477, 480, 483, 486, 487, 492, 499, 500, 507–510, 512, 514, 516, 517, 521, 523–525, 526–529, 531
- *Biblia Brzeska* 230
- *Biblia Tysiąclecia* 138
- *Biblia Warszawska* (1975) 307
- Ekumeniczne Dni Biblijne 6, 63, 68, 231, 257, 285, 336, 355
- Ekumeniczne Święto Biblii 42, 68, 134, 360, 373
- ekumeniczne tłumaczenia 6, 105, 115–119, 141, 142, 216, 229,

- 230, 277, 305, 307, 357, 381, 384, 392, 449, 472, 531, 535–537
- ekumeniczne tygodnie biblijne (1947, 1948) 26
- w służbie jedności 69, 161, 196, 231, 324, 536
- bibliografia dialogu chrześcijańsko-judaistycznego 189
- Biblioteka Ekumenii i Dialogu (seria wydawnicza) 59, 536
- bierzmowanie 145, 148, 196, 481, 500
- Bilateralny Zespół Katolicko-Prawosławny 35, 124, 125, 248, 275, 276, 333, 334, 378, 379, 387, 388, 436, 540
- „Biuletyn Ekumeniczny” 10, 56, 280, 292, 328, 334, 339, 493, 496
- bracia czescy 383, 507

C

- Chambésy 140, 271, 324
- charyzmaty 364
- chrzest 82, 148, 174, 203, 207, 259, 262, 328, 355, 358, 363, 394, 395, 472, 474, 479, 481, 483, 500, 517, 520, 531–534, 539
- chrzestni 80, 81, 84, 484, 500
- jako fundament działań ekumenicznych 46, 196, 487, 488, 500
- jako sakrament 7, 78, 26, 46, 52, 78, 79, 81, 90, 91, 213, 235, 304, 308, 366, 487, 514, 517
- jako znak jedności chrześcijan 77, 78, 80, 89, 205, 308, 355, 358, 395, 487, 500, 509, 514, 516, 533, 535
- jako znak zjednoczenia z Chrystusem 82, 91, 196, 487, 488, 514
- jego uznanie w innym Kościele 35, 57, 303, 304, 475, 494, 495, 497, 500
- jego ważność 35, 77–88, 205, 303, 329, 479, 494, 495, 512, 515, 532, 538, 539

- Kościoły chrześcijańskie w Polsce, które uznają chrzest udzielany w Kościele Rzymskokatolickim 494
 - Kościoły chrześcijańskie w Polsce, w których udzielanie chrztu jest uznawane przez Kościół Rzymskokatolicki 494
 - w dialogu międzykościelnym 6, 10, 36, 77–91, 106, 190, 325, 345, 494, 495, 497, 512, 514, 532–535, 539
 - w małżeństwach mieszanych 93, 94, 311
 - w wieku dorosłym 81, 500
 - z Ducha Świętego 46, 91, 514
 - Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie (CHAT) 5, 9, 12, 23, 31, 49, 57, 58, 95, 96, 124, 127, 132, 136, 139–142, 146, 150, 161, 166, 171, 177, 183, 190, 197, 198, 207–209, 214–218, 221, 223, 229, 230, 237–241, 253, 255–257, 260, 267, 271, 277, 281, 282, 285, 288–290, 305, 307–310, 314, 318, 336, 343–345, 351, 353–359, 367, 368, 370, 372, 376–379, 382, 385, 386, 390, 392–394, 397, 399, 401, 402, 405, 451, 459, 472, 539
 - Chrześcijańska Rada Ekumeniczna (zob. też Polska Rada Ekumeniczna) 24, 26, 64, 126, 250, 535
 - cierpienie 294, 502
 - Colloquium Charitativum (1645) 161, 383, 492
 - „Communio” 10, 327
 - Credo* 215, 239, 262, 325, 329, 351
- ### D
- „Dekada Lutra” (inicjatywa ekumeniczna) 113
 - deklaracja *Autorytet w Kościele* (1981) 303
 - Deklaracja braterskiej współpracy* (1990) 7, 75, 510, 534

- deklaracja *Dominus Iesus* (2000) 84, 240, 357
- Deklaracja dublińska (Uzgodniona deklaracja dublińska Wspólnej Komisji Anglikańsko-Prawosławnej, 1984)* 260
- deklaracja *Sakrament chrztu znakiem jedności* (2000) 7, 90, 308, 514, 516, 535
- deklaracja soborowa *Nostra aetate* (1965) 37, 490
- deklaracja soborowa o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (1966) 477
- dekret *Crescens matrimoniorum* (1967) 477
- dekret soborowy o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (1964) 13, 15, 45, 63, 109, 151, 152, 156, 169, 186, 197, 240, 246, 324, 330, 477, 535
- dekret soborowy o Kościołach Wschodnich katolickich *Orientalium Ecclesiarum* (1964) 226
- dialog ekumeniczny 7, 17, 41, 59, 60, 69, 84, 105–107, 109, 110, 115, 133, 147, 148, 151, 153, 161, 170, 173, 186, 187, 196, 197, 201, 202, 221–223, 229, 232–236, 246, 247, 255, 256, 264–266, 272, 276, 279, 282–284, 292–294, 298, 300–304, 314, 315, 319, 322, 325, 328–330, 335, 342–344, 346, 352, 364, 366, 378, 385, 396, 397, 401, 436, 444–465, 472, 490, 492, 505, 532, 536–540
- Dokument z Akry* (1974) 89, 532
- Dokument z Balamand* (1993) 205, 206
- Dokument z Limy* (1982) 10, 89, 91, 125, 174, 203, 205, 207, 259, 325, 328, 363, 364, 488, 514, 533
- Dolnośląski Instytut Dialogu i Tolerancji 278
- dożynki ekumeniczne 71, 108, 150, 288
- „Drogi Chrześcijaństwa” (cykl spotkań) 312, 382
- Drugi (II) Polski Synod Plenarny Kościoła Katolickiego (1991) 7, 35–38, 57, 116, 369, 486, 498, 503, 531
- Duch Święty 46, 50, 63, 91, 191, 205, 206, 212, 270, 272, 387, 456, 484, 488, 500, 511, 512, 514, 524, 526, 528
- jako wspierający ekumenizm 15, 109, 196, 486, 487, 489, 501, 519
- Jego dary 46, 474, 510, 529
- Jego historiozbowcze posłannictwo 212, 265
- w liturgii luterańskiej 191
- w teologii prawosławnej 145, 205, 206, 325
- duszpasterstwo ekumeniczne 36, 43, 44, 107, 151, 170, 189, 227, 231, 266, 279, 291, 295, 323, 361, 468, 497, 498
- Dyrektorium ekumeniczne* (1967–1970) 43, 297, 366, 467, 470
- Dyrektorium ekumeniczne* (1993) 47, 105, 109, 110, 130, 161, 239, 297
- Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (1993) 105, 109, 534
- Dyrektywy ekumeniczne* 55, 464, 467
- Dzień Islamu (26 I) 41
- Dzień Judaizmu (17 I) 41, 161, 361, 373
- E
- Edynburg 67, 83, 84, 108, 112, 239, 329, 537
- ekoteologia 95, 96, 278
- Ekumeniczna Modlitwa Młodych 70, 179, 308, 341
- ekumeniczna noc czuwania 183
- Ekumeniczna Rada Młodzieży w Europie (EYCE) 53, 391
- Ekumeniczne Centrum św. Klemensa w Kijowie 252, 375
- Ekumeniczne Dni Rekolekcyjno-Poznawcze w Białymstoku 171, 242
- Ekumeniczne Forum Chrześcijanek Europy 53
- Trzecie (III) Zgromadzenie Ogólne, York (1990) 224
- Ekumeniczne Konferencje Kobiet 68
- Ekumeniczne Stowarzyszenie Chrześcijan w Republice Czeskiej 129
- Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej w Pralkowcach 135
- Ekumeniczny Festiwal Twórczości Religijnej „Psallite Deo” 114, 537
- Ekumeniczny Uniwersytet Trzeciego Wieku 54, 339, 340, 393, 452
- Ekumeniczny Warszawski Komitet Młodzieży 128
- ekumenizm
- doktrynalny (naukowy) 488, 489, 495
- duchowy 468, 472, 488, 489, 496
- jego katolickie zasady 472, 498
- jego pionierzy w Polsce 493
- jego teologiczne podstawy 474, 487
- na polskich wyższych uczelniach 498, 540
- praktyczny 488, 489, 495
- prawosławny „ekumenizm w czasie” 272, 273
- Ekumenizm w Kościele katolickim* (1975) 42
- encyklika *Ecclesia de Eucharystia* (2003) 124, 240, 317
- encyklika *Ecclesiam suam* (1964) 489
- encyklika *Ut unum sint* (1995) 41, 48, 74, 109, 130, 161, 172, 175, 180, 186, 196, 197, 212, 213, 228, 240, 266, 279, 315, 335, 339, 380, 531, 535
- encyklika *Veritatis splendor* (1993) 318, 368
- eschatologia 152, 169, 172, 204, 221, 244, 245, 257, 314, 378, 379, 389, 404
- Eucharystia (Msza Święta, Stół Pański, Wieczera Pańska) 10, 11, 26, 46, 89, 97, 101, 124, 143–145, 152, 173, 174, 175, 180, 181, 185, 186, 196, 197, 201, 203–205, 207, 213, 222, 226, 228, 232, 234, 235, 240, 248, 253, 259, 260, 278, 279, 287, 294, 297, 303, 304, 315, 317, 325, 328, 329, 345, 354, 363, 366–368, 379, 383, 387, 403, 474, 500, 501, 508, 510, 512, 517, 528, 533
- Europejska Federacja Baptystyczna 126, 138, 165, 326, 331, 348, 357, 372
- Europejskie Centrum Ekumeniczne we Frankfurcie nad Odrą 146, 189
- Europejskie Stowarzyszenie Badań Ekumenicznych „Societas Oecumenica” (European Society for Ecumenical Research „Societas Oecumenica”) 184,

- 203, 212, 225, 233, 238, 256, 259, 273, 300, 328, 341, 363
- Europejskie Zgromadzenia Eku-
meniczne (Bazyilea 1989, Graz
1997, Sibiu 2007) 56, 142, 186,
215, 224, 230
- ewangelicyzm 199, 223, 224, 238,
304, 317, 345, 358, 370, 381, 403
- ewangelikalizm 402
- Ewangelikalna Wyższa Szkoła
Teologiczna we Wrocławiu 452
- ex opere operato* zasada 79
- F**
- Federacja Związków i Sto-
warzyszeń Chrześcijańskiej
Młodzieży Eku-
menczej
w Polsce 126
- Filioque* 229, 263, 325, 389
- formacja ekumeniczna 7, 43, 56,
58, 70, 108, 111, 148, 149, 155, 189,
263, 349, 390, 397, 470, 489, 496,
499, 540
- Forum Dialogu i Współpracy
Trójmiejskich Kościołów,
Wspólnot i Organizacji Chrze-
ścijańskich 394
- Fundacja „Oikonomos” 306
- Fundacja Pomocy „Samarita-
nus” 111, 391
- G**
- grekokatolicy 264, 337, 497
- Grupa z Dombes 301, 303, 304,
374
- grzech 45, 90, 366, 514, 521, 523
- jako źródło podziałów chrze-
ścijan 487, 521
- z perspektywy protestanc-
kiej 320
- grzech pierworodny 83, 84, 386
- w Kościele Rzymskokatolic-
kim 300, 372
- w teologii prawosławnej 203,
216, 372
- w teologii protestanckiej 300,
314, 372
- H**
- hermeneutyka 472
- biblijna 133, 196, 336
- ekumeniczna 203, 287, 300, 342
- hierarchia prawd wiary 101, 154,
196, 204, 302, 327, 328
- I**
- ikonografia
- maryjna 246
- w Kościele Prawosławnym 380
- indyferentyzm 36, 474, 482, 483,
488, 499, 523
- inicjacja chrześcijańska 174, 294,
319, 500
- w dialogu ekumenicznym 143,
144, 195, 196
- w Kościele ewangelickim 240
- w Kościele luterańskim 344
- w Kościele Prawosławnym 221,
274
- Instrukcja Episkopatu Polski
w sprawie duszpasterstwa mał-
żeństw o różnej przynależności
kościelnej* (1987), zob. też mał-
żeństwa mieszane 7, 92, 105,
476, 531
- Instytut Ekumeniczny im. Johan-
na Möhlera w Paderborn 154,
158, 172, 212, 223, 266, 341
- Instytut Ekumeniczny KUL 5,
11, 58, 162, 168, 173, 174, 176, 184,
198, 202, 205, 206, 225, 232–234,
236, 257–260, 272, 273, 275,
301, 302, 306, 312, 313, 323, 327,
346, 363, 364, 451, 494, 495, 532,
536–538
- Instytut Ekumeniczny ŚRK
- w Bossey 141, 237, 255, 260, 311,
327, 344, 370, 381, 391, 397
- Instytut Ekumenizmu i Badań
nad Integracją wT w Opolu 5,
47, 60, 124, 159, 161, 162, 176, 178,
179, 206, 211–213, 313, 340, 341,
345, 346, 371, 452, 539
- Instytut Teologii Dogmatycz-
nej i Ekumenizmu KUL (zob.
też Instytut Ekumeniczny
KUL) 233
- Instytut Teologii Fundamental-
nej, Ekumenii i Dialogu wT
w Krakowie (ITFED) 5, 9, 59,
452, 532
- interkomunia (zob. też Eucha-
rystia) 196, 197, 235, 354, 367,
472, 475
- irenizm 184, 474, 490
- islam (muzułmanie) 41, 103,
334, 490
- J**
- Jablęcza 124, 125, 220, 255, 271,
290, 353, 354, 378
- Jasna Góra 300
- jedność chrześcijan (między
Kościołami) 7, 39, 43–46, 60,
63–66, 77, 115, 117, 125, 127, 168,
171, 194, 196, 206, 207, 209, 220,
281, 282, 285, 297–299, 316, 338,
342, 349, 364, 367, 369, 374, 393,
397, 455, 457, 469, 470–473,
476, 484, 487–489, 493, 495,
499–501, 507–509, 521, 532,
534–538, 540
- chrzest jako jej znak 7, 90, 196,
308, 514, 516, 535
- dążenie do niej 15, 33, 35, 74, 84,
86, 125, 134, 173, 212, 299, 302,
354, 384, 404, 476, 507, 532
- ekumeniczna formacja kapła-
nów 188
- Eucharystia jako jej sakra-
ment 181, 196, 507
- instytucje, ośrodki, zgroma-
dzenia w jej służbie 32, 33, 56,
58, 66, 105, 109, 117, 130, 132, 154,
155, 161, 185, 197, 202, 217, 218,
239, 241, 259, 280, 281, 283, 291,
292, 313, 328, 340, 355, 400, 401,
470, 493, 534, 538
- jej apostołowie 149, 153, 171,
185, 214, 225, 240, 273, 275, 281,
284, 293, 304, 329, 352, 361, 395,
405
- jej brak 15, 194, 476
- jej modele 304
- jej odnowa 16, 33, 70, 109, 110,
153, 225, 366, 470, 486
- jej perspektywy 161
- jej pragnienie 188, 274, 487
- jej przywrócenie 43, 109, 486
- jej tajemnica 13, 203
- jej teologia 188, 273, 300, 301,
314, 315
- jej umacnianie 49
- jej utrata 16, 346
- jej wzór 45
- jej zagrożenia 144
- jej zasady 45, 347
- jej znaki 385, 396
- rzyccennicy jako jej obietni-
ca 188
- modlitwa o nią 6, 26, 31, 33,
40, 47, 53, 54, 56, 63–66, 71, 97,
101, 107, 110, 128, 132, 156, 157,
163–166, 170–172, 177, 182, 183,
187, 200, 208, 209, 215, 226, 231,
236, 241, 250, 251, 255, 257, 263,
266, 268, 281, 282, 289, 292, 295,
300, 301, 308, 321, 326, 328, 332,
334, 338, 340, 341, 345, 349, 350,
352, 357, 359, 368, 372, 373, 376,

- 377, 381, 383, 387, 389, 393, 406, 472, 473, 479, 484, 488, 489, 493, 495, 499–501, 537, 540
- odpowiedzialność za nią 41, 45
 - pełna 15, 39, 69, 74, 194, 476, 486
 - Pismo Święte w jej służbie 116, 161, 536
 - posługa Jana Pawła II na jej rzecz 147, 174, 175, 186, 259, 298, 364, 377, 400
 - powołanie do niej 215, 298
 - przeszkody w jej osiągnięciu 224
 - rola Maryi 189, 263, 406, 407
 - w dialogu 181, 188, 206, 209, 218, 227, 228, 234–236, 239, 246, 247, 257, 259, 273, 274, 335, 343, 388, 390, 537, 539, 540
 - w sprawowaniu Eucharystii 46
 - wezwanie do niej 44, 486
 - wiara jako jej źródło 188, 200, 205, 212
 - wyznania chrześcijańskie bez jedności z Rzymem 213
 - zachowanie odrębności kościelnej i form życia duchowego 46, 364
 - ze Stolicą Apostolską (Rzymem) 213
 - „Jednota” 76, 112, 114, 223, 224, 239, 242, 277, 281, 305, 309, 312, 315, 351, 357, 369, 370, 381, 382, 384, 397, 451, 496, 536–538
 - Jezus Chrystus 16, 50, 66, 79, 82, 90, 147, 151, 155, 156, 210, 245, 338, 380, 386, 392, 456, 488, 490, 516, 517, 523, 526, 528, 529, 536, 540
 - jako jedyny pośrednik zbawienia 213
 - jako pokój i pojednanie 63, 90, 98, 116, 486, 487, 507–509, 512, 514, 521
 - jako światłość świata 486
 - w dialogu ekumenicznym 304, 378
 - w liturgii 186, 191, 263
 - w teologii prawosławnej 204, 354, 379, 380
 - w teologii protestanckiej 309, 314
 - Jubileusz 2000 roku 70, 156, 244, 304, 319, 342, 399, 406, 508, 509, 516
 - judaizm (religia Mojżeszowa, Żydzi) 41, 161, 231, 339, 361, 373, 404, 490, 499
- K**
- kapłaństwo (urząd kościelny) 97, 155, 283, 472
 - Maryi 130
 - ordynacja kobiet 224, 304
 - powszechne chrześcijan (ludu Bożego) 130, 366, 402
 - w dialogu ekumenicznym 332
 - w Kościele protestanckim 332, 344
 - w Kościołach wschodnich 144
 - Karta ekumeniczna (Charta oecumenica, 2001)* 63, 105, 173, 185, 203, 223, 240, 246, 300, 334, 335, 533
 - katecheza 6, 40, 53, 105, 108–111, 197, 228, 236, 334, 484, 499, 535, 536, 538
 - dyrektorium katechetyczne 109
 - Katechizm Kościoła katolickiego (1994)* 109, 176, 269, 327, 328, 378
 - Katedra Teologii Ekumenicznej ATK 159, 365
 - Katedra Teologii Ekumenicznej na WT UKSW w Warszawie 60, 195, 329,
 - Katedra Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku 95, 140, 322, 324, 355, 379, 452
 - Katedra Teologii Systematycznej i Ekumenicznej na PWT Collegium Bobolanum w Warszawie 143
 - katolicyzm 64, 71, 151, 204, 237, 304, 402, 483
 - Kodeks prawa kanonicznego (1984)* 11
 - Kodeńskie Dni Ekumeniczne 70, 71, 136, 170, 242, 536
 - Komisja Dialogu Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego z Kościołami Ewangelicko-Reformowanym i Ewangelicko-Augsburskim 229, 230
 - Komisja ds. Dialogu KEP i PRE 51, 89, 124, 125, 216, 217, 281, 282, 291, 292, 310, 312, 313, 321, 322, 327, 344, 345, 376, 398, 399, 448, 520
 - Komisja ds. Ekumenizmu Archidiecezji Białostockiej 170, 171, 276
 - Komisja ds. Ekumenizmu Archidiecezji Poznańskiej 164, 276, 361
 - Komisja ds. Ekumenizmu i Dialogu Międzyreligijnego II Synodu Archidiecezji Katowickiej 323
 - Komisja ds. Ekumenizmu przy Kurii Biskupiej w Łodzi 444
 - Komisja ds. Kontaktów pomiędzy Kościołami Ewangelicko-Augsburskim, Reformowanym i Metodystycznym 132, 133
 - Komisja ds. Kontaktów PRE i Kościoła Ewangelickiego Niemiec (EKD) 397, 398
 - Komisja ds. Teologii i Ekumenizmu śFL 282
 - Komisja Ekumeniczna Archidiecezji Gnieźnieńskiej 224
 - Komisja Episkopatu ds. Ekumenizmu 10, 33, 65, 78, 79, 81, 83, 91, 92, 94, 202, 239, 281, 326, 399, 445, 446, 448, 494
 - Komisja Mieszana ds. Dialogu Katolicko-Luterańskiego w Polsce 295, 296, 376
 - Komisja Mieszana ds. Dialogu Teologicznego pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Starokatolickim Mariawitów 359
 - Komisja Mieszana PRE i Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu 65, 326, 399
 - Komisja Teologiczna PRE 520
 - Komisja „Wiara i Ustrój” śRK 89, 155, 211, 212, 214, 253, 260, 261, 324, 328, 329, 353, 372, 373, 533
 - Komisja Wspólna Kościoła Prawosławnego i Kościoła Katolickiego (obrzędki bizantyjskiego) 125
 - Komisja Wspólna Przedstawicieli Rządu RP i PRE 51, 401, 403
 - Konferencja Chrześcijańskiej Młodzieży Ekumenicznej 26
 - Konferencja Doroczna Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Polsce 75, 76, 511, 513, 533
 - Konferencja Episkopatów Europy i KKE w Erfurcie (1989) 314
 - Konferencja Kościołów Chrześcijańskich Północnego Morza Bałtyckiego (Theobalt) 222, 223, 282

- Konferencja Kościołów Europejskich (ККЕ) 9, 123
 – zgromadzenia ogólne (Nyborg 1960, Kreta 1979, Praga 1992, Graz 1997, Trondheim 2003, Lyon 2007, Budapeszt 2013) 137, 214, 271, 277, 331
 konferencje ekumeniczne 61, 282, 354, 368, 387
Konfesja polska (1944) 25
Konkordia leuenberska (Leuenberska Wspólnota Kościołów, 1973) 178, 239, 277, 368
 konstytucja apostolska *Anglicanorum coetibus* (2009) 84, 181, 227, 236, 335, 364, 403
 konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (1964) 184, 232, 240, 283, 351
 konwersja (konwertytyzm) 15, 46, 64, 497, 500
 Kostomłoty 71, 249, 447
 Kościoły i Wspólnoty odłączone (bracia odłączeni) 15, 78, 297, 465, 468, 470, 475, 539
 Kościoły siostrzane 73, 79, 163, 179, 180, 196, 203, 205, 206, 531
 Kościoły Starokatolickie Unii Utrechckiej 139, 140, 218, 222, 223, 226, 227, 316, 342, 346, 371, 396, 404, 405
 Kościoły Wschodnie katolickie 467
 Kościół Adwentystów Dnia Siódmego 35, 99–101, 116–118, 130, 159, 161, 165, 168, 216, 241, 321, 322, 360, 361, 450, 492, 495, 534, 538
 Kościół Chrześcijan Baptystów w RP 12, 18, 25, 29, 50, 52, 82, 90, 92, 96, 98, 116, 125, 137, 156, 157, 161, 164–166, 216, 249, 250, 326, 330, 347, 348, 356, 357, 372, 393, 394, 400, 401, 403, 413–423, 425, 427–430, 450, 456, 492, 494, 527, 529, 534
 Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej 25, 26, 76, 87, 492, 495
 Kościół Ekumeniczny w Szwecji (Equmeniakyrkan) 402
 Kościół Ewangelicko-Augsburski 18, 25–28, 30, 31, 44, 50–52, 61, 74, 76, 79, 80, 89–90, 96, 112, 113, 116–118, 127, 129, 146, 153, 161, 165, 176–178, 190, 198, 199, 208, 237, 241, 262, 281, 282, 287–289, 305, 307, 308, 343, 344, 351, 352, 367, 376, 386, 387, 392, 393, 413–423, 425–430, 436, 443, 445–447, 449, 450, 456, 491–493, 512, 513, 515, 527, 529, 531, 533, 534
 Kościół Ewangelicko-Metodystyczny 18, 50, 52, 68, 75, 76, 89, 90, 94, 98, 114, 116–118, 132, 141, 133, 156, 190, 216, 229, 230, 267, 285, 320, 344, 345, 376, 413, 414–423, 425–430, 444, 446, 450, 456, 492, 494, 510–513, 515, 527, 529, 533, 534
 Kościół Ewangelicko-Reformowany 18, 25, 29, 50–52, 65, 75, 80, 90, 91, 96, 98, 112, 116–118, 207, 208, 215, 223, 224, 257, 277, 309, 325, 356, 369, 370, 381, 382, 413–423, 426–430, 450, 456, 492, 493, 496, 510, 511, 515, 527, 529, 534
 Kościół Ewangelicznych Chrześcijan 24–26, 250, 357, 450, 492, 495
 Kościół Greckokatolicki (Ukraiński Kościół Katolicki) 10, 67, 134, 144, 162, 176, 249, 293, 362, 450, 491
 Kościół Polskokatolicki 18, 26, 29, 30, 33, 35, 50, 52, 65, 66, 76, 78, 83, 84, 89–92, 96, 98, 116, 118, 221–223, 243, 244, 246, 247, 264, 265, 395–400, 413, 415–423, 425–430, 436, 450, 451, 456, 492, 494, 515, 527, 529, 534, 537, 538
 „Kościół Powszechny” 26, 27
 Kościół Rzymskokatolicki 5–7, 15, 17, 18, 23, 26, 31–37, 39, 43, 46, 47, 51, 54, 55, 57, 61, 64–68, 70, 77–91, 93–97, 99, 101, 105, 106, 109, 112, 115–119, 124, 131, 137, 138, 143, 145, 147, 149, 151–156, 158–159, 161, 163, 167, 168, 171–173, 178, 179, 184–186, 188, 190, 191, 193, 194, 196, 199, 202, 208, 210, 211, 213, 215, 217, 221, 224, 227, 228, 230, 232, 234, 236–242, 246–248, 250, 252, 258, 260–265, 270–273, 275, 277, 283–285, 287, 281, 290, 291, 293, 295, 297–299, 301, 309, 310, 312–317, 321, 323, 325, 326, 329, 331–333, 336–338, 340, 342, 343, 345, 351–354, 358–361, 363, 365, 368, 370, 373, 375–377, 380, 383–386, 389, 390, 395, 397, 399, 400–403, 405, 406, 418, 422, 423, 436, 437, 443–450, 465, 467, 477–480, 483, 486, 487, 489–497, 499–502, 515–518, 520, 521, 531, 533–535, 537–540
 Kościół Starokatolicki Mariawitów (odłam płocki, grupa felicianowska) 18, 25, 29, 30, 33, 35, 50, 52, 65, 66, 78, 85, 86, 90, 91, 96, 98, 116, 167, 168, 173, 208, 214, 258, 266, 267, 358–360, 400, 413, 415, 416–423, 427–430, 447, 450, 451, 456, 494, 515, 527, 529, 533, 535
 Kościół Starokatolicki w RP (Polski Kościół Starokatolicki) 25, 26, 65, 86
 Kościół Wolnych Chrześcijan 492
 krzyżownicy 496
 krzyż
 – Chrystusa 215, 487, 523
 – jego tajemnica 245
 – jego teologia 155, 252, 343, 373
Księga zgody (*Liber concordia*, 1580) 301–303
 Kuratorium Stowarzyszenia na Rzecz Popierania Ekumenicznego Centrum Europy we Frankfurcie nad Odrą 146
- L**
 Laski 32, 69, 146, 150, 156, 172, 182, 198, 242, 280, 281, 350, 395, 493, 498, 536
 Liselund 28, 287
 liturgia
 – chrztu 80, 82, 85, 86
 – eucharystyczna 325, 360
 – greckokatolicka 135
 – instytutu i komisje liturgiczne 55, 198, 362, 369
 – jej reforma 145, 160
 – jej tradycja 145
 – Kościoła luterńskiego 191, 317
 – Kościołów Wschodnich 162, 163, 174–176, 226, 242, 245, 270, 283, 284, 325, 337, 338, 371, 471
 – pogrzebowa 107
 – prawosławna 221, 275, 299, 325
 – przy zawieraniu małżeństw mieszanych 94, 483

- rok liturgiczny 70, 227, 371
- sakramentów 316
- w dialogu 41, 78, 197
- luteranizm 202, 241, 256, 303, 304, 320
- Ł**
- łaska 15, 40, 79, 263, 279, 299, 300, 314, 320, 364, 474, 512, 517, 518, 524, 529
- M**
- małżeństwa mieszane (o różnej przynależności wyznaniowej) 7, 8, 35, 39, 43, 44, 52, 57, 91–95, 97, 105, 107, 139, 146, 150, 244, 246, 253, 280, 288, 290, 311, 349, 357, 379, 381, 395, 468, 472, 475, 476, 481, 494, 496, 501, 502, 516, 519, 520, 531, 535, 538
- ich duszpasterstwo 39, 92, 106, 151, 200, 364, 476–482, 485
- w dialogu ekumenicznym 6, 77, 93, 94, 104, 106, 239, 246, 345, 484, 496, 533
- małżeństwo
- jego cel 518
- jego nierozzerwalność 93, 228, 518
- jego rozwiązanie 518
- jego sakramentalność 84, 202, 517, 518
- jego szafarz 84
- jego teologia 94, 95, 106
- jego unieważnienie 518
- jego ważność 517, 518
- kanoniczne przygotowanie do jego zawarcia 151, 262
- mistyczne 86
- w dialogu ekumenicznym 213
- w Kościołach protestanckich 202, 256, 344
- w Kościele Prawosławnym 228, 325, 353, 354
- Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej. Deklaracja Kościołów na początku trzeciego tysiąclecia* (2011) 8, 95, 516, 533
- „Mariawita” 68, 215, 451, 537
- Maryja
- duszpasterstwo maryjne 407
- ekumenizm maryjny 151, 189, 246, 279, 367, 407
- Jej kult 175, 210
- Jej pośrednictwo 301
- Jej wniebowzięcie 303, 407
- Jej Niepokalane Poczęcie 267, 407
- pobożność maryjna 222, 276
- *Theotokos* 263
- w Kościele Prawosławnym 245, 246
- w relacji do Ducha Świętego 188, 189
- w relacji do Trójcy Świętej 274
- w tajemnicy Jezusa Chrystusa 304, 379
- w teologii 123, 130, 278, 279
- Memorandum Rady Kościoła Ewangelickiego w Niemczech* (1965) 30
- metodyści 28, 230, 235, 267, 287, 402, 450, 451, 510
- męczennicy 148, 249, 270, 350
- w perspektywie ekumenicznej 175, 176, 188
- Męka Pańska
- w teologii prawosławnej 204
- w teologii protestanckiej 303
- Mieszana Komisja Teologiczna Prawosławno-Starokatolicka 398, 399
- Międzydiecezjalna Komisja ds. Ekumenizmu (Opole – Gliwice) 179, 212, 338, 341, 380, 445, 446
- Międzynarodowa Ekumeniczna Konferencja Ewangelistów w Amsterdamie (1986) 291
- Międzynarodowa Fraternia Ekumeniczna „Net for God” 252
- Międzynarodowa Komisja ds. Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim a Świątynym Aliansem Baptystycznym 402
- Międzynarodowa Komisja Mieszana do Dialogu Luterancko-Prawosławnego 343, 344
- Międzynarodowa Komisja Mieszana ds. Dialogu Katolicko-Luteranckiego 295, 296
- Międzynarodowa Komisja Mieszana ds. Dialogu między Kościołem Prawosławnym a Kościołami Starokatolickim Unii Utrechckiej 139, 140, 404
- Międzynarodowa Komisja Mieszana ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Prawosławnym i Kościołem Reformowanym 271
- Międzynarodowa Komisja Mieszana ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Prawosławnym 271, 284
- Międzynarodowa Wspólnota Ekumeniczna (International Ecumenical Fellowship – IEF) 171, 225, 226, 233, 273, 288, 328
- Region Polski 61, 150, 256
- Międzynarodowe Centrum Studiów i Spotkań im. Dietricha Bonhoeffera 113, 178
- Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu 398
- Międzynarodowy Ekumeniczny Festiwal Muzyki Chrześcijańskiej *Song of Songs* w Toruniu 266
- Międzynarodowy Ekumeniczny Festiwal Panorama Sztuki Chrześcijańskiej „Musica Sacra” 114
- Międzynarodowy Ekumeniczny Tydzień Młodych 70
- Międzywyznaniowy Instytut Ekumeniczny w Jerozolimie (Tantur) 186, 253, 317, 366
- Międzywyznaniowy Zespół Tłumaczy Biblii Ekumenicznej 141, 216, 217, 230, 277, 381, 449
- Miłosierdzie Boże 130, 162, 197, 249, 397
- jego kult 133
- jego teologia 215
- miłość
- Boża 45, 248
- braterska 110
- chrześcijańska 100, 101
- czynna 512
- jako dar Ducha Świętego 46, 474, 512
- jako źródło ekumenizmu 11, 41, 48, 74, 107, 109, 145, 168, 205, 209, 323, 378
- małżeńska
- „Misja Dworcowa” Kościołów chrześcijańskich 112, 289
- Młodzieżowa Rada Ekumeniczna (1948) 126
- modlitewne spotkania ekumeniczne 71, 134

- modlitwa
 – arcykapłańska Chrystusa 127, 210, 349, 354, 455, 486, 508
 – ekumeniczna (o jedność) 33, 39, 40, 44, 47, 63–66, 72, 74, 100, 101, 107, 110, 140, 163, 182, 208, 236, 241, 263, 268, 377, 406, 465, 472, 473, 484, 488, 499–501, 512, 536, 537
 monastycyzm
 – chrześcijański 249
 – wschodni 221
 moniści 496
 mormoni 496
- N**
 nabożeństwa ekumeniczne
 – droga krzyżowa 71, 300
 – procesje 72
 – za zmarłych 72, 144, 343, 536
 Nadzwyczajny Synod Biskupów (1985) 488
 nawrócenie
 – chrześcijan 74, 236, 329
 – Rosji 205
 – serca 40, 63, 470, 474, 488
 neounicy 71, 192, 447, 491
 niedziela (Dzień Pański) 64, 68, 70, 75, 108, 341, 345, 483, 528
 – *Apel Kościołów w Polsce o poszanowanie i świętowanie niedzieli* (2015) 8, 528
 – jako dzień modlitwy i świętowania 8, 97, 98, 528, 529
 – jej świętowanie przez katolika w świątyni innego wyznania 501
 – w Kościele luteranckim 308
 niekatolicy 15, 16, 48, 238, 488, 495, 496, 500, 502
 nowa ewangelizacja 153, 174, 185, 389, 390
- O**
 odkupienie 487, 510, 517
 – jego tajemnica 210
 – w teologii prawosławnej 210, 216
 odnowa
 – charyzmatyczna 182
 – człowieka 470, 521
 – jedności chrześcijan 110, 521
 – Kościoła 475
 – teologii anglikańskiej 317, 319
 Ogólnopolska Konferencja Chrześcijańskiej Młodzieży Ekumenicznej (1947) 26
- Ogólnopolska Rada Ruchów Katolickich 16, 193
 Ogólnopolski Ekumeniczny Festiwal Twórczości Chrześcijańskiej „Kairos” 114, 375, 536
 ojcowie Kościoła 143, 216, 263
 Ormianie 149, 163, 371, 491, 497
 Ośrodek ds. Jedności Chrześcijan przy Kurii Metropolitalnej w Warszawie 32, 33, 280, 291, 292, 340, 400
 Ośrodek Ekumeniczny im. Jana XXIII „Joannicum” w Warszawie 69, 280, 350
- P**
 Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan 56, 66, 105, 109, 130, 154, 155, 283, 284, 313, 328, 534
 papież
 – jego prymat 45, 153, 204, 206, 239, 287, 297, 342, 388, 396, 403
 – jego nauczanie 73, 74, 84, 130, 147, 169, 403, 488, 490, 500, 539
 – w dialogu ekumenicznym 74, 142, 153, 172, 186, 197, 215, 218, 230, 232, 235, 240, 246, 249, 269, 274, 288, 298, 303, 314, 343, 345, 366, 369, 380, 400, 403, 497, 500
 Papieskie Dzieła Misyjne 369
 Patriarchat Ekumeniczny w Konstantynopolu 163
 „Pielgrzym Polski” 11, 132, 142, 229, 451
 Pierwszy Europejski Kongres Ekumeniczny Młodzieży w Łozannie (1960) 391
 pogrzeby ekumeniczne 43, 75, 107, 108, 502
 pojednanie
 – chrześcijan 33, 36, 64, 74, 370, 488, 490
 – jako nowe życie 129, 244, 246, 316
 – jako sakrament 285, 366
 – Jan Paweł II jako jego orędownik 115
 – Polski i Rosji 104, 375, 539
 – polsko-niemieckie 31, 54, 142, 146, 177, 178, 314, 377, 384, 391
 – polsko-ukraińskie 135, 264
 – w dialogu ekumenicznym 129, 151, 168, 172, 176, 180, 185, 187, 197, 206, 214, 240, 246, 274, 304, 315, 369, 359, 539
- z Żydami 232
 „Pojednanie w Europie” (projekt) 54, 179, 282, 397, 398
 polska bibliografia ekumeniczna 189
 Polska Rada Chrześcijan i Żydów 160
 Polska Rada Ekumeniczna (PRE), zob. też Chrześcijańska Rada Ekumeniczna 5, 9, 16, 24, 34, 35, 47, 49, 51, 68, 73, 91, 93–97, 239, 241, 268, 327, 357, 358, 378, 403, 421, 450, 455, 456, 463, 494, 508, 518, 520, 532, 537–539
 Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny (Kościół Prawosławny) 24, 25, 29, 30, 50, 78, 79, 89–91, 95, 96, 102, 112, 116–118, 124, 125, 127, 136, 137, 139, 140, 143, 162, 171, 175, 180, 184, 185, 192, 204, 209, 216–220, 227, 241, 253, 255, 256, 260, 264, 270, 271, 273–275, 290, 315, 324, 325, 327, 353, 354, 355, 357, 358, 372, 378–404, 405, 380, 383, 384, 403, 414–423, 425–430, 436, 443, 448, 450, 451, 456, 463, 483, 489, 492, 515, 518, 534
 Polski Kościół Zielonoświątkowy 116–119, 384, 450, 492, 495
 Polski Narodowy Kościół Katolicki 25–27, 246
 Polskie Towarzystwo Ewangelickie 238, 450
 Polskie Towarzystwo Prawa Wyznaniowego 401
 polskokatolicyzm 400
 Porto Alegre 67, 83, 84, 108, 112, 214, 239, 373, 537
 Poznańska Grupa Ekumeniczna 42, 164, 276, 359–361, 373, 385, 450
 Poznańska Grupa Ekumeniczna „Młodzi” 385
 prawosławie 124, 175, 180, 192, 204, 205, 221, 228, 253, 273, 274, 306, 355, 375, 380, 405, 483
 Prawosławne Bractwo św. Cyryla i Metodego 209
 Prawosławne Seminarium Duchowne w Warszawie 9, 10, 405, 452
 Prawosławny Metropolitalny Ośrodek Miłosierdzia ELEOS 112, 355
 predestynacja 206, 213

- „Prosto z Mostu. Młodzi. Ekumenizm. Bóg” 360, 373, 451
 Protestantka Wspólnota Regionu Bieszczadzkiego 492
 protestantyzm 24, 142, 156, 177, 197, 213, 282, 303, 319, 395, 397, 402, 403, 508
 prozelityzm 29, 46, 74, 479, 501, 502
 „Przegląd Prawosławny” 451
R
 Rada ds. Dialogu z Judaizmem KEP 161
 Rada (Komisja) ds. Ekumenizmu KEP 51
 Rada Ekumeniczna Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej UKGK 362
 Rada Ekumeniczna Diecezji Kieleckiej 232, 233, 242
 Rada Konferencji Episkopatów Europy i ККЕ 28, 30, 123, 137, 142, 203, 214, 217, 267, 268, 270, 271, 277, 282, 287, 292, 305, 314, 331, 360, 383, 392, 398
 Rada Kościołów Protestantckich w RP 24, 25, 126
 rady okręgowe ekumeniczne 26
 Referat Dialogu Kurii Metropolitalnej w Poznaniu 154, 360, 361, 385
 Referat ds. Dialogu Religijnego Kurii Diecezjalnej Toruńskiej 265, 266
 Referat ds. Ekumenizmu Archidiecezji Warszawskiej 400, 444
 Referat ds. Ekumenizmu Krakowskiej Kurii Metropolitalnej 132, 231, 444
 referenci ekumeniczni (ds. ekumenizmu) 16–18, 47, 126, 127, 131, 132, 145–147, 149, 150, 152, 154, 155, 164, 170–173, 179, 188, 189, 191, 192, 194, 195, 200, 210–212, 224, 227, 230, 231, 237, 261–266, 268, 270, 272, 275–278, 285, 286, 331–333, 337, 340, 351, 354, 355, 358–362, 370, 371, 373, 374, 377, 378, 380, 381, 387, 395, 396, 400, 443–449, 468, 498
 reformacja 73, 161, 204, 205, 394
 rekolekcje ekumeniczne 32, 63, 69, 70, 150, 156, 161, 170, 172, 194, 223, 280, 281, 359, 395, 465, 493, 498, 536
 „Roczniki Teologii Ekumenicznej” 12, 59, 233
 rodzina
 – jej dezintegracja 42
 – jej dobro 92, 98, 476, 485, 529
 – jej duszpasterstwo 107, 476–478, 482, 484
 – jej teologia 266, 322
 – o różnej przynależności wyznaniowej 97, 107, 150–152, 253, 288, 395, 476, 477, 482, 484, 485, 519
 – troska o nią 477, 523, 524
 – w dialogu ekumenicznym 106, 107
 – wychowanie w rodzinie 97, 483, 484, 520
 „Rodzina” 305, 451
S
 Sakrament chrztu znakiem jedności. Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia 7, 90, 308, 514, 516, 535
 schizma 144, 205, 259, 388
 Sekcja Ekumeniczna przy Studium Duszpasterskim w Warszawie 31
 Sekcja Teologii Porównawczej i Ekumenicznej KUL (zob. też Instytut Ekumeniczny KUL) 58, 173, 184, 202, 258, 260, 264, 270, 295, 296, 302, 388, 536
 Sekretariat ds. Popierania Jedności Chrześcijan 66
 sekty 42, 45, 48, 100, 402, 496, 499
 „Skarbonka wielkopostna” 112
 „Słowo Prawdy” 12, 138, 326, 327, 357, 372, 393, 394, 401, 451
 sobornost 245, 274
 Sobór Florencki (1443–1445) 389
 Sobór w Konstancji (1414–1418) 492
 Sobór Watykański II (1963–1964) 13, 63, 316, 375, 470, 486, 535
 spotkania (sesje) ekumeniczne 69, 71, 74, 127, 134, 156, 216, 223, 225, 242, 280, 289, 374, 493, 531
 spowiedź 213, 320
 starokatolicyzm 400
 Stowarzyszenia Chrześcijańskiej Młodzieży Ekumenicznej w Polsce 26, 126
 Stowarzyszenie „En Christo – katolicy w służbie ewangelizacji, odnowy życia i jedności chrześcijan” 70
 Stowarzyszenie Pokoju i Pojednania „Effata” 67
 Stowarzyszenie Teologów Ekumenistów w Polsce 56, 149, 150, 152, 155, 179, 187, 227, 256, 278, 323, 328, 341,
 „Strażnica Ewangeliczna” 26, 27, 28, 305, 535, 538
 struktury ekumeniczne w Polsce 49, 411
 „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 12, 237, 238, 260, 339, 496
 „Studia Oecumenica” 12, 60, 150, 179, 211, 212, 286, 340, 341
 Studium Chrześcijańskiego Wschodu 32, 493
 sukcesja apostołska 164, 170, 191, 204, 341–343, 364
 sumienie 24, 41, 74, 90, 269, 316–319, 365, 374, 402, 479, 481, 482, 496, 501, 514, 518, 519, 539
 Synodalny Zespół Ekumeniczny Archidiecezji Krakowskiej 181
 Szczecińska Inicjatywa Ekumeniczna 359, 373
Ś
 świadectwo
 – chrześcijańskie 43, 209, 236, 251, 252, 363, 364, 390, 514, 528
 – chrztu 79, 85, 87, 91
 – ekumeniczne 45, 61, 74
 – ewangelicznego życia 477, 520
 – męczenników 175, 176
 – miłości 482
 – wiary 236, 386, 490, 513, 517, 519
 świadkowie Jehowy 41, 42, 44, 132, 492, 496
 Światowa Federacja Luterska (ŚFL) 9, 199, 282, 364, 367, 368
 Światowa Konferencja Kościołów ds. Praktycznego Chrześcijaństwa w Sztokholmie (1925) 287
 Światowa Rada Kościołów (ŚRK) 9, 28, 89, 228, 239, 240, 241, 256, 257, 260, 310, 329, 343, 351, 405, 406, 462, 533
 – zgromadzenia ogólne (Amsterdam 1948, Evanston 1954, New Delhi 1961, Uppsala 1968, Nairobi 1975, Vancouver 1983, Canberra 1991, Harare 1998,

- Porto Alegre 2006, Pusan 2013) 154, 217, 218, 238, 314, 364
- Światowe Forum Chrześcijańskie (Global Christian Forum) 155
- Światowy Alians Baptystyczny 64, 138, 165, 207, 250, 326, 331, 348, 357, 372, 400–402
- Światowy Dzień Modlitwy Kościoła 9, 66, 67, 289, 415, 417
- świeccy (laikat) 32, 44, 58, 69, 71, 81, 84, 100, 134, 148, 152, 160, 177, 195, 198, 210, 215, 311, 349, 384, 390, 466, 469, 495, 497, 523, 540
- święci 275
- ich kult 239, 321
 - obcowanie 123, 124
 - w tradycji Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego 274
- świętość 471, 529
- Boga 162
 - chrześcijanina 235
 - Kościoła 235
 - w Kościele wschodnim 325
 - w perspektywie ekumenicznej 236
 - życia 40, 63, 488
- Święty Krzyż 71, 136, 242, 537
- T**
- Taizé 70, 136, 139, 170, 171, 156, 216, 242, 251, 288, 332, 340, 385, 499
- terytoria kanoniczne 218
- tolerancja religijna 36, 42, 49, 54, 100, 109, 455, 488, 492, 497, 499, 523, 524
- Towarzystwo Biblijne w Polsce 50, 119, 142, 381, 450, 456
- Tradycja 26, 147, 203, 222, 234, 247, 263, 407, 471
- wschodnia 491
- Trójca Święta 42, 45, 79, 101, 487, 492, 510, 513
- jej tajemnica 188, 286, 371
 - w duchowości prawosławnej 248
 - w tradycji Kościołów Wschodu i Zachodu 371
- Tydzień Ekumeniczny na KUL 318
- Tydzień Ewangelizacyjny w Dziękielowie 113, 352
- Tydzień Kultury Chrześcijańskiej 113, 535
- Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan 26, 31, 33, 53, 54, 56, 64, 66, 97, 164, 177, 255, 268, 281, 289, 332, 334, 340, 473, 484, 540
- Tymczasowa Rada Ekumeniczna w Warszawie (1942) 25, 26, 287
- U**
- unia brzeska (1596) 141, 174, 206, 249, 294, 306, 388
- Unia Zborów Adwentystów Dnia Siódmego 25
- uniatyizm 180, 203, 205
- uświęcenie 213, 342, 343
- W**
- „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” 127, 216, 324, 451
- wiara 41, 42, 46, 82, 83, 90, 98, 100, 107, 196, 197, 275, 358, 365, 395, 407, 487, 509, 535
- jako dar Ducha Świętego 474
 - jako źródło jedności 188
 - jej ekumeniczny wymiar 323
 - jej umacnianie 175
 - Rok Wiary 11
 - w Chrystusa 74, 528
 - w Jednego Boga 490
- wina 46, 371, 474, 481, 522
- wolność 46, 368, 380, 455, 509
- chrześcijańska 92
 - jej obrona 523
 - ludzka 364
 - religijna 36, 46, 100, 407, 467, 477, 488, 492, 523
 - sumienia 24, 365, 402, 479, 496
 - wyznania 402
- Wspólna Grupa Robocza Kościoła Rzymskokatolickiego i ŚRK 155, 241, 343, 405, 406
- Wspólne przesłanie do narodów Polski i Rosji* (2012) 8, 102, 104, 375, 521, 535, 539
- wspólnota
- chrzcielnicy i Stołu Pańskiego 508
 - ołtarza i ambony 512
- Wspólnota Chemin Neuf 252, 373, 374, 375
- wychowanie chrześcijańskie 100, 257, 461, 523
- do postawy ekumenizmu 108, 110, 157, 538
 - dorosłych 110
 - dzieci 44, 93, 94, 108, 110, 262, 369, 476, 478, 479, 483, 484, 497, 501, 502, 517–520
 - instytucje i komisje ds. wychowania 53, 137, 138, 249, 250, 277, 356, 376, 400, 401, 406, 418, 420, 422, 461, 472
 - młodzieży 110, 369, 376, 499
- Wyznanie augsburskie (Confessio Augustana, 1530)* 344
- Wyższe Baptystyczne Seminarium Teologiczne w Warszawie 10, 452
- Z**
- Zakład Teologii Fundamentalnej i Ekumenicznej UAM w Poznaniu 373
- Zakład Teologii Dogmatycznej i Ekumenizmu UMK w Toruniu 265
- zbawienie (usprawiedliwienie) 11, 42, 80, 81, 232, 233, 301, 342, 343, 517
- jako misterium 15, 212, 490
 - jako sakrament 343
 - jego ekonomia 351
 - jego poszukiwanie 220
 - jego powszechność 203, 204, 245, 335
 - jego źródła 15, 46
 - jego teologia 142, 201, 202, 269, 279, 300, 301, 343, 368
 - Jezus Chrystus jako jego pośrednik 213
 - odpowiedzialność za nie 125
 - w buddyzmie 191
 - w dialogu katolicko-luterańskim 244, 299, 300, 304, 309, 342, 352
 - *Wspólna deklaracja o usprawiedliwieniu*, 1999 238, 240, 278, 279, 300, 303, 308, 342, 385, 402
- Zespół Dialogu KEP ze Wspólnotą Kościelną Polskokatolicką 397, 436
- Zespół KEP ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Adwentystów Dnia Siódmego 101, 321, 322, 360, 361
- Zespół KEP ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Ewangelicko-Augsburską 149, 150
- Zespół KEP ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościelną Luterańsko-Augsburską 336, 337, 444, 447

- Zespół KEP ds. Dialogu ze Wspólnotą Kościoła Mariawitów 380, 381
- zgorzenie 15, 97, 329, 486, 521
- zjazdy duszpasterzy ekumenicznych 32, 56, 493
- Zjazdy Gnieźnieńskie 72, 102, 103, 115, 133, 134, 208, 312, 323, 355, 362, 535, 537, 539
- zjednoczenie chrześcijan 45, 47, 55, 186, 197, 214, 225, 249, 288, 404, 464, 465, 469
- dążenie do niego 389, 501
 - jego perspektywy 297
 - Kościołów protestanckich w Polsce 402, 507
 - modlitwa o nie 468
 - nowe zjednoczenie 45
 - w Kościele Prawosławnym 294
- Zjednoczony Kościół Ewangeliczny w RP 26, 29, 78, 87–89, 92, 494, 495, 535
- Zjednoczony Kościół Metodystyczny 230
- dążenie do niego 389, 501
 - jego perspektywy 297
 - Kościołów protestanckich w Polsce 402, 507
 - modlitwa o nie 468
 - nowe zjednoczenie 45
 - w Kościele Prawosławnym 294
- Związek Kościołów Chrystusowych 25, 26
- Związek Młodzieży Baptystycznej w Polsce 126
- zmartwychwstanie
- Chrystusa 79, 82, 98, 526, 528, 529
 - człowieka 314
 - w teologii baptystycznej 378
 - w teologii katolickiej 202
 - w teologii prawosławnej 204, 206